

Regeringens proposition med förslag till lag om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarmakten och till vissa lagar som har samband med den

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att det stiftas en ny lag om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarmakten. Samtidigt upphävs den gällande lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarmakten. I propositionen föreslås dessutom ändringar i lagen om försvarmakten, lagen om behandling av personuppgifter inom Försvarmakten, lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning, förundersökningslagen, militära rättegångslagen, vägtrafiklagen, lagen om övervakning av underrättelseverksamheten, lagen om behandling av personuppgifter vid Brottspåföljdsmyndigheten och lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar.

Det föreslås att Huvudstaben ska få i ny uppgift att förhindra och avslöja militära brott. Enligt den gällande lagen är Huvudstabens enda uppgift i fråga om militära brott att utreda militära brott. I lagstiftningen föreslås det nya bestämmelser om allmänna befogenheter som gäller Huvudstabens alla brottsbekämpningsuppdrag. Dessutom föreslås för Huvudstaben vissa nya befogenheter som utövas självständigt i samband med förhindrande och avslöjande av brott. Det föreslås också ändringar i vissa bestämmelser om inledande av förundersökning, om handräckning och om undantagsförhållanden och störningar under normalförhållanden.

Enligt propositionen ska också bestämmelserna som gäller tillsynen över Försvarmaktens brottsbekämpningsuppdrag effektivieras genom att underrättelsetillsynsombudsmannen och riksdagens underrättelsetillsynsutskott enligt förslaget i fortsättningen också ska övervaka militärunderrättelsemyndigheternas förhindrande och avslöjande av brott som anknyter till underrättelseverksamhet som riktar sig mot Finland på det militära försvarets område och till sådan verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret.

Syftet med propositionen är att säkerställa att lagstiftningen om Huvudstabens brottsbekämpning är aktuell, så att det straffrättsliga ansvaret realiseras effektivt inom Försvarmakten. Syftet med de nya befogenheterna är att effektivisera förhindrandet och avslöjandet av sådana brott som hänför sig till verksamhet som äventyrar försvaret. Ett ytterligare syfte är att förbättra samarbetet mellan myndigheter.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 1 januari 2025

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL.....	1
MOTIVERING	5
1 Bakgrund och beredning.....	5
1.1 Bakgrund.....	5
1.2 Beredning.....	5
2 Nuläge och bedömning av nuläget.....	6
2.1 Brottsbekämpningens uppgifter	7
2.2 Användning av maktmedel	11
2.3 Hemliga tvångsmedel och hemliga metoder för inhämtande av information	12
2.4 Uppgifter för att förebygga och avslöja brott som ett led i det militära kontraspijonaget.....	15
2.5 Försvarsmaktens rätt att få uppgifter.....	16
2.6 Övervakning.....	17
2.7 Polislagen.....	18
2.8 Lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning och lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet.....	19
2.9 Lagen om brottsbekämpning inom Tullen	20
2.10 Förundersökningslagen	20
2.11 Tvångsmedelslagen	21
2.12 Samverkan mellan myndigheter.....	21
3 Målsättning	22
4 Förslagen och deras konsekvenser.....	24
4.1 De viktigaste förslagen.....	24
4.2 De huvudsakliga konsekvenserna	29
4.2.1 Allmänt.....	29
4.2.2 Ekonomiska konsekvenser	29
4.2.3 Konsekvenser för företag	30
4.2.4 Konsekvenser för myndigheterna	31
4.2.4.1 Konsekvenser för Försvarsmaktens verksamhet	31
4.2.4.2 Konsekvenser för andra myndigheter och för samarbetet mellan myndigheterna	31
4.2.5 Konsekvenser för riksdagens verksamhet	33
4.2.6 Andra konsekvenser för människor och samhälle.....	33
4.2.6.1 Konsekvenser för de grundläggande och mänskliga rättigheterna.....	34
4.2.7 Könskonsekvenser	36
5 Alternativa handlingsvägar.....	36
5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser.....	36
5.2 Lagstiftning och andra handlingsmodeller i utlandet.....	37
5.2.1 Sverige	37
5.2.2 Norge.....	39
5.2.3 Danmark.....	41
5.2.4 Tyskland.....	43
5.2.5 Storbritannien.....	44
6 Remissvar	45

6.1 Remiss.....	45
6.2 Utlåtande av rådet för bedömning av lagstiftningen	54
7 Specialmotivering	55
7.1 Lag om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten.....	55
7.2 Lagen om försvarsmakten	190
7.3 Lagen om behandling av personuppgifter inom Försvarsmakten	190
7.4 Lagen om Gränsbevakningsväsendets förvaltning.....	196
7.5 Förundersökningslagen	198
7.6 Militära rättegångslagen.....	198
7.7 Vägtrafiklag	199
7.8 Lag om övervakning av underrättelseverksamheten	199
7.9 Lagen om behandling av personuppgifter vid Gränsbevakningsväsendet	200
7.10 Lagen om behandling av personuppgifter vid Brottspåföljdsmyndigheten	200
7.11 Lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar	200
8 Bestämmelser på lägre nivå än lag	201
9 Ikraftträdande.....	202
10 Verkställighet och uppföljning	202
11 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning	202
11.1 Allmänna utgångspunkter	202
11.2 Tvångsmedel i ett disciplinärt förfarande.....	203
11.3 Huvudstabens allmänna befogenheter vid brottsbekämpning.....	203
11.4 Hemliga metoder för inhämtande av information	206
11.5 Befogenheter vid brottsbekämpning för en reservist som tjänstgör i enlighet med värnpliktslagen	216
11.6 Handräckning och samarbete med andra myndigheter	219
11.7 Övervakning.....	219
11.8 Skydd av personuppgifter	220
11.9 Utfärdande av förordning och överföring av den lagstiftande makten	222
11.10 Den föreslagna regleringens proportionalitet.....	223
LAGFÖRSLAG	224
lag om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten	224
lag om ändring av 7 och 23 a § i lagen om försvarsmakten.....	286
lag om ändring av lagen om behandling av personuppgifter inom Försvarsmakten.....	287
lag om ändring av 31 § i lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning.....	293
lag om ändring av 10 kap. 2 § i förundersökningslagen	294
lag om ändring av 14 § i militära rättegångslagen	295
lag om ändring av 184 § i vägtrafiklagen.....	296
lag om ändring av 2 § i lagen om övervakning av underrättelseverksamheten.....	297
lag om ändring av 46 § i lagen om behandling av personuppgifter vid Gränsbevakningsväsendet	298
lag om ändring av 3 § i lagen om behandling av personuppgifter vid Brottspåföljdsmyndigheten	299
om ändring av lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar.....	300
BILAGOR.....	303
PARALLELLTEXT	303
lag om ändring av 7 och 23 a § i lagen om försvarsmakten.....	303

lag om ändring av lagen om behandling av personuppgifter inom Försvarmakten.....	304
lag om ändring av 31 § i lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning.....	313
lag om ändring av 10 kap. 2 § i förundersökningslagen	315
lag om ändring av 14 § i militära rättegångslagen	316
lag om ändring av 184 § i vägtrafiklagen.....	317
lag om ändring av 2 § i lagen om övervakning av underrättelseverksamheten.....	318
lag om ändring av 46 § i lagen om behandling av personuppgifter vid Gränsbevakningsväsendet.....	319
lag om ändring av 3 § i lagen om behandling av personuppgifter vid Brottspåföljdsmyndigheten	321
lag om ändring av av lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar	322

MOTIVERING

1 Bakgrund och beredning

1.1 Bakgrund

Lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten (255/2014) trädde i kraft den 1 maj 2014. Lagen har sedan ikraftträdandet uppdaterats genom flera mindre ändringar, främst i samband med andra lagstiftningsprojekt, men det har inte tidigare gjorts någon mer omfattande kartläggning av hur lagen fungerar eller av eventuella ändringsbehov.

Försvarsmaktens huvudstab lämnade den 13 maj 2019 en framställning till försvarsministeriet beträffande behovet av att ändra lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten. Med anledning av Huvudstabens framställning beslutades att arbetet med att utveckla lagstiftningen skulle inledas.

Projektet för att ändra lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten ingår i regeringens lagstiftningsplan för valperioden 2019–2023 (statsrådets publikationer 2020:1).

1.2 Beredning

Försvarsministeriet inrättade den 15 januari 2020 en arbetsgrupp med uppgift att bedöma behoven att ändra den lagstiftning som gäller militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten och vid behov bereda förslag till revidering av bestämmelserna. I arbetsgruppen ingick företrädare för försvarsministeriet, justitieministeriet, inrikesministeriet, centralkriminalpolisen, Polisstyrelsen, Försvarsmakten och skyddspolisen. Arbetsgruppen var uppdelad i två underarbetsgrupper, av vilka den första fokuserade på att utveckla bestämmelserna om förhindrande och avslöjande av allvarliga brott som riktar sig mot försvaret. Den andra underarbetsgruppen hade i uppdrag att utreda behoven att ändra bestämmelserna om förundersökning samt att bereda ändringsförslag.

Arbetsgruppen överlämnade en mellantidsrapport om behovet att ändra bestämmelserna om förundersökning av militära brott till försvarsministeriet den 18 december 2020. Mellantidsrapporten var till största delen baserad på den senare underarbetsgruppens arbete.

I mellantidsrapporten föreslog arbetsgruppen att det till lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten fogas bestämmelser om Huvudstabens och polisens rätt att besluta att förundersökning ska inledas. Dessutom föreslog arbetsgruppen en ny bestämmelse om Försvarsmaktens rätt att få handräckning av andra förundersökningsmyndigheter samt precisering av bestämmelserna om utredning av militära brott under undantagsförhållanden och vid störningar under normala förhållanden. Arbetsgruppen föreslog samtidigt flera mindre ändringar i bestämmelserna om utredning av militära brott. Lagförslagen i regeringens proposition RP 61/2021 rd gällande bestämmelser om förundersökning godkändes av riksdagen i ändrad form och lagarna i propositionen trädde i kraft den 1 augusti 2021.

Den 15 januari 2021 förlängde försvarsministeriet arbetsgruppens mandatperiod till den 31 januari 2022. Under det fortsatta arbetet fick arbetsgruppen i uppgift att särskilt fokusera på ändringsbehoven i bestämmelserna om förhindrande och avslöjande av brott. Den 28 januari 2022 förlängde försvarsministeriet arbetsgruppens mandatperiod till den 31 maj 2022. Dessutom förlängdes mandatperioden den 27 maj 2022 till den 30 juni 2022.

Arbetet var särskilt fokuserat på ändringsbehoven i bestämmelserna om förhindrande och avslöjande av brott. Också lagstiftningen om förundersökning granskades till exempel med avseende på bestämmelserna om användning av maktmedel och andra befogenheter. Dessutom granskades bland annat bestämmelserna om handräckning och samarbete mellan myndigheter.

Under beredningen av förslaget har arbetsgruppen hört riksdagens justitieombudsman Petri Jääskeläinen och referendarierådet Mikko Eteläpää från riksdagens justitieombudsmans kansli, professor Tuomas Ojanen från Helsingfors universitet, kriminalinspektör Markus Terenius från centralkriminalpolisen, statsåklagare Tuire Tamminiemi från Riksåklagarens byrå och justitierådet Jussi Tapani från högsta domstolen.

Propositionsutkastet var på remiss under tiden 28 juni–19 augusti 2022. Utlåtande begärdes av alla ministerier, republikens presidents kansli, Ålands landskapsregering, Huvudstaben, riksdagens justitieombudsmans kansli, justitiekanslern i statsrådet, Enheten för utredning av grå ekonomi, Helsingfors hovrätt, Helsingfors tingsrätt, centralkriminalpolisen, högsta domstolen, Migrationsverket, Rättsregistercentralen, Polisyrkeshögskolan, Polisstyrelsen, staben för Gränsbevakningsväsendet, Brottspåföljdsmyndigheten, skyddspolisen, underrättelsetillsynsombudsmannen, dataombudsmannen, Transport- och kommunikationsverket Traficom, Tullen, Domstolsverket, Säkerhetskommitténs sekretariat, Riksåklagarens byrå, Underofficersförbundet rf, DNA Abp, Electronic Frontier Finland EFFI ry, Elisa Abp, FISC Finnish Information Security Cluster, Förbundet för mänskliga rättigheter rf, Maanpuolustuksen Henkilökuntaliitto MPHL ry, Maanpuolustuksen teknisten toimihenkilöiden liitto MTTL ry, Försvarsfrämjandet rf, Försvarsutbildningsföreningen, Befälsförbundet rf, Reservläisliitto – Reservistförbundet ry, Finlands Advokatförbund, Finlands Fredsbevararförbund rf, Suomen Reserviupseeriliitto – Finlands Reservofficersförbund ry, Delegationen för jämställdhetsärenden TANE, Telia Finland, Tietoliikenteen ja tietotekniikan keskusliitto FiCom ry, Upseeriliitto ry, Beväringförbundet rf, diskrimineringsombudsmannen och Ålcom.

Regeringens proposition med förslag till lag om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten ingick i regeringens lagstiftningsplan för valperioden 2019–2023. Planen var att propositionen skulle lämnas till riksdagen under höstsessionen 2022. I slutet av valperioden blev statsrådet dock tvunget att prioritera vilka propositioner som skulle lämnas till riksdagen, eftersom antalet propositioner var så stort att behandlingen av dem anhopats i riksdagen. Försvarsministeriet beslutade att regeringspropositionen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten skulle lämnas till den regering som bildades efter riksdagsvalet 2023.

På grund av de ändringar som under den fortsatta beredningen av propositionen gjordes i 188 § i lagförslag 1 (överföring av brottsbekämpningsuppdrag till polisen) begärdes utlåtanden om paragrafutkastet under tiden 12.6 – 31.7.2023. Utlåtande begärdes av Underofficersförbundet rf, Fackförbundet Pro, riksdagens justitieombudsmans kansli, Förhandlingsorganisationen för offentliga sektorns utbildade FOSU rf, Förbundet för den offentliga sektorn och välfärdsområdena JHL rf, centralkriminalpolisen, Maanpuolustuksen Henkilökuntaliitto MPHL ry, justitiekanslern i statsrådet, Polisstyrelsen, försvarsministeriet, Huvudstaben, Befälsförbundet rf, staben för Gränsbevakningsväsendet, Reservläisliitto – Reservistförbundet ry, inrikesministeriet, skyddspolisen, Suomen Reserviupseeriliitto – Finlands Reservofficersförbund ry, republikens presidents kansli, utrikesministeriet, Upseeriliitto ry, Riksåklagarens byrå och statsrådets kansli.

2 Nuläge och bedömning av nuläget

Enligt 1 § i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten föreskrivs det i lagen om brottsbekämpning inom försvarsmakten, vilken omfattar förebyggande och avslöjande av brott samt utredning av sådana brott som omfattas av ett militärdisciplinförfarande.

I lagen föreskrivs dessutom om förfarandet i ett militärdisciplinärende, om de påföljder som påförs i det samt om inledandet av ett militärrättegångsförfarande.

2.1 Brottsbekämpningens uppgifter

Militärdisciplinförfarande

Enligt 1 § 3 mom. i den gällande lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten får i ett militärdisciplinförfarande en sådan gärning undersökas där det finns skäl att misstänka att en person som lyder under ett militärdisciplinförfarande har gjort sig skyldig till ett brott som avses i 2 § i militära rättegångslagen (326/1983). För en sådan gärning kan ett disciplinstraff påföras i ett disciplinärt förfarande eller dömas ut i en militärrättegång på det sätt som föreskrivs i denna lag och i militära rättegångslagen. Ett militärdisciplinförfarande anses i sin nuvarande form vara jämställt med en påskyndad och förenklad straffprocess. Militärdisciplinförfarandet är ett överordnat begrepp för disciplinärt förfarande, som är ett särskilt led i den straffprocess som följer på förundersökning där den disciplinära förmannen avgör ärendet i ett disciplinärt förfarande eller, om det inte finns förutsättningar för det, överför ärendet till åklagaren för åtalsprövning.

I 45 kap. i strafflagen (39/1889) finns bestämmelser om militära brott som är så kallade egentliga militära brott. Egentliga militära brott är exempelvis tjänstgöringsbrott, vaktjänstbrott och frånvarobrott. I ett militärdisciplinförfarande kan man också undersöka misstänkta brott enligt 2 § i militära rättegångslagen som är så kallade oegentliga militära brott. Oegentliga militära brott är till exempel brott mot liv och hälsa samt egendomsbrott. Förutsättningen är att gärningsmannen är krigsman och att gärningen har riktat sig mot Försvarsmakten eller mot någon annan krigsman.

Bestämmelserna om militärdisciplinförfarandet i den gällande lagen är välfungerande, varför det inte behöver föreslås ändringar i dem i regeringens proposition. I en del bestämmelser behöver det bara göras ändringar av teknisk natur.

Förebyggande och avslöjande av militära brott

I den gällande lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten finns inga bestämmelser om att någon aktör har till uppgift att förebygga eller avslöja militära brott. Således är det polisen som svarar för dessa uppgifter utifrån sin allmänna behörighet. Försvarsmaktens verksamhet vid förebyggande och avslöjande av brott är med stöd av den gällande lagen begränsad till underrättelseverksamhet som riktar sig mot Finland på det militära försvarets område och till sådan verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret. Också vanligare brott än spioneri- och landsförräderibrott kan bli föremål för Försvarsmaktens förebyggande och avslöjande av brott, om brotten anknyter till underrättelseverksamhet som riktar sig mot Finland på det militära försvarets område och till sådan verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret. Sådana brott kan till exempel vara egendomsbrott genom vilka man försöker skaffa en stor mängd av Försvarsmaktens vapen eller andra krigsförnödenheter eller brott riktade mot information eller datakommunikation som är viktig med tanke på Försvarsmaktens militära försvar. Sådana brott som äventyrar syftet med det militära försvaret kan anknyta till eller i praktiken genomföras som militära brott enligt 45 kap. i strafflagen, till exempel olika grader av tjänstgöringsbrott, om gärningsmannen är en sådan krigsman som avses i 45 kap. 27 § i strafflagen.

Utredningen av andra brott som begåtts inom Försvarmakten än de ovannämnda spioneri- och landsförräderibrotten sker i huvudsak internt inom försvarssystemet och behandlas som ett militärt rättegångsärende eller i ett militärdisciplinförfarande. De brott som ska undersökas är vanligen militära brott som avses i 45 kap. i strafflagen, såsom tjänstgöringsbrott, tredska eller missbruk av förmansställning, eller krigsmäns tjänstebrott som avses i 40 kap. i strafflagen, varvid det kan handla till exempel om oklarheter i arbetstidsbokföringen. De hemliga tvångsmedel som hör samman med utredningar av brott står också till förfogande i förundersökningen av militära brott under vissa specialvillkor och med vissa begränsningar. Vid Försvarmakten är verksamheten med att förebygga och avslöja brott således huvudsakligen inriktad på klart allvarligare brott än verksamheten med att utreda brott.

Huvudstabens juridiska avdelning sköter förundersökningen av svårare militära brott med stöd av 5 kap. i den gällande lagen. Däremot sköter centralkriminalpolisen förundersökningen av brott enligt 9 kap. som Försvarmakten ska förebygga och avslöja. Huvudstabens uppgift enligt gällande lag gäller i fråga om militära brott endast fasen under brottsutredningen, då det finns en konkret brottsmisstanke och det finns förutsättningar för att inleda förundersökning. För förebyggandet och avslöjandet av militära brott svarar polisen på det sätt som redan beskrivits.

Det måste gå att förhindra förberedelse och försök till olika allvarliga egendomsbrott och andra allvarliga militära brott eller att avbryta en redan påbörjad gärning effektivt och ofördröjligen, för att brottsbekämpningen ska vara så effektiv som möjligt. Inom ramarna för gällande lagstiftning får Huvudstaben dock inte förebygga eller avslöja sådana brott som inte gäller verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret, till exempel i fall där en vapenstöld inte är så ansevärd att den kan anses äventyra det nationella militära försvaret. Då är det polisen som svarar för förebyggandet och avslöjandet av brott, men de har dock inte på samma sätt tillgång till Försvarmaktens område eller information om Försvarmaktens material och personal som exempelvis de tjänstemän vid Huvudstaben som utför förundersökningar. Huvudstaben kan få ansvar för de beskrivna brotten först i utredningsfasen och därmed kan ansvaret för samma gärning under olika tidpunkter ligga hos olika myndigheter. Det är ändamålsenligt att det föreskrivs tydligt om befogenheten att förhindra och avslöja militära brott i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarmakten.

År 2017–2022 har polisen registrerat sammanlagt 111 brottsanmälningar om tillgreppsbrott som riktats mot Försvarmaktens egendom. Av dessa gällde 29 brottsanmälningar brott riktade mot Försvarmaktens skjutförnödenheter, sprängämnen och vapen. Under samma tidsperiod registrerade Huvudstabens juridiska avdelning sammanlagt 38 brottsanmälningar som gällde tillgrepp av sådana material, försök till tillgrepp eller uppbevaring som strider mot reglerna. Det registrerades bara färre än 10 brottsanmälningar om egentliga tillgreppsbrott. Den här statistiken visar endast de brott som kommit till kännedom och det står klart att en del av brotten förblir oupptäckta. Av de upptäckta brotten har de lindrigaste handlat om stöld av enstaka patroner, medan de grävsta brotten gällt handgranater, sprängämnen och vapen.

Inom Försvarmakten finns det till exempel mycket stöldbegärligt och farligt skjutvapen- och sprängämnesmaterial. Man kan få kännedom om förberedelse till ett förmodat tillgreppsbrott från vapenlagret utifrån en anmälan om anteckningar i det så kallade användningsprotokollet eller andra observationer om en persons verksamhet. Förberedelse och försök till sådana egendomsbrott måste kunna förhindras eller en redan påbörjad gärning avbrytas med hjälp av Försvarmaktens egna åtgärder – effektivt och ofördröjligen. Detsamma gäller avslöjande av sådana brott. Säljannonser eller kartläggning av köpare på internet eller till exempel i Tor-nätverket kan ge en vink om att ett brott redan begåtts även om gärningsmannen fortfarande är okänd.

Polisen har allmän behörighet i fråga om förundersökning av brott. Inom Försvarsmaktens truppförband och krishanteringsstyrkor görs det dock varje år cirka 3000 förundersökningar av militära brott. Till Försvarsmaktens uppgifter hör att utreda militära brott. Undantagsvis kan också civila personers gärningar utredas, om det på sannolika skäl kan misstänkas att en militärperson har varit delaktig i gärningen. Med militära brott avses brott som anges i 45 kap. i strafflagen och andra brott som nämns i 2 § i militära rättegångslagen, förutsatt att den misstänkte gärningsmannen är en krigsman och gärningen har riktat sig mot en annan krigsman eller Försvarsmakten. Enligt 28 § i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten sörjer i regel den disciplinära förman i vars underlydande trupp eller förvaltningsenhet ett brott har begåtts eller den som misstänks för brottet tjänstgör för att förundersökning görs i ärenden som gäller militära brott. I och med en lagändring (689/2021) som trädde i kraft den 1 augusti 2021 kan en förundersökning i ett ärende som gäller ett militärt brott göras också på Huvudstabens eller polisens initiativ.

I och med denna lagändring som trädde i kraft den 1 augusti 2021 har Försvarsmakten rätt att av polisen, Gränsbevakningsväsendet och Tullen få behövlig handräckning för att utföra en uppgift med anknytning till utredning av brott.

Förebyggande och avslöjande av brott som anknyter till sådan underrättelseverksamhet som riktar sig mot Finland på det militära försvarets område och till sådan verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret

Enligt 86 § i den gällande lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten sörjs det vid Försvarsmaktens förebyggande och avslöjande av brott för att brott som anknyter till underrättelseverksamhet som riktar sig mot Finland på det militära försvarets område och till sådan verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret förebyggs och avslöjas, utan att skyddspolisens i lag föreskrivna behörighet begränsas.

Vid förebyggande och avslöjande av brott inom Försvarsmakten handlar det alltså om att förhindra ytterst allvarliga brott. Uppdraget är dock mer begränsat än polisens allmänna behörighet och gäller endast brott som anknyter till underrättelseverksamhet som riktar sig mot Finland på det militära försvarets område och till sådan verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret. Enligt förvaltningsutskottets betänkande (FvUB 5/2014 rd – RP 30/2013 rd) är syftet med verksamheten att identifiera, avslöja och avvärja inre och yttre hot som främmande staters underrättelsetjänster, enskilda eller organisationer riktar mot Finlands militära försvar. Det handlar om att förebygga och avslöja hot som anknyter till försvarspolitiken, försvarsindustrin och försvarssystemet. Det finns ett behov av att skydda Försvarsmakten och företag som medverkar i dess projekt eller forsknings- och utvecklingsverksamhet mot illegal informationsinhämtning. Samtidigt är strävan att förhindra och avslöja verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret, däribland tillgång till Försvarsmaktens sekretessbelagda information eller material. Det har alltid hört till polisens uppgifter att utreda sådana brott och enligt 86 § 3 mom. i den gällande lagen är det numera centralkriminalpolisen som ansvarar för detta.

I fråga om förebyggande och avslöjande av brott fungerar Försvarsmakten som specialmyndighet och dess behörighet är mer begränsad än den allmänna behörighet som skyddspolisen har enligt 10 § i polisförvaltningslagen (110/1992). Behörigheten löper parallellt med skyddspolisens allmänna behörighet att förhindra och avslöja brott, men den begränsar inte skyddspolisens allmänna behörighet. I uppgifterna iakttas principerna i polislagen (872/2011).

Förebyggandet och avslöjandet av brott sköts av de tjänstemän som är stationerade vid Huvudstabens och vid Försvarsmaktens underrättelsetjänst, som är underställd Huvudstabens. Vid behov har man också kunnat förordna en annan tjänsteman vid Försvarsmakten till uppdraget. Dessa

tjänstemän är i de uppdrag som avses i 86 § underställda Huvudstaben och Huvudstaben har tillsammans med Försvarsmaktens underrättelsetjänst svarat för deras utbildning.

Även reservister som tjänstgör i enlighet med värnpliktslagen (1438/2007) kan under allvarliga störningar under normalförhållanden samt undantagsförhållanden användas i uppdrag att förebygga och avslöja brott inom Försvarsmakten enligt 102 § i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten. En reservist får delta i utförandet av ett uppdrag och i användningen av metoderna för inhämtande av information enligt 89 § under ledning och övervakning av en tjänsteman som har förordnats att förebygga och avslöja brott inom Försvarsmakten. Således överförs inte betydande utövning av offentlig makt ens under undantagsförhållanden på andra än tjänstemän som handlar under tjänsteansvar. Reservister som tjänstgör i enlighet med värnpliktslagen omfattas dock av samma tystnadsplikt som de tjänstemän som leder och övervakar dem. De som utför sin beväringstjänst får inte användas för denna verksamhet. Syftet med beväringstjänsten innefattar för det första inte denna uppgift och för det andra är inte de som utför sin beväringstjänst färdigutbildade.

I fråga om befogenheterna för de tjänstemän som sköter uppgifterna gäller, enligt vad som föreskrivs i 89 § i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten, vad som i polislagen föreskrivs om befogenheter vid förebyggande och avslöjande av brott. Av de hemliga metoderna för inhämtande av information står endast följande begränsade del av polisens befogenheter enligt 89 § 1 mom. till förfogande för Försvarsmakten: 1) inhämtande av basstationsuppgifter, 2) systematisk observation, 3) förtäckt inhämtande av information, 4) teknisk avlyssning, 5) optisk observation, 6) teknisk spårning, 7) inhämtande av identifieringsuppgifter för teleadresser eller teleterminalutrustning. I enlighet med den tilläggsbegränsning som gäller uppdraget att avslöja brott får dessa åtgärder för inhämtande av information användas för avslöjande av brott endast när det handlar om avslöjande av brott som gäller äventyrande av Finlands suveränitet, krigsanstiftan, landsförräderi och grovt landsförräderi, spioneri och grovt spioneri, röjande av statshemlighet, samt olovlig underrättelseverksamhet. De övriga metoderna som listas i 5 kap. i polislagen ansågs i den förra lagstiftningsfasen gripa djupt in i de grundläggande och mänskliga rättigheterna och då ansågs det inte ändamålsenligt att de skulle användas självständigt i Försvarsmaktens uppdrag att förebygga och avslöja brott. Avsikten var dessutom att Försvarsmakten inte automatiskt ska få nya befogenheter varje gång det fogas nya hemliga metoder för inhämtande av information till polislagen, utan behovet ska i fortsättningen bedömas separat varje gång.

Eftersom den information som fås genom utövande av de befogenheter som Försvarsmakten saknar dock konstaterades kunna vara ytterst central för uppdraget att förebygga och avslöja brott, fogades 90 § om assistans av polisen till lagen. När de tjänstemän som sköter brottsbekämpningen inom Försvarsmakten inte har behörighet att utföra en åtgärd som behövs för skötseln av ett uppdrag, kan polisen utföra en sådan enskild åtgärd som polisen har behörighet till. I praktiken handlar det om att inhämta information med hjälp av sådana metoder som polisen har till sitt förfogande, men som Försvarsmakten inte har befogenhet att använda.

Polisen använder sitt specialkunnande för att inhämta information och Försvarsmakten kan med hjälp av det effektivare förebygga och avslöja brott på det område där den besitter specialkunnande. I enlighet med 90 § 2 mom. lämnar polisen över erhållet material till Försvarsmakten. När lagen stiftades sattes som utgångspunkt att polisen skulle granska materialet och till exempel avlägsna det material för vilket bevisförbud gällde samt även i övrigt hantera materialet på det sätt som avsågs i 5 kap. i den nya polislagen. Paragrafen avsåg inte givande av handräckning. Den planerades som ett slags mellanting mellan handräckning och samverkan, vars syfte var att bidra till flexibelt informationsutbyte och förnuftig användning av myndigheternas resurser och som huvudsaklig genomförare valdes skyddspolisen på grund av uppgifternas natur.

När sakens natur krävt det har ett uppdrag som hör till Försvarsmakten med stöd av 90 § 3 mom. i den gällande lagen utförts i samverkan med polisen. Momentet innehåller också övertagningsrätt för polisen, det vill säga rätt att på eget initiativ överta ett ärende som gäller förebyggande och avslöjande av brott inom Försvarsmakten, för att sköta det. Än så länge har polisen inte utövat sin övertagningsrätt i uppdrag enligt 86 §.

Försvarsmakten har också enligt 89 § 3 mom. meddelat skyddspolisen om att de ovannämnda hemliga metoderna för inhämtande av information används i uppdrag som gäller förebyggandet och avslöjandet av brott för att säkerställa det behövliga informationsflödet och undvika eventuella överlappningar i skötseln av uppdragen.

2.2 Användning av maktmedel

I fråga om befogenheterna för de tjänstemän vid Huvudstaben som sköter förundersökning i ett sådant uppdrag som avses i 35 § gäller, enligt 37 § 1 mom. i den gällande lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten, vad som i förundersökningslagen (805/2011), tvångsmedelslagen (806/2011) eller någon annanstans i lag föreskrivs om en polis-mans befogenheter vid förundersökning av brott. De tjänstemän vid Huvudstaben som sköter förundersökningar har i sitt uppdrag alltså en polis-mans befogenheter, om vilka det finns bestämmelser i förundersökningslagen, tvångsmedelslagen och dessutom i 2 kap. i polislagen, där det föreskrivs om allmänna befogenheter till exempel för identifiering, avspärning av platser eller områden, säkerhetsvisitation och användning av maktmedel. Det har däremot varit en tolkningsfråga i vilken grad bestämmelserna i 2 kap. i polislagen överhuvudtaget har varit tillämpliga i uppdrag enligt 86 § i den gällande lagen, eftersom det enligt 89 § i den gällande lagen i fråga om befogenheterna för tjänstemännen gäller vad som i polislagen föreskrivs om befogenheter vid förebyggande och avslöjande av brott. I gällande lag finns det således enligt vad som ovan sagts talrika hänvisningar till annan lagstiftning, vilket medför tolkningssvårigheter för dem som tillämpar lagen.

Bestämmelser om polisens användning av maktmedel och andra allmänna befogenheter finns i polislagen. Bestämmelser om Gränsbevakningsväsendets och Tullens användning av maktmedel och andra allmänna befogenheter finns i gränsbevakningslagen (578/2005) och tullagen (304/2016) och inte i de lagar som gäller brottsbekämpningen inom dessa myndigheter. I lagen om försvarsmakten (551/2007) finns bestämmelser om användning av maktmedel när det gäller andra än de tjänstemän som utför förundersökningar och om andra allmänna befogenheter. För noggrannhetens och tydlighetens skull skulle det vara ändamålsenligt att i lagstiftningen om Försvarsmakten närmare föreskriva om användningen av maktmedel och om andra allmänna befogenheter med anknytning till brottsbekämpning på samma sätt som det har föreskrivits om dessa i fråga om Tullen och Gränsbevakningsväsendet.

Även om den gällande lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten inte direkt förbjuder användning av maktmedel, har bestämmelserna i polislagen inte tillämpats på samma sätt i verksamheten som bestämmelserna om de allmänna befogenheterna. I regeringens proposition om lagen (RP 30/2013 rd) har det konstaterats att tjänstemän vid Huvudstaben inte har något behov av att använda maktmedel i sina uppgifter utan i sådana ärenden kan man ta hjälp av polisen. Att förlita sig på polisens hjälp i vid skötseln av tjänsteuppdrag är likväl inte en ändamålsenlig och fungerande lösning. De bestämmelser om användning av maktmedel som föreslås i propositionen innebär en förändring jämfört med nuläget.

2.3 Hemliga tvångsmedel och hemliga metoder för inhämtande av information

I 37 § i den gällande lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten finns bestämmelser om Försvarsmaktens befogenheter vid utredning av militära brott och enligt den gäller i fråga om befogenheterna för de tjänstemän vid Huvudstaben som sköter förundersökning i ett sådant uppdrag som avses i 35 § vad som i förundersökningslagen, tvångsmedelslagen eller någon annanstans i lag föreskrivs om en polismans befogenheter vid förundersökning av brott. Användningen av hemliga tvångsmedel i enlighet med 10 kap. i tvångsmedelslagen är begränsad så att de hemliga tvångsmedel som ingriper djupt i de grundläggande och mänskliga rättigheterna faller utanför behörigheten för tjänstemännen vid Huvudstaben. Med andra ord har tjänstemännen vid Huvudstaben till sitt förfogande endast de hemliga tvångsmedel som särskilt nämns i paragrafen. Enligt 38 § får polisen assistera vid användningen av sådana tvångsmedel för vilka Huvudstabens tjänstemän saknar befogenhet.

Enligt regeringspropositionen om den gällande lagen (RP 30/2013 rd, s. 61) griper användningen av andra hemliga tvångsmedel än de som nämns i 37 § synnerligen djupt in i de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna. Enligt propositionen är polisen inövad i att använda flera av de befogenheter som nämns här och en del av befogenheterna var helt nya vid den tidpunkt då den gällande lagen stiftades. Därför ansågs det när lagen stiftades ändamålsenligt att Försvarsmakten inte beviljades dessa befogenheter. Emellertid ansågs det redan när lagen stiftades att den information som fås genom utövande av befogenheterna kan vara mycket viktig för den förundersökning av brott som Försvarsmakten har till uppgift, till exempel i samband med grova vapenstöld. Enligt propositionen kan man genom datanätsbaserad täckoperation som avses i 10 kap. 27 § 3 mom. i tvångsmedelslagen eller med hjälp av bevisprovokation genom köp reda ut var vapen, ammunition och annan dyr specialmateriel från Försvarsmakten finns.

Hemliga metoder för inhämtande av information hör i den gällande lagstiftningen tydligt samman med förebyggande och avslöjande av brott som avses i 86 §. Även om det inte ansetts ändamålsenligt att göra upp en uttömmande förteckning över sådana brott, omfattar de hemliga metoderna för inhämtande av information för förebyggande och avslöjande av brott inte utan vidare vanligare militära brott, såvida det inte går att påvisa att de har en koppling till underrättelseverksamhet som riktar sig mot Finland på det militära försvarets område eller till sådan verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret. Enstaka betydande vapenstöld kan inte heller utan vidare betraktas som en sådan verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret. Då är det inte heller alltid möjligt att använda hemliga metoder för inhämtande av information för att förebygga eller avslöja dem.

I fråga om avslöjande av militära brott kommer det inte på fråga att använda andra hemliga metoder för inhämtande av information än de i 89 § i den gällande lagen, eftersom hemliga metoder för inhämtande av information enligt 5 kap. 3 § i polislagen endast får användas för att avslöja vissa brott och till dem hör förutom de brott som anges i 89 § i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten även i det närmaste olika terroristbrott. För att förebygga militära brott genom att använda andra hemliga metoder för inhämtande av information än de som nämns i 89 § i den gällande lagen är man i enlighet med 90 § beroende av assistans av polisen.

För de befogenheter som behövs för en myndighets lagstadgade uppgifter borde man inte i någon betydande grad vara tvungen att stödja sig på en annan myndighets behörighet eller befogenheter. Det är inte ändamålsenligt att bygga upp befogenheter och utövningen av dem på tillgänglig handräckning. Handräckning är till sin natur tillfällig och handräckningsuppdrag har

främst samband med uppdrag som kräver exempelvis utrustning eller kapacitet som den begärande myndigheten saknar.

Riksdagens försvarsutskott har i samband med beredning av lagstiftning om militär underrättelseverksamhet konstaterat (FsUB 4/2018 rd – RP 203/2017 rd) att det anser det också klart att myndigheternas lagstadgade uppgift alltid i främsta rummet ska utföras av ansvarig myndighet och i princip med egna resurser. Trots att grundlagsutskottets ställningstagande om handräckning (GrUU 36/2018 rd – RP 203/2017 rd) kommenteras i betänkandet, handlar det i sak om en situation som motsvarar situationen i 90 §. Försvarsutskottet tog i sitt betänkande ställning till grundlagsutskottets utlåtande till den del som grundlagsutskottet ansåg det motiverat att befogenheterna för militär underrättelseinhämtning i lag anvisas en civil underrättelsemyndighet, som på begäran genomför de åtgärder som en militär underrättelsemyndighet behöver. Försvarsutskottet ansåg i sitt betänkande att det i grunden är en märklig situation, om en behörig myndighet inte med egna resurser klarar av sina lagstadgade uppgifter under normalförhållanden.

Vid försvarsministeriets granskning av laglighetskontrollen och i de berättelser som årligen utarbetas för försvarsministeriet för den berättelse som ska lämnas till riksdagens justitieombudsman har Försvarsmakten dock regelbundet påpekat svårigheterna med att tillämpa 90 § 1 mom. i praktiken. Försvarsmakten har de facto varit beroende av skyddspolisens tillgängliga personalresurser och skyddspoliserna har skött uppgifterna med samma personal som den har haft till förfogande för sina egna uppgifter. Ansökningar om tillstånd för Försvarsmaktens informationsinhämtning, till exempel för teleavlyssning och teleövervakning, har inte alltid kunnat verkställas inom den tid som de operativa behoven kräver – om ens alls. Detta har haft en skadlig inverkan på den operativa verksamheten.

För närvarande är det fullt möjligt att Försvarsmakten, på grund av avsaknad eller begränsningar av befogenheter, inte klarar av att i tillräckligt god tid upptäcka sådana interna eller externa hot mot verksamheten som skulle kunna äventyra säkerheten i Försvarsmaktens verksamhet eller systemets kapacitet.

Täckoperationer

För närvarande har Försvarsmakten inte rätt att utföra täckoperationer. Vid beredningen av den gällande lagen identifierade Försvarsmakten ett behov av datanätsbaserade täckoperationer i sina uppgifter och lät vid den tiden också anteckna en avvikande mening om detta i arbetsgruppsbetänkandet. Det är inte möjligt att inhämta information på ett ändamålsenligt och tillräckligt effektivt sätt i datanät genom att använda traditionella metoder för inhämtande av information. Redan då kände man till att de befogenheter som stod till förfogande inte längre på ett tidsenligt sätt lyckades svara mot den förändring som skett i de praktiska handlingsmodellerna för den operativa aktören. Under riksdagsbehandlingen av en regeringsproposition (226/2010) som hörde till en tidigare lagberedning av den gällande lagen, men som senare förföll, föreslog försvarsutskottet (FsUU 13/2010 rd) att täckoperationer i datanätet ska läggas till i metodutbudet. Ändringen skulle ha beaktats vid den dåvarande beredningen av den gällande polislagen. Vid beredningen av propositionen om den gällande lagen (RP 30/2013 rd) år 2011 togs bestämmelserna på nytt med i förslaget och när propositionen var på remiss stödde bland annat inrikesministeriet att bestämmelserna skulle tas med i lagstiftningen. I den slutliga propositionen beslutade man dock (RP 30/2013 rd s. 35) att Försvarsmakten inte föreslås få denna befogenhet. Syftet var att först inhämta erfarenheter av hur den assistans som polisen ger fungerar i praktiken och hur mycket den föreslagna lösningen sysselsätter de olika myndigheterna.

För att få resultat vid inhämtande av information i uppdrag i enlighet med 89 § krävs nästan utan undantag en lång och nära, förtroendefull relation med personen som är föremål för åtgärden, till exempel utan att personen är medveten om att han eller hon är i kontakt med en myndighet. En sådan förtroendefull relation kan inte byggas upp och upprätthållas med åtgärder av en annan myndighet, i synnerhet i ett uppdrag som kräver ingående kännedom om Försvarsmakten, dess organisation och uppgifter. Därför har bestämmelser om täckoperationer tagits med i lagförslaget. Efter att lagen stiftades har också användningen av sociala medier och annan verksamhet som sker i datanät vid olagligt operativt inhämtande av information ökat explosionsartat. På grund av Försvarsmaktens begränsade befogenheter är de illegala aktörernas kapacitet på nätet för närvarande betydligt bättre än Försvarsmaktens förmåga att bekämpa brott. Verksamhet i den elektroniska omvärlden borde numera betraktas som en normal och naturlig del av verksamheten i samhället och därför behöver också brottsbekämpningen inom Försvarsmakten ha självständig handlingsförmåga på nätet.

Användning av informationskällor

Försvarsmakten har inte rätt att använda informationskällor. I Försvarsmaktens utbud av hemliga metoder för inhämtande av information lämnades styrd användning av informationskällor bort på samma sätt som för tull- och gränsbevakningsmyndigheterna, när den gällande lagen stiftades. När den gällande polislagen stiftades konstaterades i motiveringen i regeringspropositionen (RP 224/2010 rd) dock att det är skäl att ytterligare utreda saken och det är i sista hand fråga om vilka utredningar som kan läggas fram om behoven att utöva de olika befogenheterna. I 3 kap. 41 § i lagen om brottsbekämpning inom Tullen har man sedan dess tagit in bestämmelser om Tullens rätt till styrd användning av informationskällor.

Normal kontakt som bygger på frivillighet, där en person själv tar kontakt med en myndighet, uppfattades i regel inte som sådan användning av informationskällor som det då behövde föreskrivas om i lag. Eftersom det enligt en redan upphävd lag från 1995 hade tolkats som att Försvarsmakten hade rätt till så kallad sedvanlig användning av informationskällor – och denna rätt också hade utövats under uppdrag – ansågs det vid den tiden att det inte behövde infogas separata bestämmelser om detta i lagen år 2014. När befogenheterna för brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet uppdaterades gjordes under riksdagsbehandlingen dock en tolkning av befogenheten som innebar att även sedvanlig användning av informationskällor ska kräva bestämmelser om befogenheten. Detta innebar att rättsläget blev avsevärt sämre och myndigheternas rätt att få uppgifter försämrades i uppdrag i enlighet med 86 § i den gällande lagen. Försvarsmakten har sedan dess åtskilliga gånger i sina årsberättelser till försvarsministeriet påtalat behovet av att använda inhämtande av information som bygger på personligt umgänge för att förebygga och avslöja brott. Bestämmelser om användningen av vanliga informationskällor har bland annat fogats till lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet (108/2018). Huvudsyftet med verksamheten är att med hjälp av personal som utbildats för uppgiften inhämta information om ett förmodat brott när inhämtandet riktas mot människor, deras personliga expertis samt dokument och elektroniska upptagningar som de innehar. Genom användning av informationskällor fås sådan detaljerad information som är svår eller till och med omöjlig att ta fram med hjälp av andra hemliga metoder för inhämtande av information, i synnerhet då det handlar om personers avsikter eller inställning i fråga om en förmodad brottslig gärning. Informationskällorna kan ha avgörande betydelse till exempel vid förebyggande eller avslöjande av spioneribrott. Informationskällan bör dock hanteras av den myndighet till vars uppgifter inhämtandet av information hör. Endast denna myndighet har en faktisk möjlighet att bedöma nyttan av den inhämtade informationen även i förhållande till skyddet av informationskällan. Det är inte möjligt att för en annan myndighets räkning genomföra förtroendefullt umgänge och en annan myndighet kan inte på ett ändamålsenligt sätt behandla eller analysera information som den fått.

Reglering som realiserats genom hänvisningsbestämmelser

Så som tidigare konstaterats består det materiella innehållet i befogenheterna för att förebygga och avslöja brott inom Försvarsmakten i tillämpliga delar av det som föreskrivs i polislagen. I 5 kap. 1 § 4 mom. i polislagen föreskrivs det uttryckligen om militärmyndigheternas begränsade rätt att använda polisens eller en polismans rätt att använda hemliga metoder för inhämtande av information. Den lagtekniska lösningen har dock inte till alla delar varit ändamålsenlig för den som ska tillämpa lagen i praktiken och den motsvarar inte heller längre nutida praxis, enligt vilken befogenheterna för en myndighets tjänsteuppdrag ska finnas i bestämmelser i lagstiftningen för varje myndighet, på samma sätt som för polisen, Gränsbevakningsväsendet och Tullen (se avsnitt 2.7–2.9).

När det i lagarna som gäller militärmyndigheter hänvisas till lagar som stiftats i huvudsak med tanke på polisen och det samtidigt i de lagar som gäller Försvarsmakten finns undantag från polisens befogenheter, kan det bli svårt att få en helhetsbild av militärmyndigheternas befogenheter. En hänvisningsbestämmelse lämnar ofta rum för tolkning kring hur omfattande de materiella bestämmelserna om förhindrande och avslöjande av brott i polislagen får tillämpas i praktiken av en militärmyndighet. Med beaktande av detta är det ändamålsenligt att i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten ta in bestämmelser om befogenheter som gäller en militärmyndighets brottsbekämpning.

2.4 Uppgifter för att förebygga och avslöja brott som ett led i det militära kontraspionaget

Försvarsmakten sköter uppgifter för att förebygga och avslöja brott under normala förhållanden, allvarliga störningar under normalförhållanden, höjd beredskap samt undantagsförhållanden. För att bäst garantera en effektiv verksamhet skapar och upprätthåller man en fungerande organisation och utbildar och uppdaterar behövlig personal redan under normala förhållanden.

Uppgifterna att förebygga och avslöja brott har inom Försvarsmakten traditionellt ingått i det militära kontraspionagets breda verksamhetsfält. Militärt kontraspionage är verksamhet för att skydda landet mot informationsinhämtning som främmande staters underrättelsetjänster, enskilda personer eller organisationer riktar mot Försvarsmakten eller mot företag som Försvarsmakten samarbetar med inom projekt och i utvecklings- och forskningsverksamhet.

Det militära kontraspionaget är en del av den mer övergripande underrättelseinhämtningen och har i enlighet med sina befogenheter också i uppdrag att genom tillämpning av lagen om militär underrättelseverksamhet (590/2019) inhämta sådan information som inte syftar till att förebygga eller avslöja brott. Det militära kontraspionagets uppgift är i enlighet med lagen om militär underrättelseverksamhet avsedd att trygga Försvarsmaktens verksamhet genom att inom landets gränser producera aktuell information om eventuella hot mot försvaret. Den information som ska inhämtas understöder beslutsfattandet inom utrikes- och säkerhetspolitiken samt Försvarsmaktens förmåga att bland annat trygga Finlands integritet och lagliga samhällsordning. Grunden för inhämtande av information är inte ett behov av information om sådana omständigheter som gäller en straffrättslig grund. Med tanke på informationsinhämtningen har det ingen rättslig betydelse huruvida den verksamhet som är föremål för informationsinhämtningen enligt lagstiftningen i sig är straffbar eller inte.

Det militära kontraspionagets uppgift att förebygga och avslöja brott handlar om att förebygga och avslöja brott som är riktade mot försvarspolitiken, försvarsindustrin och försvarssystemet. Typiska brottsbeteckningar är till exempel landsförräderibrott enligt 12 kap. i strafflagen (bland annat landsförräderi, spioneri eller olovlig underrättelseverksamhet) eller högförräderibrott enligt 13 kap. i samma lag (bland annat högförräderi eller olaglig militär verksamhet). Samtidigt

är syftet att till exempel förhindra och avslöja målen med sådan verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret (till exempel organiserad brottslighet), däribland att få tillgång till Försvarmaktens sekretessbelagda information eller material. Sådana brott kan bland annat utgöras av informations- eller kommunikationsbrott som är riktade mot Försvarmakten eller brott som till exempel rör vapen, ammunition eller sprängämnen.

I samband med att lagen om militär underrättelseverksamhet stiftades tog man ställning till gränsdragningen mellan uppgifter inom det militära kontraspionaget enligt lagen om militär underrättelseverksamhet och uppgifter för att förebygga och avslöja brott. Som ovillkorlig utgångspunkt för lagstiftaren var att information som fås genom metoder för underrättelseinhämtning inte får användas för något annat syfte än att utföra underrättelseuppdraget. Genom så kallade brandmursbestämmelser försökte man säkerställa att bestämmelserna i lagen om militär underrättelseverksamhet inte öppnar möjligheter att använda underrättelseverksamhet för att kringgå bestämmelserna om hemliga metoder för inhämtande av information. Inom det militära kontraspionaget har principen om bundenhet till användningsändamålet genomgående tolkats väldigt noggrant avgränsat. Därför har uppgifterna att förebygga och avslöja brott inom det militära kontraspionaget också inom Försvarmaktens organisation separerats från uppgifterna som gäller militärt kontraspionage i lagen om militär underrättelseverksamhet. Ingen annan än de tjänstemän som uttryckligen utsetts till uppgiften att förebygga och avslöja brott inom det militära kontraspionaget använder hemliga metoder för inhämtande av information, fattar beslut om metoderna eller framställer yrkanden till tingsrätten.

2.5 Försvarmaktens rätt att få uppgifter

Med stöd av gällande lag har Försvarmakten rätt att av både andra myndigheter och privata sammanslutningar få uppgifter för utredning samt förebyggande och avslöjande av brott. Bestämmelser om rätt att få uppgifter för utredning av brott finns i 5 kap. 43 och 44 § i den gällande lagen och för förebyggande och avslöjande av brott i 9 kap. 92 och 93 §.

I fråga om utredning av militära brott har Huvudstaben enligt 43 § i den gällande lagen rätt att av en myndighet samt av en sammanslutning och person som har anförtrots en offentlig uppgift, avgiftsfritt och trots sekretessbestämmelserna få de uppgifter och handlingar som behövs för att ett uppdrag enligt 35 § ska kunna utföras, om inte lämnande av sådana uppgifter eller handlingar till Huvudstaben eller användningen av uppgifterna som bevis har förbjudits eller begränsats i lag. Bestämmelser om Försvarmaktens rätt att få uppgifter av en privat sammanslutning finns i 44 § i den gällande lagen. Enligt 2 mom. har Huvudstaben rätt att av ett teleföretag och en sammanslutningsabonnent få kontaktuppgifter om en sådan teleanslutning som inte nämns i en offentlig katalog, eller uppgifter som specificerar en teleanslutning, en e-postadress, en annan teleadress eller teleterminalutrustning, om uppgifterna behövs i ett enskilt fall för utredning av brott, samt distributionsadressuppgifter av en sammanslutning som bedriver postverksamhet. Genom en lagändring som trädde i kraft den 1 augusti 2021 fogades ett nytt 1 mom. till paragrafen. Enligt detta har Huvudstaben rätt att av en privat sammanslutning få uppgifter som är nödvändiga för utredning av brott även om sammanslutningens medlemmar, revisorer, verkställande direktör, styrelsemedlemmar eller arbetstagare är bundna av företagshemlighet, bankhemlighet eller försäkringshemlighet. På Försvarmaktens utredning av brott tillämpas enligt 37 § i den gällande lagen bestämmelser i polislagen och innan 44 § 1 mom. ändrades var det en tolkningsfråga om polisens rätt att få uppgifter enligt 4 kap. 3 § 1 mom. i polislagen också skulle tillämpas på förundersökningar som görs av Försvarmakten. Den gällande lagens 44 § 1 mom. motsvarar i huvudsak polisens rätt att få uppgifter enligt 4 kap. 3 § 1 mom. i polislagen.

Det föreskrivs om Försvarmaktens rätt att få uppgifter för förebyggande och avslöjande av brott på i huvudsak samma sätt som för utredning av militära brott. Enligt 92 § i den gällande

lagen har de tjänstemän som förebygger och avslöjar brott inom Försvarsmakten på motsvarande sätt som i 43 § rätt att av en myndighet samt av en sammanslutning och person som har anförtrodd en offentlig uppgift, avgiftsfritt och trots sekretessbestämmelserna få de uppgifter och handlingar som behövs för att ett uppdrag enligt 86 § 1 mom. ska kunna utföras, om inte lämnande av sådana uppgifter eller handlingar till Huvudstaben eller användningen av uppgifterna som bevis har förbjudits eller begränsats i lag. När det gäller privata sammanslutningar skiljer sig däremot bestämmelserna om rätten att få uppgifter för utredning av brott från bestämmelserna om rätten att få uppgifter för förebyggande och avslöjande av brott i och med den lagändring som trädde i kraft den 1 augusti 2021. I fråga om förebyggande och avslöjande av brott har enligt 93 § i den gällande lagen de tjänstemän som sköter sådana uppgifter inom Försvarsmakten rätt att av ett teleföretag och en sammanslutningsabonnent få kontaktuppgifter om en sådan teleanslutning som inte nämns i en offentlig katalog, eller uppgifter som specificerar en teleanslutning, en e-postadress, en annan teleadress eller teleterminalutrustning, om uppgifterna behövs i ett enskilt fall för att ett uppdrag enligt 86 § 1 mom. ska kunna utföras. Dessutom har de rätt att få distributionsadressuppgifter av en sammanslutning som bedriver postverksamhet. Motsvarande rätt som i 44 § 1 mom. att av en privat sammanslutning få uppgifter som är nödvändiga för utredning av brott även om sammanslutningens medlemmar, revisorer, verkställande direktör, styrelsemedlemmar eller arbetstagare är bundna av företagshemlighet, bankhemlighet eller för-säkringshemlighet gäller inte förebyggande och avslöjande av brott. Rätten att få information skiljer sig alltså åt mellan uppdraget att utreda militära brott och uppdraget att förebygga och avslöja brott och därför måste lagstiftningen ändras så att rätten att få uppgifter är lika omfattande för båda.

2.6 Övervakning

Bestämmelser om övervakning finns i 12 kap. i den gällande lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten. Försvarsmaktens ledning enligt lagen om försvarsmakten övervakar brottsbekämpningen inom Försvarsmakten enligt 127 §. Dessutom övervakar Försvarsmaktens assessor utredningen av brott enligt 35 § och avdelningschefen för underrättelseavdelningen övervakar förebyggandet och avslöjandet av brott enligt 86 §.

Även försvarsministeriet utför övervakning. Enligt 128 § ska det protokoll som upprättas över användningen av hemliga tvångsmedel och användningen av hemliga metoder för inhämtande av information lämnas till försvarsministeriet. Vidare ska försvarsministeriet ges uppgifter om frågor med anknytning till Försvarsmaktens brottsbekämpning vilka är samhällligt eller ekonomiskt betydelsefulla eller tillräckligt allvarliga för att betraktas som betydelsefulla. Försvarsministeriet har rätt att få uppgifterna trots sekretessbestämmelserna.

Försvarsministeriet ger årligen riksdagens justitieombudsman en berättelse om användningen och övervakningen av hemliga tvångsmedel och hemliga metoder för inhämtande av information och om skyddandet av dem. Berättelsen ges dessutom till skyddspolisen för kännedom.

Lagen om övervakning av underrättelseverksamheten (121/2019)

Lagen om övervakning av underrättelseverksamheten trädde i kraft den 1 februari 2019. I lagen finns bestämmelser om den parlamentariska kontrollen av underrättelseverksamheten och om underrättelsetillsynsombudsmannen, dennes uppgifter och rättigheter för att utföra sina tillsynsuppgifter. Extern, oavhängig övervakning i realtid är viktig för att underrättelseverksamheten ska accepteras i samhället.

Med övervakning av underrättelseverksamheten avses enligt 2 § 1 mom. parlamentarisk kontroll och laglighetskontroll av både civil och militär underrättelseinhämtning.

Enligt 2 mom. utövas parlamentarisk kontroll av underrättelseverksamheten och skyddspolisens övriga verksamhet av riksdagens underrättelsetillsynsutskott, om vars uppgifter det finns bestämmelser i riksdagens arbetsordning (40/2000).

Laglighetskontrollen av underrättelseverksamheten utövas enligt 3 mom. av underrättelsetillsynsombudsmannen. Ombudsmannen övervakar också skyddspolisens övriga verksamhet. På den här övervakningen tillämpas 3 kap. i denna lag i tillämpliga delar.

Även om lagen om övervakning av underrättelseverksamheten också gäller skyddspolisens övriga verksamhet, såsom förhindrande och avslöjande av brott, nämns inte hemliga metoder för inhämtande av information uttryckligen i lagen. Dessutom gäller lagen endast skyddspolisens övriga verksamhet. Brottsbekämpning som utförs av militärunderrättelsemyndigheten faller således utanför lagens tillämpningsområde. Eftersom det i propositionen föreslås befogenheter för Huvudstaben för många hemliga metoder för inhämtande av information och även rätt att använda dessa självständigt, är det för att effektivisera övervakningen ändamålsenligt att underrättelsetillsynsombudsmannen även övervakar förhindrande och avslöjande av brott som anknyter till underrättelseverksamhet som riktar sig mot Finland på det militära försvarets område och till sådan verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret.

2.7 Polislagen

I 5 kap. i polislagen finns det bestämmelser om användning av hemliga metoder för inhämtande av information bland annat för att förhindra och avslöja brott. Enligt 1 § 2 mom. i kapitlet avses med *förhindrande av brott* åtgärder som syftar till att förhindra brott, försök till brott och förberedelse till brott, när det utifrån iakttagelser av en persons verksamhet eller utifrån annan information om en persons verksamhet finns grundad anledning att anta att personen i fråga kommer att göra sig skyldig till brott, samt åtgärder som syftar till att avbryta ett redan påbörjat brott eller begränsa den direkta skada eller fara som brottet medför. Med iakttagelser av en persons verksamhet eller annan information om en persons verksamhet avses direkta iakttagelser av en persons egen verksamhet och tips och annan indirekt utredning av en utomstående person. Information som fås genom iakttagelser och annan information omfattar också bland annat inhämtning av kriminalunderrättelser, observationer, andra tips och slutsatser som grundar sig på brottsanalyser. En förutsättning för användning av en föreskriven metod för inhämtande av information för förhindrande av brott är att det på basis av denna information med fog kan antas att en person gjort sig skyldig till brott (RP 224/2010 rd). Förhindrande av brott i enlighet med polislagen är förebyggande myndighetsverksamhet i en tidig fas. Enligt 5 kap. 1 § 2 mom. i polislagen omfattar förhindrande av brott åtgärder som syftar till att förhindra försök till brott och förberedelse till brott. Med förhindrande av förberedelse avses förhindrande av förberedelse till en straffbar gärning även då själva förberedelsen inte har kriminaliserats.

Med *avslöjande av brott* avses enligt 5 kap. 1 § 3 mom. i polislagen åtgärder som syftar till att klarlägga om det för inledande av förundersökning finns en i 3 kap. 3 § 1 mom. i förundersökningslagen avsedd grund, när det utifrån iakttagelser av en persons verksamhet eller utifrån annan information om en persons verksamhet kan antas att ett brott har begåtts. Med avslöjande av brott avses gråzonen mellan förhindrande och utredning av brott. Det är inte fråga om brottsutredning, eftersom förutsättningar för att inleda förundersökning saknas, men det är inte heller fråga om förhindrande av brott, eftersom brottet redan antas ha blivit begånget. Avslöjande av brott handlar det om till exempel i en situation då man fått tips om att ett brott redan har begåtts, men det inte ännu finns någon konkret grund för misstanken, det vill säga att tröskeln för att misstänka brott i enlighet med förundersökningslagen inte har överskridits. (RP 224/2010 rd, s. 93).

Syftet vid avslöjandet av brott är att få reda på sådana relevanta omständigheter om ett redan begånget brott som kan läggas till grund för att inleda förundersökning, till exempel om element som ingår i rekvisiten samt om gärningsmannen, gärningstidpunkten och gärningsplatsen. Det är således inte fråga om brottsutredning, eftersom förutsättningar för att inleda förundersökning saknas, men det är inte heller fråga om förhindrande av brott, eftersom brottet redan antas ha blivit begånget.

I 5 kap. i polislagen finns bestämmelser om hemliga metoder för inhämtande av information som polisen får använda för att inhämta information i hemlighet av föremålet för åtgärden. För användningen av olika metoder för inhämtande av information har det i kapitlet ställts allmänna villkor och särskilda villkor. En allmän förutsättning för användning av metoder för inhämtande av information är enligt 5 kap. 2 § 1 mom. i polislagen att man med den metoden kan antas få information som behövs för förhindrande, avslöjande eller avvärjande av risk för brott. Enligt 2 mom. i samma paragraf är en allmän ytterligare förutsättning för teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, systematisk observation, teknisk avlyssning, optisk observation, teknisk spårning av personer, teknisk observation av utrustning, täckoperationer, bevisprovokation genom köp, styrd användning av informationskällor och kontrollerade leveranser att de kan antas vara av synnerlig vikt för förhindrande eller avslöjande av ett brott. För täckoperationer och bevisprovokation genom köp förutsätts dessutom att metoden är nödvändig för att ett brott ska kunna förhindras eller avslöjas. Särskilda förutsättningar för användningen av hemliga metoder för inhämtande av information är framför allt de specificerade brott, för vilkas förhindrande varje metod kan användas. Förutsättningarna har angetts i särskilda bestämmelser för varje metod för inhämtande av information och i dem kan det också ställas andra särskilda krav. Metoderna i kapitlet får endast användas för att avslöja sådana brott som anges i 3 §. Vid avslöjande av gärningar ska de allmänna förutsättningarna för användning som det föreskrivs om i 2 § alltid tillämpas, men de metodspecifika särskilda förutsättningarna tillämpas inte.

2.8 Lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning och lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet

På förundersökning i militära rättegångsärenden och på militärdisciplinförfarandet vid gränsbevakningsväsendet tillämpas enligt 31 § i lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning vad som bestäms i 1–35, 45–85, 94–104, 124 och 126 § eller med stöd av 130 § i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten. I praktiken omfattar hänvisningarna bestämmelser om militärdisciplinförfarande och utredning av brott, om övervakningen av dem samt om allvarliga störningar under normalförhållanden och undantagsförhållanden.

I 31 och 31 a § i lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning och i statsrådets förordning om gränsbevakningsväsendet (651/2005) som utfärdats med stöd av 31 § 4 mom. finns bestämmelser om vissa undantag till den del Gränsbevakningsväsendet som organisation skiljer sig från Försvarsmakten och det därför förutsätts ändringar eller preciseringar till bestämmelserna i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten.

Lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet trädde i kraft den 1 april 2018. När lagen stiftades var målet att undvika att i någon större utsträckning använda bestämmelser som hänvisar till polislagen och tvångsmedelslagen. Öppna bestämmelser föreslogs för att göra lagstiftningen mera förståelig, klarare och åskådligare, men några betydande ändringar i Gränsbevakningsväsendets brottsbekämpningsbefogenheter föreslogs inte. Enligt 13 § har Gränsbevakningsväsendet rätt att använda teleövervakning, systematisk observation, förtäckt inhämtande av information, teknisk observation (teknisk avlyssning, optisk observation, teknisk spår-

ning och teknisk observation av utrustning), användning av informationskällor och kontrollerade leveranser samt att inhämta basstationsuppgifter och identifieringsuppgifter för teleadresser eller teleterminalutrustning, för att förhindra ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka eller för att avvärja en fara.

Ett propositionsutkast med förslag till ändring av lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet var på remiss 13.4. – 26.5.2023. I propositionen föreslås att 3 kap. som handlar om hemliga metoder för inhämtande av information ändras. Bestämmelserna i kapitlet ändras så att de i huvuddrag motsvarar de ändringar i 10 kap. i tvångsmedelslagen som träder i kraft den 1 oktober 2023 (lag 452/2023). I propositionsutkastet har man beaktat denna regeringsproposition med förslag till lagar om ändring av tvångsmedelslagen och förundersökningslagen och till vissa lagar som har samband med dem (RSv 305/2022 rd – RP 217/2022 rd) samt regeringens proposition med förslag till lag om ändring av polislagen (RSv 316/2023 rd – RP 275/2022 rd).

Enligt propositionen ska tillstånd för teleövervakning som hemligt medel för inhämtande av information i princip inte längre begränsas till endast vissa teleadresser eller teleterminaler som är kända vid tidpunkten för ansökan om tillstånd. Det föreslås att datanätsbaserat förtäckt inhämtande av information möjliggörs för att förebygga ett sådant brott som ska utredas av Gränsbevakningsväsendet för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år. Det ska bli möjligt att använda överskottsinformation vid utredning av vissa tjänstebrott som ska utredas av Gränsbevakningsväsendet för vilka det föreskrivna strängaste straffet är två års fängelse.

2.9 Lagen om brottsbekämpning inom Tullen

Bestämmelser om brottsbekämpning inom Tullen finns i lagen om brottsbekämpning inom Tullen (623/2015). Enligt 3 kap. 1 § har Tullen rätt till teleövervakning, inhämtande av basstationsuppgifter, systematisk observation, förtäckt inhämtande av information, teknisk observation (teknisk avlyssning, optisk observation, teknisk spårning och teknisk observation av utrustning), inhämtande av identifieringsuppgifter för teleadresser eller teleterminalutrustning, täckoperationer, bevisprovokation genom köp, användning av informationskällor och kontrollerade leveranser i syfte att förhindra tullbrott. Det är fortsättningsvis polisen som svarar för det praktiska genomförandet av täckoperationer och bevisprovokation genom köp på Tullens begäran. Tullen kan trots det självständigt genomföra en sådan täckoperation som genomförs utslutande i ett datanät eller bevisprovokation genom köp på beslut av centralkriminalpolisen.

2.10 Förundersökningslagen

På brottsbekämpningen inom Försvarsmakten tillämpas enligt 2 § i den gällande lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten bestämmelserna om förebyggande, avslöjande och utredning av brott i förundersökningslagen, om inget annat följer av det som föreskrivs nedan.

Förundersökningsmyndigheter är förutom polisen även gränsbevaknings-, tull- och militärmyndigheterna enligt 2 kap. 1 § i förundersökningslagen och bestämmelser om deras förundersökningsbefogenheter finns i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet, lagen om brottsbekämpning inom Tullen (623/2015) och lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten (255/2014).

2.11 Tvångsmedelslagen

På brottsbekämpningen inom Försvarmakten tillämpas enligt 2 § i den gällande lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten bestämmelserna om förebyggande, avslöjande och utredning av brott i tvångsmedelslagen, om inget annat följer av det som föreskrivs nedan.

Enligt 10 kap. 1 § 2 mom. i tvångsmedelslagen gäller vad som i kapitlet föreskrivs om förundersökningsmyndighetens eller en förundersökningstjänstemans rätt att använda tvångsmedel, med undantag av täckoperationer, bevisprovokation genom köp och styrd användning av informationskällor, förutom polisen även gränsbevakningsmyndigheterna, tullmyndigheterna och de militära myndigheterna enligt vad som föreskrivs särskilt om detta i lag.

2.12 Samverkan mellan myndigheter

I 38 § i den gällande lagen finns bestämmelser om assistans av polisen och samverkan med polisen. Enligt bestämmelsen gäller den assistans som polisen ger sådana situationer där Huvudstaben inte har befogenhet att sköta ett uppdrag enligt 35 § (förundersökning som görs av Huvudstaben). Polisen kan enligt 38 § på en skriftlig begäran av en tjänsteman som nämns i lagen utföra en sådan åtgärd som Huvudstaben inte har befogenhet att utföra. Enligt 38 § 3 mom. utförs ett uppdrag enligt 35 § i samverkan med polisen, när sakens natur kräver det.

Enligt 38 a § har Försvarmakten rätt att av polisen, Gränsbevakningsväsendet och Tullen få behövlig handräckning för att utföra en i lagen föreskriven uppgift med anknytning till utredning av brott. Försvarmakten har rätt att få handräckning, om handräckningen kan ges utan att detta äventyrar utförandet av andra lagstadgade uppgifter vid den myndighet som ger handräckningen. Bestämmelsen trädde i kraft den 1 augusti 2021. I regeringens proposition 61/2021 rd ansågs syftet med bestämmelsen vara att förtydliga definitionen av assistans eller handräckning av polisen och samverkan med polisen samt att effektivisera användning av myndigheternas resurser. I praktiken kan det röra sig om handräckning av polisen eller av andra brottsbekämpande myndigheter till exempel för att höra en person.

De tjänstemän vid Huvudstaben som sköter förundersökning ska enligt 40 § i den gällande lagen till polisen anmäla ett brott som avses i 35 §, en åtgärd som de har inlett för att utreda brottet samt utan onödigt dröjsmål om de använder hemliga tvångsmedel som nämns i 37 § för att utreda brottet. Dessutom ska en disciplinär förman underrätta polisen om en åtgärd som han eller hon vidtagit för att utreda ett brott. Försvarmakten beslutar tillsammans med polisen vilka brott som omfattas av anmälningsskyldigheten samt om anmälningsförfarandet.

Bestämmelser om assistans av polisen och samverkan med polisen vid förebyggande och avslöjande av brott finns i 90 § i den gällande lagen. Har de som förebygger och avslöjar brott inom Försvarmakten inte behörighet att utföra en åtgärd som behövs för skötseln av ett uppdrag enligt 86 § 1 mom., kan polisen enligt 90 § 1 mom. på en skriftlig begäran av en tjänsteman utföra en sådan enskild åtgärd som polisen har behörighet till. Enligt 2 mom. lämnar polisen över de upptagningar och handlingar som erhållits genom en åtgärd som avses i 1 mom. till dem som förebygger och avslöjar brott inom Försvarmakten. Polisen får lämna över upptagningarna och handlingarna obehandlade. De som förebygger och avslöjar brott inom Försvarmakten svarar då för att upptagningarna och handlingarna granskas samt för andra uppgifter med anknytning till behandlingen av informationen på det sätt som föreskrivs i 5 kap. i polislagen. I 3 mom. föreskrivs det att när sakens natur kräver det utförs ett uppdrag enligt 86 § 1 mom. i samverkan med polisen. Den som förebygger och avslöjar brott inom Försvarmakten och polismyndigheten kommer överens om de frågor som sammanhänger med uppdraget. Polisen har

också rätt att av ett särskilt skäl på eget initiativ överta ett ärende enligt 86 § 1 mom., vilket gäller förebyggande och avslöjande av brott, för att undersöka det.

Enligt 2 § 1 mom. i lagen om samarbete mellan polisen, Tullen och Gränsbevakningsväsen-det (687/2009, nedan PTG-lagen) kan en PTG-myndighet på begäran för en annan PTG-myndighets räkning vidta en sådan enskild åtgärd i anslutning till brottsbekämpning som hör till den andra myndighetens uppgiftsområde. En myndighet som vidtar en åtgärd som hör till en annan PTG-myndighets uppgiftsområde får endast göra det inom ramen för de befogenheter som den får utöva inom sitt eget uppgiftsområde när det gäller dess egna brottsbekämpningsuppdrag. Enligt 7 § 3 mom. har en företrädare för en PTG-myndighet rätt att i PTG-spanings- och undersökningsgruppen under ledning och nödvändig övervakning av gruppens ledare delta i sådana spanings- och undersökningsåtgärder som företrädaren för PTG-myndigheten har befogenheter att utföra inom sitt eget uppgiftsområde när det gäller myndighetens egna brottsbekämpningsuppdrag. Det finns inga bestämmelser om Försvarsmakten i PTG-lagen och därmed deltar Försvarsmakten inte i PTG-verksamheten.

Det är dock ändamålsenligt att öka samarbetet mellan Försvarsmakten samt polisen, Gränsbevakningsväsendet och Tullen när det gäller uppdrag att bekämpa brott. I regeringspropositionen föreslås det att också Tullen och Gränsbevakningsväsendet på samma sätt som polisen ska få assistera Huvudstaben, om Huvudstaben inte har befogenhet att vidta en åtgärd som behövs i dess brottsbekämpningsuppdrag. Dessutom föreslås det att Försvarsmakten ska få handräckning inte enbart för att utreda brott, utan också för att utföra en i lag avsedd tillsynsuppgift samt för förhindrande och avslöjande av brott. Huvudstaben kan på begäran för polisens, Tullens och Gränsbevakningsväsendets räkning utföra en sådan enskild åtgärd i anslutning till brottsbekämpning som hör till den andra myndighetens uppgiftsområde inom ramen för de befogenheter som Huvudstaben får utöva inom sitt eget uppgiftsområde när det gäller dess egna brottsbekämpningsuppdrag.

3 Målsättning

Det primära syftet med propositionen är att se till att bestämmelserna om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten är uppdaterade med hänsyn till dels de förändringar som skett i omvärlden sedan lagen trädde i kraft, dels de problem som framkommit i den gällande lagstiftningen när den tillämpats i praktiken.

Försvarsmakten ska kunna utföra sina lagstadgade uppgifter i alla beredskapslägen, från normalförhållanden till undantagsförhållanden. Befogenheterna för Försvarsmaktens brottsbekämpningsuppdrag måste därför vara tillräckligt effektiva och prestationsdugliga i förhållande till en förmodad aktiv operativ aktörs motsvarande förmåga och inom verksamheten måste man klara av att i samma miljö fungera tillräckligt högkvalitativt med beaktande av skyddet för de grundläggande fri- och rättigheterna.

I den gällande lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten finns inga uttryckliga bestämmelser om att en särskild aktör ska ha i uppgift att förhindra och avslöja militära brott. Enligt den gällande lagen är Huvudstabens uppgift endast att utreda militära brott. Uppgiften att förhindra och avslöja militära brott har i gällande lag inte heller uttryckligen ålagts polisen. Därför föreslås det i regeringspropositionen att Huvudstaben också ska få förhindra och avslöja militära brott. Syftet är sålunda att göra rättsläget klarare vad gäller vilken myndighet som uppgifterna i fråga ankommer på. De brottsbekämpningsåtgärder som avses förhindra och avslöja militära brott kräver kännedom om särdragen inom Försvarsmaktens verksamhet, varför de tjänstemän vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag har de bästa förutsätt-

ningarna att utföra detta uppdrag. Det är emellertid inte meningen att polisens allmänna behörighet inom brottsbekämpningen ska begränsas, och polisen ska fortfarande ha rätt att på eget initiativ åta sig brottsbekämpnings-åtgärder.

Syftet med att Huvudstaben föreslår en ny uppgift inom förhindrande och avslöjande av militära brott är att man bättre än för närvarande ska kunna förhindra att olika allvarliga egen-domsbrott och andra allvarliga militära brott förbereds och, om brotten redan har påbörjats, avbryta dem. Genom uppgiften eftersträvas således en effektivare realisering av straffansvaret i Försvarmakten. Målet är också att tydligare bestämmelser om Huvudstabens befogenheter ska ha en allmänpreventiv effekt på brottsligheten. Ett av syftena med regleringen är således att bättre värna samhällets säkerhet.

Genom de nya bestämmelser som föreslås om Huvudstabens allmänna befogenheter vid brottsbekämpning (12 kap.) är avsikten att föreskriva exakt och noggrant avgränsat i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarmakten om befogenheter för alla tjänstemän vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag. I den gällande lagen finns det inte några bestämmelser om de möjligheter att använda av maktmedel som tjänstemän som utför brottsbekämpningsuppdrag har eller om deras allmänna befogenheter, utan den innehåller bara en hänvisning till annan lagstiftning. Detta har medfört tolknings-svårigheter för dem som tillämpar lagen. Den nya regleringen syftar till att undanröja alla oklarheter i fråga om vilka befogenheter brottsbekämpningsmyndigheterna vid Huvudstaben har och att Huvudstaben med stöd av de allmänna bestämmelserna om befogenheter ska kunna sköta sina lagstadgade brottsbekämpningsuppdrag på ett ändamålsenligt sätt. Ett annat syfte är att regleringsmodellen för Försvarmaktens del ska vara samstämmig med regleringen för övriga brottsbekämpningsmyndigheter (polisen, Tullen och Gränsbevakningsväsendet), det vill säga att det föreskrivs om myndighetens befogenheter i den lag som gäller den aktuella myndigheten.

Genom de föreslagna bestämmelserna om hemliga metoder för inhämtande av information i 13 kap. eftersträvas att det inom Huvudstabens brottsbekämpning säkerställs att Huvudstaben har möjlighet att utföra sina lagstadgade uppgifter i alla beredskapslägen, från normalförhållanden till undantagsförhållanden. Bestämmelserna syftar till att Huvudstaben ska ha behövliga, självständiga befogenheter för att utföra ovannämnda uppgifter och bestämmelserna ska inte stödja sig på en annan myndighets behörighet eller befogenheter. De nya befogenheterna har till syfte att Huvudstaben effektivare ska kunna utföra sin lagstadgade uppgift genom att inom landets försvar förhindra och avslöja brott som anknyter till underrättelseverksamhet som riktar sig mot Finland på det militära försvarets område och till sådan verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret. Målet är att effektivare identifiera, avslöja och förhindra de inre och yttre hot mot Finlands militära försvar som till exempel främmande länders underrättelsetjänster, enskilda eller organisationer avsiktligt riktar mot vårt land. Den nya lagstiftningen avses också till dessa delar effektivisera realiseringen av straffansvaret samt värna samhällets säkerhet.

Bestämmelserna om samarbete mellan myndigheterna avses undanröja hinder som omöjlig-gör eller försvårar ett smidigt myndighetssamarbete eller en effektiv realisering av straffansvaret. Propositionen ska också möjliggöra ett bredare samarbete mellan Huvudstaben och olika myndigheter än den gällande lagen. Målet är således att möjliggöra en flexibel och ändamålsenlig styrning av myndigheternas resurser.

Därtill har man i propositionen särskilt sett till att myndigheterna inte ska utföra arbete som överlappar. Sålunda eftersträvas en bättre informationsgång mellan myndigheterna. En tjänsteman vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag och som har fått kännedom om ett brott ska till exempel utan onödigt dröjsmål underrätta den brottsbekämpningsmyndighet till vars uppgiftsområde brottet hör, om anmälan är nödvändig för att förhindra ett allvarligt brott

eller inleda en undersökning av ett sådant brott eller om anmälan behövs av någon annan särskild orsak.

4 Förslagen och deras konsekvenser

4.1 De viktigaste förslagen

Regeringens proposition bygger i huvudsak på den gällande lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarmakten, dock så att lagens struktur, systematik och lagstiftningshelheter har ändrats. I jämförelse med den gällande lagen föreslås det endast tekniska ändringar eller inga ändringar alls i bestämmelserna om militärdisciplinförfarandet i lagförslag I (del II, 3–10 kap.).

Lagens struktur föreslås så långt det är möjligt följa strukturen och systematiken i polislagen, tvångsmedelslagen och lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet, i synnerhet i fråga om bestämmelserna om hemligt inhämtande av information.

Förhindrande och avslöjande av militära brott

I propositionen föreslås att Huvudstaben ska vidta åtgärder för att förhindra, avslöja och utreda militära brott och föra militära brott till åtalsprövning självständigt eller tillsammans med en annan myndighet med iakttagande av vad som föreskrivs i denna lag eller någon annanstans i lag. Ändringen mot nuläget består alltså i att Huvudstaben får i uppgift också att förhindra och avslöja militära brott. Uppgiften skulle vara avgränsad och skulle inte begränsa inte polisens allmänna behörighet när det gäller att förhindra och avslöja brott.

Med tanke på myndigheternas resurser är det mera ändamålsenligt att de olika uppgifterna och faserna inom brottsbekämpningen inte sprids ut på olika myndigheter, utan samma myndighet ska till exempel kunna avslöja och utreda ett brott som ingår i samma helhet. Förhindrande och avslöjande av militära brott förutsätter kännedom om särdrag inom Försvarmaktens verksamhet, varför de tjänstemän vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag har de bästa förutsättningarna att utföra detta uppdrag.

Huvudstabens allmänna befogenheter vid brottsbekämpning

I propositionen föreslås nya bestämmelser om allmänna befogenheter för alla brottsbekämpningsuppdrag. Det föreslås i propositionen att det ska föreskrivas om Huvudstabens allmänna befogenheter vid brottsbekämpning i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarmakten. I propositionen föreslås för Huvudstaben bara sådana befogenheter som behövs för att utföra Huvudstabens lagstadgade uppgifter, såsom utredning av identitet, avspärrning av platser och områden, säkerhetsvisitation och rätt att använda maktmedel. De allmänna befogenheter som föreslås i propositionen ska vara mer begränsade än polisens, och Huvudstaben föreslås inte få befogenheter som polisen inte har.

Bestämmelser om Huvudstabens allmänna befogenheter vid brottsbekämpning bör finnas i den lag som gäller myndighetens verksamhet och befogenheter, alltså i det här fallet i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarmakten. Att regelbundet förlita sig på assistans från polisen i tjänsteuppdrag är inte en ändamålsenlig och fungerande lösning.

Hemliga metoder för inhämtande av information

I propositionen föreslås att Huvudstaben ska använda befogenheter för hemliga metoder för inhämtande av information självständigt, när det handlar om teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teleövervakning, teleövervakning med samtycke av den som innehar en teledress eller teleterminalutrustning och teknisk observation av utrustning. Inhämtande av basstationsuppgifter, systematisk observation, förtäckt inhämtande av information, teknisk avlyssning, optisk observation, teknisk spårning och inhämtande av identifieringsuppgifter för teledresser eller teleterminalutrustning ska fortsättningsvis stå till förfogande. Enligt propositionen gäller de helt nya befogenheterna täckoperationer, datanätsbaserade täckoperationer och användning av informationskällor.

Avsikten är att de hemliga metoderna för inhämtande av information ska användas i den nya uppgift att förhindra militära brott som föreslås i 88 § i lagen och i fortsättningen användas självständigt i uppgiften att förhindra och avslöja brott som anges i 93 § (86 § i den gällande lagen). Befogenheterna ska dock avgränsas så att de för uppgifter i enlighet med 88 § inte föreslås bli lika omfattande som för uppgifter i enlighet med 93 §. Vid förhindrande av militära brott ska det vara möjligt att använda metoderna inhämtande av basstationsuppgifter, systematisk observation, förtäckt inhämtande av information, teknisk avlyssning, optisk observation, teknisk spårning av föremål, ämne eller egendom samt inhämtande av identifieringsuppgifter för teledresser eller teleterminalutrustning.

Även om Huvudstaben i propositionen föreslås få omfattande rätt att självständigt använda vissa hemliga metoder för inhämtande av information, är det viktigt att betona att bestämmelserna om villkoren för användning av de olika metoderna är noggrant avgränsade och exakta. Dessutom kommer tillstånd för användning av hemliga metoder för inhämtande av information huvudsakligen att beviljas av en domstol. Av den nya uppgift att förhindra och avslöja brott som Huvudstaben enligt förslaget ska tilldelas följer således inte automatiskt en möjlighet att använda hemliga metoder för inhämtande av information, utan det ska alltid granskas från fall till fall om villkoren är uppfyllda. Det bör framhållas att det inte i propositionen föreslås att Huvudstaben ska ges rätt att använda sådana hemliga metod för inhämtande av information som inte redan får användas av polisen eller delvis får användas av Gränsbevakningsväsendet och Tullen.

Avsikten är inte att i lagförslaget utöka de hemliga tvångsmedel som Huvudstaben för närvarande använder för att utreda brott och som det föreskrivs om i 37 § i den gällande lagen, utan de förblir som i den gällande lagen. Till förfogande står således fortsättningsvis endast en begränsad del av befogenheterna i tvångsmedelslagen.

Uppgifter och befogenheter för en reservist som tjänstgör i enlighet med värnpliktslagen

Som en ny bestämmelse föreslås att reservister ska få vissa befogenheter för brottsbekämpning, till exempel att en reservist som tjänstgör i enlighet med värnpliktslagen och som i ett tjänsteuppdrag är en i 2 kap. 9 § i tvångsmedelslagen avsedd anhållningsberättigad tjänsteman får vara undersökningsledare och utöva befogenheterna för en anhållningsberättigad tjänsteman.

Vid förhindrande och avslöjande av brott som anknyter till sådan underrättelseverksamhet som riktar sig mot Finland på det militära försvarets område och till sådan verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret föreslås det att en reservist antingen får bistå en myndighet med hjälp av separat förtecknade befogenheter eller får utöva dessa befogenheter i separat angivna fall.

Handräckning och samarbete med andra myndigheter

I propositionen föreslås det att Försvarsmakten ska ha rätt att av polisen, Gränsbevakningsväsendet och Tullen få behövlig handräckning för att utföra en sådan tillsynsuppgift som avses i lagen samt för att utföra en uppgift med anknytning till förhindrande, avslöjande och utredning av brott. Som ny bestämmelse föreslås alltså att Försvarsmakten ska kunna få handräckning, inte enbart för att utreda brott, utan också för att utföra en tillsynsuppgift samt för att förhindra och avslöja brott. Dessutom föreslås det att också Tullen och Gränsbevakningsväsendet ska kunna assistera Huvudstaben på samma sätt som polisen, om Huvudstaben inte har befogenhet att utföra en åtgärd som behövs för ett brottsbekämpningsuppdrag.

I propositionen föreslås nya bestämmelser om verksamhet inom en annan brottsbekämpningsmyndighets uppgiftsområde. Huvudstaben ska på begäran för polisens, Tullens och Gränsbevakningsväsendets räkning kunna vidta en sådan enskild åtgärd i anslutning till brottsbekämpning som hör till den andra myndighetens uppgiftsområde inom ramen för de befogenheter som Huvudstaben får utöva inom sitt eget uppgiftsområde när det gäller dess egna brottsbekämpningsuppdrag.

Övriga lagförslag

I propositionen föreslås det att lagen om behandling av personuppgifter inom försvarsmakten (332/2019) ändras. Det föreslås i propositionen att det ska föreskrivas om ett register för förhindrande och avslöjande av militära brott som ett permanent personregister för Försvarsmakten, eftersom det i lagförslag 1 föreslås att det ska föreskrivas att förhindrande och avslöjande av militära brott är en uppgift för Huvudstaben. Det föreslås att nya bestämmelser om ändamålet med registret för förhindrande och avslöjande av militära brott, datainnehållet i registret och utplåning av personuppgifter ur registret ska fogas till lagen om behandling av personuppgifter inom försvarsmakten. I lagen görs dessutom vissa behövliga tekniska ändringar.

I propositionen föreslås det att lagen om övervakning av underrättelseverksamheten ändras så att lagen också tillämpas på militärunderrättelsemyndighetens verksamhet inom brottsbekämpning.

Till underrättelsetillsynsombudsmannens uppgifter fogas enligt förslaget tillsyn över sådan verksamhet som avses i 93 § i lagförslag 1, det vill säga förhindrande och avslöjande av brott som anknyter till sådan underrättelseverksamhet som riktar sig mot Finland på det militära försvarets område och till sådan verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret. Dessutom föreslås det i propositionen att lagen om övervakning av underrättelseverksamheten ändras så att riksdagens underrättelsetillsynsutskott ska utöva parlamentarisk kontroll av verksamhet som avses i 93 § i lagförslag 1. De föreslagna ändringarna förutsätter också att riksdagens arbetsordning ändras.

I samband med detta är det inte möjligt att behandla andra eventuella ändringsbehov i lagen om övervakning av underrättelseverksamheten, utan de föreslagna ändringarna gäller endast den brottsbekämpning som militärunderrättelsemyndigheten utför.

Dessutom ska 31 § i lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning (577/2005) ändras så att bestämmelserna om militärdisciplinförfarande tillämpas inom Gränsbevakningsväsendet på innehållsmässigt motsvarande sätt som i dag. Således ändras 31 § i lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning så att bestämmelserna om militärdisciplinförfaranden tillämpas på Gränsbevakningsväsendet med stöd av en hänvisning också i fortsättningen. Lagstiftningen om undersökning av militära brott och militärdisciplinförfaranden inom Gränsbevakningsväsendet är tillräcklig och fungerande.

Det som föreslås i det nya 91 § 2 mom. förutsätter att det föreskrivs om ett motsvarande förfarande för Gränsbevakningsväsendet, eftersom den del av lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten som gäller Huvudstabens brottsbekämpningsuppdrag och befogenheter inte heller i framtiden kommer att tillämpas inom Gränsbevakningsväsendet. När det gäller lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning är målet med ändringarna att säkerställa att de hänvisningsbestämmelser som gäller behandlingen av militära brottmål motsvarar det rättsläge som tidigare varit rådande. De bestämmelser i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten i vilka det föreskrivs om Huvudstabens uppgifter och befogenheter inom brottsbekämpningen, ska fortsättningsvis inte tillämpas inom Gränsbevakningsväsendet.

Dessutom görs med anledning av förslaget tekniska ändringar i lagen om försvarsmakten, förundersökningslagen, militära rättegångslagen, vägtrafiklagen (729/2018), lagen om behandling av personuppgifter vid Gränsbevakningsväsendet (639/2019), lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar (370/2007) och lagen om behandling av personuppgifter vid Brottspåföljdsmyndigheten (1301/2021).

Tabell 1. Översiktstabell över de viktigaste ändringar som föreslås jämfört med gällande lag om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten.

	Gällande lag	Den föreslagna nya lagen
Militärdisciplinförfarande	2–8 kap.	Motsvarar gällande lagstiftning: 3–10 kap.
Förhindrande och avslöjande av militära brott	Ingen reglering	Ny reglering: I 88 § föreslås det att Huvudstaben som ny uppgift ska förebygga och avslöja militära brott.
Hemliga tvångsmedel vid utredning av militära brott	37 §	Motsvarar gällande reglering: 92 §
Allmänna befogenheter vid alla brottsbekämpningsuppdrag	Ingen reglering	Ny reglering: 12 kap.
Hemliga metoder för inhämtande av information	89 §: Huvudstaben får självständigt använda bara vissa hemliga metoder för inhämtande av information.	Ny reglering: 13 kap. Huvudstaben har befogenhet att använda alla föreslagna metoder för inhämtande av information självständigt

	Gällande lag	Den föreslagna nya lagen
Reservisternas uppgifter och befogenheter	99, 100 och 102-104 §	<p>Ny lagstiftning som kompletterar den gällande:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) 98 §: reservisterna får vissa befogenheter vid förhindrande och avslöjande av brott redan under normala förhållanden 2) 176 § 2 mom.: en reservist som tjänstgör i enlighet med värnpliktslagen och som i ett tjänsteuppdrag är en i 2 kap. 9 § i tvångsmedelslagen avsedd anhållningsberättigad tjänsteman får utöva befogenheterna för en anhållningsberättigad tjänsteman
Tillsyn	12 kap.	<p>Ny reglering som kompletterar gällande lagstiftning, 15 kap. och lagen om ändring av 2 § i lagen om övervakning av underrättelseverksamheten:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) I 182 och 183 § fastställs den praxis som för närvarande tillämpas i tillsynen på lagnivå 2) Underrättelsetillsynsombudsmannen övervakar också verksamhet som avses i 93 § i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarmakten.
Samarbete med andra myndigheter	38-40 §	<p>Ny reglering som kompletterar gällande lagstiftning, 16 kap.:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Handräckning av polisen, Gränsbevakningsväsendet och Tullen kan fås också för att utföra en i lagen avsedd övervakningsuppgift

	Gällande lag	Den föreslagna nya lagen
		<p>eller en uppgift i anknytning till förhindrande eller avslöjande av ett brott.</p> <p>2) Förutom polisen ska även Gränsbevakningsväsendet och Tullen kunna ge den assistans som det föreskrivs om i paragrafen (186 §)</p> <p>3) Huvudstaben ska på begäran för polisens, Tullens och Gränsbevakningsväsendets räkning kunna vidta en enskild åtgärd i anslutning till brottsbekämpning som hör till den andra myndighetens uppgiftsområde (187 §).</p>

4.2 De huvudsakliga konsekvenserna

4.2.1 Allmänt

Den föreslagna lagstiftningen har samhällsliga konsekvenser, såsom konsekvenser för brottsbekämpningen och säkerheten. Konsekvenserna är till största delen koncentrerade till myndigheternas verksamhet, men propositionen har också ekonomiska konsekvenser.

I avsnittet om nuläget beskrivs problem med tillämpningen av den gällande lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten som beror på de hänvisningsbestämmelser som finns i den. Den valda lagstiftningsmodellen i lagförslaget, dess lagtekniska lösning och lagens indelning har positiva effekter på tillämpningen och tolkningen av lagstiftningen.

4.2.2 Ekonomiska konsekvenser

Propositionen har inga betydande ekonomiska konsekvenser för myndighetsorganisationerna. Det föreslås inte att det inrättas några nya myndigheter. I propositionen är det fråga om exaktare och mer heltäckande bestämmelser om uppgifterna och befogenheterna och om en mer ändamålsenlig användning av olika brottsbekämpande myndigheters resurser.

I propositionen föreslås det att Huvudstaben utöver att utreda militära brott också ska ha till uppgift att förhindra och avslöja sådana brott. Det handlar således om en ny lagstadgad uppgift för Huvudstaben. Dessutom föreslås i propositionen bestämmelser om befogenheter med anknytning till uppgiften att förhindra militära brott. I propositionen föreslås också att det ska föreskrivas om ytterligare befogenheter vid förhindrande och avslöjande av brott som anknyter

till underrättelseverksamhet som riktar sig mot Finland på det militära försvarets område och till sådan verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret.

Den nya uppgiften och de nya befogenheterna torde i fortsättningen förutsätta tilläggsresurser i form av några årsverken vid Huvudstaben. Förslagen i propositionen kan antas få konsekvenser för Huvudstabens arbetsmängd i någon mån. Det är dock svårt att på förhand exakt bedöma dessa konsekvenser och framför allt i vilken grad Huvudstaben klarar att sköta uppgifterna med nuvarande resurser. Hur effektivt man lyckas utföra de uppgifter som den föreslagna lagen föranleder är i vilket fall som helst beroende av personalmängden.

En annan sak som medför kostnader är den utbildning som ska ordnas för Huvudstabens tjänstemän. De nya befogenheter för tjänstemän vid Huvudstaben som föreslås i propositionen medför ett behov att fortbilda några tiotal personer. För denna personal måste det ordnas utbildningstillfällen med anledning av lagändringen. Utbildningen medför kostnader av engångskarakter på några tusen euro främst för kostnaderna för tjänsteresor för dem som deltar i utbildningen. Dessutom måste utbildningen kompletteras med arbetsplatspecifik fortbildning, vilket inte medför några betydande tilläggskostnader.

Propositionen kan realiseras inom ramarna för de nuvarande anslagen för försvarsministeriets förvaltningsområde.

I propositionen föreslås det att det ska föreskrivas att Försvarsmakten har rätt att av polisen, Gränsbevakningsväsendet och Tullen få behövlig handräckning för att utföra en i lag föreskriven tillsynsuppgift samt en uppgift med anknytning till förhindrande, avslöjande och utredning av brott. Dessutom föreslås det att också Tullen och Gränsbevakningsväsendet ska kunna assistera Huvudstaben på samma sätt som polisen, om Huvudstaben inte har befogenhet att utföra en åtgärd som behövs för ett brottsbekämpningsuppdrag. Det är svårt att på förhand bedöma antalet eventuella åtgärder när det gäller assistans. Assistansen beräknas dock inte medföra några betydande ekonomiska konsekvenser, eftersom de här situationerna sannolikt kommer att bli relativt få.

Inrättandet av ett nytt permanent personregister för Försvarsmakten, registret för förhindrande och avslöjande av militära brott, kräver att ett nytt informationssystem tas i bruk, vilket kommer att medföra tilläggskostnader på uppskattningsvis några tiotusen euro. En noggrannare uppskattning av tilläggskostnadernas belopp klarnar först när man vet om man kan dra nytta av myndighetsinformationssystemet VITJA.

Den föreslagna utvidgningen av rätten att få uppgifter i 112 § förväntas inte leda till någon betydande ökning av arbetsmängden för teleoperatörerna, eftersom begäran om uppgifter till antalet kommer att vara avsevärt färre än till exempel hos polisen.

4.2.3 Konsekvenser för företag

Centralförbundet för telekommunikation och informationsteknik FiCom rf har i sitt remissyttande konstaterat att de föreslagna bestämmelserna om hemliga metoder för inhämtande av information medför en administrativ börda och kostnader för teleoperatörerna. Storleken på kostnaderna har inte angetts exakt. Dessutom kan myndigheternas åtgärder enligt FiCom rf orsaka störningar i tjänster i det allmänna datanätet eller i radiokommunikationerna.

För teleoperatörerna väntas de föreslagna bestämmelserna inte medföra någon betydande ökning i arbetsmängden eller den administrativa bördan. I jämförelse med gällande lag bedöms de uppdrag som teleoperatörerna föreslås få inte öka i någon betydande grad.

4.2.4 Konsekvenser för myndigheterna

Propositionens viktigaste målsättning är att revidera lagstiftningen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarmakten. Propositionens konsekvenser koncentreras därmed i huvudsak till Huvudstabens verksamhet. Förslagen i propositionen har inga betydande konsekvenser för förhållandena mellan myndigheterna. De förväntas minska polisens arbetsmängd, eftersom Huvudstaben på ett självständigare sätt och i vissa fall på begäran av polisen får utföra vissa sådana brottsbekämpningsuppdrag som polisen ska utföra enligt gällande lag. I propositionen är det fråga om en exaktare och mer heltäckande definition av uppgifterna och befogenheterna och om en mer ändamålsenlig användning av olika brottsbekämpande myndigheters resurser. Lagändringarna kommer att förbättra myndigheternas samarbetsmöjligheter och intensifiera samarbetet mellan myndigheterna.

4.2.4.1 Konsekvenser för Försvarmaktens verksamhet

Förslaget påverkar Huvudstabens verksamhet så att Huvudstaben på ett självständigare sätt kan utföra brottsbekämpningsuppdrag. Den nya uppgiften att förhindra och avslöja militära brott och de nya befogenheterna som föreslås torde när verksamheten inletts förutsätta tilläggsresurser i form av årsverken.

Med beaktande av hur omfattande den aktuella reformen blir är det klart att de tjänstemän som tillämpar den föreslagna lagstiftningen och därmed använder de nya befogenheterna och sköter uppgifter i enlighet med 88 och 93 § behöver utbildning till exempel i användningen av maktmedel. I fråga om uppgifterna i 93 § i lagförslaget har merparten av befogenheterna redan utövats och därför torde personalen inte ha ett så stort behov av tilläggsutbildning.

Inom Försvarmakten finns det en föreskrift om utbildning i användning av maktmedel och i denna anges utbildningens struktur, grunder och omfattning. Försvarmakten har redan ett eget utbildningssystem för användning av maktmedel.

Anhållningsberättigade tjänstemän som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information (STEKPOV) utbildas av polisen. Dessutom har Försvarmakten en egen fortbildning i hemliga medel för inhämtande av information.

Lagförslaget medför uppdateringsbehov av teknisk karaktär i fråga om Huvudstabens datasystem och blanketter. Vidare förutsätter de ändringar som föreslås i lagförslaget att det inrättas ett nytt permanent personregister för Försvarmakten, registret för förhindrande och avslöjande av militära brott.

Propositionen har inga betydande konsekvenser för truppförbandens verksamhet.

4.2.4.2 Konsekvenser för andra myndigheter och för samarbetet mellan myndigheterna

I den gällande lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarmakten finns inga uttryckliga bestämmelser om att en särskild aktör ska ha i uppgift att förhindra och avslöja militära brott. I propositionen föreslås att det ska föreskrivas att Huvudstaben utöver att utreda militära brott också ska ha i uppgift att förhindra och avslöja dem. Rättsläget blir således tydligare när det gäller vilken myndighet dessa uppgifter hör till. Propositionen syftar inte till att begränsa polisens allmänna behörighet inom brottsbekämpningen, och polisen kommer även framöver att ha rätt att på eget initiativ vidta brottsbekämpningsåtgärder. Huvudstaben kommer också att ha en omfattande skyldighet att anmäla till polisen. Polisen ska också i fortsättningen

kunna delta i utredandet av brott som sker inom Försvarmakten och i förhindrandet och avslöjandet av sådana brott.

Förslaget bedöms också ha positiv inverkan på hur olika brottsbekämpningsmyndigheters resurser fördelas, eftersom ansvaret för de olika uppgifterna som hör till brottsbekämpningen av militära brott har koncentrerats till Huvudstaben. Förhindrande och avslöjande av militära brott förutsätter kännedom om särdrag i Försvarmaktens verksamhet och de tjänstemän som sköter brottsbekämpningsuppdrag vid Huvudstaben har de bästa förutsättningarna att utföra detta uppdrag. Samtidigt frigörs hos polisen resurser för andra uppdrag.

Eftersom det på ett exakt sätt ska föreskrivas om Huvudstabens befogenheter vid brottsbekämpning i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarmakten och det i lagen inte ska hänvisas till bestämmelserna i polislagen, kommer situationen att vara tydligare för den som ska tillämpa lagen.

Enligt propositionen ska bestämmelser om Huvudstabens allmänna befogenheter inom brottsbekämpningen finnas i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarmakten. Enligt de bestämmelser som föreslås ska Huvudstaben inte längre behöva förlita sig på assistans från polisen i sina tjänsteuppdrag, utan den ska ha självständiga befogenheter för de åtgärder som brottsbekämpningsuppdragen kräver.

I propositionen föreslås att Huvudstaben självständigt ska kunna använda alla hemliga metoder för inhämtande av information som den behöver. De bestämmelser som föreslås förtydligar Huvudstabens uppgifter och befogenheter, eftersom de befogenheter som Huvudstaben behöver för sina lagstadgade uppgifter inte längre stöder sig på en annan myndighets, det vill säga polisens, behörighet eller befogenheter. Försvarmaktens uppgift att förhindra och avslöja brott i enlighet med 86 § 1 mom. i den gällande lagen förblir oförändrad. Arbetsfördelningen mellan skyddspolisen och Försvarmakten är etablerad och kommer inte att ändras. Försvarmakten blir kapabel att i sitt uppdrag självständigt använda sådana hemliga metoder för inhämtande av information för vilka den hittills behövt assistans av polisen. I praktiken har Försvarmakten begärt assistans av skyddspolisen för utövningen av befogenheterna. Detta innebär att bestämmelserna bidrar till att minska skyddspolisens uppdrag att bistå Försvarmakten och då kan skyddspolisen använda sina resurser helt till sina egna uppgifter.

Propositionen kommer också att ha positiv inverkan på samarbetet mellan olika brottsbekämpningsmyndigheter, att lägesbilden bevaras och att olika myndigheter inte utför överlappande arbete. Enligt en bestämmelse som föreslås i propositionen kan Huvudstaben på begäran för polisens, Tullens och Gränsbevakningsväsendets räkning vidta en sådan enskild åtgärd i anslutning till brottsbekämpning som hör till den andra myndighetens uppgiftsområde inom ramen för de befogenheter som Huvudstaben får utöva inom sitt eget uppgiftsområde när det gäller dess egna brottsbekämpningsuppdrag. Bestämmelsen gör det möjligt att fördela myndigheternas resurser på ett flexibelt och ändamålsenligt sätt. Om det till exempel uppstår en situation där också ett skjutvapenbrott måste utredas i samband med utredning av ett tillgreppsbrott som gäller Försvarmaktens vapen eller skjutförmödenheter, får polisen begära att Huvudstaben sköter förundersökningen av skjutvapenbrottet genom att utöva de befogenheter som Huvudstaben får utöva inom sitt eget uppgiftsområde när det gäller ett eget uppdrag att bekämpa militära brott.

Det föreslås att det i propositionen ska införas en bestämmelse om att en tjänsteman vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag och som har fått kännedom om ett brott ska underrätta den brottsbekämpningsmyndighet till vars uppgiftsområde brottet hör, om anmälan är nödvändig för att förhindra ett allvarligt brott, inleda en undersökning av ett sådant brott eller

om anmälan behövs av någon annan särskild orsak. Bestämmelsen förbättrar kommunikationen mellan Huvudstaben och de övriga brottsbekämpande myndigheterna. Med hjälp av anmälningsskyldigheten säkras den behöriga brottsbekämpningsmyndighetens möjlighet att vidta åtgärder i enlighet med de skyldigheter som den ålagts.

I propositionen föreslås också att en förundersökning alltid ska överföras till polisen, om den som misstänks för brott är en tjänsteman som utnämnts till tjänsten som kommandör för Försvarmakten eller chef för Huvudstaben eller till en tjänst som general eller amiral. Dessutom ska förundersökningen alltid överföras till polisen, om den som misstänks för brottet är en tjänsteman som tjänstgör vid en militärunderrättelsemyndighet och det misstänkta brottet har begåtts i samband med användning av sådana metoder för underrättelseinhämtning som avses i 4 kap. i lagen eller i samband med utförande av ett uppdrag som avser militär underrättelseinhämtning. De föreslagna bestämmelserna kommer dock inte att öka polisens arbetsmängd så värst mycket, eftersom man bedömer att sådana brott inte kommer att begås så ofta. Dessutom överförs utifrån ett avtal mellan Försvarmakten och polisen redan i dag sådana misstänkta brott som begåtts av en högre tjänsteman inom Försvarmakten.

Med de föreslagna ändringarna i lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning är syftet att bevara det rådande rättsläget, vilket betyder att ändringarna inte har några konsekvenser för Gränsbevakningsväsendets verksamhet.

Propositionen kommer att ha konsekvenser för underrättelsetillsynsombudsmannens verksamhet, eftersom det i lagförslag 8 i propositionen föreslås att lagen om övervakning av underrättelseverksamheten ändras så att underrättelsetillsynsombudsmannen också ska övervaka sådan verksamhet som avses i 93 § i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarmakten, det vill säga i praktiken användningen av hemliga metoder för inhämtande av information i uppgiften i fråga. Underrättelsetillsynsombudsmannens uppgifter bedöms öka i någon mån, men enligt uppgifter från justitieministeriet har propositionen dock inga direkta konsekvenser för resurserna med tanke på underrättelsetillsynsombudsmannen.

Propositionen anses inte medföra något betydande extra arbete för Transport- och kommunikationsverket Traficoms frekvensförvaltning.

4.2.5 Konsekvenser för riksdagens verksamhet

I lagförslag 8 föreslås att lagen om övervakning av underrättelseverksamheten ändras så att riksdagens underrättelsetillsynsutskott ska utöva parlamentarisk kontroll av verksamhet som avses i 93 § i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarmakten. Denna ändring förutsätter att riksdagens arbetsordning ändras. Dessutom kommer den föreslagna ändringen att i någon mån öka arbetsmängden för underrättelsetillsynsutskottet, även om det är svårt att på förhand uppskatta hur mycket.

4.2.6 Andra konsekvenser för människor och samhälle

Inom brottsbekämpningen ingriper man i skyddsintressen som är skyddade i grundlagen. Särskilt genom hemliga metoder för inhämtande av information ingriper man djupt i de grundläggande fri- och rättigheterna. I lagförslag 1 föreslås betydligt exaktare och bredare bestämmelser om befogenheterna kring Huvudstabens brottsbekämpning. Även om man till exempel genom hemliga metoder för inhämtande av information ingriper i människornas grundläggande rättigheter, främjar en exaktare och mer heltäckande lagstiftning om myndigheternas uppgifter och befogenheter tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna och rättssäker-

heten. I Huvudstabens brottsbekämpningsåtgärder tillämpas allmänna principer för brottsbekämpningen i enlighet med lagförslag 1. De understryker respekt för de grundläggande och mänskliga rättigheterna i alla brottsbekämpningsuppdrag och att de är viktiga i Huvudstabens verksamhet.

I lagförslag 1 i regeringspropositionen föreslås att Huvudstaben utöver att utreda militära brott också ska få till uppgift att förhindra och avslöja militära brott. Denna uppgift bedöms ha en effektiviserande inverkan på brottsbekämpningen av militära brott, eftersom ansvaret för uppgifterna att bekämpa militära brott koncentreras till en myndighet. Tydligare bestämmelser som innefattar nya befogenheter förbättrar Huvudstabens möjligheter att bekämpa brott. Tydligare bestämmelser om förhindrande och avslöjande av militära brott kan antas ha en allmänpreventiv effekt på brottsligheten.

I lagförslag 1 föreslås det att Huvudstaben ska ha rätt att självständigt använda hemliga metoder för inhämtande av information. Genom förslaget förbättras Huvudstabens möjligheter att bekämpa brott, eftersom bestämmelserna är tydligare än de nuvarande och Huvudstaben får nya befogenheter. Bestämmelserna bedöms således ha positiva effekter i synnerhet på förhindrande och avslöjande av allvarliga brott som anknyter till sådan underrättelseverksamhet som riktar sig mot Finland på det militära försvarets område och till sådan verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret.

Utifrån detta kan man med hjälp av bestämmelserna i lagförslag 1 bättre än genom den gällande lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten förhindra och avslöja brott och på så sätt skydda säkerheten i samhället.

Bestämmelserna stärker för sin del också det finska försvarets trovärdighet, eftersom Huvudstaben har befogenhet att förhindra och avslöja såväl militära brott som brott som anknyter till underrättelseverksamhet som riktar sig mot Finland på det militära försvarets område och till sådan verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret och dessutom utövar de allmänna befogenheter och använder de hemliga metoder för inhämtande av information som dessa uppgifter kräver.

Att reservister kan användas i brottsbekämpningsuppdrag i vissa situationer ökar de värnpliktigas möjligheter att delta i Försvarsmaktens verksamhet. Försvarsmakten kan på ett mer omfattande sätt än tidigare dra nytta av de värnpliktigas specialkompetens och detta kan för sin del anses förbättra försvarsviljan. Försvarsmakten kan utveckla värnplikten i en riktning där de värnpliktiga kan erbjudas utbildning som utvecklar deras specialkompetens. Med tanke på Försvarsmaktens eget behov leder den föreslagna lagstiftningen till att Försvarsmakten får uppgifter för vilka det behövs kompetens och egenskaper som skiljer sig från Försvarsmaktens nuvarande verksamhet. Verksamheten hör till myndighetsuppgiften och reservisterna fungerar under ledning och övervakning av tjänstemännen. I lagen föreslås också bestämmelser om reservisters tjänste- och skadeståndsansvar.

4.2.6.1 Konsekvenser för de grundläggande och mänskliga rättigheterna

Genom förslagen om användning av allmänna befogenheter, hemliga tvångsmedel och hemliga metoder för inhämtande av information i lagförslag 1 görs ingrepp i de rättsobjekt som ska skyddas enligt grundlagen och internationella förpliktelser som gäller mänskliga rättigheter. Detta gäller särskilt rätten till personlig frihet och integritet, rörelsefriheten, skyddet för privatlivet och egendomsskyddet. Användning av hemliga metoder för inhämtande av information för att förhindra eller avslöja brott innebär ingrepp i de grundläggande fri- och rättigheter som nämnts ovan.

När det handlar om användning av de befogenheter inom förebyggande och avslöjande av brott som anknyter till underrättelseverksamhet som riktar sig mot Finland på det militära försvarets område och till verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret, gäller effekterna på de grundläggande fri- och rättigheterna oftast personer som vistas i Finland och som med fog kan antas göra sig skyldig till exempelvis spioneri eller landsförräderi. Personerna kan vara medborgare i Finland eller någon annan stat.

När det är fråga om användning av de befogenheter som föreslås i propositionen i uppdrag som syftar till att förhindra militära brott eller användning av hemliga tvångsmedel vid utredning av militära brott rör effekterna på de grundläggande fri- och rättigheterna de soldater, beväringar eller reservister som tjänstgör inom Försvarmakten.

Eftersom förundersökningen vid militära brott utförs av Försvarmakten, kan särskilt en utomstående observatör få den uppfattningen att propositionen får konsekvenser exempelvis för objektiviteten i förundersökningen. Vid beredningen har man fäst avseende vid rättssäkerheten och jämlikheten för de brottsmisstänkta på så sätt att den soldat som fungerar som disciplinär förman inte ensam beslutar om en förundersökning, utan undersökningsledaren vid Huvudstaben, polisen eller åklagaren ska kunna besluta om att en förundersökning ska inledas. Som utredningsledare vid Huvudstaben fungerar civila tjänstemän som inte omfattas av militära befallningar och som fattar beslut som gäller förundersökningar självständigt och under tjänsteansvar. Parterna i ett brottmål åtnjuter alla rättsmedel som garanteras dem i lag.

I gällande lag föreskrivs det om att överföra en förundersökning till polisen om det är nödvändigt med tanke på opartiskheten i förundersökningen eller brottets allvarlighet. Eftersom tjänstestället för undersökningsledaren vid Huvudstaben är Huvudstaben, har det i denna proposition föreslagits att förundersökningen alltid ska överföras till polisen om den som misstänks för brott är en tjänsteman som utnämnts till tjänsten som kommandör för Försvarmakten eller chef för Huvudstaben eller till en tjänst som general eller amiral. I sådana fall gör tjänstemannens höga ställning och de krävande uppgifterna brottsmisstanken mera betydande ur samhällelig synvinkel även i fall där opartiskheten i sig inte skulle äventyras. På grund av linjeorganisationen accentueras betydelsen av kravet på opartiskhet, och genom en bestämmelse som föreslås i denna proposition understryks vikten av att kravet uppfylls.

I den föreslagna lagen föreskrivs det också exaktare och mera heltäckande än i den nuvarande om befogenheterna för de tjänstemän vid Försvarmakten som sköter brottsbekämpning med beaktande av såväl skyddet för grundläggande och mänskliga rättigheterna som behoven inom brottsbekämpningen.

De bestämmelser som föreslås i propositionen har konsekvenser också för rättsskyddet enligt 21 § i grundlagen för de personer som är föremål för brottsbekämpningsuppdrag, men tillgodosendandet av rättsskyddet har beaktats i bestämmelserna. Tillgodosendandet av rätts-skyddet säkerställs till exempel med en bestämmelse enligt vilken underrättelsetillsynsombudsmannen ska övervaka förebyggandet och avslöjandet av brott som anknyter till sådan underrättelseverksamhet som riktar sig mot Finland på det militära försvarets område och till sådan verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret.

De föreslagna bestämmelserna har likväl också positiva konsekvenser med hänsyn till rätten till liv, personlig frihet och integritet enligt 7 § i grundlagen, eftersom de gör det möjligt att bättre värna samhällets säkerhet och de därmed sammanhängande rättsobjekt som ska skyddas.

Med hjälp av de föreslagna bestämmelserna effektiviseras möjligheterna att förhindra och avslöja allvarlig brottslighet, och de främjar således de grundläggande och mänskliga rättigheterna

för personer som är föremål för brottslig verksamheten. Fastän propositionen har konsekvenser för de grundläggande fri- och rättigheterna för de personer som är föremål för brottsbekämpningsåtgärderna, har värnandet av de grundläggande fri- och rättigheterna sålunda beaktats så att inskränkningarna i och skyddet av dessa fri- och rättigheter är i balans.

4.2.7 Könskonsekvenser

Den lagstiftning som gäller Försvarmaktens verksamhet har på grund av Finlands värnpliktsystem i regel större konsekvenser för män än för kvinnor. Inom Försvarmaktens brottsbekämpning kan man vanligen endast utreda brott som begåtts av militärpersoner och av de militärdisciplinära åtgärderna är i genomsnitt cirka 98 procent riktade till män. Också största delen av de åtgärder som vidtas vid brottsutredning gäller män. Förfarandena är dock desamma oberoende av kön. När det till exempel gäller de nya befogenheter som i propositionen föreslås för Huvudstaben, är det ingen skillnad om åtgärden är riktad mot en man eller en kvinna. De ändringsförslag som ingår i propositionen bedöms därmed inte ha några egentliga könsrelaterade konsekvenser.

5 Alternativa handlingsvägar

5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser

Allmänt

Under beredningen av lagstiftningsprojektet undersöktes möjligheten att nå målen för projektet med hjälp av en delreform. Under beredningen bedömdes en totalreform av lagen ändå vara ett ändamålsenligare alternativ med tanke på bestämmelserna som helhet, eftersom det av lagstiftningstekniska skäl skulle ha varit problematiskt att genom en delreform förverkliga förslagen i propositionen.

Bestämmelserna bevaras oförändrade

Det huvudsakliga alternativet till de föreslagna ändringarna är att bestämmelserna lämnas oförändrade. Då skulle målet med de föreslagna ändringarna att säkerställa att bestämmelserna är aktuella samt att straffansvaret realiserar på ett effektivare sätt inom Försvarmakten förbli uppnått. I och med att den nuvarande situationen bevaras kvarstår också den mångtydighet som observerats i den gällande lagen och Försvarmakten får inte möjligheten att utföra sina lagstadgade uppgifter så effektivt som möjligt i alla beredskapslägen, från normalförhållanden till undantagsförhållanden.

Befogenheter vid hemliga metoder för inhämtande av information

Under beredningen av regeringspropositionen bedömdes en situation där Huvudstaben inte föreslås få befogenheter för hemliga metoder för inhämtande av information. Det ansågs dock inte realistiskt att Huvudstaben på ett effektivt sätt skulle kunna sköta de uppgifter som anges i 88 och 93 § utan befogenheter att använda hemliga metoder för inhämtande av information. Under beredningen bedömdes att en annan myndighet, i praktiken polisen, inte kan utföra täckoperationer eller använda informationskällor för Huvudstabens räkning. En lagstiftningsmodell i enlighet med lagförslag 1 är också harmoniserad med lagstiftningen om de andra brottsbekämpande myndigheterna (polisen, Tullen och Gränsbevakningsväsendet), vilket betyder att bestämmelser om myndigheternas befogenheter finns i en lag om respektive myndighet. De här uppgifterna kommer sannolikt inte att förekomma så värst ofta och de gäller främst egendoms-

brott med anknytning till vapen och skjutförnödenheter. Säkerheten i samhället kan inte förbättras om det inte går att förhindra sådana brott och militära vapen och skjutförnödenheter blir föremål till exempel för kriminella ändamål.

Centralisering av brottsbekämpningsuppdrag

Under beredningen av propositionen undersöktes ett alternativ enligt vilket förundersökningen av militära brott, för att vara opartisk och oberoende, koncentreras till en självständig enhet som inrättas vid Huvudstaben. Under beredningen granskades också alternativet att alla Huvudstabens brottsbekämpningsuppdrag centraliseras till en sådan självständig enhet. Man kom dock fram till att bevara rådande praxis, enligt vilken brottsbekämpningsuppdrag som gäller militära brott sköts vid Huvudstabens juridiska avdelning och övriga brottsbekämpningsuppdrag vid underrättelseavdelningen. I propositionen föreslås att man i stället för att införa ändringar i organisationen ska utveckla befogenheterna med anknytning till förundersökning, så att bestämmelserna bidrar till att förundersökningarna är opartiska och hindrar att det uppstår eventuella jävsituationer. Det föreslås till exempel att det ska föreskrivas om överföring av ett brottsbekämpningsuppdrag till polisen i en egen bestämmelse (188 §), vilket understryker betydelsen av bestämmelsen.

Apropå denna bestämmelse beslutade den arbetsgrupp som berett propositionen att föreslå att förundersökningar ska överföras till polisen, om undersökningens opartiskhet eller brottets allvarlighet förutsätter det. Under den fortsatta beredningen av propositionen beslutade man med anledning av remissvaren att foga två nya moment till bestämmelsen och enligt dem ska förundersökningen alltid överföras till polisen, om den som misstänks för brott är en tjänsteman som utnämnts till tjänsten som kommandör för Försvarsmakten eller chef för Huvudstaben eller till en tjänst som general eller amiral eller om den som misstänks för brottet är en tjänsteman som tjänstgör vid en militärunderrättelsemyndighet och det miss-tänkta brottet har begåtts i samband med användning av sådana metoder för underrättelseinhämtning som avses i 4 kap. i lagen om militär underrättelseverksamhet (590/2019) eller i samband med utförande av ett uppdrag som avser militär underrättelseinhämtning.

Antalet tjänstemän som är undersökningsledare har utökats. Dessutom föreslås att det inte alltid förutsätts ett beslut av den disciplinära förmannen för att överföra ett ärende till åklagare.

Huvudstabens tjänstemäns befogenheter vid utredning av militära brott

När propositionen var under beredning funderade man på om Huvudstaben borde få nya befogenheter för utredning av militära brott. I praktiken gällde detta befogenheter för att använda hemliga tvångsmedel. Under beredningen kom man dock fram till att Huvudstaben i detta läge inte behöver få nya befogenheter för att använda hemliga tvångsmedel vid utredningen av militära brott. Avsikten är att följa upp huruvida metoderna är tillräckliga.

5.2 Lagstiftning och andra handlingsmodeller i utlandet

5.2.1 Sverige

Enligt polislagen (1984:387) är polisens uppgift att förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet och andra störningar av den allmänna ordningen eller säkerheten samt att utreda brott. Lagen begränsar inte polisens rätt att utreda brott mot försvarsmakten eller brott som begåtts av en militärperson. På basis av sin allmänna behörighet svarar polisen därmed också för förebyggande, avslöjande och utredning av brott mot försvarsmakten och brott som begåtts av

en militärperson. Sverige har ingen särskild reglering av militära brott. Den slopades slutgiltigt år 1986.

Säkerhetspolisen svarar för att förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott mot rikets säkerhet eller terrorbrott. Säkerhetspolisen undersöker brott mot rikets säkerhet och svarar i synnerhet för att upprätthålla förmågan att förhindra och bekämpa spioneribrott. Polisen använder tvångsmedel med anknytning till bekämpning av underrättelseverksamhet.

Försvarsmakten i Sverige har inga egentliga brottsbekämpningsuppgifter, men den kan på begäran stödja till exempel polisen i bekämpningen av vissa brott, såsom terrorism. Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten (MUST), vars uppgift bland annat är att förebygga, upptäcka och motverka säkerhetshot som riktas mot försvarsmakten och försvarsmaktens intressen, har inte heller några brottsbekämpningsuppgifter. Försvarsmaktens verksamhet är till denna del begränsad till försvarsuppgifter och dess huvuduppgift är att försvara Sverige mot beväpnade attacker.

Försvarsmaktens militärpolis har inga befogenheter att undersöka brott, men de kan vidta vissa förundersökningsåtgärder om ett brott har begåtts på militärt område. Försvarsmakten eller militärpolisen fattar dock inga beslut om att inleda en förundersökning, utan beslutanderätten hör till åklagare eller polis. Militärpolisen kan bistå förundersökningsledaren med enstaka undersökningsåtgärder.

Till militärpolisens uppgifter och befogenheter hör i huvudsak att trygga och upprätthålla den allmänna ordningen och säkerheten inom försvarsmakten. I Sverige har man på sistone satsat på samarbete mellan myndigheter för att förhindra kriminalitet och därigenom trygga försvaret, särskilt med avseende på den militära underrättelseverksamheten. I en rapport av Försvarsberedningen, Värnkraft – Inriktningen av säkerhetspolitiken och utformningen av det militära försvaret 2021–2025, har de särdrag som förekommer i gränslandet mellan fred och krig beaktats, den så kallade "gråzonsproblematiken". I rapporten konstateras att också under fredstid måste lagstiftningen främja de brottsförebyggande myndigheternas förmåga att avvärja till exempel brottslig verksamhet som används av fienden för att påverka samhället. Den militära underrättelseverksamheten måste då, i samarbete med övriga myndigheter, kunna ge information och varningar för bekämpningen av sådana påverkansmetoder. Vikten av brottsbekämpande myndigheter inom försvaret har också uppmärksamats i Regeringens proposition 2020/21:30 Totalförsvaret 2021–2025, där det konstateras att bland annat polisen, säkerhetspolisen, tullen och gränsbevakningen behöver vara förberedda och övade att hantera antagonistisk verksamhet inom ramen för en större säkerhetspolitisk kris och därigenom bidra till ett trovärdigt totalförsvaret. MUST, säkerhetspolisen och Försvarets radioanstalt bildar dessutom tillsammans Nationellt centrum för terrorhotbedömning, som har till uppgift att göra strategiska bedömningar av terrorhotet mot Sverige och svenska intressen på kort och lång sikt. I lagen om försvarsunderrättelseverksamhet (2000:130) föreskrivs det dock uttryckligen att det i samband med försvarsunderrättelseverksamheten inte får vidtas åtgärder som ligger inom ramen för någon annan myndighets brottsbekämpande verksamhet.

År 2021 gav den svenska regeringen försvarsmakten och säkerhetspolisen i uppgift att färdigställa ett tillsynssystem i enlighet med en speciallag om personalsäkerhet (säkerhetsskyddslagen 2018:585). Syftet med initiativet var att säkerställa effektiv tillsyn över lagens tillämpning. I den gällande lagen finns bestämmelser om de tillsynsmyndigheter som var och en inom sitt eget verksamhetsområde har befogenheter att utreda gärningar som strider mot denna lag, rätt att förelägga åtgärder som den övervakade måste vidta för att fullgöra sina skyldigheter enligt lagen samt rätt att besluta om sanktionsavgifter. Säkerhetspolisen övervakar tillämpningen av lagen i flera myndigheters verksamhet, medan länsstyrelserna och branschmyndigheterna ansvarar för

tillsynen i fråga om landskapen, kommunerna och vissa enskilda funktioner. Försvarsmakten är tillsynsmyndighet i fråga om Fortifikationsverket (ett verk som stöder det svenska försvaret genom att äga och förvalta försvarsfastigheter), försvarshögskolan och andra myndigheter inom försvarsmakten. Sveriges regering har dessutom gett försvarsmakten och de övriga myndigheterna i uppgift att förhindra kriminell användning och import av sprängämnen.

För disciplinära ärenden svarar försvarsmakten själv. Personal i försvarsmakten som miss-tänks för allvarliga fel i tjänsten kan anmälas till Försvarsmaktens personalansvarsnämnd. Nämnden behandlar frågor som gäller skiljande från anställning på grund av personliga förhållanden, disciplinpåföljd och avstängning från arbetsplatsen i fråga om anställda vid försvarsmakten. Om en anställd skäligen kan misstänkas för att ha begått brott, svarar nämnden för anmälan till åtal av den anställde. Om detta sker överförs ärendet till den behöriga brottsbekämpande myndigheten för behandling. I fråga om vissa personer är det statens ansvarsnämnd som prövar frågor om disciplinansvar eller åtalsanmälan. Om det för ett tjänstefel går att bestämma någon annan påföljd än böter, är försvarsmakten skyldig att anmäla ärendet för väckande av åtal. I Sveriges lagstiftning finns inga särskilda bestämmelser om militära brott och på personer i militär tjänst tillämpas samma tjänstemannarättsliga disciplinförfarande som på andra statliga tjänstemän.

Bestämmelser om disciplinförfarandet för värnpliktiga finns i lagen om disciplinansvar inom totalförsvaret. I lagen finns inga bestämmelser om straffansvar, utan endast om disciplinansvaret som bottnar i förvaltningsrätten. I disciplinära ärenden fattas besluten i regel av chefen för det förband eller den enhet av annat slag där den värnpliktige tjänstgör eller senast har tjänstgjort, såvida chefen har lägst överstes eller kommendörs tjänstegrad. Om den värnpliktige i samband med disciplinförseelsen skäligen kan misstänkas ha gjort sig skyldig till brott, ska han eller hon anmälas till åtal för brottet med stöd av 16 § i lagen. Beslut om anmälan fattas i regel av den ovannämnda chefen för förbandet. Förbandets jurist granskar de avgöranden som cheferna för grundenheterna har fattat minst två gånger per år. I övrigt sörjer justitieombudsmannen för den allmänna övervakningen av det disciplinära förfarandet. Den värnpliktige kan åläggas en disciplinpåföljd i form av en varning eller disciplinbot.

5.2.2 Norge

I Norge finns bestämmelser om militära brott i den militära strafflagen (Militær Straffelov LOV-1902-05-22-13). Lagen tillämpas på alla personer som hör till eller är i den norska försvarsmaktens tjänst (med undantag av de tjänstemän som är anställda vid de militära domstolarna). De som inte hör till lagens tillämpningsområde kan ändå straffas för medverkan till handlingar som bryter mot lagen.

Enligt polislagen (Lov om politiet LOV-1995-08-04-53) är polisens uppgift bland annat att förebygga kriminalitet och annan kränkning av den allmänna ordningen och säkerheten samt att upptäcka och stoppa kriminell verksamhet. I Norge svarar således främst polisen för förebyggande och avslöjande av brott också inom försvarsmakten.

Polisens säkerhetstjänst, Politiets sikkerhetstjeneste, svarar för att förebygga, avslöja och utreda vissa brott. Polisens säkerhetstjänst förebygger, avslöjar och utreder bland annat brott mot Norges självständighet, spioneribrott, spridning och användning av massförstörelsevapen, förseelser mot sanktioner och exportbegränsningar, sabotage och politiskt våld.

Den norska försvarsmakten har inga egentliga uppgifter med anknytning till brottsbekämpning. Försvarsmaktens underrättelsetjänst, Etterretningstjenesten, svarar främst för inhämtande och analys av information som har att göra med Norges säkerhet, men organisationen har inga direkta uppgifter med anknytning till brottsbekämpning.

Försvarsmaktens underrättelsetjänst och polisens säkerhetstjänst samarbetar bland annat för att bekämpa terrorism och spioneri och för att förhindra att massförstörelsevapen sprids. Organisationerna samarbetar sinsemellan till exempel kring inhämtande, utbyte och analys av information och bistår varandra tekniskt. Organisationerna utbyter både information som främjar den andra myndighetens uppgifter och överskottsinformation. Med överskottsinformation avses information som den organisation som samlat in den inte har någon direkt användning av, men som kan vara till nytta för den andra organisationen när den utför sina uppgifter.

Militärpolisen, officerarna och kommandörerna får undersöka överträdelser av den militära strafflagen och disciplinlagen samt inleda en förundersökning också i andra brottmål för att förhindra förfalskning av bevis. I ett lagförslag som är under behandling föreslås att denna behörighet ska begränsas i någon mån så att endast vissa specialutbildade militärpolitistjänstemän med särskild behörighet ska få utföra undersökningar. Militärpolisen, officerarna och kommandörerna får också undersöka vissa överträdelser som det finns bestämmelser om i den nationella säkerhetslagen (Lov om nasjonal sikkerhet LOV-2018-06-01-24). Överträdelser som bestäms i den lagen är främst överträdelser av uppehållsförbud i militära områden, särskilt angivna områden eller områden för militära övningar. Militärpolisen, officerarna och kommandörerna kan också inleda brottsutredningar av brott som inte hör till tillämpningsområdet för den militära strafflagen eller disciplinlagen, om det misstänkta brottet har begåtts i ett militärt område eller i dess omedelbara närhet. De här personerna kan dessutom utreda olaglig vistelse eller verksamhet i områden som är militärt isolerade. Om en utredning inleds ska detta meddelas till polisen så fort som möjligt.

I vissa fall ska utredandet överlämnas direkt till polisen. Detta ska främst göras när ärendet gäller civila utanför försvarsmakten, försvarsmaktens civilanställda (såvida ärendet inte faller inom tillämpningsområdet för den militära strafflagen) samt personer i militär tjänst, om ärendet inte hör till tillämpningsområdet för den militära strafflagen och om förseelsen är alltför allvarlig för att behandlas i ett disciplinförfarande.

I en lag och en förordning om polisbehörighet inom försvaret (Lov om politimyndighet i forsvaret och Forskrift om utøvelse av politimyndighet i det militære forsvar) finns bestämmelser om försvarsmaktens befogenheter i samband med brottsbekämpning. I lagen anges vad som ingår i polisbehörigheten (politimyndighet) inom försvarsmakten. Med polisbehörighet avses allmänt polisens befogenheter att fatta och verkställa myndighetsbeslut, till exempel genom användning av maktmedel.

Officerare, kommandörer, militärpoliser och militära vakter (inklusive civilpersoner som är anställda av försvarsmakten) har polisbefogenheter i fråga om alla som befinner sig på det militära området eller i dess omedelbara närhet. Med militärt område avses områden som försvarsmakten bestämmer över eller som har förklarats som militära områden. Med militärt område jämföras också militära fartyg och transportmedel samt civila fartyg och transportmedel som disponeras av försvarsmakten och används för militära transporter. Även nattläger, stationeringsorter, kommandoplatser och motsvarande områden betraktas som militärt område. Till ett militärt områdes omedelbara närhet räknas vägar som huvudsakligen används för åtkomst till det militära området och områden som ligger så nära att det går att skada eller störa friden, ordningen och säkerheten på det militära området.

Polisbehörigheten ger kommandörer, militärpoliser och militära vakter befogenheter att vidta åtgärder för att upprätthålla den allmänna friden och ordningen på det militära området eller i dess omedelbara närhet, förbjuda eller begränsa vistelse inom ett visst område, anhålla och gripa personer samt vidta åtgärder för att förhindra brott.

Officerare och kommandörer har också polisbefogenheter över sina underlydande, även om de befinner sig utanför det militära området. Militärpolisen har dessa befogenheter också utanför militära områden över värnpliktiga och personer i militär tjänst.

Kommandörerna och vissa officerare har samma befogenheter som tjänstemän vid åklagarmyndigheten att ta i bruk vissa tvångsmedel under förutsättning att åklagaren gett tillstånd till detta. Dessa är bland annat beslagtagande eller kroppsvisitation samt blodprov.

Användning av maktmedel ska begränsas till vad som är nödvändigt och utföras så skonsamt som möjligt. Det finns inga bestämmelser i lag om användning av vapen under normalförhållanden, utan det regleras separat i försvarsmaktens interna anvisningar. Försvarsmakten har inga befogenheter att använda hemliga metoder för inhämtande av information.

Utanför det militära området och dess omedelbara närhet gäller militärpolisens behörighet främst trafikdirigering. Officerare, militärpolis och militära vakter får dessutom avlägsna personer som hindrar lagliga militära operationer. Militära vakter som under krig eller beredskap vaktar ett objekt, har samma befogenheter som för ett militärt område, även om objektet befinner sig utanför det militära området. Samma befogenheter har en militär vakt också under fredstid, när denne vaktar ett bestämt objekt på uppmaning av polisen.

Försvarsmakten kan vid behov ge handräckning till polisen. Försvarsmakten kan stödja polisen vid förhindrande och avvärjande av skadliga eller omfattande händelser, till exempel genom att säkra områden, bistå i undersökningen eller gripa personer som allvarligt äventyrar liv, hälsa eller betydande samhällsintressen. Huvudansvaret för att bekämpa brottsligheten ligger dock fortfarande hos polisen och försvarsmakten stöder endast vid behov. När försvarsmaktens tjänstemän ger handräckning till polisen, använder de maktmedel inom samma ramar som polisen. Kustbevakningen kan hjälpa polisen bland annat med att förhindra och avvärja brott och olaglig verksamhet som riktas mot personer, fartyg eller fast utrustning.

Kustbevakningen kan också erbjuda behövlig hjälp och skydd för andra myndigheter när de behöver fartyg för sin verksamhet.

År 2016 tillsatte Norges regering en arbetsgrupp som hade i uppgift att ge förslag på ny lagstiftning om den handräckning som försvarsmakten ger polisen. I sin rapport framhöll arbetsgruppen det ändrade säkerhetsläget och hotet om hybridkrigföring som också innefattar att samhället skadas med kriminella metoder. Arbetsgruppen konstaterade dock att det främst är polisen som svarar för att bekämpa terrorism och andra allvarliga brott.

5.2.3 Danmark

I Danmark finns bestämmelser om militära brott i den militära strafflagen (Militær straffelov LOV nr 530 af 24/06/2005). Under fredstid tillämpas lagen på tjänstgörande personal inom försvarsmakten och på hemförlovad personal om ärendet också gäller militära plikter som gäller efter hemförlovningen.

I Danmark är det polisen som svarar för att förebygga brott. Polislagen (politiloven LBK nr 1270 af 29/11/2019) ger polisen i uppgift bland annat att avvärja brott, störning av den allmänna ordningen och fara samt att förebygga dessa. På basis av denna allmänna behörighet förebygger polisen brottslig verksamhet också inom försvarsmakten.

Polisens underrättelsetjänst, Politiets Efterretningstjeneste (PET), är Danmarks nationella underrättelse- och säkerhetsmyndighet. Myndighetens uppgift är bland annat att identifiera, förhindra och bekämpa hot mot friheten, demokratin och säkerheten i samhället. Polisens underrättelsetjänst svarar i samband med detta för att förhindra, undersöka och bekämpa brott som är riktade mot den nationella säkerheten och självständigheten samt mot grundlagen och den högre statsmakten.

I Danmark finns en myndighet som verkar som militär åklagare, Forsvarsministeriets Auditørkorps (FAUK). FAUK är inte en del av försvarsmakten utan lyder under försvarsministeriet. Enligt den militära rättegångslagen (Militær retsplejelov LOV nr 531 af 24/06/2005) är FAUK åklagare vid brott som anges i den militära strafflagen samt vid sådana brott som har en annan militär koppling. Sådana brott är till exempel brott som begåtts under tjänstgöring eller i tjänsten eller på ett militärt område. Till FAUK:s uppgifter hör, förutom att fungera som åklagarmyndighet, också att avslöja och undersöka de brott som nämnts tidigare. Polisen bistår FAUK vid behov i samband med undersökningen.

Försvarsmakten i Danmark har inga egentliga uppgifter med anknytning till att förebygga, avslöja och utreda brott. Försvarets underrättelsetjänst, Försvarets Efterretningstjeneste, förebygger och avvärjer militära hot som är riktade mot Danmark, men inte heller den organisationen har några egentliga uppgifter med anknytning till brottsbekämpning.

Enligt den militära rättegångslagen sköter tjänstemännen vid FAUK ärenden som gäller militära brott sådana uppgifter som när det handlar om övriga brott hör till polisen eller åklagarmyndigheten. Därmed har FAUK alla befogenheter som hör till polisen i fråga om brott som hör till FAUK:s ansvarsområde.

Försvarsmakten, främst militärpolisen, kan bistå FAUK vid avslöjandet och undersökandet av brott, till exempel genom att samla in bevis. Assistansen sker endast med FAUK:s godkännande. Den militära rättegångslagen ger försvarsmakten och FAUK befogenheter att bland annat anhålla, häkta, genomsöka, utföra säkerhetsvisitationer, omhänderta egendom och utföra utandningsprov.

I vissa fall behövs inte godkännande av FAUK för vidtagande av brottsbekämpningsåtgärder. Försvarsmakten har befogenheter att vidta vissa preliminära undersökningsåtgärder i brådskande situationer, när man inte hunnit få FAUK:s godkännande för att vidta åtgärden. Sådana åtgärder ska anmälas till FAUK i efterhand. Bestämmelser om tillåtna åtgärder utfärdas genom en separat förordning.

I sådana brådskande fall har viss personal inom försvarsmakten, främst kommandörer, rätt att kontrollera vittnens eller misstänkta identitet, kontrollera personernas yttre, bland annat genom att ta bilder eller företa en säkerhetsvisitation, ta blodprov, utföra genomsökningar, beslagta föremål, förhöra den misstänkte eller vittnen samt göra gripanden.

Försvarsmaktens personal kan dessutom ge handräckning till polisen i vissa uppgifter, bland annat för att förhindra och bekämpa brott. När försvarsmaktens personal utför sådana uppgifter är den underställd polisen, och FAUK har inte åklagarbehörighet i fråga om sådana personer i militär tjänst som gör sig skyldiga till brott medan de sköter dessa uppgifter. I sådana fall fungerar den allmänna åklagarmyndigheten eller polisåklagarmyndigheten (Den Uafhængige Politiklagemyndighed) som åklagare. Försvarsmaktens personal får när de ger handräckning befogenheter som hör till polisen och som anges i polislagen (Bekendtgørelse af lov om politiets virksomhed LBK nr 1270 af 29/11/2019).

Den danska försvarsmakten har inte rätt att använda hemliga metoder för inhämtande av information, utan de används av polisen eller polisens underrättelsetjänst. Den danska rättegångslagen (Retsplejeloven LBK nr 1101 af 22/09/2017) ger polisen befogenheter att bland annat utföra teleavlyssning, öppna och bekanta sig med innehållet i brev eller andra försändelser, observera personer till exempel med kikare eller kamera samt störa eller avbryta radio- och telekommunikation.

5.2.4 Tyskland

I Tyskland kan en militärperson, utöver de brott som anges i strafflagen, göra sig skyldig till militära brott som det finns bestämmelser om i den militära strafflagen (Wehrstrafgesetz). Brott som begåtts av militärpersoner behandlas inte som militära rättegångsärenden, utan de behandlas i civila domstolar på samma sätt som brott som begås av civilpersoner.

I Tyskland hör brottsbekämpningen enligt grundlagen till förbundsländerna. Bestämmelserna syftar till att fördela polismakten inom landet. Varje förbundsland har egen polis (Landespolizei) och egna polislagar. Förbundsstatens kriminalpolismyndighet (Bundeskriminalamt) svarar bland annat för koordineringen av samarbetet mellan förbundsstatens polis och förbundsländernas polis, undersökningen av internationell, organiserad brottslighet och bekämpningen av terrorism och annan verksamhet som äventyrar den nationella säkerheten. Polisen i förbundsstaten (Bundespolizei) svarar främst för gränsskyddet, järnvägs- och flyg-säkerheten och bekämpar brott riktade mot de här uppgiftsområdena. I lagen om förbundsstatens polis (Gesetz über die Bundespolizei) förbjuds förbundsstatens polis utföra uppgifter som hör till förbundsländernas polis. Förbundsländernas polis svarar enligt sin allmänna behörighet för att förebygga, avslöja och utreda militära brott inom sitt eget verksamhetsområde. För utredandet svarar också åklagaren i förbundslandet.

Den tyska försvarsmakten har inga uppgifter eller befogenheter med anknytning till brottsbekämpning. Försvarsmaktens militärpolis (Feldjäger) har främst behörighet inom disciplinära ärenden. Varken militärpolisen eller någon annan i försvarsmaktens tjänst har några befogenheter för förundersökning som hör till polisens uppgifter. Militärpolisen får inte utföra uppgifter som hör till polisen.

Tysklands militära underrättelsetjänst (Der Militärische Abschirmdienst) är en organisation som lyder under försvarsmakten och den svarar bland annat för att förhindra underrättelseverksamhet som riktar sig mot försvaret, verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret och terrorism. Dessutom svarar den militära underrättelsetjänsten särskilt för bekämpning av extremism inom försvarsmakten. I lagen om den militära underrättelsetjänsten (Gesetz über den militärischen Abschirmdienst) föreskrivs det att den militära underrättelsetjänsten inte har några polisbefogenheter och den förbjuds begära att polisen vidtar åtgärder som den själv inte får vidta.

Förbundsstatens underrättelsetjänst för utlandet (Bundesnachrichtendienst) samlar in och analyser information om länder som är viktiga med tanke på den tyska säkerhets- och utrikespolitiken. Underrättelsetjänsten har på samma sätt som den militära underrättelsetjänsten inte polisbefogenheter och inte rätt att begära att polisen vidtar åtgärder som den själv inte får vidta.

Lagen om begränsning av brev-, post- och telehemligheten (Gesetz zur Beschränkung des Brief-, Post- und Fernmeldegeheimnisses) ger de tyska underrättelsetjänsterna, inklusive den militära underrättelsetjänsten, rätt att observera och uppta telekommunikation samt öppna och observera post som omfattas av kommunikationshemligheten för att avvärja faror för den demokratiska

ordningen, förbundsstatens eller förbundsländernas existens eller säkerhet. Metoderna för inhämtande av information får endast användas för att bekämpa sådana brott som anges i lag. Dessa är bland annat aggressionsbrott, landsförräderibrott, brott som äventyrar den demokratiska rättsstaten, brott som äventyrar den yttre säkerheten, brott mot det nationella försvaret eller brott mot säkerheten för de NATO-styrkor som är stationerade i Tyskland.

5.2.5 Storbritannien

I Förenade kungariket finns bestämmelser om militära brott (service offence) i lagen om försvarsmakten (Armed Forces Act 2006), genom vilken det militära rättssystemet för försvarsmakten i Storbritannien (Her Majesty's Armed Forces) är organiserat. Till lagens tillämpningsområde hör alla tre grenar av den brittiska försvarsmakten. De militära och civila personer som hör till lagens tillämpningsområde är straffrättsligt ansvariga utöver för de militära brott som listas i lagen också för andra gärningar som enligt Englands eller Wales lag är straffbara. Även sådana gärningar hör alltså till definitionen av militära brott i fråga om personer som hör till lagens tillämpningsområde.

Den behöriga domstolen vid militära brott är militärdomstolen (The Court Martial), som är en permanent domstol. För utredningen av militära brott svarar militärpolisen, och varje försvarsgren – armén, marinen och flygvapnet – har sin egen militärpolis (gemensamt namn Service Police). En enhets befälhavare (Commanding Officer) är i regel skyldig att för-medla misstankar om militära brott som kommit till dennes kännedom till militärpolisen.

Också annan personal i det brittiska försvaret än personal inom militärpolisen får vidta åtgärder, inklusive sådana åtgärder som räknas som tvångsmedel, för att utreda brott i enlighet med vad som föreskrivs i lagen. Försvarsmaktens officerare har till exempel rätt att anhålla en person som misstänks för militära brott under de förutsättningar som anges i lagen. Däremot får endast militärpolis anhålla en person som misstänks ha planer på att begå ett brott. I samband med detta finns inga separata bestämmelser om åtgärder för att utreda om en person planerar att begå ett brott. I lagen om försvarsmakten finns bestämmelser om de tvångsmedel som befälhavaren och militärpolisen förfogar över för att utreda brott. Uttryckliga bestämmelser om åtgärder för att förhindra eller avslöja brott finns inte i lagen om försvarsmakten.

Marinens polis (The Royal Navy Police) har till uppgift att förebygga, avslöja och utreda brott inom marinen. Flygvapnets polis (The Royal Air Force Police) har däremot tilldelats kontraspionageuppgifter utöver de traditionella polisuppgifterna, och en betydande del av dess resurser har inriktats på kontraspionage. Armépolisen (The Royal Military Police) stöder utredningen av militära brott och tillhandahåller traditionellt polisstöd för armén.

När det gäller militär verksamhet och undersökning av militära brott finns i Storbritannien förutom militärpolisen också försvarsministeriets polis (Ministry of Defence Police) som har till uppgift att bekämpa terrorism och till exempel att skydda kritiska fysiska objekt.

De ovannämnda polismyndigheterna har uppgifter som skiljer sig från varandra och till exempel olika militärpoliser har särskilda uppgifter som hör till deras egen gren inom försvaret. Förebyggandet och avslöjandet av brott inom hela den brittiska försvarsmakten har inte koncentrerats till någon av dessa polismyndigheter.

Enligt lagen om undersökningsbefogenheter (Investigatory Powers Act) kan försvarsmaktens militärpolis och försvarsministeriets polis, liksom vissa polismyndigheter, de civila underrättelsetjänsterna (MI5, MI6 och GCHQ), den militära underrättelsetjänsten (Defence Intelligence)

och vissa andra myndigheter, ansöka om tillstånd att inhämta data ur telekommunikationssystem för att förhindra eller avslöja allvarliga brott, om åtgärden behövs för att trygga den nationella säkerheten. Personer som arbetar med vissa uppgifter inom militärpolisen eller försvarsministeriets polis kan ansöka om ett sådant tillstånd av chefen för tillsynsmyndigheten för undersökningsbefogenheter (Investigatory Powers Commission).

Den ansvariga ministern kan bevilja tillstånd för teknisk observation av utrustning (equipment interference) på ansökan både av cheferna för de civila underrättelsetjänsterna och av chefen för den militära underrättelsetjänsten. Cheferna för vissa polismyndigheter, inklusive chefen för militärpolisen och chefen för försvarsministeriets polis, kan på framställan av sina underlydande tjänstemän bevilja tillstånd för teknisk observation av utrustning. Förutsättningen är att åtgärden står i rätt proportion och är nödvändig bland annat för att förhindra eller avslöja ett allvarligt brott och att tillsynsmyndigheten för undersökningsbefogenheter (Investigatory Powers Commissioner's Office, IPCO) har godkänt den.

Med stöd av lagen om undersökningsbefogenheter får den ansvariga ministern under vissa villkor på ansökan av chefen för en underrättelsetjänst bevilja underrättelsetjänsterna tillstånd för vissa massåtgärder (bulk warrant), genom vilka de till exempel kan inhämta teleoperatörsdata i bulk i stället för att de här åtgärderna skulle inriktas på ett visst objekt. Med ett liknande tillstånd får underrättelsetjänsterna också utföra teknisk observation av utrustning på andra ställen än Brittiska öarna. Polismyndigheterna eller tjänstemännen inom försvarsmakten får inte med stöd av lagen om undersökningsbefogenheter ansöka om tillstånd att använda dessa metoder.

Enligt den brittiska lagstiftningen har ingen enskild myndighet fått i uppgift att förhindra och avslöja brott inom försvaret. Flera olika aktörer har rätt att utföra åtgärder för att förhindra och avslöja brott och befogenheterna överlappar varandra åtminstone delvis. Militärpolisen inom varje gren av försvaret kan inom lagens ramar till exempel på det sätt som beskrivits ovan utnyttja vissa hemliga metoder för inhämtande av information som ett led i utförandet av sitt huvuduppdrag. Utöver detta övervakar Storbritanniens civila och militära underrättelsetjänster allmänt hot som äventyrar den nationella säkerheten inom ramarna för sin allmänna behörighet och underrättelsetjänsterna har i regel bredare befogenheter än polismyndigheterna till exempel när det gäller att använda hemliga tvångsmedel och metoder för inhämtande av information.

Genom en aktuell lagändring har det inrättats en ny självständig myndighet som ska övervaka militärpolisens verksamhet (Service Police Complaints Commission). Denna tillsynsmyndighet behandlar besvär som gäller militärpolisens verksamhet. Dessutom övervakas polis- och underrättelsemyndigheternas och de övriga statliga myndigheternas undersökningsverksamhet av tillsynsmyndigheten för undersökningsbefogenheter.

6 Remissvar

6.1 Remiss

Utkastet till regeringens proposition var på utlåtande från den 28 juni till den 19 augusti 2022. Begäran om utlåtande har varit offentligt tillgänglig på webbplatsen utlåtande.fi. Utlåtandena och ett referat av utlåtandena är tillgängliga på projektnummer PLM002:00/2019 på sidan Lagberedning och utveckling i statsrådet.

Sammanlagt lämnades 34 utlåtanden om propositionen. Utlåtande lämnades av följande instanser: Underofficersförbundet rf, riksdagens justitieombudsman, centralkriminalpolisen, kommunikationsministeriet, Kommunikationsverket, Migrationsverket, Maanpuolustuskeskustutustushdis-

tys, Naisjärjestöjen Keskusliitto – Kvinnoorganisationernas Centralförbund r.y., Justitiekanslersämbetet, justitieministeriet, försvarsministeriet (säkerhetsenheten och ekonomienheten), Huvudstaben, Befälsförbundet rf, Reserviläisliitto – Reservistförbundet ry, Brottspåföljdsmyndigheten, inrikesministeriet, social- och hälsovårdsministeriet, Skyddspolisen, Polisstyrelsen, Finlands advokatförbund, Finlands Fredsbevararförbund rf, Suomen Reserviupseeriliitto – Finlands Reservofficersförbund ry, underrättelsetillsynsombudsmannen, Tietoliikenteen ja tietotekniikan keskusliitto FiCom ry, Dataombudsmannens byrå, Tullen, Officersförbundet, Riksåklagarens byrå, statsrådets kansli, finansministeriet, miljöministeriet och Ålands landskapsregering. Dessutom lämnade den privata föreningen Civix ry utlåtande.

Propositionens 188 § (överföring av ett brottsbekämpningsuppdrag till polisen) sändes på en extra remiss den 12.6–31.7.2023 på grund av de ändringar som gjorts i den fortsatta beredningen. På denna remiss gavs 11 utlåtanden. Yttrande lämnades av inrikesministeriet, riksdagens justitieombudsmans kansli, Huvudstaben, Polisstyrelsen, Centralkriminalpolisen, Åklagarmyndigheten, Upseeriliitto ry, Underofficersförbundet rf, Reserviläisliitto - Reservistförbundet ry, Civix ry och en privatperson.

Allmänt

Regeringspropositionens mål och syfte ansågs allmänt vara värda att understödja och motiverade. I remissutlåtandena identifierades Försvarsmaktens behov att självständigt kunna förebygga, avslöja och utreda militära brott som till exempel riktar sig mot Försvarsmaktens egendom som löper risk att bli stulen, även om vikten av denna grund också ifrågasattes. I mindre utsträckning ifrågasattes också propositionens syfte och de viktigaste förslagen. Kritisk uppmärksamhet fästes framför allt vid hur de befogenheter som föreslås för Huvudstaben har motiverats, hur användningen av dem övervakas och hur förslagen förhåller sig till polisens verksamhet. I en del utlåtanden efterlystes preciseringar till motiveringarna av propositionens grundlagsenlighet och lagstiftningsordning.

Officersförbundet har i sitt utlåtande påpekat att Huvudstabens undersökning riktar sig mot den verkställande instansens egen organisation. Nu är risken enligt Officersförbundet att en och samma instans styr verksamheten, övervakar den, riktar brottsbekämpningsåtgärder mot aktörer och sörjer för förundersökningen och dess tvångsmedel. Enligt Officersförbundet är behandlingen av de i offentligheten aktuella brottsfall som på senare tid undersökts inom Försvarsmakten åtminstone inte ägnad att uppmuntra till att Försvarsmaktens befogenheter utvidgas i lagstiftningen. I vissa fall verkar tröskeln för inledande av förundersökning ha varit klart avvikande från polisens etablerade förundersökningspraxis och i vissa fall har förundersökningen inte inletts ens efter att förundersökningströskeln överskridits eller förundersökningen fördröjts på ett sätt som utgjort grund för tjänstemannarättsligt straffrättsligt ansvar (HD:2020:53). Praxis vid utredningen av brott förefaller därför oenhetlig.

I anslutning till det som Officersförbundet ovan anger konstateras att till den gällande lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten fogades en ny 28 a § genom en ändring som trädde i kraft den 1 august 2021. Enligt den kan Försvarsmaktens assessor eller en militärjurist som är huvudstabens undersökningsledare besluta om inledande av förundersökning i enlighet med 3 kap. 3 § i förundersökningslagen. Dessutom kom polisen, i det fall som Officersförbundet hänvisar till, till samma slutsats som Försvarsmakten. Det fanns inget skäl att misstänka brott i fallet. Vad gäller fördröjning vid inledande av förundersökning finns det några fall där den disciplinära förmannen misstänks ha fördröjt inledningen av förundersökningen. Ett av dessa fall har lett till att den disciplinära förmannen dömts för brott. Efter detta fall har utbildningen av disciplinära förmän utökats och man har i allt högre grad försökt koncentrera utredningen brott som yrkesmilitärer misstänks ha begått till Huvudstaben, där Försvarsmaktens

enda förundersökningsenhet som består av polisutbildade brottsutredare och militärjurister har placerats.

Huvudstabens uppgifter vid brottsbekämpning (11 kap. i lagförslag 1)

Riksdagens justitieombudsman (nedan RJO) konstaterade i sitt utlåtande att de motiveringar som framförs i propositionen inte på ett övertygande sätt visar att det är nödvändigt att utvidga Huvudstabens befogenheter till att förebygga och avslöja militära brott. RJO konstaterar i fråga om ovan presenterade grunder att 1) brottsbekämpningsuppgifterna fördelats på olika myndigheter också i den föreslagna 93 §, 2) militära brott inte till sina särdrag är så exceptionella att bekämpningen av dem av den anledningen borde anvisas Huvudstaben, och 3) militära brott för närvarande hör till polisen inom ramen för polisens allmänna behörighet och att den synbarliga oklarheten i samband med det inte i sig motiverar att nämnda uppgifter överförs till Huvudstaben.

Motiveringen i propositionen har preciserats med anledning av RJO:s utlåtande. Det är inte enbart Huvudstaben som är behörig att förebygga och avslöja militära brott, utan polisen har hur som helst fortfarande allmän behörighet att förebygga och avslöja militära brott. Enligt propositionen ska Huvudstaben vara den myndighet som aktivt vidtar dessa brottsbekämpningsåtgärder i Försvarmaktens verksamhetsmiljö.

RJO har dessutom konstaterat att man överhuvudtaget anser det vara problematiskt att samma myndighet har behörighet för både underrättelseinhämtning och brottsbekämpning. Även Officersförbundet konstaterade att gränsen mellan militär underrättelseinhämtning och brottsbekämpning i situationer enligt 93 § kan vara svårdefinierbar. Vad gäller dessa anmärkningar kan man konstatera att temat har behandlats i den allmänna motiveringen till propositionen. Syftet med den så kallade brandväggsregleringen är att säkerställa att bestämmelserna i lagen om militär underrättelseinhämtning inte öppnar möjligheter att använda underrättelseinhämtning för att kringgå bestämmelserna om hemliga metoder för inhämtande av information. Därför har uppgifterna att förebygga och avslöja brott inom militärt kontraspionage också inom Försvarmaktens organisation avskilts från kontraspionagens uppgifter enligt lagen om militär underrättelseinhämtning. Metoder för hemligt inhämtande av information används inte, beslut i anslutning till dem fattas inte och yrkanden till tingsrätten i anslutning till dem görs inte av andra än de tjänstemän inom det militära kontraspionaget som uttryckligen förordnats till uppgiften att förebygga och avslöja brott. Det är alltså frågan om två särskilda myndigheter av vilka den ena sköter brottsbekämpningsuppdrag och den andra uppdrag som gäller underrättelseinhämtning. Enligt 11 § i lagen om militär underrättelseverksamhet är huvudstaben och Försvarmaktens underrättelsetjänst militärunderrättelsemyndigheter. Uppgifterna inom den militära underrättelseinhämtningen vid huvudstaben utförs och de befogenheter som anknyter till dem utövas av tjänstemän vid huvudstaben som förordnats för uppdraget. Enligt 3 § 7 punkten i lagförslag 1 i denna proposition avses med myndighet vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag en myndighet som förhindrar, avslöjar och utreder militära brott samt förhindrar och avslöjar brott som anknyter till underrättelseverksamhet som riktar sig mot Finland på det militära försvarets område och till sådan verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret.

Centralkriminalpolisen (nedan CKP) förhåller sig i princip positiv till att Huvudstaben också kan förebygga och avslöja militära brott, vilket är ändamålsenligt också med tanke på resurserna. Å andra sidan befinner man sig till exempel i fall av vapenstöld mycket nära en situation där man allvarligt bör överväga att överföra ärendet till polisen för undersökning.

Åklagarmyndigheten har ansett att de tjänstemän vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppgifter har de bästa förutsättningarna att utföra uppgiften att förebygga och avslöja militära brott på grund av att de har den kännedom om särdragen i Försvarmaktens verksamhet som behövs. Åklagarmyndigheten konstaterar dock att det är ändamålsenligt att polisen fortfarande har allmän behörighet att förebygga och avslöja också militära brott.

I utlåtandena om bestämmelserna i 11 kap. i lagförslag 1 har det också föreslagits vissa ändringsförslag av teknisk natur som har beaktats vid den fortsatta beredningen av propositionen.

Huvudstabens befogenheter vid brottsbekämpning (12 kap. i lagförslag 1)

RJO har i sitt utlåtande konstaterat att eftersom Huvudstabens uppgifter skiljer sig från polisens, kan det i viss mån vara problematiskt att i alla avseenden i sak ge den samma befogenheter till brottsbekämpning som polisen innehar. Å andra sidan påpekar RJO att detta har beaktats i motiveringen till propositionen och att det i utkastet föreslås att de allmänna befogenheterna kan vara mer begränsade än hos polisen. RJO konstaterade också att de bestämmelser som föreslås i kapitlet utgör en mycket svåröverskådlig helhet till exempel i fråga om vilka befogenheter Huvudstabens brottsbekämpning har tillgång till å ena sidan vad gäller förebyggande, avslöjande och utredande av militära brott och å andra sidan förebyggande och avslöjande av i den föreslagna 93 § avsedda brott. Motiveringen i propositionen har under den fortsatta beredningen preciserats med anledning av RJO:s anmärkning.

Inrikesministeriet (nedan IM) har konstaterat att så kallade ordningspolisbefogenheter, som i första hand syftar till att upprätthålla allmän ordning och säkerhet, inte ska föreskrivas för en myndighet på lätta grunder. IM påpekar dessutom att befogenheterna enligt det föreslagna 100 § 1 mom. enligt motiveringen är snävare än för polisen, men att så inte är fallet enligt 2 kap. 8 § i polislagen. Lagens 100 § (avspärrning av platser och områden) och dess motivering har på grund av IM:s anmärkning preciserats så, att ur bestämmelsens ordalydelse strukits ordet fordon (på finska orden *tila* och *kulkuneuvo*), att det inte finns något som strider mot bestämmelsen i polislagen till denna del.

IM påpekade dessutom att användning av maktmedel enligt den föreslagna 104 § i sin mest tydliga form är faktisk utövning av offentlig makt och också borde granskas med avseende på 124 § i grundlagen. Det avsnitt som behandlar propositionens lagstiftningsordning och grundlagsenlighet har under den fortsatta beredningen uppdaterats på basis av IM:s anmärkning.

Vad gäller rätten att få uppgifter enligt det föreslagna 112 § (rätt att få information av privata eller offentliga sammanslutningar eller personer) 1 mom. konstaterar IM att polisen enligt 4 kap. 3 § i polislagen inte har motsvarande rätt att få uppgifter för avslöjande av brott. IM anser att det är märkligt att det föreslås befogenheter för Försvarmakten som polisen inte har. IM påpekade också skillnaden i sak i 112 § 2 mom. jämfört med gällande lag, även om bestämmelserna enligt motiveringen motsvarar varandra. Vid den fortsatta beredningen av propositionen har det ansetts att rätten att få uppgifter är ändamålsenlig också i uppgiften för avslöjande av brott, eftersom avslöjandet på basis av 88 och 93 § hör till Huvudstabens uppgifter. Motiveringen till bestämmelsen har preciserats med beaktande av IM:s kommentar.

Vid den fortsatta beredningen har i specialmotiveringen till kapitlet dessutom på basis av utlåtandena gjorts ändringar av teknisk natur.

Hemliga metoder för inhämtande av information i samband med brottsbekämpning vid Huvudstaben (13 kap. i lagförslag 1)

Enligt RJO ska förslaget bedömas mot bakgrund av förutsättningarna för begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna, i fråga om vilka det återstår att bedöma om kravet på godtagbarhet och kravet på proportionalitet uppfylls. I motiveringen till utkastet har man enligt RJO inte nämnvärt granskat, om hemliga metoder för inhämtande av information har visat sig vara behövliga (som handräckning som tillhandahålls av Skyddspolisen) och om resultaten av dem eller nyttan av dem hade kunnat uppnås på ett sätt som ingriper i de grundläggande fri- och rättigheterna i mindre utsträckning. RJO ifrågasätter, om hemliga metoder för inhämtande av information behövs uttryckligen för att förebygga militära brott. RJO påpekar också att det i motiveringen till propositionen inte bedömts, i vilken utsträckning de nya befogenheterna kommer att utnyttjas eller hur många potentiella fall som inte verkställts inom ramen för gällande lag. Motiveringen till propositionen har under den fortsatta beredningen preciserats på basis av RJO:s kommentarer. Tryggandet av försvaret ses dock som ett så viktigt intresse att det i 13 kap. i förslaget föreslås rätt till hemliga metoder för inhämtande av information. Huvudstaben ska således ha tillräckliga befogenheter att förhindra och avslöja brott, vilket konkretiseras i första hand om säkerhetsläget blir spändare.

RJO har dessutom konstaterat att vid tillgripande av hemliga tvångsmedel enligt lagutskottets betänkande LaUB 44/2010 rd måste vägande konkreta behov utredas och en lämplig kontext för tillämpning av metoderna utformas med hänsyn till utbildnings- och rättsskyddsaspekter. I samband med detta konstateras att de tjänstemän vid Huvudstaben som använder hemliga metoder för inhämtande av information ska vara tjänstemän med polis- och juristutbildning som avlagt STEKPOV-kursen.

CKP konstaterar i sitt utlåtande att framför allt täckoperationer är en metod som kräver specialkunskande. CKP är reserverad till att antalet aktörer inom detta område utökas. Vid den fortsatta beredningen av propositionen har man beslutat att behålla täckoperationerna bland det föreslagna urvalet av metoder. Den verksamhet som avses i 93 § i regeringspropositionens lagförslag 1 ligger nära den verksamhet som Skyddspolisen bedriver. Skyddspolisen har i sitt utlåtande inte ansett att det är problematiskt att det föreslås befogenheter att använda hemliga metoder för inhämtande av information för Huvudstaben.

Justitieministeriet har i sitt utlåtande i fråga om 156 § om undersökning av upptagningar konstaterat att man vid den fortsatta beredningen närmare bör bedöma omfattningen av de uppgifter som anförtros privata aktörer och tjänsteansvaret för dem samt en precisering av ordalydelsen och motiveringen beroende på syftet. Vid den fortsatta beredningen har bestämmelsen preciserats på basis av justitieministeriets påpekande.

I en del av bestämmelserna om hemliga metoder för inhämtande av information i 13 kap. har det dessutom gjorts ändringar av teknisk natur och motiveringarna till bestämmelserna preciserats på basis av de anmärkningar som gjorts i utlåtandena. Dessutom har bestämmelserna i tillämpliga delar harmoniserats med de förslag till bestämmelser som föreslås till tvångsmedelslagen och polislagen.

Uppgifter och befogenheter för en reservist som tjänstgör i enlighet med värnpliktslagen (14 kap. i lagförslag 1)

Enligt justitieministeriets utlåtande har den föreslagna 177 § om straffrättsligt tjänsteansvar för reservister placerats i 14 kap., enligt vars bestämmelse om tillämpningsområde kapitlet ska tillämpas endast i de exceptionella situationer som nämns i det. I lagens 177 § hänvisas det dock till den föreslagna 11 kap. 98 §, och det förblir därför oklart, om till de uppgifter som avses i 98 § (tjänstgörande reservisters befogenheter vid förhindrande och avslöjande av brott som anknyter till underrättelseverksamhet som riktar sig mot Finland på det militära försvarets område och

till sådan verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret) ansluter straffrättsligt tjänsteansvar endast i de situationer som avses i 174 §. Under den fortsatta beredningen har reglering av tjänsteansvaret preciserats och det tillfogats en bestämmelse om straffrättsligt tjänsteansvar samt skadeståndsansvar också till 98 §.

Enligt Polisstyrelsens utlåtande lämnar den föreslagna regleringen, enligt vilken en reservist som tjänstgör i enlighet med värnpliktslagen och som i ett tjänsteuppdrag är en i 2 kap. 9 § i tvångsmedelslagen avsedd anhållningsberättigad tjänsteman får utöva befogenheterna för en anhållningsberättigad tjänsteman, det öppnet, om ovan beskrivna reglering leder till en situation där specialutbildad polispersonal på befälsnivå i fortsättningen förordnas till reservövningar och i undantagsförhållanden reserveras för Försvarsmaktens behov. Detta skulle strida mot polisförvaltningens egna operativa behov. Bestämmelsen har inte ändrats under den fortsatta beredningen. Försvarsmakten och polisen ska enligt förslaget tillsammans komma överens om saken.

Reservistförbundet har i sitt utlåtande konstaterat att man anser att förslagen om reservisters befogenheter är bra. Reservistförbundet konstaterar att bland annat förebyggande och avslöjande verksamhet i anslutning till spioneri är proaktiv och att kapaciteten vid behov måste kunna utnyttjas och resurserna för verksamheten ökas redan under normala förhållanden.

Officersförbundet anser att det kan vara motiverat att använda reservister som undersökningsledare under undantagsförhållanden men inte under normala förhållanden. Enligt Officersförbundet kan det vara motiverat att under normala förhållanden använda reservister i biträdande uppgifter inom brottsbekämpning.

Övervakning (15 kap. i lagförslag 1)

RJO har i sitt utlåtande konstaterat att man, när nya befogenheter föreslås, bör satsa mer på intern övervakning samt öka resurserna för den. I fråga om den föreslagna 182 § konstaterar RJO att det inbördes förhållandet mellan de i bestämmelsen fastställda övervakningsuppgifterna för Huvudstaben respektive Försvarsmaktens assessor i viss mån förblir otydlig. Under den fortsatta beredningen har motiveringen till 182 § preciserats med anledning av RJO:s anmärkningar.

Underrättelsetillsynsombudsmannen har i sitt utlåtande konstaterat att det är motiverat att åtminstone precisera och eventuellt också komplettera bestämmelserna om tillämpning av underrättelsetillsynsombudsmannens tillsynsbefogenheter i tillämpliga delar. Preciserings- och kompletteringen kunde ske så att till de bestämmelser i 3 kap. i lagen om övervakning av underrättelseverksamheten där användning av en metod för underrättelseinhämtning uttryckligen nämns vid behov ska fogas ett uttryckligt omnämnande av användning av en hemlig metod för inhämtande av information. Sådana bestämmelser är lagens 7 § (Uppgifter), 12 § (Begäran om undersökning), 14 § (Rätt att närvara och att yttra sig vid domstol samt rätt att anföra klagan) 1 mom. samt 15 § (Att avbryta eller avsluta användningen av en underrättelseinhämtningsmetod) 1 och 2 mom. Man bör också överväga att föreskriva om sökande av ändring i ett av underrättelsetillsynsombudsmannen utfärdat förordnande om avbrytande eller avslutande av användningen av en underrättelseinhämtningsmetod (eller eventuellt också en hemlig metod för inhämtande av information) (15 § 1 mom. i lagen).

Vid den fortsatta beredningen har det ansetts att anmärkningarna är motiverade, men att ärendet kräver en mer omfattande granskning, bland annat tillsammans med inrikesministeriet och myndigheter som underlyder ministeriet, och därför har man vid den fortsatta beredningen kommit fram till att det inte är ändamålsenligt att göra ändringarna i fråga i samband med denna proposition. I framtiden är det motiverat att granska sakkomplexet tillsammans med andra centrala myndigheter.

Samarbete med andra myndigheter (16 kap. i lagförslag 1)

IM har i sitt utlåtande konstaterat att den föreslagna 184 § (Tjänstemärke, skyldighet att ange ställning som tjänsteman samt identifiering i fråga om tjänstemän som sköter brottsbekämpningsuppdrag vid Huvudstaben) inte är helt lyckad. Bestämmelsen i fråga har vid den fortsatta beredningen flyttats till en ny 96 §.

CKP och IM har i sina utlåtanden påpekat ordalydelsen i 186 (assistans av polisen, Gränsbevakningsväsendet och Tullen samt samarbete) § 1 mom., varför momentets ordalydelse har preciserats vid den fortsatta beredningen.

Enligt Tullens utlåtande bör den föreslagna 187 § (åtgärder inom en annan brottsbekämpningsmyndighets uppgiftsområde) preciseras, för att myndigheten inte via övrig lagstiftning ska behöva tolka vilka brott som klassificeras som allvarliga. Bestämmelsen har inte ändrats under den fortsatta beredningen. Bestämmelsen motsvarar i tillämpliga delar 2 § i PTG-lagen, där man inte heller fastställt vilka brott som är allvarliga. Motiveringen till paragrafen har dock precisrats så att till den har fogats ett omnämnande om att Huvudstaben kommer överens om brådskande åtgärder och anmälningsförfarandet med polisen, Tullen och Gränsbevakningsväsendet.

Till följd av de ändringar som gjordes i 188 § (överföring av ett brottsbekämpningsuppdrag till polisen) under den fortsatta beredningen av propositionen sändes paragrafen på en kompletterande remissbehandling den 12.6–31.7.2023. Paragrafen utökades med nya 2 och 3 mom., enligt vilka en förundersökning alltid ska överföras till polisen, om den som misstänks för brott är en tjänsteman som har utnämnts till tjänsten som kommandör för Försvarsmakten eller chef för Huvudstaben eller till en tjänst som general eller amiral. Förundersökningen ska dessutom också alltid överföras till polisen, om den som misstänks för brottet är en tjänsteman som tjänstgör vid en militärunderrättelsemyndighet och det misstänkta brottet har begåtts i samband med användning av sådana metoder för underrättelseinhämtning som avses i 4 kap. i lagen om militär underrättelseverksamhet (590/2019) eller i samband med utförande av ett uppdrag som avser militär underrättelseinhämtning.

Remissinstanserna understödde i princip de nya 2 och 3 mom. som föreslogs i 188 §. Exempelvis Åklagarmyndigheten konstaterade i sitt yttrande att förslaget till ändring av bestämmelsen kunde understödjas. Genom de nya 2 och 3 mom. som föreslås i bestämmelsen kan man öka förtroendet för förundersökningens opartiskhet även i situationer där en brottsmisstanke riktas mot Försvarsmaktens högsta tjänstemän eller tjänstemän vid en militärunderrättelsemyndighet.

Polisstyrelsen ansåg i sitt yttrande att det är en bra sak att förslaget ger omfattande möjligheter att överföra en förundersökning till polisen på basis av prövning från fall till fall. Detta är ett förfarande som stöder objektivitetsperspektivet och det finns då möjlighet att överföra en förundersökning även när det gäller exempelvis sådan personal inom Försvarsmakten som utför brottsutredningar, utan att en uttömmande förteckning tas med i lagstiftningen.

Polisstyrelsen konstaterar att när det gäller polisen har det, just i syfte att säkerställa opartiskheten vid en undersökning, ansetts att när brottsmisstankar riktas mot polisen är det åklagaren som ska leda undersökningen i stället för polisen, vars verksamhet är under misstanke. Å andra sidan anser Polisstyrelsen att om det hos förundersökningsmyndigheterna anses motiverat att brottsmisstankarna hanteras på ett annat sätt, ska grunderna för ett annorlunda förfarande klart framgå av propositionen. Med hänvisning till Polisstyrelsens yttrande kan det konstateras att det inom Försvarsmakten i huvudsak är Huvudstabens brottsutredning som undersöker sådana brott som begås av yrkesmilitärer, och då utförs förundersökningen av civila tjänstemän med polis- och juristutbildning.

RJO konstaterade i sitt yttrande att den 188 § som nu föreslås är en förbättring jämfört med det tidigare utkastet till paragraf, vilket saknade de nu föreslagna 2 och 3 mom., men att paragrafen ännu inte till alla delar uppfyller kraven på undersökningens opartiskhet. Enligt RJO går det inte att utifrån antalet förundersökningar som gäller den personal som var anställd under åren 2020–2022, och följaktligen inte heller utifrån polisens resurser, motivera att polisen inte ska undersöka alla sådana brottsmisstankar som gäller anställd personal och som avses i det lagförslag som nu är under behandling. Med hänsyn till undersökningens opartiskhet och oberoende bör man i varje fall beakta även andra grupper av personer och brottsmisstankar än de som nämns i de 2 och 3 mom. som nu föreslås. Sådana kunde med fog vara åtminstone alla sådana brottsmisstankar mot tjänstemän vid Huvudstaben och en militärunderrättelsemyndighet som omfattas av tillämpningsområdet för det lagförslag som nu behandlas.

Med hänvisning till RJO:s remissyttrande konstateras det att det 1 mom. som föreslås i 188 §, och enligt vilket en undersökning ska överföras till polisen om opartiskheten äventyras, kan anses vara tillräckligt med avseende på tryggheten av opartiskheten. Dessutom föreskrivs det i 188 § 4 mom. att ett brottsbekämpningsuppdrag även annars kan föras över till polisen när ärendets art kräver det. Polisen ska också av ett särskilt skäl ha rätt att på eget initiativ utföra ett sådant brottsbekämpningsuppdrag som avses i lagen.

I detta sammanhang bör man även beakta lagens syfte, vilket är att upprätthålla och säkerställa disciplin och ordning inom Försvarsmakten. Även i fortsättningen ska civila tjänstemän vara utredare och utredningsledare när en förundersökning utförs vid Huvudstaben.

När lagen bereddes fanns det i arbetsgruppen företrädare för inrikesministeriet, Polisstyrelsen, Centralkriminalpolisen och Skyddspolisen och föresatsen var inte att exempelvis undersökningen av misstänkta brott som kan ha begåtts av personal som är anställd vid Försvarsmakten skulle överföras till polisen.

Enligt Upseeriliitto ry (nedan Officersförbundet rf) är Försvarsmakten en hierarkisk organisation, där det av helt naturliga skäl finns en klar befälshierarki. Befälshierarkin är emellertid förenad med en risk med avseende på opartiskheten vid förundersökningar. Denna risk minskar betydligt om misstänkta tjänstebrott och militära brott som kan ha begåtts av personer i tjänst hos Försvarsmakten alltid undersöks av polisen. Det bör granskas om de föreslagna bestämmelserna är förenliga med en jämlik behandling av dem som arbetar med olika uppgifter inom Försvarsmakten. Sådana tjänstemän som tillhör de högsta militära graderna samt tjänstemän som arbetar med militär underrättelse som nämns i utkastet ska i princip få en mera objektiv förundersökning än andra som är anställda inom Försvarsmakten. Enligt Officersförbundet kunde en fungerande lösning vara att brott som misstänks ha blivit begångna i tjänst hos Försvarsmakten alltid ska undersökas av polisen och att det alltid är åklagaren som är undersökningsledare i sådana här fall. Officersförbundet betonar att det även i den här modellen är Försvarsmakten som ska undersöka misstänkta militära brott som kan ha begåtts av beväringar, och i de fallen ska åklagaren inte vara undersökningsledare.

Även Underofficersförbundet rf konstaterade i sitt yttrande att Försvarsmaktens personal inte får behandlas ojämnt i förundersökningsprocessen, såsom bestämmelsen nu har lagt fram i utkastet. Till följd av det som föreslås får de som tillhör de högsta militära graderna och de som arbetar med militär underrättelse automatiskt ett mera objektivt förundersökningsförfarande än den övriga personalen. Objektiviteten vid förundersökningarna bör förbättras och personalen behandlas jämnt i förundersökningsprocessen.

Med hänvisning till det ovannämnda remissyttrandet kan det konstateras att skäl som hänför sig till objektiviteten inte är den enda anledningen till att de bestämmelser som finns i 188 § 2 och

3 mom. föreslås i paragrafen. Det bör också tas i beaktande att opartiskheten på grund av linjeorganisationen lättare kan äventyras när det gäller vissa tjänstemän. Dessutom bör man beakta de aktuella tjänstemännens samhälleliga ställning och betydelse. Det kan konstateras att om alla brottsmisstankar som gäller den personal som är anställd vid Försvarsmakten ska börja undersökas av polisen skulle förfarandet i så fall inte vara jämlikt med tanke på beväringar och reservister. Finland har en värnpliktsarmé och därför bör man vid granskningen även beakta upprätthållandet av disciplin och ordning, vilket innebär att förfarandet i princip ska vara detsamma för såväl beväringar och reservister som anställd personal.

Enligt inrikesministeriets yttrande finns det skäl att komplettera motiven till den föreslagna paragrafen så att det närmare beskrivs hur undersökningens opartiskhet kan äventyras särskilt och enbart vid undersökningen av sådana brott som har begåtts av de högsta tjänstemännen. Med beaktande av det ovannämnda remissyttrandet har motiven till 188 § kompletterats till denna del. Inrikesministeriet konstaterade också att syftet med 4 mom. i den föreslagna paragrafen uppenbarligen inte är att förändra nuläget. Inrikesministeriet konstaterar att det åtminstone vad gäller den andra meningen i momentet förblir delvis oklart om förslaget till ny bestämmelse ändå förändrar nuläget. Med hänvisning till detta kan det konstateras att man i 188 § har slagit samman 39 § och 90 § 3 mom. i den gällande lagen och att man i formuleringen i högre grad har beaktat att det handlar om att ta på sig att utföra ett brottsbekämpningsuppdrag.

RJO ägnade i sitt yttrande om 188 § i utkastet även uppmärksamhet åt 9 § 1 mom. i utkastet. RJO hänvisar till sitt tidigare yttrande EOAK/3938/2022, där det hänvisas till biträdande justitieombudsman Pasi Pölörens granskningsresultat (EOAK/408/2022). Pölönen konstaterade att, till skillnad från inom polisen, registreras en anmälan inom försvarsmakten i vissa fall inte på så sätt att en disciplinär förman på basis av denna registrerade anmälan bedömer om det finns skäl att misstänka ett brott och om en förundersökning bör inledas i ärendet. Det sätt på vilket den disciplinära förmannen får information om händelserna kring ett misstänkt brott är alltså fritt och kan ske exempelvis muntligt. Anmälan registreras först efter att det i ärendet har fattats beslut om att det ska göras en förundersökning (27 § 1 mom. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten). När det gäller händelser som inte har nått över tröskeln för en förundersökning, men i fråga om vilka det ändå har gjorts en bedömning av om det finns en brottsmisstanke, finns det följaktligen inte nödvändigtvis någon dokumentation av saken. Inte heller sådana åtgärder som utförs innan en förundersökning inleds (3 kap. 3 § 2 mom. i förundersökningslagen) dokumenteras, om det inte registreras någon anmälan i ärendet.

Med hänvisning till den ovannämnda observationen av RJO kan det konstateras att enligt 27 § i den gällande lagen ska en disciplinär förman, när ett brott som avses i militära rättegångslagen har kommit till den disciplinära förmannens kännedom eller när det finns skäl att misstänka att ett sådant brott har begåtts, utan dröjsmål se till att förundersökning görs och att en anmälan om brottet registreras i enlighet med 3 kap. 1 § i förundersökningslagen. Frågan har också behandlats i Försvarsmaktens anvisning HT687.

Enligt 9 § 1 mom. i den föreslagna lagen ska en disciplinär förman, när ett brott som avses i militära rättegångslagen har kommit till den disciplinära förmannens kännedom eller när det finns skäl att misstänka att ett sådant brott har begåtts, utan dröjsmål se till att förundersökning görs och att en anmälan om brottet registreras i enlighet med 3 kap. 1 § i förundersökningslagen. Beslut om huruvida en förundersökning ska göras eller inte göras ska fattas utan dröjsmål. Vid undersökningen tillämpas dessutom det som föreskrivs om förundersökning i brottmål. Bestämmelser om förundersökning i brottmål finns i bland annat förundersökningslagen och tvångsmedelslagen. På så sätt är förfarandet detsamma som hos polisen. Som exempel ska det enligt 11 kap. 1 § i förundersökningslagen fattas ett skriftligt beslut om att en förundersökning inte

görs, att den läggs ned med stöd av 3 kap. 9 § 1 mom. eller 10 eller 10 a § och att den avslutas utan att saken lämnas till åklagarens prövning.

När det gäller 189 § i lagförslaget betonar CKP anmälningsskyldigheten till polisen och anser det vara viktigt att anmälningsskyldigheten enligt utkastet till paragraf också ska omfatta avslöjandet av brottet. Lagens 189 § har under den fortsatta beredningen preciserats på det sätt som centralkriminalpolisen föreslagit.

Tullen har ansett att för att undvika överlappande förundersökningsarbete ska Huvudstabens anmälningsskyldighet enligt den föreslagna 189 § gälla även för andra PTG-myndigheter i ärenden som hör till deras uppgiftsområde. I detta avseende har det vid den fortsatta beredningen av propositionen beslutats att det är ändamålsenligt att föreskriva om Huvudstabens skyldighet att anmäla ärenden som avses i paragrafen endast till polisen med anledning av dess allmänna behörighet.

Lagförslag 2–9

RJO har i sitt utlåtande konstaterat att det i lagförslag 8 (lag om ändring av lagen om övervakning av underrättelseverksamheten) föreslås att den verksamhet som avses i 93 § i lagförslag 1 ska underställas underrättelsetillsynsutskottets och underrättelsetillsynsombuds-mannens tillsyn. RJO konstaterar att man understöder förslaget men anser att ovan nämnda tillsyn bör utsträckas till allt hemligt inhämtande av information som utförs av Försvarsmakten. Såsom det konstaterats tidigare ansågs det vid den fortsatta beredningen att detta kräver en mer omfattande granskning och koordinering med andra myndigheter, som det inte är möjligt att göra i detta sammanhang.

Justitieministeriet har i fråga om lagförslag 3 (lag om ändring av lagen om behandling av personuppgifter inom Försvarsmakten) konstaterat att det anser att den föreslagna regleringen i princip är ändamålsenlig, men anser det viktigt att propositionsutkastets motivering i väsentlig utsträckning kompletteras vad gäller regleringen av behandlingen av personuppgifter. Enligt justitieministeriet saknas i motiveringen också motiven till lagstiftningsordningen med tanke på skyddet av personuppgifter. Med anledning av justitieministeriets anmärkning har det till exempel i avsnittet om propositionens grundlagsenlighet lagts till ett avsnitt där man ur grundlags-synvinkel granskar de ändringar som föreslås i lagen om behandling av personuppgifter inom Försvarsmakten.

Justitieministeriet har dessutom kommenterat att även lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar bör ändras på grund av propositionen. På grund av justitieministeriets anmärkning ingår det en ändring av lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar i propositionen.

I fråga om lagförslag 5 och 6 har inrikesministeriet konstaterat att Gränsbevakningsväsendets ärenden gällande militära brott bör beaktas i 14 § i militära rättegångslagen och 10 kap. 2 § i förundersökningslagen genom att det tillfogas ett omnämmande av 31 § 4 mom. i lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning. Vid den fortsatta beredningen har lagförslagen i fråga uppdaterats i enlighet med inrikesministeriets förslag.

6.2 Utlåtande av rådet för bedömning av lagstiftningen

Rådet för bedömning av lagstiftningen valde i februari 2022 ut regeringens presentation om lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten för bedömning. Rådets utlåtande om propositionen blev klart den 22 september 2023. I utlåtandet konstaterar rådet att

de problem som för närvarande förekommer och behovet att ändra lagen framgår av propositionen på ett allmänt plan. Enligt rådet har lagens syften emellertid inte beskrivits tillräckligt tydligt. Dessutom anser rådet att det av propositionsutkastet är svårt att få en helhetsbild av betydelsen av lagändringarna. Enligt rådet bör lagens syften beskrivas tydligare i propositionen.

Regeringens proposition har kompletterats på grundval av rådets utlåtande. Det avsnitt som handlar om lagens syften har preciserats till följd av rådets utlåtande. Dessutom har lagen kompletterats med en tabell av vilken det framgår vad som inte ändras i den nya lagen och vad som ändras i jämförelse med gällande lag.

Rådet för bedömning av lagstiftningen anser att det behövs en mera specificerad beskrivning av de grundläggande fri- och rättigheter som är väsentliga med hänsyn till propositionen och hur de centrala förslagen i propositionen inverkar på tillgodoseendet av dessa grundläggande fri- och rättigheter. Dessutom anser rådet att propositionens konsekvenser för de brottsmisstänkta rättssäkerhet och jämlikhet bör bedömas. Även propositionens konsekvenser för arbetsfördelningen mellan Försvarsmakten och polismyndigheterna bör beskrivas utförligare.

Utifrån rådets utlåtande har propositionens avsnitt om konsekvenser kompletterats med en bedömning av de kostnader och den administrativa börda som lagändringarna medför för företag. Dessutom har avsnittet om konsekvenser utökats med ett underavsnitt om konsekvenserna för de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Bedömningen av propositionens konsekvenser för myndigheterna har kompletterats vad gäller arbetsfördelningen mellan Försvarsmakten och polismyndigheten.

7 Specialmotivering

7.1 Lag om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten

DEL I

ALLMÄNNA BESTÄMMELSER

1 kap.

Allmänna bestämmelser

1 §. Tillämpningsområde. Paragrafen motsvarar i övrigt 1 § i den gällande lagen, men där ska uttryckligen konstateras att lagen gäller brottsbekämpning vid Försvarsmaktens huvudstab. Enligt 1 mom. föreskrivs i denna lag om brottsbekämpning vid Försvarsmaktens huvudstab samt om utredning av sådana brott som behandlas i ett militärdisciplinförfarande inom Försvarsmakten. I lagen föreskrivs dessutom om förfarandet i ett militärdisciplinärende, om de påföljder som påförs i det samt om inledandet av ett militärrättegångsförfarande.

I 2 mom. ingår hänvisningar till de lagar där det finns bestämmelser om personer som lyder under ett militärdisciplinförfarande. Momentets 1 punkt ska innehålla en hänvisning till 45 kap. i strafflagen (39/1889), I 45 kap. i strafflagen föreskrivs om militära brott och i 45 kap. 27 § föreskrivs vad som avses med krigsmän i det kapitlet.

I 2 punkten finns en hänvisning till lagen om försvarsmakten.

I 3 punkten finns en hänvisning till värnpliktslagen.

Momentets 4 punkt ska innehålla en hänvisning till lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor (285/2022).

Momentets 5 punkt ska innehålla en hänvisning till lagen om frivilligt försvar (556/2007).

Momentets 6 punkt ska innehålla en hänvisning till lagen om militär krishantering (211/2006).

I momentets 7 punkt ska en hänvisning till lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning ingå.

Enligt 2 mom. får i ett militärdisciplinförfarande en sådan gärning undersökas där det finns skäl att misstänka att en person som lyder under ett militärdisciplinförfarande har gjort sig skyldig till ett brott som avses i 2 § i militära rättegångslagen. För en sådan gärning kan ett disciplinstraff påföras i ett disciplinärt förfarande eller dömas ut i en militärrättegång enligt denna lag och militära rättegångslagen.

2 §. Förhållandet till annan lagstiftning. Enligt 1 mom. tillämpas på brottsbekämpningen vid Huvudstaben bestämmelserna om förhindrande, avslöjande och utredning av brott i förundersökningslagen och tvångsmedelslagen samt i någon annan lag, om inget annat följer av det som föreskrivs nedan i denna lag. Momentet motsvarar i stort sett 2 § 1 mom. i den gällande lagen, men polislagen ska inte längre nämnas där. I momentet nämns bestämmelser i någon annan lag, för det är inte ändamålsenligt att i momentet uttömmande försöka räkna upp alla de författningar som eventuellt tillämpas på brottsbekämpning vid Försvarmakten. Till exempel tillämpas lagen om ersättning av statsmedel till statsanställda för kostnader för vissa rättegångar (269/1974) också på tjänstemän som sköter brottsbekämpningsuppdrag vid Huvudstaben i fall som hör till den lagens tillämpningsområde. Med bestämmelserna i någon annan lag ska avses även till exempel vägtrafiklagen, som föreslås bli ändrad i samband med denna proposition.

I 2 mom. föreskrivs att utöver vad som föreskrivs i denna lag, finns det bestämmelser om behandling av personuppgifter i lagen om behandling av personuppgifter inom Försvarmakten.

3 §. Definitioner. I den gällande lagen finns ingen motsvarande definitionsbestämmelse, så paragrafen är helt ny. I 1 punkten definieras *brottsbekämpning* med vilket avses förhindrande, avslöjande och utredning av brott.

I 2 punkten definieras *förhindrande av brott* med vilket avses åtgärder som syftar till att förhindra brott, försök till brott och förberedelse till brott, när det utifrån iakttagelser av en persons verksamhet eller utifrån annan information om en persons verksamhet finns grundad anledning att anta att personen i fråga kommer att göra sig skyldig till brott, samt åtgärder som syftar till att avbryta ett redan påbörjat brott eller begränsa den direkta skada eller fara som brottet medför.

Det är fråga om att förhindra ett brott för det första när en gärning kan förhindras innan verkställighetsåtgärder som uppfyller brottsrekvisiten har vidtagits. Definitionen innehåller även förhindrande av straffbart försök. Med förhindrande av förberedelse avses förberedelse till en straffbar gärning trots att själva förberedelsen inte är kriminaliserad. Dessutom ska förhindrande av förberedelse också innefatta förhindrande av straffbar förberedelse.

Enligt den föreslagna 3 punkten avses med *avslöjande av brott* åtgärder som syftar till att klarlägga om det för inledande av förundersökning av ett brott finns en i 3 kap. 3 § 1 mom. i förundersökningslagen avsedd grund, när det utifrån iakttagelser av en persons verksamhet eller utifrån annan information om en persons verksamhet kan antas att ett brott har begåtts.

Med avslöjande av brott avses gråzonen mellan förhindrande respektive utredning av brott. Som exempel kan nämnas ett fall där man fått tips om att ett brott redan har begåtts, men att det ännu inte finns någon konkret grund för misstanken, det vill säga att det inte finns något sådant skäl för att misstänka brott som avses i 3 kap. 3 § 1 mom. i förundersökningslagen. Syftet med avslöjande av brott, som det nu är frågan om, är att få reda på sådana direkt relevanta omständigheter om ett redan begånget brott som kan läggas till grund för att inleda förundersökning, till exempel om element som ingår i brottsrekvisiten samt om gärningsman, gärningstidpunkt och gärningsplats. Det är således inte fråga om utredning av brott, eftersom villkoren för att inleda en förundersökning saknas, och inte heller om förhindrande av brott, eftersom ett brott redan antas ha begåtts, och eventuella skador som följd av ett brott eller andra följder av det inte längre kan avgränsas. Den i momentet angivna begreppet "kan antas" är lägre än förundersökningslagens tröskel "skäl att misstänka", även om de språkliga skillnaderna mellan uttrycken inte är stora. Det är fråga om en liten gradskillnad. När tröskeln "skäl att misstänka" har överskridits är det fråga om utredning av brott.

I 4 punkten definieras *utredning av brott* med vilket avses förundersökning av brott.

I 5 punkten definieras *militärdisciplinförfarande* med vilket avses en straffprocess som omfattar förundersökning av ett militärt brott och ett särskilt disciplinärt förfarande där det för en gärning kan påföras ett disciplinstraff på det sätt som föreskrivs i denna lag. Militärdisciplinförfarande anses i sin nuvarande form jämförbar med en påskyndad och förenklad straffprocess. Militärdisciplinförfarande är ett överbegrepp för ett disciplinförfarande som är ett separat moment i en straffprocess som följer på förundersökning. Där avgör en disciplinär förman ärendet i ett disciplinförfarande, eller om förutsättningar för det saknas, överför ärendet till åklagare för åtalsprövning.

I 6 punkten definieras *militära brott* med vilket avses brott som ska behandlas som militära rättegångsärenden som avses i 2 § i militära rättegångslagen (326/1983). I den gällande lagen definieras inte entydigt vad som avses med militära brott. Militära brott är för det första militära brott enligt 45 kap. i strafflagen. Dessa brott kallas egentliga militära brott. Så kallade oegentliga militära brott är andra brott som det föreskrivs om i strafflagen och som finns uppräknade i 2 § 2 mom. i militära rättegångslagen. Villkoret är att gärningen har riktats mot Försvarmakten eller en annan militärperson. Som militära rättegångsärenden behandlas likaså åtal för gärningar för vilka det föreskrivs om straff i 118 § i värnpliktslagen (vägran att fullgöra värnplikt). Under krigstid behandlas som militära rättegångsärenden dessutom åtal för gärningar som avses i 1 och 2 mom. mot en person som nämns i 45 kap. 28 § 2 eller 3 mom. i strafflagen om gärningen har riktats mot en annan person som lyder under de militära straffbestämmelserna, försvarmakten eller någon inrättning som nämns i dessa moment. Vad som i 2 § 2 och 3 mom. i militära rättegångslagen föreskrivs om försvarmakten gäller i tillämpliga delar även Gränsbevakningsväsendet och den krishanteringsorganisation som avses i lagen om militär krishantering.

I 7 punkten definieras *myndigheten som sköter brottsbekämpningsuppdrag vid Huvudstaben* med vilken avses en myndighet som förhindrar, avslöjar och utreder militära brott samt förhindrar och avslöjar brott som anknyter till underrättelseverksamhet som riktar sig mot Finland på det militära försvarets område och till sådan verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret.

2 kap.

Allmänna principer som ska iakttas i brottsbekämpning vid Huvudstaben

Allmänna principer som ska iakttas i brottsbekämpning

4 §. Respekt för de grundläggande rättigheterna och de mänskliga rättigheterna. Paragrafen föreskriver respekt för de grundläggande rättigheterna och de mänskliga rättigheterna i brottsbekämpning vid Huvudstaben. Enligt paragrafen ska de som sköter brottsbekämpningsuppdrag vid Huvudstaben respektera de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna, och när de utövar sina befogenheter välja det motiverbara alternativ som bäst tillgodoser dessa rättigheter.

I sak är bestämmelsen inte ny, för den principen ingår redan i uppgifter som gäller förhindrande och avslöjande av brott vid Försvarmakten enligt förteckningen i 88 § i den gällande lagen. Genom bestämmelsen vill man betona de grundläggande och de mänskliga rättigheternas betydelse i all tjänsteutövning samt i prövning som gäller åtgärder. På det sätt som föreslås ska de i fortsättningen gälla även förhindrande, avslöjande och utredande av militära brott.

5 §. Proportionalitetsprincipen. Proportionalitetsprincipen ingår på samma sätt som principen om respekt för de grundläggande rättigheterna och de mänskliga rättigheterna i 88 § i förteckningen i den gällande lagen, och det anses behövt att ta med en separat paragraf också om den principen i lagen. Enligt paragrafen ska sådana åtgärder som vidtas i brottsbekämpning vid Huvudstaben kunna försvaras i förhållande till hur viktigt, farligt och brådskande uppdraget är, det mål som eftersträvas samt uppträdande, ålder, hälsa och andra motsvarande omständigheter som gäller den person som är föremål för åtgärden och övriga omständigheter som inverkar på helhetsbedömningen av situationen.

Bedömningsgrunderna ska också ha samband med den användning av maktmedel som föreslås som en ny befogenhet nedan i 104 §. Uppgiftens farlighet kan, utöver personens beteende, även gälla förhållanden där en åtgärd utförs och tillämpningen av den kan vid behov också leda till att man avstår från åtgärder. Proportionalitetsprincipen ska också tillämpas på förhindrande, avslöjande och utredning av militära brott.

6 §. Principen om minsta olägenhet. Principen om minsta olägenhet har i uppgifter som gäller förhindrande och avslöjande av brott enligt förteckningen i 88 § i den gällande lagen följts på samma sätt som de andra principerna. Det ansågs motiverat att skriva in också principen om minsta olägenhet i lagen. Enligt paragrafen får man genom de åtgärder som vidtas i brottsbekämpning vid Huvudstaben inte ingripa i någons rättigheter i större utsträckning och ingen får orsakas större skada eller olägenhet än vad som är nödvändigt för att uppgiften ska kunna utföras. Principen om minsta olägenhet ska också tillämpas på förhindrande, avslöjande och utredning av militära brott.

7 §. Principen om ändamålsbundenhet. Enligt paragrafen befogenheterna för brottsbekämpningen vid Huvudstaben får utövas endast i det ändamål som anges i denna lag. Principen om ändamålsbundenhet är en central princip som styr myndighetens utövande av befogenheter och har i uppgifter som gäller förhindrande och avslöjande av brott också ingått i förteckningen i 88 § i den gällande lagen. Myndighetens befogenhet ska alltid grunda sig på uttryckliga bestämmelser, och när man ingriper i individens rättigheter eller skyldigheter ska det finnas grund för ingripandet i lag. Principen om ändamålsbundenhet ska också tillämpas på förhindrande, avslöjande och utredning av militära brott.

AVDELNING II

MILITÄRDISCIPLINFÖRFARANDE

3 kap.

Förundersökning

8 §. *Principer som ska iaktas vid förundersökning.* Paragrafen motsvarar 26 § i den gällande lagen. Enligt paragrafen ska utöver vad som föreskrivs i 2 kap. i synnerhet följande principer enligt förundersökningslagen och tvångsmedelslagen iaktas: 1) objektivitetsprincipen, 2) fin-känslighetsprincipen, 3) oskyldighetspresumtionen, 4) rätten att inte medverka till utredningen av sitt brott.

9 §. *Förundersökning på en disciplinär förmans eller åklagares initiativ.* Då enligt 1 mom. ett brott som avses i militära rättegångslagen har kommit till en disciplinär förmans kännedom eller då det finns skäl att misstänka att ett sådant brott har begåtts, ska den disciplinära förmannen utan dröjsmål se till att förundersökning görs och att en anmälan om brottet registreras i enlighet med 3 kap. 1 § i förundersökningslagen. Beslut om huruvida en förundersökning ska göras eller inte göras ska fattas utan dröjsmål. Vid undersökningen tillämpas utöver denna lag vad som föreskrivs om förundersökning i brottmål. Bestämmelser om förundersökning i brottmål finns bland annat i förundersökningslagen och tvångsmedelslagen. Enligt 11 kap. 1 § i förundersökningslagen ska det fattas ett skriftligt beslut om att en förundersökning inte görs, att den läggs ned med stöd av 3 kap. 9 § 1 mom. eller 10 eller 10 a § och att den avslutas utan att saken lämnas till åklagarens prövning. Momentet motsvarar i övrigt 27 § 1 mom. i den gällande lagen, men momentet ska preciseras så, att beslut om huruvida en förundersökning ska göras eller inte göras ska fattas utan dröjsmål. Vid undersökningen tillämpas utöver denna lag vad som föreskrivs om förundersökning i brottmål.

Enligt 2 mom. ska förundersökning också göras när en åklagare som avses i 4 § 1 mom. i militära rättegångslagen förordnar det.

Enligt 3 mom. ska förundersökningen av ett brott som en tjänsteman vid Försvarmaktens under-rättelsetjänst misstänks för göras av Huvudstaben så som föreskrivs i 11 kap.

Paragrafens 2 och 3 mom. motsvarar 27 § 2 och 3 mom. i den gällande lagen.

10 §. *Förundersökning på Huvudstabens initiativ.* Paragrafen motsvarar 28 a § i den gällande lagen. Enligt 1 mom. kan, utöver vad som föreskrivs i 9 och 12 §, Försvarmaktens assessor eller en militärjurist som är undersökningsledare vid Huvudstaben besluta om inledande av förundersökning enligt 3 kap. 3 § i förundersökningslagen. Den disciplinära förmannen ska under-rättas om ett beslut om att inleda förundersökning, om detta inte äventyrar genomförandet av förundersökningen.

Om Försvarmaktens assessor eller en militärjurist som är undersökningsledare vid Huvudstaben beslutar om inledande av förundersökning ska beslutet fattas utan ogrundat dröjsmål. Samma sak gäller beslut om att förundersökning inte ska göras. På förundersökning tillämpas även förundersökningslagen. I förundersökningslagen och i 91 § i denna lag föreskrivs om beslut om att förundersökning inte görs, avslutas eller begränsas. Dessutom föreskrivs om förundersökning som görs av Huvudstaben i 89 § i denna lag.

Assessorns och undersökningsledarens befogenhet är till sin natur parallell med befogenheten för disciplinära förmän och kompletterar den befogenhet för disciplinära förmän som föreskrivs i 9 §. Det förfarande som avses i bestämmelsen är avsett att vara ett undantagsförfarande som

ska tillämpas relativt sällan. Förfarandet undanröjer eller minskar inte till någon del den disciplinära förmannens ansvar för att göra förundersökning enligt 9 §. Ansvaret för att inleda förundersökning ligger således fortfarande på den disciplinära förmannen.

Om beslut om att inleda förundersökning fattas vid Huvudstaben, ska den disciplinära förmannen underrättas om beslutet, om detta inte äventyrar genomförandet av förundersökningen. Att underrätta om att undersökning inleds är huvudregeln, medan det ska vara en exceptionell åtgärd att inte underrätta om saken. En sådan situation kan föreligga exempelvis när en disciplinär förman själv är misstänkt för brott. Även då ska man överväga att underrätta den misstänkta disciplinära förmannens disciplinära förman. För att undersökningen ska kunna tryggas ska dock undersökningsledaren alltid avväga om underrättelsen ska ges. Syftet med att underrätta om att förundersökning inleds är att undvika situationer med överlappande förundersökningsåtgärder. Utöver den anmälningsskyldighet som föreskrivs i denna lag ska hänsyn fortfarande även tas till utredningsledarens skyldighet enligt 3 kap. 6 § i förundersökningslagen att underrätta tjänstemannens chef om att förundersökning inleds och till skyldigheten enligt 6 kap. 7 § i samma lag att när en militärperson grips, hämtas eller frigges meddela detta till chefen för den administrativa enhet där militärpersonen tjänstgör. Enligt detaljmotiveringen till regeringens proposition som gällde 3 kap. 6 § i förundersökningslagen (RP 222/2010 rd, s. 182) bör anmälan innehålla så pass tillräckliga uppgifter om det misstänkta brottet att man hos myndigheten kan göra en prövning av tjänstemannarättsliga åtgärder eller fullgörande av tjänsteuppdragen. Paragrafen berättigar till att lämna och ta emot uppgifter av detta slag. Den anmälan som avses i paragrafen ska innehålla samma uppgifter.

11 §. Förundersökning på polisens initiativ. Paragrafen motsvarar 28 b § i den gällande lagstiftningen. I paragrafen föreskrivs att utöver vad som föreskrivs i 9, 10 och 12 § kan polisen besluta om inledande av förundersökning enligt 3 kap. 3 § i förundersökningslagen. Den disciplinära förmannen ska underrättas om ett beslut om att inleda förundersökning, om detta inte äventyrar genomförandet av förundersökningen.

På motsvarande sätt som föreskrivs i 10 § ska polisen underrätta den disciplinära förmannen eller Huvudstaben om att förundersökning inleds, om detta inte äventyrar genomförandet av förundersökningen. Att underrätta om att undersökning inleds är huvudregeln, medan det är en exceptionell åtgärd att inte underrätta om saken. Syftet med anmälningsskyldigheten är att förbättra samarbetet mellan myndigheterna och förbättra informationsutbytet mellan två olika förundersökningsmyndigheter. Utöver den anmälningsskyldighet som föreskrivs i denna lag ska hänsyn fortfarande även tas till utredningsledarens skyldighet enligt 3 kap. 6 § i förundersökningslagen att underrätta tjänstemannens chef om att förundersökning inleds och till skyldigheten enligt 6 kap. 7 § i samma lag att när en militärperson grips, hämtas eller frigges meddela detta till chefen för den administrativa enhet där militärpersonen tjänstgör. I fråga om innehållet i anmälningsskyldigheten hänvisas det till det som behandlats i samband med den föreslagna 10§.

Enligt paragrafen kan underrättelsen också lämnas till Huvudstaben. Att den disciplinära förmannen underrättas är det primära tillvägagångssättet, men i vissa situationer ska det anses vara motiverat att polisen underrättar Huvudstaben om att förundersökning inleds. Detta kan vara fallet exempelvis när det är svårt för polisen att klarlägga vem som är ett enskilt truppförbands disciplinära förman. Det kan till exempel vara frågan om en övning med deltagare från flera olika enheter och där det i samband med utredningen av vem som är den disciplinära förmannen kan finnas risk för att information om förundersökningen sprids på ett sätt som äventyrar genomförandet av undersökningen.

12 §. Tjänstemän som gör förundersökning. Enligt 1 mom. sörjer den disciplinära förman i vars underlydande trupp eller förvaltningsenhet ett brott har begåtts eller den som misstänks för brottet tjänstgör för att förundersökning görs. Vid behov kan också en högre disciplinär förman sörja för att förundersökning görs. Den tjänsteman som sörjer för att förundersökning görs är samtidigt undersökningsledare eller förordnar en av sina underlydande till undersökningsledare. Momentet motsvarar i övrigt 28 § 1 mom. i den gällande lagen, men bestämmelsen i 28 § 5 mom. i den lagen ska tas in som en egen 188 § i lagen.

Har enligt 2 mom. en högre disciplinär förman fått kännedom om att en lägre förman inte vidtagit åtgärder med anledning av ett brott, ska förmannen om sakens natur det kräver förordna att förundersökning görs eller själv ta upp saken till behandling. Momentet motsvarar 28 § 2 mom. i den gällande lagen.

När enligt 3 mom. ett brott som avses i militära rättegångslagen undersöks ska den som leder undersökningen vara en anhållningsberättigad tjänsteman som avses i 22 § 1 mom. i denna lag eller chefen för en grundenhet. Fältväbeln vid en grundenhet får vara undersökningsledare i ett ärende där det görs förundersökning enligt 13 § 2 mom. och där en i 33 § 4 mom. nämnd påföljd kan påföras. Utredaren är en tjänsteman som tjänstgör inom Försvarsmakten. Utredaren ska ha tillräcklig utbildning för förundersökning. Momentet motsvarar 28 § 3 mom. i den gällande lagen.

I 3 mom. föreskrivs om vilka som är behöriga som undersökningsledare vid undersökning av brott enligt militärdisciplinförfarande som avses i militära rättegångslagen, det vill säga efter det att den disciplinära förmannen har beslutat om inledande av förundersökning. När ett brott som avses i militära rättegångslagen undersöks ska den som leder undersökningen vara en anhållningsberättigad tjänsteman som avses i 22 § 1 mom. i denna lag eller chefen för en grundenhet eller fältväbeln vid en grundenhet. Utredaren är en tjänsteman som tjänstgör inom Försvarsmakten.

Enligt 4 mom. kan en disciplinär förman be tjänstemän som avses i 94 § att göra förundersökning. Om förundersökningen överförs till Huvudstaben, ska den tjänsteman som avses i ovan nämnda paragraf också vara undersökningsledare. Bestämmelser om befogenheter för tjänstemän vid Huvudstaben finns i 92 § i lagförslaget. Momentet motsvarar 28 § 4 mom. i den gällande lagen.

I allmänhet görs begäran om överföring av kommandören för truppförbandet, men vid behov kan också någon annan disciplinär förman begära överföring. Det är särskilt motiverat att överföra en undersökning, om de brott som ska undersökas är grova, kräver ett omfattande utredningsarbete eller särskild kunskap eller om det misstänks att förtroendet för att en förundersökning som utförs vid ett truppförband är opartisk kan äventyras, till exempel i fall där ett misstänkt brott som utförts av en yrkesmilitär undersöks i truppförbandet. Vidare är det särskilt motiverat att överföra undersökningen i följande situationer:

- ärendet kan ha stort offentlighetsvärde
- ett militärbrott har gällt vapen, skjutförnödenheter eller sprängämnen
- föremål för gärningen är värdefull egendom
- det är fråga om skadegörelse som medför omfattande skada
- det är fråga om ett ärende som det annars är svårt att klarlägga eller som kräver omfattande undersökning
- gärningen innebär kränkning av informationssäkerheten
- det är fråga om misshandel eller vållande av skada som inte är lindrig
- ett vådaskott har orsakat skada eller verklig fara

- det har framförts klagomål i ärendet till en lagövervakningsmyndighet utanför Försvarsmakten, t.ex. till riksdagens justitieombudsman
- det finns ett särskilt behov att betona att undersökningen är opartisk eller oberoende
- de fall där det finns skäl att misstänka att ett militärbrott som uppfyller brottsrekvisitet sexuell trakassering har begåtts
- i allmänhet, om parten är någon som hör till personalen och ärendet inte är enkelt och klart.

13 §. Förundersökningens omfattning. Paragrafen motsvarar 29 § i den gällande lagen. Enligt 1 mom. görs förundersökning i den omfattning som arten av det ärende som undersöks och avgörandet eller åtalsprövningen i ett disciplinärende förutsätter.

Om enligt 2 mom. den misstänkte erkänner den gärning som undersöks, kan förundersökningen avslutas och ärendet ges till den disciplinära förmannen för avgörande förutsatt att 1) gärningen är ringa, 2) det är klart att målsäganden inte har några krav, och 3) det med beaktande av sakens utredda natur utifrån en helhetsbedömning är onödigt att förundersökningen fortgår.

I de fall som ingår i det föreslagna 2 mom. ska det säkerställas att det inte finns skäl att betvivla korrektheten i den misstänktes erkännande. Med bestämmelsen eftersträvas att en förundersökning inte ska behöva genomföras i onödigt omfattande utsträckning i obetydliga och klara fall.

Med punkt 3 avses till exempel fall där det enligt jourhavandes iakttagelser är helt klart att personen har försenat sig vid återkomsten från permission, det vill säga gjort sig skyldig till otillåten frånvaro. I fall av denna typ finns det inte skäl för att misstänka att någon väsentlig utredning kan komma fram med tanke på bedömningen av den gärning som undersöks eller med tanke på påförandet av påföljd.

Bestämmelsen ska tillämpas endast om det är helt klart att alla förutsättningar i 2 mom. uppfylls.

Med den disciplinära förmannens avgörande ska avses antingen ett disciplinbeslut eller ett beslut att sända ärendet till åklagaren.

14 §. Avstående från att göra förundersökning samt avslutande av förundersökningen. Paragrafen motsvarar 30 § i den gällande lagen. Enligt 1 mom. kan en disciplinär förman avstå från att göra förundersökning eller avsluta en redan påbörjad förundersökning, om förmannen utgående från till buds stående material anser att den misstänkta gärningen uppenbarligen har berott på ouppmärksamhet, tanklöshet eller okunnighet som med beaktande av omständigheterna är ursäktlig eller om gärningen annars ska anses vara ringa med hänsyn till upprätthållandet av disciplin och ordning.

I bestämmelsen avses åtgärder under förundersökningen. Vid Försvarsmakten ska särskild uppmärksamhet fästas vid att bestämmelsen tillämpas enhetligt i alla truppförband.

Enligt 2 mom. får den disciplinära förman som avses i 1 mom. eller en disciplinär förman som är överordnad denne förordna att förundersökning ska göras eller inledas på nytt, om det på grund av nya omständigheter som kommit fram i ärendet finns ett motiverat skäl till detta.

Undersökningsledarskapet ska då fastställas enligt 12 §, det vill säga den disciplinära förman som fattar beslut om att inleda förundersökningen på nytt ska antingen 1) själv vara undersökningsledare, 2) förordna en underlydande till undersökningsledare eller 3) be Huvudstabens juridiska avdelning utföra förundersökningen eller 4) be polisen utföra förundersökningen. I det två senare fallen ska undersökningsledarskapet helt övergå på Huvudstabens juridiska avdelning eller polisens undersökningsledare.

15 §. Förhör med parterna. Paragrafen motsvarar 31 § i den gällande lagen. Enligt 1 mom. ska den misstänkte och målsäganden förhöras vid förundersökningen. En målsägande som uppenbarligen inte har sådan information som klargör det ärende som undersöks behöver inte förhöras, om målsäganden annars har gett de uppgifter som behövs för att disciplinärendet ska kunna avgöras. En part ska själv vara närvarande vid förhöret.

Enligt 2 mom. får en part dock avge sin utsaga per telefon eller med hjälp av något annat medium för dataöverföring, om detta inte medför olägenhet eller äventyrar undersökningens tillförlitlighet. I fråga om den misstänkte är en förutsättning dessutom att ärendet är obetydligt och att personligt hörande skulle fördröja behandlingen av ärendet avsevärt på grund av att personen tjänstgör på ett fartyg eller på grund av andra särskilda omständigheter. Med särskilda omständigheter avses till exempel tjänstgöring på en fästningsö eller i internationella uppdrag. Trots nämnda begränsningar får smärre kompletteringar av ett tidigare förhör med den misstänkte göras per telefon eller med hjälp av något annat medium för dataöverföring.

16 §. Förhørsledare. Paragrafen motsvarar 32 § i den gällande lagen. I paragrafen föreskrivs att förhørsledaren ska vara någon annan än den direkta förmannen till den som misstänks för ett brott. Den direkta förmannen får dock förrätta ett förhör i en enkel och klar sak där det finns en etablerad påföljdspraxis, om det inte finns någon annan förhørsledare att tillgå på grund av att den misstänkte tjänstgör på ett fartyg eller på grund av andra särskilda omständigheter. Med bestämmelsen avses att den direkta förmannen till den som är misstänkt för ett brott kan vara förhørsledare endast i klart obetydliga frågor under särskilda omständigheter. Till exempel på en lång utbildningsseglats på ett fartyg kan det uppkomma en situation där den enda möjliga förhørsledaren är den misstänktes direkta förman.

17 §. Utlåtande av en militärjurist. Paragrafen motsvarar 33 § i den gällande lagen. I paragrafen föreskrivs att den disciplinära förmannen ska inhämta utlåtande av en militärjurist i ett ärende, om detta inte orsakar betydande dröjsmål med handläggningen av ärendet. Utlåtande behöver inte inhämtas i enkla och klara ärenden.

Bestämmelser om behörighetskraven för tjänsten som militärjurist finns i statsrådets förordning om försvarsmakten (1319/2007), enligt vilken ett särskilt behörighetskrav för tjänsten är högre högskoleexamen i juridik.

Under normala tider är cirka 20 tjänstemän verksamma som militärjurister vid Försvarsmakten och ger utlåtanden av en militärjurist. Militärjuristerna är juridiska sakkunniga för dem som förrättar förundersökning och för de disciplinära förmännen. Utöver militärjuristens disciplinutlåtanden ger de juridisk rådgivning till de militärpersoner som behandlar ärenden som gäller militära brott, bereder årliga granskningar av disciplinbesluten och är föredragande i ärenden som sammanhänger med militärdisciplinen och behandlingen av militära brott när beslutsfattaren är kommandören för en försvarsgren eller en annan högre disciplinär förman och ger vid behov målsägandeutlåtanden när målsägande är Försvarsmakten.

Vid krishanteringsstyrkorna verkar jurister i militärjuristuppdrag i ett offentligt tjänstgöringsförhållande enligt lagen om militär krishantering. De uppfyller behörighetskraven i nämnda statsrådsförordning och kommer huvudsakligen från reserven och utgör 1–2 personer åt gången vid varje finsk krishanteringsstyrka. När beredskapen höjs placeras också reservister i militärjuristuppdrag vid de trupper som uppåddas för tjänstgöring. Syftet är att dessa reservister ska vara sin krigstida trupps juridiska rådgivare och ge disciplinutlåtanden.

18 §. Avslutande åtgärder och tilläggsundersökning. Paragrafen motsvarar 34 § i den gällande lagen. Enligt 1 mom. ska innan ett disciplinärende avgörs den misstänkte ges tillfälle att bekanta

sig med utlåtandet av en militärjurist och det övriga material som samlats in vid förundersökningen och avge sin utsaga om det. Den misstänkte kan avge sin utsaga också per telefon eller med hjälp av något annat medium för dataöverföring, om de förutsättningar som anges i 15 § 2 mom. uppfylls. Då ska den misstänkte vid behov få en muntlig redogörelse för det väsentliga innehållet i det material som samlats in vid förundersökningen. Motsvarande tillfälle ska på begäran ges målsäganden.

Möjligheten till hörande per telefon eller via något annat medium för dataöverföring är viktig till exempel på krigsfartyg och i internationella uppdrag. Vid hörande per telefon betonas det att det väsentliga innehållet i det material som samlats in vid förundersökningen ska refereras för den misstänkte. Till exempel vid hörande per e-post kan de väsentliga delarna av förundersökningsmaterialet sändas den misstänkte.

Vid ett disciplinärt förfarande ska det i synnerhet fästas uppmärksamhet vid att den misstänkte vet vad han eller hon är misstänkt för. Vidare är det väsentligt att den misstänkte åtminstone en gång har ett verkligt tillfälle att bekanta sig med förundersökningsmaterialet och bli hörd. Förhöret av den misstänkte kan ge den som avgör ärendet information som man av en eller annan orsak inte har fått att ingå i förundersökningsprotokollet. Detta är viktigt också därför att den disciplinära förmannen i enlighet med 41 § endast efter behovsprövning hör den misstänkte innan ärendet avgörs.

Enligt 2 mom. behöver den misstänkte inte ges sådant tillfälle som avses i 1 mom., om 1) förundersökningen har gjorts på det sätt som avses i 13 § 2 mom. och det inte har kommit fram några sådana nya omständigheter eller någon sådan ny utredning i ärendet som den misstänkte ska höras om, eller 2) disciplinbeslutet är friande.

Enligt 3 mom. ska en parts utsaga tas in i förundersökningsprotokollet. En part får be om att åtgärder för tilläggsutredning vidtas. Begäran ska göras utan oskäligt dröjsmål sedan parten har bekantat sig med förundersökningsmaterialet. De åtgärder för tilläggsutredning som parten begär ska vidtas, om parten visar att de kan inverka på ärendet och om de inte orsakar oskäliga kostnader i förhållande till ärendets natur.

Enligt 10 kap. § i den gällande förundersökningslagen ska innan förundersökningen avslutas parterna ges tillfälle att till förundersökningsmyndigheten lämna sin avslutande utsaga om tillräckligheten hos förundersökningsmaterialet, bevisvärderingen, rättsfrågorna eller andra omständigheter som är viktiga för behandlingen, om det inte med beaktande av ärendets art och omfattning, det obetydliga brottet eller andra liknande omständigheter är uppenbart onödigt att en utsaga begärs för åtalsprövning och domstolsbehandling. Skillnaden mellan 3 mom. och lagstiftningen om förundersökning är att begäran ska göras utan ogrundat dröjsmål. Genom detta betonas kravet på att militärdisciplinförfarandet sköts skyndsamt. Det kan ändå bli nödvändigt att göra ytterligare undersökningar med anledning av en begäran som kommit försent, om villkoren för det uppfylls. Det ska observeras att med part avses i 3 mom. både den misstänkte och målsägande. Om en utsaga har avgetts muntligt ska utsagan och till exempel datum och tidpunkt för när utsagan avgetts registreras.

Enligt 4 mom. ska den disciplinära förmannen sörja för att de åtgärder som avses i 1 och 3 mom. vidtas.

4 kap.

Tvångsmedel i ett disciplinärt förfarande

19 §. Tvångsmedel och de myndigheter som har rätt att använda dem. Paragrafen motsvarar 14 § i den gällande lagen. I paragrafen föreskrivs att utöver vad som föreskrivs i denna lag om de tvångsmedel som får tillämpas på militära brott och om de myndigheter som har rätt att använda dem föreskrivs det i tvångsmedelslagen. Med militära brott avses brott som avses i 2 § i militära rättegångslagen.

20 §. Gripande. Paragrafen motsvarar 15 § i den gällande lagen. I paragrafen föreskrivs att om upprätthållandet eller återställandet av disciplin, ordning eller säkerhet kräver det, får en person som ertappats eller på sannolika skäl misstänks för ett militärt brott gripas. Med militära brott avses brott som avses i 2 § i militära rättegångslagen.

21 §. Tjänsteman och militärperson som har rätt att gripa. Paragrafen motsvarar i sak 16 § i den gällande lagen. Enligt paragrafen får gripande verkställas av 1) en person som tjänstgör som yrkesmilitär och är förman till den som ska gripas, 2) en militärperson i vakt-, jour- eller militärpolisuppdrag, 3) chefen för en militäravdelning som förordnats till militärt säkerhets- eller ordningsuppdrag, samt 4) en i 22 § avsedd anhållningsberättigad tjänsteman.

22 §. Anhållningsberättigad tjänsteman. Paragrafen motsvarar 17 § i den gällande lagen. Enligt 1 mom. är anhållningsberättigade tjänstemän 1) kommendören för respektive truppenhet och en högre disciplinär förman, 2) garnisonschefen och garnisonskommendanten, 3) en officer som innehar en tjänst och som sköter ett militärpolisuppdrag.

Enligt 2 mom. får befälhavaren på ett krigsfartyg besluta om att verkställa anhållande, om 1) den anhållningsberättigade tjänsteman som avses i 1 mom. inte kan nå på grund av att kommunikationsförbindelserna inte fungerar eller av något annat motsvarande skäl, 2) saken inte tål dröjsmål, och 3) anhållandet behövs för att den allmänna ordningen och säkerheten på fartyget ska kunna upprätthållas eller en allvarlig person- eller egendomsskada ska kunna förhindras.

Försvarsmakten, framför allt Marinstaben, har flera gånger påtalat att ett krigsfartyg till havs på en utbildningsseglats, vid en krigsövning eller i ett krishanteringsuppdrag hela tiden är i aktionsberedskap och att fartyget ofta är på väg dygnet runt. Under ett sådant uppdrag kan det på fartyget uppkomma situationer där det inte är möjligt att nå en anhållningsberättigad tjänsteman till exempel för att kommunikationsförbindelserna inte fungerar eller av andra motsvarande skäl. I ett sådant fall kan det trots allt vara nödvändigt att verkställa ett anhållande för att upprätthålla den allmänna ordningen eller säkerheten på fartyget eller för att förhindra en allvarlig person- eller egendomsskada. Som exempel på sådant har framförts en våldsam person som påverkad av rusmedel betar sig hotfullt på ett krigsfartyg.

Syftet är att bestämmelsen ska tillämpas endast i undantagsfall och alla förutsättningar i 2 mom. ska då vara uppfyllda. Behörigheten för befälhavaren på ett krigsfartyg gäller endast anhållande, och av den följer inga andra behörigheter för en anhållningsberättigad tjänsteman.

23 §. Förvaring och bemötande av gripna, anhållna eller häktade personer. Paragrafen motsvarar 18 § i den gällande lagen. Enligt 1 mom. förvaras gripna, anhållna eller häktade personer i högvakt eller annars under en militärmyndighets uppsikt eller i ett allmänt fängelse eller någon annan förvaringslokal.

Enligt 2 mom. iaktas vad som föreskrivs om bemötandet av anhållna och gripna personer i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen (841/2006).

I 3 mom. föreskrivs att vad som i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen bestäms om 1) polisen gäller en militärmyndighet i fråga om de personer som hålls i förvar hos

militärmyndigheten, 2) polismän eller väktare gäller i 21 § i denna lag avsedda personer som har rätt att verkställa gripande och i 94 § 1 mom. 2 punkten avsedda tjänstemän, 3) chefen för en förvaringslokal gäller den tjänsteman som förordnats till chef för högvakten eller för någon annan övervakad lokal, och 4) den som ska avgöra rättelseyrkanden gäller den berörda kommandören för ett truppförband.

Enligt 4 mom. ska på bemötandet av häktade personer som står under en militärmyndighets uppsikt tillämpas vad som i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen föreskrivs om bemötandet av häktade personer.

Enligt 5 mom. ska, när en person grips, anhålls och häktas samt släpps fri, chefen för en grundenhet eller någon annan förman som den gripne, anhållne eller fängslade personen underlyder, utan dröjsmål underrättas om saken.

24 §. Underrättande om gripande och frigivande av den gripne. Paragrafen motsvarar 19 § i den gällande lagen. Enligt 1 mom. ska en anhållningsberättigad tjänsteman utan dröjsmål underrättas om att en person har gripits.

Enligt 2 mom. ska den gripne ska friges utan dröjsmål efter det att förhöret avslutats eller annan grund för gripande inte längre föreligger, dock innan det har förflutit 24 timmar från gripandet, om det inte inom samma tid bestäms att den gripne ska anhållas.

25 §. Kroppsvisitation. Paragrafen motsvarar 20 § i den gällande lagen. Enligt 1 mom. har den som är berättigad att verkställa gripande rätt att i samband med gripande, anhållande eller inledande av verkställigheten av arreststraff kroppsvisitera den som åtgärden gäller för att förvissa sig om att personen inte medför föremål eller ämnen som kan äventyra förvaringen eller med vilka personen kan utsätta sig själv eller andra för fara.

Avsikten är att den som utför en kroppsvisitation ska vara av samma kön som den som visiteras.

Enligt 2 mom. ska farliga föremål och ämnen som avses i 1 mom. tas ifrån den som visiteras. De ska återlämnas vid frigivningen, om det inte finns hinder för detta enligt lag. Bestämmelser om förfarandet i fråga om alkoholdrycker och narkotika finns i 30 § 2 mom.

26 §. Tidsfrist för att väcka åtal. Paragrafen motsvarar 21 § i den gällande lagen. Enligt paragrafen finns bestämmelser om den tid som ska utsättas för väckande av åtal när svaranden är häktad i tvångsmedelslagen.

27 §. Beslag samt genomsökning av platser och personer. Paragrafen motsvarar 22 § i den gällande lagen. Enligt 1 mom. får förutom tjänstemän som avses i tvångsmedelslagen även en anhållningsberättigad tjänsteman som avses i 22 § 1 mom. i denna lag besluta om beslag samt om allmän husrannsakan och genomsökning av platser och personer.

Inom Försvarsmakten finns det inget behov av särskild husrannsakan, med vilken avses genomsökning av advokatbyråer, läkares mottagningsrum, tidningsredaktioner och andra motsvarande lokaler för vilka gäller skyldighet och rättighet till sekretess.

Enligt 2 mom. får den som har rätt att gripa en person dock utan sådant förordnande som avses i 1 mom. ta ett föremål i besittning i syfte att ta det i beslag, om ärendet inte tål dröjsmål. Den som har rätt att verkställa gripande får också företa allmän husrannsakan samt genomsökning av platser och personer utan sådant förordnande som avses i 1 mom., om syftet är att ta i beslag ett sådant föremål som har kunnat följas eller spåras på färsk gärning eller om genomsökningen

behövs för att allvarlig skada på person, egendom eller miljön ska kunna förhindras. Beslut om beslagtagning fattas alltid av en anhållningsberättigad tjänsteman.

Enligt 3 mom. betraktas som genomsökning inte inspektion av ordningen i ett sådant utrustningsskåp som disponeras av den som tjänstgör enligt värnpliktslagen eller lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor eller inspektion av skicket på Försvarmaktens utrustning i skåpet.

Enligt 4 mom. kan ett föremål som tagits i beslag så länge beslaget gäller förvaras i den militärmyndighets besittning som verkställt beslaget.

28 §. Alkohol- och narkotikatestning. Paragrafens 1, 2 och 3 mom. motsvarar 23 § 1, 2 och 3 mom. i den gällande lagen. Enligt 1 mom. får de militärpersoner som enligt 21 § i denna lag har rätt att verkställa gripande bestämma att en vid Försvarmakten tjänstgörande förare av ett motordrivet fordon eller den som utför något annat uppdrag som avses i 23 kap. i strafflagen ska genomgå prov för att det ska kunna konstateras om han eller hon intagit alkohol eller något annat berusningsmedel. Provet får utföras på den som utför ett köruppdrag eller något annat uppdrag som avses i 23 kap. i strafflagen eller den som står i beråd att påbörja ett sådant uppdrag. Den som vägrar genomgå provet och som utför ett köruppdrag eller ett annat uppdrag som avses i 23 kap. i strafflagen är skyldig att underkasta sig kroppsbesiktning enligt tvångsmedelslagen.

Strafflagens 23 kap. gäller trafikbrott och de uppgifter som avses där är olika slags transportuppgifter. Med prov ska i praktiken oftast avses ett blåstest. Det bör observeras att ett köruppdrag vid Försvarmakten är ett tjänstgöringsuppdrag som föraren har fått order att utföra. När en person, som fått order att utföra ett köruppdrag och av vars beteende man kan se att personen är påverkad av alkohol eller andra rusmedel, vägrar genomgå ett blåstest och man därmed blir tvungen att förhindra utförandet av ett köruppdrag, gör sig personen i allmänhet redan utgående från detta skyldig till någon form av tjänstgöringsbrott. I dessa situationer gör personen sig skyldig till ett tjänstgöringsbrott genom att personen på grundval av sitt beteende eller annars kan konstateras vara till den grad påverkad av alkohol eller annat rusmedel att tjänstgöringsförmågan är nedsatt (45 kap. 1 § 2 mom. 1 punkten i strafflagen). I sådana situationer är kroppsbesiktning med brottsmisstanke som motivering möjlig enligt tvångsmedelslagen, om personen på sannolika skäl misstänks för tjänstgöringsbrott.

Enligt 2 mom. ska det prov som avses i 1 mom. göras på ett sådant sätt och med en sådan metod att det inte medför onödig eller oskälig olägenhet för den som undersöks.

Enligt 3 mom. meddelar Huvudstaben närmare föreskrifter om hur provet ska utföras.

Enligt 4 mom. utgör den information som fås genom alkohol- och narkotikatestning information om hälsotillståndet. Denna information får endast hanteras av de personer som utifrån den ska besluta om ett köruppdrag eller något annat uppdrag som avses i 23 kap. i strafflagen. Testresultat ska registreras i det register för militärrättsvård som avses i 11 § i lagen om behandling av personuppgifter inom Försvarmakten om testresultatet förutsätter att en förundersökning som avses i 9 § i denna lag inleds, eller om det gäller utredning av ett militärt brott som avses i 89 § och som Huvudstaben ska utreda. Momentet ska enligt förslaget ändras så, att där hänvisas till den gällande lagen om behandling av personuppgifter inom Försvarmakten. Testresultatet ska sparas i det register för militärrättsvården som avses i 11 § i den lagen.

Enligt uppgift från Försvarmakten är praxis att om en persons blåstest är rent, antecknas uppgiften ingenstans. I annat fall noteras resultatet av blåstestet i förundersökningshandlingarna. Annan kroppsbesiktning, det vill säga i praktiken oftast blodprov, är mycket sällsynt och även

det resultatet ska ingå i förundersökningsmaterialet. Information om resultatet av provet ska endast de tjänstemän få som sköter disciplinförfarandet.

29 §. *Omfattningen av användningen av tvångsmedel.* Paragrafen motsvarar 24 § i den gällande lagen. Enligt 1 mom. får tvångsmedel tillgripas på ett område eller fartyg som är i Försvarens bruk samt även annanstans i situationer där användningen av tvångsmedel inte kan skjutas upp och handräckning från en polismyndighet inte kan erhållas snabbt.

Ett exempel på en situation där användningen av tvångsmedel inte kan uppskjutas och där handräckning från polismyndigheten inte finns att få snabbt kan vara att en militärperson utan tillstånd avlägsnar sig från ett skjutläger i norra Finland och tar med sig skjutförnödenheter. Personen hinner ta sig ut från Försvarens område, men militärpersoner är honom på spåret. Den närmaste polismyndigheten finns på ett betydande avstånd, till exempel hundra kilometer. Möjligheten att gripa personen måste anses befogad i situationen, eftersom man inte längre befinner sig på Försvarens område.

Enligt 2 mom. får i en privat bostad allmän husrannsakan verkställas endast om syftet är att finna en person som ska gripas, anhållas eller häktas eller hämtas till förhör eller inställas inför domstol och som flyr då han eller hon blir förföljd, eller om syftet är att ta i beslag föremål som kunnat spåras på färsk gärning.

I 189 § ska det föreskrivas om anmälningsplikt till polisen.

30 §. *Undersöknings- och genomsökningsrätt för kommandören för ett truppförband.* Paragrafen motsvarar 25 § i den gällande lagen. Enligt 1 mom. har kommandören för ett truppförband rätt att på ett område eller fartyg eller i ett fordon i Försvarens bruk, dock inte i en privat bostad, låta verkställa undersökningar och genomsökningar som riktar sig mot personer som tjänstgör vid Försvarens bruk och lyder under 45 kap. i strafflagen och egendom som är i deras besittning, för utövande av tillsyn över att bestämmelserna om Försvarens vapen, skjutförnödenheter och sprängämnen och bestämmelserna om narkotika och alkohol drycker iakttas eller för upptäckande av överträdelse av dessa bestämmelser.

Med privat bostad avses inte kadetternas inkvarteringsstugor, vilket gör att undersöknings- och genomsökningsrätten för kommandören för ett truppförband kan gälla dessa. Det är viktigt att Försvarens bruk också kan reda ut kadetternas eventuella användning av narkotika eller alkohol drycker, liksom också eventuella försummelser eller förseelser som gäller vapen, skjutförnödenheter och sprängämnen. Till denna del ska också grundlagsutskottets utlåtande på regeringens proposition med förslag till lag om Förvarshögskolan och till vissa lagar med anknytning till den beaktas. Drogtestet kan också göras på civila studerande och inte heller det utgör något problem i konstitutionellt hänseende (GrUU 31/2008 rd).

Enligt 2 mom. får vapen, skjutförnödenheter och sprängämnen eller någon annan egendom som tillhör Försvarens bruk, som personer som avses i 1 mom. olovligen innehar samt narkotika och alkohol drycker som de innehar olagligt eller olovligen tas i förvar. Utöver vad som föreskrivs i 86 § i alkohollagen (1102/2017) får en alkohol dryck i ett öppnat eller öppet kärl förstöras genom beslut av en tjänsteman eller en militärperson som har rätt att verkställa gripande. Om inte alkohol drycken förklaras förverkad med stöd av 10 kap. i strafflagen, ska den återlämnas vid en lämplig tidpunkt och senast vid tidpunkten för hemförlovningen eller befrielsen från annan tjänstgöring. Bestämmelser om förfarandet vid innehav av narkotika finns i narkotikalagen (373/2008).

5 kap.

En disciplinär förmans befogenheter

31 §. Disciplinära förmän. Paragrafen motsvarar 10 § i den gällande lagen. Enligt 1 mom. är disciplinära förmän chefen för en grundenhet och dennes direkta förmän samt med de begränsningar som föreskrivs i 33 § fältväbeln vid en grundenhet.

Enligt 2 mom. är underställda en disciplinär förmans disciplinära makt de som är underordnade förmannen och som denne är direkt förmän för.

I de truppförband som utbildar beväringar fattas största delen av disciplinbesluten av cheferna för grundenheterna, vilka har befogenheter att påföra en värnpliktig anmärkning, extra tjänstgöring och utgångsförbud i minst ett och högst tio dygn eller varning. Kommendörerna för truppenheterna använder disciplinära befogenheter i främsta hand i de fall där chefen för grundenheten har otillräckliga befogenheter eller där det i anknytning till samma händelse är nödvändigt att påföra militärpersoner som tjänstgör vid olika grundenheter inom samma truppenhet påföljder. Kommendören för truppförbandet fattar beslut främst när det är fråga om ett ärende som gäller en yrkesmilitär, om att sända ett ärende till åklagaren eller om att påföra disciplinbot.

Som de centrala grunderna för att fältväbeln vid en grundenhet ska ha disciplinär makt anses först och främst undantagsförhållanden och för det andra det stöd som beväringarna behöver vid upprätthållandet av disciplin och ordning. Fältväbeln vid en grundenhet använder i undantagsförhållanden vid behov disciplinär makt synnerligen självständigt. Vidare kan chefen för en grundenhet vara borta från enheten, till exempel på övning, medan fältväbeln sköter om att disciplin och ordning upprätthålls i enheten.

32 §. Begränsningar i uppgiften som disciplinär förmän. Paragrafen motsvarar 11 § i den gällande lagen. Enligt 1 mom. får en disciplinär förmän inte behandla ett ärende, om brottet har riktat sig mot förmannen personligen eller om förmannen har ett sådant förhållande till ärendet eller till en part att förmannens opartiskhet kan äventyras.

Enligt 2 mom. har en förmän, som under sitt befäl har någon som endast tillfälligt har förordnats att utföra en särskild tjänstgöringsuppgift, inte disciplinär makt i förhållande till denne. Förmannen ska dock sörja för verkställigheten av förundersökning och anmäla saken till den disciplinära förmannen för den som misstänks för ett brott.

Enligt 3 mom. ska, om den som misstänks för ett brott har underställts en annan disciplinär förmän innan ett disciplinärende har avgjorts, behandlingen av ärendet överföras till denna förmän.

Enligt 4 mom. kan ett ärende som gäller ett brott hänskjutas till en högre disciplinär förmän för behandling, om de som medverkat till samma brott lyder under olika disciplinära förmäns bestraffningsbefogenheter. När ett brott har begåtts i en högre disciplinär förmäns närvaro, kan denne förbehålla sig bestraffningsrätten.

33 §. Disciplinära förmäns rätt att påföra disciplinstraff. Paragrafen motsvarar 12 § i den gällande lagen. Enligt 1 mom. har kommendören för ett truppförband och en disciplinär förmän som är överordnad kommendören rätt att påföra samtliga disciplinstraff utom arrest. Arrest kan överhuvudtaget inte påföras i ett disciplinärt förfarande, utan till det kan endast domstol döma.

Enligt 2 mom. har kommendören för en truppenhet rätt att ge en anmärkning, förordna extra tjänstgöring och meddela utgångsförbud samt ge den som tjänstgör som värnpliktig eller fullgör frivillig militärtjänst för kvinnor en varning. Kommendören för truppenheten kan alltså inte

påföra till exempel en yrkesmilitär en varning. Vidare är de elever som ska utbildas för en militär tjänst inte sådana som tjänstgör som värnpliktiga och kommandören för truppenheten kan inte påföra dem en varning, utan varningen ges av kommandören för truppförbandet, till exempel rektorn för Försvarshögskolan.

Enligt 3 mom. har chefen för en grundenhet rätt att ge en anmärkning, förordna extra tjänstgöring och meddela utgångsförbud i minst ett och högst tio dygn samt ge den som tjänstgör som värnpliktig eller fullgör frivillig militärtjänst för kvinnor en varning. I fråga om varning för yrkesmilitär och elever som ska utbildas för en militär tjänst hänvisas det till motiveringarna till 2 mom.

Enligt 4 mom. har fältväbeln vid en grundenhet rätt att ge den som tjänstgör som värnpliktig eller fullgör frivillig militärtjänst för kvinnor en anmärkning samt förordna extra tjänstgöring högst tre gånger.

34 §. Huvudstabens behörighet att meddela föreskrifter. Paragrafen motsvarar 13 § i den gällande lagen. Enligt paragrafen har även en förman i motsvarande uppdrag samma befogenheter som tillkommer den disciplinära förman som avses i 33 §. Tjänstemän vid Försvarsmaktens underrättelsetjänst och Huvudstabens underrättelseavdelning har inte i denna lag avsedda disciplinär förmäns befogenheter. I övrigt bestämmer Huvudstaben vem som ska anses vara en förman i motsvarande uppdrag. Dessutom kan Huvudstaben, med avvikelse från föreskrifterna om de administrativa och militära befogenheterna, meddela föreskrifter om de inbördes disciplinära befogenheterna för de disciplinära förmän som är överordnade kommandören för ett truppförband.

Med hjälp av befogenheterna att utfärda föreskrifter kan de verkningar som trupper med olika benämningar och olika ledningsförhållanden har på organiserandet av de disciplinära förmännens ställning och befogenheter på rätt nivå flexibelt beaktas också vid mindre organisationsförändringar.

6 kap.

Avslutande av ett disciplinärende

35 §. Åtgärder sedan förundersökningen avslutats. Paragrafen motsvarar 45 § i den gällande lagen. I paragrafen föreskrivs att den disciplinära förmannen utan oskäligt dröjsmål utgående från förundersökningsprotokollet ska besluta vilka åtgärder som disciplinärendet ger anledning till. Med åtgärder avses bedömning av om ärendet ska överföras till en högre disciplinär förman eller till åklagaren, eventuellt hörande av den misstänkte, övervägning av ett disciplinbeslut, fattande av disciplinbeslut och delgivning av det samt meddelande av avgörandet till åklagaren.

36 §. Avgörande av ett ärende i ett disciplinärt förfarande och påförande av ett disciplinStraff. Paragrafen motsvarar 46 § i den gällande lagen. Enligt 1 mom. får ett brott som enligt allmän straffpraxis inte kan förutses medföra strängare straff i domstol än böter behandlas i ett disciplinärt förfarande.

Enligt 2 mom. får ett disciplinStraff påföras, om den som är misstänkt för ett brott har erkänt gärningen eller om det annars kan anses klart att personen är skyldig.

I ett disciplinärt förfarande ska man inte kunna avgöra ärenden med vilka sammanhänger bedömning av motstridig eller oklar bevisning. Bevisningen ska alltså vara klar och oomtvistad. Detta ska avses med formuleringen om det annars ska anses klart att personen är skyldig. Ett

exempel på en dylik situation kan vara att bevisningen är helt klar och oomtvistad, men att den misstänkte trots detta och uppenbarligen utan grund bestrider antingen sitt förfarande eller dess straffbarhet. Bakom bestridandet kan ligga till exempel endast ett syfte att fördröja processen eller undvika disciplinpåföljden, till exempel genom att som berättigande grund åberopa en omständighet i fråga om vilken det finns en klar tolkningspraxis på att denna inte avlägsnar straffbarheten i gärningen.

Enligt 3 mom. får ett ärende dock inte behandlas i ett disciplinärt förfarande, om 1) den som begått brottet inte längre lyder under 45 kap. i strafflagen, 2) målsäganden inte har samtyckt till att ärendet behandlas i ett disciplinärt förfarande utan yrkar att ärendet ska behandlas i domstol, 3) åtal för något av flera brott ska väckas vid domstol och brotten står i samband med varandra, eller 4) någon av dem som medverkat till ett och samma brott ska åtalas vid domstol och det inte anses ändamålsenligt att ärendet avgörs särskilt för sig.

Målsäganden har möjlighet att ta tillbaka sitt samtycke till ett disciplinförfarande, det vill säga kräva att ärendet behandlas i domstol, ända tills ett disciplinbeslut har fattats. Målsägande finns till exempel i misshandelsbrott och i brott som gäller missbruk av förmansställning. En målsägande kan också ha privaträttsliga krav som grundar sig på brottet, vilka kan undersökas vid domstol men inte i ett disciplinförfarande.

37 §. Överföring till en högre disciplinär förman. Paragrafen motsvarar 47 § i den gällande lagen. I paragrafen föreskrivs att räcker en disciplinär förmans behörighet inte till för avgörande av ett ärende eller är förmannen jävig, ska ärendet hänskjutas till en högre disciplinär förman.

38 §. Överföring till åklagaren. Enligt 1 mom. finns bestämmelser om hänskjutande av ett ärende till behörig åklagare i militära rättegångslagen.

Paragrafens 2 mom. motsvarar 48 § 2 mom. i den gällande lagen. Om enligt momentet förundersökning har gjorts i ett ärende på förordnande av åklagaren, ska den disciplinära förmannen meddela åklagaren sitt avgörande med anledning av förundersökningen. Efter att ha fått meddelandet kan åklagaren ta ärendet till åtalsprövning, om ärendets art det kräver eller det annars finns särskilda skäl till det.

39 §. Omständigheter som påverkar övervägningen av disciplinstraff. Paragrafen motsvarar 49 § i den gällande lagen. Enligt 1 mom. ska ett disciplinstraff stå i rätt förhållande till brottet och vara ändamålsenligt med tanke på gärningsmannens tjänstgöringsställning. Ett disciplinstraff ska dömas ut eller påföras med beaktande av enhetligheten i straffpraxis. När arten och storleken av ett disciplinstraff övervägs, ska de grunder som enligt strafflagen påverkar gärningens straffbarhet och gärningsmannens eventuella tidigare disciplinstraff beaktas.

Det är skäl att beakta tjänstgöringsställningen till exempel i lydnadsbrott. Om en erfaren gruppleddare gör sig skyldig till ett sådant brott, är det i allmänhet mera klandervärt än om en beväring gör det. En gruppleddare bör i högre grad ha klart för sig vad som krävs av dem som tjänstgör inom Försvarmakten och också vara ett exempel för den grupp han eller hon leder. Genom bestämmelsen eftersträvas att grupper av samma slag ska behandlas på samma sätt. Av dessa skäl är det viktigt att tjänstgöringsställningen också i fortsättningen kan beaktas när straff mäts ut.

Enligt 2 mom. kan ett disciplinstraff skärpas, om 1) brotten varit flera, 2) gärningen begåtts i närvaro av församlade militärpersoner så att den kan äventyra disciplinen och ordningen, eller om 3) gärningsmannen missbrukat sin förmansställning när han eller hon begick brottet.

Enligt 3 mom. kan ett disciplinstraff lindras, om gärningen föranletts av att en förmans klandervärda beteende har varit ägnat att minska gärningsmannens förmåga att följa lagen.

40 §. Prioritering av lindrigare disciplinstraff. Paragrafen motsvarar 50 § i den gällande lagen. Paragrafen föreskriver att som disciplinstraff ska användas anmärkning, extra tjänstgöring eller utgångsförbud i högst tio dygn, om inte brottets art eller brottens antal, upprätthållandet av disciplin och ordning, gärningsmannens tidigare tjänstgöring eller andra omständigheter som gäller brottet eller gärningsmannen förutsätter att ett annat disciplinstraff påförs.

41 §. Hörande av den misstänkte när ett disciplinärende avgörs. Paragrafen motsvarar 51 § i den gällande lagen. Enligt 1 mom. ska innan ett disciplinärende avgörs den disciplinära förmanen höra den misstänkte personligen, om detta inte på grund av särskilda omständigheter avsevärt fördröjer behandlingen av ärendet och det inte finns skäl att anta att hörande främjar behandlingen av ärendet. Den disciplinära förmanen kan höra den misstänkte per telefon eller med hjälp av ett annat medium för dataöverföring, om de förutsättningar som anges i 15 § 2 mom. för hörande uppfylls.

Rätten att bli hörd hör till de garantier för en rättvis rättegång som tryggas i 21 § 2 mom. i grundlagen. Grundlagsutskottet har ansett att en bestämmelse om föreläggande utan att motparten hörs i sig är möjlig, om denne inte har kunnat höras så skyndsamt som ärendet nödvändigt kräver. Enligt utskottets ståndpunkt kan motparten ha lämnats ohörd inte bara för att det i praktiken varit omöjligt att vänta längre på grund av ett särskilt skyndsamhetsintresse i saken utan också för att motparten över huvud taget inte är känd eller nåbar för att höras. Utskottet har ändå krävt att den grundlagsenliga huvudregeln i bestämmelsen ska vara att motparten hörs (GrUU 15/2006 rd och GrUU 50/2006 rd). Viktigt är att den misstänkte åtminstone en gång har en verklig möjlighet att bli hörd i disciplinförfarandet.

Om enligt 2 mom. den disciplinära förmanen finner att den misstänkte har gjort sig skyldig till någon annan gärning än en sådan som avses i 13 § 2 mom. eller till en gärning med anledning av vilken han eller hon har hörts enligt 18 § 1 mom., ska den misstänkte höras på nytt.

42 §. Disciplinbeslutets slutresultat. Paragrafen motsvarar 52 § i den gällande lagen. Enligt 1 mom. är i ett disciplinärende beslutet fällande eller friande.

Enligt 2 mom. behöver, även om ett disciplinbeslut är fällande, ett disciplinstraff inte påföras, om gärningen har berott på ouppmärksamhet, tanklöshet eller okunnighet som med beaktande av omständigheterna är ursäktlig eller om gärningen annars ska anses vara ringa med hänsyn till upprätthållandet av disciplin och ordning.

Sådana gärningar kan vara till exempel brott mot klädesbestämmelserna, som inte har haft inverkan på disciplin och ordning eller tjänstgöringssäkerheten, liten avvikelser från tilltal, hälsning eller andra motsvarande bestämmelser som gäller den militära ordningen eller litet brott mot de bestämmelser som meddelats om förvaringen av den utrustning som ställts till militärpersonens förfogande.

43 §. Disciplinbeslutets innehåll. Paragrafen motsvarar 53 § i den gällande lagen. I paragrafen föreskrivs att beslutet i ett disciplinärende ska vara skriftligt. Av beslutet ska framgå 1) den disciplinära förman som avgjort ärendet och datum för beslutet, 2) parternas namn, 3) vad ärendet gäller, 4) motiveringar, 5) tillämpade bestämmelser, 6) slutresultatet samt vid behov disciplinstraffets art och storlek samt den avräkning som eventuellt ska göras från disciplinstraffet.

44 §. Delgivning av disciplinbeslut. Paragrafen motsvarar 54 § i den gällande lagen. Enligt 1 mom. ska ett fällande disciplinbeslut delges den som påförts disciplinstraff samt på begäran målsäganden. På delgivningsexemplaret av beslutet ska det antecknas när beslutet har delgetts den som påförts disciplinstraffet. I delgivningsexemplaret av beslutet ska det ingå en anvisning om hur den som påförts disciplinstraff kan föra ärendet till en högre disciplinär förman eller domstol för avgörande.

En förutsättning för ett disciplinförfarande är att målsäganden har samtyckt till att ärendet behandlas i ett disciplinförfarande och inte har krävt att ärendet ska behandlas i domstol. Om målsäganden inte har fört fram några krav, till exempel krävt straff, kan det antas att han eller hon inte har intresse av att ansöka om att ärendet ska återbrytas på basis av 64 § till nackdel för den bestraffade.

Om ett disciplinstraff inte har påförts eller om beslutet är friande kan målsäganden anse att beslutet är för lindrigt, om målsäganden i förundersökningen har samtyckt till ett disciplinförfarande men krävt straff. I en sådan situation har målsäganden ingen faktisk möjlighet att överväga extraordinärt ändringsökande enligt 64 §, om han eller hon inte får kännedom om disciplinavgörandet.

Har enligt 2 mom. ett disciplinstraff med stöd av 42 § 2 mom. inte påförts, ska beslutet utan dröjsmål meddelas parterna på ett bevisligt sätt. Har ett förundersökningsprotokoll upprättats i ärendet, ska det dessutom göras en anteckning om avgörandet i protokollet.

Enligt 3 mom. ska ett friande disciplinbeslut utan dröjsmål meddelas parterna på ett bevisligt sätt. Har ett förundersökningsprotokoll upprättats i ärendet, ska det dessutom göras en anteckning om avgörandet i protokollet.

7 kap.

Påföljder i ett disciplinärt förfarande

45 §. Disciplinstraff. Paragrafen motsvarar 3 § i den gällande lagen. Enligt paragrafens 1 mom. är i enlighet med vad som föreskrivs i 6 kap. 1 § 4 mom. i strafflagen disciplinstraffen anmärkning, extra tjänstgöring, varning, utgångsförbud, disciplinbot och arrest.

Årligen ges omkring 400–550 anmärkningar, varav omkring 320–480 till värnpliktiga. Extra tjänstgöring används i praktiken endast som påföljd för värnpliktiga i omkring 900 fall per år. Utegångsförbud är den klart mest använda disciplinära påföljden. Värnpliktiga och personer som utbildar sig för en militär tjänst påförs årligen utgångsförbud i omkring 1 300 fall. Covid-19-pandemin och de ändringar som på grund av den gjorts i utbildningsavsnitten för beväringar och permissionspraxis har också påverkat statistiken över militära brott och påföljder. Under covid-19-pandemin påfördes på grund av rådande anvisningar betydligt färre utgångsförbud, endast några hundra per år.

I genomsnitt påförs ungefär 80 varningar per år, under covid-19-pandemin till och med i 120–180 fall per år. Varningen har betydelse framför allt i fråga om yrkesmilitärer, de som tjänstgör inom militär krishantering och de som deltar i reservens repetitionsövningar. Bevärningar ges i allmänhet cirka 60 varningar per år, men under covid-19-pandemin gavs också bevärningar varningar i stället för utgångsförbud till och med i drygt 100–150 fall per år. Disciplinbot föreläggs vanligtvis i sammanlagt cirka 170 fall per år. Under covid-19-pandemin förelades dock disciplinbot i stället för utgångsförbud i så mycket som 420–600 fall per år. Disciplinbot används som påföljd för alla ovannämnda grupper.

Enligt paragrafens 2 *mom.* förordnas eller döms det ut extra tjänstgöring minst en gång och högst fem gånger.

Enligt paragrafens 3 *mom.* förordnas eller döms det ut utgångsförbud för minst ett dygn och högst 15 dygn och föreläggs disciplinbot för minst en och högst 30 dagar.

Enligt paragrafens 4 *mom.* kan endast en domstol som avses i 5 och 6 § i militära rättegångslagen döma till arrest i ett förfarande enligt militära rättegångslagen. Till arrest döms i minst ett dygn och högst 30 dygn.

Behandlingen av ärendet inleds med förundersökning enligt lagen om militär disciplin. En sådan allvarlig gärning, för vilken kan utdömas arrest, undersöks sannolikt av en tjänsteman vid Huvudstaben som sköter förundersökningar eller av polisen och när förundersökningen är klar sänds ärendet till åklagaren, som gör en åtalsprövning.

Enligt paragrafens 5 *mom.* är disciplinbotens penningbelopp för en dag en femtedel av den böt-fälldes genomsnittliga totala dagsinkomst, dock minst beloppet av den största dagpenning som utbetalas till den som tjänstgör med stöd av värnpliktslagen. För den som tjänstgör enligt värnpliktslagen eller lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor är beloppet av disciplinboten för en dag lika stort som dagpenningen eller, om personen i fråga inte får dagpenning, lika stort som den största dagpenning som utbetalas till den som tjänstgör med stöd av värnpliktslagen.

Enligt paragrafens 6 *mom.* får ett disciplinstraff inte påföras eller dömas ut villkorligt.

46 §. Påföljd som kan påföras i stället för bot eller disciplinstraff. Paragrafen motsvarar 4 § i den gällande lagen. I paragrafens 1 *mom.* ska föreskrivas att för ett brott för vilket som påföljd föreskrivs böter, kan i stället för böter i en militärrättegång dömas till disciplinstraff eller i ett disciplinärt förfarande påföras disciplinstraff.

Enligt paragrafens 2 *mom.* får böter dömas ut i stället för disciplinstraffet, om för ett brott föreskrivits disciplinstraff som påföljd. Bestämmelsen behövs till exempel för att otillåten frånvaro vad gäller dem som utan tillstånd varit frånvarande från repetitionsövningar behandlas i domstol.

47 §. Gemensamt straff. Paragrafen motsvarar 5 § i den gällande lagen. För disciplinstraff samt för fängelsestraff på viss tid eller böter får det enligt paragrafens 1 *mom.* inte bestämmas ett gemensamt straff, och de får inte heller slås samman med ett fängelsestraff på viss tid.

Ska någon på en gång dömas till disciplinstraff för två eller flera brott, döms personen enligt paragrafens 2 *mom.* till ett gemensamt disciplinstraff. Till arrest får i ett sådant fall dömas i högst 40 dygn, till disciplinbot för högst 40 dagar och till utgångsförbud i högst 25 dygn.

Enligt paragrafens 3 *mom.* används i ett disciplinärt förfarande endast en art av disciplinstraff som påföljd för ett och samma brott. Om någon har gjort sig skyldig till flera brott som handläggs samtidigt av en disciplinär förman, ska endast ett disciplinstraff påföras.

48 §. Förvandlingsförbud. Paragrafen motsvarar 6 § i den gällande lagen. I paragrafen ska föreskrivas att en obetald disciplinbot inte får förvandlas till fängelse. Förvandlingsförbudet gäller också sådan obetald disciplinbot som utgångsförbud eller arrest har förvandlats till.

49 §. Preskription. Paragrafen motsvarar 7 § i den gällande lagen. I paragrafen ska föreskrivas att vid tillämpningen av bestämmelserna om straffrättslig preskription jämställs disciplinstraff

med böter. Yrkesmilitärers brott preskriberas på samma sätt som övriga tjänstebrott enligt 8 kap. 1 § 4 mom. i strafflagen tidigast efter fem år och övrigas, det vill säga beväringars, reservisters och krishanteringspersonalens brott enligt allmänna preskriberingstider tidigast efter två år.

50 §. Avräkning av tiden för frihetsberövande. Paragrafen motsvarar 8 § i den gällande lagen. Enligt paragrafens 1 mom. ska en avräkning enligt 6 kap. 13 § i strafflagen göras från disciplinstraffet, om den som döms till eller påförs disciplinstraff har varit berövad sin frihet med anledning av brottet innan ärendet har avgjorts.

När avräkningen enligt 1 mom. görs, motsvarar ett dygns frihetsberövande enligt paragrafens 2 mom. fyra gånger extra tjänstgöring, tre dygns utgångsförbud, disciplinbot för tre dagar samt ett arrestdygn.

51 §. Yrkesmilitärs disciplinstraff. Paragrafen motsvarar 9 § i den gällande lagen. I paragrafen ska föreskrivas att en yrkesmilitär som avses i lagen om försvarsmakten i ett disciplinärt förfarande endast kan ges en anmärkning eller varning eller påföras disciplinbot. Bestämmelsen gäller uttryckligen disciplinära förfaranden och begränsar fortsättningsvis inte domstolens behörighet.

8 kap.

Ändringssökande

52 §. Rätt att söka ändring. Paragrafen motsvarar 55 § i den gällande lagen. Enligt paragrafens 1 mom. får ändring i ett disciplinbeslut av kommandören för en truppenhet, chefen för en grundenhet eller fältväbeln vid en grundenhet sökas (*begäran om avgörande*) hos kommandören för truppförbandet. Genom Försvarsmaktens interna förfaranden kan man rätta till fel som skett inom det disciplinära förfarandet och undvika att i onödan belasta domstolarna i fråga om relativt ringa gärningar.

I ett disciplinbeslut av kommandören för truppförbandet eller av en disciplinär förman som är överordnad denne och i ett beslut som kommandören för truppförbandet har fattat på begäran om avgörande får ändring enligt paragrafens 2 mom. sökas genom besvär (*disciplinbesvär*). Bestämmelser om behörig domstol finns i 5 och 6 § i militära rättegångslagen.

Enligt 5 § i militära rättegångslagen handläggs ett militärt rättegångsärende vid den i 1 § 2 mom. avsedda allmänna underrätt som är närmast förläggningssorten för den truppavdelning där svaranden tjänstgör eller där han senast har tjänstgjort eller varit skyldig att tjänstgöra. Med hänvisningen till 1 § 2 mom. avses att vissa underrätter förordnats att behandla militära rättegångsärenden. Ett militärt rättegångsärende får handläggas även av den i 1 § 2 mom. avsedda allmänna underrätt som är närmast gärningsorten eller svarandens bonings- eller vistelseort, såvida detta med beaktande av den utredning som företes samt kostnaderna och övriga omständigheter anses lämpligt. Om svaranden är åtalad för flera brott som skall handläggas såsom militärt rättegångsärende, får de prövas av den i 1 § 2 mom. avsedda allmänna underrätt som är behörig att handlägga åtal för något av brotten.

Enligt 6 § i militära rättegångslagen handläggs ett militärt rättegångsärende i första instans av Helsingfors hovrätt, då svaranden är en kommandör för truppavdelning eller en officer av minst majors grad eller en person som tjänstgör i annan militär tjänst vilken motsvarar minst majors-tjänst.

Rätt att söka ändring har enligt paragrafens 3 mom. endast den som har påförts ett disciplinstraff eller den som med stöd av 42 § 2 mom. inte har påförts ett disciplinstraff. Eftersom nålsägandes samtycke är en förutsättning för ett disciplinärt förfarande, är det inte ändamålsenligt att också den målsägande har rätt att söka ändring.

53 §. Temporärt förordnande. Paragrafen motsvarar 56 § i den gällande lagen. I paragrafen ska föreskrivas att om ett disciplinbeslut får verkställas innan beslutet har vunnit laga kraft, kan kommandören för truppförbandet med anledning av en begäran om avgörande och domstolen med anledning av disciplinbesvär, innan ärendet avgörs bestämma att disciplinbeslutet tills vidare inte ska verkställas eller verkställigheten inte fortgå.

Avsikten är att bestämmelsen ska tillämpas endast i exceptionella fall, det vill säga "av särskilda skäl". Ett särskilt skäl kunde föreligga närmast i sådana situationer där den som behandlar begäran om avgörande eller domstolen upptäcker ett sådant fel eller en sådan brist i disciplinbeslutet eller det disciplinära förfarandet som kommer att leda till att beslutet upphävs eller påföljden lindras. Som särskilt skäl kan inte anses enbart det att den bestraffade begärt att verkställigheten ska avbrytas. Bestämmelser om inledande av verkställigheten finns i 67 §.

54 §. Innehållet i begäran om avgörande. Paragrafen motsvarar 57 § i den gällande lagen. I paragrafen ska föreskrivas att i en begäran om avgörande ska skriftligen meddelas följande: 1) det disciplinbeslut som överklagas, 2) till vilka delar beslutet överklagas, 3) vilka ändringar som yrkas i beslutet, 4) på vilka grunder ändring yrkas, och till vilka delar motiveringarna till beslutet är felaktiga enligt den som begär avgörande.

55 §. Framställande av begäran om avgörande. Paragrafen motsvarar 58 § i den gällande lagen. I paragrafen ska föreskrivas att begäran om avgörande ska framställas inom sju dagar från delgåendet av disciplinbeslutet. Vid framställande av begäran om avgörande ska vad som föreskrivs i 58 § 2–4 mom. om anförande av besvär iakttas. En begäran om avgörande som kommit in efter föreskriven tid prövas inte.

Avsikten är att en begäran om avgörande som kommit in inom föreskriven tid alltid ska prövas. Om begäran om avgörande är så bristfällig att kommandören för truppförbandet inte på basis av den kan fatta ett beslut, ska det redogöras för bristerna i ett hörande av den som framställt begäran om avgörande enligt 56 § 1 mom.

56 §. Beslut av kommandören för truppförbandet på begäran om avgörande. Paragrafen motsvarar 59 § i den gällande lagen. Enligt paragrafens 1 mom. ska kommandören för truppförbandet fatta ett skriftligt beslut med anledning av en begäran om avgörande. Den disciplinära förman som har fattat disciplinbeslutet ska överlämna materialet i ärendet och sitt utlåtande över begäran om avgörande till kommandören för truppförbandet. Kommandören för truppförbandet kan höra den som framställt begäran om avgörande och den disciplinära förman som fattat disciplinbeslutet, om detta främjar avgörandet av ärendet.

Enligt paragrafens 2 mom. kan kommandören för truppförbandet med anledning av begäran om avgörande upphäva disciplinbeslutet, lindra det påförda disciplinstraffet eller låta beslutet stå. Kommandören för truppförbandet kan inte ändra disciplinbeslutet till nackdel för den som framställt begäran om avgörande. På innehållet i ett beslut som fattas på begäran om avgörande tillämpas vad som i 43 § föreskrivs om innehållet i ett disciplinbeslut.

Med detta avses att i beslutet ska anges 1) den disciplinära förman som avgjort ärendet och datum för beslutet, 2) parternas namn, 3) ett referat av ärendet, 4) motiveringar, 5) tillämpade bestämmelser, 6) slutresultatet.

Enligt paragrafens 3 *mom.* ska kommandören för truppförbandet fatta beslut med anledning av en begäran om avgörande inom sju dagar från den dag då begäran om avgörande har kommit in. På så sätt säkerställs att kravet på skyndsam behandling av disciplinära förfaranden även i framtiden tillgodoses, trots rätten att söka ändring.

Enligt paragrafens 4 *mom.* föreskrivs i 52 § 2 *mom.* om sökande av ändring i ett beslut som kommandören för truppförbandet har fattat med anledning av en begäran om avgörande. Kommandören för truppförbandet ska till det beslut som fattats med anledning av en begäran om avgörande foga en skriftlig anvisning för sökande av ändring. Det är klart att om ändringsyrkandet har godkänts i sin helhet, har inte den som framställt begäran om avgörande något intresse av att söka ändring. I det fallet lämnar domstolen besvären utan prövning.

57 §. Disciplinbesvärens innehåll. Paragrafen motsvarar 60 § i den gällande lagen. I en besvärsskrift som ska riktas till den behöriga domstolen ska enligt paragrafens 1 *mom.* följande anges: 1) det disciplinbeslut som överklagas, 2) till vilka delar beslutet överklagas, 3) vilka ändringar som yrkas i beslutet, 4) på vilka grunder ändring yrkas, och till vilka delar motiveringarna till beslutet är felaktiga enligt ändringssökandens åsikt, 5) de bevis som man önskar stödja sig på och vad man vill bevisa genom vart och ett av dem, och 6) en eventuell begäran om att ärendet ska handläggas i ett skriftligt förfarande. I besvärsskriften får läggas fram bevis, eftersom det är möjligt att ärendet har avgjorts i ett disciplinärt förfarande, även om ändringssökanden anser att bevisningen varit otydlig eller motsägelsefull.

Enligt paragrafens 2 *mom.* ska det i besvärsskriften meddelas parternas namn och kontaktuppgifterna till deras lagliga företrädare, ombud eller biträde, den postadress och eventuell annan adress till vilken uppmaningar, kallelser och meddelanden i ärendet kan sändas till ändringssökanden samt telefonnumren till parterna och till vittnen eller andra som ska höras. Kontaktuppgifterna till parterna och till vittnen och andra som ska höras ska också meddelas på ett för ändamålet lämpligt sätt. Uppgifterna behöver dock inte meddelas, om de finns i förundersökningsprotokollet eller i annat material som annars ska tillställas domstolen.

Enligt paragrafens 3 *mom.* ska besvärsskriften undertecknas av ändringssökanden, eller om han eller hon inte har upprättat den, av den som har upprättat skriften.

Enligt paragrafens 4 *mom.* ska till besvärsskriften fogas de handlingar som ändringssökanden återoppar och som inte finns i det material som annars tillställs domstolen.

58 §. Anförande av disciplinbesvär. Paragrafen motsvarar i sak 61 § i den gällande lagen. Enligt paragrafens 1 *mom.* ska disciplinbesvär anföras inom sju dagar från delfäendet av beslutet i fråga.

Enligt paragrafens 2 *mom.* ska besvärsskriften inom föreskriven tid lämnas till den disciplinära förman som har fattat disciplinbeslutet eller till den domstol som avses i 52 § 2 *mom.* Besvärsskriften får också lämnas till chefen för den grundenhet eller fältväbeln vid den grundenhet där ändringssökanden tjänstgör eller till jourhavande vid truppförbandet.

Tjänstgör ändringssökanden i en trupp som är åtskild från hans eller hennes enhet eller på ett fartyg ute till havs, får besvärsskriften enligt paragrafens 3 *mom.* lämnas också till chefen för truppen eller fartygets befälhavare. Har ändringssökanden berövats sin frihet, får besvärsskriften också lämnas till chefen för högvakten eller för någon annan förvaringslokal.

Har besvärsskriften lämnats in till en annan myndighet som avses i 2 eller 3 mom. än domstolen, ska mottagaren på skriften enligt paragrafens 4 mom. anteckna dess ankomstdag och utan dröjsmål överlämna skriften till den disciplinära förman som avgjort ärendet.

59 §. Den disciplinära förmannens skyldigheter. Paragrafen motsvarar 62 § i den gällande lagen. Enligt paragrafens 1 mom. har ändringssökanden rätt att anlita biträde och ska ändringssökandens rätt att upprätta en besvärsskrift tryggas. Den disciplinära förmannen ska se till att ändringssökanden har möjlighet att skaffa sig ett biträde och upprätta en besvärsskrift samt att delta i domstolsbehandlingen av disciplinbesvären.

Enligt paragrafens 2 mom. ska den disciplinära förman som fattat disciplinbeslutet omedelbart sända besvärsskriften till kansliet vid den domstol som avses i 52 § 2 mom. tillsammans med det förundersökningsprotokoll som upprättats i disciplinärendet, eventuellt beslut som fattats på en begäran om avgörande samt andra handlingar och sitt utlåtande i ärendet.

Har disciplinbesvär sänts direkt till domstolen, ska den disciplinära förmannen enligt paragrafens 3 mom. på begäran av domstolen sända domstolen det förundersökningsprotokoll som upprättats i disciplinärendet samt andra handlingar i ärendet och sitt utlåtande.

60 §. Förberedelse i domstol. Paragrafen motsvarar 63 § i den gällande lagen. Enligt paragrafens 1 mom. blir disciplinbesvär anhängiga då besvärsskriften har kommit in till kansliet vid den domstol som avses i 52 § 2 mom.

Om besvären är bristfälliga och det är behövligt att komplettera dem för att rättegången ska kunna fortgå, ska ändringssökanden enligt paragrafens 2 mom. uppmanas att korrigera bristen inom en av domstolen utsatt tid vid äventyr att besvären kan lämnas utan prövning. Följer ändringssökanden inte uppmaningen och är besvären så bristfälliga att de inte duger som grund för en rättegång, ska besvären inte prövas.

Har en besvärsskrift sänts direkt till domstolen, ska domstolen enligt paragrafens 3 mom. utan dröjsmål begära ett utlåtande av den disciplinära förmannen med anledning av besvären, om inte domstolen lämnar besvären utan prövning eller det annars är uppenbart onödigt. Utlåtandet ska ges för kännedom till ändringssökanden.

Huvudregeln är att utlåtandet begärs av den disciplinära förman som avgjort ärendet. Vid förhinder för den disciplinära förman som avgjort ärendet kan utlåtandet även lämnas av en annan disciplinär förman till ändringssökanden. Som utlåtande räcker också att det i besvären inte tagits upp faktorer som förutsätter att beslutet ändras. Det är i allmänhet i praktiken motiverat att begära utlåtande först efter det att besvärsskriften kompletterats, men eftersom kompletteringen i princip också kan gälla en omständighet där den disciplinära förmannen inte har något intresse av att lämna utlåtande, lämnas ärendet till domstolens prövning.

Om besvären lämnas utan prövning kan man låta bli att begära utlåtande. Grunden har ingen betydelse. Grunden kan till exempel vara att besvären inlämnas för sent eller att besvären inte duger som grund för rättegång. En annan grund kan vara att besvären förkastas genast eller efter det att de kompletterats. Besvären kan förkastas till exempel när ändringsyrkandet är juridiskt omöjligt, såsom om det till exempel yrkas på att ett utgångsförbud ska ändras till villkorligt, eftersom lagen inte känner till någon sådan påföljd. Bestämmelserna betonar att förfarandet är snabbt och de är motiverade med tanke på processekonomin.

Anser domstolen att ärendet ska avgöras i enlighet med ändringssökandens ändringsyrkanden, kan domstolen enligt paragrafens 4 mom. meddela ett sådant avgörande i huvudsaken.

Med detta avses att det, om besvären tydligt är befogade, till exempel att den disciplinära förmannen i strid med lagen förordnat ett arreststraff, och alla ändringssökandens ändringsyrkanden godkänns, inte finns några skäl att föra ärendet till huvudförhandling utan det kan avgöras genast under beredningen.

61 §. Huvudförhandling i domstol. Paragrafen motsvarar 64 § i den gällande lagen. Om inget annat följer av 60 §, ska det enligt paragrafens 1 mom. i ett ärende som gäller disciplinbesvär ordnas en huvudförhandling. Ärendet kan dock behandlas i ett skriftligt förfarande på begäran av ändringssökanden. Trots begäran kan domstolen hålla huvudförhandling.

Enligt paragrafens 2 mom. kallar domstolen ändringssökanden till huvudförhandlingen. I kallelsen ska datum, klockslag och plats för huvudförhandlingen meddelas. Domstolen kan på eget initiativ eller på begäran av den disciplinära förmannen av ett särskilt skäl kalla den disciplinära förmannen till huvudförhandlingen. Ärendet får prövas och avgöras även om ändringssökanden eller den disciplinära förmannen är frånvarande.

Ärendet kan avgöras även om ändringssökanden är frånvarande, eftersom disciplinära ärenden till sin karaktär är ringa. Ärendet får avgöras även om den disciplinära förmannen är frånvarande. Detta kommer i fråga när den disciplinära förmannen av särskilda skäl har bett att bli hörd, eftersom domstolen på eget initiativ kallar den disciplinära förmannen för att bli hörd närmast för att få tilläggsutredning. Avsikten är att den disciplinära förmannen i regel inte kallas, eftersom förmannen redan lämnat sitt utlåtande i ärendet till domstolen.

62 §. Avgörande av ärendet och förbud att söka ändring. Paragrafen motsvarar 65 § i den gällande lagen. Ett ärende avgörs enligt paragrafens 1 mom. utifrån vad som läggs fram vid huvudförhandlingen och det skriftliga rättegångsmaterialet. Domstolen ska på eget initiativ pröva om det ärende som avses i disciplinbesvären har fått prövas och avgöras i ett disciplinärt förfarande, och vid behov undanröja disciplinbeslutet. Domstolen får inte ändra ett disciplinbeslut till ändringssökandens nackdel.

Av tydlighetsskäl föreskrivs det alltså i lagen om att domstolen på tjänstens vägnar utreder, om ärendet behandlats inom rätt slag av förfarande. Det är alltså fråga om en faktor som räknas till processförutsättningarna. Om domstolen anser att ärendet inte hör till det disciplinära förfarandet, ska disciplinbeslutet undanröjas.

I praktiken är den disciplinära förmannen i kontakt med en militärjurist eller en rättsofficer när domstolens avgörande inkommer till militärmyndigheten. Ärendet överförs till kommandören för truppförbandet eller Huvudstaben för avgörande för den prövning som avses i 14 § i militära rättegångslagen. Antingen tillställs ärendet åklagaren för åtalsprövning enligt 14 § 1 mom. i militära rättegångslagen eller också avstår man från att sända materialet till åklagaren, om de grunder som anges i 14 § 2 mom. i militära rättegångslagen föreligger.

Enligt paragrafens 2 mom. ska, om ett disciplinbeslut upphävs eller undanröjs, bestämmelserna om ersättning av rättegångskostnader i 9 kap. 1 a § 1 mom. i lagen om rättegång i brottmål (689/1997) iakttas i fråga om statens skyldighet att ersätta ändringssökandens rättegångskostnader. Om ett disciplinbeslut upphävs eller undanröjs delvis, ska 2 mom. i den paragrafen iakttas.

Avsikten är att bestämmelsen ska tillämpas så att ändringssökandens rättegångskostnader ersätts enligt lagen om rättegång i brottmål, oberoende av om disciplinbeslutet upphävs eller undanröjs på en materiell eller en processuell grund.

Enligt paragrafens 3 *mom.* får ändring i ett beslut som en domstol meddelat i ett ärende som gäller disciplinbesvär inte sökas genom besvär. Detta gäller såväl besvär direkt till domstolen som besvär till domstolen över ett beslut som fattats på en begäran om avgörande.

63 §. Särskilda bestämmelser. Paragrafen motsvarar 66 § i den gällande lagen. Enligt paragrafens 1 *mom.* får domstolen sända de kallelser och uppmaningar som avses i detta kapitel under den adress som ändringssökanden senast har uppgett för sändande av uppmaningar, kallelser och meddelanden.

När disciplinbesvär behandlas ska enligt paragrafens 2 *mom.* i övrigt bestämmelserna i militära rättegångslagen om behandling av brottmål iakttas.

64 §. En parts rätt till extraordinärt ändringssökande. Paragrafen motsvarar 67 § i den gällande lagen. I fråga om rätten till extraordinärt ändringssökande för en part i ett disciplinärende iakttas enligt paragrafens 1 *mom.* vad som föreskrivs om extraordinärt ändringssökande i 31 kap. i rättegångsbalken. Klagoskriften eller ansökan ska lämnas in hos en domstol som avses i 52 § 2 *mom.* i denna lag inom sex månader från den dag då disciplinbeslutet fattades. Återställande av försutten fatalietid ska sökas inom 30 dagar efter det att hindret har upphört.

Rätt till extraordinärt ändringssökande har alltså utöver den bestraffade även målsäganden. Det som kommer i fråga är närmast en situation, där ett ärende har avgjorts genom ett disciplinärt förfarande, även om målsäganden uttryckligen yrkat på domstolsbehandling. Målsägandens intresse av att söka ändring torde vara exceptionellt, eftersom målsäganden kan yrka på att ärendet ska avgöras i domstol tills disciplinbeslutet fattats.

Enligt paragrafens 2 *mom.* finns bestämmelser om den disciplinära förmannens rätt att ansöka om att ett disciplinbeslut ska undanröjas eller återbrytas i 180 §.

65 §. Gottgörelse. Paragrafen motsvarar 68 § i den gällande lagen. Enligt paragrafens 1 *mom.* ska den bestraffade ges gottgörelse till den del som ett disciplinStraff som påförts i ett disciplinbeslut har verkställts, och disciplinbeslutet efter detta slutgiltigt har upphävts eller undanröjts eller disciplinStraffet har lindrats. Kommendören för truppförbandet beslutar om gottgörelsen.

Har ett disciplinStraff verkställts delvis, betalas den bestraffade enligt paragrafens 2 *mom.* en gottgörelse för den verkställda delen.

Avsikten är att till beslutet om gottgörelse inte ansluter egentlig prövningsrätt, utan gottgörelse ska alltid utgå när de förutsättningar som föreskrivs i lagen uppfylls. Av denna anledning finns det inget behov av att föreskriva om rätt att söka ändring i ett beslut om gottgörelse.

Rätten till gottgörelse gäller endast påföljder som påförts inom ett disciplinärt förfarande, och alltså inte till exempel påföljder som påförts i ett domstolsförfarande enligt militära rättegångslagen.

Enligt 3 *mom.* ska bestämmelser om beloppet av gottgörelsen utfärdas genom förordning av statsrådet.

9 kap.

Verkställighet

66 §. Tjänstemän som svarar för verkställigheten. Paragrafen motsvarar till sitt innehåll i övrigt 69 § i den gällande lagen, men dessutom ska i dess 4 mom. föreskrivas om ett bemyndigande att utfärda förordning. Enligt paragrafens 1 mom. ska chefen för den grundenhet där den som påförts disciplinstraffet tjänstgör eller någon annan som är den närmaste disciplinära förmannen sörja för verkställigheten av ett disciplinstraff. Vid ett truppförband kan en tjänsteman som fått tillräcklig utbildning förordnas att sörja för verkställigheten.

Enligt paragrafens 2 mom. ankommer sammanräkningen av de arreststraff som ska verkställas vid högvakten eller på annat håll inom försvarsmakten på den tjänsteman som avses i 1 mom. Den bestraffade ska på begäran ges ett intyg över hur sammanräkningen har gjorts.

Enligt paragrafens 3 mom. finns bestämmelser om behöriga myndigheter vid verkställigheten av disciplinbot och böter i lagen om verkställighet av böter (672/2002).

67 §. Inledande av verkställigheten. Paragrafen motsvarar 70 § i den gällande lagen. Enligt paragrafen ska en tjänsteman enligt 66 § 1 mom. så snart ett disciplinbeslut har fattats, utan dröjsmål inleda verkställigheten av ett enligt beslutet påfört annat disciplinstraff än varning. En varning får verkställas först när det beslut genom vilket varningen har getts har vunnit laga kraft. Bestämmelser om disciplinbots verkställbarhet finns i 2 § 2 mom. i lagen om verkställighet av böter.

68 §. Avbrytande eller uppskjutande av verkställigheten. Paragrafen motsvarar 71 § i den gällande lagen. Enligt paragrafens 1 mom. ska verkställigheten genast avbrytas eller får inte inledas, om kommendören för truppförbandet eller domstolen ger ett sådant förordnande som avses i 53 §.

Den förman som övervakar ett disciplinärt förfarande får enligt paragrafens 2 mom. förordnas att verkställigheten av ett disciplinstraff som påförts vid ett disciplinärt förfarande ska skjutas upp eller avbrytas, om förmannen i samband med övervakningen har upptäckt ett väsentligt fel i disciplinbeslutet.

Enligt paragrafens 3 mom. kan kommendören för truppförbandet skjuta upp eller avbryta verkställigheten av ett disciplinstraff, om den bestraffades hälsotillstånd kräver det eller om det föreligger andra synnerligen vägande skäl.

Bestämmelsen stämmer överens med 59 § i värnpliktslagen, enligt vilken en värnpliktig kan beviljas tillstånd att tillfälligt avlägsna sig från den i 57 § avsedda tjänstgöringsplatsen 1) på grundval av läkarutlåtande för att kunna återhämta sig efter en sjukdom eller en skada, 2) på grund av att en nära anhörig avlidit eller plötsligt insjuknat i en svår sjukdom, eller 3) på grund av någon annan tvingande personlig orsak.

Ett ärende som avses i 59 § i värnpliktslagen behandlas och avgörs av chefen för grundenheten, kommendören för truppenheten, kommendören för truppförbandet eller repetitionsövningens ledare. Huvudstaben meddelar närmare föreskrifter om hur behörigheten fastställs. Beviljande av ett tillstånd enligt 59 § i värnpliktslagen innebär alltså att verkställigheten skjuts upp eller avbryts.

69 §. Verksälligheten av anmärkning. Paragrafen motsvarar 72 § i den gällande lagen. Enligt paragrafens 1 mom. ska en anmärkning ges den bestraffade personligen och i skriftlig form.

Med detta avses att anmärkningen är privat. I utbildningen av disciplinära förmän har man i praktiken särskilt betonat anmärkningens privata karaktär. Också i fortsättningen ska man fästa uppmärksamhet vid att anmärkningen ges i enrum.

Enligt paragrafens 2 *mom.* förfaller verkställigheten av en anmärkning vid den tidpunkt då den bestraffade hemförlovas eller tjänstgöringen annars upphör, dock senast ett år efter det att anmärkningen gavs.

70 §. Verkställigheten av extra tjänstgöring. Paragrafen motsvarar 73 § i den gällande lagen. Som extra tjänstgöring betraktas enligt paragrafens 1 *mom.* sådant annat arbete än arbetet enligt tjänstgöringsprogrammet som en bestraffad förordnas att utföra.

Enligt paragrafens 2 *mom.* består en extra tjänstgöring av två timmar tjänstgöring under en dag.

Extra tjänstgöring får enligt paragrafens 3 *mom.* inte verkställas på ett sådant sätt att överanstängning eller någon annan orsak kan leda till att den bestraffades hälsa skadas eller till att hans eller hennes möjligheter att fullgöra sina tjänstgöringsuppgifter påverkas i väsentlig grad.

Verkställigheten av extra tjänstgöring förfaller enligt paragrafens 4 *mom.* vid den tidpunkt då den bestraffade hemförlovas eller tjänstgöringen annars upphör, dock senast ett år efter att extra tjänstgöring har förordnats.

71 §. Verkställigheten av utgångsförbud. Paragrafen motsvarar 74 § i den gällande lagen. Enligt paragrafens 1 *mom.* får ett utgångsförbud på högst tre dygn inte verkställas under ett veckoslut, en helg eller en motsvarande ledig tid som enligt veckoprogrammet ska vara ledig för den som meddelats utgångsförbud, om detta inte är motiverat för att verkställa straffet omedelbart efter den gärning som föranledde straffet. Det måste då finnas vägande skäl för att straffet förläggas till den aktuella tiden och detta ska motiveras särskilt i disciplinbeslutet.

Ett utgångsförbud på fyra dygn eller mer kan också verkställas ett veckoslut, en helg eller en motsvarande ledig tid. Ett utgångsförbud på högst tre dygn får verkställas under ett veckoslut, en helg eller en motsvarande ledig tid som den bestraffade även annars är i tjänst till exempel på grund av en militärovnings.

Enligt paragrafens 2 *mom.* får den som meddelats utgångsförbud inte under tiden för utgångsförbudet utan tillstånd av den förman som sörjer för verkställigheten avlägsna sig från det kaserne- eller inkvarteringsområde eller annat motsvarande område som enligt beslut av kommandören för truppförbandet är utgångsförbudsområde.

Enligt paragrafens 3 *mom.* räknas som strafftid den tid under vilken den som meddelats utgångsförbud är intagen på sjukhus för vård. Har den bestraffade själv avsiktligt orsakat vårdbehovet, kan kommandören för truppförbandet dock förordna att tiden för sjukhusvistelsen inte ska räknas som strafftid.

Om den som meddelats ett utgångsförbud kallas till domstol för att vittna eller för att höras, ska enligt paragrafens 4 *mom.* tiden inför domstolen samt den tid som gått åt till att ta sig till och från domstolen räknas som tid för verkställighet av påföljden.

Enligt paragrafens 5 *mom.* förfaller verkställigheten av ett utgångsförbud på högst tio dygn vid den tidpunkt då den bestraffade hemförlovas eller tjänstgöringen annars upphör, dock senast ett år efter att utgångsförbudet meddelades.

72 §. Verkställigheten av varning. Paragrafen motsvarar 75 § i den gällande lagen. En varning ska kungöras i dagordern i den trupp där den bestraffade tjänstgör eller senast har tjänstgjort. När det gäller kommandören för ett truppförband och andra i motsvarande tjänsteställning samt personer som har en högre tjänsteställning än kommandören, ska varningen dock kungöras i Huvudstabens dagorder.

I dagordern anges den bestraffades militärgrad och fullständiga namn, den enhet där den bestraffade tjänstgör och den eller de gärningar som tillräknats den bestraffade med angivande av brottsbenämning och bestämmelse. Den varning som kungörs innehåller ingen beskrivning av gärningen eller andra uppgifter om ärendet. Av dagordern ska framgå vem som gett varningen.

Genom att kungöra varningen i dagordern är avsikten att tillkännage alla som tjänstgör i truppförbandet i fråga varningen. Varning är en strängare disciplinär påföljd än anmärkning, som endast delges den bestraffade. Truppförbandets dagorder utarbetas i skriftlig form som en offentlig handling som tillkännages alla som tjänstgör i truppförbandet i fråga på lämpligt elektroniskt eller annat sätt. Som kungörelsesätt kan också användas en kombination av kungörelsemetoder, det väsentliga är att informationen om varningen tillkännages alla som tjänstgör i truppförbandet i fråga.

73 §. Verkställigheten av disciplinbot. Paragrafen motsvarar 76 § i den gällande lagen. I paragrafens 1 mom. ska föreskrivas att bestämmelser om verkställigheten av disciplinbot finns i lagen om verkställighet av böter.

Den som har förelagts disciplinbot ska enligt 2 mom. genast ges de uppgifter som behövs för betalning av disciplinboten.

74 §. Verkställigheten av arrest. Paragrafen motsvarar 77 § i den gällande lagen. Enligt paragrafens 1 mom. innebär arrest frihetsberövande eller begränsning av friheten. Arrest verkställs vid högvakten eller någon annan vakt. Av särskilda skäl kan flera personer som avtjänar arrest hållas i samma rum.

Enligt paragrafens 2 mom. verkställs arrest som av särskilda skäl inte kan avtjänas vid högvakten eller någon annan vakt i ett för ändamålet lämpligt övervakat rum, tält eller en hytt eller på en annan motsvarande plats.

Enligt paragrafens 3 mom. tillämpas på den som avtjänar arrest lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen. Huvudstaben kan meddela föreskrifter om de praktiska arrangemangen vid arrest samt om högvaktens interna ordning.

Om ett ovillkorligt fängelsestraff eller förvandlingsstraff för böter ska verkställas samtidigt med arrest, ska också arresten enligt paragrafens 4 mom. avtjänas i fängelse på det sätt som föreskrivs om verkställighet av ovillkorligt fängelsestraff och förvandlingsstraff för böter.

Det bör beaktas att stämning till en rättegång för bestämmande av förvandlingsstraff enligt 24 § 2 mom. i lagen om verkställighet av böter inte får verkställas bland annat om den betalningskyldige fullgör sin värnplikt, deltar i reservens repetitionsövningar eller fullgör vapenfri tjänst. Enligt 37 § i den lagen ska utmätningsmannen före verkställigheten av ett förvandlingsstraff fråga den som dömts till förvandlingsstraff om han fullgör sin värnplikt, deltar i reservens repetitionsövningar eller fullgör vapenfri tjänst. Samma utfrågningsskyldighet har en polisman som påträffar en person som har efterlysts för verkställighet av ett förvandlingsstraff för böter.

75 §. Tjänstgörings- eller arbetskyldighet vid avtjänande av arrest. Paragrafen motsvarar 78 § i den gällande lagen. I paragrafens 1 mom. föreskrivs att kommandören för truppförbandet kan bestämma att arrest helt eller delvis ska avtjänas så att tjänstgöringsskyldighet fogas till avtjänandet av arresten, om detta är motiverat med tanke på den bestaffades hälsotillstånd eller tjänstgöring eller av något annat särskilt skäl.

Har arrest utdömts i mera än åtta dygn, ska enligt paragrafens 2 mom. till den del av straffet som överstiger nämnda tid fogas en tjänstgöringsskyldighet.

Fogas en tjänstgöringsskyldighet till arresten, ska tjänstgöringen enligt paragrafens 3 mom. om möjligt fullgöras i uppgifter enligt tjänstgöringsprogrammet för den bestaffades egen enhet eller en annan egentlig tjänstgöringsplats.

Den som avtjänar arrest kan enligt paragrafens 4 mom. vid behov åläggas att utföra ett kortvarigt lämpligt arbete på den plats där arrest avtjänas eller i omedelbar närhet till den.

76 §. Inräkning av arrest i strafftiden. Paragrafen motsvarar 79 § i den gällande lagen. Enligt paragrafens 1 mom. räknas som ett arrestdygn 24 timmar från det att verkställigheten inleddes.

Har den som avtjänar arrest utan tillstånd avlägsnat sig från arresten, ska enligt paragrafens 2 mom. tiden från ingången av det arrestdygn då den bestaffade avlägsnade sig till utgången av det arrestdygn då han eller hon återvänt för att avtjäna arresten inte räknas in i strafftiden.

Som strafftid räknas enligt paragrafens 3 mom. den tid under vilken den som avtjänar arrest är intagen på sjukhus för vård. Har den bestaffade själv avsiktligt orsakat vårdbehovet, kan kommandören för truppförbandet dock förordna att tiden för sjukhusvistelsen inte ska räknas som strafftid.

Kallas den som avtjänar arrest till domstol för att vittna eller för att höras, ska enligt paragrafens 4 mom. tiden inför domstolen samt den tid som gått åt till att ta sig till och från domstolen inräknas i tiden för verkställighet av straffet.

77 §. Arrest vid hemförlovning. Paragrafen motsvarar 80 § i den gällande lagen. Enligt paragrafen ska arrest avtjänas till slut trots att den bestaffade ska hemförlovas. Hemförlovas den bestaffade av hälsoskäl, ska dock vad som föreskrivs i 82 § 1 mom. iaktas.

78 §. Samtidig verkställighet. Paragrafen motsvarar 81 § i den gällande lagen. Med undantag av anmärkning, extra tjänstgöring, varning och disciplinbot kan flera disciplinstraff inte verkställas samtidigt.

79 §. Utegångsförbud som ska verkställas samtidigt. Paragrafen motsvarar 82 § i den gällande lagen. Sådana utgångsförbud som ska verkställas samtidigt ska sammanräknas till fullo. Den på detta sätt sammanräknade tiden för utgångsförbud får dock uppgå till högst fyrtio dygn.

80 §. Arrest och andra straff som ska verkställas samtidigt. Paragrafen motsvarar 83 § i den gällande lagen. Enligt paragrafens 1 mom. ska flera arreststraff som ska verkställas samtidigt sammanräknas till fullo. Den på detta sätt sammanräknade strafftiden får dock uppgå till högst 40 dygn.

När straff sammanräknas i det fall som avses i 74 § 4 mom. ska arreststraff enligt paragrafens 2 mom. förvandlas till fängelse på så sätt att ett dygns arrest motsvarar en dags fängelse. Om två

eller flera arreststraff ska verkställas i ett sådant fall, ska enhetschefen för fängelset först sammanräkna dem på det sätt som föreskrivs i 1 mom.

Har arreststraff i enlighet med 2 mom. sammanräknats med ett annat straff, ska den dömda enligt paragrafens 3 mom. först avtjäna förvandlingsstraffet för arrest och därefter de övriga straffen.

81 §. Förvandling av utgångsförbud till disciplinbot. Paragrafen motsvarar 84 § i den gällande lagen. Enligt paragrafens 1 mom. förvandlas ett utgångsförbud på minst 11 dygn som ännu inte har börjat verkställas eller som inte har avtjänats till fullo vid den tidpunkt när den bestraffade hemförlovas till disciplinbot.

När ett utgångsförbud förvandlas till disciplinbot motsvarar enligt paragrafens 2 mom. varje fullt dygn av oavtjänat utgångsförbud disciplinbot för en dag. Förvandlingen utförs av kommandören för truppförbandet med iakttagande av de grunder som anges i 45 § 5 mom. och 79 §.

82 §. Förvandling av arrest till disciplinbot. Paragrafen motsvarar 85 § i den gällande lagen. Arrest förvandlas enligt paragrafens 1 mom. till disciplinbot, om verkställigheten av arreststraffet inte har inletts före hemförlovningen eller om den värnpliktige hemförlovas av hälsoskäl.

När arrest förvandlas till disciplinbot motsvarar enligt paragrafens 2 mom. varje fullt oavtjänat arrestdygn disciplinbot för tre dagar. Förvandlingen utförs av kommandören för truppförbandet med iakttagande av de grunder som anges i 45 § 5 mom. och 80 § 1 mom.

10 kap.

Bestämmelser som tillämpas under undantagsförhållanden och försvarstillstånd

83 §. Tillämpning av bestämmelserna i kapitlet. Enligt paragrafen ska bestämmelserna i detta kapitel tillämpas under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1 och 2 punkten i beredskapslagen (1552/2011) och vid försvarstillstånd som avses i 1 § i lagen om försvarstillstånd (1083/1991). Paragrafen motsvarar delvis 94 § i den gällande lagen.

84 §. Tillämpning av maximistorleken för disciplinstraff. Paragrafen motsvarar 95 § i den gällande lagen. Enligt paragrafens 1 mom. får, utöver vad som i 45 § föreskrivs om disciplinstraff, i ett disciplinärt förfarande 1) förordnas extra tjänstgöring högst 15 gånger, 2) utgångsförbud meddelas för högst 40 dagar, och 3) disciplinbot föreläggas för högst 60 dagar. En domstol får döma till arrest i högst 60 dygn.

Trots bestämmelserna i 47 § 2 mom. om gemensamt disciplinstraff får utgångsförbud enligt paragrafens 2 mom. meddelas för högst 50 dygn, disciplinbot föreläggas för högst 80 dagar samt dömas till arrest i högst 80 dygn.

85 §. Påförande av disciplinstraff för en yrkesmilitär. Paragrafen motsvarar 96 § i den gällande lagen. I paragrafen föreskrivs att trots bestämmelserna i 51 § får samtliga militärpersoner påföras alla arter av disciplinstraff.

86 §. En disciplinär förmans befogenheter. Paragrafen motsvarar 97 § i den gällande lagen. Enligt paragrafens 1 mom. får kommandören för en truppenhet trots bestämmelserna i 33 § påföra samtliga disciplinstraff utom arrest.

Enligt paragrafens 2 mom. får chefen för en grundenhet trots bestämmelserna i 33 § meddela utgångsförbud för högst 15 dygn.

87 §. Verkställigheten av disciplinstraff. Paragrafen motsvarar 101 § i den gällande lagen. Enligt paragrafens 1 mom. får en varning trots bestämmelserna i 67 § verkställas genast efter det att ett disciplinbeslut har fattats.

Enligt paragrafens 2 mom. ska den bestraffade ges gottgörelse till den del en varning har verkställts och disciplinbeslutet slutgiltigt har upphävts eller undanröjts eller disciplinstraffet har lindrats. Bestämmelser om beloppet av gottgörelsen utfärdas genom förordning av statsrådet.

Enligt paragrafens 3 mom. ska ett beslut om upphävande av en varning kungöras. Vid kungörandet av ett beslut om upphävande av en varning ska bestämmelserna i 72 § om kungörande av varning iakttas. Chefen för en grundenhet eller en disciplinär förman som är överordnad denne kan skjuta upp eller avbryta verkställigheten av ett disciplinstraff i de situationer som avses i 68 § 3 mom.

DEL III

HUVUDSTABENS UPPGIFTER OCH BEFOGENHETER VID BROTTSBEKÄMPNING

11 kap.

Huvudstabens uppgifter vid brottsbekämpning

88 §. Huvudstabens uppgifter vid bekämpning av militära brott. Enligt den gällande lagen är Huvudstabens enda uppgift vid bekämpning av militära brott att utreda brott. I paragrafen ska föreskrivas om Huvudstabens uppgifter vid förhindrande, avslöjande och utredande av militära brott. Det föreslås således att till Huvudstabens åtgärder för brottsbekämpning ska fogas förhindrande och avslöjande av militära brott.

Enligt den föreslagna paragrafen ska Huvudstaben vidta åtgärder för att förhindra, avslöja och utreda militära brott och föra militära brott till åtalsprövning självständigt eller tillsammans med en annan myndighet med iakttagande av vad som föreskrivs i denna lag eller någon annanstans i lag. Utöver vad som föreskrivs i 1 § är Huvudstaben en sådan förundersökningsmyndighet som avses i förundersökningslagen.

Förhindrande och avslöjande av militära brott ges i gällande lag om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten inte uttryckligen någon instans i uppgift. I den gällande lagen har Försvarsmaktens uppgifter för förhindrande och avslöjande avgränsats till att gälla under rättelseverksamhet som riktar sig mot Finland och sådan verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret, såsom spioneribrott och landsförräderibrott, men inte militära brott. Således hör förhindrande och avslöjande av militära brott till polisen på basis av polisens allmänna behörighet.

Enligt den gällande lagen är det Huvudstabens uppgift att utreda militära brott. Med tanke på myndigheternas resurser och utförandet av brottsbekämpningsåtgärder är det mera ändamålsenligt att de olika uppgifterna och faserna inom brottsbekämpningen inte sprids ut på olika myndigheter, utan samma myndighet ska till exempel kunna avslöja och utreda ett brott som ingår i samma helhet. Fastän polisen på grundval av sin allmänna behörighet inom brottsbekämpningen har möjlighet att förhindra och avslöja militära brott, är det ändamålsenligt att föreskriva att

Huvudstaben ska ha till uppgift att förhindra och avslöja brott. Sålunda anges det uttryckligen i lagen till vilken myndighet det hör att förhindra och avslöja militära brott.

Förhindrande och avslöjande av militära brott förutsätter kännedom om Försvarens verksamhets särdrag, varvid de tjänstemän vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag har de bästa förutsättningarna att sköta denna uppgift. Det uppkommer inte heller några förseningar i fråga om vidtagandet av behövliga brottsbekämpningsåtgärder, eftersom det är tydligt att det är Huvudstaben som getts ansvaret för uppgiften.

Försvarens verksamhet kan tänkas ha två betydande helheter som kan utgöra föremål för brott; sekretessbelagda uppgifter med tanke på det militära försvaret och skjutvapen. Försvarens verksamhet har mycket farlig skjutvapens- och sprängämnesmateriel som löper risk att bli stulen. Huvudstabens juridiska avdelning har i huvudsak ansvarat för utredningen av egendomsbrott som gäller sådan materiel, om de inte undersökts av polisen. Undersökningar har alltså inte genomförts annanstans inom Försvarens verksamhet. Denna för Huvudstaben föreskrivna utredningsuppgift gäller endast det skede där det redan föreligger en konkret brottsmisstanke och det finns förutsättningar att inleda en förundersökning. I de flesta sådana misstänkta egendomsbrott har det varit fråga om att personen tillägnat sig Försvarens ammunition antingen för eget bruk eller för försäljning.

Förhindrandet och avslöjandet av brott ska framför allt koncentrera sig till brott i anknytning till ammunition, sprängämnen och vapen, men också annan egendom som löper risk att bli stulen. Också information är värdefull och den kan avslöjas för utomstående i syfte att skada. Uppgifter av betydelse för Försvarens verksamhet ingår åtminstone i de handlingar som på basis av 24 § 1 mom. 7 och 10 punkten i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999) är sekretessbelagda. Av betydelse är bland annat uppgifter som gäller skyddsarrangemang för personer, byggnader, inrättningar, konstruktioner samt data- och kommunikationssystem samt uppgifter som gäller militär underrättelseverksamhet, Försvarens utrustning, sammansättning, förläggning eller användning, uppgifter som gäller det övriga militära försvaret eller uppfinningar, konstruktioner, anordningar eller system som tjänar försvaret eller uppgifter som gäller objekt som annars är av betydelse för försvaret eller som gäller försvarsberedskapen. En sådan gärning har en koppling redan till det förhindrande och avslöjande uppgiften enligt 9 kap. i den gällande lagen.

Huvudstabens och polisens förundersökningar tyder på att gärningar av ovan nämnda slag sker kontinuerligt. Förberedelser och försök till sådana egendomsbrott ska kunna förhindras och redan inledda gärningar avbrytas effektivt och utan dröjsmål. Detsamma gäller avslöjande av sådana brott. Genom förhindrandet av brott ingriper man i planerade gärningar. Under det förhindrande skedet strävar man efter att förhindra egendomsbrott samt försök eller förberedelse till egendomsbrott. Det är motiverat att foga avslöjandet av brott till Huvudstabens uppgifter inom brottsbekämpning, eftersom de brott som Huvudstaben utreder omfattar flera brott som till sin gärningsform är grova och där det finns skäl att ingripa inte bara genom förhindrande och utredning utan också när ett brott kan antas ha begåtts, men förundersökningströskeln ännu inte överskrids.

Huvudstabens behörighet är parallell med polisens så att polisen har den allmänna behörigheten så som är fallet enligt gällande lag i fråga om utredande av brott. I propositionen har man fäst särskild vikt vid att myndigheterna inte gör överlappande arbete. Det är viktigt att det upprätthålls en lägesbild mellan myndigheterna. Till exempel bakom skjutvapenbrott finns ofta organiserad brottslighet, i anslutning till vilken polisen kan ha en egen pågående undersökning. Man försöker säkerställa informationsgången också genom en bestämmelse i 189 § i lagförslaget, enligt vilken de tjänstemän vid Huvudstaben som sköter förundersökning till polisen ska anmäla

ett brott som avses i 89 §, en åtgärd som de har inlett för att utreda brottet samt utan onödigt dröjsmål om de använder hemliga tvångsmedel som nämns i 92 § för att utreda brottet.

Även om uppgifterna för förhinderande och avslöjande har avgränsats till att gälla till exempel allvarligare spioneribrott, kan dock också mer vanliga brott, såsom egendomsbrott, utgöra föremål för förhinderande och avslöjande.

I paragrafen ska dessutom av tydlighetsskäl separat föreskrivas att Huvudstaben är en sådan förundersökningsmyndighet som avses i förundersökningslagen.

89 §. *Militära brott som ska undersökas av Huvudstaben.* I paragrafen ska föreskrivas vilka militära brott som ska undersökas av Huvudstaben. Enligt paragrafen har Huvudstaben till uppgift att förhindra, avslöja och utreda följande brott:

- 1) ett brott som behandlas som ett militärt rättegångsärende eller i ett militärdisciplinförfarande,
- 2) ett brott för vilket det föreskrivs straff i 40 kap. i strafflagen, om den som misstänks för brottet när det begicks var en militärperson i Försvarsmaktens tjänst,
- 3) ett brott för vilket det föreskrivs straff i 40 kap. i strafflagen om den som misstänks för brottet när det begicks var en annan person i Försvarsmaktens tjänst än en militärperson, förutsatt att också en militärperson på sannolika skäl kan misstänkas för brottet,
- 4) ett brott som avses i 2 § 2 mom. i militära rättegångslagen och som har begåtts inom ett område, på ett fartyg, i ett luftfartyg eller ett fordon som är i Försvarsmaktens besittning eller som riktar sig mot Försvarsmaktens egendom och har begåtts i en tjänstgöringsuppgift, om den som misstänks för brottet när det begicks var en annan person i Försvarsmaktens tjänst än en militärperson, förutsatt att också en militärperson på sannolika skäl kan misstänkas för brottet.

Paragrafen motsvarar delvis 35 § i den gällande lagen, med vilken Huvudstabens behörighet avgränsas till att endast gälla militära brott som behandlas som militära rättegångsärenden, om vilka föreskrivs i militära rättegångslagen. Eftersom Huvudstabens uppgifter utvidgas till förhinderande och avslöjande av militära brott på det sätt som föreslås i 88 §, är det också nödvändigt att i denna paragraf föreskriva om denna nya uppgift.

Inom Försvarsmaktens brottsbekämpning kan man i regel endast undersöka brott som begås av soldater. I exceptionella fall kan man också undersöka andra brott än sådana som begåtts av en soldat. När den gällande lagen stiftades motiverades detta med att ett stort antal civila arbetar i Försvarsmaktens staber, produktionsinrättningar och depåer. Detta kan fortsättningsvis anses motiverat, eftersom uppgifterna för den personal som är anställd vid Försvarsmakten efter stiftandet av den gällande lagen ytterligare gått i den riktningen att de arbetsuppgifter som kräver specialkompetens har ökat. Sådana arbetsuppgifter är till exempel underhålls- och reparationsarbeten inom den flygtekniska branschen samt service-, lagrings-, forsknings- och produktutvecklingsarbete som gäller Försvarsmaktens kritiska vapensystem, ammunition och explosionsfarliga ämnen. "På sannolika skäl" ska fortfarande anses vara den korrekta tröskeln för förundersökning, när det är fråga om en annan person i Försvarsmaktens tjänst än en militärperson.

90 §. *Annan förundersökning som görs av Huvudstaben.* Paragrafen är ny och i den föreskrivs om Huvudstabens behörighet att också undersöka så kallade relaterade brott till militära brott. Dessa så kallade relaterade brott är andra brott enligt strafflagen än i 2 § i militära rättegångslagen avsedda brott. I paragrafen ska föreskrivas att Huvudstaben på begäran av en annan förundersökningsmyndighet kan göra förundersökning även i ett annat ärende än ett sådant som avses

i 89 §, om ärendet hänför sig till en förundersökning som Huvudstaben har inlett och den som misstänks för brottet är en sådan militärperson som avses i 45 kap. 27 § i strafflagen. Bestämmelsen behövs, eftersom i 2 § i militära rättegångslagen saknas sådana brottsbenämningar som ständigt framkommer i Huvudstabens förundersökningar. Sådana brottsbenämningar är bland annat skjutvapen- och sprängämnesbrott, brott som kränker privatlivet och hedern samt sexualbrott. För närvarande har man varit tvungen att överföra förundersökningsansvaret i fråga om sådana brott till polisen, vilket har lett till fördröjning i förundersökningarna och ökat de båda förundersökningsmyndigheternas arbete. Bestämmelsen motsvarar till exempel den som ingår i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet. Huvudstaben har på basis av 3 kap. 2 § i förundersökningslagen en skyldighet att sända brottsanmälan till den behöriga förundersökningsmyndigheten och är dessutom på det sätt som anges i 189 § i föreliggande lag skyldig att polisanmäla vissa brott, varvid den behöriga förundersökningsmyndigheten får kännedom om ett sådant så kallat relaterat brott. Försvarsmakten beslutar tillsammans med polisen om de brott som med stöd av 189 § 3 mom. i denna lag omfattas av anmälningsskyldigheten och om anmälningsförfarandet. Förundersökning som utförs av Huvudstaben sker inte automatiskt, utan en annan förundersökningsmyndighet gör alltid en prövning om den ska begära att Huvudstaben ska göra en förundersökning i fråga om ett sådant så kallat relaterat brott.

91 §. Avslutande av förundersökning. I paragrafens 1 mom. ska föreskrivas att när förundersökningen blivit klar ska tjänstemän vid Huvudstaben eller polisen överlämna det ärende de undersökt till den disciplinära förmannen för behandling, om förundersökningen har gjorts på begäran av den disciplinära förmannen med stöd av 12 § 4 mom.

Denna anmälningsskyldighet är motiverad för att säkerställa informationsflödet mellan förundersökningsmyndigheten och den behöriga disciplinära förmannen på motsvarande sätt som det föreskrivs i 12 § 4 mom. i denna lag.

Om förundersökningen har gjorts på Huvudstabens eller polisens initiativ med stöd av 10 eller 11 §, kan förundersökningsprotokollet enligt 2 mom. överlämnas direkt till behörig åklagare. I sådana fall träffas inget sådant avgörande som avses i 14 § i militära rättegångslagen. Huvudstaben eller polisen kan dock enligt prövning sända förundersökningsprotokollet till den disciplinära förmannen, som kan besluta att ärendet ska avgöras i ett disciplinärt förfarande eller avgöra ärendet enligt 14 § i militära rättegångslagen. Huvudstaben eller polisen ska dock underrätta den behöriga disciplinära förmannen om att ärendet har sänts till åtalsprövning.

Eftersom det inte är den disciplinära förmannen som har beslutat om förundersökningen, är det inte ändamålsenligt att han eller hon fattar beslutet.

Ändringen är motiverad, eftersom den gällande lagen ändrades så att det också är möjligt att besluta om förundersökning på Huvudstabens eller polisens initiativ. Tidigare kunde endast en behörig disciplinär förman besluta om förrättande av förundersökning. Denna nu föreslagna ändring kompletterar den tidigare lagändringen, varvid förundersökningen kan överlämnas till åklagaren för åtalsprövning, oberoende av den disciplinära förmannens beslut. Det föreslås också att 14 § 1 och 3 mom. i militära förundersökningslagen ändras så att det inte är behövligt att i dessa situationer fatta ett beslut enligt 14 § i militära rättegångslagen, utan att den aktör som förrättat förundersökningen direkt kan överlämna ärendet till åklagaren. Enligt gällande 41 § 1 mom. ska Huvudstabens tjänstemän eller polisen överlämna det ärende de undersökt till den disciplinära förmannen för behandling. Tidigare kunde endast den behöriga disciplinära förmannen besluta om förrättande av förundersökning, varvid också beslutet om fortsatta åtgärder uteslutande var den disciplinära förmannens ansvar.

Enligt paragrafens 3 mom. ska tjänstemän vid Huvudstaben överlämna ett vid försvarsmakten upprättat förundersökningsprotokoll, som gäller ett brott som begåtts av en civil person som är anställd vid försvarsmakten, till behörig åklagare, om inte ärendet har behandlats i enlighet med 24 § i statstjänstemannalagen (750/1994) eller om inget annat föranleds av 10 kap. 2 § i förundersökningslagen som gäller avslutande av förundersökning.

Enligt paragrafens 4 mom. avslutas en förundersökning utan att ärendet överlämnas till den disciplinära förmannen eller åklagaren för behandling, om det vid undersökningen har blivit klart att inget brott har begåtts eller att straffyrkande inte kan framställas mot någon eller något annat offentligrättsligt krav som grundar sig på ett brott inte kan riktas mot någon. Att förundersökningen har avslutats ska emellertid meddelas den disciplinära förmannen eller åklagaren. Detta motsvarar grunderna för avslutande av förundersökning i 10 kap. 2 § 2 mom. i förundersökningslagen.

92 §. *Huvudstabens tjänstemäns befogenheter vid utredning av militära brott.* Paragrafen motsvarar till sitt innehåll 37 § i den gällande lagen. Enligt paragrafen gäller i fråga om befogenheterna för de tjänstemän vid Huvudstaben som sköter förundersökning vid brottsutredning som avses i 88 § vad som i förundersökningslagen, tvångsmedelslagen eller någon annanstans i lag föreskrivs om en polismans befogenheter vid förundersökning av brott. De nämnda tjänstemännen har dock av de hemliga tvångsmedel som avses i 10 kap. i tvångsmedelslagen till sitt förfogande endast 1) inhämtande av basstationsuppgifter, 2) systematisk observation, 3) teknisk avlyssning, med undantag för bostadsavlyssning, 4) optisk observation, 5) teknisk spårning av föremål, ämne eller egendom, och 6) inhämtande av identifieringsuppgifter för teleadresser eller teleterminalutrustning.

93 §. Förhindrande och avslöjande av brott som anknyter till sådan underrättelseverksamhet som riktar sig mot Finland på det militära försvarets område och till sådan verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret. I paragrafen ska föreskrivas om Huvudstabens uppgift framför allt för förhindrande och avslöjande av brott som anknyter till sådan underrättelseverksamhet som riktar sig mot Finland och till sådan verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret. I sak är det fråga om en uppgift som avses i 86 § i den gällande lagen.

Enligt 1 mom. har Huvudstaben i uppgift att förhindra och avslöja brott som anknyter till sådan underrättelseverksamhet som riktar sig mot Finland på det militära försvarets område och till sådan verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret. Föremål för uppgiften kan alltså vara vilken finländsk eller i Finland bosatt person som helst, som man med fog kan anta gör sig skyldig till underrättelseverksamhet som riktar sig mot Finland på det militära försvarets område eller till sådan verksamhet som har samband med ett brott som äventyrar syftet med det militära försvaret. Personen behöver inte till exempel vara i tjänst hos Försvarsmakten.

De uppgifter som avses i paragrafen har av tradition enligt Huvudstabens arbetsordning hört till uppgifterna för den organisation som lyder under biträdande avdelningschefen med ansvar för förhindrande och avslöjande av brott inom militärt kontraspionage vid Huvudstabens underrättelseavdelning. Huvudstaben har dock alltid ansvarat för beslut om utövande av befogenheterna samt för framställande av yrkanden till tingsrätten. Uppgiften kommer i fortsättningen att innehas direkt av Huvudstaben och inte såsom enligt gällande lag av Försvarsmakten.

I paragrafen definieras entydigt vilken organisation som innehar de uppgifter inom Försvarsmakten som i hög grad ingriper i de grundläggande fri- och rättigheterna och som begränsar dem. Uppgifterna innehas vid Huvudstaben fortsättningsvis endast av de tjänstemän som hör till Huvudstabens organisation för militärt kontraspionage som förordnats till uppgifter som gäller förhindrande och avslöjande av brott, om vilka det föreskrivs närmare i lagens 95 §. Eftersom

det i uppgifterna i enlighet med den gällande lagen fortfarande finns ett behov av att även anlita annan personal som är anställd vid Försvarmakten och som särskilt satts in i uppgifterna, föreslås det i kapitlet en ny separat 96 § om detta. I lagen ingår också egna bestämmelser om användning av för uppgifterna utbildade värnpliktiga reservister i uppgifterna.

Paragrafens 2 mom. motsvarar gällande reglering. Enligt momentet ska det uppdrag som i 1 mom. föreskrivs för Huvudstaben inte begränsa Skyddspolisens i lag föreskrivna behörighet. Den allmänna behörigheten i anslutning till uppgifterna innehas fortfarande av Skyddspolisens. Denna behörighet framgår nedan även av bestämmelserna om anmälningsskyldigheten till polisen samt om polisens rätt att på eget initiativ åta sig att sköta ett ärende. Huvudstaben ansvarar inom det militära försvaret fortfarande för gärningar som uppfyller rekvisitet för spioneri eller olovlig underrättelseverksamhet. Andra brott som äventyrar syftet med det militära försvaret kunde vara landsförräderibrott eller t.ex. ett datasäkerhetsbrott eller egendomsbrott som riktar sig mot Försvarmaktens sekretessbelagda information eller någon annan gärning som anses vara mer sedvanlig när den anknyter till sådan underrättelseverksamhet som riktar sig mot Finland på det militära försvarets område eller till verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret.

Paragrafens 3 mom. motsvarar likaledes gällande reglering. Centralkriminalpolisen sörjer för utredningen av i 1 mom. avsedda brott.

94 §. Tjänstemän vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag i anslutning till militära brott. I paragrafen ska föreskrivas om de tjänstemän vid Huvudstaben som sköter uppgifter som gäller förhindrande, avslöjande och utredande av militära brott. Enligt 1 mom. sköts brottsbekämpningsuppdrag vid Huvudstaben av de tjänstemän som förordnats till brottsbekämpningsuppdrag i anslutning till militära brott och de befogenheter som har samband med detta utövas av tjänstemän vid Huvudstaben enligt följande: 1) en militärjurist eller någon annan tjänsteman som förordnats till undersökningsledare utövar de befogenheter som har föreskrivits för en polisman som hör till befälet och för en anhållningsberättigad tjänsteman, 2) överdetektiven och en yrkesmilitär som avses i lagen om försvarmakten och som har förordnats till ett brottsbekämpningsuppdrag eller en annan tjänsteman som har förordnats till uppdraget utövar de befogenheter som har föreskrivits för en polisman och utredare. Jämställandet med polismän som hör till befälet och anhållningsberättigade tjänstemän samt polismän behövs, eftersom dessa tjänstemän använder i tvångsmedelslagen föreskrivna befogenheter i uppgiften.

Den föreslagna paragrafen motsvarar delvis 36 § i den gällande lagen, där det föreskrivs om de tjänstemän vid Huvudstaben som sköter förundersökning. Enligt den föreslagna paragrafen kan Försvarmaktens assessor inte längre med avvikelse från 36 § i den gällande lagen utöva de befogenheter som har föreskrivits för en polisman som hör till befälet och för en anhållningsberättigad tjänsteman. Försvarmaktens assessor kan således inte längre kunna vara undersökningsledare. Försvarmaktens assessor har efter den gällande lagens ikraftträdande varit undersökningsledare endast ett fåtal gånger, och det finns numera inte längre något motiverat behov till detta. I den föreslagna paragrafen ska föreskrivas att de befogenheter som har föreskrivits för en polisman som hör till befälet och för en anhållningsberättigad tjänsteman utöver av en militärjurist också ska kunna utövas av någon annan tjänsteman som förordnats till undersökningsledare. En sådan annan tjänsteman som förordnats till undersökningsledare kunde vara en person som har avlagt polisbefälsexamen. Denna föreslagna ändring skulle möjliggöra att inte bara en person som avlagt högre juridisk högskoleexamen utan också en person som avlagt polisbefälsexamen ska kunna vara undersökningsledare. Denna ändring förbättrar möjligheterna att rekrytera personer som avlagt polisexamen till uppgiften, i synnerhet eftersom Huvudstaben i den föreslagna 88 § ges en ny uppgift att förhindra och avslöja militära brott. Genom

förslaget strävar man också efter att förhindra eventuella jävssituationer och obefogade påståenden om jäv. Avsikten är inte att ändra bestämmelserna i den gällande lagen om rätten för Försvarsmaktens assessor att besluta om inledande av förundersökning i enlighet med 3 kap. 3 § i förundersökningslagen, som det föreskrivs om i 10 § i lagförslaget.

Som utredare fungerar de överdetektiver som arbetar med brottsbekämpningsuppdrag vid Huvudstaben eller andra tjänstemän som förordnats till uppgiften. Som undersökningsledare fungerar de militärjurister som arbetar med brottsbekämpningsuppdrag vid Huvudstaben eller andra tjänstemän som förordnats till undersökningsledare. Undersökningsledarens uppgifter motsvarar de uppgifter som hör till undersökningsledaren inom polisen. Bestämmelser om behörighetsvillkoren för tjänsterna finns i 12 och 12 a § i statsrådets förordning om försvarsmakten (1319/2007). På grund av de behörighetsvillkor som anges i förordningen är utredarna i praktiken tjänstemän som har polisutbildning och undersökningsledarna tjänstemän som har avlagt juris magister- eller polisbefälsexamen.

Enskilda förhör och andra undersökningsåtgärder kan enligt 2 mom. ges i uppdrag åt en utredare enligt 12 § 3 mom. Dessa utredare är tjänstemän inom Försvarsmakten som fått utbildning för uppgiften. I vissa av Huvudstabens förundersökningar kan ett enskilt förhör eller en annan undersökningsåtgärd också ges en sådan tjänsteman i uppdrag. Personen agerar då under Huvudstabens undersökningsledares eller överdetektivs ledning.

En i 1 mom. 2 punkten avsedd överdetektiv vid Huvudstaben som har avlagt polisunderbefälsexamen eller som uppfyller behörighetsvillkoren för överkonstaplar eller kriminalöverkonstaplar enligt de bestämmelser som utfärdats med stöd av 15 § i polisförvaltningslagen (110/1992) får enligt paragrafens 3 mom. vara undersökningsledare vid förundersökning av ett brott som avses i 93 § under sådana undantagsförhållanden som avses i 3 § 1 och 2 punkten i beredskapslagen och vid försvarstillstånd som avses i 1 § i lagen om försvarstillstånd samt när republikens president med stöd av 32 § 4 mom. i värnpliktslagen har beslutat om repetitionsövningar eller med stöd av 83 § i den lagen har beslutat om extra tjänstgöring.

95 §. Tjänstemän vid Huvudstaben som sörjer för förhindrande och avslöjande av brott som anknyter till sådan underrättelseverksamhet som riktar sig mot Finland på det militära försvarets område och sådan verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret. I paragrafen ska föreskrivas om de tjänstemän vid Huvudstaben som sköter uppgifter inom förhindrande och avslöjande av brott som anknyter till sådan underrättelseverksamhet som riktar sig mot Finland och till sådan verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret.

Tjänstemän vid Huvudstaben som förordnats till brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrodda med uppdraget och som utövar de befogenheter som har samband med detta sörjer enligt paragrafen för förhindrande och avslöjande av brott som anknyter till underrättelseverksamhet som riktar sig mot Finland på det militära försvarets område och till sådan verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret. Det föreslås inte att det rådande rättsläget ska ändras genom bestämmelsen. De tjänstemän vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag ska inte längre jämföras med polismän som hör till befälet och som är anhållningsberättigade samt polismän. Eftersom det föreslås att de bestämmelser om befogenheter som gäller förhindrande och avslöjande av brott och som behövs i de uppgifter som avses i 93 § ska föras in i ett eget kapitel om Försvarsmaktens brottsbekämpning och utan hänvisningar till polislagen, behöver tjänstemännen inte längre jämföras med motsvarande tjänstemän vid polisen.

Av de tjänstemän som förordnas till uppgiften förutsätts liksom för närvarande särskild förtroenhet framför allt med förhindrande och avslöjande av brott som omfattas av den i 93 § av-

sedda behörigheten. Genom förutsättningarna strävar man efter att säkerställa att tillräcklig yrkesskicklighet och tillräckligt kunnande bevaras också vid byte av uppdragshavare och att vem som helst som i övrigt är behörig för en tjänst vid Försvarmakten inte kan förordnas till uppgifterna. Av de tjänstemän som har rätt att besluta om utövandet av befogenheter förutsätts förfarande antingen att de med godkänt resultat genomgått en kurs för en anhållningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för användning av hemliga metoder för inhämtande av information (STEKPOV-kurs) som ordnas av Polisyreshögskolan eller motsvarande utbildning som Försvarmakten själv ordnar. Övriga tjänstemän utbildas på kurser som Försvarmakten själv ordnar, som på samma sätt som för närvarande kan kompletteras till exempel med polisförvaltningens kurser i observation eller andra motsvarande kurser.

Också av militärjurister förutsätts uttrycklig förtrogenhet med uppgifterna. En militärjurist ska avlägga ovannämnda STEKPOV-kurs som ordnas av Polisyreshögskolan och en tjänsteman som arbetar i någon annan uppgift än en uppgift som militärjurist vid Huvudstabens underrättelseavdelning ska inte vara behörig att förordnas till uppgiften enbart på grund av sin juristutbildning. De personer som väljs för uppgifterna ska även i övrigt ha utbildning som stöder uppgifterna eller till exempel längre arbetserfarenhet som kan anses vara till fördel i uppgifterna. Utbildningen kan till exempel vara polisexamen. En person som har arbetserfarenhet som stöder uppgiften ska ha kunnat skaffa den till exempel genom att arbeta som tingsdomare eller åklagare eller i olika juridiska uppgifter inom området.

96 §. *Tjänstemärke, skyldighet att ange ställning som tjänsteman samt identifiering i fråga om tjänstemän som sköter brottsbekämpningsuppdrag vid Huvudstaben.* Paragrafen motsvarar 130 a § i den gällande lagen. Det föreslås inga ändringar i paragrafen. I paragrafens 1 mom. ska föreskrivas att närmare bestämmelser om de i 94 och 95 § avsedda tjänstemännens tjänstemärke utfärdas genom förordning av försvarsministeriet. Dessutom ska föreskrivas att tjänstemännen ska medföra tjänstemärket vid utförandet av tjänsteuppdrag.

Enligt 2 mom. ska en tjänsteman vid behov presentera sig som en i 1 mom. avsedd tjänsteman för den som är föremål för en åtgärd och på begäran visa upp sitt tjänstemärke, om presentationen eller uppvisandet kan ske utan att åtgärden äventyras.

I 3 mom. ska föreskrivas att Försvarmakten ska se till att en tjänsteman som har utfört ett tjänsteuppdrag vid behov kan identifieras.

97 §. *Försvarmaktens tjänstemäns deltagande i förhindrande och avslöjande av brott som anknyter till sådan underrättelseverksamhet som riktar sig mot Finland på det militära försvarets område och sådan verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret.* Paragrafen är ny och i den ska föreskrivas om användning av Försvarmaktens andra tjänstemän än sådana som förordnats till uppgifter som gäller förhindrande och avslöjande av brott vid Huvudstaben för förhindrande och avslöjande av brott som anknyter till sådan underrättelseverksamhet som riktar sig mot Finland på det militära försvarets område och sådan verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret. En tjänsteman vid Försvarmakten som har fått tillräcklig utbildning för uppdrag som gäller förhindrande och avslöjande av brott som anknyter till underrättelseverksamhet som riktar sig mot Finland på det militära försvarets område och till sådan verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret kan enligt paragrafen vid i 93 § avsedd brottsbekämpning utöva de befogenheter som anges i 12 och 13 kap. under ledning och övervakning av en sådan tjänsteman vid Huvudstaben som avses i 95 §. Nämnade tjänsteman vid Försvarmakten är då underställd Huvudstaben.

Genom den föreslagna paragrafen strävar man efter att tydligare och med noggrannare avgränsning beskriva skillnaden mellan tjänsteansvaret för den myndighet och tjänsteman som ansvarar

för, leder och övervakar användningen av den egentliga befogenheten, och tjänsteansvaret för en tjänsteman som stöder uppgiften.

Paragrafen ändrar inte det rådande rättsläget i sak. Vid Försvarmaktens truppförband finns det enheter där tjänstgörande tjänstemän redan för närvarande har utbildats i användningen av hemliga metoder för inhämtande av information och de har, om situationen så krävt, kunnat användas som stöd för utförandet av uppgifterna. Deras deltagande i uppgifterna har grundat sig på 87 § 1 mom. 2 punkten i den gällande lagen, där det konstateras att de i sina uppgifter i de uppdrag som avses i 86 § är underställda Huvudstaben.

Eftersom det i lagförslaget också föreslås nya befogenheter för Försvarmakten, är det ändamålsenligt att betona att behörigheten och uppgifterna endast hör till den brottsbekämpningsmyndighet vid Huvudstaben som särskilt utbildats i dem. Användningen av andra tjänstemän vid Försvarmakten i uppgifterna begränsas endast till deltagande och verksamheten ska alltid ske under ledning och övervakning av den tjänsteman vid Huvudstaben som ansvarar för brottsbekämpning.

98 §. *Tjänstgörande reservisters befogenheter vid förhindrande och avslöjande av brott som anknyter till underrättelseverksamhet som riktar sig mot Finland på det militära försvarets område och till sådan verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret.* I den gällande lagen har reservister befogenheter att förhindra och avslöja brott endast vid störningar under normala förhållanden och under undantagsförhållanden. Behovet av att använda reservister för verksamhet som stöder uppgifter enligt 93 § behövs på det sätt som föreslås i paragrafen redan under normala förhållanden. Den förhindrande och avslöjande verksamheten i anslutning till allvarliga brott, såsom spioneri, är till sin natur exceptionellt proaktiv och kapaciteten måste kunna utnyttjas och resurserna för verksamheten ökas, även om den övriga samhällssituationen inte kräver beslut om undantagsförhållanden. En sådan situation kunde till exempel vara en allvarlig kris eller ett krigstillstånd på annat håll i Europa, vilket också leder till ett ökat intresse för Finland och Försvarmaktens verksamhet.

En reservist, som har fått tillräcklig utbildning för uppdrag som gäller förhindrande och avslöjande av brott som anknyter till underrättelseverksamhet som riktar sig mot Finland på det militära försvarets område och till sådan verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret, och som deltar i en sådan repetitionsövning som avses i 32 § 1 mom. i värnpliktslagen eller i en frivillig övning som avses i 18 § i lagen om frivilligt försvar får enligt paragrafens 1 mom. bistå en myndighet vid Huvudstaben som sköter i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag vid undersökning av upptagningar som uppstår vid teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teleövervakning, teleövervakning med samtycke av den som innehar en teledress eller teleterminalutrustning samt inhämtande av identifieringsuppgifter för teledresser eller teleterminalutrustning. Bistånd kan till exempel innebära översättning av tal eller text på ett främmande språk eller annat stöd, såsom sökningar i register för att närmare specificera föremålet för informationsinhämtningen eller en teknisk anordning som personen innehar till exempel för en tillståndsansökan till domstolen. Biståndet kan aldrig utgöras av ett självständigt utövande av de befogenheter som anges i momentet, eftersom de har ansetts kunna utövas endast av tjänstemän vid Huvudstaben som handlar under tjänsteansvar.

Enligt paragrafens 2 mom. får en sådan reservist som avses 1 mom. få dessutom bistå en myndighet vid Huvudstaben som sköter i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag vid sådan installation och avinstallation av anordningar, metoder eller programvara som avses i 139 §. Det kan vara fråga om en installationsåtgärd av teknisk natur eller en åtgärd som för att den ska kunna genomföras kan kräva till exempel sådan sakkunskap om datakommunikationsnät som innehas av en reservist.

En reservist som med stöd av 47 § i lagen om försvarsmakten har avgått från sin tjänst och som har skött brottsbekämpningsuppdrag enligt 93 § får enligt paragrafens 3 *mom.* utöva de befogenheter som anges i 99, 100, 101 och 102 § och i 13 kap. Det är alltså fråga om soldater som uppnått avgångsålder och som avgått från tjänstgöringen vid den myndighet som sköter de brottsbekämpningsuppgifter som avses i 93 § vid Huvudstaben. De kan under sin tjänstgöring anses ha samlat på sig sådan betydande kompetens som det är nödvändigt att kunna använda ännu efter att de lämnat uppgiften. De reservister som avses i momentet får trots sin yrkesskicklighet och erfarenhet utöva befogenheterna endast under ledning och tillsyn av en tjänsteman som är särskilt förtrogen med användningen av metoder för underrättelseinhämtning. Förteckningen över de befogenheter som kan användas är dock på grund av deras bakgrund och kunskande mer omfattande än för andra reservister som tjänstgör i enlighet med värnpliktslagen.

En till tjänstgöring förordnad reservist som har fått tillräcklig utbildning får enligt paragrafens 4 *mom.* utöver vad som föreskrivs i 1 och 2 *mom.* använda sig av systematisk observation, teknisk avlyssning, optisk observation, teknisk spårning och teknisk observation av utrustning under sådana undantagsförhållanden som avses i 3 § 1 och 2 punkten i beredskapslagen, vid försvarstillstånd som avses i 1 § i lagen om försvarstillstånd, under mobilisering som avses i 86 § i värnpliktslagen samt när republikens president har beslutat om repetitionsövningar med stöd av 32 § 4 *mom.* i värnpliktslagen eller om extra tjänstgöring med stöd av 83 § i den lagen. Vid inhämtande av information enligt detta moment får information om meddelandets innehåll inte inhämtas.

När ett tvingande behov som uppstår i Finlands säkerhetspolitiska omgivning förutsätter det kan republikens president på föredragning av kommandören för Försvarsmakten förordna värnpliktiga som hör till reserven till en repetitionsövning för att flexibelt höja den militära beredskapen. Det behov som uppstår i den säkerhetspolitiska omgivningen kan t.ex. hänföra sig till en okonventionell militär övning som ordnas i Finlands närområde eller till en annan situation som utvecklas till att bli hotande. De hemliga metoder för inhämtande av information som uttryckligen nämns i paragrafen, med undantag för teknisk avlyssning, är till sin karaktär sådana som de värnpliktiga har kunnat få tillräcklig utbildning och förtrogenhet med på basis av beväringstjänsten och repetitionsövningar, och de ingriper inte i hemligheten i fråga om förtroliga meddelanden. I momentet ska det också finnas ett särskilt omnämnande om att de metoder för underrättelseinhämtning som avses i momentet inte får användas för att utreda innehållet i ett meddelande.

Alla uppgifter förutsätter tillräcklig utbildning av värnpliktiga reservister, är i regel biträdande uppgifter samt begränsar sig till på förhand definierade hemliga metoder för inhämtande av information eller granskning eller analys av information som erhållits med hjälp av olika metoder för inhämtande av information. Vid bedömningen av utbildningens tillräcklighet ska man beakta reservistens kunskaper och färdigheter samt hur lång tid det har gått från reservistens utbildning. Särskild uppmärksamhet bör fästas vid kunskaper i informationssäkerhet och beredskapen att behandla personuppgifter. Utanför tillämpningsområdet har man lämnat värnpliktiga som fullgör sin beväringstjänst, eftersom syftet med beväringstjänsten inte anses omfatta utförandet av sådana uppgifter som avses i paragrafen. Deras utbildning pågår dessutom ännu under tjänstgöringstiden, och de har således inte förutsättningar att utföra de uppgifter som avses i paragrafen, med vilka man i betydande grad ingriper i individens i lag skyddade intressen. Från fall till fall bör man dock separat bedöma behovet av att använda personer som fullgör sin beväringstjänst när den militära beredskapen höjs. Vid bedömningen ska beväringarnas kunskaper och färdigheter att sköta olika uppgifter beaktas. Med detta kan till exempel avses hur långt beväringen hunnit i sin utbildning.

Enligt 5 mom. ska biståndet eller utövandet av befogenheterna ske under ledning och övervakning av en i 95 § avsedd tjänsteman vid Huvudstaben. All verksamhet ska alltså ske under ledning och övervakning av en tjänsteman vid Huvudstaben som handlar under tjänsteansvar. Ansvar för utövandet av offentlig makt ligger alltid hos en tjänsteman som är anställd hos en myndighet. Bestämmelser om rätten att använda maktmedel och nödvärn finns i 104 §.

Enligt paragrafens 6 mom. ska på reservister som använder befogenheter enligt denna paragraf tillämpas bestämmelserna om straffrättsligt tjänsteansvar.

Enligt paragrafens 7 mom. ska staten svara för skada som orsakats i samband med en uppgift som avses i denna paragraf. Bestämmelser om skadestånd finns i skadeståndslagen (412/1974).

Enligt paragrafens 8 mom. ska på skadeståndsansvaret för en person som utför en uppgift som avses i denna paragraf tillämpas bestämmelserna i 4 kap. i skadeståndslagen om en värnpliktigs skadeståndsansvar.

12 kap.

Huvudstabens befogenheter vid brottsbekämpning

Allmänna befogenheter

Bestämmelser om polisens användning av maktmedel och andra allmänna befogenheter finns i polislagen. Bestämmelser om Gränsbevakningsväsendets och Tullens tjänstemäns användning av maktmedel och andra allmänna befogenheter finns i gränsbevakningslagen respektive tullagen, inte i dessa myndigheters brottsbekämpningslagar. I lagen om försvarsmakten föreskrivs om användning av maktmedel och andra allmänna befogenheter för andra tjänstemän än sådana som sköter förundersökning. I lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten föreskrivs ingenting om användning av maktmedel eller allmänna befogenheter för tjänstemän som utför brottsbekämpningsuppgifter vid Huvudstaben, utan lagen innehåller endast en hänvisning till annan lagstiftning.

Enligt 37 § 1 mom. i den gällande lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten gäller i fråga om befogenheterna för de tjänstemän vid Huvudstaben som sköter förundersökning i ett sådant uppdrag som avses i 35 § vad som i förundersökningslagen, tvångsmedelslagen eller någon annanstans i lag föreskrivs om en polismans befogenheter vid förundersökning av brott. De tjänstemän vid Huvudstaben som sköter förundersökning har i sin uppgift för närvarande polismans befogenheter, om vilka utöver i förundersöknings- och tvångsmedelslagen föreskrivs i 2 kap. i polislagen, där det föreskrivs om allmänna befogenheter, bl.a. om identifiering, avspärrning av platser och områden, säkerhetsvisitation och användning av maktmedel. Däremot har det varit oklart om och i vilken utsträckning man i uppgifter enligt 86 § i lagen redan nu kunnat tillämpa de allmänna befogenheterna enligt 2 kap. i polislagen, eftersom det i 89 § 1 mom. i den gällande lagen endast föreskrivs allmänt, att i fråga om befogenheterna för de tjänstemän som sköter förebyggandet och avslöjandet av brott inom försvarsmakten i sådana uppdrag som avses i 86 § 1 mom. gäller vad som i polislagen föreskrivs om befogenheter vid förebyggande och avslöjande av brott.

I den gällande lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten förbjuds inte användning av maktmedel direkt, men i verksamheten har ändå inte tillämpats polislagens bestämmelser på motsvarande sätt som i fråga om de allmänna befogenheterna. I förarbetena till lagen (RP 30/2013 rd) har dessutom i tiden konstaterats, att det inte finns något behov för

tjänstemännen vid Huvudstaben att använda maktmedel i sin uppgift, utan att man i det fallet kan ty sig till polisen.

De föreslagna nya bestämmelserna om användning av maktmedel ändrar nuläget. Det är inte ändamålsenligt eller en fungerande lösning att i tjänsteuppdrag ty sig till polisens hjälp vid störningar under normala förhållanden och i synnerhet inte under undantagsförhållanden. När polisen är en allmän myndighet är varje specialmyndighet huvudansvarig aktör inom sitt eget uppgiftsområde och då i synnerhet för användningen av maktmedel, men det bör också föreskrivas om de allmänna befogenheterna i den lag som gäller den berörda myndighetens verksamhet och befogenheter. Det är inte ändamålsenligt att hänvisa till polislagens bestämmelser, eftersom polisen också har befogenheter som grundar sig på tryggnad av den allmänna ordningen och som inte behöver användas i Huvudstabens brottsbekämpningsuppdrag. Därför är det ändamålsenligt att det föreskrivs om allmänna befogenheter i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten.

Avsikten är att genom den nya regleringen tydligt skriva in befogenheterna för tjänstemän vid Huvudstaben som utför brottsbekämpningsuppdrag i lagen. Målet är att förenhetliga praxis inom Huvudstabens brottsbekämpningsuppgifter samt att utarbeta en exakt och noggrant avgränsad reglering om detta. Bestämmelserna i kapitlet tillämpas både på i 88 § avsett förhindrande, avslöjande och utredande av militära brott och i de uppgifter för förhindrande och avslöjande av brott som avses i 93 §.

De allmänna befogenheter som föreslås är mer begränsade än polisens. Med beaktande av Försvarsmaktens uppgifter är det inte ändamålsenligt att föreslå en rätt för Huvudstaben att utöva alla de allmänna befogenheter som polisen har, till exempel rätten att skydda hemfriden och den offentliga friden, rätten att skingra folksamlingar eller rätten att stoppa och flytta fordon.

99 §. Utredning av identitet. I paragrafen föreskrivs om rätten för tjänstemän vid Huvudstaben som utför brottsbekämpningsuppdrag att i samband med tjänsteuppdraget utreda identiteten. Paragrafen är i den form som den föreslås ny och samtidigt gemensam för alla myndigheter som sköter brottsbekämpningsuppdrag vid Huvudstaben. Paragrafen motsvarar 2 kap. 1 § i polislagen och den gäller utöver de brottsbekämpningsuppgifter som avses i 93 § också i 88 § avsett förhindrande och avslöjande av militära brott samt utredande av brott.

Enligt *1 mom.* har en tjänsteman vid Huvudstaben som utför ett brottsbekämpningsuppdrag har rätt att utreda en enskild tjänsteuppgift rätt att av var och en få veta namn, personbeteckning, eller om sådan saknas, födelsedatum och nationalitet samt var personen i fråga kan anträffas.

En tjänsteman som utför brottsbekämpningsuppdrag vid Huvudstaben ska alltså i fortsättningen ha rätt att utreda identiteten och, om objektet vägrar, rätt att utreda identiteten t.ex. på basis av signalement eller vid behov genom att gripa personen i fråga. En tjänsteman kan så på ett tillförlitligt sätt försäkra sig om identiteten hos en person som har blivit föremål för en åtgärd eller hos en person som annars har samband med tjänsteuppdraget, till exempel i en situation där det på grund av utrustning eller anordningar som personen har med sig eller var personen påträffas uppstår ett antagande om att personen deltar i eventuell olaglig verksamhet eller i förberedande av sådan. Under undantagsförhållanden accentueras sådana situationer och då ökar också sannolikheten för att en person behöver gripas.

Om en person vägrar lämna de uppgifter som avses i *1 mom.* och om personen inte kan identifieras på annat sätt har tjänstemannen enligt paragrafens *2 mom.* rätt att utreda identiteten med hjälp av signalement. Härvid ska iaktas vad som i 8 kap 33 § 2–4 mom. i tvångsmedelslagen föreskrivs om genomsökning av personer.

En tjänsteman vid Huvudstaben som utför ett brottsbekämpningsuppdrag har enligt paragrafens 3 *mom.* rätt att för identifiering gripa en person som vägrar lämna uppgifter enligt 1 *mom.* eller som lämnar sannolikt falska uppgifter om de nämnda omständigheterna, förutsatt att gripandet är nödvändigt för att klarlägga identiteten. Den som har gripits ska frigges så snart behövliga uppgifter erhållits, dock senast 24 timmar efter gripandet.

100 §. Avspärrning av platser och områden. På samma sätt som utredning av identitet är också paragrafen om avspärrning av platser och områden ny och den gäller utöver de brottsbekämpningsuppdrag som avses i 93 § också i 88 § avsett förhinder och avslöjande av militära brott samt utredande av brott. Paragrafen är till sitt tillämpningsområde mer begränsad än 2 kap. 8 § i polislagen och avgränsas endast till Huvudstabens brottsbekämpningsuppdrag och utförandet av dem. Till Huvudstabens befogenheter hör inte uppgifter i samband med upprätthållande av allmän ordning och säkerhet.

Enligt paragrafens 1 *mom.* har en tjänsteman vid Huvudstaben som utför ett brottsbekämpningsuppdrag rätt att i syfte att utföra en uppgift som anges i denna lag spärra av, stänga eller utrymma platser och områden som är i allmänt bruk. En tjänsteman vid Huvudstaben som utför ett brottsbekämpningsuppdrag har dessutom rätt att förbjuda eller begränsa vistelse eller trafik på ett område som avses ovan, om det behövs för att trygga förhindrandet eller avslöjandet av ett brott.

I samband med förhinder och avslöjande av brott enligt 9 kap. i den gällande lagen har det inte funnits någon möjlighet att avspärra platser och områden. Behovet kan dock uppstå i en situation där det på en plats eller ett område uppdragas till exempel en teknisk anordning som enligt myndighetens bedömning på basis av sina egenskaper kan eller hade kunnat antas användas eller ha använts till exempel för olaglig underrättelseinhämtning. Platsen eller området bör spärras av för att myndigheten utan avbrott och hinder ska kunna utföra platsundersökning, samt eventuellt förbereda transporten av föremålet för fortsatta undersökningar. Sådana kan vara till exempel obemannade luftfartyg, om vilkas omhändertagande det dessutom föreskrivs särskilt också i lagen om försvarsmakten. Avspärrning av en plats eller ett område kan i vissa situationer också användas som en åtgärd för skyddande av hemligt inhämtande av information. Avspärrning av en plats eller ett område kan också behövas till exempel när föremålet kan antas vara en odetonerad projektil.

Enligt paragrafens 2 *mom.* har en tjänsteman vid Huvudstaben som utför ett brottsbekämpningsuppdrag rätt att på förordnande av en militärjurist eller en annan tjänsteman som är särskilt förtrogen med användning av hemliga metoder för inhämtande av information och i brådskande fall även utan förordnande spärra av eller utrymma ett område som omfattas av hemfrid eller offentlig frid, om det är nödvändigt för att avvärja en fara som utgör ett omedelbart hot mot liv eller hälsa och de som befinner sig på området inte annars kan skyddas. Situationen kan till exempel konkretiseras när det i samband med en genomsökning uppdragas militära explosiva varor i en bostad, det vill säga ett område som skyddas av hemfriden.

Enligt paragrafens 3 *mom.* har en tjänsteman vid Huvudstaben som utför ett brottsbekämpningsuppdrag rätt att förbjuda eller begränsa flyttandet av föremål eller befalla någon att flytta på ett föremål på en plats eller ett område om det är nödvändigt för att trygga uppdraget. En motsvarande rätt har en tjänsteman vid Huvudstaben som utför ett brottsbekämpningsuppdrag även på hemfridsskyddade områden, om åtgärden behövs för att avvärja en fara som hotar liv eller hälsa eller skydda egendom.

101 §. Säkerhetsvisitation. I paragrafen ska föreskrivas om säkerhetsvisitation och paragrafen är helt ny. Paragrafen motsvarar 2 kap. 12 § i polislagen samt 65 § i gränsbevakningslagen.

Enligt paragrafens *1 mom.* ska en tjänsteman vid Huvudstaben som utför ett brottsbekämpningsuppdrag i samband med gripande, anhållande, häktning och andra åtgärder som riktar sig mot den personliga friheten ha rätt att kontrollera vad en person har i sina kläder eller annars på sig eller i medhavda saker, för att förvissa sig om att personen inte innehar föremål eller ämnen varmed denne kan äventyra sin förvaring eller utsätta sig själv eller andra för fara. En tjänsteman vid Huvudstaben som utför ett brottsbekämpningsuppdrag ska i samband med tjänsteuppdrag få kroppsvisitera en person för att hitta sådana föremål eller ämnen också i andra fall, om det av grundad anledning behövs för att trygga säkerheten i arbetet och fullgörandet av tjänsteuppdraget för den tjänsteman vid Huvudstaben som utför brottsbekämpningsuppdraget.

Det är motiverat att föreskriva om säkerhetsvisitation som en rutinåtgärd oberoende av beredskapsläget, om i lagen införs till exempel den rätt att gripa i samband med utredande av identiteten eller den rätt att använda fängsel som nu föreslås. Bestämmelsen gäller alla situationer, oberoende av om det är fråga om Huvudstabens brottsbekämpningsmyndighets egna åtgärder, handräckning till en annan myndighet eller till exempel verksamhet i enlighet med 187 § i lagförslaget inom en annan brottsbekämpningsmyndighets uppgiftsområde. Ett särskilt behov av att säkerhetsvisitera personliga saker kunde också konkretiseras i samtalssituationer i samband med vissa uppgifter som avses i 93 §.

Paragrafen är också nödvändig för tryggande av tjänstemannens säkerhet i arbetet, liksom även för tryggande av säkerheten för den person som är föremål för åtgärden. Visitationsbehovet kan ha samband såväl med situationen för genomförande av en åtgärd i allmänhet som med den person som är föremål för åtgärden. Farliga föremål som söks genom en säkerhetsvisitation är bland annat skjut- och blankvapen samt farliga ämnen, såsom sprängämnen, brännbara vätskor och gaser. Till exempel av omständigheterna, såsom en visuell iakttagelse av ett vapen eller personens aggressiva beteende, kunde man dra slutsatsen att personen innehar farliga föremål eller ämnen. Det kan också vara fråga om en förhandsuppgift som myndigheten har, en varning som inkommit till den eller tidigare uppgifter hos myndigheten om personen i fråga.

I paragrafens *2 mom.* ska föreskrivas att i samband med frihetsbegränsande åtgärder kan en person kroppsvisiteras eller saker som personen för med sig kontrolleras också för att hitta dokument som behövs för identifiering av denne. Detta är motiverat, om personen till exempel vägrar redogöra för sin identitet i samband med ett gripande.

Enligt *3 mom.* ska farliga föremål och ämnen som avses i 1 mom. vid behov fråntas den visiterade. Också sådana föremål och ämnen ska fråntas den visiterade som det annars enligt lag eller med stöd av lag är förbjudet att inneha. Om farliga föremål eller ämnen hittas, ska de till exempel för den tid gripandet varar tas från den visiterade och vid behov återlämnas efter det att åtgärden avslutats. Också sådana föremål och ämnen som nödvändigtvis inte är sådana farliga föremål eller ämnen som avses i 1 eller 3 mom., men som det är straffbart att inneha ska fråntas den visiterade. Sådana föremål eller ämnen kan till exempel vara narkotika eller sådana tillståndspliktiga redskap som personen inte har vederbörligt tillstånd att inneha. Bestämmelser om hantering av omhändertagen egendom finns i 103 §.

Säkerhetsvisitationen är inte en helt ny uppgift för Försvarmakten. I 20 § i lagen om Försvarmakten föreskrivs det om rätten för en tjänsteman i vakt- eller jourtjänst att utföra säkerhetsvisitation. Enligt paragrafen har en tjänsteman i vakt- eller jourtjänst i samband med avlägsnandet eller gripandet av en person rätt att utföra kroppsvisitation och granska de saker personen medför för att försäkra sig om att det inte är fråga om föremål eller ämnen med vilka personen kan utsätta sig själv eller andra för fara. Tjänstemannen har rätt att frånta den gripne de farliga föremål eller ämnen som påträffas vid visitationen. De ska återlämnas när personen avlägsnar sig eller frigges, om det inte finns något hinder för det enligt lag.

Tjänstemän vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag är inte i sin tjänsteuppgifter i vakt- eller jourtjänst. Bestämmelserna i 20 § i lagen om försvarsmakten har dessutom föreskrivits för upprätthållande av säkerhet och ordning på ett område som stadigvarande eller tillfälligt används av försvarsmakten. Därför är bestämmelsen inte som sådan direkt tillämplig för Huvudstabens brottsbekämpningsuppgifter. Till exempel förhör utförs också annanstans än inom Försvarsmaktens områden. Därför anses det behövt att separat föreskriva om säkerhetsvisitation i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten.

102 §. Verkställande av säkerhetsvisitationer. I paragrafen föreskrivs närmare om sätten för verkställande av säkerhetsvisitation enligt 101 § och om de metoder som används vid visitationen. Bestämmelsen är ny och den motsvarar 2 kap. 13 § i polislagen samt 65 a § i gränsbevakningslagen.

Säkerhetsvisitation kan enligt paragrafens 1 mom. verkställas manuellt, vilket innefattar en visitation ovanpå kläderna på den person som är föremål för den samt av de saker som personen medför. En manuell visitation möjliggör också att kläder och saker i viss grad visiteras i fråga om innehåll och den är den allmännaste metoden för verkställande av en säkerhetsvisitation. En säkerhetsvisitation ger inte befogenhet till exempel till att granska uppgifter i en mobiltelefon eller av en anteckningsbok som hittas i personens ficka.

I paragrafen nämns också användning av hund. Med tränad hund avses en hund som tränats för myndighetens bruk, såsom en militärpolishund. En säkerhetsvisitation som verkställs med metalldetektor är en metod som ingriper mindre i integriteten hos den som utsätts för åtgärden än till exempel en manuell säkerhetsvisitation. Det är dock inte alltid möjligt eller ens ändamålsenligt att använda metalldetektor eller någon annan teknisk anordning, såsom en genomlysningssanordning, i Huvudstabens brottsbekämpningsuppgifter. Uttrycket "*på något annat jämförbart sätt*" betonar myndighetens prövning i det enskilda fallet, om situationen inte möjliggör användning av ovannämnda metoder.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs om de principer som iakttas i samband med säkerhetsvisitation, dessutom med beaktande av vad som i lagförslagets 1 kap. föreskrivs om de allmänna principerna för Huvudstabens brottsbekämpningsmyndighets verksamhet. Visitationen ska inte få kränka den visiterades personliga integritet mer än vad som är nödvändigt för utförande av uppdraget. Även om säkerhetsvisitation ska ses som en rutinåtgärd, ska det i fråga om den alltid iakttas prövning som grundar sig på en helhetsbedömning.

Vid visitationen ska dessutom iakttas den diskretion som förhållandena kräver. Den visiterade ska behandlas på ett korrekt sätt och de faktorer som ska beaktas kan ha samband med personens ålder, hälsotillstånd eller blygsamhetssynpunkter. Med blygsamhetssynpunkter avses till exempel att säkerhetsvisitationen, om situationen det tillåter, alltid utförs av en person av samma kön.

103 §. Hantering av omhändertagen egendom. I paragrafen ska föreskrivas om behandlingen av föremål eller ämnen som tagits från en person vid en säkerhetsvisitation. Paragrafen är ny och den motsvarar 2 kap. 15 § i polislagen samt 66 a § i gränsbevakningslagen.

Enligt paragrafens 1 mom. ska farliga föremål och ämnen som Huvudstaben tagit om hand med stöd av 101 § återlämnas till innehavaren utan dröjsmål och senast inom 14 dygn. Den tidsfrist som fastställts i lagen är den maximala tiden och tiden för återlämnande på 14 dygn ska inte ses som en huvudregel. Återlämnandet ska också ske utan dröjsmål, med beaktande av de allmänna principerna i lagförslagets 1 kap. (framför allt principen om minsta olägenhet). I momentet ska också föreskrivas om överlämnande av ett föremål eller ämne till polisen, om det inte riskfritt kan återlämnas till innehavaren.

Enligt 2 *mom.* ska beslutet om förstörande av ett föremål eller ämne av ringa värde fattas av en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 88 eller 93 § i denna lag avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med användning av hemliga metoder för inhämtande av information.

Enligt paragrafens 3 *mom.* ska ägaren och innehavaren till föremålet eller ämnet ges tillfälle att bli hörda före förstöringen, om det inte är fråga om egendom av ringa värde. Över omhändertagandet och förstöringen ska det upprättas protokoll eller göras motsvarande anteckningar i någon annan handling.

104 §. Användning av maktmedel. I paragrafen föreskrivs om de maktmedel som kan användas i Huvudstabens brottsbekämpningsuppgifter. Bestämmelsen är ny för alla myndigheter som sköter brottsbekämpningsuppdrag vid Huvudstaben. Paragrafen motsvarar huvudsakligen 2 kap. 17 § i polislagen och 35 § i gränsbevakningslagen. Separata bestämmelser om militärpersoners och militära förmäns användning av maktmedel samt om användning av maktmedel för ingripande i obemannade luftfartygs färd finns i lagen om försvarsmakten.

Enligt paragrafens 1 *mom.* har en tjänsteman vid Huvudstaben som utför ett brottsbekämpningsuppdrag, då denne utför ett tjänsteuppdrag som anges i denna lag, om inte annat bestäms någon annanstans i lag, för att bryta ner motstånd, avlägsna en person från en plats, gripa en person, förhindra att någon som berövats sin frihet flyr, avlägsna ett hinder eller avvärja ett överhängande brott eller någon annan farlig gärning eller händelse använda maktmedel i den mån det behövs och kan anses försvarligt. Frågan om maktmedlen kan försvaras ska bedömas utifrån hur viktigt och brådskande tjänsteuppdraget är, motståndets farlighet, vilka resurser som står till förfogande samt övriga omständigheter som är relevanta för en helhetsbedömning av situationen. Om det är nödvändigt att använda maktmedel ska de endast användas i en sådan omfattning och så länge som det nödvändigtvis krävs för utförandet av det lagstadgade tjänsteuppdraget (principen om lindrigaste medel). Försvar som inleds för tidigt eller genomförs efter att attacken redan har avslutats ska inte längre anses som användning av befogenheten. Rätt att använda maktmedel har endast en tjänsteman som fått ändamålsenlig utbildning för det.

Med användning av maktmedel avses användning av maktmedelsredskap eller fysisk kraft med syfte att antingen direkt eller indirekt påverka beteendet hos en person eller till exempel ett farligt djur som är föremål för en åtgärd. Med användning av maktmedel avses dessutom användning av maktmedelsredskap eller fysisk kraft för att avlägsna ett hinder eller stoppa ett fortskaffningsmedel. Genom användning av maktmedel försöker man upprätthålla situationskontrollen hos sig själv och undvika att det uppstår en nödvärnssituation.

Den gällande lagen innehåller inga bestämmelser om användning av maktmedel vid Huvudstabens uppgifter för förhindrande, avslöjande och utredande av brott. Lagen kan tolkas vitt och hade på basis av sin ordalydelse gett en möjlighet att tillämpa 2 kap. 17 § i polislagen i uppgifter för att utreda brott, men Försvarsmakten har förhållit sig ytterst återhållsam till en sådan tolkning. De tjänstemän vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag ska dock vid behov ha rätt att använda maktmedel i sina tjänsteuppgifter. Detta förutsätter dock att rättigheterna på ett ändamålsenligt och tydligt sätt inskrivits i lagen och att de dessutom också innehåller verksamhet under tjänsteansvar i nödvärnssituationer.

De allmänna principer som ska iaktas i brottsbekämpning som avses i lagförslagets 4–7 § ska också iaktas vid användning av maktmedel. En förutsättning för användning av maktmedel är att andra åtgärder, i första hand anvisningar, råd, uppmaningar eller order, har visat sig vara otillräckliga. Användningen ska ske utan att det orsakas någon större skada eller olägenhet än vad som är nödvändigt och det ska inte ingripas i någons rättigheter i större utsträckning än vad

som är nödvändigt för utförande av uppgiften (principen om minsta olägenhet). Om det kan antas att användningen av maktmedel inte under några förhållanden kan leda till det mål som eftersträvas, ska man avstå från åtgärden. I en användningssituation kan endast sådana behövliga maktmedel användas som kan anses försvarbara med hänsyn till situationen som helhet. Användning av maktmedel är möjlig endast inom noggrant definierade tidsgränser och så att det valda maktmedlet är det lindrigaste, effektivaste och bäst fungerande i just den aktuella situationen (nödvändighetsprincipen). Användningen ska som helhet bedömd vara försvarbar, det vill säga att den skada som användningen av maktmedel orsakar föremålet för den ska avvägas mot den nytta som uppnås genom användningen av maktmedel (proportionalitetsprincipen). Vid valet av maktmedel ska man beakta de sannolika följderna av användningen av maktmedel och konsekvenserna för den som är föremål för dem och framför allt för säkerheten för utomstående och den som använder maktmedel. Användningen ska vara allmänt godkänd, prestationssäker och trygg. Utvärderingen av konsekvenser och följder ska vara kontinuerlig.

Med rätten att använda maktmedel i tjänsteuppgifter eftersträvas naturligtvis inte en utvidgning av uppgiftsfältet för upprätthållande av allmän ordning och säkerhet. Det är fråga om förmågan att använda dem självständigt. Tills vidare har man om brottsbekämpningsuppgiften så förutsatt varit tvungen att tillgripa polisens eller någon annan förundersökningsmyndighets hjälp och till exempel i samband med en husrannsakan i samband med en förundersökning har man bett att en stödpatrull från polisen ska närvara. Med handräckning kan man dock inte svara på uppgiften i en snabb situation, till exempel åtgärder som i krävande situationer riktas mot en person som ertappas på bar gärning eller på flykt.

Rätten att använda behövliga maktmedel hänför sig också till arbetarskyddet för tjänstemän som utför ett tjänsteuppdrag. Detta gäller alla beredskapssituationer, t.ex. när en myndighet är tvungen att tala med en tydligt myndighetsfientlig person. Behovet av att använda maktmedel kan uppstå snabbt och andra myndigheters resurser, särskilt under undantagsförhållanden, är inte nödvändigtvis tillräckliga eller står till förfogande för tillfället. Det är inte ändamålsenligt att en tjänsteman kan försvara sig mot ett obehörigt angrepp endast med hjälp av nödvärn.

Regleringen av användning av maktmedel är inte ny för Försvarmakten. I 23 § i lagen om försvarmakten finns bestämmelser om rätten för krigsmän i vakt- eller jourtjänst och säkerhetsmän som utför säkerhetsuppgifter att använda maktmedel. Det är skäl att notera att Huvudstabens brottsbekämpningsuppdrag inte är en krigsmans vakt- eller jourtjänst eller en säkerhetsmans säkerhetsuppgift. Därför vore det speciellt, om till exempel tjänstemän som sköter uppgifter under undantagsförhållanden har rätt att använda militära maktmedel och vid behov också ett personligt skjutvapen som överlåts till dem, medan de i brottsbekämpningsuppdrag inte får använda något som helst personligt maktmedelsredskap, än mindre ett tjänstevapen.

Vid användning av maktmedel är det alltid fråga om omedelbart tvång och användningen av maktmedel är den kraftigaste formen av maktutövning. Genom användar- och utbildningssystem säkerställs en nivå på användning av maktmedel inom Försvarmakten som uppfyller kraven på säkerhet i arbetet och tidsenlighet. Man utbildar själv dem som använder maktmedel och utbildare i användningen av maktmedel, och utbildning som ges av andra myndigheter ersätter inte som sådan den utbildning som ges inom Försvarmakten. Huvudutbildaren i användningen av maktmedel kan enligt prövning godkänna en annan myndighets utbildning i användning av maktmedel med beaktande av behörighetsutbildningen. En person som inte har åtminstone rätt att använda maktmedel eller vars rätt inte är i kraft kan inte fungera i en uppgift som förutsätter användning av maktmedel. Försvarmaktens utbildning i användningen av maktmedel samt kraven och anvisningarna i anslutning till den har utarbetats så att de överensstämmer med polisens utbildning i användningen av maktmedel.

Den som tjänstgör vid Försvarsmakten och som på begäran eller med samtycke av en tjänsteman vid Huvudstaben som utför ett brottsbekämpningsuppdrag tillfälligt bistår en sådan tjänsteman i en situation där bistånd från en utomstående sida ska anlitas vid användning av maktmedel på grund av ett synnerligen viktigt och brådskande brottsbekämpningsuppdrag har enligt paragrafens 2 mom. rätt att under tjänstemannens uppsikt använda sådana nödvändiga maktmedel som tjänstemannen vid Huvudstaben med stöd av sina befogenheter ger fullmakt till.

I momentet föreskrivs om rätten att använda maktmedel för i förhållande till Huvudstabens brottsbekämpningsuppdrag utomstående tjänstemän som tjänstgör inom Försvarsmakten. Sådana personer kan till exempel vara tjänstemän som är militärpolis och som i sina tjänsteuppgifter fått utbildning i användning av maktmedel eller tjänstemän som arbetar med personskyddsuppgifter.

Enligt bestämmelsen ska en person som biträder en tjänsteman vid Huvudstaben ha rätt att använda maktmedel. Biträdandet ska ske på begäran eller med samtycke av tjänstemannen vid Huvudstaben. Begreppet biträdande förutsätter att det finns ett befintligt behov av hjälp eller det behövs hjälp i en förväntad situation.

Det är nödvändigt att den tjänsteman vid Huvudstaben som behöver hjälp är medveten om befogenheterna hos en annan tjänsteman som deltar i hans eller hennes tjänsteåtgärder och om befogenheternas omfattning. Begäran om bistånd i en uppgift kan vara uttrycklig eller framföras indirekt med gester eller på något annat sätt. Begäran kan också innebära omedelbar användning av maktmedel. En biträdande tjänstemans rätt att använda maktmedel ska alltid förutsätta att den tjänsteman vid Huvudstaben som avses i bestämmelsen i samband med begäran om bistånd eller under den tid biträdandet sker har befullmäktigat den biträdande personen att använda maktmedel. En sådan befogenhet att använda maktmedel i ett enskilt fall kan ges av den tjänsteman vid Huvudstaben som har framställt begäran om bistånd inom ramen för sin behörighet eller av någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag i samma situation. Under uppdraget kan den biträdande personens rätt att använda maktmedel begränsas tidsmässigt eller i fråga om redskap, former eller objekt.

Enligt 3 mom. har en reservist som avses i 98 § och 176 § i denna lag rätt att för utförande av ett synnerligen viktigt och brådskande uppdrag under uppsikt av en tjänsteman vid Huvudstaben som utför ett brottsbekämpningsuppdrag använda sådana nödvändiga maktmedel som tjänstemannen vid Huvudstaben med stöd av sina befogenheter ger fullmakt till. I 98 och 176 § i lagen föreskrivs enligt förslaget om reservisters deltagande i brottsbekämpningsuppdrag.

Maktmedel och de rättigheter och ansvar som hänför sig till dem ska i första hand användas av tjänstemän i tjänsteförhållande vid Försvarsmakten. Reservister som är i tjänst, bistår i uppgifter eller använder metoder för inhämtande av information kan dock i sina uppgifter råka ut för situationer där de på ett eller annat sätt kan bli tvungna att använda maktmedel. Efter att ha fått utbildning i uppgifterna kan många av dem, i synnerhet vid allvarliga störningar under normala förhållanden eller under undantagsförhållanden, sköta tjänstgöringsuppgifter mycket självständigt i förhållande till Huvudstabens ledning och övervakning av brottsbekämpningen. En enskild uppgift kan genomföras relativt långt borta och ledningen och övervakningen genomföras i realtid till exempel genom kommunikationsförbindelser.

För att en reservist ska kunna beordras ha rätt att använda maktmedel, förutsätts av dem dock också annat än sedvanlig utbildning för soldater i användning av maktmedel under militärtjänsten. För genomförandet av utbildningen ansvarar den myndighet som sköter brottsbekämpningsuppdrag vid Huvudstaben, men den kan också genomföras som en del av Försvarsmaktens

övriga utbildning i användning av maktmedel. Rätten att använda maktmedel kan naturligtvis begränsas tidsmässigt eller i fråga om redskap, former eller objekt.

I 4 mom. ska ingå en hänvisningsbestämmelse om excess i samband med användning av maktmedel. Om det föreskrivs i 4 kap. 6 § 3 mom. och 7 § i strafflagen (39/1889). Om de föreskrivna gränserna överskridits vid användningen av maktmedel, är gärningsmannen enligt 4 kap. 6 § 3 mom. fri från straffansvar, om det finns synnerligen vägande grunder för att anse att det inte skäligen kunde ha krävts att gärningsmannen skulle ha reagerat på annat sätt. Vid bedömningen beaktas gärningsmannens ställning och utbildning samt hur viktigt uppdraget och hur oförutsedd situationen var.

Excess i samband med användning av maktmedel är en ursäktande grund. Huruvida excessvillkoren uppfylls avgörs enligt de principer som påverkar den allmänna skuldbedömningen. Det avgörande är, om användningen av maktmedel i situationen kan anses förståelig och förlåtlig. De kriterier som ska tillämpas vid bedömningen påminner nära om de omständigheter med stöd av vilka även frågan om excess i nödvärn avgörs. Tillämpningsområdena för reglerna om maktmedelsanvändning och den allmänna nödvärnsbestämmelsen överlappar varandra i synnerhet i situationer där de lagbestämda maktmedelsgränserna har överskridits. För nödvärnets vidkommande är det framför allt fråga om hur farligt och oförutsett angreppet är, det vill säga omständigheter som gör felbedömningar förståeliga mot bakgrunden av hur rädd, ängslig eller skräckslagen gärningsmannen var. Situationen har följaktligen redan hunnit bli rätt kritisk och maktmedlen används här snarare för att rädda personens eget eller någon annans liv än i syfte att utföra något visst tjänsteuppdrag. Fallet bedöms då som allmän nödvärnsexcess enligt de normspecifika kriterierna. Att det ofta är fråga om myndighetsverksamhet inverkar också på bedömningen av när till exempel förlorad besinning ska ses som förståelig. Det har också betydelse, för vilka uttryckliga uppgifter den berörda tjänstemannen har fått utbildning (till exempel HD:1993:50). I mål HD:2020:13 ansåg högsta domstolen att det inte hade varit nödvändigt och försvarligt att skjuta med elchockvapen och att poliskonstapeln inte tillräckligt tydligt och begripligt hade varnat om användningen av elchockvapnet innan det avfvades. Poliskonstapeln ansågs ha gjort sig skyldig till brott mot tjänsteplikt och misshandel. Poliskonstapeln bör ha känt till effekterna av de maktmedelsredskap som han eller hon förfogar över och de bestämmelser som gäller för användningen av dem samt kunna använda dem på adekvat sätt.

Excess i samband med användning av maktmedel föreligger när situationen fortfarande kan hänföras till tjänsteutövning, men det inte är fråga om att personens eller någon annans liv eller hälsa direkt skulle skyddas. Att maktmedlen överskrids beror i sådana fall inte på att tjänstemannen oroas eller är rädd för sin egen säkerhet, utan på att han eller hon är alltför nitisk i sin tjänsteutövning och i sitt uppdrag. Omständigheter som ska beaktas i samband med sådana felbedömningar är bl.a. situationens oförutsedda karaktär, tjänstemannens ställning, utbildning och personliga förutsättningar, den tid att överväga saken som står till förfogande samt motståndsmängden. Utbildningens funktion är att reducera felbedömningar av detta slag. Frågan om excess i samband med användning av maktmedel bedöms såväl enligt bestämmelserna i strafflagen som enligt bestämmelser i andra lagar, när de senare omfattar mer inskränkta fullmakter än strafflagen.

Bestämmelserna om excess i samband med användning av maktmedel gäller också sådana tjänstemän vid Forsvarsmakten som avses i 2 mom. eller sådana reservister som avses i 3 mom. och som vid behov har bemyndigats att använda maktmedel av en tjänsteman vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag. På bedömningen inverkar, liksom även i övrigt, den utbildning i användning av maktmedel som tjänstemannen eller reservisten fått, gärningsmannens ställning samt hur viktigt och brådskande tjänsteuppdraget är. På myndigheter kan med fog ställas högre krav än på reservister.

Enligt paragrafens 5 mom. har en tjänsteman vid Huvudstaben som utför ett brottsbekämpningsuppdrag och en i 2 mom. avsedd tjänsteman som tjänstgör vid Försvarsmakten dessutom rätt till nödvärn enligt vad som föreskrivs i 4 kap. 4 § i strafflagen. I sådana fall av nödvärn handlar Huvudstabens tjänsteman under tjänsteansvar. Vid bedömningen av om nödvärn kan försvaras ska de krav beaktas som kan ställas på en tjänsteman vid Huvudstaben med beaktande av dennes utbildning och erfarenhet. Motsvarande bestämmelser finns också i gränsbevakningslagen och lagen om försvarsmakten. Tjänsteansvaret innebär att på en utbildad tjänsteman, såsom konstateras i högsta domstolens avgörande HD 2004:75, vid bedömningen av rätten att använda maktmedel i en nödvärnssituation med fog kan ställas högre krav än på en vanlig medborgare. I nödvärnssituationer eller vid excess i nödvärn står en tjänsteman vid Huvudstaben som utför ett brottsbekämpningsuppdrag och en i 2 mom. avsedd tjänsteman under laglighetskontroll. I och med att nödvärn sammankopplas med tjänsteansvar förbättras rättsskyddet för skadelidande, eftersom regleringen förtydligar och betonar statens skadeståndsansvar. Tjänsteansvaret innebär också att excess i nödvärn kan bli straffbart som tjänstebrott.

I 6 mom. ska föreskrivas om rätten till nödvärn enligt vad som föreskrivs i 4 kap. 4 § i strafflagen för en sådan reservist som avses i 3 mom. Vid bedömningen av om nödvärn kan försvaras ska de krav beaktas som kan ställas på reservisten med beaktande av uppgiften, utbildningen och erfarenheten. På reservister kan med fog ställas högre krav än på vanliga medborgare. Bestämmelser om reservisters straffrättsliga tjänsteansvar finns i 177 §.

105 §. Beredskap för och varning om användning av maktmedel. I paragrafen föreskrivs om beredskap för och varning om användning av maktmedel. Paragrafen är ny och den motsvarar 2 kap. 18 § i polislagen samt 35 b § i gränsbevakningslagen.

Enligt paragrafens 1 mom. ska den som utför ett sådant tjänsteuppdrag som anges i denna lag och har anledning att befara sådant motstånd som avses i 104 § eller ett obehörigt angrepp enligt 4 kap. 4 § 1 mom. i strafflagen på ett lämpligt och ändamålsenligt sätt bereda sig på användning av maktmedel. Vid användning av maktmedel ska man vara beredd på att byta ut fysiska maktmedel eller maktmedelsredskap, om den valda metoden är excessiv eller inte är tillräcklig för att bryta motståndet eller få kontroll över situationen. Bedömningen av situationen ska vara kontinuerlig.

Beredskapsskyldigheten gäller framför allt nödvärnssituationer eftersom det i sådana fall kan bli nödvändigt att använda kraftiga maktmedel, inklusive skjutvapen. I sådana situationer är det i synnerhet med beaktande av att deras brådskande natur skäl att i mån av möjligheter ombesörja planering, ledning och övervakning av maktmedlen. I fråga om nödvärn kan tillämpningsområdet för bestämmelsen emellertid bli relativt smalt eftersom det är typiskt för nödvärnssituationer att de uppkommer plötsligt och oförutsett. I paragrafen införs dessutom en hänvisning till de allmänna principer som ska iaktas i brottsbekämpning i lagförslagets 2 kap. och till principerna för användning av maktmedel i 104 § 1 mom. Principernas betydelse accentueras eftersom man genom maktmedel ingriper i de grundläggande fri- och rättigheter som skyddas i grundlagen, i synnerhet den personliga integriteten i 7 § 3 mom.

Enligt 2 mom. ska en person som är föremål för ett tjänsteuppdrag varnas för risken att bli utsatt för maktmedel, om det är möjligt och ändamålsenligt att varna denne. Varningen ska ges på ett för ändamålet lämpligt och begripligt sätt. Varningen kan ges muntligen eller på ett annat för ändamålet lämpligt och begripligt sätt.

106 §. Maktmedels- och skyddsredskap. I paragrafen föreskrivs om maktmedels- och skyddsredskap och den är ny.

Enligt *1 mom.* har tjänstemän vid Huvudstaben rätt att i tjänsteuppdrag enligt denna lag bära sådana maktmedelsredskap som deras uppdrag förutsätter och rätt att vid behov använda dem i sådana situationer där maktmedel används som avses i 105 §. Sådana maktmedelsredskap kunde till exempel vara gasspray och hund. I lagens 109 § föreskrivs om ett bemyndigande att genom förordning utfärda närmare bestämmelser om maktmedels- och skyddsredskap och användningen av dem.

Enligt *2 mom.* utrustar Försvarmakten de tjänstemän vid Huvudstaben som sköter sådana uppdrag som avses i 88 och 93 § med de skyddsredskap som uppdragen förutsätter. Som skyddsredskap kan också användas andra till sina egenskaper och sitt skyddsvärde motsvarande eller bättre redskap som ett säkert utförande av uppgiften förutsätter.

107 §. Användning av skjutvapen. I paragrafen föreskrivs om användning av skjutvapen och den är ny för alla tjänstemän som sköter brottsbekämpningsuppdrag vid Huvudstaben. Paragrafen motsvarar i huvudsak 2 kap. 19 § i polislagen, 23 c § i lagen om försvarmakten samt 35 c § i gränsbevakningslagen. Skjutvapen får dock inte användas för att skingra folksamlingar. Användning av skjutvapen införs i lagen på grund av dess verkningar som sträcker sig till individens rättigheter och skyldigheter. Avsikten med paragrafen är inte att ändra användningen av vapen på Försvarmaktens område till exempel i fråga om övningar som hänför sig till försvaret, utan den nya bestämmelsen gäller tjänstemän vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag och som kan bli tvungna att använda maktmedel i de uppgifter som föreslås i denna lag.

Enligt *1 mom.* får i situationer där maktmedel används enligt 104 § skjutvapen användas endast när det är fråga om att stoppa en persons verksamhet som orsakar direkt och allvarlig fara för någon annans liv eller hälsa och det inte finns något lindrigare sätt att stoppa verksamheten. Verksamhet som orsakar fara för någon annans liv eller hälsa kan till exempel vara användning av en hund eller något föremål, såsom en radiostyrd drönare vid en attack och det som i sådan verksamhet orsakar allvarlig fara för någon annans liv eller hälsa endast kan stoppas med användning av skjutvapen som lindrigaste metod. Skjutvapen får dessutom användas i brådskande och viktiga uppdrag för att avlägsna föremål, djur eller motsvarande hinder. Skjutvapen ska inte få användas för att skingra folksamlingar.

I *2 mom.* ska föreskrivas att med användning av skjutvapen avses varning för användning av ett skjutvapen som avses i 2 § i skjutvapenlagen, hot om användning av skjutvapen och avlossande av skott. Det betraktas inte som användning av skjutvapen att ta fram och osäkra ett skjutvapen. Bestämmelsen tas in i lagen, eftersom definitionen på användning av skjutvapen avviker från vad som allmänt avses med användning av skjutvapen.

Beslut om hot om användning av skjutvapen och avlossande av skott ska enligt *3 mom.* fattas av underrättelsechefen för Huvudstaben eller en tjänsteman som förordnats till undersökningsledare, om detta är möjligt med beaktande av hur brådskande situationen är. Beslutet kunde till exempel fattas i samband med planeringen av en operation vars karaktär på förhand kan bedömas förutsätta även användning av skjutvapen som maktmedel. I praktiken uppstår situationer som kräver användning av maktmedel snabbt och det är inte alltid möjligt att inhämta ett beslut av ovannämnda tjänsteman. Varning för användning av ett skjutvapen är en del av användning av skjutvapen. För det ansvarar den tjänsteman som använder vapnet.

Den personal vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag ska på förhand underrätta polisens fältchef och allmänna ledare om situationer som man vet om och som planeras på för-

hand, där man redan på basis av förhandsuppgifterna bereder sig på användning av vapen. Anmälningsskyldigheten grundar sig på 189 § i denna lag och på polisens uppgift att upprätthålla allmän ordning och säkerhet.

108 §. Användning av fängsel. I paragrafens föreskrivs om begränsning av en persons rörelse- och handlingsfrihet genom användning av fängsel. Paragrafen motsvarar 2 kap. 20 § i polislagen och 35 d § i gränsbevakningslagen.

Den gällande lagen innehåller inga bestämmelser om användning av fängsel i Huvudstabens uppgifter för förhindrande, avslöjande och utredande av brott. Eftersom lagen kan tolkas vitt hade den på basis av sin ordalydelse gett en möjlighet att tillämpa 2 kap. 20 § i polislagen, men man har förhållit sig återhållsam till en sådan tolkning. De tjänstemän vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag ska vid behov ha rätt att använda fängsel, men rättigheten ska på ett ändamålsenligt och tydligt sätt vara inskriven i lagen.

Enligt paragrafens *1 mom.* får rörelse- och handlingsfriheten för en person som är föremål för tjänsteuppdrag begränsas med handbojor, plastfängsel eller på något annat motsvarande sätt, om det är nödvändigt för att i samband med tjänsteuppdraget förhindra rymning, tygla våldsamt uppträdande eller avvärja överhängande risk för våld. Redskap som begränsar rörelse- eller handlingsfriheten bör inte utan vägande skäl sättas på en målperson som uppträder lugnt.

Enligt *2 mom.* får begränsning av rörelse- och handlingsfriheten inte fortgå längre än nödvändigt. Begränsningen får inte orsaka den person som är föremål för åtgärden fara eller onödig smärta.

Enligt paragrafens *3 mom.* föreskrivs det i 11 kap. 2 § i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen och 13 kap. 2 § i häktningslagen (768/2005) om användning av fängsel på gripna och häktade. Bestämmelsen är en hänvisningsbestämmelse och medför ingen behörighet.

109 §. Närmare bestämmelser om användning av maktmedel. Enligt paragrafens *1 mom.* utfärdas närmare bestämmelser om maktmedels- och skyddsredskap för sådana tjänstemän vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag genom förordning av statsrådet.

Enligt *2 mom.* utfärdas närmare bestämmelser om utbildning i användningen av maktmedel, träning i och uppföljning av användningen av maktmedel, förvaring av maktmedelsredskap och övervakning av användningen av maktmedel för tjänstemän vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag genom förordning av Försvarsministeriet.

Inom Försvarsmakten utbildas till exempel tjänstemän som arbetar med personskydd och trygghet av den allmänna ordningen i användning av maktmedel. I försvarsmaktens administrativa föreskrift föreskrivs närmare om utbildningen i användning av maktmedel och om nivåprov på motsvarande sätt som till exempel hos polisen.

110 §. Teknisk övervakning. Paragrafen är ny och gemensam för alla myndigheter som sköter brottsbekämpningsuppdrag vid Huvudstaben. Det föreslås att det ska föreskrivas om teknisk övervakning också för det förhindrande och avslöjande av militära brott som avses i 88 §. I den uppgift att utreda brott enligt 35 § i den gällande lagen har teknisk övervakning kunnat genomföras med stöd av hänvisningen i 2 § 1 mom. och 37 § 1 mom. i den gällande lagen till den rätt för polisen enligt 4 kap. 1 § i polislagen att företa teknisk övervakning för identifiering av personer som är misstänkta för brott. I de uppgifter som avses i 93 § i lagförslaget, om vilka för närvarande föreskrivs i 86 § i den gällande lagen, har teknisk övervakning företagits genom att

med stöd av hänvisningen i 89 § 1 mom. i den gällande lagen tillämpa den rätt för polisen enligt 4 kap. 1 § i polislagen att företa teknisk övervakning för förebyggande av brott.

Paragrafens 1 mom. innehåller en definition på teknisk övervakning. Med den avses i denna lag fortlöpande eller upprepad observation eller avlyssning av fordon, fordonsförare, fotgängare eller allmänheten med hjälp av en teknisk anordning samt automatisk upptagning av ljud eller bild. Definitionen är densamma som i 4 kap. 1 § 1 mom. i polislagen. Utanför definitionen faller dock den så kallade tillfälliga allmänna övervakningen, eftersom Försvarsmakten inte har i uppgift att trygga den allmänna ordningen.

I paragrafens 2 mom. ska det föreskrivas om rätten för en myndighet vid Huvudstaben som utför sådana brottsbekämpningsuppdrag som avses i 88 och 93 § att utföra teknisk övervakning på allmän plats eller väg för att förhindra och avslöja brott, identifiera brottsmisstänkta samt för att bevaka särskilda övervakningsobjekt, efter att myndigheten på förhand har anmält detta. Övervakningen ska vara tillåten oberoende av hur sannolikt ett konkret brott eller en annan störning i övervakningsobjektet vid varje enskild tidpunkt kan anses vara. Den tekniska övervakningen ska dessutom vara kontinuerlig till sin karaktär och de anordningar som används för den ska vid behov vara i funktion även då när ingen för tillfället följer den information som de förmedlar.

Genom att fastställa förutsättningarna görs en begränsning av användningsområdet för övervakningen och andra metoder för inhämtande av information. Med en anordning för teknisk övervakning kan det göras upprepade observationer av en person som ständigt vistas på övervakningsområdet. Anordningen får däremot användas till exempel för systematisk observation av en person endast när de förutsättningar för observation som avses i 125 § i lagförslaget uppfylls.

Enligt 3 mom. ska övervakningen få genomföras i samband med offentliga stora och andra evenemang eller övningsverksamhet som genomförs på andra områden än sådana som stadigvarande eller tillfälligt används av Försvarsmakten.

Försvarsmaktens rätt att upprätthålla säkerhet och ordning har i princip avgränsats till områden som stadigvarande eller tillfälligt används av Försvarsmakten. Vid offentliga stora eller andra evenemang, såsom vid Försvarsmaktens tillställningar på flygplatser eller i olika mässlokaler, har det på grund av den verksamhet som presenteras eller den materiel och utrustning som visas upp varit behövligt eller till och med nödvändigt att hålla sig underrättad om personer och fordon som rör sig på området också när förutsättningarna för hemliga metoder för inhämtande av information ännu inte uppfylls. Försvarsmakten bedriver också övningsverksamhet på andra områden än sådana som stadigvarande används av Försvarsmakten. Sådana områden kan till exempel vara elverk eller plattformsområden och tunnlar som används för kollektivtrafik i stadsområden.

Om teknisk övervakning och genomförandet av den ska meddelas på förhand på lämpligt sätt. Även om den tekniska övervakningen inte som sådan nämnvärt ingriper i individens friheter kan en person inom övervakningsområdet vilja avstå även från sådant tillåtet beteende som personen inte vill att ska följas eller registreras. I praktiken sker detta i allmänhet genom att man inom övervakningsobjektet placerar ut ett synligt meddelande till exempel om kameraövervakning. Meddelandet ska specificera övervakningsområdet, men i det behöver man inte avslöja antalet anordningar som används för teknisk övervakning eller deras placering. Övervakningen i sig kan också ske till exempel genom utnyttjande av de befintliga säkerhetsarrangemangen inom det berörda området.

Optiska och akustiska observationer samt upptagningar som erhållits genom teknisk övervakning ska kunna användas i all verksamhet som hör till uppgiftsområdet för Huvudstabens brottsbekämpningsmyndighet. Vid lagring av de personuppgifter som upptagningarna innehåller ska iakttas lagen om behandling av personuppgifter i brottmål och vid upprätthållandet av den nationella säkerheten (1054/2018) samt lagen om behandling av personuppgifter inom Försvarmakten.

111 §. Rätt att få uppgifter av en annan myndighet. Paragrafen gäller rätten för Huvudstabens brottsbekämpningsmyndighet att få uppgifter av en annan myndighet. Paragrafen motsvarar 43 § i den gällande lagen om Huvudstabens rätt att få uppgifter för utredande av brott och 92 § i den lagen om rätten att få uppgifter för Försvarmaktens uppgifter för förhindrande och avslöjande av brott, som slås samman till en paragraf om rätten för Huvudstabens brottsbekämpningsmyndighet att få uppgifter. Rätten att få uppgifter utvidgas också till det förhindrande och avslöjande av militära brott som föreslås som ny uppgift i lagens 88 §.

Enligt paragrafens *1 mom.* ska Huvudstaben ha rätt att av en myndighet samt av en sammanslutning och person som har anförtrots en offentlig uppgift avgiftsfritt och trots sekretessbestämmelserna få de uppgifter och handlingar som är nödvändiga för att brottsbekämpningsuppdrag vid Huvudstaben ska kunna utföras, om inte lämnande av sådana uppgifter eller handlingar till Huvudstaben eller användningen av uppgifterna som bevis har förbjudits eller begränsats i lag.

Försvarmakten har redan med stöd av 17 § i lagen om försvarmakten rätt att trots sekretessplikten av myndigheter och av sammanslutningar som tillsatts för att sköta ett offentligt uppdrag få de uppgifter och handlingar som är nödvändiga för skötseln av lagstadgade uppdrag, om inte lämnandet av uppgiften eller handlingen till Försvarmakten eller användningen av uppgifterna som bevis har förbjudits eller begränsats i lag. Utöver den ovannämnda bestämmelsen är det nödvändigt att separat föreskriva om Huvudstabens rätt att få uppgifter uttryckligen i anslutning till brottsbekämpningsuppgifter.

Bestämmelser om öppnande av elektronisk förbindelse som möjliggör visning av informationsmaterial till en myndighet finns i lagen om informationshantering inom den offentliga förvaltningen (906/2019). Enligt lagens 23 § kan en myndighet öppna en elektronisk förbindelse till en annan myndighet till sådan information i ett informationslager som den mottagande myndigheten har rätt att få tillgång till. Utöver vad som föreskrivs i 4 kap. är en förutsättning för öppnande av en elektronisk förbindelse att 1) förbindelsen begränsas till endast enskild sökning av sådana behövliga eller nödvändiga uppgifter som är förenliga med informationsrätten, samt att 2) informationens användningsändamål utreds i samband med sökningen. Myndigheten ska upprätta en elektronisk förbindelse så att det informationssystem som möjliggör förbindelsen automatiskt identifierar avvikande informationssökningar.

I *2 mom.* föreskrivs att beslut att inhämta sekretessbelagda uppgifter fattas av en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med användning av hemliga metoder för inhämtande av information eller en i 94 § 1 mom. 1 punkten avsedd tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats till ett brottsbekämpningsuppdrag.

Bestämmelser om rätten till personuppgifter för utredande av brott finns dessutom separat i 36 § i lagen om behandling av personuppgifter inom Försvarmakten och, vad gäller de uppgifter för förhindrande och avslöjande av brott som avses i 88 § i lagförslaget, i 37 § i den lagen.

112 §. Rätt att få uppgifter av en privat eller offentlig sammanslutning eller en person I paragrafen föreskrivs om Huvudstabens rätt att få uppgifter av en privat eller offentlig sammanslutning eller en person. Rätten att få uppgifter ska gälla alla Huvudstabens brottsbekämpningsuppgifter. I paragrafen sammanslås 44 § och 93 § i den gällande lagen, som gäller rätten att få uppgifter av en privat sammanslutning vid utredande av brott samt vid förhindrande och avslöjande av brott som anknyter till sådan underrättelseverksamhet som riktar sig mot Finland på det militära försvarets område och sådan verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret. Enligt 44 § 1 mom. i den gällande lagen har Huvudstaben rätt att av en privat sammanslutning få uppgifter som är nödvändiga för utredning av brott, till exempel uppgifter som omfattas av bank- eller företagshemlighet. Möjligheten till så kallad bankunderrättelseinhämtning som avses i bestämmelsen är nödvändig i synnerhet vid bedrägeri-, försäkrings- och andra egendomsbrott som undersöks av Huvudstaben. Helt ny är rätten att få uppgifter för förhindrande och avslöjande av militära brott.

Enligt paragrafens *1 mom.* har Huvudstaben rätt att av en privat eller offentlig sammanslutning eller en person få uppgifter som är nödvändiga för förhindrande, avslöjande och utredning av brott även om sammanslutningens medlemmar, revisorer, verkställande direktör, styrelsemedlemmar eller arbetstagare är bundna av företagshemlighet, bankhemlighet eller försäkringshemlighet. Rätten att få uppgifter begränsas endast till nödvändiga uppgifter, varvid tröskeln för att tillämpa paragrafen är högre än i motsvarande reglering till exempel för polisen eller Gränsbevakningsväsendet. Momentet motsvarar i övrigt 2 kap. 14 § 1 mom. i lagen om brottsbekämpning inom Tullen, men i det föreskrivs inte om rätten att få nödvändiga uppgifter för utredning av förutsättningarna för meddelande näringsförbud. Liksom i den bestämmelse som gäller Tullen ska rätten att få uppgifter också gälla nödvändiga uppgifter för avslöjande av brott. Eftersom avslöjande av brott på basis av 88 och 93 § ska höra till Huvudstabens uppgifter, är det ändamålsenligt att rätten att få uppgifter också ska omfatta denna uppgift.

För närvarande har man i uppgifter i anslutning till förhindrande och avslöjande av brott som hänför sig till underrättelseverksamhet som riktar sig mot Finland och verksamhet som äventyrar det militära försvarets syfte inte rätt att av en privat sammanslutning få till exempel uppgifter som omfattas av bank- eller företagshemlighet. Det föreslås att regleringen ändras så att rätten till information i Huvudstabens brottsbekämpningsuppdrag ska vara enhetlig.

Vid förhindrande och avslöjande av allvarlig brottslighet, såsom spioneri, kan personens ekonomiska situation eller personliga penningrörelse vara av betydelse för utredningen av fallet och berätta mycket om en eventuell förmodad gärning. Rätten att få uppgifter är nödvändig och mycket behövlig. Myndigheten ska ha tillräckliga medel för att självständigt utföra sina lagstadgade uppgifter. För närvarande har man varit tvungen att anlita hjälp från polisen för att få uppgifter och detta har i praktiken tidvis fördröjt och försvårat ett effektivt och ändamålsenligt utförande av tjänsteuppgifterna.

I regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagen om ett övervakningssystem för bank- och betalkonton och lagen om centralen för utredning av penningtvätt (RP 163/2021 rd) föreslås det att Skatteförvaltningen, Tullen, Utsökningsverket, polisen och Gränsbevakningsverket, Försvarmakten och Finansinspektionen utöver de gällande åtkomsträttigheter som det föreskrivs om i lagen om ett övervakningssystem för bank- och betalkonton (571/2019) ska ha åtkomst till övervakningssystemet för bank- och betalkonton i anslutning till de befogenheter dessa myndigheter har i gällande lagstiftning. I propositionen föreslås inga nya befogenheter för de ovannämnda myndigheterna när det gäller åtkomst till bank- och betalkontouppgifter, utan avsikten är att de myndigheter som redan för närvarande har tillgång till dessa uppgifter enligt gällande lagstiftning ska kunna använda sig av övervakningssystemet för bank- och betalkonton, det vill säga att det är fråga om en ändring i det tekniska genomförandet av

inhämtandet av information. En förutsättning för användningen är att uppgifterna i övervakningssystemet är nödvändiga för myndigheten. För Försvarmaktens del ger propositionen åtkomst till övervakningssystemet för bank- och betalkonton i anknytning till förhindrande, avslöjande och utredning av brott som avses i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten.

Enligt paragrafens 2 *mom.* har Huvudstaben rätt att av kommunikationsförmedlare och sammanslutningsabonnenter få kontaktuppgifter om en sådan teaddress som inte nämns i en offentlig katalog, eller uppgifter som specificerar en teaddress eller en teleterminalutrustning, om uppgifterna behövs i ett enskilt fall för utförandet av ett brottsbekämpningsuppdrag vid Huvudstaben. Huvudstaben ska ha motsvarande rätt att få distributionsadressuppgifter av en sammanslutning som bedriver postverksamhet. Momentet motsvarar 4 kap. 3 § 2 *mom.* i polislagen. Till identifieringsuppgifterna för teadresser hör också till exempel e-postadress och teleanlutning.

Enligt paragrafens 3 *mom.* ska beslut att inhämta sekretessbelagda uppgifter fattas av en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med användning av hemliga metoder för inhämtande av information eller en i 94 § 1 *mom.* 1 punkten avsedd tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats till ett brottsbekämpningsuppdrag.

Enligt paragrafens 4 *mom.* har Huvudstaben rätt att få i 1 och 2 *mom.* avsedda uppgifter avgiftsfritt, om inte annat föreskrivs i lag.

13 kap.

Hemliga metoder för inhämtande av information i samband med brottsbekämpning vid Huvudstaben

I gällande lagstiftning anknyter de hemliga metoderna för inhämtande av information klart till förhindrande och avslöjande av brott som avses i 86 §. Även om det inte har ansetts ändamålsenligt att göra upp en uttömmande förteckning över sådana brott, utsträcker sig de hemliga metoder för inhämtande av information som är avsedda för att förhindra och avslöja brott inte utan vidare till vanligare militära brott om det inte kan bevisas att de har kopplingar till underrättelseverksamhet som riktar sig mot Finland inom det militära försvarets område eller verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret. Inte ens en enstaka betydande vapenstöld ska utan vidare ses som verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret. Då är inte heller användning av hemliga metoder för inhämtande av information för att förhindra eller avslöja dem alltid möjlig.

Enligt den föreslagna 88 § blir det föreslås det bli Huvudstabens uppgift att förutom utreda militära brott även förhindra och avslöja sådana brott. Till följd av denna nya uppgift föreslås det i propositionen att Huvudstaben ska ha rätt att använda vissa hemliga metoder för inhämtande av information även när den utför sin uppgift att förhindra militära brott. Däremot ska sådana metoder inte alls få användas vid avslöjande av militära brott. De metoder som Försvarmakten för närvarande har till sitt förfogande, såsom videoövervakning samt granskning och hantering av utrymmen grundad på arbetsgivarens direktionsrätt, är inte tillräckliga för att förhindra brott. Hemliga metoder för inhämtande av information riktas mot en begränsad grupp av personer som i huvudsak består av soldater, eftersom uppgiften har begränsats till militära brott. Närmare bestämmelser om de begränsningar som gäller för uppgiften finns i 89 § i den föreslagna lagen. Hemliga metoder för inhämtande av information ska användas särskilt för att förhindra brott som rör Försvarmaktens vapen, skjutförnödenheter och sprängämnen samt för att

inhämta information. Det handlar till exempel om egendomsbrott. För att förberedelse av och försök till sådana brott ska kunna förhindras eller redan påbörjade gärningar stoppas effektivt och utan dröjsmål, ska myndigheten förfoga över tillräckliga medel att rikta inhämtande av information mot personer.

Även om Huvudstaben i propositionen föreslås få omfattande rätt att självständigt använda vissa hemliga metoder för inhämtande av information, är det viktigt att betona att bestämmelserna om villkoren för användning av de olika metoderna är noggrant avgränsade och exakta. Dessutom kommer tillstånd för användning av hemliga metoder för inhämtande av information huvudsakligen att beviljas av en domstol. Av den nya uppgift att förhindra militära brott som Huvudstaben föreslås få följer således inte automatiskt en möjlighet att använda hemliga metoder för inhämtande av information. Bestämmelser om de allmänna förutsättningarna för användning av hemliga metoder för inhämtande av information finns i 114 § i den föreslagna lagen.

När gällande lag stiftades föreslogs inte att Försvarmakten skulle få vissa befogenheter som ingriper i grundläggande och mänskliga rättigheterna, men det konstaterades likväl att befogenheterna med tanke på Försvarmaktens verksamhet är sådana att ”det kan antas att med de uppgifter som erhålls [...] viktig information [kan] fås om eventuella värvningsföremål för dem som utövar underrättelseverksamhet och olagliga åtgärder som dessa eventuellt planerar” (RP 30/2013).

Det bör noteras att den förändring som skett efter det att lagen stiftades och den betydande förändring i den säkerhetspolitiska miljön som skett på sista tiden kräver att Försvarmakten självständigt kan reagera allt bättre till exempel på säkerhetshot som rör försvarets intressen.

De föreslagna bestämmelserna om hemliga metoder för inhämtande av information har med beaktande av den särskilda karaktären hos Försvarmaktens uppgift att försvara landet utarbetats så att de ändå i så hög grad som möjligt stämmer överens med regleringen om andra brottsbekämpningsmyndigheters hemliga metoder för inhämtande av information. Lösningar som avviker från det allmänna och gemensamma regleringssättet har föreslagits endast när de har ansetts ha betydelse särskilt för militärmyndighetens verksamhet eller när det har ansetts ändamålsenligare med hänsyn till Försvarmaktens eller Huvudstabens organisation. Därför stämmer merparten av de föreslagna bestämmelserna överens med regleringen för polisen, Tullen eller Gränsbevakningsväsendet. Nedan presenteras en översiktstabell över de befogenheter att använda hemliga metoder för inhämtande av information som Huvudstaben föreslås få och de metoder som de andra brottsbekämpningsmyndigheterna har till sitt förfogande.

Det är meningen att de befogenheter som anges i kapitlet ska användas i den nya uppgift att förhindra militära brott som föreslås i 88 § i lagen och i den uppgift att förhindra och avslöja brott som avses i 93 § och som stämmer överens med 86 § i gällande lag. Befogenheterna ska likväl avgränsas så att de i fråga om de uppgifter som avses i 88 § inte är lika omfattande som i fråga om de uppgifter som avses i 93 §. Huvudstaben ska därför kunna använda hemliga metoder för inhämtande av information endast i begränsad utsträckning vid sådana uppgifter med syfte att förhindra av militära brott som avses i 88 §. Vid avslöjande av militära brott ska sådana metoder, liksom vid Tullen och Gränsbevakningsväsendet, inte alls få användas. Vid förhindrande av militära brott kan man således enligt lagförslaget använda endast följande hemliga metoder för inhämtande av information: inhämtande av basstationsuppgifter, systematisk observation, förtäckt inhämtande av information, teknisk avlyssning, optisk observation, teknisk spårning och inhämtande av identifieringsuppgifter för teleadresser eller teleterminalutrustning.

I den uppgift att förhindra brott som avses i 93 § kommer hemliga metoder för inhämtande av information däremot på grund av brottens art och allvarlighetsgrad att användas allmänt oberoende av brottsrubriken. Däremot kommer användning av de hemliga metoder för inhämtande av information som behandlas i kapitlet för att avslöja brott liksom enligt gällande lag även framöver på fråga bara för de brott som räknas upp i Vid förhindrande av brott som anknyter till underrättelseverksamhet som riktar sig mot Finland på det militära försvarets område och till sådan verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret kan således följande hemliga metoder för inhämtande av information användas: teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teleövervakning, teleövervakning med samtycke av den som innehar en teleadress eller teleterminalutrustning, inhämtande av basstationsuppgifter, systematisk observation, förtäckt inhämtande av information, teknisk avlyssning, optisk observation, teknisk spårning, teknisk observation av utrustning, inhämtande av identifieringsuppgifter för teleadresser och teleterminalutrustning, täckoperationer, användning av informationskällor och styrd användning av informationskällor.

I gällande lag har den materiella regleringen om förhindrande och avslöjande av brott särskilt i fråga om hemliga metoder för inhämtande av information och övriga beslut som anknyter till dessa i huvudsak genomförts med hjälp av hänvisningar till 5 kap. i polislagen. För den som tillämpat lagen i praktiken har denna lagtekniska lösning inte varit ändamålsenlig, och den motsvarar inte nuvarande praxis som förutsätter att de befogenheter som enligt lag ingår i myndigheters tjänsteuppdrag tydligt anges i den särskilda lagstiftningen för myndigheten i fråga. Dessutom är Försvarsmakten till exempel inte en av de beslutsfattare som anges i 47 § 1 mom. i polislagen om beslut om skyddande av inhämtande av information. I lagförslaget används inte hänvisningsbestämmelser, utan innehållet i paragraferna har skrivits så att de kan tillämpas direkt av en brottsbekämpningsmyndighet vid Huvudstaben. I regleringen om behörigheter har man med tanke på klarheten strävat efter att avlägsna hänvisningar till förundersökningslagen och tvångsmedelslagen och skriva in det aktuella materiella innehållet i dessa i de paragrafer som handlar om behörigheterna. Därför finns det till exempel fler paragrafer om domstolsbehandling än i regleringen om de övriga brottsbekämpningsmyndigheterna fastän regleringen inte har ändrats i sak.

I fråga om utredning av brott finns bestämmelser om inhämtande av basstationsuppgifter, behörigheten att bedriva observation, teknisk avlyssning, optisk observation, teknisk spårning, inhämtande av teleadresser och identifieringsuppgifter för teleterminalutrustning, installation och avinstallation av anordningar, metoder och program samt förutsättningarna för att använda dessa metoder i 10 kap. i tvångsmedelslagen. Tvångsmedelslagen tillämpas vid utredning av brott på grundval av 92 § i lagförslaget. I 37 § i gällande lag finns en hänvisning till tvångsmedelslagen, och bara vissa hemliga tvångsmedel kan användas. I denna proposition föreslås inga ändringar i detta.

Tabell 2. De hemliga metoder för inhämtande av information som Huvudstaben enligt gällande lag om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten kan använda för att förhindra och avslöja brott som anknyter till sådan underrättelseverksamhet som riktar sig mot Finland på det militära försvarets område och till sådan verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret.

Hemlig metod för inhämtande av information	Får användas självständigt av Huvudstaben enligt 89 § (vid förebyggande och avslöjande av brott som anknyter till sådan underrät-	Polisen utför för Huvudstabens räkning med stöd av 90 §

	telseverksamhet som riktar sig mot Finland på det militära försvarets område och till sådan verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret)	
Teleavlyssning	Nej	Ja Ansöker om tillstånd och överläter upptagningarna obehandlade
Inhämtande av information i stället för teleavlyssning	Nej	Ja Ansöker om tillstånd och överläter upptagningarna obehandlade
Teleövervakning	Nej	Ja Ansöker om tillstånd och överläter upptagningarna obehandlade
Teleövervakning med samtycke av den som innehar en teleadress eller teleterminalutrustning	Nej	Ja Ansöker om tillstånd och överläter upptagningarna obehandlade
Teknisk observation av utrustning	Nej	Ja Ansöker om tillstånd och överläter upptagningarna obehandlade
Inhämtande av basstationsuppgifter	Ja	
Systematisk observation	Ja	
Förtäckt inhämtande av information	Ja	
Teknisk avlyssning	Ja	
Optisk observation	Ja	

Teknisk spårning	Ja	
Inhämtande av identifieringsuppgifter för teleadresser eller teleterminalutrustning	Ja	
Täckoperationer	Nej	Kräver resurstilldelning, hela operationen kan i praktiken inte genomföras bland annat med hänsyn till den operativa säkerheten, enstaka åtgärder är möjliga
Täckoperationer i datanät	Nej	Kräver resurstilldelning, hela operationen kan i praktiken inte genomföras bland annat med hänsyn till den operativa säkerheten, enstaka åtgärder är möjliga
Användning av informationskällor	Nej	Kräver resurstilldelning, hela operationen kan i praktiken inte genomföras bland annat med hänsyn till den operativa säkerheten, enstaka åtgärder är möjliga

Tabell 3. Översiktstabell över de befogenheter att använda hemliga metoder för inhämtande av information som Huvudstaben föreslås få och de metoder som de andra brottsbekämpningsmyndigheterna har till sitt förfogande.

Hemlig metod för inhämtande av information	Huvudstaben	Polisen	Tullen	Gränsbevakningsväsendet
	(förhindrande av militära brott och	(förhindrande eller avslöjande av	(förhindrande av tullbrott)	(förhindrande av brott som ska undersökas av

	uppdrag enligt 93 §)	brott eller avvärjande av risk för brott)		Gränsbevakningsväsendet och avvärjande av risken för sådana brott)
Teleavlyssning	Bara i uppdrag enligt 93 §	Ja	Nej	Nej
Inhämtande av information i stället för teleavlyssning	Bara i uppdrag enligt 93 §	Ja	Nej	Nej
Teleövervakning	Bara i uppdrag enligt 93 §	Ja	Ja	Ja
Teleövervakning med samtycke av den som innehar en teleadress eller teleterminalutrustning	Bara i uppdrag enligt 93 §	Ja	Ja	Ja
Teknisk observation av utrustning	Bara i uppdrag enligt 93 §	Ja	Ja	Ja
Inhämtande av basstationsuppgifter	Ja	Ja	Ja	Ja
Systematisk observation	Ja	Ja	Ja	Ja
Förtäckt inhämtande av information	Ja	Ja	Ja	Ja
Teknisk avlyssning	Ja	Ja	Ja	Ja
Optisk observation	Ja	Ja	Ja	Ja

Teknisk spårning	Ja	Ja	Ja	Ja
Inhämtande av identifieringsuppgifter för teleadresser eller teleterminalutrustning	Ja	Ja	Ja	Ja
Täckoperationer	Bara i uppdrag enligt 93 §	Ja	Ja, men polisen genomför för Tullens räkning	Nej
Täckoperationer i datanät	Bara i uppdrag enligt 93 §	Ja	Ja	Nej
Användning av informationskällor	Bara i uppdrag enligt 93 §	Ja	Ja	Ja

Polisen, Tullen och Gränsbevakningsväsendet får använda vissa hemliga metoder för inhämtande av information (till exempel bevisprovokation genom köp och kontrollerad leverans) som inte är ändamålsenliga vid sådant förhindrande av brott som utförs av Huvudstaben, och Huvudstaben föreslås därför inte få befogenheter att använda dessa metoder för hemliga metoder för inhämtande av information.

Allmänna bestämmelser

113 §. *Användning av hemliga metoder för inhämtande av information.* I paragrafen föreskrivs det om användning av hemliga metoder för inhämtande av information. Paragrafen är ny, och den innehåller en förteckning över de befogenheter som de myndigheter vid Huvudstaben som sköter uppgifter inom förhindrande av militära brott enligt 88 § och myndigheter som sköter förhindrande och avslöjande av brott enligt 93 § föreslås få. Vad gäller förhindrande av militära brott är paragrafen helt ny.

1 § 1 och 5 mom. i polislagen (872/2011), som med stöd av 89 § i gällande lag har tillämpats i uppgifterna att förhindra och avslöja brott som avses i 93 § i den föreslagna lagen, samt 13 § i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet. Till de metoder som Gränsbevakningsväsendet förfogar över hör likväl inte televlyssning, inhämtande av information i stället för televlyssning eller täckoperationer. En skillnad jämfört med lagstiftningen för polisen och Gränsbevakningsväsendet är också att det i de uppgifter som avses i 88 och 93 § i den föreslagna lagen inte finns behov av kontrollerade leveranser.

Enligt *1 mom.* Innehåller kapitlet bestämmelser om användningen av följande metoder för inhämtande av information i syfte att förhindra sådana militära brott som avses i 88 §: 1) inhämtande av basstationsuppgifter, 2) systematisk observation, 3) förtäckt inhämtande av information, 4) teknisk avlyssning, 5) optisk observation, 6) teknisk spårning, 7) inhämtande av information som specificerar en teleadress eller en teleterminalutrustning.

Enligt *2 mom.* innehåller kapitlet dessutom bestämmelser om användningen av följande metoder för inhämtande av information i syfte att förhindra och avslöja brott som avses i 93 §: 1) sådana hemliga metoder för inhämtande av information som avses i 1 mom., 2) teleavlyssning, 3) inhämtande av information i stället för teleavlyssning, 4) teleövervakning, 5) teknisk observation av utrustning, 6) täckoperationer, 7) användning av informationskällor, 8) styrd användning av informationskällor.

I 1 och 2 mom. ska det för tydlighetens skull särskilt specificeras i vilka av huvudstabens uppdrag var metod för inhämtande av information ska få användas även om det senare i kapitlet föreskrivs särskilt om detta för var befogenhet.

Enligt *3 mom.* ska de metoder för inhämtande av information som avses i 1 och 2 mom. få användas i hemlighet för dem som de riktas mot. I momentet beskrivs således kortfattat karaktären hos de hemliga metoderna för inhämtande av information genom att möjligheten att använda metoderna i hemlighet för de personer som de riktas mot nämns. Detta innebär bara att det är möjligt att använda metoderna i hemlighet, vilket inte alltid är nödvändigt. Om information kan ges utan att det äventyrar exempelvis förhindrandet av ett brott finns det inte orsak att använda metoderna.

114 §. *Allmänna förutsättningar för bruk av hemliga metoder för inhämtande av information.* I paragrafen föreskrivs det om de allmänna villkor som gäller för alla metoder för inhämtande av information. Den motsvarar 5 kap. 2 § i polislagen, 14 § i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet och den reglering som tillämpas med stöd av hänvisningarna i 89 § i gällande lag. Vad gäller uppgifterna inom förhindrande av militära brott är paragrafen helt ny.

I *1 mom.* föreskrivs det om ett gemensamt allmänt villkor för användning av de hemliga metoder för inhämtande av information som avses i kapitlet. En hemlig metod för inhämtande av information ska få användas om det kan antas att man med hjälp av den får information som behövs för förhindrande eller avslöjande av brott. I de bestämmelser som gäller enskilda metoder för inhämtande av information ska det dessutom för olika befogenheter föreskrivas om särskilda villkor för att de ska få användas.

Enligt *2 mom.* ska, utöver vad som föreskrivs om särskilda förutsättningar för att använda hemliga metoder för inhämtande av information, teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, systematisk observation, teknisk avlyssning, optisk observation, teknisk spårning av en person, teknisk observation av utrustning, täckoperationer och styrd användning av informationskällor få användas bara om de kan antas vara av synnerlig vikt för förhindrande eller avslöjande av ett brott. Med frasen ”utöver vad som nedan föreskrivs om särskilda förutsättningar för användning hemliga metoder för inhämtande av information” i inledningen av momentet avses att det i bestämmelserna om varje metod för inhämtande av information föreskrivs om de villkor som gäller för metoden, såsom att den person som metoden riktas mot på grund av dennes yttranden, hotelser eller uppträdande med fog kan antas göra sig skyldig till ett brott av viss allvarlighetsgrad eller att metoden får användas bara i ett visst utrymme eller på en viss plats.

De föreslagna bestämmelserna om villkoren för att de olika metoderna för inhämtande av information ska få användas ska stämma överens med de villkor för användande av hemliga metoder för inhämtande av information som anges i 5 kap. i polislagen. Villkoret att användningen kan antas vara av synnerlig vikt ska enligt förslaget utsträckas till följande hemliga metoder för inhämtande av information enligt lagen: teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, systematisk observation, teknisk avlyssning, optisk observation, teknisk spårning av en person, teknisk observation av utrustning, täckoperationer och styrd användning av informationskällor. Genom metoderna kan man ingripa i de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna i så pass hög grad att ett särskilt villkor för användningen av dem som tillämpas generellt är motiverat. Teknisk spårning av en person är en typ av teknisk spårning som definieras närmare i 134 § 3 mom. Att användningen av metoden är av synnerlig vikt för att förhindra eller avslöja ett brott krävs inte i fråga om teleövervakning, inhämtande av basstationsuppgifter, förtäckt inhämtande av information, annan teknisk spårning än teknisk spårning av en person eller inhämtande av identifieringsuppgifter för teleadresser eller teleterminalutrustning. Genom dessa hemliga metoder för inhämtande av information ingriper man inte lika påtagligt i föremålets grundläggande fri- eller rättigheter eller mänskliga rättigheter som genom de metoder som nämnts ovan, varför de villkor som anges specifikt för var metod är tillräckliga.

Enligt 3 mom. i paragrafen ska användningen av en hemlig metod för inhämtande av information avslutas inom den tid som anges i beslutet, om syftet med användningen har nåtts eller om det inte längre finns förutsättningar för att använda metoden. Genom momentet, som överensstämmer med 5 kap. 2 § 3 mom. i polislagen, betonas att metoder för inhämtande av information inte under några omständigheter får användas längre än nödvändigt trots att tillståndet ännu är giltigt. Användningen av en hemlig metod för inhämtande av information måste självfallet avslutas senast när tillståndet upphör att gälla.

115 §. Fortsatt hemligt inhämtande av information för utredning av brott. I paragrafen föreskrivs det om fortsatt hemligt inhämtande av information för utredning av brott. Paragrafen motsvarar 5 kap. 4 § i polislagen, 15 § i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet och den lagstiftning som tillämpas med stöd av hänvisningsbestämmelserna i 89 § 1 mom. i gällande lag. Vad gäller uppgiften att förhindra militära brott enligt 88 § i den föreslagna lagen är paragrafen helt ny.

Med stöd av paragrafen får inhämtande av information som inletts för att förhindra eller avslöja ett brott fortsätta i tre dygn om det under tiden för hemligt inhämtande av information som inletts för att förhindra eller avslöja ett brott framgår att det finns anledning att misstänka att det brott om vilket information inhämtats har begåtts. Det hemliga inhämtandet av information får likväl fortsätta i syfte att utreda brottet högst så länge tillståndet är giltigt. Om ett sådant hemligt tvångsmedel som avses i 10 kap. i tvångsmedelslagen behöver användas för utredningen av ett brott, ska ärendet enligt förslaget inom den nämnda tiden för avgörande föras till den myndighet som är behörig att besluta om användning av tvångsmedlet.

I de fall som avses i bestämmelsen kan användningen av hemliga metoder för inhämtande av information fortsätta när en grund för detta enligt denna lag inte längre finns men inhämtandet behöver fortsätta med stöd av tvångsmedelslagen. Utan den föreslagna bestämmelsen skulle det exempelvis bli nödvändigt att genast avsluta inhämtandet av information när man inte lyckats förhindra eller avslöja ett brott trots att det finns misstankar om att brottet har begåtts. Det skulle då inte längre gå att avvärja eller begränsa konsekvenserna av brottet. Enligt paragrafen får användning av en metod för inhämtande av information som inletts med stöd av denna lag fortsätta i ytterligare tre dygn, dock högst så länge tillståndet eller beslutet är giltigt. Om tillståndet exempelvis löper ut två dygn efter att situationen har konstaterats, får användningen av metoden

följaktligen inte fortsätta i tre dygn. Tillstånd eller beslut enligt tvångsmedelslagen ska sökas inom den tid som avses i momentet eller också ska användningen av metoden avslutas.

116 §. *Huvudstabens tjänstemäns befogenheter vid förhindrande av militära brott.* I paragrafen föreskrivs det om befogenheter i uppdrag som gäller förhindrande av militära brott och den är helt ny.

Enligt paragrafen har tjänstemän vid Huvudstaben som sköter förhindrande av militära brott samma befogenheter i fråga om sådana i 88 § avsedda uppgifter i syfte att förhindra militära brott som vad i denna lag föreskrivs om befogenheter för förhindrande av brott. De tjänstemän vid Huvudstaben som sköter förhindrande av militära brott har dock av de hemliga metoder för inhämtande av information som avses i detta kapitel till sitt förfogande endast 1) inhämtande av basstationsuppgifter, 2) systematisk observation, 3) förtäckt inhämtande av information, 4) teknisk avlyssning, 5) optisk observation, 6) teknisk spårning av föremål, ämnen eller egendom och 7) inhämtande av identifieringsuppgifter för teleadresser eller teleterminalutrustning. Befogenheter att använda dessa hemliga metoder för inhämtande av information ingriper inte så starkt i de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna som övriga hemliga metoder för inhämtande av information.

Befogenheterna avgränsas så att de inte omfattar de hemliga metoder för inhämtande av information som ingriper tämligen starkt i de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna. Befogenheterna är följaktligen mera begränsade än polisens. När det gäller dessa hemliga metoder för inhämtande av information som befogenheterna inte omfattar ska man ta hjälp av andra myndigheter enligt vad som föreskrivs i 185 § i den föreslagna lagen eller också överlåta hela den brottsbekämpande uppgiften åt polisen.

De befogenheter som nämnts ovan är motiverade och ändamålsenliga om de uppgifter vid förhindrande av militära brott som avses i 88 § överhuvudtaget ska kunna utföras. Att brottsbekämpningsmyndigheten förfogar över en lagfäst, trovärdig och effektiv uppsättning metoder också för att utföra uppgiften, kan dessutom antas ha en förebyggande inverkan.

Vid avslöjande av militära brott ska man inte kunna använda hemliga metoder för inhämtande av information, eftersom avslöjande av brott genom hemligt inhämtande av information enligt 117 § ska kunna komma på fråga bara när det gäller de slags brott som särskilt räknas upp i paragrafen, närmast brott som sammanhänger med spioneri och landsförräderi.

117 §. *Hemligt inhämtande av information för att avslöja brott.* I paragrafen föreskrivs det om hemligt inhämtande av information för att avslöja brott. Enligt paragrafen ska de metoder som anges i kapitlet förutom vid förhindrande av brott få användas vid avslöjande av följande brott som anges i 12 kap. 1–7 och 9 § i strafflagen: 1) äventyrande av Finlands suveränitet, 2) krigsanstiften, 3) landsförräderi och grovt landsförräderi, 4) spioneri och grovt spioneri, 5) röjande av statshemlighet och 6) olovlig underrättelseverksamhet. På avslöjande av brott tillämpas inte de villkor som följer av de metods specifika bestämmelserna om hemliga metoder för inhämtande av information. Dessutom ska man tillämpa de allmänna förutsättningar för bruk av hemliga metoder för inhämtande av information som avses i 114 §.

Paragrafen gäller endast uppgifter som avses i 93 § i den föreslagna lagen. Den motsvarar regleringen i 89 § i gällande lag enligt vilken hemliga metoder för inhämtande av information får användas endast för avslöjande av brott som anges särskilt. Förteckningen över brottsbeteckningar är i enlighet med befogenheterna i fråga om de uppgifter som avses i 93 § i lagförslaget mindre omfattande än motsvarande förteckning i 5 kap. 3 § i polislagen. Termen avslöjande av brott definieras i 1 kap. 3 § 3 punkten i den föreslagna lagen.

Inhämtande av information ur telenät

118 §. Teleavlyssning och dess förutsättningar. I paragrafen föreskrivs det om teleavlyssning. Huvudstaben ska kunna använda sig av teleavlyssning självständigt. Paragrafen ska endast gälla de uppgifter som avses i 93 § i den föreslagna lagen, och befogenheten ska inte kunna användas vid förhindrande av militära brott som avses i 88 §. Till sin ordalydelse överensstämmer paragrafen med 5 kap. 5 § i polislagen, men förteckningen över brottsbeteckningar ska i enlighet med avgränsningen av befogenheten i fråga om den uppgift som avses i 93 § vara mindre omfattande än förteckningen i 5 kap. 5 § i polislagen. Utöver de metods specifika förutsättningarna ska naturligtvis också de allmänna förutsättningar som avses i 114 § tillämpas.

Enligt *1 mom.* avses i lagen med teleavlyssning att ett meddelande som tas emot av eller sänds från en viss teleadress eller teleterminalutrustning och som förmedlas i ett i 3 § 43 punkten i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation (917/2014) avsett allmänt kommunikationsnät eller i ett därtill anslutet kommunikationsnät eller någon annan kommunikationsförbindelse avlyssnas, upptas eller behandlas på något annat sätt för utredning av innehållet i meddelandet och de förmedlingsuppgifter i anslutning till det som avses i 121 § i kapitlet. Teleavlyssning får riktas endast mot meddelanden från eller meddelanden avsedda för en sådan person som med fog kan antas göra sig skyldig till ett brott som avses i 2 mom. Ordalydelsen i momentet överensstämmer i övrigt med den ordalydelse som föreslås för 5 kap. 5 § 1 mom. i polislagen, men där föreskrivs det uttryckligen också om neddelanden som förmedlas till teleadressen eller teleterminalutrustningen via någon annan kommunikationsförbindelse. Med annan förbindelse avses till exempel samtal och meddelanden som förmedlas i satellitnät samt andra sätt att förmedla meddelanden som eventuellt kommer att utvecklas i framtiden. I framtiden används inte nödvändigtvis allmänna kommunikationsnät för att förmedla meddelanden.

Vid teleavlyssning är det fråga om avlyssning av meddelanden som till största delen förmedlas i allmänna kommunikationsnät.

I satellitsamtal använder man i stället för landbaserade basstationer satellitförbindelser, vilka inte kan anses falla under definitionen på allmänna kommunikationsnät. Att beakta satellitnät är befogat också därför att antalet satelliter växer och satelliterna blir mindre tack vare den tekniska utvecklingen. I och med denna utveckling blir det allt lättare att skicka meddelanden. Satellitnät bygger i allmänhet på tre element nämligen en rymddel, markstationer och rörliga stationer, såsom exempel telefoner. Av markstationerna är det bara för sändande stationer som det krävs tillstånd av Transport- och kommunikationsverket. Mottagande markstationer är inte tillståndspliktiga. Teleavlyssning av en satellittelefon har ofta krävt att en begäran om handräckning görs hos den stat som äger markstationen, men inhämtandet av information kan med stöd av den föreslagna bestämmelsen även riktas direkt mot förbindelsen mellan satellittelefonen och markstationen. Frasen ”annan kommunikationsförbindelse” omfattar också situationer där teleavlyssningen genomförs med hjälp av falska basstationer som tillhör brottsbekämpningsmyndigheten. I sådana fall tar det antagna föremålets teleterminal eller teleadress utan att föremålet vet om det kontakt med brottsbekämpningsmyndighetens falska basstation via vilken kommunikationen förmedlas till det lokala kommunikationsnätet.

Den situation som beskrivs ovan kan inte anses falla under definitionen i 5 kap. 5 § i gällande polislag, eftersom det ännu inte i detta skede är fråga om ett meddelande som förmedlas i det allmänna kommunikationsnätet. Valet av föremål för teleavlyssningen sker enligt förslaget utifrån en uppgift eller egenskap i kommunikationsnätets eller en annan kommunikationsförbindelses gränssnitt genom vilken man kan knyta kommunikationen till en viss användare eller abonnent och en uppgift eller egenskap som ingår i utrustningen och därigenom också kan knytas till användaren eller abonnenten. Sådana uppgifter kan till exempel vara e-postadressen, IP-

adressen, användarnamnet och lösenordet, profilen eller en annan uppgift som ingår i telenätet med hjälp av vilken parterna i tele- eller dataförbindelsens kan identifieras. Således omfattar definitionen av teleavlyssning också en telefons serienummer (IMEI-kod) eller en annan uppgift genom vilken terminalutrustningen direkt kan identifieras eller som leder till att den identifieras. Med elektroniskt meddelande avses enligt lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation information som förmedlas eller distribueras elektroniskt.

Begreppet omfattar nästan alla former av information men inte ren styr- och signaltrafik mellan datorer vilken inte har något samband med ett meddelande. Befogenheten att utföra teleavlyssning behövs inte för att utreda innehållet i ett nätmeddelande som är tillgängligt för alla. Identifikationsuppgifterna för ett nätmeddelande är likväl konfidentiella, vilket också stämmer överens med rådande rättsläge. Teleavlyssning gäller meddelanden som tas emot av eller sänds från en teleadress eller teleterminalutrustning. Ett meddelande är tillgängligt genom teleavlyssningsbefogenheten medan det förmedlas i kommunikationsnätet. Detta innebär till exempel att meddelandet har överskridit det gränssnitt som utgörs av teleadressen varvid det anses skickat samtidigt som det på sin väg till mottagaren inte har överskridit gränssnittet för den mottagande teleadressen. Meddelandet kan således fortfarande tas emot. Däremot pågår förmedlingen av ett meddelande som till exempel tagits emot i en mobiltelefon inte längre i denna mening. Teleavlyssningsbefogenheten omfattar inhämtande av förmedlingsinformation för meddelanden. I praktiken är ett meddelande utan förmedlingsuppgifter (till exempel information som gör det möjligt att identifiera sändaren och mottagaren) oanvändbart. Till dessa delar ingår teleövervakning i teleavlyssning. Genom en teleavlyssningsbefogenhet ska man emellertid exempelvis inte kunna förhindra att ett meddelande når mottagaren. De förmedlingsuppgifter som fås i samband med teleavlyssning inbegriper inte heller uppgifter om teleterminalutrustningen geografiska plats. Detta är vad som avses med det uttryckliga omnämnandet av utredning av förmedlingsuppgifter i anslutning till meddelandet. Om även information om terminalutrustningens plats behövs, ska en ansökan om teleövervakningstillstånd lämnas

I momentet föreskrivs uttryckligen att teleavlyssning får riktas endast mot meddelanden från eller meddelanden avsedda för en sådan person som med fog kan antas göra sig skyldig till ett brott enligt 2 mom. Syftet med detta är att understryka att teleavlyssningen inte får riktas mot någon annans kommunikation än den nämnda personens. Denne kan visserligen ännu vara en till namnet okänd person som med fog kan misstänkas vara delaktig till exempel i en straffbar handling. Personen kan i så fall identifieras genom den teleadress eller teleterminalutrustning som denne innehar eller troligen använder samt dennes delaktighet. Man måste likväl särskilt se till att tillstånd för avlyssning av teleadresser eller teleterminalutrustningar som används av okända personer inte de facto leder till att vissa teleadresser eller teleterminalutrustningar avlyssnas oberoende av vem som använder dem.

Bestämmelser om förbud mot avlyssning finns i 154 §.

Enligt 2 mom. kan Huvudstaben i samband med ett i 93 § avsett brottsbekämpningsuppdrag för att förhindra brott ges tillstånd att rikta teleavlyssning mot en teleadress eller teleterminalutrustning som innehas eller sannolikt används av en person som på grund av sina yttranden eller handlingar eller sitt uppträdande med fog kan antas göra sig skyldig till 1) äventyrande av Finlands suveränitet, 2) krigsanstiftan, 3) landsförräderi eller grovt landsförräderi, 4) spioneri eller grovt spioneri, 5) röjande av statshemlighet, 6) olovlig underrättelseverksamhet eller 7) grovt störande av post- och teletrafik.

Befogenhet att använda teleavlyssning har i uppdrag enligt 86 § beviljats på grundval av 90 § om assistans av polisen, och avlyssningen har i samtliga fall på grund av ärendets natur och den operativa säkerheten i huvudsak genomförts av skyddspolisen. Svårigheterna att tillämpa 90 §

i gällande lag har granskats utförligare i inledningen till detta kapitel. Genomförandet av teleavlyssning har de facto varit beroende av de personalresurser som skyddspolisen förfogat över vid den aktuella tidpunkten, eftersom skyddspolisen har skött uppgifterna med samma personal som sköter dess egna lagstadgade uppgifter. Ett yrkande av Försvarsmakten om inhämtande av information hos tingsrätten för att få tillstånd till teleavlyssning har inte alltid kunnat lämnas tingsrätten inom den tid som de operativa behoven kräver – om de överhuvudtaget kunnat lämnas.

Rätten till självständig användning av en teleavlyssningsbefogenhet innebär inga nämnvärda ändringar i den praktiska verksamheten vid Huvudstaben. Teleavlyssningen har i praktiken genomförts med Huvudstabens egna åtgärder, och Huvudstaben utför också för närvarande själv till exempel undersökning av upptagningar och radering av material som omfattas av avlyssningsförbud.

Den mest betydande konsekvensen får den självständiga användning som befogenheten medger således för tillståndsprocessen vid tingsrätten, som framöver inte kräver polisens närvaro. I praktiken har brottsbekämpningsmyndigheten vid Huvudstaben själv svarat för innehållet i yrkan, skickat den till skyddspolisens informationssystem för registrering och deltagit i sessionsbehandlingen som sakkunnig.

119 §. *Inhämtande av information i stället för teleavlyssning.* I paragrafen föreskrivs det om inhämtande av information i stället för teleavlyssning. Huvudstaben ska enligt förslaget få använda metoden självständigt. Paragrafen ska endast gälla de uppgifter som avses i 93 § i den föreslagna lagen, och befogenheten ska inte kunna användas vid förhindrande av militära brott som avses i 88 §. Paragrafen motsvarar 5 kap. 6 § i polislagen. Utöver de metodspecifika förutsättningarna ska naturligtvis också de allmänna förutsättningar som avses i 114 § tillämpas.

I det föreslagna *1 mom.* föreskrivs det om vissa metoder för inhämtande av information som liknar teleavlyssning. Om det är sannolikt att ett i 118 § avsett meddelande och förmedlingsuppgifterna i anslutning till det inte längre är tillgängliga genom teleavlyssning, ska en myndighet vid Huvudstaben som sköter i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag under de förutsättningar som i 3 § 36 punkten i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation avsedd kommunikationsförmedlare besitter. En förutsättning för att metoden för inhämtande av information ska få användas är också att man kan anta att den är av synnerlig vikt för förhindrandet eller avslöjandet av ett brott.

I momentet är det fråga om fall där ett meddelande som omfattas av ett tillstånd för avlyssning har försvunnit men fortfarande kan fås tekniskt av en kommunikationsförmedlare. Ett annat syfte med regleringen är att förhindra att villkoren för användning av teleavlyssning kringgås. Tröskelvillkoret för att åtgärden ska få tillgripas är att meddelandet och de förmedlingsuppgifter som sammanhänger med det inte längre går att få genom teleavlyssning. De situationer som avses i momentet kommer på fråga när man vet att det redan innan teleavlyssning inleds finns information som skulle kunna användas. Villkoren motsvarar alltså villkoren för teleavlyssning.

Om inhämtandet av information för utredning av innehållet i ett meddelande riktas mot en personlig teknisk anordning som lämpar sig för att sända och ta emot meddelanden och finns i direkt anslutning till en teleterminalutrustning eller mot förbindelsen mellan en sådan anordning och teleterminalutrustning, kan en myndighet vid Huvudstaben som sköter i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag enligt *2 mom.* för att förhindra brott beviljas tillstånd till inhämtande av information i stället för teleavlyssning, om de förutsättningar som anges i 118 § finns. Detta förhindrar att tröskeln för att tillämpa teleavlyssning blir lägre än vanligt när avlyssningen kan

genomföras till exempel så att teknisk avlyssning riktas mot ett personligt hjälpmedel som används vid förmedling av ett samtal såsom en handsfree-enhet eller en annan enhet som är ansluten till en mobiltelefon till exempel med bluetooth. Den person som är föremål för metoden för inhämtande av information kan i dessa fall likväl med fog anta att kommunikationen är lika konfidentiell som när man talar direkt i mobilen. Enligt det föreslagna momentet används inhämtande av information i stället för teleavlyssning för att utreda innehållet i ett meddelande. Kravet att en sådan anordning ska finnas i direkt anslutning till teleterminalutrustning utesluter olika flyttbara lagringsmedier. Detta preciseras också genom kravet att anordningen ska vara en personlig teknisk anordning som lämpar sig för att sända och ta emot meddelanden eller en liknande teknisk anordning. På grund av den tekniska utvecklingen är det likväl inte möjligt att i lagen räkna upp dessa anordningar på ett uttömmande sätt. I momentet nämns uttryckligen att inhämtande av information i stället för teleavlyssning också ska innefatta inhämtande av information som riktas mot förbindelsen mellan en personlig teknisk anordning och teleterminalutrustning. I sådana fall riktas inhämtandet av information inte mot anordningen utan mot en radiovågsanslutning eller motsvarande anslutning mellan anordningen och teleterminalutrustningen. Avlyssning av ett högtalarsamtal eller ett samtal som är högljutt är till exempel inte sådant inhämtande av information i stället för teleavlyssning som avses i momentet.

Inhämtande av information i stället för teleavlyssning har i uppdrag enligt 86 § i gällande lag använts på samma sätt som befogenheten till teleavlyssning på grundval av lagens 90 § om assistans av polisen, och inhämtandet har i samtliga fall på grund av ärendets natur och den operativa säkerheten i huvudsak genomförts av skyddspolisen. Behovet att kunna använda metoden självständigt är detsamma som det som anges i motiveringarna till 118 §.

120 §. *Beslut om teleavlyssning och motsvarande inhämtande av information.* I paragrafen föreskrivs det om beslut om teleavlyssning och motsvarande inhämtande av information. Paragrafen ska endast gälla uppdrag som avses i 93 § i den föreslagna lagen, och befogenheten ska inte kunna användas vid förhindrande av militära brott som avses i 88 §. Paragrafen motsvarar 5 kap. 7 § i polislagen, och där beaktas de ändringar som föreslås i 5 kap. 7 § 2 och 3 mom. i polislagen.

Enligt *1 mom.* ska beslut om teleavlyssning och inhämtande av information i stället för teleavlyssning fattas av en domstol på yrkande av en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med hemliga metoder för inhämtande av information. I momentet används begreppet ”*en för uppdraget förordnad och med användningen särskilt förtrogen militärjurist eller annan tjänsteman*” som infördes som nytt begrepp genom lagen om militär underrättelseverksamhet (590/2019). Genom begreppet vill man understryka att den tjänsteman som sköter uppgifterna bör vara särskilt förtrogen med hemliga metoder för inhämtande av information. Kravet på förtrogenhet kan uppfyllas antingen genom utbildning om hemliga metoder för inhämtande av information eller tillräcklig erfarenhet av användning av hemliga metoder för inhämtande av information. Dessutom ska tjänstemannen vara förtrogen med lagstiftningen om hemliga metoder för inhämtande av information. I momentet är det också ändamålsenligt att särskilt nämna yrkesbeteckningen militärjurist. En militärjurist är genom sin utbildning förtrogen i synnerhet med juridiska frågor. Därför har en militärjurist den kompetens som behövs för att formulera de motiveringar som beslutet kräver, för den juridiska argumenteringen och för gränsdragningar i situationer som kräver tolkning.

Skyldighet att ordna utbildning har den myndighet vid Huvudstaben som sköter den uppgift som avses i 93 §. Kravet på utbildningsnivån motsvarar till exempel det som enligt 5 kap. 16 § i polislagen krävs av en anställningsberättigad polisman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. Det kan uppfyllas antingen genom intern utbildning som ordnas av

Försvarsmakten eller till exempel genom den STEKPOV-kurs som ordnas av polisförvaltningen. Förtroenhet och erfarenhet kan en tjänsteman skaffa bland annat i praktiska operativa uppgifter som anknyter till inhämtande av information. Att göra sig förtrogen med hemliga metoder för inhämtande av information kräver tid, varför även andra tjänstemän ska kunna fatta beslut när de uppnått en tillräcklig förtroenhet. När en tjänsteman förordnas ska man se till att denne har tillräcklig förtroenhet, det vill säga tillräcklig utbildning eller erfarenhet för att kunna sköta uppdraget.

Enligt 2 mom. ges tillstånd till teleavlyssning och till inhämtande av sådan information som avses i 119 § 2 mom. för högst en månad åt gången räknat från den dag då tillstånd ges. Momentet motsvarar 5 kap. 7 § 2 mom. i gällande polislag. Dessutom ska det i momentet föreskrivas exakt att tillståndets giltighetstid börjar den dag tillståndet ges. 7 § 2 mom. i polislagen och 10 kap. Motsvarande ändring har föreslagits i 5 kap. 7 § 2 mom. i polislagen och 10 kap. 5 § 2 mom. i tvångsmedelslagen.

I 3 mom. föreskrivs det om vilka uppgifter som ska ingå i ett yrkande och i ett beslut. I ett yrkande och i ett beslut ska det ingå utförliga uppgifter utifrån vilka det kan bedömas om villkoren för att använda metoden för inhämtande av information är uppfyllda. Detta framhåller skyldigheten att presentera och motivera fakta på grund av vilka en domstol kan dra egna slutsatser huruvida villkoren för att använda en metod för inhämtande av information är uppfyllda. Genom detta strävar man efter att förbättra kvaliteten på tillståndsprocessen. I ett yrkande och i ett beslut om teleavlyssning och inhämtande av information i stället för teleavlyssning ska följande nämnas: 1) det brott som ligger till grund för åtgärden och den förmodade brottstidpunkten, 2) den person som med fog kan antas göra sig skyldig till det brott som avses i 1 punkten eller, om personen är okänd, den teledress eller den teleterminalutrustning som åtgärden riktas mot, 3) de fakta som misstanken mot personen och förutsättningarna för teleavlyssning eller för inhämtandet av information i stället för teleavlyssning grundar sig på, 4) tillståndets giltighetstid med angivande av klockslag, 5) den i 1 mom. avsedda tjänsteman som leder och övervakar utförandet av teleavlyssningen eller inhämtandet av information i stället för teleavlyssning, 6) eventuella begränsningar och villkor för teleavlyssningen eller inhämtandet av information i stället för teleavlyssning.

På grundval av 90 § i gällande lag har polisen lämnat domstolen en ansökan om användning av hemliga metoder för inhämtande av information. Eftersom det i propositionen föreslås att Huvudstaben ges befogenheter att självständigt använda metoder för inhämtande av information, föreslås i överensstämmelse med detta att domstolen ska fatta beslut om teleövervakning och inhämtande av information i stället för teleavlyssning på yrkande av en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med hemliga metoder för inhämtande av information.

Paragrafen om beslutsfattande har i uppdrag enligt 86 § i gällande lag tillämpats med stöd av 90 § om assistans av polisen, och behovet att kunna använda metoden självständigt är detsamma som enligt motiveringarna till 118 §.

Enligt 4 mom. ska beslut om de teledresser eller den teleterminalutrustning som åtgärden riktas mot fattas av en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 93 § i lagen avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med hemliga metoder för inhämtande av information, utom i situationer där den misstänkte inte är känd. I beslutet ska motiveringar ges till valet av de teledresser eller teleterminalutrustningar som åtgärden riktas mot.

Ansvar för att utreda de teleanslutningar och teleterminalutrustningar som personen använder och fatta ett beslut om dessa vilar på den tjänsteman som avses ovan. Beslutet ska fattas både när det är fråga om teleadresser eller teleterminalutrustningar som omfattas av ett nytt tillstånd till teleavlyssning och när det är fråga om att lägga till en teleadress eller teleterminalutrustning till ett ärende som gäller samma person och förhållande eller avslöjande av samma brott. Med motivering till valet av de teleadresser eller teleterminalutrustningar som åtgärden riktas mot avses behöriga motiveringar till varför just adresserna eller de aktuella utrustningarna ska anses innehas av personen eller vara sådana som denne antagligen annars använder. Ansvar för att utreda identifikationsuppgifterna för de teleadresser och teleterminalutrustningar som personen använder och som teleavlyssning riktas mot ska även framöver bäras av en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med hemliga metoder för inhämtande av information.

121 §. Teleövervakning och dess förutsättningar. I paragrafen föreskrivs det om teleövervakning och dess förutsättningar. Paragrafen ska endast gälla uppdrag som avses i 93 § i den föreslagna lagen, och befogenheten ska inte kunna användas vid förhållande av militära brott som avses i 88 §. Paragrafen motsvarar 5 kap. 8 § 1 och 2 mom. i polislagen, men förteckningen över brottsbeteckningar är mindre omfattande i överensstämmelse med gränserna för befogenheten i fråga om uppdrag som avses i 93 §. Där har man dessutom beaktat den ändring av begreppet identifieringsuppgift till förmedlingsuppgift som föreslagits i ett betänkande av arbetsgruppen som granskat behoven att ändra tvångsmedelslagen (Justitieministeriets publikationer, Betänkanden och utlåtanden 2022:1). Utöver de metodspecifika förutsättningarna ska naturligtvis också de allmänna förutsättningar som avses i 114 § tillämpas.

I 1 mom. definieras begreppet teleövervakning. Med teleövervakning avses i den föreslagna lagen att förmedlingsuppgifter som innehas av en kommunikationsförmedlare inhämtas om ett meddelande som har sänts från eller tagits emot av en teleadress eller teleterminalutrustning som är kopplad till ett kommunikationsnät som avses i 3 § 39 punkten i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation samt att uppgifter om en teleadress eller teleterminalutrustnings läge inhämtas eller att användningen av adressen eller utrustningen tillfälligt förhindras. Med förmedlingsuppgifter avses enligt den föreslagna lagen sådana uppgifter om ett meddelande som kan förknippas med en i 3 § 7 punkten i den lagen avsedd användare eller med en i 30 punkten i den paragrafen avsedd abonnent och som behandlas i kommunikationsnäten för att överföra, distribuera eller tillhandahålla meddelanden.

Bestämmelser om konfidentialitet gällande meddelanden och förmedlingsuppgifter finns i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation. En kommunikationspart får behandla sina egna elektroniska meddelanden och tillhörande förmedlingsuppgifter om inte något annat föreskrivs i lag. Radiokommunikation som avses kunna tas emot allmänt och tillhörande förmedlingsuppgifter får behandlas om inte något annat föreskrivs i lag. Andra elektroniska meddelanden och förmedlingsuppgifter får behandlas med samtycke av en kommunikationspart eller om så föreskrivs i lag.

Till förmedlingsuppgifterna kan det höra uppgifter som gäller bland annat dirigeringen av kommunikationen, dess varaktighet, tidpunkten och mängden information som överförs, det protokoll som använts, avsändarens eller mottagarens terminalutrustnings läge inom en viss basstations område, det sändande eller det mottagande nätet och förbindelsens början, avslutning eller varaktighet. Uppgifterna kan också gälla den form i vilken meddelandet förmedlas i nätet. Det väsentliga är att dessa uppgifter ska kunna knytas till abonnenten eller användaren. Förmedlingsuppgifterna för ett e-postmeddelande är till exempel meddelandets internethuvud, som innehåller uppgifter om avsändaren och mottagaren samt dirigeringsuppgifter och tidsangivelser.

Med tanke på begreppet bör det noteras att den abonnent som en uppgift kan knytas till inte behöver vara en fysisk person, utan den kan också vara en juridisk person.

För klarhetens skull används i definitionen, i överensstämmelse med polislagen, i stället för telemeddelande begreppet meddelande. Även begreppen teleadress och teleterminalutrustning har samma innebörd som i polislagen. Teleövervakningen omfattar också inhämtande av teleadresser och lokaliseringssuppgifter för teleterminalutrustning. Den föreslagna definitionen täcker teknikneutralt utredandet av alla mobila teleadressers och teleterminalutrustningars läge oberoende av om det till exempel handlar om en mobil kommunikationsenhet eller en liknande anordning.

Likaså ska momentet enligt förslaget för tydlighetens skull innehålla en definition av förmedlingsuppgifter som överensstämmer med definitionen i polislagen. Med förmedlingsuppgifter avses enligt förslaget sådana uppgifter om ett meddelande som kan förknippas med en i 3 § 7 punkten i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation avsedd användare eller med en i 30 punkten i den paragrafen avsedd abonnent och som behandlas i kommunikationsnäten för att överföra, distribuera eller tillhandahålla meddelanden.

En uttömmande och entydig definition av begreppet förmedlingsuppgift är inte möjlig. Begränsning av definitionen till uppgifter om meddelandet innebär att den styrtrafik mellan datorer som inte hör till meddelandet inte omfattas av skyddet för konfidentiell kommunikation. Begränsningen motsvarar i sak också det som föreskrivits om den teleövervakning som genomförs i enlighet med polislagen.

I paragrafen föreskrivs det dessutom att en myndighet vid Huvudstaben som sköter i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag för att förhindra brott kan ges tillstånd att rikta teleövervakning mot en teleadress eller teleterminalutrustning som innehas eller sannolikt används av en person som på grund av sina yttranden eller hotelser, sitt uppträdande eller av andra orsaker med fog kan antas göra sig skyldig till ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år, ett brott som begåtts med användning av en teleadress eller teleterminalutrustning och för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år eller olovligt brukande som riktat sig mot ett automatiskt databehandlingssystem och som begåtts med användning av en teleadress eller teleterminalutrustning.

Bestämmelserna i 5 kap. 8 § i polislagen har i uppdrag enligt 86 § i gällande lag tillämpats med stöd av 90 § om assistans av polisen, och behovet att kunna använda metoden självständigt är detsamma som enligt motiveringarna till 118 §.

122 §. Teleövervakning med samtycke av den som innehar en teleadress eller teleterminalutrustning. I paragrafen föreskrivs det om teleövervakning med samtycke av den som innehar en teleadress eller teleterminalutrustning. Huvudstaben ska enligt förslaget få använda metoden självständigt. Paragrafen ska endast gälla uppdrag som avses i 93 § i den föreslagna lagen, och befogenheten ska inte kunna användas vid förhindrande av militära brott som avses i 88 §. Till sin ordalydelse motsvarar paragrafen 5 kap. 9 § 1, 2 och 4 punkten i polislagen. Förteckningen över brottsbeteckningar är dock mindre omfattande i överensstämmelse med gränserna för behörigheten för det uppdrag som avses i 93 §.

Enligt *1 mom.* får en myndighet vid Huvudstaben som sköter i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag med samtycke av den som innehar en teleadress eller teleterminalutrustning för att förhindra brott rikta teleövervakning mot adressen eller utrustningen, om någon på grund av sina yttranden eller sitt uppträdande i övrigt med fog kan antas göra sig skyldig till 1) ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år, 2) ett brott som medför

att teleadressen eller teleterminalutrustningen obehörigen innehas av någon annan eller 3) något annat än ett i 1 eller 2 punkten avsett brott som begås genom användning av en teleadress eller teleterminalutrustning.

Teleövervakning som riktas mot en teleadress eller teleterminalutrustning som innehas av den som gett samtycke avser faktiskt innehav. Följaktligen ska till exempel en arbetsgivare inte kunna samtycka till teleövervakning av en mobiltelefon som används av en anställd. Inte heller sporadisk användning av någon annans mobiltelefon ska kunna berättiga till att ge samtycke i fråga om mobiltelefonens ägares kommunikation. Samtycke ska ges skriftligt. I brådskande fall kan samtycke likväl ges muntligt, men det ska då bekräftas skriftligt så snart som möjligt.

I enlighet med doktrinen om den kränktes samtyckte kan vem som helst ge giltigt samtycke till teleövervakning av en teleadress eller en teleterminalutrustning som denne innehar, om samtycket ges frivilligt innan åtgärder vidtas och personen förstår dess innebörd. Samtycket ska vara genuint frivilligt. För att inhämta det får inte övertalning eller annan motsvarande påverkan genom ledning användas. Den myndighet vid Huvudstaben som sköter det brottsbekämpningsuppdrag som avses i 93 § kan föra fram möjligheten att använda teleövervakning grundad på samtycke, men avgörandet om användningen av en metod för inhämtande av information ska alltid fattas av den berörda personen.

Vid teleövervakning grundad på samtycke är det alltså fråga om ett brott som ska förhindras och som den som gett sitt samtycke på ett eller annat sätt har anknytning till. I praktiken ska det finnas ett sådant samband mellan den som ger samtycke och den gärning som ska förhindras eller förövaren att övervakning av en teleadress eller en teleterminalutrustning som innehas av den som gett samtycke kan ha betydelse med hänsyn till det brott som ska förhindras.

I uppdrag enligt 86 § i gällande lag har 5 kap. 9 § i polislagen om teleövervakning med samtycke av den som innehar en teleadress eller teleterminalutrustning kunnat tillämpas med stöd av 90 § om assistans av polisen, och behovet att kunna använda metoden självständigt är detsamma som enligt motiveringarna till 118 §.

Om en persons hälsotillstånd har försämrats så att personen är uppenbart oförmögen att ge sitt samtycke enligt 1 mom., får den myndighet vid Huvudstaben som sköter det brottsbekämpningsuppdrag som avses i 93 § enligt 2 mom. utan personens samtycke rikta teleövervakning mot en teleadress eller teleterminalutrustning som personen innehar. En förutsättning är enligt förslaget dessutom att detta ska anses nödvändigt med beaktande av sakens brådskande natur och övriga omständigheter som inverkar på saken. Någon motsvarande bestämmelse finns inte i gällande polislag, men en sådan föreslås i ett betänkande av en arbetsgrupp som granskat behovet att ändra tvångsmedelslagen (OM 2022:1, VN/13190/2020).

Det ska inte ha någon betydelse varför personens hälsotillstånd har försämrats. Oförmögenhet att ge samtycke enligt 1 mom. innebär att personen bör vara oförmögen att bedöma frågans betydelse och uttrycka sin vilja på ett tillförlitligt sätt. Oförmögenheten ska bero sig på personens hälsotillstånd. Som en oförmögenhet som beror på hälsotillståndet ska man inte bedöma till exempel en situation där personen av rädsla för reaktionen hos en misstänkt eller på grund av sin utsatta situation inte vill ge samtycke. Genom villkoret att oförmögenheten ska var uppenbar understryks att oförmögenheten ska kunna konstateras tämligen klart. Detta kan framgå av ett relevant läkarutlåtande men också på något annat sätt.

Enligt förslaget är ett villkor dessutom att teleövervakning utan samtycke ska anses nödvändigt med beaktande av sakens brådskande natur och övriga omständigheter som inverkar på saken. Därför ska frågan för det första vara så brådskande att man inte kan försöka få samtycke till

exempel genom att få en intressebevakare utsedd. För det andra kan man som övriga omständigheter som inverkar på saken beakta till exempel om en intressebevakare redan har utsetts för personen, varvid denne kan överväga att ge samtycke för personens räkning. Dessutom innefattar nödvändighetskravet att teleövervakning som genomförs utan samtycke kan antas vara av synnerlig vikt för att förhindra eller avslöja ett brott och att förhindrande och avslöjande av brottet med andra hemliga metoder för inhämtande av information eller teleövervakning grundad på samtycke inte är möjligt eller åtminstone kräver väsentligt större resurser eller fördröjer förhindrandet eller avslöjandet i oskälig utsträckning.

123 §. Beslut om teleövervakning. I paragrafen föreskrivs det om beslut om teleövervakning. Paragrafen ska endast gälla uppdrag som avses i 93 § i den föreslagna lagen, och befogenheten ska inte kunna användas vid förhindrande av militära brott som avses i 88 §. Den motsvarar 5 kap. 10 § 1, 2, 4 och 5 mom. i polislagen. I paragrafen beaktas de ändringar som föreslås i 5 kap. 10 § 5 och 6 mom. i polislagen. I fråga om metoderna i kapitel 13 i den föreslagna lagen ska naturligtvis också de allmänna förutsättningar som avses i 114 § tillämpas.

Beslut om teleövervakning fattas av domstolen. Enligt *1 mom.* ska beslut om teleövervakning enligt 121 § 2 mom. och om teleövervakning enligt 122 § 1 mom. 1 och 3 punkten samt om teleövervakning i situationer som avses i 117 § fattas på yrkande av en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med hemliga metoder för inhämtande av information. Detta är en grundprincip för all informationsinhämtning i telenät.

Om ett ärende som gäller i 121 § 2 mom. eller 122 § 1 mom. 1 och 3 punkten avsedd teleövervakning inte tål uppskov, får en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med hemliga metoder för inhämtande av information enligt *2 mom.* besluta om teleövervakning till dess att domstolen har avgjort yrkandet om beviljande av tillstånd. Ärendet ska enligt förslaget föras till domstol så snart det är möjligt, dock senast 24 timmar efter det att metoden började användas.

Om en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta brottsbekämpningsuppdrag som avses i 93 § i lagen och som är särskilt förtrogen med hemliga metoder för inhämtande av information har fattat beslut i ett brådskande läge och domstolen anser att villkoren för åtgärden inte var uppfyllda, ska användningen av metoden för inhämtande av information avslutas och det material som samlats in med hjälp av den och de anteckningar som gjorts om den information som användningen av metoden gett genast utplånas. Ett undantag från detta utgörs av de fall där överskottsinformation får användas i enlighet med 158 §. Ärendet ska föras till domstol även om teleövervakningen avslutas inom 24 timmar efter det att den inleddes. Annars skulle man genom ett mycket kortvarigt inhämtande av information kunna kringgå de krav som ställs på beslutsförfarandet. Att ärendet också i sådana fall förs till domstol främjar verksamhetens laglighet.

Enligt *3 mom.* ska en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta brottsbekämpningsuppdrag som avses i 93 § och som är särskilt förtrogen med hemliga metoder för inhämtande av information besluta om teleövervakning som avses i 122 § 1 mom. 2 punkten. Ett undantag utgörs av den teleövervakning som görs med samtycke av den berörda personen.

Enligt det föreslagna *4 mom.* ska tillstånd kunna ges och beslut fattas för högst en månad åt gången räknat från den dag då tillståndet ges eller beslutet fattas. Tillståndet eller beslutet kan

även gälla en bestämd tidsperiod som föregått tillståndet eller beslutet och som kan vara längre än en månad.

I 5 mom. föreskrivs det om vilka uppgifter som ska ingå i ett yrkande och i ett beslut. Till sitt sakinnehåll motsvarar momentet 5 kap. 10 § 6 mom. i polislagen. I ett yrkande och i ett beslut ska det anges uppgifter utifrån vilka det kan bedömas om villkoren för att använda metoden för inhämtande av information är uppfyllda. I ett yrkande och i ett beslut om teleövervakning ska följande nämnas: 1) det brott som ligger till grund för åtgärden och den förmodade brottstidpunkten, 2) den person som med fog kan antas komma att göra sig skyldig till det brott som avses i 1 punkten eller, om personen är okänd, den teleadress eller den teleterminalutrustning som åtgärden riktas mot, 3) de fakta som misstanken mot personen och förutsättningarna för teleövervakning grundar sig på, 4) samtycke, om detta är ett villkor för teleövervakningen, 5) tillståndets giltighetstid med angivande av klockslag, 6) den tjänsteman som avses i 120 § 1 mom. och som leder och övervakar utförandet av teleövervakningen och 7) eventuella begränsningar och villkor för teleövervakningen.

Genom bestämmelsen framhävs skyldigheten att lägga fram och motivera fakta på grund av vilka en domstol kan dra egna slutsatser huruvida villkoren för att använda en metod för inhämtande av information är uppfyllda. Syftet med bestämmelsen är att främja en högkvalitativ tillståndsprocess.

I 1 punkten avses med det brott som ligger till grund för åtgärden ett brott som ska förhindras. Med den person som nämns i 2 punkten avses i samband med hemliga metoder för inhämtande av information som avses i lagen en person som med fog kan antas göra sig skyldig till ett brott. Denna person är likväl inte misstänkt för ett brott på det sätt som avses i förundersökningslagen. Med frasen "*de fakta som misstanken mot personen och förutsättningarna för teleövervakning grundar sig på*" i 3 punkten avses fakta utifrån vilka man med fog kan anta att personen kommer att begå eller har begått ett brott. Punkterna 4–7 tillämpas som sådana. I fråga om hemliga metoder för inhämtande av information övergår man också mera allmänt till att i fråga om metoder för inhämtande av information i telenätet liksom för teknisk avlyssning och optisk observation ange exakta klockslag för när tillstånd och beslut träder i kraft och löper ut. Dessa tidpunkter ska nämnas i beslutet.

På grundval av 90 § i gällande lag är det polisen som har lämnat domstolen ansökan om användning av hemliga metoder för inhämtande av information. Eftersom det i propositionen föreslås att Huvudstaben ges befogenheter att självständigt använda metoder för inhämtande av information, föreslås i överensstämmelse med detta att domstolen ska fatta beslut om sådan teleövervakning som avses i 121 § 2 mom. och sådan teleövervakning som avses i 122 § 1 och 2 punkten på yrkande av en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med hemliga metoder för inhämtande av information.

Enligt 6 mom. ska beslut om de teleadresser eller den teleterminalutrustning som åtgärden riktas mot fattas av en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med hemliga metoder för inhämtande av information, utom i situationer där den misstänkte inte är känd. I beslutet ska motiveringar anges till att de aktuella teleadresserna eller teleterminalutrustningarna valts. Motiveringarna ska motsvara dem som ges i fråga om 120 § 4 mom.

124 §. Inhämtande av basstationsuppgifter och dess förutsättningar. I paragrafen föreskrivs det om inhämtande av basstationsuppgifter. Paragrafen motsvarar 5 kap. 11 § 1 och 2 mom. i polislagen. Paragrafen gäller uppdrag enligt 88 § inom förhindrande av militära brott och uppdrag

enligt 93 § inom förhindrande och avslöjande av brott. I fråga om uppgifter som avses i 93 § i den föreslagna lagen motsvarar paragrafen den reglering som tillämpas i fråga om uppgifter enligt 86 § i gällande lag med stöd av hänvisningen i 89 § 1 mom. Vad gäller förhindrande av brott enligt 88 § i den föreslagna lagen är paragrafen helt ny.

I 1 mom. definieras begreppet inhämtande av basstationsuppgifter. Med begreppet avses inhämtande av information om teleterminalutrustningar och teleadresser som redan är eller kommer att bli registrerade i ett telesystem via en viss basstation. Inhämtande av basstationsuppgifter kan alltså avse också teleadresser och teleterminalutrustning som registreras i framtiden. Inhämtande av basstationsuppgifter ingriper mindre i föremålets grundläggande fri- och rättigheter än teleövervakning. Med tanke på tillgodoseendet av de grundlagsskyddade rättigheterna, som också de personer som är föremål för inhämtande av information åtnjuter, är det av vikt att inhämtandet av basstationsuppgifter för att förhindra brott används i syfte att utesluta personer som inte är inblandade.

I 2 mom. föreskrivs om villkoren för inhämtande av basstationsuppgifter. Enligt momentet får en myndighet vid Huvudstaben som sköter uppdrag med syfte att förhindra brott som avses i 88 § eller uppdrag med syfte att förhindra eller avslöja brott som avses i 93 § beviljas tillstånd att inhämta basstationsuppgifter som är relevanta för förhindrande av brott som avses i 121 § 2 mom. Det är alltså fråga om brott för vilka det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år, ett brott som begåtts med användning av en teleadress eller teleterminalutrustning och för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år eller olovligt brukande som riktat sig mot ett automatiskt databehandlingsystem och som begåtts med användning av en teleadress eller teleterminalutrustning. Metodens användningsområde är således mindre omfattande än hos polisen.

125 §. Beslut om inhämtande av basstationsuppgifter. I paragrafen föreskrivs det om beslut om inhämtande av basstationsuppgifter. Paragrafen motsvarar 5 kap. 12 § i polislagen. Paragrafen gäller uppdrag enligt 88 § inom förhindrande av militära brott och uppdrag enligt 93 § inom förhindrande och avslöjande av brott. I fråga om uppgifter som avses i 93 § i den föreslagna lagen motsvarar paragrafen den reglering som tillämpas i fråga om uppgifter enligt 86 § i gällande lag med stöd av hänvisningen i 89 § 1 mom. Vad gäller förhindrande av brott enligt 88 § i den föreslagna lagen är paragrafen helt ny.

Enligt det föreslagna 1 mom. ska beslut om inhämtande av basstationsuppgifter fattas av en domstol på yrkande av en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med hemliga metoder för inhämtande av information. Om ärendet inte tål uppskov, får tjänstemannen besluta om inhämtande av basstationsuppgifter till dess att domstolen har avgjort yrkandet om beviljande av tillstånd. Ärendet ska enligt förslaget föras till domstol så snart det är möjligt, dock senast 24 timmar efter det att metoden började användas.

Enligt 2 mom. beviljas tillståndet för en viss tidsperiod. Tillståndet omfattar i likhet med det tillstånd som avses i 5 kap 12 § 2 mom. i polislagen också uppgifter som inhämtats innan beslutet fattats. Även sådana uppgifter kan ha betydelse med tanke på förhindrandet av brottet. Väsentligt är att vikten av att uppgifterna fås kan motiveras.

I 3 mom. anges saker som ska nämnas i ett yrkande och i ett beslut om inhämtande av basstationsuppgifter. I ett yrkande och i ett beslut om inhämtande av basstationsuppgifter ska följande nämnas: 1) det brott som ligger till grund för åtgärden och den förmodade brottstidpunkten, 2) de fakta som ligger till grund för förutsättningarna för inhämtande av basstationsuppgifter, 3) den tidsperiod som tillståndet gäller, 4) vilken basstation tillståndet gäller, 5) den tjänsteman

som leder och övervakar inhämtandet av basstationsuppgifterna och som avses i 120 § 1 mom. och 6) eventuella begränsningar och villkor för inhämtandet av basstationsuppgifter.

Momentets 2 punkt ska tillämpas så att det handlar om fakta utifrån vilka det finns skäl att anta att uppgifter om basstationens område är viktiga för att brottet ska kunna förhindras.

Systematisk observation, förtäckt inhämtande av information och teknisk observation

126 §. Systematisk observation och dess förutsättningar. I paragrafen föreskrivs det liksom i polislagen om behörigheten att bedriva observation och villkoren för den. Paragrafen motsvarar 5 kap. 13 § i polislagen. Paragrafen gäller uppdrag enligt 88 § inom förhindrande av militära brott och uppdrag enligt 93 § inom förhindrande och avslöjande av brott. I fråga om uppdrag som avses i 93 § i den föreslagna lagen motsvarar paragrafen den reglering som tillämpas i fråga om uppdrag enligt 86 § i gällande lag med stöd av hänvisningen i 89 § 1 mom. Vad gäller förhindrande av militära brott enligt 88 § i den föreslagna lagen är paragrafen helt ny.

I 1 mom. definieras begreppet observation. Enligt momentet avses i den föreslagna lagen med observation iakttagande av en viss person i hemlighet i syfte att inhämta information. Vid observation får en kamera eller någon annan motsvarande teknisk anordning trots vad som föreskrivs i 24 kap. 6 § i strafflagen användas för att göra eller uppta visuella iakttagelser.

Den allmänna definitionen av observation har betydelse för definitionerna av de olika formerna av observation. Detta gäller i synnerhet systematisk observation enligt 2 mom.

I den observation som föreslås i lagen observeras personer i syfte att främja förhindrandet av brott. I observation ingår avsikten att inhämta information om den person som är föremål för observationen, vilket särskiljer den från övervakning. Karakteristiskt för åtgärden är också att föremålet iaktas i hemlighet. Observationen kan genomföras så att föremålet för inhämtandet av information inte upptäcker att denne är observerad fastän observerandet i sig genomförs helt öppet till exempel från en tjänstebil försedd med myndighetens emblem. Det är således fråga om att göra iakttagelser i hemlighet och att göra dem så att syftet att inhämta information döljs.

Ordet iakttagande syftar på passiviteten i interaktionen mellan observatören och den som är föremål för inhämtandet av information. Observatören får till exempel inte aktivt försöka komma i samspråk med föremålet i syfte att inhämta information. I förtäckt inhämtande av information ingår på grund av verksamhetens natur i begränsad utsträckning aktiv interaktion med den som inhämtandet riktas mot och en strävan till interaktiva situationer. Detta förhindrar likväl inte interaktion med föremålet för inhämtandet av information till exempel i situationer där den som utför observationen oavsiktligt avslöjas eller utan interaktion skulle löpa omedelbar risk att bli avslöjad. Observation kan utföras på ett visst avstånd men också på nära håll till exempel vid bordet intill på ett kafé. Den som observerar kan då vid behov avlägsna sig också med hjälp av interaktion, i praktiken genom att diskutera med den som är föremål för inhämtandet av information. I sådana situationer ska initiativet till interaktionen likväl komma från den person som är föremål för inhämtandet av information.

Vid observation ska det liksom enligt nuvarande praxis vara tillåtet att som stöd för de egna sinnesförmåelserna använda kikare, kamera, videokamera, ljusförstärkare eller andra motsvarande tekniska anordningar. I jämförelse med optisk observation är den väsentliga skillnaden att teknisk observation enligt 132 § 1 mom. genomförs med en teknisk anordning, metod eller programvara som är utplacerad på en bestämd plats. De tekniska anordningar som används vid observationen ska under hela den tid information inhämtas övervakas och drivas av den tjänsteman vid Huvudstaben som utför brottsbekämpningsuppdraget.

Observation är möjlig också i datanät. Observation som genomförs i ett datanät via en dator till exempel så att diskussioner som en person för på ett diskussionsforum observeras är till exempel inte teknisk observation även om användning av en dator är nödvändigt för att genomföra observationen. Det är i stället fråga om ett särskilt drag hos den omgivning där verksamheten försiggår. Datorn används i dessa situationer på samma sätt som övriga användare använder den. Den observation som avses i momentet motsvarar till sitt innehåll observation enligt polislagen.

Enligt 2 mom. avses i den föreslagna lagen med systematisk observation annan än kortvarig observation av en person som med fog kan antas göra sig skyldig till ett brott. I överensstämmelse med definitionen på observation genomförs också systematisk observation i hemlighet, vilket innebär att interaktion ska undvikas.

För systematisk observation kan ingen minimivarakthet fastställas. Den minimitid som behövs för sådan observation beror på omständigheterna i det aktuella fallet. Observationen kan anses vara systematisk också när den inte varar länge i ett sträck men upprepas efter en tid. Betydelsefullt när det bedöms om åtgärden är kortvarig är tiden mellan den första och den sista observationsåtgärden. Typiskt för systematisk observation är att man iakttar vad föremålet för observationen gör och vilka personer denne träffar.

Systematisk observation kan riktas endast mot en person som avses i 2 mom. Observation som riktas mot någon annan är följaktligen möjlig bara som enstaka kortvariga åtgärder närmast därför att man för att säkerställa att man observerar rätt person i praktiken blir tvungen att göra också andra till föremål för iakttagelser.

Enligt 3 mom. får en myndighet vid Huvudstaben som sköter i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag får för att förhindra brott systematiskt observera en person som avses i 2 mom., om det finns grundad anledning att misstänka att denne gör sig skyldig till ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år, eller till stöld eller häleribrott. Förteckningen är således mindre omfattande än förteckningen i 5 kap. 13 § i polislagen. Tröskeln sammanhänger med att man genom systematisk observation ingriper i personens integritetsskydd, och för användning av metoden anges därför motsvarande tröskel som i polislagen. Ett villkor för att systematisk observation ska få användas är enligt 115 § 2 mom. också att den kan antas vara av synnerlig vikt vid förhindrandet av brott.

Enligt 4 mom. får observation som avses i paragrafen inte riktas mot utrymmen som används för stadigvarande boende. Tekniska anordningar får enligt förslaget inte användas vid observation eller systematisk observation riktad mot hemfridsskyddade platser enligt 24 kap. 11 § i strafflagen. Observation som enbart görs genom sinnesförmimmelser får likväl också riktas mot en person som befinner sig på en hemfridsskyddad plats.

Utrymmen som används för stadigvarande boende hör till kärnområdet för hemfridsskyddet. Också i detta sammanhang avses med "utrymme" en plats som avgränsas av väggar och tak eller motsvarande konstruktioner. Utrymmen som används för stadigvarande boende kan inte definieras uttömmande. Den faktiska användningen av ett utrymme har inte nödvändigtvis något samband med dess ursprungliga syfte.

Enligt 24 kap. 11 § i strafflagen är hemfridsskyddade platser bostäder, fritidsbostäder och övriga utrymmen som är avsedda för boende, såsom hotellrum, tält, husvagnar och fartyg som kan bebos, trappuppgångar i bostadshus samt gårdar som utgör de boendes privata område och de byggnader som är fast förbundna med sådana gårdar. Bestämmelsen fredar hemmet och dess

omedelbara omgivning. Med bostad avses bland annat lägenheter i flervånings- och radhus samt enfamiljshus och delar av dem.

Bostäder och delar av dem är typiska utrymmen som omfattas av definitionen på ”utrymme som används för stadigvarande boende”. Fastän trappuppgången i ett bostadshus omfattas av hemfridskyddet kan den inte räknas som ett utrymme som används för stadigvarande boende. Gårdsbyggnader som omfattas av hemfridskyddet hör inte till de utrymmen som avses i momentet om de inte används för stadigvarande boende. Semesterbostäder, hotellrum, tält, husvagnar och andra motsvarande utrymmen används vanligen inte för stadigvarande boende.

Med momentet sammanhänger en bedömningskyldighet hos den tjänsteman som beslutar om observation eller systematisk observation. Denna skyldighet är vid behov förenad med en utredningsskyldighet. Om utrymmet är avsett för stadigvarande boende gäller antagandet att utrymmet samtidigt måste användas för stadigvarande boende. Detta antagande kan kullkastas med en utredning som visar att så inte är fallet. Om utrymmet inte är avsett för stadigvarande boende gäller analogt antagandet att utrymmet inte används för sådant boende. Också detta antagande kan bli kullkastat. Hotellrum och lägenheter som är avsedda att användas som kontor kan till exempel i verkligheten fungera som för stadigvarande boende och bostadslägenheter kan i verkligheten fungera som kontor.

127 §. Beslut om systematisk observation. I paragrafen föreskrivs det om beslut om systematisk observation. Paragrafen motsvarar 5 kap. 14 § i polislagen. Den gäller uppdrag enligt 88 § inom förhindrande av militära brott och uppdrag enligt 93 § inom förhindrande och avslöjande av brott. I fråga om uppdrag som avses i 93 § i den föreslagna lagen motsvarar paragrafen den reglering som tillämpas i fråga om uppdrag enligt 86 § i gällande lag med stöd av hänvisningen i 89 § 1 mom. Vad gäller förhindrande av brott enligt 88 § i den föreslagna lagen är paragrafen helt ny.

Enligt 1 mom. ska beslut om systematisk observation fattas av en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta brottsbekämpningsuppdrag som avses i 88 eller 93 § i lagen och som är särskilt förtrogen med hemliga metoder för inhämtande av information.

Enligt 2 mom. får beslut om systematisk observation fattas för högst sex månader åt gången.

I 3 mom. föreskrivs det om innehållet i ett beslut om systematisk observation. I fråga om detta hänvisas till motiveringarna till 125 §.

128 §. Förtäckt inhämtande av information samt dess förutsättningar. I paragrafen föreskrivs det om förtäckt inhämtande av information samt dess förutsättningar. Paragrafen motsvarar 5 kap. 15 § i polislagen. Den gäller uppdrag enligt 88 § inom förhindrande av militära brott och uppdrag enligt 93 § inom förhindrande och avslöjande av brott. Vad gäller förhindrande av militära brott enligt 88 § i den föreslagna lagen är paragrafen helt ny. Vad gäller uppdrag enligt 93 § motsvarar den föreslagna regleringen gällande lagstiftning.

I samband med att polislagen stiftades infördes också förtäckt inhämtande av information bland de metoder som kan användas för att förhindra och avslöja brott vid uppdrag enligt i 86 § i gällande lag. Förtäckt inhämtande av information kan liksom av polisen användas för att förhindra brott. För att avslöja brott kan metoden i dag användas endast för de brott som räknas upp i 86 § 2 mom. i gällande lag. Förteckningen är identisk med förteckningen över brottsbenämningar i 117 § om avslöjande av brott i den föreslagna lagen.

Enligt *1 mom.* avses med förtäckt inhämtande av information i den föreslagna lagen inhämtande av information genom kortvarig interaktion med en viss person där falska, vilseledande eller förtäckta uppgifter används för att hemlighålla ett uppdrag som utförs av en tjänsteman vid Huvudstaben som sköter i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag. I paragrafen föreskrivs det om en typ av inhämtande av information som har drag som påminner om täckoperationer men som är kortvarigt och där det inte byggs upp samma förtroendeförhållande till den som åtgärden riktas mot som vid förtäckta operationer.

Att det nämns att inhämtandet av information riktar sig mot en viss person innebär att åtgärden kan riktas mot någon som inte avses i 2 mom. och som med fog kan antas göra sig skyldig till ett brott. Förtäckt inhämtande av information kan också innebära att den tjänsteman som inhämtar information uppträder som en annan person i närheten av den som åtgärden riktas mot. Detta kan förekomma till exempel vid offentliga evenemang.

Liksom för närvarande ska förtäckt inhämtande av information genomföras av de tjänstemän vid Huvudstaben som har fått särskild utbildning i användningen av denna metod för inhämtande av information. Det är särskilt viktigt att vara medveten om gränsdragningen mellan förtäckt inhämtande av information och täckoperationer för att befogenheten inte ska användas så att det de facto är fråga om täckoperation.

Någon gräns för hur länge användningen av förtäckt inhämtande av information får vara kan inte ges, eftersom den andra parten i interaktionen genom sitt handlande kan förlänga situationen också om syftet med inhämtandet av information redan har uppnåtts. Ett onaturligt sätt att ta sig ur situationen skulle också kunna avslöja att det handlar om inhämtande av information.

Till skillnad från observation och systematisk observation är en strävan efter ett personligt möte eller motsvarande interaktion med föremålet för inhämtandet av information uttryckligen karakteristisk för användningen av befogenheten. Däremot eftersträvas inte ett liknande långvarigt umgänge och ett särskilt förtroendeförhållande som vid täckoperationer. Vid förtäckt inhämtande av information handlar det således inte om infiltration. Befogenheten får inte användas för att kringgå regleringen om täckoperationer. Inte heller annars är det meningen att paragrafen ska ersätta lagstiftningen för täckoperationer.

Till verksamhetens natur hör dessutom att endast falska, vilseledande eller förtäckta uppgifter används. Som exempel kan nämnas användningen av ett transportföretags overaller och namnskylt. Sådant skydd kan användas bara för att hemlighålla ett uppdrag som utförs av en tjänsteman eller med andra ord för att förhindra att inhämtandet av information avslöjas. Att skydda inhämtandet av information är möjligt enligt den föreslagna 150 § om skyddande av Huvudstabens brottsbekämpningsuppdrag.

I *2 mom.* föreskrivs det att förtäckt inhämtande av information får användas för att förhindra brott, om det på grund av en persons yttranden eller uppträdande i övrigt med fog finns anledning att anta att denne kommer att göra sig skyldig till 1) ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år, 2) stöld eller häleri som hänför sig till planmässig, organiserad, yrkesmässig, fortsatt eller upprepad brottslig verksamhet. Förteckningen är kortare än motsvarande förteckning i 15 § 2 mom. i polislagen. I momentet nämns stöld och häleri som hänför sig till organiserad brottslig verksamhet. Verksamheten kan ha kopplingar till organiserad brottslighet, men att verksamheten är organiserad innebär inte att den måste uppfylla definitionen på organiserad kriminell sammanslutning i 6 kap. 5 § 2 mom. i strafflagen.

Enligt 3 mom. får en i 2 mom. avsedd myndighet för att förhindra brott rikta datanätsbaserat förtäckt inhämtande av information mot en person, om det på grund av personens yttranden eller uppträdande i övrigt med fog finns anledning att anta att denne kommer att göra sig skyldig till ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år. Bestämmelsen motsvarar 5 kap. 15 § i polislagen.

I de uppdrag som avses i 88 § är förtäckt inhämtande av information en metod som behövs. Ibland är det till exempel ändamålsenligt att fortsätta ett uppdrag där systematisk observation används genom att använda förtäckt inhämtande av information och sträva efter en kortvarig interaktion med den som varit föremål för åtgärden. En sådan situation kan uppkomma också när föremålet för inhämtandet av information själv tar kontakt med den tjänsteman som sköter observationsuppdraget till exempel när personen sätter sig bredvid tjänstemannen på ett tåg. Eftersom det i denna proposition föreslås att det för uppdrag enligt 88 § i syfte att förhindra militära brott ska kunna ges befogenhet att som metod för hemligt inhämtande av information använda systematisk observation behöver det också lagstiftas om en befogenhet att använda förtäckt inhämtande av information.

Enligt 4 mom. är förtäckt inhämtande av information är inte tillåtet i bostäder ens med bostadsinnehavarens medverkan. Att utföra inhämtandet av information i en bostad är således kategoriskt förbjudet.

129 §. Beslut om förtäckt inhämtande av information. I paragrafen föreskrivs det om beslut om förtäckt inhämtande av information. Paragrafen motsvarar 5 kap. 16 § i polislagen. Den gäller uppdrag enligt 88 § inom förhindrande av militära brott och uppdrag enligt 93 § inom förhindrande och avslöjande av brott. I fråga om uppdrag som avses i 93 § i den föreslagna lagen motsvarar paragrafen den reglering som tillämpas i fråga om uppdrag enligt 86 § i gällande lag med stöd av hänvisningen i 89 § 1 mom. Vad gäller förhindrande av militära brott enligt 88 § i den föreslagna lagen är paragrafen helt ny.

Enligt 1 mom. ska beslut om förtäckt inhämtande av information fattas av underrättelsechefen för Huvudstaben eller en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 88 eller 93 § i denna lag avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med hemliga metoder för inhämtande av information. I gällande reglering, som har genomförts med hjälp av hänvisningsbestämmelser, erkänns inte någon egen beslutsfattare inom Försvarsmakten som skulle vara på samma nivå som chefen för centralkriminalpolisen eller skyddspolisen, vilket har upplevts som en brist i lagstiftningen. I praktiken har besluten därför fattats endast av militärjurister som är förtrogna med uppgifterna och har avlagt en STEKPOV-utbildning. I paragrafen föreslås underrättelsechefen för Huvudstaben som ny beslutsfattare. Denne är en tjänsteman inom den militära underrättelseinhämtningen med en tjänsteställning som motsvarar centralkriminalpolisens och skyddspolisens chefers. Det anses inte heller annars ändamålsenligt att föreslå att det operativa beslutsfattandet ska skötas av chefen för Huvudstaben. För denna lösning talar också det faktum att chefen för Huvudstaben också, på det sätt som beskrivs nedan, vid sidan av Försvarsmaktens assessor ska svara för övervakningen av brottsbekämpningen. Att beslutsnivån förblir tillräckligt hög är dock motiverat för att befogenheten att genomföra förtäckt inhämtande av information inte ska användas på ett sådant sätt att det de facto handlar om en täckoperation.

Enligt 2 mom. ska beslut om förtäckt inhämtande av information fattas skriftligen. I beslutet ska följande nämnas: 1) åtgärden och dess syfte tillräckligt specificerade, 2) den enhet som ska genomföra det förtäckta inhämtandet av information och den tjänsteman som ansvarar för uppdraget, 3) det brott som ligger till grund för åtgärden, 4) den person som det förtäckta inhämtandet av information riktas mot, 5) de fakta som ligger till grund för brottsmisstanken, 6) den

planerade tidpunkten för genomförandet av åtgärden och 7) eventuella begränsningar och villkor för det förtäckta inhämtandet av information.

Med åtgärder avses till exempel att det är fråga om att en försändelse levereras till en viss adress och med syfte att utreda vem som tar emot försändelsen. I fråga om användningen av befogenheten ska det särskilt krävas att en ansvarig person utses. Dennes uppgift är bland annat att se till att verksamheten inte i praktiken är en täckoperation. I beslutet ska också det brott som ska förhindras nämnas. Däremot behöver den person som med fog kan antas begå ett brott inte nämnas vid namn. I beslutet ska bara den person som inhämtandet av information riktas mot nämnas, men denne kan de facto tills vidare vara anonym.

I ett beslut om förtäckt inhämtande av information ska liksom i beslut om andra metoder för inhämtande av information de fakta som ligger till grund för misstanken mot personen redovisas så att en utomstående granskare kan övertyga sig om att villkoren för att använda metoden är uppfyllda. Vid förtäckt inhämtande av information krävs inte att exakta klockslag för när tillståndet träder i kraft och löper ut anges, eftersom det snarast är fråga om att utföra en enskild åtgärd vid en lämplig tidpunkt. Vid förtäckt inhämtande av information kan beslutsfattaren liksom vid användning av andra hemliga metoder för inhämtande av information fastställa begränsningar och villkor. Begränsningarna kan ha sin grund till exempel i proportionalitetsprincipen samt ändamålsenlighets-, rättssäkerhets- och arbetarskyddsaspekter. Det ska inte vara möjligt att genomföra förtäckt inhämtande av information i en bostad ens om den som inhämtar informationen kommer in i bostaden med medverkan av bostadens innehavare. Som förtäckt inhämtande av information som sker i en bostad anses det likväl inte när mottagaren av en försändelse till exempel vid kvitteringen av försändelsen ber en tjänsteman som utger sig för att vara bud vänta i bostadens tambur.

I 3 mom. föreskrivs det att beslutet vid förändrade omständigheter vid behov ska ses över. Det är möjligt att en misstanke mot en person under den tid man väntar på ett genomföra åtgärden preciseras och visar sig vara en sådan gärning att befogenheten inte får användas för att förhindra den. Även andra förändringar i förhållandena kan medföra ett behov att se över beslutet. Momentet ålägger den tjänsteman som ansvarar för åtgärden att följa om det finns förutsättningar för att använda förtäckt inhämtande av information och behovet att använda metoden särskilt när det förflutit en lång tid mellan den tidpunkt då beslutet fattats och den tidpunkt då inhämtandet genomförs.

130 §. Teknisk avlyssning och dess förutsättningar. I paragrafen föreskrivs det om teknisk avlyssning och dess förutsättningar. Den föreslagna paragrafen motsvarar till största delen 5 kap. 17 § i polislagen, men 3 mom. avviker från polislagen. Den gäller uppdrag enligt 88 § inom förhindrande av militära brott och uppdrag enligt 93 § inom förhindrande och avslöjande av brott. I fråga om uppdrag som avses i 93 § i den föreslagna lagen motsvarar paragrafen den reglering som tillämpas i fråga om uppdrag enligt 86 § i gällande lag med stöd av hänvisningen i 89 § 1 mom. Vad gäller förhindrande av militära brott enligt 88 § i den föreslagna lagen är paragrafen helt ny.

I 1 mom. definieras begreppet teknisk avlyssning. Med teknisk avlyssning avses i den föreslagna lagen att en viss persons samtal eller meddelande, som inte är avsett för utomstående och i vilket avlyssnaren inte deltar, trots 24 kap. 5 § i strafflagen avlyssnas, upptas eller behandlas på något annat sätt med hjälp av en teknisk anordning, metod eller programvara i syfte att ta reda på innehållet i samtalet eller meddelandet, deltagarna i samtalet eller verksamhet som bedrivs av en person som avses i 4 mom. I definitionen nämns utöver avlyssning och upptagning även annan behandling av ett samtal eller meddelande samt, teknikneutralt, utöver en teknisk anordning också metoder och programvara.

Frasen "trots 24 kap. 5 § i strafflagen" kommer sig av att olovlig avlyssning enligt den paragrafen är straffbart. Att frasen finns med innebär att det vid teknisk avlyssning inte handlar om olovlig avlyssning förutsatt att denna metod för inhämtande av information används korrekt. Med detta avses att beslutet att använda teknisk avlyssning har kommit till i rätt ordning och att avlyssningen används i enlighet med lag.

Om det upptäcks att den person som avses i momentet lämnar utrymmet annat än tillfälligt, ska avlyssningen avbrytas eller, om det inte är fråga om avlyssning i realtid, ska uppgifterna avlägsnas från upptagningen i efterhand. Att konstatera att personen i fråga återvänder till utrymmet kan likväl i praktiken vara omöjligt utan att fortsätta avlyssningen utan avbrott. Om personen avlägsnar sig för ett ögonblick behöver avlyssningen i allmänhet inte avbrytas. Närmare bestämmelser om förbud mot avlyssning, granskning och undersökning av upptagningar och avbrytande av teknisk avlyssning finns i 154–156 och 160 §. Även i dessa fall kan 157 och 158 § om överskottsinformation vara tillämpliga. Bestämmelser om utplåning av information finns i 159 §.

Definitionen på teknisk avlyssning innebär till exempel att inhämtande av information från ett högljutt samtal i ett offentligt utrymme inte kräver att tvångsmedel eller någon metod för inhämtande av information används. Detsamma gäller naturligtvis ett samtal där lyssnaren deltar (HD 1981 II 182). I rättslitteraturen har det ansetts att det inte heller är teknisk avlyssning när man med en avlyssningsanordning följer upp de ljud som orsakas av den misstänktes rörelse. Teknisk avlyssning är det däremot fråga om när man med en teknisk anordning avlyssnar eller gör en upptagning av det som en part i ett telefonsamtal säger i telefonen och avlyssningen riktar sig mot de ljudvågor som talet ger upphov till.

Definitionen på teknisk avlyssning i tvångsmedelslagen ändrades år 2003 på så sätt att den endast talar om "meddelande" i stället för den tidigare frasen "muntligt meddelande". Vid beredningen (RP 52/2002 rd) motiverades ändringen bland annat med att användningen av krypteringsteknik och krypteringsarrangemang har ökat. I regeringens proposition konstateras att när det är fråga om teknisk observation av tangentbordet till en dataterminal i samband med sändandet av e-post, lämnar frågan om observationen kan betraktas som ett sådant samtal eller muntligt meddelande som avses i definitionen av teknisk avlyssning rum för tolkning. Sådant avlyssning av tangentljud ska också omfattas av definitionen av teknisk avlyssning. Skillnaden jämfört med den tekniska observation av utrustning som avses i 130 § är att man genom denna inte får inhämta information om innehållet i meddelandet. I definitionsbestämmelsen nämns uttryckligen att syftet med teknisk avlyssning är att ta reda på innehållet i samtalet eller meddelandet. Utöver att ta reda på det egentliga innehållet kan målet också vara att identifiera parterna i kommunikationen eller annars utreda den misstänkta personens verksamhet.

Enligt 2 mom. får teknisk avlyssning inte riktas mot ett utrymme som används för stadigvarande boende. Avlyssningen kan genomföras så att den riktas mot ett utrymme eller en annan plats som inte används för stadigvarande boende. Förbudet ska likväl inte gälla den tekniska avlyssning som avses i 5 mom. och genomförs för att avvärja en fara, det vill säga så kallad stormningsobservation.

Enligt 3 mom. får en myndighet vid Huvudstaben som sköter ett brottsbekämpningsuppdrag i syfte att förhindra brott rikta teknisk avlyssning mot en person som befinner sig utanför ett utrymme som används för stadigvarande boende. En myndighet vid Huvudstaben som sköter ett brottsbekämpningsuppdrag kan också beviljas tillstånd att rikta teknisk avlyssning mot en person som befinner sig i en myndighetslokal och som berövats sin frihet på grund av brott. Avlyssningen ska enligt förslaget kunna utföras så att den riktas mot utrymmen eller andra platser där det kan antas att den person som inhämtandet av information gäller sannolikt befinner

sig eller som det kan antas att personen sannolikt besöker. Teknisk avlyssning som riktas endast mot en teknisk anordning ska få riktas mot anordningen oberoende av var den finns.

Teknisk avlyssning kan med stöd av momentet riktas mot en person när denne befinner sig i ett utrymme enligt 24 kap. 11 § i strafflagen som omfattas av hemfridskyddet förutsatt att det inte är ett utrymme som används för stadigvarande boende. Det har ingen betydelse var den tekniska anordningen, metoden eller programmet installeras. Bestämmelser om installation och avinstallation av anordningar, metoder eller programvara ingår i 139 §.

När det gäller avlyssning av en frihetsberövad krävs inte att denne befinner sig i en cell, avtjänar sitt straff på en straffanstalt eller är en isolerad fånge eller rannsakningsfånge i en tvångsinrättning. Ett sådant villkor är onödigt, eftersom en frihetsberövad de facto kan höras bara i de utrymmen som denne har tillstånd att besöka eller vistas i. En förutsättning för teknisk avlyssning är dessutom att personen i fråga på grund av sina yttranden eller hotelser, sitt uppträdande eller av andra orsaker med fog kan antas göra sig skyldig till ett brott som avses i momentet.

För klarhetens skull föreskrivs i 3 mom. särskilt om avlyssning som riktas mot ett utrymme eller en annan plats. Teknisk avlyssning kan genomföras så att den de facto riktas mot ett utrymme eller en plats som avlyssning överhuvudtaget får riktas mot. Det är således fråga om så kallad rumsavlyssning.

I de situationer som avses i momentet får en myndighet vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag till exempel på grund av risken att bli avslöjad inte genomföra teknisk avlyssning som en fortlöpande övervakningsåtgärd, utan endast i bestämda utrymmen och på bestämda platser som är av betydelse med tanke på förhindrandet av brott. Ett exempel utgörs av en situation där en misstänkt person förflyttar sig från en offentlig plats till ett lagerutrymme. Tjänstemannen kan inte utan att avslöjas följa personen till utrymmet i fråga, utan den tekniska avlyssningen måste genomföras på något annat sätt. I praktiken innebär detta att utrymmet i fråga på förhand måste förses med avlyssningsanordningar.

Som villkor för teknisk avlyssning ställs också ett tämligen högt krav på bevis (sannolikhet) för att personen vistas i eller besöker utrymmet eller platsen i fråga. Sambandet mellan personen och utrymmet är svagast om personen bara besöker det. Med att personen vistas i ett utrymme eller på en annan plats avses att personen stannar i utrymmet eller på platsen en längre tid utan att det handlar om samma beständighet som vid boende.

När teknisk avlyssning endast riktas mot en teknisk anordning, får myndigheten enligt momentet rikta avlyssningen mot anordningen oberoende av var den finns. Avsikten är att möjliggöra så kallad avlyssning av tangentbord som teknisk avlyssning, när avlyssningen riktas endast mot en anordnings tangentbord för att utreda innehållet i ett meddelande och avlyssningen inte ger information om det utrymme där anordningen befinner sig.

Enligt 4 mom. är en förutsättning för teknisk avlyssning att personen i fråga på grund av sina yttranden eller hotelser, sitt uppträdande eller av andra orsaker med fog kan antas göra sig skyldig till ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år. Användningsområdet för behörigheten är således mindre omfattande än den som anges i 5 kap. 17 § 4 mom. i polislagen. Ett villkor för att teknisk avlyssning ska få användas är enligt 114 § 2 mom. dessutom att användningen av den är av synnerlig vikt för att ett brott ska kunna förhindras.

I 5 mom. föreskrivs det att en myndighet vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag trots vad som föreskrivs i 2 mom. alltid har rätt att utföra teknisk avlyssning, om det är

nödvändigt för att tjänsteuppdraget tryggt ska kunna utföras och sådan överhängande fara avvärijas som hotar den persons liv eller hälsa som vidtar åtgärden eller den persons liv eller hälsa som ska gripas eller skyddas. Det kan vara fråga om sådan teknisk avlyssning som avses i momentet om det till exempel är nödvändigt att säkerställa att utrymmet tryggt kan besökas för en installationsåtgärd eller att utrymmet är tomt.

131 §. Beslut om teknisk avlyssning. I paragrafen föreskrivs det om beslut om teknisk avlyssning. Paragrafen motsvarar 5 kap. 18 § i polislagen. Den gäller uppdrag enligt 88 § inom förhindrande av militära brott och uppdrag enligt 93 § inom förhindrande och avslöjande av brott. I fråga om uppdrag som avses i 93 § i den föreslagna lagen motsvarar paragrafen den reglering som tillämpas i fråga om uppdrag enligt 86 § i gällande lag med stöd av hänvisningen i 89 § 1 mom. Vad gäller förhindrande av militära brott enligt 88 § i den föreslagna lagen är paragrafen helt ny.

Enligt 1 mom. ska beslut om teknisk avlyssning som riktas mot en person som berövats sin frihet på grund av brott fattas av domstolen på yrkande av en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med hemliga metoder för inhämtande av information.

I 2 mom. föreskrivs det att beslut om teknisk avlyssning som avses i 130 § 5 mom. och om teknisk avlyssning annan än den som avses i 1 mom. fattas av en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med hemliga metoder för inhämtande av information. I andra fall än de som nämns i 1 mom. kan det till exempel vara fråga om att teknisk avlyssning utförs i en lagerhall som den person som inhämtandet av information riktas mot sannolikt vistas i eller besöker och där avlyssningen med fog kan antas ge uppgifter som behövs för att förhindra ett brott.

Enligt 3 mom. kan tillstånd för teknisk avlyssning ges och beslut fattas för högst en månad åt gången.

I 4 mom. föreskrivs det om innehållet i yrkanden och beslut. I yrkanden och beslut ska fakta läggas fram som ligger till grund för bedömningen att den person som inhämtandet av information riktas mot sannolikt befinner sig i eller sannolikt besöker ett bestämt utrymme eller en annan bestämd plats. Detta sammanhänger med den resultatförväntan som nämns i villkoren för teknisk avlyssning. Dessutom finns det skäl att fästa vikt vid att när teknisk avlyssning riktas mot ett utrymme behöver utrymmet inte under alla omständigheter specificeras på motsvarande sätt som den misstänkta personens bostad. Det kan till exempel hända att man vet att personen ska komma till ett hotell i en viss stad, men att man när beslutet fattas ännu inte vet vilket hotell eller hotellrum personen kommer att ta in på.

132 §. Optisk observation och dess förutsättningar. I paragrafen föreskrivs det om optisk observation och dess förutsättningar. Paragrafen motsvarar 5 kap. 19 § i polislagen. Den gäller uppdrag enligt 88 § inom förhindrande av militära brott och uppdrag enligt 93 § inom förhindrande och avslöjande av brott. I fråga om uppdrag som avses i 93 § i den föreslagna lagen motsvarar paragrafen den reglering som tillämpas i fråga om uppdrag enligt 86 § i gällande lag med stöd av hänvisningen i 89 § 1 mom. Vad gäller förhindrande av militära brott enligt 88 § i den föreslagna lagen är paragrafen helt ny.

I 1 mom. definieras optisk observation. Med optisk observation avses i den föreslagna lagen att man trots vad som föreskrivs i 24 kap. 6 § i strafflagen iakttar eller gör upptagningar av en viss person eller av ett utrymme eller någon annan plats med kamera eller andra utplacerade tekniska

anordningar, metoder eller programvaror. Denna definition stämmer överens med definitionen på optisk observation i polislagen.

Liksom i definitionen på teknisk avlyssning krävs det också i definitionen på optisk observation att observationen riktas mot en bestämd person. Utöver denna person kan den optiska observationen likväl också riktas mot ett bestämt utrymme eller någon annan bestämd plats. I bestämmelsen nämns förutom olika slags kameror även andra tekniska anordningar, metoder och programvaror på ett teknikneutralt sätt. Optisk observation skiljer sig från observation och systematisk observation genom att man vid optisk observation använder utplacerade tekniska anordningar, metoder eller program.

Liksom i definitionen på teknisk avlyssning anges också i definitionen på optisk observation metodens förhållande till verksamhet som är förbjuden enligt strafflagen. Enligt 24 kap. 6 § 1 mom. gör sig den som obehörigen med en teknisk anordning 1) iakttar eller avbildar en person som vistas på en hemfridsskyddad plats eller på en toalett, i ett omklädningsrum eller på någon annan motsvarande plats eller 2) på ett integritetskränkande sätt iakttar eller avbildar en person som vistas i en sådan byggnad eller lokal eller på ett sådant omgärdat gårdsområde som avses i 3 § och dit allmänheten inte äger tillträde skyldig till olovlig observation.

Frasen "trots vad som föreskrivs i 24 kap. 6 § i strafflagen" i definitionen på optisk observation betyder att man vid observationen inte gör sig skyldig till olovlig observation förutsatt att metoden används på behörigt sätt. Med detta avses att beslutet om att använda optisk observation har kommit till i rätt ordning och att observationen används i enlighet med lag.

I detta sammanhang finns det orsak att framhålla betydelsen av de principer som tillämpas vid användningen av hemliga metoder för inhämtande av information när optisk observation genomförs på ett sätt som utan befogenhet skulle innebära olovlig observation. Detta gäller särskilt de utrymmen och platser som avses i 24 kap. 6 § 1 mom. 1 punkten i strafflagen. Enligt proportionalitetsprincipen ska man vid prövningen beakta den kränkning av rättigheter, i detta fall hemfriden och integritetsskyddet, som användningen av en metod för inhämtande av information medför. Dessutom ska principen om minsta olägenhet och finkänslighetsprincipen beaktas. Särskilt mot toaletter, omklädningsrum och andra motsvarande utrymmen får optisk observation inte riktas utan vägande skäl.

Optisk observation kan genomföras också med andra än myndighetens anordningar. Detta kan ske till exempel så att en kameraövervakningsanordning som kontrolleras av staden i enlighet med Huvudstabens brottsbekämpningsorgans intresse riktas mot en viss misstänkt person. Om man från stadens kameraövervakningssystem endast levererar bildmaterial som eventuellt främjar förhindrandet eller avslöjandet av brott, och upptagningen inte skett under kontroll av brottsbekämpningsmyndigheten vid Huvudstaben och i dess intresse, är det inte fråga om optisk observation.

Observation eller fotografering av en viss person med en teknisk anordning anses alltså inte vara optisk observation om anordningen inte är placerat på en bestämd plats. I sådana fall är det, beroende på hur länge åtgärden varar, fråga om observation eller systematisk observation. Kravet som gäller utplacering innebär i praktiken att genomförandet av optisk observation inte är någon kortvarig verksamhet. Med "utplacerad" avses till exempel att anordningen, metoden eller programmet har fästs på en vägg, i ett tak eller på ett annat objekt som lämpar sig för att fästa anordningen. Dessutom är det väsentligt för optisk observation på grund av dess definition att anordningen, metoden eller programmet i allmänhet följer föremålet utan att tjänstemannen vid Huvudstaben som utför brottsbekämpningen samtidigt gör observationer och är närvarande. Bestämmelser om att installera och avinstallera en spårningsanordning finns i 138 §. Om det är

fråga om sådan spårning av en person där tjänstemannen för spårningen i realtid använder en anordning som denne innehar, är åtgärden beroende på fallet antingen observation eller systematisk observation.

I 2 *mom.* anges ett förbud mot att rikta optisk observation mot bostäder. Enligt momentet får optisk observation inte riktas mot ett utrymme som används för stadigvarande boende. Med stadigvarande boende avses samma sak som i gällande rätt. Frasen "ett utrymme som används för stadigvarande boende" har behandlats i motiveringarna till 126 §. Förbudet mot att observera bostäder gäller inte optisk observation som görs för att avvärja fara, det vill säga så kallad stormningsobservation.

Enligt 3 *mom.* får en myndighet vid Huvudstaben som sköter i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag för att förhindra brott rikta optisk observation mot personer utanför utrymmen som används för stadigvarande boende. En myndighet vid Huvudstaben som sköter ett brottsbekämpningsuppdrag kan också ges tillstånd att rikta optisk observation också mot personer som befinner sig i en myndighetslokal och som berövats sin frihet på grund av brott. Observationen ska enligt förslaget kunna utföras så att den riktas mot utrymmen eller platser som det på sannolika grunder kan antas att den person som inhämtandet av information gäller befinner sig i eller på eller besöker. Ett villkor för att optisk observation ska få användas är enligt 114 § 2 *mom.* också att den är av synnerlig vikt vid förhindrandet av brott. I likhet med vad som gäller regleringen om teknisk avlyssning fastställs det i momentet att föremålet för optisk observation ska vara en bestämd person, men observationen ska kunna genomföras så att den riktar sig mot ett bestämt utrymme som har en tillräckligt fast koppling till personen i fråga. Till denna del hänvisas till vad som sagts om teknisk avlyssning i motiveringarna till 131 §. Optisk observation kan riktas mot utrymmen skyddade av hemfriden som avses i 24 kap. 11 § i strafflagen om de inte används för stadigvarande boende. Bestämmelser om detta finns i 4 *mom.* Observationen kan också genomföras på andra platser som omfattas av hemfridsskyddet.

Enligt 4 *mom.* är en förutsättning för optisk observation av hemfridsskyddade utrymmen och andra platser som avses i 24 kap. 11 § i strafflagen och av personer som berövats sin frihet på grund av brott att personen i fråga på grund av sina yttranden eller handlingar, sitt uppträdande eller annars med fog kan antas göra sig skyldig till ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år. En förutsättning för annan optisk observation är att personen med fog kan antas göra sig skyldig till ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst ett år.

I 5 *mom.* föreskrivs det att en myndighet vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag trots vad som föreskrivs i 2 *mom.* alltid har rätt att utföra teknisk avlyssning, om det är nödvändigt för att tjänsteuppdraget tryggt ska kunna utföras och sådan överhängande fara avvärjas som hotar den persons liv eller hälsa som vidtar åtgärden eller den persons liv eller hälsa som ska gripas eller skyddas. Den optiska observation som avses i momentet kan komma på fråga om det till exempel behöver säkerställas om det är tryggt att besöka utrymmet för att utföra en enstaka installation eller till exempel om utrymmet är tomt.

133 §. Beslut om optisk observation. I paragrafen föreskrivs det om beslut om optisk observation. Paragrafen motsvarar 5 kap. 20 § i polislagen. Den gäller uppdrag enligt 88 § inom förhindrande av militära brott och uppdrag enligt 93 § inom förhindrande och avslöjande av brott. I fråga om uppdrag som avses i 93 § i den föreslagna lagen motsvarar paragrafen den reglering som tillämpas i fråga om uppdrag enligt 86 § i gällande lag med stöd av hänvisningen i 89 § 1 *mom.* Vad gäller förhindrande av militära brott som avses i 88 § i den föreslagna lagen är paragrafen helt ny.

Enligt *1 mom.* ska beslut om optisk observation fattas av en domstol, om observationen riktas mot ett sådant hemfridsskyddat utrymme eller en annan plats som avses i 24 kap. 11 § i strafflagen eller mot en person som berövats sin frihet på grund av brott. Vad gäller regleringen om beslutsfattandet betonas skyddet av utrymmen och andra platser som omfattas av rätten till hemfrid.

Enligt *2 mom.* ska beslut om optisk observation som avses i 132 § 5 mom. och om annan än i 1 mom. avsedd optisk observation fattas av en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med hemliga metoder för inhämtande av information. Vid optisk observation som avses i momentet kan det vara fråga om till exempel kortvarigt optisk observation före gripande för att tjänsteutövningen ska kunna ske säkert eller observation som riktas mot en lagerhall där den person som inhämtandet av information riktas mot sannolikt befinner sig eller som det kan antas att personen sannolikt besöker och där observationen med fog kan antas ge information som behövs för att förhindra ett brott.

Enligt *3 mom.* kan tillstånd för optisk observation ges och beslut fattas för högst en månad åt gången, och giltighetstiden för tillståndet eller beslutet är detsamma som vid optisk observation enligt polislagen.

I *4 mom.* föreskrivs det om innehållet i en yrkan och ett beslut om optisk observation på ett sätt som stämmer överens med regleringen om andra hemliga metoder för inhämtande av information. Tillämpningen av de fraser som ska ingå i beslutet har behandlats ovan i samband med beslut om teknisk avlyssning.

134 §. Teknisk spårning och dess förutsättningar. I paragrafen föreskrivs det om teknisk spårning. Paragrafen motsvarar 5 kap. 21 § i polislagen kompletterad med de preciseringar som ingår i 2 mom. i den föreslagna paragrafen. Den gäller uppdrag enligt 88 § inom förhindrande av militära brott och uppdrag enligt 93 § inom förhindrande och avslöjande av brott. I fråga om uppdrag som avses i 93 § i den föreslagna lagen motsvarar paragrafen den reglering som tillämpas i fråga om uppdrag enligt 86 § i gällande lag med stöd av hänvisningen i 89 § 1 mom. Vad gäller förhindrande av militära brott som avses i 88 § i den föreslagna lagen är paragrafen helt ny.

I *1 mom.* definieras begreppet teknisk spårning. Med detta avses i den föreslagna lagen att förflyttning av föremål, ämnen eller egendom spåras med hjälp av radiosändare som fästs eller som redan finns på objektet eller med hjälp av någon annan liknande teknisk anordning, metod eller programvara. Definitionen stämmer överens med definitionen på teknisk spårning i polislagen. I princip kan förflyttning av vilka som helst slags föremål, ämnen eller egendom spåras. I definitionen nämns för klarhetens skull spårning av förflyttning till skillnad från andra former av teknisk observation. Definitionen innefattar naturligtvis också information om ett föremåls geografiska läge när det inte förflyttas. Teknisk spårning kan genomföras teknikneutralt med hjälp av olika tekniska anordningar, metoder och program. I definitionen anges också för klarhetens skull att egenskaper som redan finns hos föremålet, ämnet eller egendomen får utnyttjas. I så fall kan den tekniska spårningen antingen i sin helhet genomföras med hjälp av den redan existerande egenskapen eller också vidtas kompletterande åtgärder av en i 88 eller 93 § avsedd myndighet vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag. Som exempel kan nämnas hemlig aktivering av en lägesbestämningsanordning i syfte att genomföra teknisk spårning.

Vad gäller förhindrande av militära brott som avses i 88 § i den föreslagna lagen är paragrafen helt ny. Enligt *2 mom.* får en myndighet vid Huvudstaben som sköter i 88 eller 93 § avsedda

brottsbekämpningsuppdrag i syfte för att förhindra brott med en teknisk anordning inhämta identifieringsuppgifter för teledresser eller teleterminalutrustning, när det är fråga om brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst ett år. Bestämmelsen motsvarar 5 kap. 21 § 2 mom. i polislagen, men där preciseras i enlighet med 3 kap. 17 § i lagen om brottsbekämpning inom Tullen och 29 § 2 mom. i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet den situation där föremålet ännu inte innehas av den person som åtgärden riktas mot men personen med fog kan antas inneha det senare.

Enligt momentet får teknisk spårning riktas mot föremål, ämnen eller egendom som en person antas inneha eller sannolikt kommer att inneha. Detta innebär att bestämmelsens tillämpningsområde för det första innefattar situationer där föremålet, ämnet eller egendomen med säkerhet innehas av personen. Till tillämpningsområdet hör för det andra också situationer där föremålet, ämnet eller egendomen ännu inte innehas eller ägs av personen i fråga men fog kan antas göra det senare. Ett exempel utgörs av en situation där en myndighet vid Huvudstaben som sköter i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag har vetskap om att en utomstående överlämnar ett föremål till en person som är föremål för teknisk spårning. Genom att spåra ett sådant föremål får man således reda på var en person som är misstänkt för ett brott eller ett föremål som använts vid ett sådant brott befinner sig.

Enligt 3 mom. får en myndighet vid Huvudstaben som sköter i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag genomföra teknisk spårning av en person om det på grund av personens yttranden eller hotelser, uppträdande eller annars med fog kan antas att personen gör sig skyldig till ett brott för vilket det strängaste föreskrivna straffet är fängelse i minst fyra år. Förteckningen är likväl mindre omfattande än förteckningen i 5 kap. 21 § i polislagen.

När man förbereder genomförandet av teknisk spårning ska man alltså i fortsättningen skilja mellan åtgärder där avsikten är att spåra en bestämd person och åtgärder där avsikten är att spåra ett föremål, ett ämne eller egendom. Ett villkor för att teknisk spårning av en person ska få användas är enligt 113 § 2 mom. dessutom att användningen av metoden kan antas vara av synnerlig vikt för att ett brott ska kunna förhindras. Teknisk spårning av en person kan genomföras till exempel genom att placera en spårningsanordning i en jacka eller ett annat klädesplagg som bärs av personen som ska spåras eller i en portfölj som denne bär med sig. Om spårningsanordningen placeras i ett fordon är det likväl alltid fråga om teknisk spårning; inte sådan teknisk spårning av en person som avses i 3 mom.

I 4 mom. föreskrivs det om teknisk spårning som är nödvändig för att tjänsteuppdraget tryggt ska kunna utföras eller sådan överhängande fara avvärjas som hotar som hotar den persons liv eller hälsa som vidtar åtgärden eller den persons liv eller hälsa som ska gripas eller skyddas.

135 §. Beslut om teknisk spårning. I paragrafen föreskrivs det om beslut om teknisk spårning. Paragrafen motsvarar 5 kap. 22 § i polislagen. Den gäller uppdrag enligt 88 § inom förhindrande av militära brott och uppdrag enligt 93 § inom förhindrande och avslöjande av brott. I fråga om uppdrag som avses i 93 § i den föreslagna lagen motsvarar paragrafen den reglering som tillämpas i fråga om uppdrag enligt 86 § i gällande lag med stöd av hänvisningen i 89 § 1 mom. Vad gäller förhindrande av militära brott som avses i 88 § i den föreslagna lagen är paragrafen helt ny.

Enligt 1 mom. ska beslut om teknisk spårning fattas av en domstol. Om ärendet inte tål uppskov, får en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med hemliga metoder för inhämtande av information besluta om teknisk spårning till dess att domstolen har avgjort yrkandet om beviljande av tillstånd. Ärendet ska enligt förslaget föras till domstol så

snart det är möjligt, dock senast 24 timmar efter det att metoden började användas. Om en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med hemliga metoder för inhämtande av information har fattat beslut i ett brådskaende läge och domstolen anser att villkoren för åtgärden inte var uppfyllda, ska användningen av metoden avslutas och det material som samlats in med hjälp av den och de anteckningar som gjorts om den information som användningen av metoden gett utplånas enligt 159 §. Ett undantag från detta utgörs av de fall där överskottsinformation får användas i enlighet med 158 §.

I 2 mom. föreskrivs det att beslut om teknisk spårning som avses i 134 § 4 mom. och om annan än i 1 mom. avsedd teknisk spårning fattas av en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med hemliga metoder för inhämtande av information.

Enligt 3 mom. får tillstånd beviljas och beslut fattas för högst sex månader åt gången. Tillstånd för teknisk spårning har enligt förslaget en giltighetstid som överensstämmer med vad som föreskrivs i tvångsmedelslagen och polislagen.

I 4 mom. föreskrivs det om de uppgifter som ska nämnas i en yrkan och ett beslut om teknisk spårning i överensstämmelse med vad som krävs av yrkanden och beslut om andra hemliga metoder för inhämtande av information.

136 §. Teknisk observation av utrustning och dess förutsättningar. I paragrafen föreskrivs det om teknisk observation av utrustning Paragrafen motsvarar 5 kap. 23 § i polislagen, och den gäller endast uppdrag som avses i 93 §. Befogenheten ska inte kunna användas vid sådant förhinderande av militära brott som avses i 88 §.

I 1 mom. definieras teknisk observation av utrustning. Med termen avses i den föreslagna lagen att en funktion, informationsinnehållet eller identifieringsuppgifterna i en dator eller i en liknande teknisk anordning eller i dess programvara på något annat sätt än enbart genom sinnesförmålor observeras, upptas eller behandlas på något annat sätt för att utreda omständigheter som är av betydelse för förhinderande av ett brott.

I och med att olika bärbara och på andra sätt medtagbara anordningar har blivit allmänna kan brottsbekämpningsmyndigheterna inte längre vara säkra på var en anordning används. Vid teknisk observation av utrustning ska platsen där anordningen används inte ha någon betydelse, eftersom man med stöd av befogenheten inte utreder vad som händer på den plats där anordningen finns. Vid teknisk observation av utrustning observeras inte platsen i fråga genom syn och hörseliakttagelser. Teknisk observation av utrustning kan alltså i detta avseende inte jämföras med observation, systematisk observation, teknisk avlyssning eller optisk observation.

Genom teknisk observation av utrustning observeras en teknisk anordning och i allmänhet uppgifter som en misstänkt person sparar i anordningen. Sådana uppgifter kan finnas i ett dokument som sparats i anordningen. Teknisk observation av utrustning kan användas för att följa interaktionen mellan en person och en teknisk anordning. Genom befogenheten skulle man kunna inhämta uppgifter som specificerar anordningen eller dess programvara och uppgifter om signal- och styrtrafik som inte sammanhänger med meddelandet. En form av teknisk observation av utrustning är avlyssning av tangentbord till exempel i syfte att ta reda på lösenordet för en webbserver. Åtgärden ska till sin karaktär i huvudsak vara teknisk till skillnad från observation som enbart sker genom sinnesförmålor, dvs. syn- och hörselobservationer. Avlyssning av tangentbord för att ta reda på innehållet i ett meddelande har behandlats i motiveringarna till 130 §.

Enligt definitionen kan vilken som helst teknisk anordning inte vara föremål för teknisk observation av utrustning. Anordningen ska vara jämförbar med en dator. Utöver datorer omfattas till exempel olika bärbara elektroniska anteckningsblock och mobiltelefoner av definitionen. Även observation av ett passagekontrollsystem kan vara sådan teknisk observation av utrustning som avses i definitionen.

Teknisk observation av utrustning kan genomföras med hjälp av liknande anordningar, metoder och program som annan observation. Teknisk observation av utrustning kan användas för att undersöka vilken som helst omständighet när detta är av vikt för att förhindra ett brott. Genom befogenheten begränsas inte möjligheten att använda andra former av teknisk observation.

Enligt det föreslagna 2 mom. får teknisk observation av utrustning inte riktas mot sådana förtroliga meddelanden som omfattas av de bestämmelser i detta kapitel som gäller teleavlyssning, teleövervakning eller annan teknisk observation än observation av utrustning. Genom denna klargörande bestämmelse dras en gräns mot övriga metoder för inhämtande av information i kapitlet. Så som konstaterats i motiveringarna till 130 § är observation av tangentbord för att ta reda på innehållet i ett meddelande teknisk avlyssning. Genom teknisk observation av utrustning får man inte heller kringgå bestämmelserna om teletvångsmedel, fastän tröskeln för att använda teknisk observation av utrustning är hög när man betraktar vilka brott som berättigar till användningen. Teknisk observation av utrustning lämpar sig för att inhämta sådan information som finns i en anordning innan observationen genomförs eller som kommer till anordningen medan observationen pågår. Om det medan teknisk observation av utrustning pågår framgår att observationen gäller innehållet i ett meddelande eller de förmedlingsuppgifter som avses i 121 §, ska användningen av metoden avbrytas så fort som möjligt och de upptagningar som gjorts och de anteckningar som gjorts om den information som användningen av metoden gett genast utplånas enligt 159 § 1 mom.

I 3 mom. föreskrivs det om villkoren för användning av teknisk observation av utrustning. Enligt momentet kan en myndighet vid Huvudstaben som sköter i 93 § avsedda uppdrag för förhindrande och avslöjande av brott ges tillstånd att utföra teknisk observation av utrustning, om det på grund av en persons yttranden eller hotelser, uppträdande eller annars med fog kan antas att denne kommer att göra sig skyldig till ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år.

Teknisk observation av utrustning jämföras med teknisk avlyssning i fråga om kraven på det brott som ligger till grund för åtgärden. En myndighet vid Huvudstaben som sköter i 93 § avsedda uppdrag för förhindrande och avslöjande av brott får rikta teknisk observation av utrustning mot en dator eller liknande teknisk anordning som personen i fråga sannolikt använder eller mot dess programvara. Ett villkor för att teknisk observation av utrustning ska få användas är enligt 114 § 2 mom. dessutom att användningen är av synnerlig vikt för att ett brott ska kunna förhindras.

Avgränsningen i momentet till anordningar som används av den misstänkta personen innebär att anordningarna inte behöver ägas eller innehas av personen. Observationen kan också rikta sig mot en anordning eller programvara som den misstänkta personen ännu inte använder men kommer att använda i framtiden. Ordet ”sannolikt” innebär likväl att det ställs ett högt krav på att påvisa sambandet mellan anordningen och den misstänkta personen. Om det observeras att den tekniska anordningen används av någon annan än den misstänkta, ska åtgärden avbrytas i enlighet med 160 § och eventuella upptagningar och anteckningar om information som fåtts genom åtgärden utplånas.

Teknisk observation av utrustning har i uppdrag enligt 86 § i gällande lag i likhet med befogenheten att genomföra teleavlyssning använts med stöd av 90 § i lagen (assistans av polisen). Teknisk observation av utrustning har i samtliga fall med hänsyn till ärendets art och den operativa säkerheten i huvudsak genomförts av skyddspolisen. Behovet att kunna använda metoden självständigt är detsamma som det som anges i motiveringarna till 118 §.

137 §. Beslut om teknisk observation av utrustning. I paragrafen föreskrivs det om beslut om teknisk observation av utrustning. Paragrafen motsvarar 5 kap. 24 § i polislagen. Den gäller uppdrag enligt 93 § för att förhindra och avslöja brott. Paragrafen om beslutsfattande har i uppdrag enligt 86 § i gällande lag tillämpats med stöd av 90 § om assistans av polisen, och behovet att kunna använda metoden självständigt är detsamma som enligt motiveringarna till den föreslagna 118 §.

Enligt det föreslagna *1 mom.* ska beslut om teknisk observation av utrustning fattas av en domstol. Om ärendet inte tål uppskov, får en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med hemliga metoder för inhämtande av information besluta om teknisk observation av utrustning till dess att domstolen har avgjort yrkandet om beviljande av tillstånd. Ärendet ska enligt förslaget föras till domstol så snart det är möjligt, dock senast 24 timmar efter det att metoden började användas. Om en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta brottsbekämpningsuppdrag som avses i 93 § i lagen och som är särskilt förtrogen med hemliga metoder för inhämtande av information har fattat beslut i ett brådskande läge och domstolen anser att villkoren för åtgärden inte var uppfyllda, ska användningen av metoden avslutas och det material som samlats in med hjälp av den och de anteckningar som gjorts om den information som användningen av metoden gett utplånas enligt 159 §. Ett undantag från detta utgörs av de fall där överskottsinformation får användas i enlighet med 158 §.

Enligt *2 mom.* får tillstånd beviljas och beslut fattas för högst en månad åt gången. Tillstånd för teknisk observation av utrustning har enligt lagförslaget samma giltighetstid som enligt tvångsmedelslagen och polislagen.

I *3 mom.* föreskrivs det om de uppgifter som ska anges i yrkanden och beslut om teknisk observation av utrustning i överensstämmelse med vad som krävs av yrkanden och beslut om andra hemliga metoder för inhämtande av information.

138 §. Inhämtande av identifieringsuppgifter för teleadresser eller teleterminalutrustning. I paragrafen föreskrivs det om inhämtande av identifieringsuppgifter för teleadresser eller teleterminalutrustning. Paragrafen motsvarar 5 kap. 25 § i polislagen. Den gäller uppdrag enligt 88 § inom förhindrande av militära brott och uppdrag enligt 93 § inom förhindrande och avslöjande av brott. I fråga om uppdrag som avses i 93 § i den föreslagna lagen motsvarar paragrafen den reglering som tillämpas i fråga om uppdrag enligt 86 § i gällande lag med stöd av hänvisningen i 89 § 1 mom. Vad gäller förhindrande av militära brott som avses i 88 § i den föreslagna lagen är paragrafen helt ny.

Enligt *1 mom.* får en myndighet vid Huvudstaben som sköter i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag i syfte att förhindra brott med en teknisk anordning inhämta identifieringsuppgifter för teleadresser eller teleterminalutrustning, när det är fråga om brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst ett år.

Enligt *2 mom.* får en myndighet vid Huvudstaben som sköter i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag för inhämtande av de uppgifter som avses i 1 mom. bara använda sådana

tekniska anordningar som endast kan användas för identifiering av teleadresser och teleterminalutrustningar. Transport- och kommunikationsverket ska kontrollera att de tekniska anordningarna uppfyller kraven enligt momentet och att de inte på grund av sina egenskaper orsakar skadliga störningar i ett allmänt kommunikationsnätets anordningar eller tjänster.

Enligt 3 mom. ska beslut om inhämtande av identifieringsuppgifter för teleadresser och teleterminalutrustning fattas av en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 88 eller 93 § i lagen avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med hemliga metoder för inhämtande av information.

139 §. Installation och avinstallation av anordningar, metoder eller programvara. I paragrafen föreskrivs det om installation och avinstallation av anordningar, metoder eller programvara. Den föreslagna paragrafen motsvarar 5 kap. 26 § i polislagen. Den gäller uppdrag enligt 88 § inom förhindrande av militära brott och uppdrag enligt 93 § inom förhindrande och avslöjande av brott. I fråga om uppdrag enligt 93 § i den föreslagna lagen motsvarar paragrafen den reglering som tillämpas i fråga om uppdrag enligt 86 § i gällande lag med stöd av hänvisningen i 89 § 1 mom. Vad gäller förhindrande av militära brott som avses i 88 § i den föreslagna lagen är paragrafen helt ny.

Enligt 1 mom. har en tjänsteman vid Huvudstaben som sköter i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag rätt att fästa en anordning, metod eller programvara som används för teknisk observation på föremål, ämnen eller egendom, i utrymmen och på andra platser eller i informationssystem som åtgärden riktas mot, om det behövs för observationen. För att installera, ta i bruk och avinstallera anordningen, metoden eller programvaran har tjänstemannen då rätt att i hemlighet ta sig in i ett utrymme, på en plats eller i ett informationssystem som avses ovan och att kringgå, låsa upp eller på något annat motsvarande sätt tillfälligt ta sig förbi eller störa objektens eller informationssystemens säkerhetssystem.

Enligt 2 mom. får anordningar, metoder och programvara som används för teknisk observation installeras i utrymmen som används för stadigvarande boende endast om domstolen har gett tillstånd till det på yrkande av en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med hemliga metoder för inhämtande av information. Även i detta fall ska ett utrymme som används för stadigvarande boende och hör till kärnområdet för hemfridskyddet skyddas. Om domstolen ger tillstånd att använda metoden, ska den på yrkande av en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med hemliga metoder för inhämtande av information särskilt besluta om att ge tillstånd att installera anordningen i ett sådant utrymme. Detta gäller i allmänhet fall där den tekniska observationen i sig riktas mot ett utrymme som används för stadigvarande boende. Det kan också hända att anordningen, metoden eller programmet måste installeras i ett utrymme som används för stadigvarande boende även om observationen riktas mot ett annat utrymme eller en annan plats. Om det i ett sådant fall inte behövdes tillstånd av domstolen för att använda metoden för inhämtande av information, skulle ett sådant tillstånd ändå behöva skaffas för installationen av anordningen, metoden eller programvaran. Tillståndet ska skaffas innan man börjar använda metoden. Något skilt tillstånd ska inte behövas för att avinstallera anordningen, metoden eller programvaran. En anordning, metod eller programvara ska utan tillstånd av domstol få installeras i ett utrymme som används för stadigvarande boende i de fall enligt momentet där fara ska avvärjas, det vill säga vid så kallad stormningsobservation.

Täckoperationer

140 §. Täckoperationer och förutsättningar för sådana. I paragrafen föreskrivs det om täckoperationer och deras förutsättningar. Den motsvarar 5 kap. 28 § i polislagen. Paragrafen ska endast gälla uppdrag som avses i 93 § i den föreslagna lagen, och befogenheten ska inte kunna användas vid förhindrande av militära brott som avses i 88 §. På täckoperationer ska naturligtvis också de allmänna förutsättningar som avses i 114 § tillämpas. När det gäller uppdrag enligt 93 § med syfte att förhindra och avslöja brott är befogenheten helt ny, och den gäller uttryckligen de allvarliga brott som räknas upp i paragrafen.

I det föreslagna 1 mom. definieras begreppet täckoperation. Enligt definitionen avses med täckoperation i den föreslagna lagen planmässigt inhämtande av information om en viss person eller om dennes verksamhet genom infiltration, där falska, vilseledande eller förtäckta uppgifter eller registeranteckningar används eller falska handlingar framställs eller används för att förvärva förtroende som behövs för inhämtandet av information eller för att förhindra att inhämtandet av information avslöjas.

Med en täckoperation avses till skillnad från exempelvis observation allt inhämtande av information som sker under interaktion, där falska, vilseledande eller förtäckta uppgifter används till exempel för att förvärva en persons förtroende eller hemlighålla inhämtandet av information. I de brottsbekämpningsuppgifter som Huvudstaben sköter enligt 93 § är det typiskt att verksamheten ofta är långsiktig och planmässig. Det kan innebära också mycket långvarigt umgänge med, uppbyggande av förtroende till eller infiltration i den sammanslutning som operationen riktas mot. En täckoperation kan visserligen också vara kortvarig. Det aktiva sökandet av information om den person som operationen riktas mot kan till exempel ta bara tio minuter, men det (till exempel ett möte) kan ha förberetts under en lång tid med olika åtgärder som ökar förtroendet hos personen. Att vinna personens förtroende är något som skiljer en täckoperation från förtäckt inhämtande av information, som till sin karaktär är kortvarig. I allmänhet är täckoperationer klart långvarigare än förtäckt inhämtande av information.

För att en täckoperation med syfte att förhindra eller avslöja ett brott ska kunna inledas krävs ett uttryckligt beslut på det sätt som beskrivs närmare nedan. I beslutet ska också den som operationen riktas mot specificeras. En täckoperation kan ha så betydande inverkan på ställningen för den person som operationen riktas mot och säkerheten för den tjänsteman som genomför operationen att avgränsningen inte får vara otydlig. Bestämmelsen kräver ändå inte att den person som operationen riktas mot kan namnges eller specificeras till exempel utifrån sina fysiska egenskaper, utan det ska räcka att personen kan anges till exempel genom den verksamhet denne bedriver eller dennes roll eller uppgifter även om personens identitet ännu är okänd. Eftersom ett av syftena med en täckoperation är att utreda till exempel strukturen hos en organisation som bedriver olaglig underrättelseinhämtning och ta reda på vilka som ingår i den, är det inte motiverat att en förutsättning för ett sådant utredningsarbete är till exempel att personens namn anges. Definitionen innebär inte heller att en täckoperation inte kan riktas mot en grupp av personer, utan att varje person som är föremål för inhämtande av information ska specificeras när beslutet fattas. Sålunda ska det skilt för varje person som är föremål för inhämtande av information utredas om det finns en grund för att rikta täckoperationen mot just denna person. Täckoperationen ska emellertid kunna utvidgas i enlighet med 145 §.

Genom infiltration kan man få fram en beskrivning av verksamhetens karaktär. I vardagligt tal avses med infiltration att en person ansluter sig till en organisation eller en annan grupp i syfte att skaffa information inifrån eller påverka gruppens verksamhet. Det kan till exempel vara fråga om att inhämta information förutom om verksamhet som utövas av den person som operationen är riktad mot också om en bakgrundsorganisation som styr eller påverkar personens verksamhet. Denna kan till exempel vara en organisation som bedriver olaglig underrättelseverksamhet. Infiltrationen hålls hemlig för föremålet för operationen och för utomstående. Infiltratören måste

oftast agera inom det föremål som täckoperationen riktas mot. Infiltration kan också riktas mot en enda misstänkt person. Ett typiskt sätt att genomföra en täckoperation är till exempel att fungera som en underleverantör som utför ett arbete eller som arbetstagare i ett företag där en eller flera personer som operationen riktas mot arbetar.

Den tjänsteman som genomför täckoperationen kan aktivt ställa frågor om viktiga omständigheter som sammanhänger med brottet till den som är föremål för operationen eller på något annat sätt påverka personen så att denne avslöjar uppgifterna i fråga. I täckoperationens natur ingår likväl att hemlighållandet av ställningen som tjänsteman de facto gäller också andra personer. En tjänsteman som genomför täckoperationer inom olika slags grupper av personer kan i praktiken inte undvika interaktion med andra personer än den som täckoperationen riktas mot. Ett exempel på sådan interaktion är umgänge med representanter för en organisation som utför olaglig underrättelseverksamhet för en främmande stat. Infiltratören ska i sådana situationer kunna uppträda naturligt för att dennes säkerhet inte ska äventyras eller inhämtandet av information avslöjas. Om någon annan än den som täckoperationen riktas mot i en sådan situation på eget initiativ för infiltratören talar om ett brott som denne eller någon annan begått, får infiltratören ta emot informationen trots att den som talat om brottet inte är föremål för operationen. Om det är motiverat att rikta täckoperationen mot en ny person, ska man förfara enligt 145 § om utvidgning av täckoperationer.

Enligt förslaget ska man vid täckoperationer få använda falska, vilseledande eller förtäckta uppgifter eller registeranteckningar och framställa och använda falska handlingar för att förvärva förtroende eller förhindra att inhämtandet av information avslöjas. I täckoperationens natur ingår vid behov till och med att man ljuger, vilket annars inte är tillåtet i myndigheters verksamhet. Tjänstemannen som ger fel uppgifter får ändå inte göra sig skyldig till brott, såsom bedrägeri.

Enligt 2 mom. får en myndighet vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag som avses i 93 § för att förhindra brott rikta en täckoperation mot en person som på grund av sina yttranden eller sitt uppträdande i övrigt med fog kan antas komma att göra sig skyldig eller medverka till något av de brott som räknas upp i momentet. Förteckningen över brottsbeteckningar är, i överensstämmelse med gränserna för behörigheten för uppdrag som avses i 93 §, mindre omfattande än förteckningen i 10 kap. 3 § i tvångsmedelslagen. Det är därför mest ändamålsenligt att räkna upp gärningarna skilt i momentet. Brotten i fråga är 1) folkmord, förberedelse till folkmord, brott mot mänskligheten, aggressionsbrott, förberedelse till aggressionsbrott, krigsförbrytelse, grov krigsförbrytelse, tortyr, brott mot förbudet mot kemiska vapen, brott mot förbudet mot biologiska vapen eller brott mot förbudet mot infanteriminor, 2) äventyrande av Finlands suveränitet, krigsanstiftan, landsförräderi, grovt landsförräderi, spioneri, grovt spioneri, röjande av statshemlighet eller olovlig underrättelseverksamhet, 3) högförräderi, grovt högförräderi eller förberedelse till högförräderi.

Enligt 3 mom. är ett villkor dessutom att inhämtandet av information anses vara behövligt på grund av att den brottsliga verksamheten är planmässig, organiserad eller yrkesmässig eller på grund av att det kan antas att den fortsätter eller upprepas. En täckoperation som genomförs för att avslöja ett brott ska vara av synnerlig vikt för att brottet ska kunna avslöjas, och användningen av operationen ska vara nödvändig för avslöjandet. I momentet nämns brottslig verksamheten som är organiserad. Verksamheten kan ha kopplingar till organiserad brottslighet, men att verksamheten är organiserad innebär inte att den måste uppfylla definitionen på organiserad kriminell sammanslutning i 6 kap. 5 § 2 mom. i strafflagen.

Det ska också vara tillåtet att rikta täckoperationer mot medverkande med vilka avses personer vars egen verksamhet inte behöver vara straffbar. En person anses medverka till ett brott om det mellan denne och gärningsmannen existerar ett avtal, en plan, en rollfördelning eller något annat

samarbetsförhållande som har samband med kriminalitet. För att det ska bedömas som medverkande är det tillräckligt att personen till exempel finansierar en gärningsmans liv, inhyser gärningsmän eller skaffar, hyr eller tillverkar fordon eller annan utrustning som de behöver. Som medverkan ses ändå inte normal kontakt med en person som operationen riktas mot när kontakten har sin grund i släkt- eller familjrelationer eller kundrelationer och det i kontakten inte ingår sådan verksamhet som beskrivits ovan. Myndigheten ska i sådana fall genom utredningar bevisa att medverkan faktiskt föreligger.

I 4 mom. föreskrivs det om den rätt en myndighet vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag som avses i 93 § får rikta en täckoperation mot en person i ett datanät. Ett villkor för att använda en datanätsbaserad täckoperation är att det på grund av personens yttranden eller uppträdande i övrigt med fog kan antas att denne kommer att göra sig skyldig till ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år.

När datanätsbaserade täckoperationer diskuteras finns det orsak att på ett lite allmännare plan betrakta den kriminalunderrättelse som sker i datanät och de metoder som används. Om en myndighet i syfte att förhindra brott övervakar händelser i ett datanät utan något konkret föremål, är det fråga om ett slags allmän övervakning. En viktig skillnad jämfört med övervakning som sker i den reella världen är likväl att övervakningen sker i en virtuell miljö. Denna kan till exempel vara ett diskussionsforum eller en handelsplats på webben. När en myndighet i samband med övervakning som görs i ett datanät upptäcker omständigheter utifrån vilka någon med fog kan antas göra sig skyldig till ett brott, kan inhämtandet av information fortsätta i form av observation enligt 127 § 1 mom. Karakteristiskt för observationen är att en viss person i hemlighet blir föremål för iakttagelser i observationssyfte.

Om uppfattningen att personen gjort sig skyldig till ett brott stärks genom observation som görs i ett datanät kan systematisk observation som avses i 126 § 2 mom. riktas mot personen med beaktande av de villkor och begränsningar för systematisk observation som anges i 126 § 3 och 4 mom. Den tjänsteman som inhämtar information genom observation eller systematisk observation får i regel inte interagera aktivt med den person som är föremål för inhämtandet av information. När det för att förhindra brott krävs metoder som ingriper djupare i privatlivet för den som är föremål för inhämtandet av information kan det eventuellt bli fråga om en datanätsbaserad form av det förtäckta inhämtande av information som avses i 128 §. Om den i regel passiva interaktion som ingår i förtäckt inhämtande av information inte räcker för att förhindra ett brott utan förhindrandet de facto kräver aktivt umgänge med den som inhämtandet av information riktas mot, kan en datanätsbaserad täckoperation komma på fråga.

Den på förhand okända takt med vilken händelser och händelsekedjor framskrider i en virtuell miljö bestämmer från fall till fall vilken metod för inhämtande av information som kan vara verkkningsfull med tanke på förhindrande eller avslöjande av brott.

Det kan vara fråga om en täckoperation som genomförs uteslutande i ett datanät till exempel i en situation där en för uppdraget förordnad tjänsteman vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag som avses i 93 § och har fått särskild utbildning i användningen av hemliga metoder för inhämtande av information med dold identitet försöker få information som är nödvändig för att förhindra ett brott.

Paragrafens 5 mom. handlar om integritetsskyddet och respekten för hemfriden. Enligt momentet får en täckoperation företas i en bostad endast om tillträdet till eller vistelsen i bostaden sker under aktiv medverkan av den som använder bostaden. Dessutom ska bestämmelser om husrannsakan enligt momentet utfärdas särskilt. I praktiken betonas genom detta att det vid täckoperationer som genomförs i bostäder inte får vidtas åtgärder som till sin karaktär är jämförbara

med husrannsakan även om tillträde till bostaden har skett genom aktiv medverkan av den som använder bostaden.

141 §. Brottsförbud. I paragrafen föreskrivs det om det brottsförbud som sammanhänger med en täckoperation. Paragrafen har formulerats så att den stämmer överens med de ändringar i 10 kap. 28 § i tvångsmedelslagen som föreslagits av den arbetsgrupp vid justitieministeriet som granskat behoven att ändra den lagen. Paragrafen ska endast gälla uppdrag som avses i 93 § i den föreslagna lagen, och befogenheten ska inte kunna användas vid förhindrande av militära brott som avses i 88 §.

Enligt *1 mom.* får en tjänsteman vid Huvudstaben som sköter i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som företar en täckoperation inte begå brott eller ta initiativ till ett brott. Också sådana initiativ som inte klassas som sådan anstiftan till brott som avses i strafflagen är förbjudna för infiltratörer.

Enligt *2 mom.* får en tjänsteman vid Huvudstaben som sköter i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som företar en täckoperation trots vad som föreskrivs i 1 mom. begå en ordningsförseelse eller något annat jämförbart brott för vilket det föreskrivna straffet är ordningsbot, eller en trafikförseelse, om gärningen är nödvändig för att syftet med täckoperationen ska nås eller för att inhämtandet av information inte ska avslöjas.

Momentet innebär inte att gärningarna i fråga inte utreds enligt vad som särskilt föreskrivits om detta. Ansvarsfrihet kan komma på fråga bara när man konstaterar att gärningen har behövts för att målet med täckoperationen ska uppnås eller förhindra att inhämtandet av information avslöjas. Befrielsen från straffansvar är följaktligen tämligen begränsad.

142 §. Framställning om och plan för en täckoperation. I paragrafen föreskrivs det om en framställning om och plan för en täckoperation. Paragrafen motsvarar 5 kap. 31 § i polislagen, och den gäller endast uppdrag som avses i 93 §.

Enligt *1 mom.* ska följande nämnas i en framställning om täckoperation: 1) den som föreslagit åtgärden, 2) den person, tillräckligt specificerad, som är föremål för inhämtandet av information, 3) det brott, tillräckligt specificerat, som ligger till grund för åtgärden, 4) syftet med täckoperationen, 5) behovet av täckoperationen och 6) övriga uppgifter som behövs för att bedöma förutsättningarna för täckoperationen. I momentet ingår en detaljerad förteckning över de uppgifter som behövs för att utarbeta en plan och som stöd för att fatta beslut. I en bedömning enligt 1 mom. 6 punkten kan man beakta till exempel en plan för hur täckoperationen ska avbrytas.

Enligt *2 mom.* ska det över genomförandet av en täckoperation göras upp en sådan skriftlig plan som innehåller väsentlig och tillräckligt detaljerad information för beslutsfattandet om och genomförandet av täckoperationen. Vid förändrade omständigheter ska planen vid behov ses över. Skyldigheten att se över planen innebär en skyldighet att ständigt följa täckoperationen.

143 §. Beslut om en täckoperation. I paragrafen föreskrivs det om beslut om en täckoperation. Paragrafen motsvarar 5 kap. 32 § i polislagen, och den gäller alltså endast uppdrag som avses i 93 §.

Enligt *1 mom.* ska beslut om en täckoperation fattas av underrättelsechefen för Huvudstaben. I momentet föreskrivs också om beslut om täckoperationer som genomförs uteslutande i datanät. Beslut om en sådan täckoperation ska fattas av underrättelsechefen för Huvudstaben eller en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 93 §

avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. Om täckoperationen också förutsätter infiltration i den reella världen kan det beslutsförfarande som tillämpas i fråga om datanät inte användas.

Enligt 2 mom. kan beslut om en täckoperation meddelas för högst sex månader åt gången. En täckoperation är en sådan hemlig metod för inhämtande av information som enligt lagstiftaren ska användas i sista hand, varför det är motiverat att förutsättningarna för en täckoperation bedöms åtminstone var sjätte månad. Att förutsättningar finns ska också annars kontinuerligt följas och bedömas medan täckoperationen pågår.

I 3 mom. föreskrivs det om innehållet i ett beslut om en täckoperation. I beslutet ska de fakta som ligger till grund för åtgärderna anges. Till de identifikationsuppgifter som avses i 3 mom. hör exempelvis koder.

I 4 mom. föreskrivs det om att se över beslutet om en täckoperation och om beslut om att avsluta operationen. Liksom planen ska också beslutet vid förändrade omständigheter vid behov ses över. Skyldigheten att se över planen och beslutet innebär en skyldighet att kontinuerligt följa täckoperationen liksom även en separat skyldighet att fatta beslut om avslutande.

144 §. Beslut om förutsättningarna för täckoperation. I paragrafen föreskrivs det om beslut om förutsättningarna för en täckoperation. Paragrafen motsvarar 5 kap. 33 § i polislagen, och den gäller således endast uppdrag som avses i 93 §.

Om avsikten är att information som fås genom en täckoperation används i en rättegång som en utredning som ger stöd för att någon är skyldig, ska den tjänsteman som fattat beslut om täckoperationen enligt paragrafen låta domstolen avgöra om det fanns sådana förutsättningar för en täckoperation som avses i 140 § 2 mom. eller om det var fråga om en täckoperation i sådana fall som avses i 117 §. Paragrafen ger uttryck för principen att ju djupare en hemlig metod för inhämtande av information ingriper i grundläggande friheter eller rättigheter eller mänskliga rättigheter desto högre ska beslutsnivån vara. Domstolen ska avgöra om inhämtandet av information ska anses behövligt på grund av att den brottsliga verksamheten är planmässig, organiserad eller yrkesmässig eller på grund av att det kan antas att den fortsätter eller upprepas. En täckoperation som genomförs uteslutande i ett datanät kräver inte avgörande av en domstol.

En myndighet vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag som avses i 93 § ska i den mån det är möjligt redan innan en täckoperation inleds försöka bedöma om den information som operationen ger kommer att användas i en rättegång som en utredning till stöd för att någon är skyldig. I en situation som avses i paragrafen kan användandet av en täckoperation föras till domstol för behandling redan innan operationen inleds. När behandlingen sker efter att operationen inletts bedömer domstolen om villkoren för att genomföra en täckoperation var uppfyllda när operationen inleddes under förutsättning att den information som fås genom operationen används som en utredning som stöder någons skuld. Denna bedömning gör domstolen oberoende av om täckoperationen fortfarande pågår eller inte. Om domstolen bedömer att förutsättningar för operationen inte finns, får den information som operationen gett inte användas som en utredning som stöder någons skuld.

Domstolen ska behandla uppgifter enligt 143 § 3 mom. som krävs i ett beslut om en täckoperation endast i den utsträckning det är nödvändigt för att avgöra om det fanns sådana förutsättningar för en täckoperation som avses i 140 § 2 mom. Saker som inte ska behandlas är till exempel identifieringsuppgifterna för de polismän som utför täckoperationen, operationens syfte och genomförandeplanen för operationen.

De ärenden som avses i paragrafen ska enligt 168 § skötas centralt av Helsingfors tingsrätt. Vid domstolsbehandlingen iakttas andra bestämmelser om sådana hemliga metoder för inhämtande av information som ska behandlas i domstol, men trots detta ska man vid behandlingen av ärendet fästa särskild vikt vid sekretess- och säkerhetsaspekter. Eftersom de metoder för inhämtande av information som avses i kapitlet förutom för att förhindra brott också får användas för att avslöja brott som avses i 117 §, behöver detta nämnas särskilt i den föreslagna paragrafen. Domstolen ska alltså också bedöma om det är fråga om en täckoperation i de fall som avses i 117 §.

145 §. Utvidgad täckoperation. I paragrafen föreskrivs det om utvidgning av en täckoperation. Paragrafen motsvarar 5 kap. 34 § i polislagen, och den gäller alltså endast uppdrag som avses i 93 §.

Om det under en täckoperation framgår att det med fog kan antas att den person som är föremål för täckoperationen utöver det brott som ligger till grund för operationen kommer att begå ett annat brott som avses i 140 § 2 mom., med direkt anknytning till det första brottet, och som omedelbart måste förhindras med en täckoperation, får en tjänsteman vid Huvudstaben som sköter i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som företar täckoperationen enligt 1 mom. utvidga operationen till att omfatta också förhindrande av det brottet. Frågan om utvidgning av täckoperationen ska dock utan ogrundat dröjsmål och senast tre dygn från det att inhämtandet av information inleddes hänskjutas till den tjänsteman som beslutat om täckoperationen.

I ett beslut om en täckoperation ska den person som är föremål för operationen anges på det sätt som nämnts ovan. Likaså ska det anges vilket eller vilka brott som täckoperationen blivit godkänd för att förhindra. Under operationen är det möjligt att den person som är föremål för täckoperationen avslöjar till exempel att den begått också ett annat brott än det som nämns i beslutet och som ligger till grund för inhämtandet av information. Om tjänstemannen som genomför täckoperationen helt utan begränsningar fick besluta om inhämtandet av information i en situation som avses i momentet, skulle de villkor som gäller för täckoperationer förlora sin betydelse, och beslut om täckoperationen skulle de facto fattas av infiltratören. Situationen kan hur som helst vara överraskande och unik i den bemärkelsen att inhämtandet av information senare inte längre är möjligt.

Enligt momentet ska brottet dessutom ha direkt anknytning till det brott som avses bli förhindrat eller avslöjat genom täckoperationen. Det nya brottet ska dessutom vara ett sådant brott för vilket tillstånd kan beviljas. Som exempel kan nämnas den situation där beslutet gäller grovt spioneri och det medan täckoperationen pågår framgår att det med fog kan antas att den som är föremål för operationen också gör sig skyldig till grov penningtvätt. En utvidgning kommer dessutom på fråga endast i situationer där det för att förhindra eller avslöja ett nytt brott finns behov av att utvidga täckoperationen omedelbart. Om infiltratören bedömer att man senare igen kan få tillfälle till lyckat inhämtande av information i frågan, ska täckoperationen inte omedelbart få utvidgas. Om det handlar om ett brott för vilket tillstånd inte kan beviljas, får infiltratören bara uppträda naturligt i situationen för att förhindra att han eller hon avslöjas och för att trygga det inhämtande av information som redan pågår.

Det beslut som fattas av den tjänsteman som utför täckoperationen ska registreras, och det ska så fort som möjligt och senast inom tre dygn hänskjutas till den tjänsteman som fattat beslutet om täckoperationen för avgörande. I dessa situationer behövs ett domstolsavgörande alltså inte längre.

Om det under en täckoperation framgår att det med fog kan antas att en annan person än den som täckoperationen riktas mot begår ett brott som avses i 140 § 2 mom. och om det mot personen omedelbart bör riktas en täckoperation för att förhindra brottet, får den tjänsteman som

företar täckoperationen enligt 2 mom. utvidga operationen till att omfatta också den personen. Frågan om utvidgning av täckoperationen ska dock utan ogrundat dröjsmål och senast tre dygn från det att inhämtandet av information inleddes hänskjutas till den tjänsteman som fattat beslutet om täckoperationen. Denne ska avgöra om de förutsättningar för täckoperationen som avses i momentet finns. Det som sagts ovan gäller också utvidgning av sådana täckoperationer som genomförs uteslutande i datanät. I de fall som avses i momentet motsvarar förfarandet och verksamhetsprinciperna det som sagts i motiveringarna till 1 mom.

En utvidgad täckoperation gäller likväl en sådan person som inte i det ursprungliga beslutet om täckoperation är föremål för inhämtande av information. I den första fasen av utvidgandet fattas beslutet av den tjänsteman som genomför täckoperationen. Denne ska dock utan ogrundat dröjsmål hänskjuta frågan till den tjänsteman som fattat beslutet om täckoperationen och som i praktiken oftast är underrättelsechefen för Huvudstaben. Bestämmelser om att föra frågan om förutsättningarna för en täckoperation till domstolen för avgörande finns i 144 §.

146 §. *Säkerheten för en tjänsteman vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag vid förtäckt inhämtande av information och vid en täckoperation.* I paragrafen föreskrivs det om säkerheten för en tjänsteman vid Huvudstaben som utför brottsbekämpningsuppdrag vid förtäckt inhämtande av information eller täckoperationer. Bestämmelsen motsvarar 5 kap. 39 § i polislagen.

Enligt 1 mom. får en militärjurist eller annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med hemliga metoder för inhämtande av information besluta att en tjänsteman som ska genomföra förtäckt inhämtande av information eller en täckoperation ska förses med en teknisk anordning som möjliggör avlyssning och observation, om utrustningen är befogad i syfte att trygga tjänstemannens säkerhet.

Paragrafens 1 mom. gäller så kallad säkerhetsavlyssning och säkerhetsobservation. Enligt straffbestämmelsen om olovlig avlyssning är det inte straffbart att göra upptagningar av egna samtal. Den användning av en anordning som avses i momentet är inte heller annars sådan orättmätig verksamhet som skulle kunna medföra straffansvar för olovlig avlyssning och olovlig observation. Säkerhetsavlyssning och säkerhetsobservation ska endast få riktas mot personer som interagerar med en tjänsteman som genomför hemligt inhämtande av information eller en täckoperation. Frasen ”avlyssning och observation” ska tolkas så att man beroende på fallet ska kunna använda en anordning som möjliggör antingen avlyssning eller observation eller båda.

Enligt 2 mom. ska upptagningar få göras av det som avlyssnas och observeras. Upptagningarna ska utplånas så snart de inte längre behövs för att trygga säkerheten för en tjänsteman som avses i 1 mom. Om upptagningarna trots allt behöver bevaras av orsaker som har samband med rättskyddet för någon som har del i saken, ska de enligt förslaget få bevaras och användas i detta syfte. De ska i så fall utplånas när saken har avgjorts genom ett lagakraftvunnet beslut eller lämnats därhän.

I 2 mom. ska det anges begränsningar som gäller för att spara och använda upptagningar av säkerhetsavlyssning och säkerhetsobservation. Upptagningarna ska inte få sparas eller användas för andra ändamål än dem som nämns i paragrafen. Det till exempel vara fråga om att tjänstemannen har blivit utsatt för våld eller hot om våld, att tjänstemannen har blivit tvungen att bruka våld eller att någon har tillfogats skada i samband med förtäckt inhämtande av information. I sådana fall kan upptagningarna behövas vid behandlingen av ett brottsärende eller ett skadeståndsärende.

Användning av informationskällor

147 §. *Användning av informationskällor och förutsättningar för styrd användning av informationskällor.* I paragrafen föreskrivs det om användning av informationskällor och om förutsättningar för styrd användning av informationskällor. Paragrafen är ny i lagstiftningen om brottsbekämpning inom Försvarsmakten. Den ska endast gälla de uppgifter som avses i 93 § i den föreslagna lagen, och befogenheten ska inte kunna användas vid sådant förhindrande av militära brott som avses i 88 §. Paragrafen motsvarar 5 kap. 40 § i polislagen.

Paragrafens 1 mom. ska innehålla definitioner av begreppen användning av informationskällor samt informationskälla. Med användning av informationskällor avses enligt förslaget annat än sporadiskt konfidentiellt mottagande av information av betydelse för skötseln av i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag av personer som inte hör till en myndighet vid Huvudstaben som sköter i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag eller någon annan myndighet (informationskälla).

Av momentet framgår det tydligt att olika informationskällor får användas i tämligen stor utsträckning av en myndighet vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag som avses i 93 §. Användningen av informationskällor är till exempel inte förknippad med begränsningar grundade på straffskalan för kriminella gärningar.

I 2 mom. definieras styrd användning av informationskällor. Enligt momentet får en myndighet vid Huvudstaben som sköter i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag anlita en för ändamålet godkänd informationskälla som har lämpliga personliga egenskaper och är registrerad och har samtyckt till inhämtandet av information för att inhämta den information som avses i 1 mom. I praktiken kommer den styrda användning av informationskällor som avses här att riktas i enlighet med avgränsningen av befogenheterna för den myndighet vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag som avses i 93 § för att förhindra och avslöja främst allvarlig, systematisk och professionell kriminalitet, såsom spioneri och olovlig underrättelseverksamhet.

Frasen ”får be” i 2 mom. innebär en viss aktivitet från myndighetens sida i relation till informationskällan. Fastän informationskällan naturligtvis får välja sitt umgänge som den vill och underrättar myndigheten om omständigheter som kommit till dess kännedom när den anser det behövt, leder myndighetens aktiva roll i verksamheten till att informationskällans rättssäkerhet aktualiseras. I praktiken är det i sista hand fråga om att informationskällan handlar på myndighetens initiativ och för myndighetens räkning. Frågor om rättssäkerheten för såväl informationskällan som den som är föremål för inhämtandet av information och de tjänstemän som deltar i verksamheten är centrala faktorer som talar för att det föreskrivs om användningen av informationskällor genom normer på lagnivå.

Formuleringen ”*har samtyckt till inhämtandet av information*” uttrycker den underliggande principen vid användning av informationskällor att informationen ges frivilligt. Sålunda ska en person som lämnat information på grundval av den rätt att få information som en myndighet vid Huvudstaben som sköter det brottsbekämpningsuppdrag som avses i 93 § har inte ses som en informationskälla enligt 1 mom. även om personen till exempel på grund av sin ställning annat än sporadiskt har överlämnat information på det sätt som avses i momentet.

I 3 mom. föreskrivs det om begränsningar som gäller styrd användning av informationskällor. Enligt det föreslagna momentet får en informationskälla inte ombes att inhämta information på ett sätt som förutsätter utövande av myndighetsbefogenheter eller som äventyrar informationskällans eller någon annans liv eller hälsa. Innan styrd användning av informationskälla inleds ska informationskällan upplysas om sina rättigheter och skyldigheter, i synnerhet om vad som

är tillåten och förbjuden verksamhet enligt lag. I paragrafen föreskrivs det också att informationskällans säkerhet vid behov ska tryggas under och efter inhämtandet av information. Omsorgen om informationskällans säkerhet kan i praktiken genomföras fallspecifikt genom samarbete med polisen, men ansvaret ska huvudsakligen och i sista hand bäras av den myndighet vid Huvudstaben som sköter det brottsbekämpningsuppdrag som avses i 93 §. Genom samarbete kan man likväl sträva efter att undvika överlappande funktioner och vid behov koncentrera resurser till enheter där aktuell verksamhet redan bedrivs.

Vid Huvudstabens brottsbekämpningsuppdrag enligt 93 § är användning av informationskällor ett ändamålsenligt sätt att inhämta information i syfte att förhindra och avslöja brott. Inhämtande av information som grundar sig på umgänge är ofta en effektivare och även mera operativt säker metod än flera andra som för närvarande ingår i myndighetens uppsättning av metoder för inhämtande av information. Genom användning av informationskällor kan man få sådan detaljerad information som är svår eller rent av omöjlig att producera med andra hemliga metoder för inhämtande av information särskilt när det är fråga om personers avsikter eller inställning till det antagna brottet. Den information som informationskällan producerar kan vara mycket betydelsefull till exempel när en täckoperation skulle var svår eller rentav omöjlig att genomföra.

Tillvägagångssättet, där målet är att med personal som är utbildad för uppgiften skaffa information genom att rikta inhämtande av information mot människor till exempel genom att dra nytta av deras personliga sakkunskap eller genom att få information om deras iakttagelser, är inte helt nytt för Försvarsmakten. I verksamhet enligt 86 § i gällande lag har man tidigare konfidentiellt träffat personer som på eget initiativ har velat berätta om sådant som de vet om eller iakttagit. När kontakt har tagits har det alltså utan undantag skett på någon annan än myndighetens initiativ, och uppgifter om kontakten har för övervakning av verksamheten och bedömning av informationens tillgänglighet i behövlig utsträckning sparats i det säkerhetsdataregister som föreskrivs i 16 § i lagen om behandling av personuppgifter inom Försvarsmakten och som drivs av Huvudstaben. I samband med att lagen om brottsbekämpning inom gränsbevakningsväsendet stiftades har man inom Försvarsmakten efter de tolkningar av användningen av så kallade konventionella informationskällor som gjordes vid riksdagsbehandlingen likväl förhållit sig återhållsamt till användningen av informationskällor. Detta har inneburit att rätten till information har försvagats jämfört med tidigare praxis.

I motiveringarna till den regeringsproposition (RP 224/2010 rd) som ledde till att gällande polislag stiftades utgick lagstiftaren från att gränsbevaknings-, tull- och militärmyndigheternas befogenheter när det gäller de hemliga metoderna för inhämtande av information inte ska omfatta styrd användning av informationskällor. Enligt motiveringarna behövs likväl också till dessa delar fortsatta utredningar. I sista hand är det fråga om vilka slags utredningar om behoven att använda olika metoder som kan läggas fram. Bestämmelser om Tullens rätt till styrd användning av informationskällor har senare utfärdats i 39 § i lagen om brottsbekämpning inom Tullen och bestämmelser om Gränsbevakningsväsendets rätt till så kallad grundläggande användning av informationskällor i 36 § i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet.

När polislagen trädde i kraft tillämpade Försvarsmakten 5 § i den lag om fullgörande av polisuppgifter inom försvarsmakten (1995/1251) som sedermera upphävts i den form paragrafen fick genom lag 878/2011. Enligt paragrafen gäller för förhindrande av sådan olaglig underrättelseverksamhet som riktar sig mot Finland på det militära försvarets område samt sådan olaglig verksamhet som äventyrar det militära försvarets syfte *”med undantag av teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teleövervakning, täckoperationer, bevisprovokation genom köp, styrd användning av informationskällor och kontrollerade leveranser, vad som i 5 kap. i polislagen föreskrivs om polisens och polismäns befogenheter och utövandet*

av dem”. På grundval av detta har också brottsbekämpningsmyndigheten vid Huvudstaben redan då haft möjlighet till grundläggande användning av informationskällor.

Enligt 5 kap. 1 § 4 mom. i polislagen gäller vad som i kapitlet föreskrivs om polisens eller en polismans rätt att använda hemliga metoder för inhämtande av information med undantag för teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, täckoperationer, bevisprovokation genom köp och styrd användning av informationskällor även gränsbevakningsmyndigheterna, tullmyndigheterna och militärmyndigheterna enligt vad som särskilt föreskrivs i lag. När gällande lag om brottsbekämpning inom försvarsmakten stiftades formulerades 9 kap. 89 § likväl så att den blev mycket väl avgränsad. De tjänstemän som avsågs i 87 § i lagen fick tillgång bara till vissa av de metoder för inhämtande av information som avsågs i 5 kap. i polislagen. En förteckning över dessa ingick i 1 mom. i paragrafen. Syftet var enligt s. 82 i regeringens proposition (RP 30/2013 rd) att om nya hemliga metoder för inhämtande av information senare fogas till polislagen, får Huvudstabens underrättelseavdelning inte automatiskt nya befogenheter utan behovet av sådana bedöms varje gång separat. Lösningen stöddes också i det avgörande av riksdagens biträdande justitieombudsman (18.12.2006, dnr 891/2/05) som beskriver i den allmänna motiveringen i regeringens proposition.

Förteckningen i 89 § i gällande lag innehåller inte användning av informationskällor, och att tolkningen är ovillkorlig understryks av formuleringen ”... har ... till sitt förfogande endast”. Efter 2014 har det i uppdrag inte längre varit möjligt att använda informationskällor ens i metodens grundläggande form fastän befogenheten redan då med stöd av den tidigare lagen hade använts för att förhindra och avslöja brott (säkerhets- och övervakningsuppgifter). Behovet att använda informationskällor har likväl aldrig upphört.

Vikten av styrd användning av informationskällor växer vid förhindrande och avslöjande av allvarliga brott som hör till Huvudstabens behörighet, såsom spioneri och olovlig underrättelseverksamhet. Gärningar av detta slag kräver ofta på grund av sin karaktär en långvarigare och mycket förtroendefull interaktiv relation mellan myndigheten och den eventuella informationskällan – särskilt när informationskällan själv deltar i kriminell verksamhet. Informationskällan kan också annars på grund av sina kontakter röra sig bland personer som antas ha kopplingar till en kriminell gärning, träffa personer som inte är bekanta från förr och samtala med dem. En informationskälla kan också utnyttjas till exempel för att etablera kontakt mellan en tjänsteman vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag som avses i 93 § och en företrädare för en organisation som bedriver olaglig verksamhet och som är föremål för hemligt inhämtande av information. Informationskällan kan i begränsad utsträckning fungera till exempel som tolk.

Informationskällan kan de facto behandlas endast av den myndighet med vars uppgifter inhämtandet av information sammanhänger. Endast denna myndighet har möjlighet att bedöma den nytta som inhämtandet av information ger också i relation till skyddet av informationskällan och tryggheten av dennes säkerhet. Konfidentiellt umgänge kan inte heller genomföras för en annan myndighets räkning, och en myndighet kan inte på ett ändamålsenligt sätt för en annan myndighets räkning behandla eller analysera uppgifter som lämnats till den.

148 §. *Behandling av uppgifter om en informationskälla och betalning av arvode eller ersättning.* I paragrafen föreskrivs det om behandling av uppgifter om en informationskälla och betalning av arvode eller ersättning till en informationskälla. Paragrafen motsvarar till största delen 5 kap. 41 § i polislagen, men där föreskrivs också om en ersättning som betalas informationskällan. Den ska endast gälla de uppgifter som avses i 93 § i den föreslagna lagen, och befogenheten ska inte kunna användas vid sådant förhindrande av militära brott som avses i 88 §.

Enligt *1 mom.* ska uppgifter om en informationskälla registreras i ett personregister. Vid behandling av uppgifter i personregistret tillämpas lagen om behandling av personuppgifter inom Försvarsmakten. Registrering av informationskällor förbättrar möjligheterna att övervaka lagligheten i verksamheten inklusive utbetalningen av arvoden.

I *2 mom.* föreskrivs det om möjligheten att betala en informationskälla arvode eller ersättning. Närmare anvisningar om grunderna för bestämning av arvodets belopp ges i en administrativ föreskrift. I momentet nämns särskilt den ersättning som betalas en informationskälla. Om också personuppgifterna för den informationskälla som fått ersättning registreras kan man genom förfarandet undvika att kringgå bestämmelserna om registrering till exempel så att personen som ersättning ges pengar, varor eller någon annan förmån som likväl i verkligheten är ett arvode som betalas informationskällan. I 92 b § i inkomstskattelagen (1535/1992) föreskrivs om skattefrihet för arvoden. Enligt paragrafen i fråga är arvode som en myndighet betalar eller förmedlar för information som har bidragit till att ett brott har förhindrats eller utretts, en gärningsman har gripits eller den nytta som ett brott har medfört har återfåtts skattefritt. För arvodet ska inte heller lagstadgade arbetsgivar- och pensionsavgifter behöva betalas. För mottagaren handlar det för det första inte om en inkomst som ska ses som en regelbunden inkomst som kan jämföras med lön, utan inkomsten är tämligen sporadisk och obetydlig. För det andra bör det noteras att om arvodet vore skattepliktigt, skulle det på grund av omständigheter som beror på skatteförfarandet leda till en risk för att informationskällan avslöjas. Det faktum att uppgifter om beskattningen i viss mån är offentliga skulle kunna avslöja att en person fungerar som informationskälla inte bara på ett allmänt plan utan också för kriminella. Detta kan ses som en klar riskfaktor för informationskällan.

Utöver vad som sagts ovan ska det i det föreslagna 2 mom. också föreskrivas att arvode i regel bara ska kunna betalas till registrerade informationskällor. Detta kan anses motiverat med hänsyn till övervakningen av verksamheten. Det är klart att registrering av informationskällorna gör användningen av dem mera kontrollerbar, vilket leder till att möjligheten att betala arvoden endast till registrerade informationskällor ökar möjligheterna att följa betalningen av arvoden och deras belopp. Att registrering och betalning av arvode är kopplade till varandra förebygger risken för att det av misstag till exempel betalas flera gånger. I momentet föreskrivs liksom i polislagen också om möjligheten att avvika från huvudregeln om registrering. Fastän ett villkor för att arvode ska kunna betalas i regel är registrering, ska arvode av grundad anledning kunna betalas även till en oregistrerad informationskälla.

149 §. *Beslut om styrd användning av informationskällor.* I paragrafen föreskrivs det om beslut om styrd användning av informationskällor. Den motsvarar 42 § i polislagen. Paragrafen är ny i lagstiftningen om brottsbekämpning inom Försvarsmakten. Den ska endast gälla de uppgifter som avses i 93 § i den föreslagna lagen, och befogenheten ska inte kunna användas vid sådant förhållande av militära brott som avses i 88 §.

Enligt *1 mom.* ska beslut om styrd användning av informationskällor fattas av underrättelsechefen för Huvudstaben eller en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 93 § i denna lag avsedda brottsbekämpningsuppdrag och har fått särskild utbildning i användningen av hemliga metoder för inhämtande av information. Beslutsnivån ska på grund av de olika risker som är förknippade med styrd användning av informationskällor till sina centrala delar överensstämma med den som föreslås ovan när det gäller förtäckt inhämtande av information.

Enligt *2 mom.* får beslut om styrd användning av informationskällor meddelas för högst sex månader åt gången. Den relativt långa giltighetstiden för den aktuella metoden för inhämtande av information jämfört med de teletvångsmedel som är inriktade på framtiden kan motiveras

med metodens karaktär. I styrd användning av informationskällor ingår ett förtroendefullt förhållande mellan tjänstemannen och informationskällan som en organisk del, och det kan ta sin tid att bygga upp ett sådant förhållande. Man kan dock anta att styrd användning av informationskällor endast sällan är en engångsföreteelse och att de bästa resultaten uppnås genom långsiktig styrning av informationskällan.

Paragrafens 3 mom., som handlar om innehållet i beslutet, stämmer överens med bestämmelserna om beslut som gäller liknande metoder för inhämtande av information. I momentet föreskrivs det enligt förslaget att beslut om styrd användning av informationskällor ska fattas skriftligen. I beslutet ska följande nämnas: 1) den som föreslagit åtgärden, 2) den enhet som genomför inhämtandet av information och den tjänsteman vid Huvudstaben som sköter i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som ansvarar för genomförandet av det, 3) identifikationsuppgifterna för informationskällan, 4) grunden för åtgärden, 5) syftet med inhämtandet av information och planen för genomförandet av detta, 6) beslutets giltighetstid och 7) eventuella begränsningar och villkor för den styrda användningen.

När omständigheterna förändras ska beslutet enligt 4 mom. vid behov ses över. Beslut om att styrd användning av informationskällor ska avslutas ska fattas skriftligen. Regleringen stämmer i huvudsak överens med den som föreslås i fråga om förtäckt inhämtande av information och täckoperationer.

Gemensamma bestämmelser

150 §. *Skyddande av Huvudstabens brottsbekämpningsuppdrag.* I paragrafen föreskrivs det om att skydda brottsbekämpningsuppdrag som genomförs av Huvudstaben. Den gäller uppdrag enligt 88 § inom förhindrande av militära brott och uppdrag enligt 93 § inom förhindrande och avslöjande av brott. På uppdrag enligt 93 § i den föreslagna lagen tillämpas för närvarande i fråga om uppdrag som omfattas av 86 § i gällande lag 5 kap. 46 § i polislagen med stöd av hänvisningen i 89 § 1 mom. i gällande lag. Vad gäller förhindrande av militärt brott enligt 88 § i den föreslagna lagen är paragrafen helt ny. Huvudstabens uppdrag inom bekämpningen av brott bör kunna skyddas i dess helhet. Ett enskilt brottsbekämpningsuppdrag för att förhindra brott skulle kunna börja som förhindrande av ett militärt brott och fortsätta som förhindrande eller avslöjande av brott enligt 93 §.

I 1 mom. föreskrivs det att underrättelse som avses i 190 § i vid uppdrag som avses i 88 § får skjutas upp genom beslut av chefen för Huvudstaben och vid uppdrag som avses i 93 § genom beslut av underrättelsechefen för Huvudstaben, om uppskovet inte orsakar betydande fara för någons liv, hälsa eller frihet eller avsevärd risk för betydande miljö-, egendoms- eller förmögenhetsskada. Det förutsätts dessutom att uppskovet med underrättelsen är nödvändigt för att dölja att information inhämtas eller för att trygga verksamhetens syfte.

I 2 mom. föreskrivs det att en tjänsteman vid Huvudstaben som sköter uppdrag som gäller förhindrande och avslöjande av brott får använda falska, vilseledande eller förtäckta uppgifter, göra och använda falska, vilseledande eller förtäckta registeranteckningar samt framställa och använda falska handlingar, när det är nödvändigt för att skydda uppdraget eller tjänstemannens liv eller hälsa eller förhindra att uppdraget avslöjas. Momentet gäller uppdrag enligt 88 och 93 § med syfte att förhindra eller avslöja brott. Det ska inte tillämpas vid utredning av militära brott.

Till sin form avviker momentet från motsvarande reglering i 5 kap. 46 § 2 mom. i polislagen och 3 kap. 40 § 2 mom. i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet, där fram-

ställningen och användningen av information, registeranteckningar och handlingar sammanhänger med skyddet av användningen av en metod för inhämtande av information som redan använts, används eller kommer att användas i framtiden.

Fullgörandet av Huvudstabens brottsbekämpningsuppdrag, hemligt inhämtande av information samt de medel och metoder som används ska vid behov kunna skyddas för att förhindra att de avslöjas. 46 § 2 mom. i polislagen som för närvarande tillämpas med stöd av hänvisningsbestämmelser.

Enligt 3 mom. ska en registeranteckning som avses i 2 mom. rättas när förutsättningarna enligt det momentet inte längre finns. Momentet motsvarar 5 kap. 46 § 3 mom. i polislagen. och 3 kap. 40 § 3 mom. i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet. och 3 kap. 40 § 3 mom. i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet. Man strävar efter att i så hög grad som möjligt säkerställa att uppgifterna i registren är korrekta på så sätt att de inte innehåller anteckningar som inte är nödvändiga med tanke på skyddet. De specifika omständigheterna bestämmer i varje enskilt fall behovet att använda eller bevara anteckningarna, och en rättelse kan till exempel göras först när hela uppdraget har slutförts. Även efter det att uppdraget att förhindra och avslöja ett brott har avslutats kan det vara nödvändigt att fortsätta att skydda den person som genomfört uppdraget för att trygga dennes liv och hälsa eller förhindra att denne avslöjas.

Enligt 4 mom. ska närmare bestämmelser om ordnande av skydd, den tjänsteman som ansvarar för skyddet och samarbetet med de personuppgiftsansvariga utfärdas genom förordning av statsrådet. Med personuppgiftsansvariga avses i synnerhet Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata men också andra registermyndigheter i vars register falska, vilseledande eller förtäckta registeranteckningar görs.

151 §. Beslut om skyddande. I paragrafen föreskrivs det om beslut om att skydda brottsbekämpningsuppdrag som genomförs av Huvudstaben. Den motsvarar 5 kap. 47 § i polislagen. och 3 kap. 41 § i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet. Den gäller uppdrag enligt 88 § inom förhindrande av militära brott och uppdrag enligt 93 § inom förhindrande och avslöjande av brott. På uppdrag enligt 93 § i den föreslagna lagen tillämpas för närvarande i fråga om de uppdrag som omfattas av 86 § i gällande lag 5 kap. 47 § i polislagen med stöd av hänvisningen i 89 § 1 mom. i gällande lag. I fråga om förhindrande av militärt brott enligt 88 § i den föreslagna lagen är paragrafen helt ny.

Enligt 1 mom. ska beslut om registeranteckningar och upprättande av handlingar enligt 150 § 2 mom. fattas av chefen för Huvudstaben i anslutning till sådana uppdrag som avses i 88 § och av underrättelsechefen för Huvudstaben i anslutning till sådana uppdrag som avses i 93 §. Detta motsvarar bland annat den bestämmelse i polislagen enligt vilken beslut om sådana registeranteckningar och framställande av handlingar ska fattas av chefen för centralkriminalpolisen eller chefen för skyddspolisen.

I 5 kap. 47 § i polislagen, som tillämpas genom hänvisningar i gällande lag, föreskrivs det inte om Försvarsmaktens rätt att själv fatta beslut i egna ärenden om skydd. I praktiken är det inte möjligt att en annan myndighet de facto utför prövningen eller kan vara genuint medveten om och bära tjänstemannaansvar för ett beslut om skydd som Försvarsmakten behöver i ett eget ärende.

I 2 mom. föreskrivs det att i 2 mom. föreskrivs det att en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med hemliga metoder för inhämtande av information

beslutar om annat än i 1 mom. avsett skyddande. Momentet motsvarar 5 kap. 47 § 2 mom. i polislagen. och 3 kap. 41 § 2 mom. i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet.

I 3 mom. föreskrivs det att den myndighet som har fattat beslut om registeranteckningar och upprättande av handlingar ska föra förteckning över anteckningarna och handlingarna, övervaka användningen av dem samt rätta anteckningarna. Momentet motsvarar 5 kap. 47 § 3 mom. i polislagen. och 3 kap. 41 § 3 mom. i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet.

152 §. Yppandeförbud som gäller hemligt inhämtande av information. I paragrafen föreskrivs det om yppandeförbud som gäller hemligt inhämtande av information. Den motsvarar annars regleringen i 5 kap. 48 § i polislagen. och 3 kap. 42 § i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet, men där föreskrivs också om en möjlighet att anföra klagan hos Helsingfors tingsrätt med anledning av ett yppandeförbud som gäller hemligt inhämtande av information. I fråga om uppdrag enligt 93 § i den föreslagna lagen motsvarar paragrafen den reglering som för närvarande tillämpas på uppdrag enligt 86 § i gällande lag med stöd av hänvisningen i 89 § 1 mom. Vad gäller förhindrande av brott enligt 88 § i den föreslagna lagen är paragrafen helt ny.

Enligt 1 mom. får en militärjurist eller någon annan tjänsteman som har förordnats att sköta i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som har fått särskild utbildning i hemliga metoder för inhämtande av information av skäl som hänför sig till förhindrande eller avslöjande av brott förbjuda en utomstående att röja sådana omständigheter om användningen av hemliga metoder för inhämtande av information som denne fått kännedom om. En förutsättning är dessutom att den utomstående med anledning av sitt uppdrag eller sin ställning har bistått eller blivit ombedd att bistå vid hemligt inhämtande av information. Liksom i 5 kap. 48 § i polislagen är det fråga om situationer där en brottsbekämpningsmyndighet vid Huvudstaben som sköter uppdrag som avses i 88 eller 93 § för någon person yppar saker som sammanhänger med en utredning och denne inte känner till och som gäller andra än denne själv eller dennes huvudman.

Syftet med ett yppandeförbud som gäller inhämtande av information är att se till att det hemliga inhämtandet av information inte avslöjas för tidigt. Ett annat syfte är att skydda taktiska och tekniska metoder som bör hållas hemliga. Som ett exempel på tillämpningsområdet för momentet kan man nämna en situation där en företrädare för ett servicebolag som svarar för underhållet av ett bostadsaktiebolags fastighet ombes låsa upp bostadsaktiebolagets gemensamma utrymmen för att en anordning för teknisk observation ska kunna installeras. Enligt momentet kan yppandeförbud likväl inte meddelas vilken utomstående som helst. Hemligt inhämtande av information ska i regel genomföras så att det inte finns någon risk för att det avslöjas. Yppandeförbud måste anses nödvändigt eftersom det att föremålet för användningen av en hemlig metod för inhämtande av information får reda på användningen via en utomstående kan förhindra att metoden används eller äventyra syftet med den.

Yppandeförbud täcker situationer där en utomstående har bistått en brottsbekämpningsmyndighet vid Huvudstaben som utför uppdrag som avses i 88 eller 93 § och situationer där en utomstående har ombetts bistå. Det är möjligt att den utomstående som blivit ombedd att bistå inte kan göra det och att någon annan måste agera i dennes ställe. Hemligt inhämtande av information kan avslöjas om den person som blivit ombedd att bistå utan begränsningar kan yttra sig om omständigheter som denne fått kännedom om.

Enligt 2 mom. kan ett yppandeförbud meddelas för högst ett år åt gången. Förbudet ska delges den som förbudet gäller bevisligen och i skriftlig form. I förbudet ska de omständigheter som

förbudet omfattar specificeras, förbudets giltighetstid nämnas och hotet om straff för överträdelse av förbudet anges.

I 3 mom. föreskrivs det att ändring i ett beslut om yppandeförbud inte får sökas genom besvär. Den som meddelats förbud ska dock utan tidsfrist få anföra klagan hos Helsingfors tingsrätt. Besvärsförbudet strider inte mot den rätt att söka ändring som ska tryggas enligt 21 § 2 mom. i grundlagen med beaktande av det vägande skäl som krävs för förbudet och att förbudet gäller omständigheter som rör hemligt inhämtande av information.

I 4 mom. föreskrivs det att den som överträder ett yppandeförbud döms till straff enligt 38 kap. 1 eller 2 § i strafflagen, om inte strängare straff för gärningen föreskrivs någon annanstans i lag. Momentet motsvarar 5 kap. 48 § 3 mom. i polislagen.

153 §. Uträkning av tidsfrister. I paragrafen föreskrivs det om uträkning av de tidsfrister som avses i kapitlet. Den motsvarar 5 kap. 49 § i polislagen. och 3 kap. 43 § i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet. I fråga om uppdrag enligt 93 § i den föreslagna lagen motsvarar paragrafen den reglering som för närvarande tillämpas på uppdrag enligt 86 § i gällande lag med stöd av hänvisningen i 89 § 1 mom. Vad gäller förhindrande av militära brott som avses i 88 § i den föreslagna lagen är paragrafen helt ny.

Enligt 1 mom. ska man vid uträkning av tidsfrister som avses i kapitlet inte tillämpa lagen om beräkning av laga tid (150/1930).

Enligt 2 mom. går en tid som är uttryckt i månader ut den dag i den bestämda månaden som till sitt ordningsnummer motsvarar den dag då den utsatta tiden börjar löpa. Om motsvarande dag inte finns i den månad då den utsatta tiden löper ut, löper den utsatta tiden ut på månadens sista dag. Bestämmelsen innebär till exempel att ett en månad långt tillstånd som träder i kraft den 31 mars löper ut den 30 april.

154 §. Förbud mot avlyssning och observation. I paragrafen föreskrivs det om förbud mot avlyssning och observation. Paragrafen är ny, och den gäller uppdrag enligt 88 § inom förhindrande av militära brott och uppdrag enligt 93 § inom förhindrande och avslöjande av brott. I uppdrag enligt 86 § i gällande lag och med stöd av hänvisningen i 89 § 1 mom. i lagen har 50 § i polislagen tillämpats. Enligt denna gäller i fråga om förbud som avser teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teknisk avlyssning och optisk observation i tillämpliga delar 10 kap. 52 § i tvångsmedelslagen. Paragrafen motsvarar 5 kap. 50 § i polislagen och 44 § i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet. För klarhetens och precisionens skull föreslås det likväl att man frångår det regleringssätt där det används hänvisningar till tvångsmedelslagen och att förbuden mot avlyssning och observation anges i en egen paragraf.

Enligt 1 mom. får teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teknisk avlyssning, optisk observation och teknisk observation av utrustning inte riktas mot meddelanden mellan 1) ett föremål för en hemlig metod för inhämtande av information och hans eller hennes rättsliga biträde som avses i 17 kap. 13 § 1 eller 3 mom. i rättegångsbalken eller tolk som avses i 1 mom. i den paragrafen, eller den som till det rättsliga biträdet står i sådant förhållande som avses i 22 § 2 mom. i det kapitlet, 2) ett föremål för en hemlig metod för inhämtande av information och en i 17 kap. 16 § i rättegångsbalken avsedd präst eller någon annan person i motsvarande ställning, eller 3) en misstänkt som berövats sin frihet på grund av brott och en läkare, en sjukskötare, en psykolog eller en socialarbetare.

Om det inte är fråga om att förhindra eller avslöja ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst sex år, får teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teknisk avlyssning, optisk observation och teknisk observation av utrustning enligt 2 mom. inte heller riktas mot meddelanden mellan 1) ett föremål för en hemlig metod för inhämtande av information och dennes närstående som avses i 17 kap. 17 § 1 mom. i rättegångsbalken, 2) ett föremål för en hemlig metod för inhämtande av information och en läkare eller någon annan yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården som avses i 17 kap. 14 § 1 mom. i rättegångsbalken, eller den som till läkaren eller den yrkesutbildade personen står i sådant förhållande som avses i 22 § 2 mom. i det kapitlet, eller 3) ett föremål för en hemlig metod för inhämtande av information och en sådan upphovsman till eller utgivare av ett meddelande som gjorts tillgängligt för allmänheten eller utövare av programverksamhet som avses i 17 kap. 20 § 1 mom. i rättegångsbalken eller den som till upphovsmannen, utgivaren eller utövaren står i sådant förhållande som avses i 22 § 2 mom. i det kapitlet.

I 1 och 2 mom. är det i stället för en brottsmisstänkt fråga om en person som är föremål för en åtgärd som ingår i tillämpningen av denna lag och som med fog kan antas göra sig skyldig till ett brott som är en förutsättning för att åtgärden ska få vidtas. Till skillnad från det som sägs i 10 kap. 52 § 2 mom. i tvångsmedelslagen ska det med brott som utreds i denna lag avses brott som ska förhindras eller avslöjas av en myndighet vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag som avses i 88 eller 93 §.

Om det under teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teknisk avlyssning, optisk observation eller teknisk observation av utrustning eller vid något annat tillfälle framkommer att det är fråga om ett meddelande som inte får avlyssnas eller observeras, ska åtgärden enligt 3 mom. avbrytas och de upptagningar som fåtts genom den och anteckningarna om de uppgifter som fåtts genom den genast utplånas. Momentet är identiskt med 10 kap. 52 § 3 mom. i tvångsmedelslagen.

Enligt 4 mom. gäller de förbud mot avlyssning och observation som avses i paragrafen dock inte sådana fall där en person som avses i 1 eller 2 mom. är misstänkt för samma brott som den misstänkte eller ett brott som direkt anknyter till det brottet och det också i fråga om denne har fattats beslut om teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teknisk avlyssning, optisk observation eller teknisk observation av utrustning. Det är fråga om en person som med fog kan antas göra sig skyldig till eller ha gjort sig skyldig till det brott som ska förhindras eller avslöjas eller ett brott som har direkt samband med det brottet. Ett villkor är likväl i båda fallen att det har fattats beslut om teknisk avlyssning eller optisk observation.

155 §. Granskning av upptagningar och handlingar. I paragrafen föreskrivs det om granskning av upptagningar och handlingar. 51 § i polislagen. och 3 kap. 45 § i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet. I fråga om uppdrag enligt 93 § i den föreslagna lagen motsvarar paragrafen den reglering som för närvarande tillämpas på uppdrag enligt 86 § i gällande lag med stöd av hänvisningen i 89 § 1 mom. Vad gäller förhindrande av militära brott som avses i 88 § i den föreslagna lagen är paragrafen helt ny.

I paragrafen föreskrivs det att en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med dessa uppdrag utan ogrundat dröjsmål ska granska de upptagningar och handlingar som uppkommit vid användningen av en hemlig metod för inhämtande av information.

De förslag som gäller regleringen om hemligt inhämtande av information bygger i hög grad på principen att en militärjurist eller en annan tjänsteman som har förordnats att sköta brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med dessa uppdrag har en central ställning när åtgärder för inhämtande av information vidtas. Denne är därför skyldig att övervaka att åtgärderna genomförs lagenligt. Närmare motiveringar om behörighetskraven för militärjurister och andra tjänstemän och den kunskap och de färdigheter som krävs i deras arbetsuppgifter finns i specialmotiveringen till 97 §. Granskningskyldigheten gäller, liksom fallet är i fråga om polislagen och lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet, alla hemliga metoder för inhämtande av information. Granskandet har en väsentlig betydelse för att en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med dessa uppdrag faktiskt ska kunna övervaka att metoderna används i enlighet med lag. Vid granskning av upptagningar kan man använda sig av en teknisk anordning, en metod eller ett program på ett sådant sätt att bara de delar av upptagningarna som utgörs av meddelanden omfattas av granskningen. På så sätt kan tomma avsnitt raderas eller hoppas över.

156 §. Undersökning av upptagningar. I paragrafen föreskrivs det om undersökning av upptagningar. Den motsvarar 5 kap. 51 § i polislagen. och 3 kap. 45 § i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet. I fråga om uppdrag enligt 93 § i den föreslagna lagen motsvarar paragrafen den reglering som för närvarande tillämpas på uppdrag enligt 86 § i gällande lag med stöd av hänvisningen i 89 § 1 mom. Vad gäller förhindrande av brott enligt 88 § i den föreslagna lagen är paragrafen helt ny.

Enligt 1 mom. får upptagningar som uppkommit vid användningen av en hemlig metod för inhämtande av information undersökas endast av domstol och av en militärjurist eller annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med uppgifterna. Enligt förordnande av den aktuella tjänstemannen eller anvisning av domstolen får upptagningarna undersökas även av en annan tjänsteman, en expert eller någon annan person som anlitas för inhämtande av information. Det handlar då om att utnyttja någon särskild kompetens.

Om en expert eller annan person enligt 1 mom. är en privat aktör tillämpas bestämmelserna om straffrättsligt tjänsteansvar enligt 2 mom. på denne när han eller hon utför uppgifter som avses i paragrafen.

När en expert eller annan person enligt 2 mom. anlitas ska undersökningen av upptagningarna enligt 3 mom. ske under direkt ledning och övervakning av en i 1 mom. avsedd tjänsteman. Experten eller den andra person som anlitas ska dessutom ha de kunskaper och färdigheter samt den erfarenhet som behövs för att utföra uppdraget.

157 §. Överskottsinformation. I denna paragraf definieras överskottsinformation. Definitionen är samstämmig med 5 kap. 53 § i polislagen. och 3 kap. 47 § i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet. I fråga om uppdrag enligt 93 § i den föreslagna lagen motsvarar paragrafen den reglering som för närvarande tillämpas på uppdrag enligt 86 § i gällande lag med stöd av hänvisningen i 89 § 1 mom.

Med överskottsinformation avses i den föreslagna lagen enligt paragrafen information som fåtts genom teleavlyssning, teleövervakning, inhämtande av basstationsuppgifter och teknisk observation, när informationen inte har samband med ett brott eller avvärjande av fara eller när den gäller något annat brott än det för vars förhindrande tillståndet har getts eller beslutet fattats.

158 §. Användning av överskottsinformation. Den föreslagna paragrafen stämmer annars överens med 5 kap. 54 § i polislagen, men förteckningen över brottsbeteckningar i 2 mom. avviker från motsvarande bestämmelse i polislagen. I fråga om uppdrag som avses i 93 § i den föreslagna lagen motsvarar paragrafen i tillämpliga delar den reglering som tillämpas på uppdrag enligt 86 § i gällande lag med stöd av hänvisningen i 89 § 1 mom. Vad gäller uppgiften att förhindra militära brott är regleringen ny, eftersom uppgiften är helt ny uppgift för Huvudstaben.

Enligt 1 mom. får överskottsinformation användas vid utredning av ett brott som informationen gäller, när det för att förhindra brottet är tillåtet att använda en metod för inhämtande av information som avses i kapitlet. Som exempel kan nämnas en situation där en brottsbekämpningsmyndighet vid Huvudstaben med hjälp av basstationsuppgifter utreder en grov stöld av sprängmedel som tillhör Försvarmakten.

Bestämmelsen begränsar inte överlåtande av överskottsinformation som en annan förundersökningsmyndighet behöver för att utreda ett brott och myndigheten enligt den lagstiftning som tillämpas på den har rätt att använda överskottsinformation som den får på motsvarande sätt. Polisen har i egenskap av allmän förundersökningsmyndighet rätt till den överskottsinformation som en brottsbekämpningsmyndighet vid Huvudstaben får.

Enligt 2 mom. får en brottsbekämpningsmyndighet vid Huvudstaben använda överskottsinformation också när användningen av informationen kan antas vara av synnerlig vikt för utredningen av brottet och det för brottet föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst tre år eller det är fråga om något av de brott som anges i punkterna 1–4. Användning av överskottsinformation för utredning av brott ska vara tillåten enbart i fråga om gärningar som utreds av brottsbekämpningsmyndigheten vid Huvudstaben med stöd av 89 § i den föreslagna lagen. Därför är förteckningen i 2 mom. mindre omfattande än motsvarande förteckning i polislagen. I 4 punkten i momentet (tagande av muta, brott mot tjänsthemlighet eller missbruk av tjänsteställning enligt i 40 kap. i strafflagen) beaktas den bestämmelse som genom lagändringen 452/2023 fogats till 10 kap. 56 § 2 mom. 9 punkten i tvångsmedelslagen enligt vilken överskottsinformation får användas också när det är fråga om tagande av muta, brott mot tjänsthemlighet eller missbruk av tjänsteställning. Dessutom har 5 kap. 54 § 2 mom. i polislagen genom lagändringen 492/2023 kompletterats med en 9 punkt om tagande av muta, brott mot tjänsthemlighet eller missbruk av tjänsteställning.

Därtill föreslås att motsvarande reglering införs i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet. Vad gäller detta har ett utkast till regeringsproposition varit på remiss under perioden 13.4–26.5.2023. I utkastet föreslås det att 48 § (Användning av överskottsinformation) i lagen ändras så att Gränsbevakningsväsendet får använda överskottsinformation också när användningen av överskottsinformation kan antas vara av synnerlig vikt för utredningen av ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka och för vilket det strängaste föreskrivna straffet är fängelse i minst tre år eller om det är fråga om tagande av muta, brott mot tjänsthemlighet eller missbruk av tjänsteställning i enlighet med 40 kap. i strafflagen.

Motsvarande reglering anses behövlig också för Försvarmakten. Tjänstebrott, såsom missbruk av tjänsteställning, har en negativ inverkan på samhällsmoralen, och det finns ett stort intresse av att utreda dem. Avsikten med bestämmelserna om tjänstebrott är att säkerställa tjänsteuppdragens laglighet och oberoende när det gäller osaklig påverkan. Eftersom tjänstemän har en omfattande rätt att fatta beslut som är förpliktande för medborgarna, måste osaklig påverkan på tjänsteverksamheten anses skadlig för hela samhället. Dessutom kan brotten i fråga ha en synnerligen skadlig inverkan till exempel på förtroendet för myndigheternas verksamhet.

Sådan överskottsinformation som gäller brott som inte utreds av Huvudstaben kan i enlighet med lagen om behandling av personuppgifter inom Försvarsmakten överlämnas till en annan förundersökningsmyndighet. Den fria bevisföring som tillämpas i Finland är ett uttryck för strävan efter ett slutresultat som överensstämmer med materiell rätt. Denna strävan talar för att överskottsinformation som samlats vid förhindrandet av ett brott ska kunna användas i utredningen av ett annat brott.

Det kan därför anses logiskt att användning av överskottsinformation är möjlig vid utredning av brott som är sådana att den metod för inhämtande av information som gett informationen skulle ha fått användas för att förhindra brottet. Med tanke på intresset att utreda brott kan detta likväl inte anses tillräckligt. Med beaktande av proportionalitetsprincipen finns det skäl att utsträcka möjligheten att använda överskottsinformation också till andra brott av en viss allvarlighetsgrad. När det gäller användning av överskottsinformation måste det också beaktas att vid förundersökning av brott kan utredning av ett brott ha samband med förhindrande av ett annat.

Enligt 3 mom. fattas beslut om användning av överskottsinformation som bevisning av domstolen i samband med behandlingen av huvudsaken. Bestämmelser om anteckning i förundersökningsprotokollet att överskottsinformation som har använts finns i 9 kap. 6 § 2 mom. i förundersökningslagen och bestämmelser om att användningen av överskottsinformation ska uppges i stämningsansökan i 5 kap. 3 § 1 mom. 8 punkten i lagen om rättegång i brottmål.

I 4 mom. föreskrivs det om användningen av överskottsinformation för att förhindra brott. Enligt momentet får överskottsinformation dessutom alltid användas för att förhindra brott, för att rikta in verksamheten och som utredning som används som stöd för att någon är oskyldig. Med användning av överskottsinformation för att rikta in verksamheten avses att information utnyttjas indirekt på ett sådant sätt att den inte används som bevis eller läggs till grund för användning av en metod för inhämtande av information. Överskottsinformation kan användas för att rikta in verksamheten till exempel när det gäller att förhindra eller avslöja brott, utföra analys, utreda tröskeln för att inleda en förundersökning eller välja riktning för förundersökningen. Med att välja riktning för en förundersökning avses till exempel att välja undersökningslinje. För sådan användning av informationen sätts inga gränser. I detta syfte kan överskottsinformation sålunda tas till hjälp också när det handlar om små brott.

I 5 mom. föreskrivs det att överskottsinformation också får användas för att förhindra betydande fara för någons liv, hälsa eller frihet eller betydande miljö-, egendoms- eller förmögenhetsskada. Med hänsyn till ändamålen för användningen av överskottsinformation i dessa fall föreslås det inte några ytterligare krav för användningen av informationen. Eftersom det i de situationer som nämns i momentet i regel inte är fråga om att avvärja en fara eller olycka som omfattas av Huvudstabens behörighet i fråga om brottsbekämpning, föreskrivs det att ärendet i sådana fall utan dröjsmål ska överföras till den behöriga myndigheten.

Bland de fall som hör till tillämpningsområdet för momentet kan som exempel nämnas en situation där man genom teleavlyssning som används för att avslöja spioneri får information enligt vilken någon annan person än den som är föremål för avlyssningen är på väg att misshandla en tredje person. Den fara eller skada som avses i momentet behöver likväl inte alltid sammanhånga med något brott, utan det kan till exempel vara fråga om att förhindra en olycka.

159 §. Utplåning av information. I paragrafen föreskrivs det om att utplåna information som fåtts genom en hemlig metod för inhämtande av information. Den motsvarar 5 kap. 55 § i polislagen. och 3 kap. 49 § i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet.

Enligt *1 mom.* ska hemligt inhämtad information utplånas utan dröjsmål efter att det framgått att den inte behövs för att förhindra, avslöja eller utreda brott. Momentet gäller all hemligt inhämtad information. Överskottsinformation som inhämtats i samband med förhindrande eller avslöjande av ett brott men som inte har samband med något brott ska utplånas mera skyndsamt än överskottsinformation som klart verkar ha ett samband med ett annat brott. Rätt fort bör det redan på grundval av informationens karaktär bli klart om den behövs eller om den kan utplånas.

Paragrafens *2 mom.* handlar om överskottsinformation. 10 § i strafflagen. Information som inte har lagrats i ett register eller fogats till förundersökningsmaterialet ska utan onödigt dröjsmål utplånas så snart det blivit uppenbart att den inte kan användas eller att den inte längre behövs för att förhindra eller utreda ett brott. Momentet medger bevarande och lagring i de fall där överskottsinformation får användas enligt 158 §.

Enligt *3 mom.* ska de basstationsuppgifter som avses i 124 § utplånas efter att det har framgått att informationen inte behövs för att förhindra, avslöja eller utreda brott. Situationen kan vara sådan till exempel när ett ärende har avgjorts genom ett lagakraftvunnet beslut eller avskrivits.

160 §. *Avbrytande av teleavlyssning, teleövervakning, teknisk avlyssning och teknisk observation av utrustning.* I paragrafen föreskrivs det om avbrytande av teleavlyssning, teleövervakning, teknisk avlyssning och teknisk observation av utrustning. Enligt momentet får överskottsinformation dock bevaras och lagras i det register som avses i lagen om behandling av personuppgifter inom Försvarsmakten, om informationen gäller ett brott som avses i 158 § 1 eller 2 mom. i den föreslagna lagen eller om den behövs för att förhindra ett grovt brott som avses i 15 kap. 10 § i strafflagen. För klarhetens skull delas paragrafen upp i två moment. I fråga om uppdrag enligt 93 § i den föreslagna lagen motsvarar paragrafen den reglering som för närvarande tillämpas på uppdrag enligt 86 § i gällande lag med stöd av hänvisningen i 89 § 1 mom. Vad gäller förhindrande av brott enligt 88 § i den föreslagna lagen är paragrafen helt ny.

Om det framgår att teleavlyssningen eller teleövervakningen riktas mot något annat meddelande än ett meddelande från eller till den person som är föremål för tillståndet eller att den person som den tekniska avlyssningen riktas mot inte befinner sig i det utrymme eller på den plats som avlyssnas, ska användningen av metoden för inhämtande av information enligt *1 mom.* till denna del avbrytas så snart som möjligt och de upptagningar som har fåtts genom avlyssningen, de uppgifter som har fåtts genom teleövervakningen samt anteckningarna om de uppgifter som fåtts genom användningen av sådana hemliga metoder för inhämtande av information genast utplånas.

Om en person som är föremål för teleavlyssning inte alls använder den anordning som avlyssnas, ska avlyssningen avbrytas helt till denna del och de meddelanden och anteckningar om dem som fåtts genom avlyssningen stryks. Om det emellertid är fråga om att en anordning som personen använder bara tillfälligt används av någon annan, kräver bestämmelsen bara att de meddelanden som fåtts under den tiden stryks och inte att teleavlyssningen avslutas helt.

Enligt *2 mom.* gäller skyldigheten att avbryta åtgärden och att utplåna upptagningarna och anteckningarna också teknisk observation av utrustning, om det framgår att observationen riktas mot ett förtroligt meddelande som omfattas av de bestämmelser i detta kapitel som gäller teleavlyssning, teleövervakning och annan teknisk observation än observation av utrustning eller om det framgår att den person som avses i 136 § 3 mom. inte använder den anordning som är föremål för observationen.

Den information som samlats före avbrytandet kan likväl vara sådan överskottsinformation som avses i 157 §. Den kan i så fall användas i enlighet med 158 §. Upptagningar och anteckningar behöver då inte genast utplånas, utan huruvida de sparas bestäms enligt 159 §.

161 §. Utplåning av information som fås i en brådskande situation. I paragrafen föreskrivs det om utplåning av information som fås i en brådskande situation. Den är samstämmig med 5 kap. 57 § i polislagen. och 3 kap. 51 § i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet. För klarhetens skull delas paragrafen dock upp i två moment. I fråga om uppdrag enligt 93 § i den föreslagna lagen motsvarar paragrafen den reglering som för närvarande tillämpas på uppdrag enligt 86 § i gällande lag med stöd av hänvisningen i 89 § 1 mom. Vad gäller förhindrande av brott enligt 88 § i den föreslagna lagen är paragrafen helt ny.

Om en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med dessa uppdrag i en brådskande situation enligt 123 § 2 mom. eller 137 § 1 mom. har beslutat att teleövervakning eller teknisk observation av utrustning ska inledas men domstolen anser att det inte har funnits förutsättningar för åtgärden, ska inhämtandet av information enligt 1 mom. avslutas och det material som fås på detta sätt och anteckningarna om de uppgifter som fås på detta sätt genast utplånas. Information som fås på detta sätt ska dock få användas på samma villkor som överskottsinformation får användas enligt 158 §.

Enligt 2 mom. ska, om domstolen så beslutar, användningen av informationsinhämtningen på motsvarande sätt avslutas och det material som fås genom den och anteckningarna om de uppgifter som fås genom den genast utplånas, om en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 88 eller i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med dessa uppdrag i en brådskande situation enligt 125 § 1 mom. eller 135 § 1 mom. har beslutat om inhämtande av basstationsuppgifter eller om teknisk spårning av en person. Informationen ska dock i enlighet med vad som föreskrivs i 1 mom. få användas på samma villkor som överskottsinformation får användas enligt 158 §.

162 §. Underrättelse om hemligt inhämtande av information. I paragrafen föreskrivs det om underrättelse om hemligt inhämtande av information. Den motsvarar 5 kap. 58 § i polislagen. och 3 kap. 52 § i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet. I fråga om uppdrag enligt 93 § i den föreslagna lagen motsvarar paragrafen den reglering som för närvarande tillämpas på uppdrag enligt 86 § i gällande lag med stöd av hänvisningen i 89 § 1 mom. Vad gäller förhindrande av brott enligt 88 § i den föreslagna lagen är paragrafen helt ny.

Enligt 1 mom. ska den som varit föremål för teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teleövervakning och teknisk observation utan dröjsmål underrättas om detta skriftligen efter det att syftet med inhämtandet av information har nåtts. Personen i fråga ska dock underrättas om det hemliga inhämtandet av information senast ett år efter att det har upphört. I en underrättelse om teleavlyssning eller teleövervakning som riktats mot en person ska de teledresser och den teleterminalutrustning som varit föremål för åtgärden specificeras. I momentet ingår en förteckning över de hemliga metoder för inhämtande av information som föremålet för åtgärden ska underrättas om. Förteckningen innehåller inte kontrollerad leverans som inte hör till de metoder för inhämtande av information som Huvudstaben får använda för sina brottsbekämpningsuppdrag enligt 88 och 93 §.

Underrättelsen ska vara specificerad på ett sådant sätt att den som varit föremål för inhämtandet av information vid behov kan utreda grunderna för användningen av den hemliga metoden för inhämtande av information. I underrättelsen ska det till exempel nämnas vilken metod för inhämtande av information som använts samt var och när den använts. Taktiska och tekniska

detaljer om hur inhämtandet genomförts behöver däremot inte avslöjas. Bevislig delgivning behövs inte, utan föremålet för inhämtandet kan underrättas till exempel genom ett brev som sänds till personens senaste kända adress. Underrättelsen ska göras till exempel när inhämtandet har avslutats som resultatlöst och den information som inhämtats inte kan antas vara av sådan art att den skulle kunna föranleda fortsatta åtgärder eller till exempel fungera som bevis i en straffprocess. Andra personer än den som varit föremål för inhämtandet behöver inte underrättas om att en hemlig metod för inhämtande av information har använts även om de i praktiken har blivit utsatta för åtgärden. En sådan situation kan uppstå till exempel vid avlyssning av ett utrymme.

Problematiske situationer kan uppkomma om inhämtande av information som riktas mot flera personer avslutas tidigare i fråga om någon av personerna än i fråga om andra. I sådana komplexa situationer kan underrättelsen skjutas upp i enlighet med 2 mom.

Även när de åtgärder som syftar till att förhindra ett brott inte har avslutats eller avbrutits, ska den som varit föremål för hemligt inhämtande av information underrättas senast ett år efter att inhämtandet har avslutats. Med frasen "senast" avses att underrättelsen inte utan anledning får fördröjas. Det har i praktiken förekommit oklarhet om när inhämtandet av information ska anses ha avslutats. Om inhämtandet de facto har avslutats medan tillståndet eller beslutet fortfarande är i kraft och något nytt tillstånd inte har sökts, ska tidsfristen på ett år räknas från den faktiska tidpunkt då inhämtandet avslutades. Om inhämtandet av information har avslutats då tillståndet eller beslutet löper ut, ska tidsfristen på ett år räknas från denna tidpunkt. När det gäller metoder för inhämtande av information som används retroaktivt bestäms fristen enligt den tidpunkt då tillståndet beviljats eller beslutet fattats även om ingen information ännu har inhämtats. Om det i fråga om samma brott och samma person har fattats ett nytt beslut om användning av samma metod för informationsinhämtning, ska tidsfristen på ett år räknas från den tidpunkt då det inhämtandet av information i ärendet de facto avslutades eller från utgången av tillståndets eller beslutets giltighetstid. Med tanke på informationsinhämtningens kontinuitet kan några dagars avbrott mellan beslutens giltighetstider godtas.

Om den som varit föremål för inhämtande av information har förblivit oidentifierad kan personen naturligtvis inte underrättas. Om man senare får reda på personens identitet ska denne dock underrättas. Sådana situationer kan också medföra undantag från de frister som föreskrivs i paragrafen, eftersom det i en del fall inte är möjligt att iakttä dem. Om den person som varit föremål för inhämtandet av information har känd identitet men är försvunnen, krävs det inte att myndigheten vidtar några omfattande åtgärder enbart för att underrätta denne. Det räcker att det görs en efterlysning, till exempel en meddelandebegäran om att uppge vistelseort, för att kunna lämna underrättelsen.

Enligt 2 mom. får domstolen på yrkande av en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 88 eller 93 § avsedda brottbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med uppdragen besluta att underrättelsen enligt 1 mom. till den som varit föremål för åtgärden får skjutas upp med högst två år åt gången, om det är motiverat för att trygga pågående inhämtning av information, trygga statens säkerhet eller skydda liv eller hälsa. Domstolen får besluta att underrättelsen ska utebli, om det är nödvändigt för att trygga statens säkerhet eller skydda liv eller hälsa.

Beslut om att underrättelsen får skjutas upp eller att den ska utebli fattas av domstolen även när beslutet att använda den hemliga metoden för inhämtande av information har fattats av en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 88 eller 93 § avsedda brottbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med uppdragen. Underrättelsen ska kunna skjutas upp med högst två år åt gången. Ett nytt uppskov ska beviljas endast i undantagsfall. I stället för förnyat uppskov ska man om förutsättningar finns ansöka om att

någon underrättelse inte ska behöva göras, eftersom en underrättelse som görs till exempel efter tio år inte längre har någon betydelse i praktiken för den som varit föremål för åtgärden.

Uppskov och förnyat uppskov ska sökas innan fristen löper ut. Om den tidigare fristen löper ut innan beslut om uppskov fattats blir följden att det uppstår en tid under vilken föremålet för åtgärden med åberopande av partsoffentligheten kan få information om användningen av den hemliga metoden för inhämtande av information. Uppskov kan för det första beviljas för att trygga pågående inhämtande. Inhämtandet av information kan ha samband med vilken som helst pågående åtgärd som vidtagits för att förhindra eller avslöja ett brott. Uppskov är möjligt även för att trygga statens säkerhet, vilket i praktiken kan komma på fråga vid uppdrag enligt 93 § för att förhindra och avslöja brott. Dessutom kan ett uppskov motiveras med skyddande av liv eller hälsa. Denna grund kan falla bort efter en viss tid till exempel till följd av åtgärder som vidtagits för att skydda en person, varefter föremålet för inhämtandet av information kan underrättas.

En förutsättning för att underrättelsen ska få skjutas upp är enligt momentet att det är motiverat. Tröskeln för uppskov är således i detta avseende inte särskilt hög. Domstolen får besluta att underrättelsen ska utebli endast om det är nödvändigt för att trygga statens säkerhet eller skydda människors liv eller hälsa. Tröskeln för att låta underrättelsen utebli helt är däremot hög, vilket anges med ordet "nödvändigt".

Om domstolen inte beviljar uppskov eller om den avslår ett yrkande om att någon underrättelse inte ska behöva göras får den som framfört yrkandet överklaga beslutet. Eftersom de skyddsintressen som nämns i paragrafen måste anses vägande, har föremålet för inhämtandet av information inte någon rätt att medan behandlingen av överklagandet pågår få information om inhämtandet, om inte en högre domstol beslutar något annat.

I 3 mom. förskrivs det om situationer där den som varit föremål för inhämtandet av information inte är identifierad vid utgången av den utsatta tid eller det uppskov som avses i 1 eller 2 mom. I dessa situationer ska personen utan ogrundat dröjsmål skriftligen underrättas om inhämtandet av informationen när identiteten har utretts.

Enligt 4 mom. ska den domstol som beviljat tillståndet att använda en hemlig metod för inhämtande av information samtidigt informeras skriftligen om underrättelsen.

Enligt 5 mom. behöver den som varit föremål för inhämtande av information underrättas om systematisk observation, förtäckt inhämtande av information eller styrd användning av informationskällor underrättas, om inte förundersökning har inletts i ärendet. Om förundersökning inledd, ska 10 kap. 60 § i tvångsmedelslagen iakttas. Såsom konstaterats ovan accentueras behovet av rättssäkerhet vid en rättegång. Enligt momentet behöver underrättelse inte göras om användning av någon av de metoder för inhämtande av information som nämns i momentet, om inte förundersökning har inletts i det ärende som gäller metoden i fråga. Om förundersökning däremot har inletts ska frågan avgöras i enlighet med 10 kap. 60 § i tvångsmedelslagen. Underrättelse behöver inte heller göras om inhämtande av information i farosituationer.

Enligt 6 mom. ska domstolen när den överväger att skjuta upp underrättelsen eller att avstå från den i sådana fall som avses i 2 och 5 mom. i bedömningen också beakta en parts rätt att på behörigt sätt bevaka sina rättigheter. I paragrafen föreskrivs det om en intresseavvägning som rör kraven på en rättvis rättegång. Rätten till en rättvis rättegång anges uttryckligen i artikel 6.1 i Europarådets konvention om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (FördrS 86/1998), dvs. Europakonventionen, samt i artikel 14.1 i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (FördrS 8/1976).

Rätten kan anses garanterad också av 21 § 1 mom. i grundlagen där det föreskrivs att var och en har rätt att på behörigt sätt få sin sak behandlad av en domstol. En rättvis rättegång förutsätts vara öppen, opartisk och baserad på ett rättegångsmaterial som är detsamma för alla parter, vilket innebär att parterna ska informeras om alla relevanta omständigheter. Den åtalade har bland annat rätt att lägga fram motbevis, rätt att i detalj få veta vad åtalet är baserat på samt rätt att få egna vittnen inkallade och förhörda. Bristfällig bevisning leder i en osäker situation till att ärendet avgörs till svarandens fördel. Såsom framgår av Europadomstolens praxis är rätten till en rättvis rättegång emellertid inte en ovillkorlig mänsklig rättighet som åsidosätter andra mänskliga rättigheter. När olika grundläggande friheter, rättigheter och mänskliga rättigheter står i konflikt med varandra måste de vägas mot varandra, vilket momentet speglar. Det blir då fråga om en intresseavvägning i det enskilda fallet.

Enligt 7 mom. ska i fråga om handläggning av underrättelseärenden i domstol 168–173 § iakttas.

163 §. Protokoll. I paragrafen föreskrivs det om att föra protokoll vid användning av en hemlig metod för inhämtande av information. Den motsvarar 5 kap. 59 § i polislagen. och 3 kap. 53 § i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet. I fråga om uppdrag enligt 93 § i den föreslagna lagen motsvarar paragrafen den reglering som för närvarande tillämpas på uppdrag enligt 86 § i gällande lag med stöd av hänvisningen i 89 § 1 mom. Vad gäller förhindrande av brott enligt 88 § i den föreslagna lagen är paragrafen helt ny.

Skyldigheten att föra protokoll gäller alla hemliga metoder för inhämtande av information frånsett observation. Vid behov ska en anteckning om observation göras i någon annan handling, till exempel en åtgärdsrapport. Bestämmelser om de uppgifter som ska nämnas i protokollet ska i fortsättningen utfärdas genom förordning av statsrådet.

Bemyndigandet att utfärda förordning finns i 2 mom. För närvarande föreskrivs det närmare om att följa hemligt inhämtande av information, övervakning av hemligt inhämtande av information och redogörelser för hemliga tvångsmedel och hemliga metoder för inhämtande av information i statsrådets förordning om förundersökning, tvångsmedel och hemligt inhämtande av information (122/2014).

164 §. Begränsning av partsoffentlighet i vissa fall. I paragrafen föreskrivs det om begränsning av partsoffentlighet i vissa fall. Den motsvarar 5 kap. 60 § i polislagen. och 3 kap. 54 § i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet. I fråga om uppdrag enligt 93 § i den föreslagna lagen motsvarar paragrafen den reglering som för närvarande tillämpas på uppdrag enligt 86 § i gällande lag med stöd av hänvisningen i 89 § 1 mom. Vad gäller förhindrande av brott enligt 88 § i den föreslagna lagen är paragrafen helt ny.

Enligt 1 mom. har den vars rättigheter eller skyldigheter saken gäller med avvikelse från vad som föreskrivs i 11 § i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999) inte rätt att få vetskap om användningen av en metod för inhämtande av information enligt detta kapitel förrän en underrättelse enligt 162 § i denna lag har gjorts. Han eller hon har inte heller rätt till insyn för registrerade enligt lagen om behandling av personuppgifter i brottmål och vid upprätthållandet av den nationella säkerheten (1054/2018). Avsikten är endast att förtydliga situationen i förhållande till lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet och lagen om behandling av personuppgifter i brottmål och vid upprätthållandet av den nationella säkerheten. Bestämmelser om begränsning av rätten till insyn finns dessutom i 25 § i lagen om behandling av personuppgifter inom Försvarsmakten.

När en underrättelse enligt 162 § har gjorts har en person som avses i 1 mom. enligt 2 mom. rätt att få information om en handling eller upptagning som gäller hemliga inhämtandet av information, om det inte för att trygga statens säkerhet eller skydda liv, hälsa, integritet eller sekretessbelagda taktiska och tekniska metoder är nödvändigt att informera personen i fråga. Vid övervägande av om en handling, en upptagning eller information inte ska lämnas ut ska i bedömningen beaktas den i 1 mom. avsedda personens rätt att på behörigt sätt bevaka sina rättigheter.

En parts begäran om information ska behandlas i enlighet med lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet. Om en tjänsteman vägrar att helt eller delvis lämna ut en myndighetshandling kan vägran hänskjutas till myndigheten för avgörande. Ändring kan sökas i enlighet med lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019). I momentet handlar det om samma intresseavvägning gällande rättvis rättegång som i 162 §, och därför kan det till denna del hänvisas till motiveringen till den paragrafen.

Enligt 3 mom. får uppgifter i en ljud- och bildupptagning lämnas ut endast genom att upptagningen hålls tillgänglig hos en myndighet, där den kan avlyssnas eller ses, om det med beaktande av upptagningens innehåll finns anledning att anta att utlämnandet av uppgifterna på något annat sätt kan leda till att integritetsskyddet för de personer som förekommer på upptagningen kränks.

165 §. Kommunikationsförmedlares skyldighet att biträda samt tillträde till vissa utrymmen. I paragrafen föreskrivs det om kommunikationsförmedlares skyldighet att biträda. Paragrafen motsvarar 5 kap. 61 § i polislagen. I fråga om uppdrag enligt 93 § i den föreslagna lagen motsvarar paragrafen den reglering som för närvarande tillämpas på uppdrag enligt 86 § i gällande lag med stöd av hänvisningen i 89 § 1 mom. I fråga om uppdrag att förhindra brott som avses i 88 § i den föreslagna lagen är paragrafen helt ny vad gäller den del som handlar om uppgiften.

Enligt 1 mom. ska en kommunikationsförmedlare utan obefogat dröjsmål göra de kopplingar i ett telenät som behövs för teleavlyssning och teleövervakning samt tillhandahålla en myndighet vid Huvudstaben som sköter i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag de uppgifter och redskap samt den personal som behövs för utförande av teleavlyssningen. Detsamma gäller de situationer där den myndighet vid Huvudstaben som sköter i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag genomför teleavlyssning eller teleövervakning med hjälp av tekniska anordningar. Kommunikationsförmedlaren ska dessutom ge en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med uppdragen sådana uppgifter som den har i sin besittning och som behövs för teknisk spårning.

I fråga om uppdrag enligt 88 § med syfte att förhindra militära brott omfattar kommunikationsförmedlarens skyldighet att biträda verkställigheten av teknisk spårning.

Enligt 2 mom. har en myndighet vid Huvudstaben som sköter i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag samt den som utför åtgärden och den biträdande personalen rätt att för att göra de kopplingar som behövs för teleavlyssning få tillträde också till andra utrymmen än de som är i kommunikationsförmedlarens besittning, dock inte till utrymmen som används för stadigvarande boende. Beslut om åtgärden ska fattas av en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som förordnats till ett i 93 § avsett brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med uppgifterna. För klarhetens skull nämns i momentet att det ska föreskrivas särskilt om husrannsakan.

166 §. Ersättningar till kommunikationsförmedlare. I paragrafen föreskrivs det om ersättningar som betalas kommunikationsförmedlare. Den motsvarar 5 kap. 62 § i polislagen. och 3 kap. 56 § i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet. I fråga om uppdrag enligt

93 § i den föreslagna lagen motsvarar paragrafen den reglering som för närvarande tillämpas på uppdrag enligt 86 § i gällande lag med stöd av hänvisningen i 89 § 1 mom. Vad gäller förhindrande av brott enligt 88 § i den föreslagna lagen är paragrafen helt ny.

I 1 mom. föreskrivs det att en kommunikationsförmedlare har rätt att få ersättning av statens medel för direkta kostnader som orsakats av att företaget i enlighet med detta kapitel har biträtt myndigheterna och lämnat uppgifter. Bestämmelser om ersättningen finns i 299 § i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation. Beslut om betalning av ersättning fattas av Huvudstaben.

I 2 mom. föreskrivs det om begäran om omprövning och sökande av ändring. Regleringen motsvarar 5 kap. 62 § 2 och 3 mom. i polislagen och 3 kap. 56 § 2 mom. i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet.

167 §. Inverkan av lindrigare straffskala. I paragrafen föreskrivs det om inverkan av att straffskalan lindras. Den motsvarar 5 kap. 64 § i polislagen och 3 kap. 57 § i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet. I fråga om uppdrag enligt 93 § i den föreslagna lagen motsvarar paragrafen den reglering som för närvarande tillämpas på uppdrag enligt 86 § i gällande lag med stöd av hänvisningen i 89 § 1 mom. Vad gäller förhindrande av brott enligt 88 § i den föreslagna lagen är paragrafen helt ny.

Enligt paragrafen påverkas rätten att använda de metoder för inhämtande av information som avses i kapitlet inte av att straffet eventuellt mäts enligt en lindrigare straffskala med tillämpning av 6 kap. 8 § i strafflagen. Genom paragrafen klargörs att förutsättningarna för att använda en hemlig metod för inhämtande av information bedöms som om det vore fråga om en fullbordad gärning eller gärningsmannens verksamhet. Därför ska försök till brott inte längre nämnas i bestämmelserna om dessa förutsättningar.

Förfarandet i domstol

I denna del av kapitlet föreskrivs det om den myndighet som beslutar om hemligt inhämtande av information. Bestämmelserna motsvarar 5 kap. 45 § i polislagen och 3 kap. 1, 3, 8 och 10 § i tvångsmedelslagen samt 39 § i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet. I uppdrag enligt 86 § i gällande lag om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten har, med stöd av hänvisningen i 89 § 1 mom. i lagen, regleringen i 5 kap. 45 § i polislagen tillämpats. Enligt den ska man vid handläggning och avgörande av tillståndsärenden som gäller hemligt inhämtande av information iakttä bestämmelserna om handläggning av häktningsärenden i 3 kap. 1, 3, 8 och 10 § i tvångsmedelslagen i tillämpliga delar. Enligt den ska man vid handläggning och avgörande av tillståndsärenden som gäller hemligt inhämtande av information iakttä bestämmelserna om handläggning av häktningsärenden i 3 kap. 1, 3, 8 och 10 § i tvångsmedelslagen i tillämpliga delar.

168 §. Domstol som beslutar om hemligt inhämtande av information. Enligt paragrafen ska tillståndsärenden som gäller hemligt inhämtande av information behandlas vid Helsingfors tingsrätt. Tingsrätten är domför även med ordföranden ensam. Detta utesluter emellertid inte möjligheten att tillämpa 2 kap. 11 § i rättegångsbalken (4/1734) enligt vilken en kollegial sammansättning vid en domstol och en sammansättning med en domare vid tingsrätten kan förstärkas med ytterligare en lagfaren ledamot, om det är motiverat med hänsyn till målets eller ärendets art eller omfattning eller av någon annan särskild orsak. Sammanträdet får hållas även på annan tid och plats än vad som föreskrivs för allmän underrätts sammanträde.

I praktiken har domstolsbehandlingen av ärenden som avses i 86 § i gällande lag på grund av sin art och med hänsyn till den operativa säkerheten skett enbart vid Helsingfors tingsrätt. För denna centralisering talar också det att Helsingfors tingsrätt har fått särskilda utrymmen för behandling av ärenden som gäller hemliga metoder för inhämtande av information. Det har också betydelse att antalet personer som känner till användningen av hemliga metoder för inhämtande av information begränsas och att behövliga säkerhetsarrangemang genomförs. I 4 kap. 1 a § i lagen om rättegång i brottmål (689/1997) föreskrivs det dessutom att åtal för ett brott som avses i 12 eller 13 kap. i strafflagen ska behandlas i Helsingfors tingsrätt. I 12 kap. i strafflagen föreskrivs det om landsförräderibrott och i 13 kap. i strafflagen om högförräderibrott.

Följaktligen föreslås det i överensstämmelse med gällande lagstiftning att behandlingen koncentreras till Helsingfors tingsrätt. Bestämmelsen om domför sammansättning i domstolen och om tid och plats för sessionen är till sitt sakinnehåll identisk med hänvisningen i 5 kap. 45 § i polislagen till den myndighet enligt 3 kap. 2 § 2 mom. i tvångsmedelslagen som beslutar om häktning.

169 §. *Formen för ett yrkande som gäller hemligt inhämtande av information och hur yrkandet tas upp till behandling.* Enligt 1 mom. ska ett yrkande som gäller användning av en hemlig metod för inhämtande av information framställas skriftligen. På ett yrkande som gäller användning av en hemlig metod för inhämtande av information tillämpas följaktligen samma krav på skriftlig form som det föreskrivs om i 3 kap. 3 § 1 mom. i tvångsmedelslagen.

I 2 mom. föreskrivs det att yrkandet utan dröjsmål ska tas upp till behandling i domstol. Kravet om behandling utan dröjsmål förutsätter att ett ärende som väckts om användning av en hemlig metod för inhämtande av information så fort som möjligt överlämnas till den domare som ska avgöra ärendet och att en tidpunkt för domstolssessionen bestäms.

170 §. *Närvaro av den som framställer yrkandet.* I 1 mom. föreskrivs det enligt förslaget att den tjänsteman som har framställt ett yrkande som gäller användning av hemliga metoder för inhämtande av information eller en av honom eller henne förordnad tjänsteman som är insatt i ärendet ska vara närvarande när yrkandet behandlas. Den förordnade tjänstemannen ska vara så pass förtrogen med hemliga metoder för inhämtande av information att han eller hon kan svara på frågor och motivera yrkandet.

I 2 mom. föreskrivs det att om den person som avses i 120 § 3 mom. 2 punkten eller 123 § 5 mom. 2 punkten inte är känd och domstolen har beviljat tillstånd till teleövervakning, får den pröva och avgöra ett ärende som gäller beviljande av tillstånd till teleövervakning i fråga om en ny teaddress eller teleterminalutrustning utan att den tjänsteman som framställt yrkandet eller en av denne förordnad tjänsteman är närvarande, om det har förflutit mindre än en månad från den muntliga behandlingen i ett tillståndsärende som gäller förhindrande av samma brott. Ärendet kan behandlas utan att tjänstemannen är närvarande också om användningen av metoden för inhämtande av information redan har avslutats. Det är i dessa fall fråga om en situation där en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med hemliga metoder för inhämtande av information har fattat ett temporärt beslut om användning av en hemliga metoder för inhämtande av information med stöd av 123 § 2 mom., 125 § 1 mom., 135 § 1 mom. eller 137 § 1 mom., men användningen av metoden för inhämtande av information har hunnit avslutas innan domstolen beviljat tillstånd. Momentet motsvarar 5 kap. 45 § 3 mom. i polislagen, och de ändringar som har gjorts i det momentet har också beaktats.

I praktiken begränsas en ändamålsenlig och effektiv användning av de resurser som en myndighet vid Huvudstaben som sköter i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och domstolen förfogar över av att alla ärenden som gäller byte av teleadresser och teleterminalutrustning ska behandlas i en session. Problemen accentueras när den misstänkte avsiktligt byter teleadress eller teleterminalutrustning mycket ofta. Användningen av ett sådant förenklat förfarande prövas av domstolen, och det kan användas endast medan tillståndet är i kraft. Tillståndsärendet ska således behandlas minst en gång i månaden i närvaro av den tjänsteman som sköter framläggandet av yrkandet. En förutsättning för det förenklade förfarandet är dessutom att det är fråga om samma person och samma brott som utgör grund för användandet av metoden för inhämtande av information som i det tidigare beviljade tillståndet

171 §. *Behandling av ett yrkande som gäller hemligt inhämtande av information i domstol.* I 1 mom. föreskrivs det att ärendet ska avgöras skyndsamt. Användningen av hemliga metoder för inhämtande av information skulle utan domstolens skyldighet till skyndsamt behandling förlora sin betydelse och i värsta fall leda till att förhindrandet och avslöjandet av brott misslyckas. I momentet föreskrivs det dessutom att behandlingen också kan ske med anlitan av videokonferens eller någon annan lämplig teknisk dataöverföring där de som deltar i behandlingen har sådan kontakt att de kan tala med och se varandra. Kravet på skyndsamt behandling och dataöverföringsmetoden är således de samma som nuvarande krav i 5 kap. 45 § 2 mom. i polislagen. och 3 kap. 39 § 2 mom. i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet. I takt med att tekniken och krypteringsteknikerna för datakommunikationsförbindelser utvecklas kan det bli möjligt att också använda videoförhandling eller någon annan lämplig teknisk metod för dataöverföring vid behandlingen. Detta är likväl inte en förpliktande bestämmelse.

I 2 mom. föreskrivs det att beslutet ska avkunnas genast eller senast så snart behandlingen av ärendena som gäller hemliga metoder för inhämtande av information i fråga om brott som har samband med varandra har avslutats. Momentet motsvarar i tillämpliga delar 3 kap. 10 § i tvångsmedelslagen.

I 3 mom. föreskrivs det att det vid behandlingen av ärendet ska fästas särskild vikt vid att sekretessen iakttas och att informationen i handlingar och informationssystem skyddas genom behövliga förfaranden och datasäkerhetsarrangemang. Momentet motsvarar 5 kap. 45 § 6 mom. i polislagen. Det är fråga om en informativ bestämmelse, eftersom bestämmelser om sekretess och skydd av information finns annanstans i lagstiftningen. Genom momentet strävar man efter att trygga liv och hälsa för de tjänstemän vid Försvarmakten som utför hemligt inhämtande av information och deras närstående och säkerställa att målet med inhämtandet av information nås. Momentet innebär till exempel att man för domstolen inte behöver uppge exempelvis namn och födelsetid för den som är föremål för åtgärden. Det är väsentligt och samtidigt tillräckligt att det misstänkta brottet eller den brottsliga verksamheten beskrivs på ett allmänt plan. Ärendet kan vid behov behandlas i någon annan lokal än domstolens, till exempel i Försvarmaktens utrymmen. Särskild vikt måste fästas vid genomförandet av sekretessen och tryggandet av informationssäkerheten. De centralaste bestämmelserna om sekretess finns i lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar.

172 §. *Hörande av den som är föremål för inhämtandet av information.* Enligt paragrafen får ett ärende avgöras utan att man hör den person som med fog kan antas begå eller ha begått brottet eller innehavaren av teleadressen eller teleterminalutrustningen eller det utrymme som ska avlyssnas eller övervakas. När ett ärende som avses i 122 § behandlas ska innehavaren av teleadressen eller teleterminalutrustningen dock ges tillfälle att bli hörd, om inte skäl som har samband med förhindrande av brott talar emot det. Vid handläggning av ett ärende som gäller teknisk avlyssning eller optisk observation av en frihetsberövad, ska en företrädare för den inrättning där denne hålls i förvar ges tillfälle att bli hörd, om det inte med beaktande av att denne

hörts tidigare ska anses vara onödigt. Momentet motsvarar 5 kap. 45 § 4 mom. i polislagen. och 39 § 4 mom. i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet.

173 §. Besvärshörsförbud och klagan. Enligt paragrafen får ett beslut i ett tillståndsärende inte överklagas genom besvär. Klagan mot beslutet får anföras utan tidsbegränsning hos Helsingfors hovrätt. Klagan ska behandlas i skyndsamt. Av de skäl som framlagts i motiveringarna till 168 § är det ändamålsenligt att behandla också klagan centralt i en instans. I övrigt motsvarar regleringen 5 kap. 45 § 5 mom. i polislagen. och 3 kap. 39 § 4 mom. i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet.

AVDELNING IV

SÄRSKILDA BESTÄMMELSER

14 kap.

Uppgifter och befogenheter för en reservist som tjänstgör i enlighet med värnpliktslagen

174 § Tillämpningsområde. I paragrafen föreskrivs att bestämmelserna i detta kapitel tillämpas under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1 och 2 punkten i beredskapslagen och vid försvarstillstånd som avses i 1 § i lagen om försvarstillstånd. Bestämmelserna i 175 och 176 § i detta kapitel tillämpas även när republikens president har beslutat om repetitionsövningar med stöd av 32 § 4 mom. i värnpliktslagen eller om extra tjänstgöring med stöd av 83 § i den lagen.

175 §. Befogenheter vid ett disciplinärt förfarande. Paragrafen motsvarar 99 § i den gällande lagen. Enligt 1 mom. får den som tjänstgör i enlighet med värnpliktslagen och är chef för en grundenhet eller dennes direkta förman, eller fältväbeln vid en grundenhet, påföra disciplinstraff i enlighet med 33 § om rätten att påföra disciplinstraff.

Enligt 2 mom. får den disciplinära förman som avses i 1 mom. vara undersökningsledare i enlighet med 12 §. Den som har tillräcklig utbildning och tjänstgör i enlighet med värnpliktslagen får verka som utredare.

Enligt 3 mom. får, utöver vad som föreskrivs i 21 §, gripande verkställas av en person som tjänstgör i enlighet med värnpliktslagen och som är direkt förman till den som ska gripas.

Enligt 4 mom. kan den som har tillräcklig utbildning och tjänstgör i enlighet med värnpliktslagen förordnas att sörja för verkställigheten.

176 §. Befogenheter vid utredning av militära brott. Enligt 100 § i den gällande lagen får en reservist som har fått tillräcklig utbildning för uppdraget och tjänstgör i enlighet med värnpliktslagen vara undersökningsledare eller utredare i ett uppdrag enligt 35 §. Utöver vad som föreskrivs i 16 §, får gripande verkställas av en reservist som tjänstgör i enlighet med värnpliktslagen och som har förordnats till ett uppdrag enligt 35 §. En reservist som tjänstgör i enlighet med värnpliktslagen och som har förordnats till ett uppdrag enligt 35 § får delta i detta uppdrag under ledning och övervakning av en tjänsteman som har förordnats till förundersökningsuppdrag inom Försvarsmakten. I förarbetet till lagen (RP 30/2013 rd) motiverades detta bland annat med att de reservister som tjänstgör i enlighet med värnpliktslagen också ska kunna användas vid utredning av brott. Det är sannolikt att antalet militära brott ökar och brotten kan också vara allvarigare än under normala förhållanden. Utgående från 35 § ska de reservister som utför förundersökning och som tjänstgör i enlighet med värnpliktslagen placeras i sammansättningen vid Huvudstaben och deras huvuduppdrag ska vara att utföra förundersökning av militära brott.

De personer som placeras i dessa uppgifter har i regel redan en högre utbildningsnivå inom förundersökningsområdet än de som utför förundersökning i truppförbanden. Vidareutbildningen av dessa personer ska genomföras vid repetitionsövningar. Å andra sidan kan polisens resurser vid allvarliga störningar under normala förhållanden och i undantagsförhållanden i lägre grad än under normala tider stå till förfogande för förundersökning av militära brott, eftersom polisen behöver prioritera andra uppgifter. Polisen har enligt polislagen möjlighet att ställa sina uppgifter i prioritetsordning. Dessutom kan de trupper som ska upprättas i undantagsförhållanden befinna sig i sådana områden dit det är svårt att ta sig eftersom det saknas förbindelser. Till följd av detta är föremålen för förundersökningen enklare att nå för dem som sköter brottsutredningen vid Forsvarsmakten och som även annars är verksamma i Forsvarsmaktens organisation.

Enligt 1 mom. får en reservist som har fått tillräcklig utbildning för uppdraget och tjänstgör i enlighet med värnpliktslagen vara undersökningsledare eller utredare i ett uppdrag enligt 88 §. Bestämmelsen motsvarar 100 § 1 mom. i den gällande lagen.

Enligt det föreslagna 2 mom. får en reservist som tjänstgör i enlighet med värnpliktslagen och som i ett tjänsteuppdrag är en i 2 kap. 9 § i tvångsmedelslagen avsedd anhållningsberättigad tjänsteman utöva befogenheterna för en anhållningsberättigad tjänsteman. Enligt förslaget kan tjänstgörande poliser, tjänstemän vid Gränsbevakningsväsendet och Tullen samt åklagare som, när de träder i tjänst enligt värnpliktslagen, har sådana tjänsteuppdrag där de är anhållningsberättigade tjänstemän, placeras i uppgifterna. Truppens utbildningsnivå och kunskap i användning av tvångsmedel ska vara hög. Forsvarsmakten kan redan nu placera tjänstgörande polismän samt tjänstemän vid Gränsbevakningsväsendet och Tullen i sådana reservistuppgifter oberoende av arbetsgivares eventuella personreserveringar. Det ska avtalas särskilt om placering av sådana tjänstemän i reservistuppgifter med deras myndigheter.

Bestämmelsen är helt ny, för enligt den gällande lagen får en reservist som tjänstgör i enlighet med värnpliktslagen vara undersökningsledare eller utredare, men han eller hon får endast utföra gripande, inte till exempel besluta om andra tvångsmedel som gäller person. En reservist kan således vara undersökningsledare, men har inte de befogenheter som en anhållningsberättigad tjänsteman vilket krävs för uppgiften. Enligt de undantagsförhållanden som avses i den gällande lagen är endast en tjänsteman som är undersökningsledare vid Huvudstaben anhållningsberättigad. Då har endast några personer denna befogenhet, vilket är en ohållbar situation under undantagsförhållanden.

Enligt det föreslagna 2 mom. får alltså en tjänsteman som hör till befälet vid polisen och är anhållningsberättigad behålla dessa rättigheter även vid tjänstgöring enligt värnpliktslagen. En reservist som tjänstgör enligt värnpliktslagen arbetar i sin uppgift under ledning och tillsyn av Huvudstaben som avses i 94 §, men kan själv besluta om användning av de tvångsmedel som behövs. Till exempel beslut om beslagtagning, platsgenomsökning och anhållande av en person är sådana tvångsmedel som en reservist som är undersökningsledare bör kunna fatta beslut om utan dröjsmål och utan att beslutet underställs den tjänsteman vid Huvudstaben som tjänstgör som undersökningsledare vid Huvudstaben. Det är möjligt att en sådan tjänsteman inte ens kan nås på grund av avbrott i kommunikationsförbindelser under undantagsförhållanden. Enligt den gällande lagen får en för ett sådant uppdrag förordnad reservist inte ens besluta till exempel om omhändertagande av föremål, egendom eller dokument för beslagtagning.

Också i 91 § i lagen om militär underrättelseverksamhet (590/2019) föreskrivs om befogenheter för en reservist som tjänstgör i enlighet med värnpliktslagen i fråga om användning av metoder för militär underrättelseverksamhet, vilket också är utövning av offentlig makt.

Den som tjänstgör enligt värnpliktslagen utövar offentlig makt, vilket dock sker i noggrant avgränsade fall och som en del av sin verksamhet som myndighet. Utövandet av offentlig makt ska inte överlåtas utanför myndighetens verksamhet. Offentlig makt utövas av en person som annars utövar den i tjänsteuppdrag hos polisen eller någon annan förundersökningsmyndighet och då har tillräcklig utbildning och kompetens för uppgiften. Dessutom ska reservisten arbeta under ledning och tillsyn av en tjänsteman vid Huvudstaben. Det ska även beaktas att redan den gällande lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten möjliggör överföring av disciplinära befogenheter till en reservist, vilket redan i sig innehåller avsevärd utövning av offentlig makt inklusive straff som riktar sig mot friheten. Offentlig makt utövas som en del av myndighetens verksamhet och överförs inte utanför myndigheten, till exempel till privata aktörer.

Den bestämmelse som föreslås ska tillämpas enbart i fall som avses i 174 §. Tvångsmedel som en anhållningsberättigad tjänsteman beslutar om riktas mot militärpersoner vilkas rörlighet och andra rättigheter redan är begränsad. På reservister tillämpas även bestämmelser om tjänste- och skadeståndsansvar.

Enligt 3 mom. får, utöver vad som föreskrivs i 21 §, gripande verkställas av en reservist som tjänstgör i enlighet med värnpliktslagen och som har förordnats till ett uppdrag enligt 88 §. Bestämmelsen motsvarar 100 § 2 mom. i den gällande lagen.

Enligt 4 mom. utövar en reservist som tjänstgör i enlighet med värnpliktslagen de befogenheter som avses i 1–3 mom. under ledning och övervakning av en tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats till brottsbekämpningsuppdrag. Bestämmelsen motsvarar 100 § 3 mom. i den gällande lagen. Dessutom ska det föreskrivas om användning av maktmedel och nödvärn i 104 §. På laglighetsövervakning av sådana befogenheter som används av reservister tillämpas vad som föreskrivs i 182, 183 och 184 §.

177 §. Straffrättsligt tjänsteansvar för reservister. På den som tjänstgör i enlighet med värnpliktslagen och utövar sådana befogenheter som avses i 175 eller 176 § tillämpas bestämmelserna om straffrättsligt tjänsteansvar. En person som använder sådana befogenheter är i första hand ansvarig för att den egna verksamheten är lagenlig. En reservist som avses i 176 § och som tjänstgör i enlighet med värnpliktslagen utför uppgiften under ledning och övervakning av en tjänsteman som utför brottsbekämpningsuppdrag vid Försvarsmakten. Då har den tjänstemannen också övervakningsansvar och ansvarar därmed för uppgiften genom sitt tjänsteansvar.

I 104 § föreskrivs om användning av maktmedel. Enligt 6 mom. föreskrivs om reservisters straffrättsliga tjänsteansvar i 177 §. På reservister tillämpas alltså bestämmelsen om straffrättsligt tjänsteansvar i denna paragraf när maktmedel används.

178 § Skadestånd.

För skada som orsakats i samband med en uppgift som avses i 175 eller 176 § svarar staten. Om skadestånd föreskrivs i skadeståndslagen.

På skadeståndsansvaret för en person som utför en uppgift som avses i 175 eller 176 § tillämpas bestämmelserna i 4 kap. i skadeståndslagen om en värnpliktigs skadeståndsansvar.

15 kap.

Övervakning

179 §. *Granskning av disciplinbeslut som utförs av kommandören för ett truppförband.* I 1 mom. föreskrivs att kommandören för ett truppförband minst kvartalsvis ska granska de disciplinbeslut som fattas av disciplinära förmän som är underställda kommandören. Övervakningsplikten utvidgas således även till friande disciplinära beslut.

Enligt 2 mom. ska Huvudstaben utföra eller låta utföra granskningar av disciplinbesluten vid behov.

180 §. *Granskning av disciplinbeslut som utförs av kommandören för en försvarsgren.* I paragrafen ska föreskrivas att kommandören för armén, kommandören för marinen, kommandören för flygvapnet och en motsvarande disciplinär förman biträdd av en militärjurist ska granska underlydande truppers och inrättningsdisciplinbeslut minst en gång om året. I den gällande lagen finns en bestämmelse om granskning av registren för disciplinavgöranden som ska upphävas som föråldrad, eftersom de registren har ersatts av registret för militärrättsvården i lagen om behandling av personuppgifter inom Försvarsmakten.

181 §. *Övervakning av utövningen av disciplinär makt.* I 1 mom. föreskrivs enligt förslaget att en disciplinär förman ska övervaka hur de underlydande disciplinära förmännen utövar sin disciplinära makt.

I 2 mom. föreskrivs att om kommandören för ett truppförband eller en disciplinär förman som är överordnad kommandören upptäcker att det vid ett disciplinärt förfarande har skett ett väsentligt fel eller att en disciplinär förman har överskridit sina befogenheter eller att ett beslut som fattats i ett disciplinärende till sitt slutresultat är felaktigt eller uppenbarligen oskäligt, ska denne upphäva beslutet eller lindra disciplinstraffet. Dessutom föreskrivs att beslutet dock inte får upphävas eller ändras om mer än två år har förflutit sedan det fattades, om inte synnerligen vägande skäl kräver detta.

Om enligt 3 mom. en disciplinär förman som avses i 2 mom. finner att ett disciplinärende bör tas upp till behandling på nytt eller att ett disciplinbeslut borde ändras till nackdel för svaranden i ett disciplinärende, kan förmannen ansöka om att disciplinbeslutet ska undanröjas eller återbrytas. Dessutom föreskrivs att på ett disciplinbeslut tillämpas vad som föreskrivs i 31 kap. 1 § 1 mom. i rättegångsbalken om förutsättningarna för undanröjande av dom och vad som föreskrivs i 9 § 1 mom. i det kapitlet om förutsättningarna för återbrytande av dom.

I 4 mom. föreskrivs att ansökan ska göras hos den domstol som avses i 52 § 2 mom. inom sex månader från den dag då disciplinbeslutet fattades. Dessutom föreskrivs att på förfarandet i domstol tillämpas vad som i 31 kap. i rättegångsbalken föreskrivs om förfarandet vid extraordinärt ändringssökande.

Om enligt 5 mom. domstolen eller den förman som övervakar ett disciplinärt förfarande har ändrat ett beslut som en lägre förman har fattat i ett disciplinärende eller upphävt det, ska beslutet delges parterna. Dessutom föreskrivs att vid delgivningen ska iakttas vad som i 44 § föreskrivs om delgivning av disciplinbeslut.

I 6 mom. föreskrivs att om en påföljd som påförts i ett disciplinbeslut har verkställts och disciplinbeslutet har upphävts eller undanröjts eller påföljden lindrats, ska vad som i 65 § föreskrivs om gottgörelse iakttas. Dessutom föreskrivs att beslut om gottgörelse fattas av den disciplinära förman som avses i 2 mom. i denna paragraf.

Paragrafen motsvarar 126 § om övervakning av utövningen av disciplinär makt i den gällande lagen.

182 §. Övervakning av brottsbekämpningen inom Försvarmakten. I paragrafen föreskrivs enligt förslaget om intern övervakning av brottsbekämpningen inom Försvarmakten. Grundläggande bestämmelser om intern kontroll vid ämbetsverk och inrättningar finns i 24 b § i lagen om statsbudgeten (423/1988) och i 69 § i förordningen om statsbudgeten (1243/1992). Enligt de nämnda bestämmelserna skall ämbetsverkens och inrättningarnas ledning se till att vid ämbetsverket eller inrättningen vidtas sådana med tanke på omfattningen av dess verksamhet och innehållet i den samt därtill anslutna risker ändamålsenliga förfaranden (*intern kontroll*) som säkerställer bland annat lagligheten i ämbetsverkets eller inrättningens verksamhet. Förfarandena skall också omfatta sådana funktioner och uppgifter som ankommer på ämbetsverket eller inrättningen men som har givits i uppdrag åt något annat ämbetsverk eller någon annan inrättning som ämbetsverket eller inrättningen annars svarar för.

Ledningen för ämbetsverk och inrättningar har enligt 14 § i statstjänstemannalagen (750/1994) och 1 kap. 1 § och 3 kap. 1 § i arbetsavtalslagen (55/2001) arbetsgivarens direktions-, det vill säga arbetsledarrätt, att ge uppdrag eller uppgifter som gäller intern övervakning exempelvis till sina anställda i förmansställning. Denna interna övervakning som omfattar budgetlagstiftningen, statstjänstemannalagen och arbetsavtalslagen som utövas av förmän med stöd av dem kallas allmänt även förmansövervakning. Den interna övervakning som gäller huruvida brottsbekämpningen är adekvat och tillräcklig kan granskas genom intern övervakning på det sätt som föreskrivs i 70 § i budgetförordningen.

Förmansövervakningen är den primära formen av övervakning också vid övervakningen av lagligheten i brottsbekämpningen inom Försvarmakten. Genom paragrafen föreslås inga ändringar i att förmansövervakningen är den primära.

För att komplettera förmansövervakningen enligt budgetlagstiftningen föreslås bestämmelser om övervakning av brottsbekämpningen inom Försvarmakten som verkställs av Huvudstaben. Bestämmelsen om Huvudstabens övervakningsuppgift är till naturen informativ, eftersom Huvudstaben redan enligt 26 § i den gällande lagen om Försvarmakten leder och övervakar utförandet av de uppgifter som ankommer på Försvarmakten, om inte något annat följer av behörigheten för kommandören för Försvarmakten. Till den del det är frågan om övervakning som gäller Huvudstabens egna verksamhet ska det i bestämmelsen i praktiken vara frågan om den ovan beskrivna interna kontrollen enligt budgetlagstiftningen. I Huvudstabens uppgift ska det vid övervakning av andra förvaltningsenheter vid Försvarmakten, såsom brottsbekämpning som verkställs av försvarsgrenars staber, vara fråga om övervakning utifrån tjänstegrad. Övervakning utifrån tjänstegrad är högre myndigheters allmänna observation av lägre myndigheter. Den vanligaste övervakningen utifrån tjänstegrad är just hierarkisk övervakning av myndigheter inom samma förvaltningsområde.

Försvarmaktens lednings uppgifter i fråga om övervakning av brottsbekämpning ska preciseras så, att det i paragrafen föreskrivs att övervakningen av brottsbekämpningen uttryckligen är Huvudstabens uppgift. Vid Huvudstaben hör övervakningen av brottsbekämpningen till chefen för Huvudstaben. Enligt 26 § 2 mom. i lagen om Försvarmakten avgörs förvaltningsärendena vid Huvudstaben av chefen för Huvudstaben på föredragning, om inte något annat bestäms eller föreskrivs. Ärenden som gäller övervakning av brottsbekämpning är inte sådana andra ärenden som avses i paragrafen som är betydelsefulla med tanke på Försvarmakten som skulle kunna delegeras till andra tjänstemän vid Huvudstaben.

Genom ändringen befästs på lagnivå den praxis som numera iakttagits i praktiken i övervakningen.

Den interna övervakning som föreslås i paragrafen begränsas till utvärdering av verksamhetens laglighet och ändamålsenlighet, och den berättigar inte till utövande av beslutanderätt i enskilda fall som gäller brottsbekämpning. Särskilda bestämmelser som gäller utövande av beslutanderätten i enskilda fall finns på annat håll i den redan gällande lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten.

Det föreslås att en bestämmelse om Försvarsmaktens assessors uppgift som gäller intern laglighetskontroll tas in i paragrafen. Som ett slags grundläggande bestämmelse om Försvarsmaktens assessors uppgift inom laglighetskontroll kan anses 5 § 1 mom. i statsrådets förordning om försvarsmakten (1319/2007) enligt vilket försvarsmaktens assessor leder och övervakar lagenligheten i försvarsmaktens verksamhet och den militära rättsvården. Den specialbestämmelse om uppgiften inom laglighetskontroll som föreslås för Försvarsmaktens assessor har även tagits in i 105 § i lagen om militär underrättelseverksamhet (590/2019). I den bestämmelse om Försvarsmaktens assessors uppgift inom laglighetskontroll och som nu föreslås är det fråga om att anvisa dessa uppgifter inom Huvudstaben till assessorn. I sak ändrar detta inte nuläget, men det skulle föreskrivas om saken i lag i stället för i förordning. Uppgiften inom laglighetskontroll har också hittills gällt all verksamhet i Försvarsmakten.

Interna uppgifter inom laglighetskontroll är bland annat granskningar som gäller Försvarsmaktens lagenlighet, inklusive övervakning av lagenlighet i användning av hemliga metoder för inhämtande av information, avgörande av klagomål och behandling av anmälningar som lämnats i kanalen för laglighetskontroll, av vilka en del gäller brottsbekämpningen. Personalens juridiska utbildning är en central del av den förebyggande interna laglighetskontrollen.

Assessorn arbetar med uppgifter inom laglighetskontroll, liksom i sina andra uppgifter, direkt underställd chefen för Huvudstaben. Huvudstabens chef utför allmän övervakning av verksamheten, vilket omfattar övervakning av att verksamheten är ändamålsenlig och ekonomisk.

Att ansvaret för den allmänna övervakningen av verksamheten läggs på Huvudstabens chef och den interna laglighetskontrollen på Huvudstabens assessor undanröjer dock inte annan förmanövervakning. Med det avses förmansövervakning som ska vara en del av de normala uppgifterna inom arbetsledning. Denna form av övervakning har framhållits, eftersom den sker dagligen och nära den verksamhet som övervakas. Det anses dock inte behövt att så som i den gällande lagen föreskriva särskilt om den.

183 §. Försvarsministeriets styrning och övervakning. I paragrafen föreskrivs om den övervakning som försvarsministeriet utför. Enligt 1 mom. ska försvarsministeriet sköta den allmänna styrningen av och tillsynen över brottsbekämpningen inom Försvarsmakten. Med allmän styrning och tillsyn refererar man till ministeriernas uppgift som avses i 68 § 1 mom. i grundlagen att inom sitt ansvarsområde svara för att förvaltningen fungerar som sig bör. Det är alltså frågan om en informativ bestämmelse. I riksdagens proposition (RP 1/1998 rd, s. 119) där 68 § 1 mom. i grundlagen behandlas konstateras det att svara för att förvaltningen fungerar som sig bör också inbegriper styrning av och tillsyn över den förvaltning som är underordnad ministeriet. Därmed sträcker sig det för ministerieförvaltningen typiska parlamentariska draget också till den underordnade förvaltningen. Grundlagsutskottet har i sin utlåtandepraxis ansett att detta ger ministerierna bl.a. en möjlighet att meddela förvaltningsinterna föreskrifter utan någon särskild i lag föreskriven behörighet (GrUU 42/2006 rd). Sålunda ska försvarsministeriet kunna styra Försvarsmaktens brottsbekämpning t.ex. genom att ge förpliktande förvaltningsinterna föreskrifter. I försvarsministeriets styrning är det fråga om styrning på allmän nivå, och ministeriet ingriper exempelvis inte i enskilda förundersökningar.

Enligt 68 § 1 mom. i grundlagen svarar varje ministerium inom sitt ansvarsområde för att förvaltningen fungerar som sig bör. Bestämmelser om ministeriernas ansvarsområden finns i statsrådets reglemente. Enligt det hör försvarspolitik, landets militära försvar, samordningen av totalförsvaret samt militär krishantering och fredsbevarande verksamhet till försvarsministeriets ansvarsområde.

Skyldigheten att enligt 128 § 1 mom. i den gällande lagen lämna ut det protokoll som upprättas över hemliga metoder för inhämtande av information till försvarsministeriet avskaffas enligt förslaget. Det nya 1 mom. fastställer på lagnivå den praxis som försvarsministeriet numera följer i sin övervakning. Enligt det föreslagna 1 mom. ska försvarsministeriet övervaka Försvarsmaktens brottsbekämpning och granska de beslut som Huvudstaben fattat, samt de upptagningar, andra dokument och annat material som uppkommit vid behov i brottsbekämpningen.

Den reglering som föreslås motsvarar också bestämmelser om inrikesministeriets uppgift inom styrning och övervakning på det ministeriets förvaltningsområde. Enligt 1 § i polisförvaltningslagen (110/1992) ansvarar inrikesministeriet för styrningen och övervakningen av polisens verksamhetsområde. Vidare har enligt 10 § 1 mom. i den lagen skyddspolisen till uppgift att i enlighet med inrikesministeriets styrning inhämta information för att skydda den nationella säkerheten samt upptäcka, förhindra och avslöja sådan verksamhet, sådana förehavanden och sådana brott som kan hota statskicket och samhällsordningen eller rikets inre eller yttre säkerhet. Enligt 5 kap. 63 § i polislagen övervakas hemliga metoder för inhämtande av information av cheferna för de enheter som använder hemliga metoder för inhämtande av information, samt dessutom av inrikesministeriet när det är fråga om skyddspolisen och av Polisstyrelsen när det är fråga om en enhet som är underställd Polisstyrelsen. Inrikesministeriet ska årligen till riksdagens justitieombudsman avge en berättelse om hur hemliga metoder för inhämtande av information och skyddandet av dem har använts och övervakats.

I 2 mom. föreskrivs enligt förslaget att Huvudstaben ska årligen lämna försvarsministeriet en berättelse om användningen av hemliga tvångsmedel och hemliga metoder för inhämtande av information vid brottsbekämpningen inom Huvudstaben och av skyddande av brottsbekämpningen inom Huvudstaben samt om övervakningen. Genom momentet kompletteras den nya reglering om försvarsministeriets övervakningsuppgift som föreslås i 1 mom. Genom det föreslagna momentet befästs på lagnivå den praxis som numera ska iakttas i övervakningen. Försvarsministeriet kan dessutom utnyttja Huvudstabens berättelse när det utarbetar den årliga berättelse till riksdagens justitieombudsman som förutsätts i 129 § i den gällande lagen.

Paragrafens 3 mom. motsvarar i sak 2 mom. i den gällande lagen. Försvarsministeriet ska fortfarande i god tid vara medvetet också om i synnerhet frågor som utrikes- och säkerhetspolitiskt sett är betydelsefulla till sin allvarlighetsgrad vid brottsbekämpningen vid Huvudstaben. På så sätt kan försvarsministeriet och via det statsrådet i förväg förbereda sig på det sätt situationen kräver. I samband med övervakningsuppgiften har försvarsministeriet rätt att få uppgifterna trots sekretessbestämmelserna.

I 4 mom. ska det föreskrivas att närmare bestämmelser om ordnandet av övervakningen och om de utredningar som ska ges inom försvarsförvaltningen får utfärdas genom förordning av statsrådet. Förordningen ska ersätta statsrådets förordning om förundersökning, tvångsmedel och hemligt inhämtande av information som tillämpas för närvarande.

184 §. *Extern laglighetskontroll av brottsbekämpningen vid Huvudstaben.* Enligt 1 mom. ska försvarsministeriet årligen lämna riksdagens justitieombudsman en berättelse om användningen och skyddandet av i 92 § avsedda hemliga tvångsmedel och i 13 kap. avsedda hemliga metoder

för inhämtande av information samt om övervakningen av dem. I paragrafen föreskrivs om extern övervakning av Huvudstabens uppgifter inom brottsbekämpningen. Paragrafen motsvarar delvis 129 § i den gällande lagen, och 1 mom. motsvarar delvis också 5 kap. 63 § 2 mom. i polislagen.

Jämfört med den gällande regleringen ska det inte föreskrivas om skyldighet att lämna berättelsen till skyddspolisen för kännedom. Eftersom självständiga befogenheter som gäller hemliga metoder för inhämtande av information läggs fram för Huvudstaben anses det inte längre vara ändamålsenligt att lämna berättelsen för kännedom. Övervakning av Försvarsmakten hör inte heller till skyddspolisens befogenheter. Den berättelse som avses i 1 mom. lämnas även till underrättelsetillsynsombudsmannen i fråga om den uppgift som avses i 93 § i lagen. Förfarandet motsvarar den praxis som skyddspolisen följer.

Enligt den informativa bestämmelsen i 2 mom. finns bestämmelser om den tillsyn som underrättelsetillsynsombudsmannen utövar i lagen om övervakning av underrättelseverksamheten. I 8 lagförslaget i regeringens proposition föreslås att lagen om övervakning av underrättelseverksamheten ändras så, att den parlamentariska övervakning av verksamheten som avses i 93 § i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten utövas av riksdagens underrättelsetillsynsutskott. Dessutom föreslås det att underrättelsetillsynsombudsmannen även övervakar verksamhet som avses i 93 § i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten.

16 kap.

Samarbete med andra myndigheter

185 §. *Polisens, Gränsbevakningsväsendets och Tullens handräckning till Försvarsmakten.* Enligt 1 mom. har Försvarsmakten rätt att av polisen, Gränsbevakningsväsendet och Tullen få behövlig handräckning för att utföra en i denna lag föreskriven tillsynsuppgift och en uppgift med anknytning till förhindrande, avslöjande och utredning av brott. Försvarsmakten har rätt att få handräckning, om handräckningen kan ges utan att detta äventyrar utförandet av andra lagstadgade uppgifter vid den myndighet som ger handräckningen.

Enligt den gällande bestämmelsen om handräckning har Försvarsmakten rätt att av polisen, Gränsbevakningsväsendet och Tullen få behövlig handräckning för att utföra en i denna lag föreskriven uppgift med anknytning till utredning av brott. Det föreslås att bestämmelsen utökas med rätt för Försvarsmakten att av polisen, Gränsbevakningsväsendet och Tullen få behövlig handräckning också för att utföra en tillsynsuppgift i enlighet med denna lag och en uppgift med anknytning till förhindrande och avslöjande av brott.

Handräckning enligt bestämmelsen får gälla endast en i denna lag för Försvarsmakten föreskriven tillsynsuppgift och en uppgift med anknytning till förhindrande, avslöjande och utredning av brott. I praktiken kan detta innebära till exempel utförande av enskilda förhör eller tvångsmedel eller stöd som behövs i olika uppgifter som gäller teknisk installation.

Handräckning kan även fås för utövande av en tillsynsuppgift som avses i 30 § i lagförslaget. Enligt 30 § har kommendören för ett truppförband rätt att på ett område eller fartyg eller i ett fordon i Försvarsmaktens bruk, dock inte i en privat bostad, låta verkställa undersökningar och genomsökningar som riktar sig mot personer som tjänstgör vid Försvarsmakten och lyder under 45 kap. i strafflagen och egendom som är i deras besittning, för utövande av tillsyn över att

bestämmelserna om Försvarsmaktens vapen, skjutförnödenheter och sprängämnen och bestämmelserna om narkotika och alkoholdrycker iakttas eller för upptäckande av överträdelse av dessa bestämmelser.

Handräckning kan komma i fråga till exempel i fall där man ska inleda ett skjutläger och vill försäkra sig om att deltagarna inte har med sig till exempel narkotika. Till exempel polisen kan ge handräckning så, att polisens narkotikahundar bistår vid tillsynen över att bestämmelser enligt 30 § i lagförslaget iakttas. Även av skäl som hänför sig till tjänstgöringssäkerheten har Försvarsmakten behov av bland annat handräckning av polisen i situationer som avses i 30 § i lagförslaget.

Syftet med handräckning är att bistå en annan myndighet så att den myndighet som får handräckning kan genomföra sin uppgift som den inte har tillgängliga eller lediga behövliga resurser för. Att ge handräckning får dock inte leda till att de andra myndigheternas skötsel av sina egna uppgifter förhindras eller fördröjs.

I 2 mom. ska det föreskrivas att begäran om handräckning ska göras skriftligen. Beslut om att begära handräckning kan fattas av en i denna lag avsedd tjänsteman vid Försvarsmakten som sköter brottsbekämpningsuppdrag eller av en disciplinär förman.

I 3 mom. ska det föreskrivas att den handräckning som polisen ger Försvarsmakten är avgiftsfri. Genom att den handräckning som polisen ger är avgiftsfri främjas förhindrande, avslöjande och utredning av brott.

186 §. *Assistans av polisen, Gränsbevakningsväsendet och Tullen samt samarbete.* I paragrafen ska det föreskrivas om den assistans som ges av andra myndigheter och om samarbete med andra myndigheter. I paragrafen förenas 38 § och 90 § i den gällande lagen. Dessutom kompletteras den gällande regleringen så, att också Tullen och Gränsbevakningsväsendet på samma sätt som polisen kan ge Huvudstaben sådan assistans som avses i paragrafen.

Om enligt 1 mom. Huvudstaben inte har befogenheter att vidta en åtgärd som behövs för att utföra ett uppdrag som avses i 88 och 93 § 1 mom. kan polisen, Tullen eller Gränsbevakningsväsendet på skriftlig begäran av en till uppdraget förordnad militärjurist eller någon annan tjänsteman som är särskilt förtrogen med uppdraget vidta en enskild åtgärd inom ramen för sin behörighet.

Det är inte meningen att med lagförslaget utöka till exempel de hemliga tvångsmedel enligt 37 § i den gällande lagen som Huvudstaben i nuläget använder i utredningar av brott. De ska fortsättningsvis gälla som i den lagen. Endast en avgränsad del av de befogenheter som finns i tvångsmedelslagen ska alltså fortsättningsvis användas. Användning av information som fås via teleavlyssning eller teleövervakning kan ändå vara mycket centralt i förundersökningen av ett brott som är Försvarsmaktens uppgift. Därför anses paragrafen om assistans fortfarande behövlig.

I 2 mom. ska det föreskrivas om överlåtande av upptagningar och handlingar till dem som sköter brottsbekämpningsuppdrag vid Huvudstaben. Utgångspunkten ska vara att den myndighet som ger assistans får överlåta materialet obehandlat. Det är motiverat till exempel av utredningstekniska skäl, för de tjänstemän som sköter brottsbekämpningsuppdrag vid Huvudstaben känner bäst till förhållandena i det fall som ska undersökas och de personer som har anknytning till fallet. Myndigheterna kan vid behov även avtala om saken på det sätt de anser ändamålsenligt.

I 3 mom. ska det föreskrivas att när sakens natur kräver det utförs ett uppdrag enligt 88 och 93 § 1 mom. i samarbete med en i 1 mom. avsedd myndighet. Den som sköter brottsbekämpningsuppdrag vid Huvudstaben och en myndighet enligt 1 mom. avtalar i samarbete med varandra om frågor som gäller uppdraget. I momentet möjliggörs ett mer omfattande samarbete mellan myndigheten vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag och olika myndigheter än i den gällande lagen, där det är begränsat till samarbete enbart med polisen. I praktiken har man konstaterat att det finns behov av samverkan exempelvis i många fall som kräver myndighetssamarbete.

I 4 mom. ska det föreskrivas att de som sköter brottsbekämpningsuppdrag vid Huvudstaben ska samarbeta med andra myndigheter för att uppdragen ska kunna skötas på ett ändamålsenligt sätt samt trots tystnadsplikten lämna ut uppgifter, om utlämnandet av uppgifterna behövs för skötseln av myndigheternas lagstadgade uppgifter. Det föreskrivs särskilt om utlämnande av personuppgifter i lagen om behandling av personuppgifter inom Försvarmakten.

Det kan förekomma fall i brottsbekämpningen inom Huvudstaben där uppgifter på eget initiativ eller på begäran måste förmedlas till en annan myndighet. Samma sak gäller även i övrigt utlämnande av uppgifter för utförande av uppdrag som en annan myndighet ska sköta. Bestämmelser om utlämnande av personuppgifter finns i lagen om behandling av personuppgifter inom Försvarmakten.

I 5 mom. ska det föreskrivas om bemyndigande att utfärda förordning. Enligt den får närmare bestämmelser om ordnandet av samarbetet mellan Huvudstaben och andra myndigheter samt om de aktörer som deltar i samarbetet och om deras uppgifter utfärdas genom förordning av statsrådet.

187 §. Åtgärder inom en annan brottsbekämpningsmyndighets uppgiftsområde. Paragrafen är ny och motsvarar huvudsakligen 2 § i lagen om samarbete mellan polisen, Tullen och Gränsbevakningsväsendet (687/2009, nedan PTG-lagen). Enligt 1 mom. kan Huvudstaben på begäran för polisens, Tullens och Gränsbevakningsväsendets räkning vidta en sådan enskild åtgärd i anslutning till brottsbekämpning som hör till den andra myndighetens uppgiftsområde inom ramen för de befogenheter som Huvudstaben får utöva inom sitt eget uppgiftsområde när det gäller dess egna brottsbekämpningsuppdrag. Till exempel i samband med utredning av militära brott framkommer ofta sådana misstänkta brott där Huvudstaben inte är behörig att göra förundersökning. I samband med utredning av brott som gäller stöld av vapen eller ammunition kan det bli aktuellt att utreda också skjutvapenbrott, om en militärperson till exempel hemmar vapen eller ammunition i strid med skjutvapenlagen. I sådana fall kan polisen be Huvudstaben göra förundersökning av skjutvapenbrott genom att använda de befogenheter som Huvudstaben får använda inom sitt eget uppgiftsområde i brottsbekämpningsuppdrag som gäller militära brott.

I 2 mom. ska det föreskrivas att Huvudstaben utan begäran får vidta en brådskande åtgärd som hänför sig till ett i 1 mom. avsett brottsbekämpningsuppdrag med de befogenheter som avses i 1 mom. om åtgärden inte kan skjutas upp. Den myndighet till vars uppgiftsområde åtgärden hör ska utan ogrundat dröjsmål underrättas om åtgärden. Åtgärderna avslutas när den myndighet för vars räkning åtgärden vidtas ber om det eller själv åtar sig uppgiften. Huvudstaben avtalar med polisen, Tullen och Gränsbevakningsväsendet om sådana brådskande åtgärder och anmälningsförfaranden för underrättelse som avses i detta moment. Bestämmelsen motsvarar 2 § mom. i PTG-lagen. Bestämmelsen behövs exempelvis i fall där man hemma hos en militärperson hittar vapen som måste beslagtogs utan dröjsmål.

I 3 mom. ska det på motsvarande sätt som i 2 § 3 mom. i PTG-lagen föreskrivas om fall där Huvudstaben inte vidtar en åtgärd som avses i 2 mom. Det kan vara fråga om fall där Huvudstaben inte har teknisk utrustning eller resurser för att vidta åtgärden. Det kan också gälla ett allvarligt brott som det i princip är polisens sak att utreda.

Huvudstaben ska utan obefogat dröjsmål informera den myndighet till vars uppgiftsområde åtgärden hör om det ärende som kommit till Huvudstabens kännedom, om informationen är nödvändig för att förhindra ett allvarligt brott, eller för att en undersökning av ett sådant brott ska kunna inledas eller om den är nödvändig av något annat med dessa jämförbart särskilt skäl.

188 §. Överföring av ett brottsbekämpningsuppdrag till polisen. Paragrafen behövs med beaktande av polisens befogenheter och med tanke på fullföljandet av straffansvaret. Paragrafen motsvarar 39 § om överföring av uppdrag till polisen i den gällande lagen till den del det gäller förundersökning. Regleringen kompletteras med de föreslagna 2 och 3 mom., som handlar om under vilka omständigheter förundersökningen alltid ska överföras till polisen, samt med 4 mom. som gäller överföring till polisen av uppdrag som gäller förhinderande och avslöjande av brott. För tydlighetens skull tas alla bestämmelser om överföring till polisen in i en och samma paragraf.

I 1 mom. föreskrivs att om undersökningens opartiskhet eller brottets allvarlighet förutsätter det, ska förundersökningen överföras till polisen. När ett ärende överförs till polisen för undersökning, flyttas också undersökningsledarskapet över på polisen.

Enligt 2 mom. ska förundersökningen dock alltid överföras till polisen, om den som misstänks för brott är en tjänsteman som utnämns till tjänsten som kommandör för Försvarsmakten eller chef för Huvudstaben, eller till en tjänst som general eller amiral. Genom bestämmelsen stärks på lagnivå nuvarande praxis enligt vilken Försvarsmakten och polisen genom samarbetsavtal avtalat om att polisen ska utföra förundersökningen av ett brott där den misstänkte är en tjänsteman som utnämns till en av de ovannämnda tjänsterna. En sådan brottsmisstanke är en samhällselig viktig fråga. Det är således även med hänvisning till objektiviteten motiverat att förundersökningen utförs av polisen. I sådana här fall gör tjänstemannens höga ställning och de krävande uppgifterna att en brottsmisstanke får större samhällselig betydelse, även om själva opartiskheten inte i sig skulle äventyras. Linjeorganisationen gör att objektivitetskravet accentueras och att opartiskheten lättare kan äventyras. Med beaktande av polisens resurser är det ändamålsenligt att polisen endast utför förundersökning av sådana brott som Försvarsmaktens högsta tjänstemän misstänks ha begått. Om det är fråga om ett misstänkt brott som kan ha begåtts av någon annan tjänsteman vid Försvarsmakten och det uppstår exempelvis misstanke om att undersökningens opartiskhet kan äventyras, ska paragrafens 1 mom. tillämpas, dvs. då ska undersökningen även i detta fall överföras till polisen.

Enligt 3 mom. ska förundersökningen dessutom alltid överföras till polisen, om den som misstänks för brottet är en tjänsteman som tjänstgör vid en militärunderrättelsemyndighet och det misstänkta brottet har begåtts i samband med användningen av sådana metoder för underrättelseinhämtning som avses i 4 kap. i lagen om militär underrättelseverksamhet (590/2019) eller i samband med utförande av ett uppdrag som avser militär underrättelseinhämtning.

Också ett brott som misstänks ha begåtts i samband med användningen av metoder för underrättelseinhämtning eller i samband med utförandet av ett uppdrag som avser militär underrättelseinhämtning kan med beaktande av den militära underrättelseinhämtningens natur anses vara så betydande att det är ändamålsenligt att polisen utför förundersökningen av det brott som en tjänsteman vid en militärunderrättelsemyndighet misstänks ha begått.

Exempelvis har riksåklagarämbetet i sitt utlåtande om lagen om militär underrättelseverksamhet ansett det vara tvivelaktigt med tanke på ett opartiskt och trovärdigt genomförande av straffansvaret att beslut om inledande av förundersökning fattas av någon som eventuellt också själv på något sätt deltagit i militär underrättelseverksamhet eller som i egenskap av chef svarat för lagligheten av dess genomförande (lagstiftningen om militär underrättelseverksamhet, remissammandrag, försvarsministeriet 2017).

Med militärunderrättelsemyndighet avses Försvarsmaktens underrättelsetjänst samt Huvudstabens underrättelseavdelning. Momentet gäller inte sådana brott som civila tjänstemän vid militärunderrättelsemyndigheterna misstänks ha begått. När det gäller militärpersoner vid Försvarsmaktens underrättelsetjänst är Försvarsmaktens operationschef behörig disciplinär förman. En brottsanmälan registreras av eller på uppdrag av denne och ärendet överförs till polisen.

Enligt 4 mom. kan ett brottsbekämpningsuppdrag även annars föras över till polisen när ärendets art kräver det. Polisen har också av ett särskilt skäl rätt att på eget initiativ utföra ett sådant brottsbekämpningsuppdrag som avses i lagen. Den föreslagna bestämmelsen ska gälla både förundersökningsuppdrag och nya uppdrag inom brottsbekämpning som gäller förhindrande och avslöjande av militära brott. Bestämmelsen ska också gälla uppgiften att förhindra och avslöja brott som anknyter till underrättelseverksamhet som riktar sig mot Finland på det militära försvarets område och till sådan verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret. Det finns ingen uttrycklig reglering om överföring av sådana uppgifter till polisen. Hänvisningen till ärendets art avser fall där en undersökning överförs till polisen till exempel för att polisen har en bredare metodarsenal i fråga om att undersöka brott.

Det är inte ändamålsenligt att skriva en uttömmande förteckning över de brottsrubriceringar som bör överföras till polisen. Prövning i ärendet ska göras från fall till fall. Enligt den föreslagna 189 § har Försvarsmakten anmälningsskyldighet till polisen. Därför ska det alltid prövas från fall till fall om förundersökning eller någon annan uppgift inom brottsbekämpning ska överföras till polisen. Polisen och Försvarsmakten har genom samarbetsavtal avtalat om brott, brottsbekämpningsuppdrag och anmälningsförfarande som hör till anmälningsplikten.

Dessutom ska det på motsvarande sätt föreskrivas i 4 mom. att polisen också av ett särskilt skäl har rätt att på eget initiativ utföra ett sådant brottsbekämpningsuppdrag som avses i lagen. Om polisens rätt att överta uppgifter föreskrivs i 39 § och 90 § 3 mom. i den gällande lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten. Särskilt skäl hänvisar till exempel till en sådan situation där polisen utgående från de uppgifter den har skulle ha orsak att misstänka att ett ärende som är anhängigt inom Försvarsmakten sammanhänger med en större helhet som är anhängig hos polisen eller till exempel med organiserad brottslighet, varav följer att det som helhet är mer ändamålsenligt att polisen undersöker ärendet.

I 5 mom. föreslås det att enskilda förhör och andra undersökningsåtgärder kan ges i uppdrag åt polisen. Motsvarande bestämmelse om förundersökning finns i 28 § 5 mom. i den gällande lagen.

189 §. Anmälningskyldighet till polisen. Paragrafen motsvarar 40 § och 89 § 3 mom. i den gällande lagen. I 1 mom. föreskrivs att de tjänstemän vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag ska till polisen anmäla ett brott som avses i 89 §, en åtgärd som de har inlett för att avslöja och utreda brottet samt utan obefogat dröjsmål om de använder hemliga tvångsmedel som avses i 92 § för att utreda brottet.

Enligt 2 mom. ska en disciplinär förman underrätta polisen om en åtgärd som han eller hon vidtagit för att utreda ett brott.

Enligt 3 mom. ska sådana tjänstemän vid Huvudstaben som utför förhindrande och avslöjande av brott utan obefogat dröjsmål underrätta polisen om användningen av hemliga metoder för inhämtande av information. Till den delen ersätter bestämmelsen 3 mom. i 89 § i den gällande lagen, men i uppgifter som gäller förhindrande av militära brott enligt 88 § i denna lag är bestämmelsen ny. Med polisen avses även skyddspolisen till vilken centralkriminalpolisen dessutom ska anmäla om hemligt inhämtande av information till exempel i fråga om brott som gäller landsförräderi- och högförräderibrott. Det är viktigt att föreskriva om anmälningsskyldigheten i lag för att helhetsbild och samordning ska bibehållas mellan myndigheterna. Anmälan görs med iakttagande av polisens uppgiftsfördelning. Samtidigt är anmälningsskyldigheten en förutsättning för att polisen vid behov kan utnyttja sin rätt att åta sig uppdrag enligt 188 § 2 mom. i lagen.

Enligt 4 mom. beslutar Försvarsmakten tillsammans med polisen vilka brott som omfattas av anmälningsskyldigheten enligt denna paragraf samt om anmälningsförfarandet. Dessutom föreskrivs att uppgifterna får lämnas ut med hjälp av ett tekniskt gränssnitt eller annars elektroniskt. Momentet motsvarar i stort sett 40 § 3 mom. i den gällande lagen. I momentets finska språkdräkt ska det föreskrivas om ilmoittamisvelvollisuus (anmälningsskyldighet) i stället för ilmoitusvelvollisuus (anmälningsskyldighet).

190 §. Anmälan om brottsmisstanke. I paragrafen ska det föreskrivas om anmälan om brottsmisstanke. Paragrafen gäller uppgifter som gäller brottsbekämpning av militära brott som avses i 88 § i lagförslaget och uppgifter som gäller förhindrande och avslöjande av brott som avses i 93 §. Bestämmelsen är ny i förhållande till den gällande lagen.

I paragrafen ska det föreskrivas att en tjänsteman vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag och som har fått kännedom om ett brott utan obefogat dröjsmål ska underrätta den brottsbekämpningsmyndighet till vars uppgiftsområde brottet hör, om anmälan är nödvändig för att förhindra ett allvarligt brott, inleda en undersökning av ett sådant brott eller om anmälan behövs av någon annan särskild orsak. Det går inte alltid att bedöma hur allvarligt ett brott är enbart utifrån det straff som föreskrivs för det. Man ska även beakta till exempel om gärningen riktas mot en värnlös person, de materiella skador den orsakat eller återhämtningsintresset hos en kränkt persons rättsläge eller möjligheterna att förhindra indirekta skador som gärningen orsakar.

Genom anmälningsskyldigheten säkerställs den behöriga brottsbekämpningsmyndighetens möjlighet att inleda åtgärder enligt de förpliktelser som ålagts den. Anmälan ska kunna göras till exempel per telefon. Det finns inte behov av att föreskriva närmare om anmälningsförfarandet, eftersom varje myndighet självständigt beslutar vilka åtgärder den vidtar med anledning av en anmälan.

Denna anmälningsskyldighet ska inte gälla de tjänstemän som avses i 18 § i lagförslaget vilka enbart utför utredning av brott. Då har de med stöd av 3 kap. 2 § i förundersökningslagen skyldighet att överföra en brottsanmälan som gjorts till dem till den behöriga förundersökningsmyndigheten.

191 §. Anteckning i registret över avgöranden och meddelanden om avgöranden. Enligt paragrafen ska domstolen utan obefogat dröjsmål underrätta militärmyndigheten och Brottspåföljdsmyndigheten om sitt avgörande genom vilket den har dömt ut ett disciplinstraff. Uppgifterna om avgörandet registreras i registret över avgöranden och meddelanden om avgöranden i justitieförvaltningens nationella informationsresurs. Bestämmelser om registrering av uppgifter finns i lagen om justitieförvaltningens nationella informationsresurs (955/2020).

17 kap.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelse

192. §. *Ikraftträdande- och övergångsbestämmelse.* Bestämmelsen innehåller den sedvanliga ikraftträdandebestämmelsen.

Genom 2 mom. upphävs lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten.

Enligt 3 mom. avser en hänvisning till den upphävda lagen i någon annan lag efter ikraftträdandet av denna lag en hänvisning till denna lag.

Paragrafens 4 mom. innehåller en övergångsbestämmelse.

7.2 Lagen om försvarsmakten

7 §. *Militär disciplin.* Paragrafen ska få en ändring av teknisk natur så att hänvisningen till lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten ändras till att motsvara författningsnumret på den lag om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten som nu föreslås.

23 a §. *Undersöknings- och genomsökningsrätt för kommandören för ett truppförband.* Ändringar av teknisk natur ska göras i 1 och 2 mom. så, att de hänvisningar till paragrafer i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten som ingår i momenten motsvarar paragrafen i den lag som nu föreslås. Dessutom ska ändringar som klargör språkdräkten göras i momenten.

7.3 Lagen om behandling av personuppgifter inom Försvarsmakten

4 §. *Försvarsmaktens permanenta personregister och personuppgiftsansvarig.* Till 1 mom. fogas enligt förslaget en ny 7 punkt enligt vilken registret för förhindrande och avslöjande av militära brott ska vara ett permanent register inom Försvarsmakten. För uppgiften i den nya 88 § i 1 lagen i lagförslaget att förhindra och avslöja brott behöver ett nytt permanent personregister upprättas. Bestämmelser om registrets användningsändamål och datainnehåll ska finnas i 16 a och § 16 b § i förslaget. På grund av ändringen görs i den finska språkdräkten en teknisk ändring i 1 mom. 6 punkten så, att punkt ändras till kolon.

4 a §. *Behandling av grundläggande personuppgifter.* I lagen föreslås en ny 4 a § som ska gälla behandling av grundläggande personuppgifter både inom Huvudstabens brottsbekämpningsuppdrag och inom militär underrättelseverksamhet. I den gällande lagen har de grundläggande uppgifterna ingått i egna paragrafer för varje register, och deras skrivsätt har inte varit enhetligt. Genom ändringsförslaget förenhetligas till denna del registrens datainnehåll och man försöker se till att skrivsättet för grundläggande uppgifter i varje uppgift är så lika som möjligt.

I paragrafen föreskrivs att Försvarsmakten för de ändamål som avses i 11, 13, 16, 16 a och 17 § får behandla följande grundläggande personuppgifter: 1) namn, 2) födelsedatum och födelseort, 3) personbeteckning, 4) kön, 5) modersmål, 6) kontaktspråk, 7) civilstånd, 8) medborgarskap eller avsaknad av medborgarskap samt nationalitet, 9) hemvist och bostadsort, 10) yrke och utbildning, 11) kontaktuppgifter, 12) uppgifter ur handlingar som behövs för att fastställa identiteten, 13) i fråga om en utländsk person föräldrarnas namn, medborgarskap och nat-

ionalitet, 14) uppgifterna i ett resedokument samt övrig information som gäller inresa och passerande av gräns, 15) uppgift om att personen avlidit eller förklarats död, 16) uppgift om intressebevakning, försättande i konkurs eller meddelande om näringsförbud.

Paragrafen motsvarar 6 § i lagen om behandling av personuppgifter vid Gränsbevakningsväsendet (639/2019) och 4 § i lagen om behandling av personuppgifter i polisens verksamhet (616/2019), dock så att man inte i de grundläggande uppgifterna behöver registrera uppgift om fullgörande av värnplikt i 4 § 1 mom. 18 punkten i den lagen.

11 §. Ändamålet med registret för militärrättsvården. I 1 punkten görs en ändring av teknisk natur så att hänvisningen till lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten ändras till att motsvara författningsnumret på den lag om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten som nu föreslås.

15 §. Säkerhetsdataregistrets ändamål. En teknisk ändring ska göras i paragrafen så, att hänvisningen i den till paragraf ändras så att den motsvarar den paragraf i den nya lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten som motsvarar paragrafen i den gällande lagen.

16 §. Datainnehållet i säkerhetsdataregistret. I paragrafens 1 mom. 13 och 14 punkten görs tekniska ändringar så, att där hänvisas till 13 kap. om hemliga metoder för inhämtande av information i den nya lagen om lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten i stället för hänvisningen till paragraf i den gällande lagen.

Det föreslås att en ny 15 punkt fogas till 1 mom. enligt vilken det i säkerhetsdataregistret får föras in sådana nödvändiga beskrivningar, omständigheter och specificeringar som hänför sig till Huvudstabens i 93 § 1 mom. avsedda uppgifter, åtgärder eller händelser. Sådana kan vara till exempel övriga uppgifter som gäller en person i allmänhet, såsom uppgifter om de fordon personen använder eller uppgifter om de mest typiska platser där personen rör sig, vistas eller oftast är anträffbar.

Dessutom föreslås det att en ny 16 punkt fogas till 1 mom. enligt vilken det i säkerhetsdataregistret får föras in uppgifter om användningen och övervakningen av informationskällan samt det huvudsakliga innehållet i de uppgifter som informationskällan lämnat. Tillägget görs på grund av det villkor i 148 § i lagförslaget om krav på registrering av informationskällor för att öka möjligheten att kontrollera en informationskälla, och vid behov möjliggöra utbetalning av arvode.

16 a §. Ändamålet med registret för förhindrande och avslöjande av militära brott. Till lagen fogas en ny 16 a § enligt vilken registret för förhindrande och avslöjande av militära brott används för skötsel av ett sådant uppdrag att förhindra och avslöja militära brott som avses i den föreslagna 88 § i lagförslag 1. Enligt den föreslagna 88 § vidtar Huvudstaben åtgärder för att förhindra och avslöja militära brott självständigt eller tillsammans med en annan myndighet med iakttagande av vad som föreskrivs i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten eller någon annanstans i lag.

16 b §. Datainnehållet i registret för förhindrande och avslöjande av militära brott. Till lagen ska fogas en ny 16 b §. Enligt 1 mom. får i registret för förhindrande och avslöjande av militära brott utöver de grundläggande personuppgifter som avses i 4 a § också följande personuppgifter föras in: 1) specificeringar, beskrivningar, omständigheter och klassificeringar i anknytning till uppgifter, åtgärder och händelser, 2) uppgifter som gäller en persons kontakter, livsstil, ekonomiska situation, hobbyer och andra intressen, 3) röstprov, ansiktsbild och andra biometriska

uppgifter samt andra motsvarande signalementsuppgifter för fastställande av identiteten, 4) för att trygga säkerheten för en person som är föremål för en åtgärd eller en myndighets säkerhet i arbetet, uppgifter om en persons hälsotillstånd och hur hälsotillståndet följs eller om personens vård, om ett övervakningsobjekts eller en persons farlighet eller oberäknelighet samt uppgifter som beskriver eller är avsedda att beskriva en brottslig gärning, ett straff eller någon annan påföljd för brott, 5) sådana nödvändiga uppgifter om en persons förehavanden och beteende som har inhämtats med en sådan hemlig metod för inhämtande av information som avses i 13 kap. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarmakten.

I registret för förhindrande och avslöjande av militära brott behöver det föras in motsvarande uppgifter som i 8 § om innehållet i personuppgifter som anknyter till förhindrande eller avslöjande av brott i lagen om behandling av personuppgifter i polisens verksamhet (616/2019). De föreslagna 1–4 punkten motsvarar 8 § 1 mom. 1–4 punkten i den lagen. Datainnehållet ska motsvara det i polisens personregister.

De personuppgifter som ska behandlas behövs för utförandet av denna nya uppgift som gäller förhindrande och avslöjande av militära brott. I de i 1 mom. avsedda behövliga specificeringar, beskrivningar och klassificeringar i anknytning till uppdrag, åtgärder och händelser ingår i synnerhet uppgifter som gäller kriminalunderrättelseuppdrag och förebyggande verksamhet, uppgifter om de metoder för inhämtande av information som använts, brottsbekämpningsmyndigheters åtgärder och ärendets behandlingsskeden samt uppgifter om brott som fås av en person eller via denne, vid behov även personernas förhållande till andra personer. En tillräcklig beskrivning av händelser och specificering av uppgifter och åtgärder i anslutning till dem är utöver för brottsbekämpningsmyndigheters funktionella behov dessutom viktiga för laglighetskontrollen och för övervakning av den registrerades rättigheter. Genom registrering av verksamhet säkerställs såväl objektets rättsskydd som den brottsbekämpningsmyndighetens förmåga att genomföra sina uppgifter.

Momentets 2 punkt är till innehållet de facto omfattande och med stöd av den får brottsbekämpningsmyndigheten behandla behövliga uppgifter som gäller en persons verksamhet och beteende. Sådana uppgifter kan gälla till exempel en persons kontakter, livsstil, ekonomiska situation, hobbyer och annat av intresse till den delen uppgifterna är behövliga med tanke på förhindrande och utredning av brott.

Signalementsuppgifter enligt 3 punkten innefattar bland annat en persons längd, vikt och ögonfärg. Signalementsuppgifterna omfattar också bland annat en persons tatueringar eller andra externa kännetecken, till exempel ärr och födelsemärken Dessutom innefattar punkten också biometriska uppgifter såsom finger-, hand- och fotavtryck, ansiktsbild, röst-, lukt och handstilsprov samt fysiskt DNA-prov och den digitala eller någon annan DNA-profil som bestämts utifrån provet. Behandlingen av biometriska uppgifter som hör till särskilda kategorier av personuppgifter är begränsad endast till behandling av nödvändiga uppgifter. Med tanke på brottsbekämpningsmyndighetens och den registrerades rättsskydd är det nödvändigt att brottsbekämpningsmyndigheten på ett tillförlitligt sätt kan säkerställa identiteten för den som ska registreras. En persons signalementsuppgifter behövs för att det ska gå att identifiera en person på ett tillförlitligt sätt och de kan också vara de enda till buds stående individualiserings- och identifieringsuppgifterna om en person. Exempelvis är en persons fotografi ofta mer tillförlitligt än det namn som personen använder.

I momentets 4 punkt föreskrivs om behandlingen av så kallade säkerhetsuppgifter på motsvarande sätt som i 8 § 1 mom. 4 punkten i lagen om behandling av personuppgifter i polisens verksamhet. Särhetsinformation som hör till särskilda kategorier av personuppgifter, såsom uppgifter som gäller hälsa, får behandlas endast om det är nödvändigt med tanke på ändamålet

med behandlingen. Utöver sådana uppgifter kan man som en del av sårhetsinformationen behandla också uppgifter om ett objekts eller en persons farlighet eller oberäknelighet, som inte hör till särskilda kategorier av personuppgifter, samt uppgifter som beskriver eller som är avsedda att beskriva en brottslig gärning, ett straff eller någon annan påföljd för brott.

Enligt 5 punkten får sådana nödvändiga uppgifter om en persons förehavanden och beteenden registreras i registret för förhindrande och avslöjande av militära brott som har inhämtats med en sådan hemlig metod för inhämtande av information som avses i det nya 13 kap. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarmakten.

Enligt 2 mom. ska det föreskrivas att det till de personuppgifter som ska registreras vid behov fogas en bedömning av uppgiftslämnarens eller källans tillförlitlighet och uppgifternas riktighet på motsvarande sätt som i datasårkerhetsregistret. Skyldigheten ska dock inte vara ovillkorlig. Det ska bedömas om anteckningen behövs, beroende på vilket slags uppgift det är fråga om och genom vilken metod den har inhämtats. Registrering av en bedömning behövs i synnerhet, om det uppstår tvivel om hur tillförlitlig en informationskälla eller riktig en uppgift är i ett enskilt fall. Syftet med bedömningen är att säkerställa integriteten och riktigheten i de personuppgifter som behandlas, men den tjänar samtidigt även Försvarmaktens behov.

I paragrafen avgränsas inte uttryckligen någon personkategori som ska registreras. Uppdrag som gäller förhindrande och avslöjande av militära brott definieras noggrant i den föreslagna 88 § i lagförslag 1, och de gäller enbart de brott som avses i den föreslagna 89 § i den lagen. Det allmänna relevanskravet som ska följas vid behandling av personuppgifter förutsätter dessutom att de personer som ska registreras är av betydelse för skötseln av uppdragen i fråga. De omständigheter som nämns ovan begränsar därmed de facto redan tillräckligt exakt den personkrets som registreringen kan gälla.

17 §. Tillfälliga personregister. I 1 mom. 2 punkten föreslås en teknisk ändring så, att termen ”förebyggande och avslöjande av brott” ändras till termen ”förhindrande och avslöjande av brott”. Dessutom fogas till 1 mom. 2 punkten en hänvisning till den nya 16 b § som föreslås.

18 §. Behandling av uppgifter i värnpliktsregistret för annat ändamål än det för vilket uppgifterna har samlats in och registrerats. I paragrafens 1 mom. 1 punkten föreslås en teknisk ändring så, att den hänvisning till kapitel i lagen motsvarar 3 kap. i den nya lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarmakten.

En teknisk ändring ska enligt förslaget göras i 1 mom. 2 punkten så, att hänvisningen i den till paragraf ändras så att den motsvarar den paragraf i den nya lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarmakten som motsvarar paragrafen i den gällande lagen. Dessutom föreslås att en paragrafhänvisning till 88 § i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarmakten fogas till punkten. Enligt förslaget får uppgifter behandlas för utförande av ett uppdrag som gäller förhindrande och avslöjande av militära brott enligt 88 §. Omfattande rättigheter att få information är nödvändiga för att de nämnda uppdragen ska kunna skötas effektivt och tillträde även till uppgifterna i värnpliktsregistret vid behov är därför nödvändigt. Användning av uppgifter för annat ändamål än det som de ursprungligen registrerades för ska dock vara ett undantag, och behovet av det ska kunna motiveras i varje enskilt fall. Beslut om sekundär behandling av uppgifterna och om eventuell överföring av uppgifterna till ett annat av Försvarmaktens personregister ska fattas av den personuppgiftsansvarige.

19 §. Behandling av uppgifter i registret för militärrättsvården för annat ändamål än det för vilket uppgifterna har samlats in och registrerats. I paragrafens 1 mom. 3 punkten görs en teknisk ändring så, att en paragrafhänvisning ändras så att den motsvarar den paragraf i den nya

lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarmakten som motsvarar paragrafen i den gällande lagen. Dessutom föreslås att en paragrafhänvisning till 88 § i den nya lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarmakten fogas till punkten. Enligt förslaget får uppgifter behandlas för utförande av ett uppdrag som gäller förhindrande och avslöjande av militära brott enligt 88 §. Omfattande rättigheter att få information är nödvändiga för att de nämnda uppdragen ska kunna skötas effektivt och tillträde även till uppgifterna i registret för militärrättsvården vid behov är därför nödvändigt. Användning av uppgifter för annat ändamål än det som de ursprungligen registrerades för ska dock vara ett undantag, och behovet av det ska kunna motiveras i varje enskilt fall. Beslut om sekundär behandling av uppgifterna och om eventuell överföring av uppgifterna till ett annat av Försvarmaktens personregister ska fattas av den personuppgiftsansvarige.

21 §. *Behandling av uppgifter i passertillståndsregistret för annat ändamål än det för vilket uppgifterna har samlats in och registrerats.* I paragrafens 1 mom. 1 punkten föreslås en teknisk ändring så, att den hänvisning till kapitel i lagen motsvarar 3 kap. i den nya lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarmakten som föreslås.

En teknisk ändring ska enligt förslaget göras i 1 mom. 2 punkten så, att hänvisningen i den till paragraf ändras så att den motsvarar den paragraf i den nya lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarmakten som motsvarar paragrafen i den gällande lagen. Dessutom föreslås att en paragrafhänvisning till 88 § i den nya lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarmakten som ska utfärdas fogas till punkten. Enligt förslaget får uppgifter behandlas för utförande av ett uppdrag som gäller förhindrande och avslöjande av militära brott som avses i 88 §. Omfattande rättigheter att få information är nödvändiga för att de nämnda uppdragen ska kunna skötas effektivt och tillträde även till uppgifterna i passertillståndsregistret vid behov är därför nödvändigt. Användning av uppgifter för annat ändamål än det som de ursprungligen registrerades för ska dock vara ett undantag, och behovet av det ska kunna motiveras i varje enskilt fall. Beslut om sekundär behandling av uppgifterna och om eventuell överföring av uppgifterna till ett annat av Försvarmaktens personregister ska fattas av den personuppgiftsansvarige.

22 §. *Behandling av uppgifter i registret över territorialövervakningens tillstånds- och övervakningsärenden för annat ändamål än det för vilket uppgifterna har samlats in och registrerats.* I paragrafens 1 punkten görs en teknisk ändring så, att hänvisningen i den till paragraf ändras så att den motsvarar den paragraf i den nya lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarmakten som motsvarar paragrafen i den gällande lagen.

25 §. *Undantag beträffande en registrerads rätt till insyn.* Paragrafens 1 mom. ändras så, att där hänvisas till 4 kap. i lagen om behandling av personuppgifter i brottmål och vid upprätthållandet av den nationella säkerheten i stället för hänvisningen till paragraf i den gällande bestämmelsen.

Dessutom behövs i 25 § i lagen en bestämmelse om undantag beträffande en registrerads rätt till insyn i fråga om uppgifter i registret om förhindrande och avslöjande av militära brott. Till paragrafen ska fogas ett nytt 2 mom. enligt vilket rätten till insyn, med avvikelse från vad som föreskrivs i 23 § i lagen om behandling av personuppgifter i brottmål och vid upprätthållandet av den nationella säkerheten, inte ska gälla insyn i sådana uppgifter om Huvudstabens taktiska och tekniska metoder, observationsuppgifter eller uppgifter som används för teknisk undersökning som ingår i de personuppgifter som avses i 16 a och 16 b §. Rätten till insyn ska inte heller gälla personuppgifter som har inhämtats med sådana hemliga tvångsmedel som avses i 11 kap. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarmakten eller med sådana hemliga metoder för inhämtande av information som avses i 13 kap. i den lagen eller med stöd av 157 § i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation. Bestämmelsen ska motsvara det

som föreskrivs i 42 § i lagen om behandling av personuppgifter i polisens verksamhet (616/2019) om inskränkningar i rätten till insyn i personuppgifter som anknyter till förhindrande eller avslöjande av brott.

Avslöjande av dessa uppgifter kan leda till farosituationer eller till att förtroendeförhållanden förloras eller att metoder avslöjas samt skada förebyggande och avslöjande av brott. Till uppgifter som gäller Huvudstabens taktiska och tekniska metoder hör även uppgifter om användning av hemliga metoder för informationsinhämtning och om själva metoderna. Till den särskilda karaktären för dessa metoder för informationsinhämtning hör att behandling, beslutsfattande och genomförande som gäller dem sker utan att den person som är föremål för dem vet om det genom domstolsbeslut och det föreskrivs separat om information till personen. För övervakning av användning av metoderna har ett särskilt övervakningsförfarande genomförts. Eftersom hemliga tvångsmedel och hemliga metoder för inhämtande av information genomförs utan att personen vet om det kan uppgifter inte heller överlåtas till personen utifrån personuppgiftslagstiftningen.

Rätt till insyn ska inte finnas alls i de tillfälliga register som avses i 3 mom. 3 punkten. Sådana register är till karaktären tillfälliga, och information från dem överförs till ett permanent personregister. I samband med överföringen säkerställs det att villkoren för registrering uppfylls.

36 §. *Rätt att få personuppgifter för skötseln av ärenden som gäller militärrättsvården.* I ingressen till 1 mom. föreslås en teknisk ändring så, att hänvisningen till kapitel i lagen motsvarar 3 kap. i den nya lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten.

37 §. *Rätt att få personuppgifter för skötseln av militärunderrättelseuppdrag och uppdrag för förhindrande och avslöjande av brott.* En teknisk ändring ska enligt förslaget göras i ingressen till 1 mom. så, att paragrafhänvisningen ändras så att den motsvarar den paragraf i den nya lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten som motsvarar paragrafen i den gällande lagen. Dessutom föreslås att en paragrafhänvisning till 88 § i den nya lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten som ska utfärdas fogas till punkten. I uppdrag som gäller förhindrande och avslöjande av militära brott som avses i 88 § i lagen behöver man få uppgifter ur olika register och informationssystem. Paragrafen kompletterar bestämmelser på annat håll i lag om myndigheters rätt att utlämna information till Försvarsmakten, och den är därför inte uttömmande till sin natur. Man ska ha rätt att få uppgifter också med hjälp av en teknisk anslutning eller som datamängd på det sätt som närmare avtalas med den personuppgiftsansvarige. Om Försvarsmaktens rätt att för utförande av de uppdrag som avses i paragrafen få uppgifter via en teknisk anslutning eller som datamängd föreskrivs bland annat i lagen om frivilligt försvar, i lagen om behandling av personuppgifter i polisens verksamhet, i lagen om behandling av personuppgifter vid Gränsbevakningsväsendet och i lagen om behandling av personuppgifter inom Tullen. Om Försvarsmaktens allmänna rätt att få information som täcker rätten att få uppgifter för enskilda uppdrag på annat sätt än via en teknisk anslutning föreskrivs i lagen om Försvarsmakten. I 111 § och 112 § i 1 lagförslaget i detta förslag föreskrivs dessutom om rätt att få information av andra myndigheter och av privata eller offentliga organisationer eller personer.

42 §. *Utplåning av personuppgifter ur registret för militärrättsvården.* Enligt 1 mom. utplånas uppgifter ur registret för militärrättsvården enligt följande: 1) 5 år efter det att brottmålet avgjordes i disciplinärt förfarande eller överfördes till åklagaren, om det grävsta misstänkta brottet i brottmålet kan leda till böter eller ett fängelsestraff på högst ett år, 2) 10 år efter det att brottmålet avgjordes i ett disciplinärt förfarande eller överfördes till åklagaren, om det grävsta misstänkta brottet i brottmålet kan leda till ett fängelsestraff på över ett och högst fem år, 3) tjugo år

efter att brottmålet avgjordes i ett disciplinärt förfarande eller överfördes till åklagaren, om det grövsta misstänkta brottet i brottmålet kan leda till fängelse i över fem år.

Enligt 2 mom. ska dock de uppgifter som avses i 1 mom. raderas tidigast ett år efter det att åtalsrätten för brottet har preskriberats.

Enligt 3 mom. ska uppgifterna i övriga brottmål än de som avses i 1 mom. raderas ett år efter det att åtalsrätten för det sista misstänkta brottet preskriberats, dock tidigast 5 år efter det att brottmålet registrerades.

Enligt 4 mom. får de i 1–3 mom. avsedda personuppgifter som anknyter till brottmål dock fortfarande bevaras, om de behövs med tanke på utredning eller övervakning eller av någon annan grundad anledning, eller för att trygga de rättigheter som den registrerade, någon annan part eller en person som hör till Försvarsmaktens personal har. Behovet av fortsatt bevarande av personuppgifterna ska bedömas minst vart femte år.

Man har noterat att förvaringstiderna för personuppgifter enligt den gällande 42 § är onödigt långa och att det inte finns behov av så långa förvaringstider. Den gällande lagens 42 § innehåller förvaringstider för både uppgifter om påföljder och förundersökning. Den föreslagna nya 42 § skapar klarhet i regleringen och är delvis likadan som 33 § i lagen om behandling av personuppgifter i polisens verksamhet (616/2019), där det föreskrivs om radering av personuppgifter som anknyter till brottmål.

44 a §. *Utplåning av personuppgifter ur registret för förhindrande och avslöjande av militära brott.* Det föreslås att en ny 44 a § fogas till lagen där det ska föreskrivas om utplåning av personuppgifter ur registret för förhindrande och avslöjande av militära brott. Enligt paragrafen ska personuppgifter i anknytning till förhindrande och avslöjande av militära brott raderas senast 10 år från det att den sista uppgiften om ett brott, brottslig verksamhet eller ett uppdrag infördes.

Personuppgifter som avses i 1 mom. får dock fortfarande bevaras, om de behövs med tanke på utredning eller övervakning eller av någon annan grundad anledning eller för att trygga de rättigheter som den registrerade, någon annan part eller en person som hör till Försvarsmaktens personal har. Behovet av fortsatt bevarande av personuppgifterna ska bedömas minst vart femte år. Förvaringstiderna för uppgifter motsvarar 35 § i lagen om behandling av personuppgifter i polisens verksamhet (616/2019) enligt vilken uppgifter ska raderas i regel 10 år från det att den sista uppgiften om ett brott, brottslig verksamhet eller ett uppdrag infördes.

7.4 Lagen om Gränsbevakningsväsendets förvaltning

31 §. *Tillämpning av bestämmelserna om militära brott.* I paragrafen föreslås ändringar som behövs på grund av de bestämmelser som föreslås i 1 lagförslaget i regeringens proposition.

Enligt 3 mom. tillämpas på förundersökning i militära rättegångsärenden och på militärdisciplinförfarandet vid Gränsbevakningsväsendet vad som föreskrivs i 1–10 kap., 175, 177–179 och 181 § i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten. Vad som i de nämnda paragraferna anges om Huvudstabens och Försvarsmaktens disciplinära förmäns uppgifter och befogenheter tillämpas vid Gränsbevakningsväsendet på dess stab och dess disciplinära förmän på samma sätt som tidigare.

Om åtgärder för förhindrande, avslöjande, utredning och överlämnande för åtalsprövning av brott som är Gränsbevakningsväsendets uppgift föreskrivs i lagen om brottsbekämpning inom

Gränsbevakningsväsendet, i gränsbevakningslagen och i lagen om behandling av personuppgifter vid Gränsbevakningsväsendet. Till den del inget annat föreskrivs i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet iaktas i ett brottmål som är Gränsbevakningsväsendets uppgift vad som föreskrivs i förundersökningslagen, tvångsmedelslagen och på annat håll i lag om förundersökning och tvångsmedel. På grund av det ovan nämnda behöver det inte hänvisas till den föreslagna avdelning III i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten där det finns bestämmelser om Huvudstabens uppgifter och befogenheter.

Vid Gränsbevakningsväsendet tillämpas avdelning I i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten som innehåller allmänna bestämmelser (1 kap. 1–3 §) och Allmänna principer som ska iaktas i brottsbekämpning vid Huvudstaben (2 kap. 4–7 §). Vid Gränsbevakningsväsendet tillämpas avdelning II i lagen som innehåller bestämmelser om förundersökning (3 kap.), tvångsmedel i ett disciplinärt förfarande (4 kap., 19–30 §), en disciplinär förmans befogenheter (5 kap., 31–34 §), avslutande av ett disciplinärende (6 kap., 35–44 §), påföljder i ett disciplinärt förfarande (7 kap., 45–51 §), ändringssökande (52–65 §) och verkställighet (9 kap., 66–82 §) samt bestämmelser som tillämpas under undantagsförhållanden och försvarstillstånd (10 kap.).

Dessutom ska vid gränsbevakningsväsendet tillämpas 14 kap. (uppgifter och befogenheter för en reservist som tjänstgör i enlighet med värnpliktslagen) bestämmelsen om en reservists befogenheter vid ett disciplinärt förfarande i 175 §, bestämmelsen om straffrättsligt tjänsteansvar i 177 § och bestämmelsen om skadestånd i 178 §.

Vid Gränsbevakningsväsendet ska del III i lagen, som innehåller bestämmelser om Huvudstabens uppgifter och befogenheter inte tillämpas. Vid Gränsbevakningsväsendet behöver således 176 § inte tillämpas. Av de paragrafer som gäller övervakning i 15 kap. ska vid gränsbevakningsväsendet tillämpas 179 § som gäller granskning av disciplinbeslut som utförs av kommandören för en försvarsgren och 181 § som gäller övervakning av utövningen av disciplinär makt. Granskning av disciplinbeslut som utförs av kommandören för en försvarsgren i 180 § ska inte tillämpas, eftersom det i 31 a § i lagen om Gränsbevakningsväsendets förvaltning finns en separat bestämmelse om staben för Gränsbevakningsväsendets skyldighet att granska förvaltningsenheternas militärdisciplinavgöranden minst en gång om året, vilket motsvarar den granskning som görs av kommandören för en försvarsgren.

Till paragrafen fogas enligt förslaget ett nytt 4 mom. där det föreskrivs om rätten för avdelningschefen eller biträdande avdelningschefen vid juridiska avdelningen vid staben för Gränsbevakningsväsendet att besluta om förrättande av förundersökning. Enligt 37 § 1 mom. i Statsrådets förordning om gränsbevakningsväsendet (651/2005) har de nämnda tjänstemännen denna rätt. Bestämmelsen ska överföras till lagen om Gränsbevakningsväsendets förvaltning och samtidigt preciseras på samma sätt som i 91 § 2 mom. som föreslås i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten att om förundersökningen har gjorts på initiativ av Gränsbevakningsväsendets stab eller polisen kan förundersökningsprotokollet sändas direkt till den behöriga åklagaren. I sådana fall träffas inget sådant avgörande som avses i 14 § i militära rättegångslagen. Gränsbevakningsväsendets stab eller polisen ska dock underrätta den behöriga disciplinära förmannen om att ärendet har sänts till åtalsprövning. Gränsbevakningsväsendets stab eller polisen kan dock enligt egen prövning sända förundersökningsprotokollet till den disciplinära förmannen som kan besluta om avgörandet av ärendet genom disciplinförfarande eller enligt 14 § i militära rättegångslagen.

Tidigare kunde endast den behöriga disciplinära förmannen besluta om förrättande av förundersökning. Den föreslagna ändringen om att sända ett ärende direkt till åklagaren när en undersökning inte har förrättats på en disciplinär förmans initiativ kompletterar en tidigare lagändring

(691/2021), där lagen ändrades så, att beslut om förrättande av förundersökning kan fattas också på initiativ av Huvudstaben (vid Gränsbevakningsväsendet av avdelningschefen eller biträdande avdelningschefen vid juridiska avdelningen vid Gränsbevakningsväsendets stab) eller polisen. Om den disciplinära förmannen inte har beslutat om förrättande av förundersökning är det inte ändamålsenligt att han eller hon beslutar om att sända beslutet till åklagare.

Det nuvarande 4 mom. överförs till att bli 5 mom., och där upphävs bemyndigandet för statsrådet att utfärda förordning om närmare föreskrifter om de tjänstemän som enligt 28 a § i den gällande lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten har rätt att inleda förundersökning. På det sätt som refereras ovan ska det föreskrivas om de tjänstemän som har rätt att inleda förundersökning vid Gränsbevakningsväsendet direkt i lag, och därför ska bemyndigandet att utfärda förordning upphävas. I de övriga bestämmelserna i momentet om befogenheterna att utfärda förordning ska paragrafnumren ändras enligt de nya motsvarande numren i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten. Dessutom föreslås att namnen Gränsbevakningsväsendet och Försvarsmakten skrivs med stor begynnelsebokstav enligt den nuvarande rekommendationen om rättskrivning.

7.5 Förundersökningslagen

10 kap.

Avslutande av förundersökning

2 §. *Avslutande av förundersökning* Enligt 1 mom. ska, efter det att förundersökningen blivit klar, saken överlämnas till åklagaren för åtalsprövning eller för utfärdande av ett föreläggande eller yrkande enligt lagen om föreläggande av böter och ordningsbot. Förundersökningsprotokollet i fråga om ett brott som ska utredas som militärt rättegångsärende ska utan dröjsmål sändas till militärmyndigheterna. Momentet föreslås bli ändrat så, att där ingår en hänvisning till 91 § i 1 lagförslaget och 31 § 3 mom. i 4 lagförslaget som följer: Efter det att förundersökningen blivit klar ska saken överlämnas till åklagaren för åtalsprövning eller för utfärdande av ett föreläggande eller yrkande enligt lagen om föreläggande av böter och ordningsbot. Förundersökningsprotokollet i fråga om ett brott som ska utredas som militärt rättegångsärende ska utan dröjsmål sändas till militärmyndigheterna, om inte något annat följer av 91 § i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten (/) eller i 31 § 4 mom. i lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning (577/2005).

Om motsvarande sak som föreskrivs för Gränsbevakningsväsendets del i 91 § i 1 lagförslaget ska föreskrivas i 31 § 4 mom. i 4 lagförslaget (om någon annan än en disciplinär förman förordnat förundersökning avgörs saken inte enligt 14 § i militära rättegångslagen, utan förundersökningen kan sändas direkt till den behöriga åklagaren). Eftersom 91 § i 1 lagförslaget inte ska tillämpas vid Gränsbevakningsväsendet behöver det föreskrivas separat om motsvarande förfarande i lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning. Militära brott inom Gränsbevakningsväsendet ska således beaktas på motsvarande sätt även i 10 kap. 2 § i förundersökningen.

7.6 Militära rättegångslagen

14 §. Om enligt 1 mom. ett brottmål som är ett militärt rättegångsärende inte handläggs i disciplinärt förfarande, ska kommandören för den truppavdelning som avses i 5 § 1 mom. efter avslutad förundersökning avgöra om förundersökningsmaterialet ska tillställas åklagaren för åtalsprövning. Momentet föreslås bli ändrat så, att där ingår en hänvisning till 91 § i 1 lagförslaget och 31 § 3 mom. i 4 lagförslaget som följer: Om ett brottmål som är ett militärt rättegångsärende inte handläggs i disciplinärt förfarande, ska kommandören för den truppavdelning som avses i

5 § 1 mom. efter avslutad förundersökning avgöra om förundersökningsmaterialet ska tillställas åklagaren för åtalsprövning, om inte något annat följer av 91 § i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarmakten (/) eller av 31 § 4 mom. i lagen om Gränsbevakningsväsendets förvaltning (577/2005).

Om motsvarande sak som föreskrivs i 91 § i 1 lagförslaget ska för Gränsbevakningsväsendets del föreskrivas i 31 § 4 mom. i 4 lagförslaget (om någon annan än en disciplinär förman förordnat förundersökning avgörs saken inte enligt 14 § i militära rättegångslagen, utan förundersökningen kan sändas direkt till den behöriga åklagaren). Eftersom 91 § i 1 lagförslaget inte ska tillämpas vid Gränsbevakningsväsendet behöver det föreskrivas separat om motsvarande förfarande i lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning. Militära brott inom Gränsbevakningsväsendet ska således beaktas på motsvarande sätt även i 14 § i militära rättegångslagen.

I 3 mom. föreslås motsvarande hänvisning till 91 § i 1 lagförslaget och till 31 § 4 mom. i 4 lagförslaget som följer: Vad som i 1 och 2 mom. föreskrivs om kommandör gäller även sådan förman som har till uppgift att övervaka utövningen av kommandörens disciplinära makt. Om ärendet gäller i 6 § avsedd krigsman som tjänstgör inom Försvarmakten, ska Huvudstaben träffa avgörandet, om inte något annat följer av 91 § i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarmakten eller av 31 § 4 mom. i lagen om Gränsbevakningsväsendets förvaltning.

7.7 Vägtrafiklag

184 §. *Undantag från skyldigheten att iaktta trafikregler, trafikanordningar och bestämmelser om användningen av fordon.* I 1 mom. 3 punkten görs enligt förslaget en ändring av teknisk natur så, att hänvisningen till den gällande lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarmakten ändras till att motsvara författningsnumret på den nya lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarmakten som föreslås i 1 lagförslaget i regeringens proposition. Dessutom föreslås att även de uppgifter som avses i 88 § i 1 lagförslaget beaktas. I regeringens proposition om en totalreform av vägtrafiklagen (RP 180/2017 rd) har bakgrunden till bestämmelsen i 184 § i vägtrafiklagen beskrivits på sidorna 281–284.

7.8 Lag om övervakning av underrättelseverksamheten

2 §. *Övervakning av underrättelseverksamheten, skyddspolisens övriga verksamhet och militärunderrättelsemyndigheternas förhindrande och avslöjande av brott samt övervakningsorgan.*

Med anledning av de ändringar som föreslås i paragrafen föreslås det att paragrafens rubrik ändras så att den motsvarar det innehåll som föreslås i paragrafen.

Paragrafens 1 mom. bevaras i sin nuvarande form.

Det föreslås att 2 mom. ändras så, att riksdagens underrättelsetillsynsutskott övervakar också den verksamhet som avses i 93 § i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarmakten. I den nämnda paragrafen ska det föreskrivas om militärunderrättelsemyndigheternas uppgift inom brottsbekämpning. I denna uppgift betonas hemliga metoder för inhämtande av information. Ändringen i 2 mom. kräver ändring av riksdagens arbetsordning.

Det föreslås att 3 mom. ändras så, att underrättelsetillsynsombudsmannen övervakar också den verksamhet som avses i 93 § i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarmakten.

Underrättelsetillsynsombudsmannen ska således inte övervaka användning av hemliga metoder för inhämtande av information vid andra militära myndigheter än vid de militära underrättelsemyndigheterna vid andra polisenheter än skyddspolisen eller vid Tullen eller vid Gränsbevakningsväsendet. Samma sak gäller övervakningen av de ovannämnda myndigheternas användning av hemliga tvångsmedel.

I nuläget har underrättelsetillsynsombudsmannens viktigaste uppgift som gäller övervakning av annan civil underrättelseinhämtning vid skyddspolisen i praktiken utgjorts av övervakning av i synnerhet användning av hemliga metoder för inhämtande av information samt särskilt av övervakning av gränssnittet mellan civil underrättelseinhämtning samt förhindrande och avslöjande av brott. Det är således motiverat att utöka underrättelsetillsynsombudsmannens övervakningsuppdrag till att täcka även de militära underrättelsemyndigheternas brottsbekämpning på samma sätt som för skyddspolisens del. I praktiken innebär det övervakning av användningen av de hemliga metoder för inhämtande av information som används i brottsbekämpning och övervakning av användningen av information som inhämtats genom dem.

De militära underrättelsemyndigheterna gör även egna säkerhetsutredningar inom Försvarsmakten och ger till exempel utlåtanden till andra myndigheter. Det är inte ändamålsenligt att utöka underrättelsetillsynsombudsmannens övervakningsuppdrag till dessa uppgifter.

7.9 Lagen om behandling av personuppgifter vid Gränsbevakningsväsendet

46 §. Radering av personuppgifter som behandlas inom militärrättsvården. I paragrafen föreslås ändringar som behövs på grund av de ändringar som föreslås i 42 § i lagen om behandling av personuppgifter inom Försvarsmakten.

Förvaringstiderna för personuppgifter enligt den gällande 46 § är onödigt långa och det finns inte behov av så långa förvaringstider. Den gällande lagens 46 § innehåller förvaringstider för både uppgifter om påföljder och förundersökning. Den föreslagna nya 46 § skapar klarhet i regleringen och är delvis likadan som 33 § i lagen om behandling av personuppgifter i polisens verksamhet (616/2019)), där det föreskrivs om radering av personuppgifter som anknyter till brottmål.

7.10 Lagen om behandling av personuppgifter vid Brottspåföljdsmyndigheten

3 §. Definitioner. En teknisk ändring ska göras i 3 *punkten* så, att hänvisningen i den till författning och paragraf ändras så att den motsvarar den nya lagen om lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten som föreslås. I punkten ska det hänvisas till 74 § 4 mom. i 1 lagförslaget.

7.11 Lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar

5 §. Tidpunkten för när de grundläggande uppgifterna om en rättegång blir offentliga. Det föreslås att 2 mom. ändras så det utökas med en hänvisning till 13 kap. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten.

Med beaktande av att användningen av flera hemliga metoder för inhämtande av information kräver tillstånd av domstol blir information om behandling av ett sådant ärende lätt offentlig innan målen med den hemliga metoden för inhämtande av information har uppnåtts, om det inte föreskrivs annorlunda om tidpunkten för när de grundläggande uppgifterna som gäller rättegången blir offentlig med avvikelse från vad som krävs i 4 § i lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar.

Den föreslagna ändringen behövs således för att de grundläggande uppgifterna om ett ärende som gäller en hemlig metod för inhämtande av information som avses i 13 kap. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten, där en person som är föremål för en metod för inhämtande av information inte behöver höras vid behandlingen av yrkande på metoden, blir offentliga först när den som är föremål för metoden för inhämtande av information senast ska meddelas om användningen av metoden.

12 §. En parts rätt att ta del av en handling. Det föreslås att 2 mom. 3 punkten ändras så, att en part inte har rätt att ta del av en handling i ett ärende som gäller en hemlig metod för inhämtande av information enligt 13 kap. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten i vilket den som är föremål för metoden inte behöver höras vid behandlingen av yrkandet på metoden. Dessa ärenden avgränsar tidsmässigt partens rätt att få information tills ärendena blir offentliga enligt 16 § 4 mom. i lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar.

16 §. Offentligheten i tvångsmedelsärenden. Det föreslås att 4 mom. ändras så, att det utökas med en hänvisning till 13 kap. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten. Då ska ett ärende som gäller en metod för hemligt inhämtande av information, där den person som är föremål för metoden inte behöver höras vid behandlingen av yrkandet på metoden, handläggas och avgörandet avkunnas utan att allmänheten är närvarande. Dessutom ska den rättegångshandling som innehåller avgörandet samt övriga rättegångshandlingar bli offentliga när den som är föremål för metoden senast ska underrättas om att metoden använts.

Vid användning av hemliga metoder för inhämtande av information är det frågan om ärenden som avgörs utan att höra den person som är föremål för dem. Därför är det nödvändigt att inte heller allmänheten har tillträde till eventuella sessioner som gäller ärendet eller att få information om avgöranden som givits under sessionerna och de handlingar som innehåller avgörandena. Den handling som innehåller avgörandet och övriga rättegångshandlingar blir offentliga när det senast ska meddelas om användning av en metod för underrättelseinhämtning till föremålet för den. Domstolen har enligt momentet prövningsrätt att tidigarelägga tidpunkten för när rättegångshandlingarna blir offentliga.

8 Bestämmelser på lägre nivå än lag

Det föreslås att den gällande lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten upphävs. Då upphävs också statsrådets förordning om verkställighetshandlingar, meddelanden och gottgörelser i samband med militärdisciplinstraff (285/2014) som utfärdats med stöd av det bemyndigande att utfärda förordning som finns i den lagen.

Med stöd av lagförslag 1 utfärdas närmare bestämmelser genom *förordning av statsrådet* om

- 1) beloppet av gottgörelse med stöd av 65 § 3 mom.,
- 2) beloppet av gottgörelse med stöd av 87 § 2 mom.,
- 3) maktmedels- och skyddsredskap för sådana tjänstemän vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag med stöd av 109 § 1 mom.,
- 4) ordnande av skydd, den tjänsteman som ansvarar för skyddet och samarbetet med de personuppgiftsansvariga med stöd av 150 § 4 mom.,
- 5) protokollets innehåll med stöd av 163 § 2 mom.

Dessutom får närmare bestämmelser utfärdas genom *förordning av statsrådet* om

- 1) ordnandet av samarbetet mellan Huvudstaben och andra myndigheter samt om de aktörer som deltar i samarbetet och om deras uppgifter med stöd av 186 § 5 mom.,
- 2) ordnandet av övervakningen och om de utredningar som ska ges inom försvarsförvaltningen med stöd av 183 § 4 mom.

Med stöd av lagförslag 1 utfärdas närmare bestämmelser genom *förordning av försvarsministeriet* om

- 1) de i 94 och 95 § avsedda tjänstemännens tjänstemärke med stöd av 96 § 1 mom.,
- 2) utbildning i användningen av maktmedel, träning i och uppföljning av användningen av maktmedel, förvaring av maktmedelsredskap och övervakning av användningen av maktmedel för tjänstemän vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag med stöd av 109 § 2 mom.

9 Ikraftträdande

Det föreslås att lagarna träder i kraft den 1 januari 2025.

10 Verkställighet och uppföljning

De nya självständiga befogenheter att använda hemliga metoder för inhämtande av information som föreslås i 13 kap. i lagförslag 1 ska beaktas till exempel vid planeringen av den interna laglighetskontrollen.

Huvudstaben följer särskilt den praktiska tillämpningen av följande bestämmelser i lagförslag 1:

- 90 §: Annan förundersökning som görs av Huvudstaben
- 187 §: Åtgärder inom en annan brottsbekämpningsmyndighets uppgiftsområde
- 188 §: Överföring av ett brottsbekämpningsuppdrag till polisen

Dessutom följer försvarsministeriet upp verkställigheten av lagarna vid sin vanliga uppföljning av hur lagarna fungerar i samarbete med de behöriga myndigheterna.

11 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

11.1 Allmänna utgångspunkter

Enligt 2 § 3 mom. i grundlagen ska all utövning av offentlig makt bygga på lag och i all offentlig verksamhet ska lag noggrant iakttas. Enligt 80 § 1 mom. i grundlagen ska bestämmelser om grunderna för individens rättigheter och skyldigheter utfärdas genom lag. I propositionen har man strävat efter att bestämmelserna om befogenheterna för brottsbekämpning för Försvarsmaktens Huvudstab samt för Försvarsmaktens militärdisciplinförfarande ska vara heltäckande och exakta. I propositionen finns lagstiftningsändringar som ger Försvarsmakten nya befogenheter som avser individen eller som begränsar individens rättigheter eller genom vilka redan existerande befogenheter utökas eller individens rättigheter eller handlingsfrihet begränsas i något annat avseende och de är de mest väsentliga med tanke på grundlagen.

Tillåten inskränkning av grundläggande fri- och rättigheter ska bedömas, förutom utifrån lagförbehåll som an knyter till enskilda bestämmelser om de grundläggande fri- och rättigheterna, också utifrån allmänna villkor för inskränkningar av de grundläggande fri- och rättigheterna (GrUB 25/1994 rd). Som allmänna villkor för inskränkningar gäller framför allt att dessa ska konstitueras genom en lag, vara noga avgränsade och exakt definierade, att grunderna för inskränkningar är acceptabla, att kravet på proportionalitet uppfylls, att rättsskyddsarrangemangen är adekvata och att inskränkningarna inte står i strid med Finlands internationella förpliktelser när det gäller de mänskliga rättigheterna (GrUU 5/1999 rd).

Enligt grundlagsutskottet (GrUB 4/2009 rd) är skyldigheten att försvara landet enligt 127 § 1 mom. i grundlagen i sig en godtagbar grund för att begränsa de värnpliktigas grundläggande fri- och rättigheter. Men inskränkningar i värnpliktigas och andra militärpersoners grundläggande fri- och rättigheter ska i regel ändå bedömas mot de allmänna villkoren, och i förekommande fall mot de särskilda villkoren, för att begränsa dessa rättigheter (RP 309/1993 rd, s. 26). Utom att begränsningarna ska vara godtagbara måste de vara noggrant avgränsade och proportionella samt – på samma sätt som när det handlar om att begränsa de grundläggande fri- och rättigheterna för dem som är intagna i anstalt (se till exempel GrUU 20/2005 rd, s. 2/I, GrUU 21/2006 rd, s. 2/II, GrUU 58/2006 rd, s. 3/I) – tillgodose de värnpliktigas rättsskydd (se GrUU 9/2007 rd, s. 2).

11.2 Tvångsmedel i ett disciplinärt förfarande

I bestämmelserna om tvångsmedel i ett disciplinärt förfarande (4 kap.) i lagförslag 1 föreslås inga ändringar jämfört med bestämmelserna i den gällande lagen. Dessa bestämmelser har införts under grundlagsutskottets medverkan (GrUU 27/2013 rd).

11.3 Huvudstabens allmänna befogenheter vid brottsbekämpning

I den gällande lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten finns det inga bestämmelser om användning av maktmedel eller allmänna befogenheter i fråga om de tjänstemän vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag, utan i lagen hänvisas endast till annan lagstiftning. I lagförslag 1 föreskrivs det för Försvarsmakten om nya befogenheter som avser individen eller som begränsar individens rättigheter (12 kap.) och dessa utgör betydande förslag med tanke på grundlagen.

De behörighetsbestämmelser som föreslås i lagförslag 1 ger de tjänstemän vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag rätt att utöva offentlig makt och ingripa i grundläggande fri- och rättigheter i vissa situationer med samma syfte som polisen har rätt att ingripa i dessa enligt polislagen och gränsbevakningsmännen enligt gränsbevakningslagen.

Vid bedömningen av bestämmelserna om Huvudstabens allmänna befogenheter vid brottsbekämpning i 12 kap. i förslaget är i synnerhet följande bestämmelser i grundlagen av betydelse: bestämmelsen om rätten till personlig frihet och integritet i 7 §, bestämmelsen om rörelsefrihet i 9 §, bestämmelsen om skydd för privatlivet i 10 § och bestämmelsen om egendomsskydd i 15 §.

I 100 § i lagförslag 1 föreskrivs det att en tjänsteman vid Huvudstaben som utför ett brottsbekämpningsuppdrag har rätt att spärra av, stänga eller utrymma platser och områden som är i allmänt bruk och rätt att förbjuda eller begränsa vistelse eller trafik på ett område som avses ovan, om det behövs för att trygga förhindrandet eller avslöjandet av ett brott. Befogenheten innebär en tillfällig inskränkning av rörelsefriheten enligt 9 § i grundlagen. Bestämmelsen kan

motiveras med att den tryggar förhindrande eller avslöjande av brott samt avvärjer fara för utomstående och samhället. I 2 mom. i bestämmelsen uppmärksammas också att kravet på proportionalitet uppfylls, eftersom det föreskrivs att ett område som omfattas av hemfrid eller ofentlig frid får spärras av eller utrymmas, om det är nödvändigt för att avvärja en fara som omedelbart hotar liv eller hälsa och om de som finns på området inte annars kan skyddas.

Bestämmelser om säkerhetsvisitationer, verkställandet av dem och hantering av omhändertagen egendom finns i 101–103 § i lagförslaget. Så som riksdagens grundlagsutskott har konstaterat innebär en säkerhetsvisitation att man ingriper i den personliga integriteten. Visitationen hör samman med tillgodoseendet av den personliga säkerheten. Kravet på proportionalitet ska beaktas i fråga om säkerhetsvisitationer. Till den del det handlar om att ta ifrån någon föremål och ämnen, har säkerhetsvisitationen också kopplingar till bestämmelsen om egendomsskydd i 15 § i grundlagen (GrUU 8/1994 rd och GrUU 11/2005 rd). Att säkerheten i arbetet tryggas för de tjänstemän vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag och att deras liv och hälsa därigenom tryggas kan an-ses vara ett godtagbart skäl för att införa bestämmelser om säkerhetsvisitationer.

Bestämmelser om användning av maktmedel finns i 104 och 105 § i lagförslag 1 samt om maktmedels- och skyddsredskap i 106 §. Bestämmelser om användning av skjutvapen finns i 107 § och om användning av fängsel i 108 §. Genom användningen av maktmedel och maktmedelsredskap kan man ingripa i den personliga integriteten som skyddas i 7 § i grundlagen. Å andra sidan strävar man med användningen av maktmedel också efter att trygga denna rätt. På lagnivå ska det finnas tillräckligt exakta bestämmelser om rätten att använda maktmedel och maktmedelsredskap. Kravet på bestämmelser i lag innebär bland annat att det i lagen ska föreskrivas om vem som har rätt att använda maktmedel, i vilka situationer och under vilka förutsättningar maktmedlen får användas samt vilka maktmedelsredskap som får eller inte får användas.

Upprätthållandet av allmän ordning och säkerhet har i lagstiftningen anförtrots polisen. Premissen är den att rätten att använda maktmedel i lagstiftningen endast ges till tjänste-innehavare som fått lämplig utbildning, det vill säga poliser och personer i vissa andra sådana myndigheters tjänst som upprätthåller allmän ordning och säkerhet. Andra än de tjänsteinnehavare som nämns ovan kan ges rätt att använda maktmedel endast i mer begränsad omfattning. Utgångspunkten är att polisens uppgifter och befogenheter ges till andra myndigheter endast i undantagsfall och på särskilda grunder. Det har dock ansetts att befogenheter att använda maktmedel får ges till privata aktörer inom ramen för kraven för inskränkning av de grundläggande fri- och rättigheterna och 124 § i grundlagen. Grundlagsutskottet har i tidigare utlåtanden påpekat att ett likadant lagfäst bemyndigande för andra myndigheter att göra intrång i de grundläggande fri- och rättigheterna som det som polisen har inte utan vidare är förenligt med det nödvändighetskrav som ingår i för-utsättningarna (se GrUU 10/2016 rd, s. 3, GrUU 49/2014 rd, s. 2/I, GrUU 37/2002 rd, s. 1—2 och GrUU 2/1996 rd, s. 3/I).

Bestämmelser om användningen av maktmedel är inget nytt för Försvarmakten. I 23 § i lagen om försvarmakten ingår rätt till användning av maktmedel för en militärperson i vakt- eller jourtjänst eller en säkerhetsman som utför säkerhetsuppgifter. Det bör noteras att Huvudstabens brottsbekämpningsuppdrag inte är detsamma som en militärpersons vakt- eller jourtjänst eller en säkerhetsmans säkerhetsuppgifter. Därför vore det märkligt att till exempel de tjänstemän som sköter uppgifterna under undantagsförhållanden ska ha rätt att använda militära maktmedel och vid behov ett personligt skjutvapen som överlåtits till dem, men i brottsbekämpningsuppdrag inte något personligt maktmedelsredskap alls.

De tjänstemän vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag bör vid behov ha rätt att använda maktmedel i sina tjänsteuppdrag. Detta förutsätter dock att rättigheterna har formulerats tydligt och på rätt sätt i lagen och att de också innehåller verksamhet som sker under tjänsteansvar i nödvärnssituationer.

De föreslagna bestämmelserna om användningen av maktmedel kan dock motiveras med att de tryggar förhindrande eller avslöjande av brott och tryggar säkerheten i arbetet för de tjänstemän vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag och därigenom skyddar deras liv och hälsa. Dessutom kan man med hjälp av bestämmelserna avvärja fara för utomstående och samhället. På detta sätt försöker man med hjälp av bestämmelserna trygga rätten till liv och till personlig frihet, integritet och trygghet som det föreskrivs om i 7 § 1 mom. i grundlagen.

Det bör också noteras att Försvarsmakten är en myndighet som upprätthåller säkerheten. I de föreslagna bestämmelserna ska också kravet på proportionalitet beaktas, eftersom man vid bedömningen av om maktmedel är godtagbara också måste beakta hur viktigt och brådskande tjänsteuppdraget är, hur farligt motståndet är, tillgängliga maktmedel och andra omständigheter som påverkar helhetsbedömningen av situationen. Om det är nödvändigt att använda maktmedel ska de endast användas i en sådan omfattning och så länge som det nödvändigtvis krävs för utförandet av det lagstadgade tjänsteuppdraget (principen om lindrigaste medel). En förutsättning för användningen av maktmedel är att övriga åtgärder – i första hand anvisningar, råd, uppmaningar eller befällningar – har visat sig vara otillräckliga. Dessutom ska användningen av maktmedel ske så att ingen or-sakas större skada eller olägenhet än vad som är nödvändigt och det får inte ingripas i någons rättigheter i större utsträckning än vad som behövs för att uppgiften ska kunna utföras (principen om minsta olägenhet).

Skjutvapen får till exempel användas endast när det är fråga om att stoppa en persons verksamhet som orsakar direkt och allvarlig fara för någon annans liv eller hälsa och det inte finns något lindrigare sätt att stoppa verksamheten.

I propositionen har man strävat efter att bestämmelserna om de allmänna befogenheterna för de tjänstemän som sköter brottsbekämpningsuppdrag vid Huvudstaben ska vara noggrant avgränsade och exakta. Även kontrollen av att verksamheten följer lagen har ägnats uppmärksamhet. Dessutom föreslås det att det ska föreskrivas på lagnivå om de allmänna principer som ska följas i brottsbekämpningen inom Försvarsmakten, det vill säga respekt för de grundläggande rättigheterna och de mänskliga rättigheterna, proportionalitetsprincipen, principen om minsta olägenhet, principen om ändamålsbundenhet och förbud mot diskriminerande brottsbekämpningsåtgärder, och dessa principer ska naturligtvis följas också när allmänna befogenheter för brottsbekämpning utövas.

I 111 § i lagförslag 1 föreskrivs om Huvudstabens rätt att oberoende av sekretessbestämmelserna och avgiftsfritt av en myndighet samt av en sammanslutning och person som har anförtrots en offentlig uppgift få de uppgifter och handlingar som är nödvändiga för att brottsbekämpningsuppdrag vid Huvudstaben ska kunna utföras, om inte lämnande av sådan information eller handlingar till Huvudstaben eller användning av informationen som bevis har förbjudits eller begränsats i lag.

Dessutom föreskrivs det i den föreslagna 112 § om Huvudstabens rätt att av en privat eller offentlig sammanslutning eller person få information som är nödvändig för förhindrande, avslöjande och utredning av brott även om sammanslutningens medlemmar, revisorer, verkställande direktör, styrelsemedlemmar eller arbetstagare är bundna av före-tags-, bank- eller försäkringshemlighet. Dessutom ska Huvudstaben ha rätt att av kommunikationsförmedlare och

sammanslutningsabonnenter få kontaktuppgifter för teleadresser som inte är upptagna i en offentlig katalog eller information som specificerar en teleadress eller teleterminalutrustning, om informationen behövs i ett enskilt fall för utförandet av ett brottsbekämpningsuppdrag vid Huvudstaben. Huvudstaben har motsvarande rätt att få information om utdelningsadresser av en sammanslutning som bedriver postverksamhet.

Bestämmelserna är av betydelse särskilt med tanke på 10 § i grundlagen. Utifrån skyddet för privatliv och personuppgifter enligt 10 § 1 mom. i grundlagen har grundlagsutskottet bedömt bestämmelserna om myndigheternas rätt att få och skyldighet att lämna ut uppgifter trots sekretess och då noterat bland annat vad och vem rätten att få uppgifter gäller och hur rätten är kopplad till nödvändighetskriteriet. Om innehållet i bestämmelsen inte anges i form av en uttömmande förteckning, ska det i lagstiftningen ingå ett krav på att "uppgifterna är nödvändiga" för ett visst syfte (till exempel GrUU 38/2016 rd). Utskottet har också ansett att rätten till information, som går före sekretessbestämmelserna, i sista hand går ut på att den myndighet som är berättigad till informationen i och med sina egna behov åsidosätter de grunder och intressen som är skyddade med hjälp av den sekretess som gäller myndigheten som innehar informationen. Ju mer generella bestämmelserna om rätt till information är, desto större är risken att sådana intressen kan åsidosättas per automatik. Ju fullständigare bestämmelserna kopplar rätten till information till materiella villkor, desto mer sannolikt är det att begäran om information måste motiveras. Då kan också den som lämnar ut informationen bedöma begäran med avseende på de lagliga villkoren för utlämnandet (GrUU 17/2016 rd).

Enligt de föreslagna bestämmelserna är Huvudstabens rätt att få uppgifter möjlig för att förhindra, avslöja och utreda brott. Även om bestämmelserna om rätten att få uppgifter begränsar skyddet för privatlivet i 10 § i grundlagen, kan man anse att det finns en god-tagbar grund för rätten att få uppgifter, det vill säga att förhindra, avslöja eller utreda brott. Med hjälp av bestämmelserna skyddas således bland annat genomförandet av bestämmelsen i 7 § 1 mom. i grundlagen enligt vilken alla har rätt till liv och till personlig frihet, integritet och trygghet. I de bestämmelser om rätten att få uppgifter som föreslås i 111 och 112 § har dessutom beaktats det krav som grundlagsutskottet ställt i sin utlåtandep Praxis om att uppgifterna ska vara nödvändiga när det uppgiftsinnehåll som rätten att få uppgifter omfattar inte anges i form av en uttömmande förteckning i bestämmelsen.

11.4 Hemliga metoder för inhämtande av information

I lagförslag 1 i regeringspropositionen föreslås att den myndighet vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag ska ha kompetens att självständigt använda alla de hemliga metoder för inhämtande av information som den behöver (13 kap.). Avsikten är att befogenheterna i kapitlet ska användas i den nya uppgift att förhindra militära brott som föreslås i 88 § i lagen och i uppgiften att förhindra och avslöja brott i 93 § (86 § i den gällande lagen). Befogenheterna kommer dock att avgränsas så att befogenheterna för uppgifter i enlighet med 88 § inte föreslås bli lika omfattande som för uppgifter i enlighet med 93 §. Hemliga metoder för inhämtande av information får användas begränsat endast vid förhindrandet av militära brott i enlighet med 88 §. De får inte alls användas för att avslöja militära brott på samma sätt som vid Tullen och Gränsbevakningsväsendet

I 13 kap. som gäller hemliga metoder för inhämtande av information föreslås flera bestämmelser som är av betydelse med tanke på de grundläggande fri- och rättigheterna och de är nya i jämförelse med den gällande lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten. De föreslagna bestämmelserna innebär ett ingripande i grundlagens 10 §, enligt vilken vars och ens privatliv, heder och hemfrid är tryggade och brev- och telefonhemligheten samt hemligheten i fråga om andra förtroliga meddelanden är okränkbar. I de föreslagna bestämmelserna

i kapitlet har man dock beaktat bestämmelsen om rättsskydd i 21 § i grundlagen och rätten till skydd för privatlivet i artikel 8 i Europakonventionen och i artikel 17 i FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter samt skyddet för personuppgifter och hemligheten i fråga om förtroliga meddelanden som ingår i skyddet för privatlivet.

Europadomstolen har i sin rättspraxis (särskilt Weber och Saravia mot Tyskland, 29.6.2006, punkt 95, Liberty m.fl. mot Förenade kungariket, 1.10.2008, punkt 59—60, Sacharov mot Ryssland, 4.12.2015, punkt 229—230 och Szabó och Vissy mot Ungern, 12.1.2016, punkt 89) framhållit bland annat vikten av exakta och förutsägbara lagfästa definitioner av befogenhetsgrunder, strikt tolkning av nödvändighetskriteriet, objektiva grunder för rätten att erhålla data, förhands-tillsyn utförd av domstol eller ett oberoende förvaltningsorgan, oberoende efterhandstillsyn och tillgång till rättsskydd genom domstol.

Exakta och förutsägbara lagfästa definitioner av befogenhetsgrunderna innebär enligt grundlagsutskottets uppfattning ett krav på exakta och noga avgränsade bestämmelser i lag. Rättsverkningarna av regleringen måste vara förutsägbara. Den enskilde måste, vid behov genom rättsligt bistånd, kunna förutsäga vilka följder en lag kan leda till för honom eller henne (GrUU 36/2018 rd).

Enligt 10 § i grundlagen är vars och ens privatliv, heder och hemfrid tryggade, och närmare bestämmelser om skydd för personuppgifter utfärdas genom lag. Brev- och telefonhemligheten samt hemligheten i fråga om andra förtroliga meddelanden är okränkbar. Genom lag kan för att utreda brott föreskrivas om sådana åtgärder som sträcker sig till att omfatta hemfriden och sådana begränsningar i meddelandehemligheten som är nödvändiga vid utredning av brott som till exempel äventyrar individens eller samhällets säkerhet eller hemfriden, vid rättegång, vid säkerhetskontroll och under frihetsberövande samt för att inhämta information om militär verksamhet eller sådan annan verksamhet som allvarligt hotar den nationella säkerheten.

Den materiella regleringen som gäller förhindrande och avslöjande av brott i den gällande lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten har i synnerhet med avseende på hemliga metoder för inhämtande av information och andra beslut med anknytning till dem i huvudsak främst realiserats med hjälp av bestämmelser som hänvisar till 5 kap. i polislagen. I lagförslaget har man frångått hänvisningsbestämmelser i den nya 88 § när det gäller uppgiften att förhindra och avslöja militära brott och i 93 § när det gäller uppgiften att förhindra och avslöja brott och paragraferna har formulerats så att de innehållsmässigt är direkt tillämpbara vid den myndighet vid Huvud-staben som sköter brottsbekämpningsuppdrag.

Enligt 117 § i lagförslaget får hemliga metoder för inhämtande av information användas i Huvudstabens i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag för att avslöja endast följande brott: 1) äventyrande av Finlands suveränitet, 2) krigsanstiftan, 3) landsförräderi och grovt landsförräderi, 4) spioneri och grovt spioneri, 5) röjande av statshemlighet samt 6) olovlig underrättelseverksamhet. Således ska det vara möjligt att använda hemliga metoder för inhämtande av information endast för att avslöja allvarliga brott och därmed ligger också ett viktigt samhälleligt intresse att avslöja sådana brott till grund för begränsningarna av grundläggande fri- och rättigheter.

För förhindrande av brott har det i lagen inte tagits in någon motsvarande kategorisk förteckning över brott. I fråga om 10 § i grundlagen har grundlagsutskottet uppmärksammat att det i praktiken inte är möjligt att dra en exakt gräns enligt gärningsögonblicket. Många brott är av sådan typ att det inte är möjligt att utreda dem, om det över huvud taget inte uppdragas att ett brott har begåtts, vilket i sin tur kan kräva att man på förhand bereder sig för att ett brott kommer att begås. Utskottet har ansett att utredning av brott också omfattar åtgärder som vidtas med

anledning av en konkret, specificerad misstanke om brott, även om brottet ännu inte har hunnit begås. Utskottet har funnit det viktigt att förutsättningen för att en åtgärd ska tillåtas i konstitutionellt hänseende, i detta fall en konkret, specificerad misstanke om brott, klart ska framgå av en bestämmelse. Grundlagsutskottets synpunkter har särskilt stor betydelse när de befogenheter som är förknippade med förhindrande av ett brott bedöms (GrUU 2/1996 rd, 5/1999 rd, 37/2002 rd och 11/2005 rd). Grundlagsutskottet har i sitt betänkande 4/2018 rd konstaterat att ovan nämnda tolkning av utredningen av brott inte är oklar, utan tolkningen är etablerad.

I de metods specifika förutsättningarna i 13 kap. i förslaget har grundlagsutskottets ställningstagande beaktats. En förutsättning för hemliga metoder för inhämtande av information är alltid en specificerad misstanke om brott, förutom när det gäller verksamheten med informationskällor. Att lagstiftningen om hemliga metoder för inhämtande av information och om hemliga tvångsmedel ska vara konsekvent och tydlig hör samman med skyddet av de grundläggande fri- och rättigheterna.

I fråga om granskningen av skyddet av de grundläggande fri- och rättigheterna bör noteras att de allmänna förutsättningarna för användningen av hemliga metoder för inhämtande av information har samlats i 114 § i lagförslaget och de upprepas inte i samband med de särskilda förutsättningarna för de olika åtgärderna. Enligt 1 mom. är en allmän förutsättning för användning av en hemlig metod för inhämtande av information att man med den metoden kan antas få information som behövs för förhindrande eller avslöjande av brott. I 2 mom. föreskrivs att utöver vad som nedan föreskrivs om särskilda förutsättningar för användning av hemliga metoder för inhämtande av information får teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, systematisk observation, teknisk avlyssning, optisk observation, teknisk spårning av en person, teknisk observation av utrustning, täckoperationer och styrd användning av informationskällor användas bara om de kan antas vara av synnerlig vikt för förhindrande eller avslöjande av ett brott. Det föreskrivs alltid om de särskilda förutsättningarna specifikt för varje befogenhet. För täckoperationer förutsätts dessutom att metoden är nödvändig för att ett brott ska kunna förhindras eller avslöjas. Enligt bestämmelsen förutsätter användningen av vissa hemliga metoder för inhämtande av information att det ska finnas ett vägande samhälleligt behov för användningen av metoderna, det vill säga att metoderna kan antas vara av synnerlig vikt för förhindrande eller avslöjande av ett brott.

I samband med användningen av hemliga metoder för inhämtande av information iaktas naturligtvis också de i 2 kap. i lagförslag 1 föreslagna allmänna principer som ska iaktas i brottsbekämpning vid Huvudstaben.

Förslagen till bestämmelser om hemliga metoder för inhämtande av information har utarbetats med beaktande av de särdrag som hör till Försvarmaktens försvar så att de motsvarar bestämmelserna om andra brottsbekämpande myndigheters hemliga metoder för inhämtande av information som införts genom medverkan från grundlagsutskottet (till exempel GrUU 5/1999 rd, GrUU 67/2010 rd, GrUU 36/2017 rd). Även om andra brottsbekämpningsmyndigheter i lag har fått rätt att använda hemliga metoder för inhämtande av information, måste man dock i fråga om förutsättningarna för att begränsa de grundläggande fri- och rättigheterna separat bedöma om begränsningen är godtagbar och proportionell med avseende på varje myndighet som ska ta i bruk en metod, i det här fallet Huvudstaben.

Inhämtande av information ur telenät

I 118 § i lagförslaget finns bestämmelser om teleavlyssning och dess förutsättningar, i 119 § om inhämtande av information i stället för teleavlyssning, i 121 § om teleövervakning och dess förutsättningar, i 122 § om teleövervakning med samtycke av den som innehar en teleadress

eller teleterminalutrustning och i 124 § om inhämtande av basstationsuppgifter. De föreslagna befogenheterna ingriper särskilt i hemligheten i fråga om förtroliga meddelanden i 10 § i grundlagen. Enligt 10 § 4 mom. i grundlagen kan genom lag dock föreskrivas om sådana begränsningar i meddelandehemligheten som är nödvändiga vid utredning av brott som äventyrar individens eller samhällets säkerhet eller hemfriden, vid rättegång, vid säkerhetskontroll och under frihetsberövande samt för att inhämta information om militär verksamhet eller sådan annan verksamhet som allvarligt hotar den nationella säkerheten.

Inhämtande av information genom teleavlyssning eller inhämtande av information i stället för teleavlyssning kommer enligt förslaget på fråga endast när det handlar om att förhindra ytterst allvarliga brott. En förutsättning för teleövervakning och inhämtande av basstationsuppgifter är att personen i fråga på grund av sina yttranden eller hotelser, sitt uppträdande eller av andra orsaker med fog kan antas göra sig skyldig till ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år, ett brott som begåtts med användning av en teleadress eller teleterminalutrustning och för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år eller olovligt brukande som riktat sig mot ett automatiskt databehandlingssystem och som begåtts med användning av en tele-adress eller teleterminalutrustning.

I 122 § föreslås bestämmelser om teleövervakning med samtycke av den som innehar en teleadress eller teleterminalutrustning. I 2 mom. föreslås att förundersökningsmyndigheten utan en persons samtycke ska få rikta teleövervakning mot en teleadress eller teleterminalutrustning som personen innehar, om personens hälsotillstånd har försämrats så att personen är oförmögen att ge sitt samtycke enligt 1 mom. En förutsättning är dessutom att detta ska anses nödvändigt med beaktande av sakens brådskande natur och övriga omständigheter som inverkar på saken. Genom bestämmelsen ingriper man i hemligheten i fråga om förtroliga meddelanden och skyddet för privatlivet.

Bestämmelsen får dock tillämpas endast vid förhindrande av sådana brott i 93 § 1 mom. som anknyter till underrättelseverksamhet som riktar sig mot Finland på det militära försvarets område och till sådan verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret, det vill säga allvarliga brott. Dessutom är bestämmelsen noggrant avgränsad endast till sådana brådskande situationer där det är nödvändigt att utöva befogenheten.

En domstol ska enligt förslaget alltid fatta beslut om teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning och teleövervakning. Domstolen beslutar också om teleövervakning med samtycke av den som innehar en teleadress eller teleterminalutrustning när någon på grund av sina yttranden eller sitt uppträdande i övrigt med fog kan antas göra sig skyldig till ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år eller ett annat brott som begås genom användning av en teleadress eller teleterminalutrustning. Också beslut om inhämtande av basstationsuppgifter ska fattas av en domstol.

De föreslagna bestämmelserna om inhämtande av information ur telenät kan betraktas som godtagbara med beaktande av att bestämmelserna om myndighetsbefogenheterna är heltäckande och exakta, att det finns ett betydande samhälleligt intresse att utreda allvarliga brott och att rättssäkerhetssystemet är uppbyggt kring avgöranden av domstol.

Systematisk observation, förtäckt inhämtande av information och teknisk observation

Med observation avses iakttagande av en viss person i hemlighet i syfte att inhämta information. Vid observation får en kamera eller någon annan motsvarande teknisk anordning trots vad som föreskrivs i 24 kap. 6 § i strafflagen användas för att göra eller uppta visuella iakttagelser. Med

systematisk observation avses annan än kortvarig observation av en person som med fog kan antas göra sig skyldig till ett brott.

Det föreslås att en förutsättning för att befogenheten ska få användas är att det finns en grundad anledning att misstänka att den som observeras gör sig skyldig till ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år, eller till stöld eller häleri. Observation eller systematisk observation får inte riktas mot utrymmen som används för stadigvarande boende. Tekniska anordningar får inte användas vid observation eller systematisk observation riktad mot hemfridskyddade platser enligt 24 kap. 11 § i strafflagen.

Förtäckt inhämtande av information är en helt ny metod när det gäller uppgiften att förhindra militära brott i 88 § i lagförslag 1. I uppgifterna i 93 § i lagförslaget förblir nuläget oförändrat. Användningen av förtäckt inhämtande av information ska vara kopplat till brott av en viss allvarlighetsgrad. Enligt lagförslaget får förtäckt inhämtande av information användas för att förhindra brott, om det på grund av en persons yttranden eller uppträdande i övrigt med fog finns anledning att anta att denne kommer att göra sig skyldig till 1) ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år, 2) stöld eller häleri som hänför sig till planmässig, organiserad, yrkesmässig, fortsatt eller upprepad brottslig verksamhet. Förtäckt inhämtande av information är inte tillåtet i bostäder ens med bostadsinnehavarens medverkan. Även i fråga om förtäckt inhämtande av information är bestämmelserna exakta och noggrant avgränsade. Vid förtäckt inhämtande av information ingriper man inte lika djupt i skyddet för privatlivet som vid täckoperationer.

Det föreslås att en förutsättning för teknisk avlyssning och optisk observation ska vara att personen i fråga på grund av sina yttranden eller hotelser, sitt uppträdande eller annars med fog kan antas göra sig skyldig till ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år. Teknisk avlyssning och optisk observation föreslås således vara kopplade endast till att förhindra relativt allvarliga brott. Teknisk avlyssning eller optisk observation får inte riktas mot ett utrymme som används för stadigvarande boende som utgör kärnan i hemfridskyddet.

I 130 § 5 mom. och 132 § 5 mom. i lagförslag 1 föreslås bestämmelser om att en myndighet vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag har rätt att utföra teknisk avlyssning och optisk observation också i utrymmen som används för stadigvarande boende, om det är nödvändigt för att åtgärden tryggt ska kunna utföras och sådan överhängande fara avvägras som hotar den tjänstemans liv eller hälsa som vidtar åtgärden, den persons liv eller hälsa som ska gripas eller en annan persons liv eller hälsa. I bestämmelserna avsedd teknisk avlyssning eller optisk observation kan komma på fråga om man till exempel behöver säkerställa om det är säkert att ta sig in i en lokal för att utföra en enskild installationsåtgärd eller om en lokal till exempel är tom (så kallad stormningsobservationssituation).

Grundlagsutskottet har vid behandlingen av regeringens proposition med förslag till lag om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet och till vissa lagar som har samband med den (RP 41/2017 rd) konstaterat att den begränsning inklusive stormningsobservation som föreslås i skyddet för förtroliga meddelanden enligt utskottet kan anses ingå i säkerhetskontroll, som alltså är ett av begränsningskriterierna i 10 § 3 mom. i grundlagen. Inte bara syftet med stormningsobservation utan också det snäva tillämpningsområdet och de konkreta tillämpningssituationerna uppvisar vissa likheter med de begränsningar i hemligheten i fråga om förtroliga meddelanden som har införts genom medverkan från grundlagsutskottet (GrUU 36/2017 rd). Grundlagsutskottet har också i sitt utlåtande GrUU 11/2005 rd konstaterat att teknisk observation är befogad och godtagbar i stormningsobservationssituationer för att skydda liv och hälsa hos dem som deltar i åtgärden.

Beslut om teknisk avlyssning och optisk observation som riktas mot en person som berövats sin frihet på grund av brott fattas enligt förslaget av en domstol, om observationen riktas mot hemfridskyddade utrymmen och andra i 24 kap. 11 § i strafflagen avsedda platser och mot personer som berövats sin frihet på grund av brott.

En förutsättning för teknisk spårning ska dessutom vara att personen i fråga på grund av sina yttranden eller hotelser, uppträdande eller annars med fog kan antas göra sig skyldig till ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst ett år. Om syftet med teknisk spårning är att följa hur en person förflyttar sig genom att en spårningsanordning fästs i de kläder som denne bär eller i ett föremål som han eller hon bär med sig, får åtgärden vidtas endast om personen med fog kan antas göra sig skyldig till ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år. En förutsättning för teknisk observation av utrustning ska också vara att personen i fråga på grund av sina yttranden eller hotelser, uppträdande eller annars med fog kan antas göra sig skyldig till ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år. På detta sätt kopplas också teknisk spårning och teknisk observation av utrustning till förhindrande av relativt allvarliga brott, det vill säga grunden för att begränsa de grundläggande fri- och rättigheterna är ett intresse att förhindra och avslöja allvarliga brott. Dessutom bör noteras att domstolen ska fatta beslut om teknisk spårning av en person och om teknisk observation av utrustning.

Det föreslås att för att förhindra brott får en myndighet vid Huvudstaben som sköter i 88 § eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag med en teknisk anordning inhämta identifieringsuppgifter för teleadresser eller teleterminalutrustning, när det är fråga om brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst ett år. En militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med hemliga metoder för inhämtande av information fattar beslut om användningen av metoden. Även användningen av denna metod ska vara kopplad till ett brott av en viss allvarlighetsgrad.

Genom befogenheter för systematisk observation, förtäckt inhämtande av information och teknisk observation ingriper man i synnerhet i skyddet för privatlivet och hemfriden samt brev- och telefonhemligheten och hemligheten i fråga om andra förtroliga meddelanden i 10 § i grundlagen. Med beaktande av ovannämnda omständigheter kan de föreslagna bestämmelserna dock betraktas som exakta och noggrant avgränsade. Grunden för att begränsa de grundläggande fri- och rättigheterna ska vara ett intresse att förhindra och avslöja allvarliga brott, varför bestämmelserna inte är problematiska med tanke på de grundläggande fri- och rättigheterna.

Täckoperationer

Enligt 140 § i lagförslag 1 är täckoperationer möjliga endast i sådana uppdrag som avses i 93 § i lagförslaget och det ska inte vara möjligt att använda befogenheten för förhindrande av militära brott enligt 88 §. Vid täckoperationer ska naturligtvis också de allmänna förutsättningarna i 114 § samtidigt tillämpas. En tjänsteman vid Huvudstaben som sköter i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som företar en täckoperation får inte begå brott eller ta initiativ till ett brott. Under vissa förutsättningar får han eller hon begå brott av förseelsnatur.

Täckoperationer kan i synnerhet ingripa i skyddet för privatlivet och hemfriden i 10 § i grundlagen, särskilt om täckoperationen pågår länge. I lagförslag 1 försöker man trygga skyddet för hemfriden genom att en täckoperation får företas i en bostad endast om tillträdet till eller vistelsen i bostaden sker under aktiv medverkan av den som använder bostaden.

Användningen av täckoperationer är kopplad till vissa allvarliga brott som ligger till grund för operationen, det vill säga att grunden för användningen av befogenheten och samtidigt också för att begränsa grundläggande fri- och rättigheter är att det finns ett intresse att utreda och avslöja allvarliga brott. I fråga om täckoperationer har grundlagsutskottet konstaterat att det bakom dem ligger ett synnerligen tungt vägande samhälleligt intresse och att detta intresse också är sammanlänkat med ambitionen att tillgodose de grundläggande fri- och rättigheterna för andra människor (GrUU 5/1999 rd). Användningen av täckoperationer förutsätter enligt 114 § i lagförslaget att det är nödvändigt för att förhindra eller avslöja ett brott. Nödvändighetskriteriet i bestämmelsen innebär att en täckoperation endast är tillåten, om det inte är möjligt att inhämta information med metoder som ingriper mindre i rättigheterna. Enligt 143 § i lagförslag 1 fattas beslut om en täckoperation av underrättelsechefen för Huvudstaben. Beslut om en täckoperation som genomförs uteslutande i datanät ska fattas av underrättelsechefen för Huvudstaben eller en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med hemligt inhämtande av information.

En förutsättning för en täckoperation är dessutom enligt 140 § 3 mom. i lagförslaget att inhämtandet av information måste anses vara behövligt på grund av att den brottsliga verksamheten är planmässig, organiserad eller yrkesmässig eller på grund av att det kan antas att den fortsätter eller upprepas. De här förutsättningarna för användningen av täckoperationer syftar till att trygga att de grundläggande fri- och rättigheterna begränsas i enlighet med proportionalitetsprincipen. När bestämmelserna om täckoperationer bedöms med tanke på de grundläggande fri- och rättigheterna måste man också beakta 144 § i lagförslaget där det föreskrivs att om avsikten är att information som fåtts genom en täckoperation används i rättegång såsom en utredning till stöd för att någon är skyldig, ska den tjänsteman som fattat beslut om täckoperationen låta domstolen avgöra om det fanns sådana förutsättningar för en täckoperation som avses i 140 § 2 mom. eller om det var fråga om en täckoperation i sådana fall som avses i 117 § (hemligt inhämtande av information för att avslöja brott). Domstolen ska då övervaka om det funnits förutsättningar för täckoperationen. Eftersom domstolen enligt lagförslaget ska bedöma om inhämtandet av information kan anses vara behövligt på grund av att den brottsliga verksamheten är planmässig, organiserad eller yrkesmässig eller på grund av att det kan antas att den fortsätter eller upprepas, tryggas rätten till en rättvis rättegång enligt artikel 6 i Europakonventionen genom bestämmelsen. Om domstolen bedömer att det inte funnits förutsättningar för en täckoperation, får den information som inhämtats via täckoperationen inte användas som en utredning till stöd för att någon är skyldig. En täckoperation som genomförs uteslutande i datanät förutsätter inte ett beslut av en domstol.

Användning av informationskällor

Enligt förslaget ska det för användningen av informationskällor inte finnas begränsningar som till exempel grundar sig på straffskalan för den brottsliga gärningen. Dock är utgångspunkten att styrd användning av en informationskälla främst används för att förhindra och avslöja allvarlig, planmässig och yrkesmässig brottslighet, såsom spioneri eller olovlig underrättelseverksamhet. Befogenheten ska inte kunna användas för att förhindra militära brott i enlighet med 88 § i lagförslaget. Uppgifter om informationskällor registreras i Försvarsmaktens personregister enligt 148 § i lagförslag 1.

Frågor kring rättsskyddet för informationskällor, föremål för inhämtande av information och de tjänstemän som deltar i verksamheten är centrala faktorer som understöder att det föreskrivs om användning av informationskällor på lagnivå. Det ska också föreskrivas i lagen om begränsningar för styrd användning av informationskällor. Innan styrd användning av informationskälla

inleds ska till exempel informationskällan upplysas om sina rättigheter och skyldigheter, i synnerhet om vad som är tillåten och förbjuden verksamhet enligt lag. Bestämmelsen syftar till att trygga informationskällors ställning och rättsskydd.

Vissa andra bestämmelser i 13 kap. i lagförslag 1

I 156 § i lagförslaget finns bestämmelser om undersökning av upptagningar. Enligt 1 mom. får upptagningar som uppkommit vid användningen av en hemlig metod för inhämtande av information undersökas endast av domstol och av en militärjurist eller annan tjänsteman som har förordnats att sköta i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med uppgifterna. Enligt förordnande av en militärjurist eller annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med uppgifterna eller enligt anvisning av domstolen får upptagningarna undersökas även av en annan tjänsteman, en expert eller någon annan person som anlitas för inhämtande av information. Bestämmelsen är av betydelse med tanke på grundlagens 124 § som gäller överföring av offentlig förvaltningsuppgifter på andra än myndigheter.

Grundlagsutskottet har i sitt utlåtande GrUU 36/2018 rd tagit ställning till en motsvarande bestämmelse då det granskade en regeringsproposition om lagen om militär underrättelseverksamhet. Grundlagsutskottet konstaterade i sitt utlåtande att det anser att den roll som tilldelas en utomstående expert och annan person som används som hjälp i underrättelseinhämtningen måste begränsas till enbart assistans till myndigheten. Undersökningen av upptagningar måste för en sådan persons del bindas till en direkt styrning utförd av myndigheten. Vidare måste det föreskrivas om tjänsteansvar för en person som assisterar myndigheten. Sådana ändringar var en förutsättning för att lagförslaget skulle kunna behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Grundlagsutskottet konstaterade också att det dessutom i lagen måste säkerställas att de personer ut-
anför myndighetsapparaten som avses i bestämmelsen har de kunskaper och färdigheter och den erfarenhet som krävs för en ändamålsenlig skötsel av uppdraget.

I 156 § i lagförslaget har grundlagsutskottets ståndpunkt beaktats. Om en annan tjänsteman, expert eller annan person anlitas för att undersöka upptagningarna ska verksamheten, enligt den föreslagna bestämmelsen, ske under direkt ledning och övervakning av en militärjurist eller annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med uppgifterna. En expert eller annan person ska dessutom ha de kunskaper och färdigheter samt den erfarenhet som behövs för att utföra uppdraget. Om den expert eller den andra person som undersöker upptagningarna är en privat aktör tillämpas, enligt den föreslagna bestämmelsen, bestämmelserna om straffrättsligt tjänsteansvar på dem när de utför uppgifter som avses i 156 §. På detta sätt uppfylls också grundlagsutskottets krav på att det måste föreskrivas om tjänsteansvar för en person som assisterar myndigheten.

Med tanke på de hemliga metoder för inhämtande av information som föreslås i lagen måste också bestämmelsen om användning av överskottsinformation (158 §) beaktas. Grundlagsutskottet har i sin tidigare praxis uppställt avsevärda begränsningar för användningen av överskottsinformation och understrukit att denna typ av information endast kan användas för att förhindra eller avslöja brott för vars utredning man skulle ha fått använda det tvångsmedel genom vilket informationen har fåtts eller för utredning av brott för vars utredning det hade kunnat beslutas om användning av det ifrågavarande tvångsmedlet (GrUU 66/2010 rd, s. 10 och GrUU 67/2010 rd, s. 4–5). Utskottet har sedermera preciserat sin ståndpunkt i fråga om användningen av överskottsinformation och ansett att överskottsinformation under vissa förutsättningar kan tillåtas i vidare utsträckning för utredning av brott som överskrider en bestämd svårhetsgrad (GrUU 32/2013 rd, s. 6–7). Utgångspunkten är att all överskottsinformation som fåtts genom i

sig lagliga tvångsmedel inte utan begränsning kan användas för utredning av vilket som helst brott (GrUU 32/2013 rd, s. 6/II). I 158 § i lagförslaget har dessa ställningstaganden av grundlagsutskottet beaktats. Enligt den föreslagna bestämmelsen får överskottsinformation användas vid utredning av brott, när informationen gäller ett brott för vars förhindrande det skulle ha varit tillåtet att använda sådana metoder för inhämtande av information som avses i detta kapitel och som har använts då informationen har fått. I bestämmelsen är användningen av överskottsinformation dessutom avgränsad till sådana situationer där användningen av överskottsinformation kan antas vara av synnerlig vikt för utredningen av brottet och om det för brottet föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst tre år eller det är fråga om något av följande brott: 1) misshandel, dödsvållande, grovt vållande av personskada, deltagande i slagsmål, framkallande av fara eller utsättande, 2) olaga hot eller olaga tvång, 3) utpressning, eller 4) tagande av muta, brott mot tjänsthemlighet eller missbruk av tjänsteställning enligt 40 kap. i strafflagen. Beslut om användning av överskottsinformation som bevisning fattas av domstolen i samband med behandlingen av huvudsaken. Överskottsinformation får dessutom enligt förslaget alltid användas för förhindrande av brott, för inriktning av Huvudstabens brottsbekämpningsverksamhet och som utredning som stöder det att någon är oskyldig. Överskottsinformation får också användas för att förhindra betydande fara för någons liv, hälsa eller frihet eller betydande miljö-, egendoms- eller förmögenhetsskada.

Rättsskydd

I samband med reformen av de grundläggande fri- och rättigheterna uttryckte grundlagsutskottet uppfattningen att inskränkningar i grundläggande fri- och rättigheter kräver ett adekvat rättsskydd (GrUB 25/1994 rd, s. 5). Kravet på rättsskydd är således en av de allmänna förutsättningarna för inskränkning av de grundläggande fri- och rättigheterna (GrUU 36/2018 rd).

I lagförslag 1 i propositionen har följande rättsskyddsarrangemang föreslagits för användningen av hemliga metoder för inhämtande av information. Så som tidigare konstaterats när de hemliga metoderna för inhämtande av information behandlades, kräver användningen av följande hemliga metoder för inhämtande av information att en domstol beviljat tillstånd: teleavlyssning och inhämtande av information i stället för teleavlyssning (120 §), teleövervakning, teleövervakning med samtycke av den som innehar en teleadress eller teleterminalutrustning i vissa situationer (123 §), inhämtande av basstationsuppgifter (125 §), teknisk avlyssning som riktas mot en person som berövats sin frihet på grund av brott (131 §), optisk observation (133 §), teknisk spårning (135 §) och teknisk observation av utrustning (137 §).

I bestämmelserna om beslut om teleövervakning, beslut om inhämtande av basstationsuppgifter, beslut om teknisk spårning och beslut om teknisk observation av utrustning föreskrivs det dessutom att om en tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 88 § eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med hemliga metoder för inhämtande av information fattat beslut om användning av hemliga metoder för inhämtande av information på grund av att ärendet är brådskande, ska ärendet föras till domstol så snart det är möjligt, dock senast 24 timmar efter det att metoden började användas.

Grundlagsutskottet har i sitt utlåtande GrUU 36/2018 rd konstaterat att en saklig domstolsbehandling förutsätter att den domstol som behandlar ett tillståndsärende gällande en metod för underrättelseinhämtning har tillräcklig information om de tillgängliga metoderna och de allmänna och särskilda villkor de är förenade med, och att den har tillräcklig och heltäckande information om det tillståndsärende som gäller den metod som är föremål för behandlingen och om bakgrundsfakta i ärendet. Ett adekvat rättsskydd förutsätter att yrkanden hos domstolen om metoder för underrättelseinhämtning alltid måste innehålla den information som krävs för en korrekt och grundlig domstolsbedömning samt motivering av de omständigheter som enligt den

föreslagna lagen om militär underrättelseverksamhet ska nämnas vid yrkande på respektive metod för underrättelseinhämtning.

I bestämmelserna i lagförslag 1 i den regeringsproposition som nu är under behandling beaktas ovannämnda ställningstagande av grundlagsutskottet. För att en domstol ska ha tillräckliga uppgifter för att avgöra tillståndsärenden ska till exempel det brott som ligger till grund för åtgärden och den förmodade brottstidpunkten samt den person som med fog kan antas göra sig skyldig till brottet nämnas i det yrkande om användning av hemliga metoder för inhämtande av information som framställs till domstolen. Därtill ska nämnas de fakta som misstanken mot personen och förutsättningarna för användningen av den hemliga metoden för inhämtande av information grundar sig på.

Vid bedömningen av om de hemliga metoderna för inhämtande av information är grundlagsenliga i ljuset av rättsskyddsbestämmelsen i 21 § i grundlagen är i synnerhet bestämmelserna i lagförslag 1 om förbud mot avlyssning och observation (154 §), utplåning av information (159 §), avbrytande av teleavlyssning, teleövervakning, teknisk avlyssning och teknisk observation av utrustning (160 §) och utplåning av information som fås i en brådskande situation (161 §) av betydelse. När kraven i de methodspecifika bestämmelserna uppfylls, begränsar de utnyttjandet av den information som fås genom bruket av hemliga metoder för inhämtande av information. Med hjälp av bestämmelserna försöker man garantera rättsskyddet både för den som är föremål för inhämtandet av information och för utomstående, eftersom bestämmelserna begränsar användningen av hemliga metoder för inhämtande av information och utnyttjandet av den information som inhämtats med hjälp av metoderna, när det inte finns förutsättningar för åtgärderna i fråga. Genom dessa bestämmelser försöker man således trygga att också kravet på proportionalitet uppfylls.

Också den bestämmelse om underrättelse om hemligt inhämtande av information som föreslås i 162 § anknyter till rättsskyddet. Enligt bestämmelsen ska den som varit föremål för teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teleövervakning och teknisk observation utan dröjsmål underrättas om detta skriftligen efter det att syftet med inhämtandet av information har nåtts. Personen i fråga ska dock underrättas om det hemliga inhämtandet av information senast ett år efter att det har upphört. Bestämmelsen har också en koppling till artikel 13 i Europakonventionen enligt vilken var och en, vars i konventionen angivna fri- och rättigheter kränkts, ska ha tillgång till ett effektivt rättsmedel inför en nationell myndighet och detta även om kränkningen har utförts av någon i offentlig ställning. Grundlagsutskottet har i sitt utlåtande om lagen om militär underrättelseverksamhet (590/2019) konstaterat, (GrUU 36/2018 rd), att bestämmelserna om meddelande om användning av metoder för underrättelseinhämtning utgör en viktig rättsskyddsgaranti, trots att det är fråga om en skyldighet att i efterhand informera om inhämtning.

I 164 § i lagförslag 1 föreskrivs däremot om begränsning av partsoffentlighet i vissa fall. Med avvikelse från vad som föreskrivs i 11 § i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999) har enligt bestämmelsen den vars rättigheter eller skyldigheter saken gäller inte rätt att få vetskap om användningen av en metod för inhämtande av information enligt detta kapitel förrän en underrättelse enligt 162 § har gjorts. Han eller hon har inte heller rätt till insyn för registrerade enligt lagen om behandling av personuppgifter i brottmål och vid upprätthållandet av den nationella säkerheten.

I fallet *Regner mot Republiken Tjeckien* (2017) har Europadomstolen bedömt partsoffentligheten. I rättegången handlade det om sekretessbelagda handlingar som gällde den berörda partens säkerhetsprovning och dessa handlingar kunde inte som sådana ges till den berörda parten

eller partens biträde. Europadomstolen ansåg att den omfattande begränsningen av partsoffentligheten kompenseras av att den domstol som hade behandlat ärendet hade haft tillgång till det sekretessbelagda materialet i sin helhet. Europadomstolen bedömde också orsakerna till sekretessen och ansåg att de var motiverade och relevanta. Den nationella domstolen hade motiverat begränsningen av partsoffentligheten också med behovet att hindra att underrättelsemyndigheternas arbetsmetoder och informationskällorna avslöjas och att förhindra att eventuella vittnen påverkas. I fallet ansågs det därmed finnas ett relevant sekretessintresse att skydda arbetsmetoderna för de myndigheter som utför underrättelseverksamhet eller brottsbekämpning och informationskällorna. I straffprocesser kan således förundersökningsmyndighetens tekniska och taktiska metoder betraktas som legitima sekretessintressen på samma sätt som identiteten hos informationskällor eller hos personer som deltagit i en bevisprovokation genom köp eller i en täckoperation. Det går oftast bäst att motivera sekretessen när begränsningen av partsoffentligheten endast gäller en avgränsad del av uppgifterna och inte materialet i sin helhet.

Utifrån det som beskrivits ovan beaktas i 164 § i lagförslaget de krav som 21 § i grundlagen och Europadomstolens avgörandepraxis ställer på en rättvis rättegång i straffprocesser.

Enligt lagförslaget ska behandlingen av ärenden som gäller hemligt inhämtande av information koncentreras till Helsingfors tingsrätt för att trygga enhetlig avgörandepraxis och understryka säkerhetsaspekterna (168 §). Grundlagsutskottet ansåg i sitt utlåtande om lagen om militär underrättelseverksamhet att centraliseringen av ärenden är förenlig med 21 § i grundlagen (GrUU 36/2018 rd).

I lagförslag 8 föreslås att 2 § i lagen om övervakning av underrättelseverksamheten ändras så att parlamentarisk kontroll av verksamhet som avses i 93 § i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten utövas av riksdagens underrättelsetillsynsutskott och underrättelsetillsynsombudsmannen övervakar sådan verksamhet som avses i 93 § i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten där användning av hemliga metoder för inhämtande av information framhävs. Genom det föreslagna systemet för laglighetskontroll tryggas tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheter som gäller skyddet för privatlivet i enlighet med 10 § i grundlagen liksom tillgodoseendet av rättsskyddet i enlighet med 21 § i grundlagen.

Även om man genom användningen av hemliga metoder för inhämtande av information ingriper i vissa grundläggande fri- och rättigheter på det sätt som beskrivits ovan, är syftet med att använda hemliga metoder för inhämtande av information dock att skydda andra grundläggande fri- och rättigheter, såsom rätten till liv och till personlig frihet, integritet och trygghet som tryggas i 7 § i grundlagen. Medborgarnas kollektiva trygghet liksom samhällets vitala funktioner och ett organiserat samhällsliv är så viktiga intressen att skydda, att det finns ett tungt vägande samhälleligt behov av och en med tanke på de grundläggande fri- och rättigheterna godtagbar grund för de befogenheter som föreslås i 13 kap.

11.5 Befogenheter vid brottsbekämpning för en reservist som tjänstgör i enlighet med värnpliktslagen

I 98 § i lagförslag 1 finns bestämmelser om tjänstgörande reservisters befogenheter vid förhindrande och avslöjande av brott som anknyter till underrättelseverksamhet som riktar sig mot Finland på det militära försvarets område och till sådan verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret. Paragrafens 1 mom. föreslås bli tillämpat i en sådan repetitionsövning som avses i 32 § 1 mom. i värnpliktslagen eller i en frivillig övning som avses i 18 § i lagen om frivilligt försvar. Enligt momentet får en reservist bistå en myndighet vid Huvudstaben som utför i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag vid teleavlyssning, inhämtande av information

i stället för teleavlyssning, teleövervakning, teleövervakning med samtycke av den som innehar en teleadress eller teleterminalutrustning samt vid undersökning av upptagningar som uppstår vid inhämtande av identifieringsuppgifter för teleadresser eller teleterminalutrustning.

Enligt 4 mom. får en till tjänstgöring förordnad reservist som har fått tillräcklig utbildning utöver vad som föreskrivs i 1 och 2 mom. använda sig av systematisk observation, teknisk avlyssning, optisk observation, teknisk spårning och teknisk observation av utrustning under sådana undantagsförhållanden som avses i 3 § 1 och 2 punkten i beredskapslagen, vid försvarstillstånd som avses i 1 § i lagen om försvarstillstånd, under mobilisering som avses i 86 § i värnpliktslagen samt när republikens president har beslutat om repetitionsövningar med stöd av 32 § 4 mom. i värnpliktslagen eller om extra tjänstgöring med stöd av 83 § i den lagen.

Enligt 104 § 3 mom. i lagförslag 1 har en reservist som avses i 98 och 176 § rätt att på grund av synnerligen viktiga och brådskande uppdrag under uppsikt av en tjänsteman vid Huvudstaben som utför ett brottsbekämpningsuppdrag använda sådana nödvändiga maktmedel som tjänstemannen med stöd av sina befogenheter kan bemyndiga honom eller henne att använda.

Enligt 124 § i grundlagen får uppgifter som innebär betydande utövning av offentlig makt ges endast myndigheter. Som betydande utövning av offentlig makt ska anses till exempel på självständig prövning baserad rätt att använda maktmedel eller att på något annat konkret sätt ingripa i en enskild persons grundläggande fri- och rättigheter (till exempel GrUU 20/2002 rd).

Grundlagsutskottet har i sitt utlåtande GrUU 72/2018 rd om regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om reservpoliser och till vissa lagar som har samband med den konstaterat att det i och för sig med avseende på grundlagens 124 § är lämpligt att på föreslaget sätt knyta reservpolisens befogenheter till order, direktiv och anvisningar som en polis ger. Utskottet ville ändå fästa uppmärksamhet vid att bestämmelserna om rätten att använda maktmedel i den föreslagna 7 § inte uttryckligen är knutna till uppgiftens assisterande art.

Enligt 104 § 3 mom. i lagförslag 1 i den regeringsproposition som nu är under behandling har en reservist rätt att använda nödvändiga maktmedel under uppsikt av en tjänsteman vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag. Bestämmelsen uppfyller därmed grundlagsutskottets ovannämnda krav på att användningen av maktmedel ska ske under uppsikt av en behörig myndighet. Dessutom uppfyller bestämmelsen kravet på proportionalitet, eftersom det krävs nödvändighet för användningen av maktmedel och det handlar om att utföra ett synnerligen viktigt och brådskande uppdrag.

Dessutom föreskrivs det i 176 § i lagförslag 1 om befogenheterna vid utredning av militära brott för en reservist som tjänstgör i enlighet med värnpliktslagen. Enligt 2 mom. får en reservist som tjänstgör i enlighet med värnpliktslagen och som i ett tjänsteuppdrag är en i 2 kap. 9 § i tvångsmedelslagen avsedd tjänsteman utöva befogenheterna för en anhållningsberättigad tjänsteman.

Med stöd av 174 § ska bestämmelsen tillämpas under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1 och 2 punkten i beredskapslagen och vid försvarstillstånd som avses i 1 § i lagen om försvarstillstånd. Bestämmelsen ska också tillämpas när republikens president har beslutat om repetitionsövningar med stöd av 32 § 4 mom. i värnpliktslagen eller om extra tjänstgöring med stöd av 83 § i den lagen.

Grundlagsutskottet har i vissa fall ansett det möjligt att överlåta rätt att använda maktmedel till andra än myndigheter, om användningen av maktmedel sker i noggrant avgränsade situationer där myndigheten har ett tillfälligt behov av utomstående hjälp (GrUU 23/2014 rd, GrUU 22/2014 rd, s. 3, GrUU 48/2005 rd, s. 4/I, GrUU 49/2004 rd, s. 2–3, GrUU 20/2002 rd, s. 3).

Också i 91 § i lagen om militär underrättelseverksamhet (590/2019) föreskrivs det om befogenheter att använda metoder för militär underrättelseinhämtning för reservister som tjänstgör i enlighet med värnpliktslagen, vilket också utgör utövning av offentlig makt.

Grundlagens 124 § är dock inte direkt tillämplig på de situationer som avses i 98, 104 och 176 §, eftersom vissa befogenheter för tjänstemännen enligt bestämmelserna kan användas av reservister som tjänstgör i enlighet med värnpliktslagen och som är en del av Försvarmaktens organisation och under uppsikt av en tjänsteman inom Försvarmakten.

I de situationer som avses i 176 § är reservisten i sitt tjänsteuppdrag en anhållningsberättigad tjänsteman. Enligt 176 § sker utövningen av offentlig makt endast i noggrant avgränsade situationer, i regel under undantagsförhållanden, vid försvarstillstånd eller när republikens president har beslutat om repetitionsövningar med stöd av 32 § 4 mom. i värnpliktslagen eller om extra tjänstgöring med stöd av 83 § i den lagen. I de situationer som avses i 176 § utövas dessutom den offentliga makten av en person som annars också skulle utöva den i sitt tjänsteuppdrag. Personen kommer att ha tillräcklig utbildning och kompetens för uppgiften. Reservister fungerar alltid under ledning och övervakning av en tjänsteman vid Huvudstaben. Med beaktande av ovannämnda omständigheter kan bestämmelserna betraktas som konstitutionellt godtagbara. Reservisterna är dock inte tjänstemän inom Försvarmakten. Med anledning av detta är det motiverat att grundlagsutskottet bedömer de föreslagna bestämmelserna med tanke på 124 § i grundlagen.

Tjänsteansvar

Enligt 2 § 3 mom. i grundlagen ska all utövning av offentlig makt bygga på lag. I all offentlig verksamhet ska lag noggrant iakttas. Enligt 118 § 1 mom. i grundlagen svarar en tjänsteman för att hans eller hennes ämbetsåtgärder är lagliga. Tjänstemannen svarar också för sådana beslut i ett kollegialt organ som tjänstemannen i egenskap av medlem av organet har biträtt. De centrala definitionerna av tjänsteansvarets omfattning finns i 40 kap. 11 § i strafflagen.

I sin etablerade tolkningspraxis har grundlagsutskottet ansett att det för att kraven på rättssäkerhet och god förvaltning ska anses vara uppfyllda när en offentlig förvaltningsuppgift anförtros andra än myndigheter krävs bland annat att ärendena behandlas i enlighet med de allmänna förvaltningslagarna och att de som behandlar ärendena handlar under tjänsteansvar (bland annat GrUU 26/2017 rd, GrUU 8/2014 rd, GrUU 33/2004 rd). Ur denna synvinkel är med tanke på grundlagen för det första bestämmelsen om undersökning av upptagningar i 156 § i lagförslag 1 av betydelse och enligt den får enligt förordnande av en militärjurist eller annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med uppgifterna eller enligt anvisning av domstolen upptagningarna undersökas även av en annan tjänsteman, en expert eller någon annan person som anlitas för inhämtande av information. Enligt bestämmelsen tillämpas bestämmelser om straffrättsligt tjänsteansvar på personen, varför bestämmelsen är i linje med det krav som grundlagsutskottet ställt.

Även 98 och 177 § i lagförslag 1 är av betydelse med tanke på grundlagens 118 §. I bestämmelserna har man beaktat grundlagsutskottets krav på att personerna handlar under tjänsteansvar när en offentlig förvaltningsuppgift anförtros andra än myndigheter. Enligt 98 § tillämpas bestämmelserna om straffrättsligt tjänsteansvar på en reservist som utövar de befogenheter som avses i paragrafen. Enligt 177 § tillämpas bestämmelserna om straffrättsligt tjänsteansvar på en reservist som utövar sådana befogenheter som avses i 175 och 176 §.

11.6 Handräckning och samarbete med andra myndigheter

I jämförelse med den gällande lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten är en ny bestämmelse i 187 § i lagförslag 1 att Huvudstaben på begäran för polisens, Tullens och Gränsbevakningsväsendets räkning kan vidta en sådan enskild åtgärd i anslutning till brottsbekämpning som hör till den andra myndighetens uppgiftsområde inom ramen för de befogenheter som Huvudstaben får utöva inom sitt eget uppgiftsområde när det gäller dess egna brottsbekämpningsuppdrag.

Förslaget är av betydelse med tanke på 2 § 3 mom. i grundlagen. Där sägs det att all utövning av offentlig makt ska bygga på lag. Grundlagsutskottet har i sitt utlåtande GrUU 35/2008 rd bedömt en liknande bestämmelse i regeringens proposition med förslag till lag om samarbete mellan polisen, tull och gränsbevakningsväsendet och till vissa lagar som har samband med den (RP 26/2008 rd) om polisens, tullens och gränsbevakningsväsendets (PTG-myndigheterna) verksamhet inom en annan PTG-myndighets ansvarsområde. Enligt grundlagsutskottets utlåtande har utskottet ofta ansett att det inte är adekvat i konstitutionellt hänseende att från en myndighet till en annan genom avtal överföra en behörighet som riktas mot den enskilde och som omfattar offentlig makt (se till exempel GrUU 23/1994 rd, s. 2/I och GrUU 11/1994 rd, s. 1/II). Utskottet ansåg dock att ändamålsenligt utnyttjande av olika myndigheters resurser kan kräva sådant samarbete mellan PTG-myndigheterna som ingår i lagförslaget, och även att det är konstitutionellt sett acceptabelt. I 187 § i lagförslag 1 krävs ändamålsenlig användning av myndigheternas resurser och därmed ligger paragrafen i linje med grundlagsutskottets ställningstagande. Bestämmelsen kan betraktas som konstitutionellt godtagbar.

11.7 Övervakning

Användningen av hemliga metoder för inhämtande av information grundar sig enligt förslaget alltid på ett myndighetsbeslut. Beslutsfattare ska alltid vara antingen en militärjurist som är särskilt förtrogen med metoder för underrättelseinhämtning, någon annan tjänsteman som är särskilt förtrogen med metoder för underrättelseinhämtning, underrättelsechefen för Huvudstaben eller en domstol. Dessa aktörer utför övervakningen av de hemliga metoderna för inhämtande av information på ett föregripande sätt.

Enligt 182 § i lagförslag 1 ska Försvarsmaktens assessor utöva den i lagen avsedda interna laglighetsövervakningen av brottsbekämpningen inom Försvarsmakten. Den övervakning assessorerna utför kompletteras av den tillsyn som försvarsministeriet utövar. Enligt 183 § i lagförslaget ska försvarsministeriet sköta den allmänna styrningen och övervakningen av brottsbekämpningen inom Försvarsmakten. Huvudstaben ska årligen lämna försvarsministeriet en berättelse om användningen och övervakningen av de hemliga tvångsmedel och de hemliga metoder för inhämtande av information som använts vid brottsbekämpningen vid Huvudstaben samt om skyddandet av dem inom Huvudstabens brottsbekämpning.

Eftersom man med de hemliga metoder för inhämtande av information som avses i 13 kap. i lagförslag 1 ingriper i vissa grundläggande fri- och rättigheter, är det centrala med tanke på tillgodoseendet av rättsskyddet i 21 § i grundlagen att användningen av de hemliga metoderna för inhämtande av information kontrolleras med hjälp av ett starkt kontrollsystem.

Försvarsministeriet ger årligen riksdagens justitieombudsman en berättelse om användningen och skyddandet av hemliga tvångsmedel och hemliga metoder för inhämtande av information vid Huvudstabens brottsbekämpning samt om hur skyddandet av Huvudstabens brottsbekämpning har använts och övervakats (184 §).

I lagförslag 8 föreslås att lagen om övervakning av underrättelseverksamheten ändras så att parlamentarisk kontroll av verksamhet som avses i 93 § i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarmakten utövas av riksdagens underrättelsetillsynsutskott och underrättelsetillsynsombudsmannen övervakar sådan verksamhet som avses i 93 § i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarmakten. Regleringen säkerställer att laglighetskontrollen ordnas oberoende och effektivt. I den verksamhet som avses i 93 § i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarmakten framhävs användningen av hemliga metoder för inhämtande av information.

11.8 Skydd av personuppgifter

I lagförslag 3 i regeringspropositionen föreslås ändringar som innebär att det till 4 § 1 mom. i lagen om behandling av personuppgifter inom Försvarmakten fogas en ny 7 punkt enligt vilken registret för förhindrande och avslöjande av militära brott ska vara ett permanent personregister för Försvarmakten. Registret behövs eftersom det i lagförslag 1 föreslås att det ska föreskrivas att förhindrande och avslöjande av militära brott är en uppgift för Huvudstaben.

Enligt 16 a § i lagförslaget (ändamålet med registret för förhindrande och avslöjande av militära brott) används registret för förhindrande och avslöjande av militära brott för skötsel av ett sådant i 88 § i lagförslag 1 avsett uppdrag för förhindrande och avslöjande av militära brott. Vidare enligt 16 b § får i registret för förhindrande och avslöjande av militära brott föras in: 1) specificeringar, beskrivningar, omständigheter och klassificeringar i anknytning till uppgifter, åtgärder och händelser, 2) uppgifter som gäller en persons kontakter, livsstil, ekonomiska situation, hobbyer och andra intressen, 3) röstprov, ansiktsbild och andra biometriska uppgifter samt andra motsvarande signalementsuppgifter för fastställande av identiteten, 4) uppgifter för att trygga säkerheten för en person som är föremål för en åtgärd eller en myndighets säkerhet i arbetet om en persons hälso-tillstånd och hur hälsotillståndet följs eller om personens vård, om ett övervakningsobjekts eller en persons farlighet eller oberäknelighet samt uppgifter som beskriver eller är avsedda att beskriva en brottslig gärning, ett straff eller någon annan påföljd för brott, 5) sådana nödvändiga uppgifter om en persons förehavanden och beteende som har inhämtats med en sådan hemlig metod för inhämtande av information som avses i 13 kap. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarmakten. Dessutom ska det till personuppgifter som förs in i registret vid behov fogas en bedömning av uppgiftslämnarens eller källans tillförlitlighet och uppgifternas riktighet.

Om man ser till skyddet för personuppgifter har grundlagsutskottet ansett det viktigt att reglera åtminstone syftet med registrering av sådana uppgifter, innehållet i uppgifterna, det tillåtna användningsändamålet inklusive rätten att överlåta registrerade uppgifter, den tid uppgifterna finns kvar i personregistret och den registrerades rättssäkerhet (GrUU 17/2016 rd).

Målet med att föra in personuppgifter i registret för förhindrande och avslöjande av militära brott är att sköta ett i 88 § i lagförslag 1 avsett uppdrag att förhindra och avslöja militära brott på ett ändamålsenligt sätt. Dessutom ska de uppgifter som kan föras in i registret med stöd av 16 b § vara nödvändiga för skötseln av ett uppdrag för förhindrande och avslöjande av militära brott. Uppgifterna får användas för skötseln av ett i 88 § i lagförslag 1 avsett uppdrag att förhindra och avslöja militära brott, alltså har de registrerade uppgifterna ett godtagbart användningsändamål. Dessutom har den tid personuppgifterna finns i registret beaktats i de föreslagna bestämmelserna. Lagringstiden granskas separat i nästa avsnitt. Bestämmelserna anses inte vara problematiska med tanke på grundlagen och de anses motsvara grundlagsutskottets ståndpunkt om vad som är viktigt att reglera om man ser till skyddet för personuppgifter.

I den föreslagna 16 b § i lagen om behandling av personuppgifter inom Försvarmakten föreskrivs bland annat om registrering av uppgifter som gäller en persons kontakter, livsstil, ekonomiska situation, hobbyer och andra intressen, signalementsuppgifter samt uppgifter om personens hälsotillstånd och hur hälsotillståndet följs, eller om personens vård. Dessa uppgifter innehåller känsliga personuppgifter.

Grundlagsutskottet har till exempel tidigare bedömt att tillåtelse att behandla känsliga uppgifter berör själva kärnan i skyddet för personuppgifter (GrUU 38/2016 rd, GrUU 37/2013 rd) varför till exempel inrättandet av register med sådana uppgifter måste bedömas mot villkoren för inskränkningar i de grundläggande fri- och rättigheterna, särskilt lagstiftningens acceptabilitet och proportionalitet (GrUU 29/2016 rd, GrUU 21/2012 rd, GrUU 47/2010 rd samt GrUU 14/2009 rd).

I registret för förhindrande och avslöjande av militära brott införs uppgifter som behövs för uppdrag som anknyter till förhindrande och avslöjande av brott. Införandet av uppgifterna kan således anses ha ett godtagbart syfte. Genom att föra in till exempel känsliga uppgifter om en persons hälsotillstånd och hur hälsotillståndet följs eller om personens vård eller om ett övervakningsobjekt eller en persons farlighet eller oberäknelighet samt uppgifter som beskriver eller är avsedda att beskriva en brottslig gärning, ett straff eller någon annan påföljd för brott försöker man trygga säkerheten antingen för en person som är föremål för en åtgärd eller en myndighets säkerhet i arbetet, varför registreringen av uppgifter kan anses ha ett godtagbart syfte.

De föreslagna bestämmelserna kan anses proportionella med tanke på grundlagen, eftersom uppgifterna kommer att användas i uppdraget att förhindra och avslöja militära brott. I detta brottsbekämpningsuppdrag försöker man trygga bland annat rätten till liv och till personlig frihet, integritet och trygghet som tryggas i 7 § 1 mom. i grundlagen.

Personuppgifters lagringstid

Om man ser till skyddet för personuppgifter har grundlagsutskottet i sin praxis ansett det viktigt att reglera också den tid uppgifterna finns kvar i personregistret (GrUU 13/2016 rd, GrUU 17/2016 rd). Grundlagsutskottet har i sitt utlåtande (GrUU 13/2017 rd) fäst uppmärksamhet vid lagringstiderna för biometriska uppgifter och ansett att uppgifterna ska lagras endast så länge som det är nödvändigt för att nå det mål för vilket uppgifterna lagrats.

I lagförslag 3 i regeringspropositionen föreslås att 42 § om utplåning av personuppgifter ur registret för militärrättsvården i lagen om behandling av personuppgifter inom Försvarmakten ändras. Man har upptäckt att de tider som personuppgifterna ska bevaras enligt 42 § i den gällande lagen är onödigt långa och det finns inte behov av lagringstider i enlighet med bestämmelsen. Det föreslås alltså att regleringen ändras så att den motsvarar grundlagsutskottets ståndpunkt om att uppgifterna ska lagras endast så länge som det är nödvändigt för att nå det mål för vilket uppgifterna lagrats.

I lagförslag 3 föreslås dessutom att det till lagen om behandling av personuppgifter inom Försvarmakten fogas en ny 44 a § i vilken det föreskrivs om utplåning av personuppgifter ur registret för förhindrande och avslöjande av militära brott. Enligt 1 mom. i paragrafen ska personuppgifter med anknytning till förhindrande och avslöjande av militära brott raderas senast 10 år från det att den sista uppgiften om ett brott, brottslig verksamhet eller ett uppdrag infördes. Personuppgifter får dock fortfarande bevaras, om de behövs med tanke på utredning eller övervakning eller av någon annan grundad anledning eller för att trygga de rättigheter som den registrerade, någon annan part eller en person som hör till Försvarmaktens personal har.

Behovet av fortsatt bevarande av personuppgifterna ska bedömas minst vart femte år. I bestämmelsen har det fastställts en tidsgräns för bevarandet av uppgifterna och dessutom föreskrivs det att det ska finnas ett behov av fortsatt bevarande av uppgifterna. Enligt den föreslagna bestämmelsen ska uppgifterna kunna bevaras längre av ett godtagbart skäl, till exempel för att trygga de rättigheter som den registrerade, någon annan part eller en person som hör till Försvarsmaktens personal har. Dessutom föreslås det att behovet av bevarande av uppgifterna ska bedömas minst vart femte år. Bestämmelserna betraktas således inte som problematiska med tanke på grundlagen.

11.9 Utfärdande av förordning och överföring av den lagstiftande makten

Lagförslag 1 ska med tanke på bemyndigandena att utfärda förordning granskas i förhållande till grundlagens 80 §. Enligt 80 § 1 mom. i grundlagen kan republikens president, statsrådet och ministerierna utfärda förordningar med stöd av ett bemyndigande i grundlagen eller i någon annan lag. Genom lag ska dock utfärdas bestämmelser om grunderna för individens rättigheter och skyldigheter samt om frågor som enligt grundlagen i övrigt hör till området för lag. Om det inte särskilt anges vem som ska utfärda en förordning, utfärdas den av statsrådet. Med tanke på bemyndiganden att utfärda förordning är det väsentliga utifrån 80 § i grundlagen att det finns tillräckligt uttömmande grundläggande bestämmelser i lag om det man lagstiftar om (GrUU 49/2014 rd).

Statsrådet utfärdar förordningar i vittsyftande och principiellt viktiga ärenden samt sådana andra ärenden vars betydelse kräver det. Ett ministerium får inte bemyndigas att utfärda förordning i ett ärende som på grund av sin samhällliga betydelse ska avgöras av statsrådets allmänna sammanträde i enlighet med 67 § i grundlagen.

Enligt lagförslag 1 utfärdas närmare bestämmelser genom förordning av statsrådet om beloppet av gottgörelse med stöd av 65 § 3 mom., beloppet av gottgörelse med stöd av 87 § 2 mom., maktmedels- och skyddsredskap för tjänstemän vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag med stöd av 109 § 1 mom., ordnande av skydd, den tjänsteman som ansvarar för skyddet och samarbetet med de personuppgiftsansvariga med stöd av 150 § 4 mom., protokollets innehåll med stöd av 163 § 2 mom., ordnandet av övervakningen och om de utredningar som ska ges inom försvarsförvaltningen med stöd av 183 § 4 mom. och ordnandet av samarbetet mellan Huvudstaben och andra myndigheter samt om de aktörer som deltar i samarbetet och om deras uppgifter med stöd av 186 § 5 mom.

Grundlagsutskottet har i sitt utlåtande GrUU 49/2014 rd konstaterat att genom förordning av ett ministerium får enbart kompletterande bestämmelser av teknisk natur utfärdas, men lagen måste innehålla tillräckligt exakta grundläggande bestämmelser. Därför måste bestämmelsen om bemyndigandet att utfärda förordning preciseras med att det handlar om utfärdande av "närmare" bestämmelser (GrUU 49/2014 rd). Med stöd av lagförslag 1 utfärdas närmare bestämmelser genom förordning av försvarsministeriet om de i 94 och 95 § avsedda tjänstemännens tjänstemärke med stöd av 96 § 1 mom. och utbildning i användningen av maktmedel, träning i och uppföljning av användningen av maktmedel, förvaring av maktmedelsredskap och övervakning av användningen av maktmedel för tjänstemän vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag med stöd av 109 § 2 mom.

Genom förordning av försvarsministeriet utfärdas således närmare bestämmelser om ärenden som inte är vittsyftande och principiellt viktiga. Därmed är bemyndigandena för försvarsministeriet att utfärda förordningar inte problematiska med tanke på grundlagen och ovannämnda ställningstagande av grundlagsutskottet.

De bemyndiganden att utfärda förordning som finns i lagförslag 1 har utarbetats exakt och noggrant avgränsat. De föreslagna bemyndigandena att utfärda förordning omfattar inte utövning av betydande prövningsrätt och de innehåller inga bemyndiganden om saker som det ska föreskrivas om i lag, till exempel om grunderna för individens rättigheter och skyldigheter. I alla föreslagna bemyndiganden handlar det om att utfärda bestämmelser som preciserar lagen. De bemyndiganden att utfärda förordning som föreslås i lagförslag 1 är därmed överensstämmande med 80 § 1 mom. i grundlagen.

11.10 Den föreslagna regleringens proportionalitet

På de grunder som anges ovan bedöms de föreslagna bestämmelserna i regeringspropositionen uppfylla de allmänna förutsättningarna för begränsning av grundläggande fri- och rättigheter. Bestämmelserna har bedömts vara nödvändiga och proportionella med beaktande av vikten av de mål som ligger till grund för bestämmelserna i förhållande till de grundläggande fri- och rättigheter som ska begränsas.

Lagförslagen kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Med beaktande särskilt av de bestämmelser om utvidgning av Huvudstabens uppgifter och befogenheter som föreslås i propositionen anser regeringen det dock önskvärt att grundlagsutskottet ger ett utlåtande i frågan.

Kläm

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag

om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarmakten

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

DEL I

ALLMÄNNA BESTÄMMELSER

1 kap.

Allmänna bestämmelser

1 §

Tillämpningsområde

I denna lag föreskrivs om brottsbekämpning vid Försvarmaktens huvudstab samt om utredning av sådana brott som behandlas i ett militärdisciplinförfarande inom Försvarmakten. I lagen föreskrivs dessutom om förfarandet i ett militärdisciplinärende, om de påföljder som påförs i det samt om inledandet av ett militärrättegångsförfarande.

Bestämmelser om personer som lyder under ett militärdisciplinförfarande finns i

- 1) 45 kap. i strafflagen (39/1889),
- 2) lagen om försvarmakten (551/2007),
- 3) värnpliktslagen (1438/2007),
- 4) lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor (285/2022),
- 5) lagen om frivilligt försvar (556/2007),
- 6) lagen om militär krishantering (211/2006), samt
- 7) lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning (577/2005).

I ett militärdisciplinförfarande får en sådan gärning undersökas där det finns skäl att misstänka att en person som lyder under ett militärdisciplinförfarande har gjort sig skyldig till ett brott som avses i 2 § i militära rättegångslagen (326/1983). För en sådan gärning kan ett disciplinstraff påföras i ett disciplinärt förfarande eller dömas ut i en militär-rättegång i enlighet med denna lag och militära rättegångslagen.

2 §

Förhållandet till annan lagstiftning

På brottsbekämpning vid Huvudstaben tillämpas bestämmelserna om förhindrande, avslöjande och utredning av brott i förundersökningslagen (805/2011) och tvångsmedelslagen (806/2011) samt i någon annan lag, om inget annat följer av det som föreskrivs i denna lag.

Utöver vad som föreskrivs i denna lag, finns det bestämmelser om behandling av personuppgifter i lagen om behandling av personuppgifter inom Försvarmakten (332/2019).

3 §

Definitioner

I denna lag avses med

- 1) *brottsbekämpning* förhindrande, avslöjande och utredning av brott,
- 2) *förhindrande av brott* åtgärder som syftar till att förhindra ett brott eller försök till och förberedelse till brott, när det utifrån iakttagelser av en persons verksamhet eller utifrån annan information om en persons verksamhet finns grundad anledning att anta att personen i fråga kommer att göra sig skyldig till brott, samt åtgärder som syftar till att avbryta ett redan påbörjat brott och begränsa den direkta skada eller fara som brottet medför,
- 3) *avslöjande av brott* åtgärder som syftar till att klarlägga om det för inledande av förundersökning av ett brott finns en i 3 kap. 3 § 1 mom. i förundersökningslagen avsedd grund, när det utifrån iakttagelser av en persons verksamhet eller utifrån annan information om en persons verksamhet kan antas att ett brott har begåtts,
- 4) *utredning av brott* förundersökning av ett brott,
- 5) *militärdisciplinförfarande* en straffprocess som omfattar förundersökning av ett militärt brott och ett särskilt disciplinärt förfarande där det för en gärning kan påföras ett disciplinstraff på det sätt som föreskrivs i denna lag,
- 6) *militära brott* brott som avses i 2 § i militära rättegångslagen och som ska handläggas som militära rättegångsärenden,
- 7) *myndighet vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag* en myndighet som förhindrar, avslöjar och utreder militära brott samt förhindrar och avslöjar brott som anknyter till underrättelseverksamhet som riktar sig mot Finland på det militära försvarets område och till sådan verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret.

2 kap.

Allmänna principer som ska iakttas i brottsbekämpning vid Huvudstaben

4 §

Respekt för de grundläggande rättigheterna och de mänskliga rättigheterna

De som sköter brottsbekämpningsuppdrag vid Huvudstaben ska respektera de grundläggande rättigheterna och de mänskliga rättigheterna, och när de utövar sina befogenheter välja det motiverbara alternativ som bäst tillgodoser dessa rättigheter.

5 §

Proportionalitetsprincipen

Sådana åtgärder som vidtas i samband med brottsbekämpning vid Huvudstaben ska kunna försvaras i förhållande till hur viktigt, farligt och brådskande uppdraget är, det mål som eftersträvas samt utövande, ålder, hälsa och andra motsvarande omständigheter som gäller den person som är föremål för åtgärden och övriga omständigheter som inverkar på helhetsbedömningen av situationen.

6 §

Principen om minsta olägenhet

Genom de åtgärder som vidtas i samband med brottsbekämpning vid Huvudstaben får det inte ingripas i någons rättigheter i större utsträckning och ingen får orsakas större skada eller olägenhet än vad som är nödvändigt för att utföra uppdraget.

7 §

Principen om ändamålsbundenhet

Befogenheterna för brottsbekämpningen vid Huvudstaben får utövas endast i syften som föreskrivs om i denna lag.

DEL II

MILITÄRDISCIPLINFÖRFARANDE

3 kap.

Förundersökning

8 §

Principer som ska iakttas vid förundersökning

Utöver vad som föreskrivs i 2 kap. ska vid förundersökning i synnerhet följande principer enligt förundersökningslagen och tvångsmedelslagen iakttas:

- 1) objektivitetsprincipen,
- 2) finkänslighetsprincipen,
- 3) oskyldighetspresumtionen,
- 4) gärningsmannens rätt att inte medverka till utredningen av ett brott som han eller hon begått.

9 §

Förundersökning på en disciplinär förmans eller åklagares initiativ

När ett brott som avses i militära rättegångslagen har kommit till en disciplinär förmans kännedom eller när det finns skäl att misstänka att ett sådant brott har begåtts, ska den disciplinära förmannen utan dröjsmål se till att förundersökning görs och att en anmälan om brottet registreras i enlighet med 3 kap. 1 § i förundersökningslagen. Beslut om huruvida en förundersökning ska göras eller inte göras ska fattas utan dröjsmål. Vid undersökningen tillämpas utöver denna lag vad som föreskrivs om förundersökning i brottmål.

Förundersökning ska också göras när en åklagare som avses i 4 § 1 mom. i militära rättegångslagen förordnar om det.

Förundersökningen av ett brott som en tjänsteman vid Försvarmaktens underrättelsetjänst misstänks för ska göras av Huvudstaben så som föreskrivs i 11 kap.

10 §

Förundersökning på Huvudstabens initiativ

Utöver vad som föreskrivs i 9 och 12 § kan Försvarmaktens assessor, en militärjurist som är Huvudstabens undersökningsledare eller någon annan tjänsteman som förordnats till undersökningsledare besluta om inledande av förundersökning i enlighet med 3 kap. 3 § i förundersökningslagen. Den disciplinära förmannen ska underrättas om ett beslut om att inleda förundersökning, om inte detta äventyrar genomförandet av förundersökningen.

11 §

Förundersökning på polisens initiativ

Utöver vad som föreskrivs i 9, 10 och 12 § kan polisen besluta om inledande av förundersökning i enlighet med 3 kap. 3 § i förundersökningslagen. Den disciplinära förmannen ska underrättas om ett beslut om att inleda förundersökning, om inte detta äventyrar genomförandet av förundersökningen.

12 §

Tjänstemän som gör förundersökning

Den disciplinära förman i vars underlydande trupp eller förvaltningsenhet ett brott har begåtts eller den som misstänks för brottet tjänstgör sörjer för att förundersökning görs. Vid behov kan också en högre disciplinär förman sörja för att förundersökning görs. Den tjänsteman som sörjer för att förundersökning görs är samtidigt undersökningsledare eller förordnar en av sina underlydande till undersökningsledare.

Har en högre disciplinär förman fått kännedom om att en lägre förman inte vidtagit åtgärder med anledning av ett misstänkt brott, ska förmannen om sakens natur det kräver förordna att förundersökning görs eller själv ta upp saken till behandling.

När ett brott som avses i militära rättegångslagen undersöks ska den som leder undersökningen vara en anhållningsberättigad tjänsteman som avses i 22 § 1 mom. i denna lag eller chefen för en grundenhet. Fältväbeln vid en grundenhet får vara undersökningsledare i ett ärende där det görs förundersökning enligt 13 § 2 mom. och där en i 33 § 4 mom. nämnd påföljd kan påföras. Den som verkar som utredare ska vara tjänsteman vid Försvarmakten. Utredaren ska ha tillräcklig utbildning för förundersökning.

En disciplinär förman kan be tjänstemän som avses i 94 § att göra förundersökning. Om förundersökningen överförs till Huvudstabens, ska den tjänsteman som avses i ovan nämnda paragraf också vara undersökningsledare.

13 §

Förundersökningens omfattning

Förundersökning görs i den omfattning som arten av det ärende som undersöks och avgörandet eller åtalsprövningen i ett disciplinärende förutsätter.

Om den misstänkte erkänner den gärning som undersöks, kan förundersökningen avslutas och ärendet ges till den disciplinära förmannen för avgörande förutsatt att

- 1) gärningen är ringa,
- 2) det är klart att målsäganden inte har några krav, och
- 3) det med beaktande av sakens utredda natur utifrån en helhetsbedömning är onödigt att förundersökningen fortgår.

14 §

Avstående från att göra förundersökning samt avslutande av förundersökningen

En disciplinär förman kan avstå från att göra förundersökning eller avsluta en redan påbörjad förundersökning, om förmannen utgående från till buds stående material anser att den misstänkta gärningen uppenbarligen har berott på ouppmärksamhet, tanklöshet eller okunnighet som med beaktande av omständigheterna är ursäktlig eller om gärningen annars ska anses vara ringa med hänsyn till upprätthållandet av disciplin och ordning.

Den disciplinära förman som avses i 1 mom. eller en disciplinär förman som är överordnad denne får förordna att förundersökning ska göras eller inledas på nytt, om det på grund av nya omständigheter som kommit fram i ärendet finns ett motiverat skäl till detta.

15 §

Förhör med parterna

Den misstänkte och målsäganden ska förhöras vid förundersökningen. En målsägande som uppenbarligen inte har sådan information som klargör det ärende som undersöks behöver inte förhöras, om målsäganden annars har gett de uppgifter som behövs för att disciplinärendet ska kunna avgöras. En part ska själv vara närvarande vid förhöret.

En part får dock avge sin utsaga per telefon eller med hjälp av något annat medium för dataöverföring, om detta inte medför olägenhet eller äventyrar undersökningens tillförlitlighet. I fråga om den misstänkte är en förutsättning dessutom att ärendet är obetydligt och att personligt hörande skulle fördröja behandlingen av ärendet avsevärt på grund av att personen tjänstgör på ett fartyg eller på grund av andra särskilda omständigheter. Trots nämnda begränsningar får smärre kompletteringar av ett tidigare förhör med den misstänkte göras per telefon eller med hjälp av något annat medium för dataöverföring.

16 §

Förhørsledare

Förhørsledaren ska vara någon annan än den direkta förmannen till den som misstänks för ett brott. Den direkta förmannen får dock förrätta ett förhör i en enkel och klar sak där det finns en etablerad påföljdspraxis, om det inte finns någon annan förhørsledare att tillgå på grund av att den misstänkte tjänstgör på ett fartyg eller på grund av andra särskilda omständigheter.

17 §

Utlåtande av en militärjurist

Den disciplinära förmannen ska inhämta utlåtande av en militärjurist i ett ärende, om detta inte orsakar betydande dröjsmål med handläggningen av ärendet. Utlåtande behöver inte inhämtas i enkla och klara ärenden.

18 §

Avslutande åtgärder och tilläggsundersökning

Innan ett disciplinärende avgörs ska den misstänkte ges tillfälle att bekanta sig med militärjuristens utlåtande och annat material som samlats in vid förundersökningen och avge sin utsaga om det. Den misstänkte kan avge sin utsaga också per telefon eller med hjälp av något annat medium för dataöverföring, om de förutsättningar som anges i 15 § 2 mom. uppfylls. Då ska

den misstänkte vid behov få en muntlig redogörelse för det väsentliga innehållet i det material som samlats in vid förundersökningen. Motsvarande tillfälle ska på begäran ges målsäganden.

Den misstänkte behöver inte ges sådant tillfälle som avses i 1 mom., om

1) förundersökningen har gjorts på det sätt som avses i 13 § 2 mom. och det inte har kommit fram några sådana nya omständigheter eller någon sådan ny utredning i ärendet som den misstänkte ska höras om, eller

2) disciplinbeslutet är friande.

En parts utsaga ska tas in i förundersökningsprotokollet. En part får be om att åtgärder för tilläggsutredning vidtas. Begäran ska göras utan oskäligt dröjsmål sedan parten har bekantat sig med förundersökningsmaterialet. De åtgärder för tilläggsutredning som parten begär ska vidtas, om parten visar att de kan inverka på ärendet och om de inte orsakar oskäliga kostnader i förhållande till ärendets natur.

Den disciplinära förmannen ska sörja för att de åtgärder som avses i 1 och 3 mom. vidtas.

4 kap.

Tvångsmedel i ett disciplinärt förfarande

19 §

Tvångsmedel och de myndigheter som har rätt att använda dem

Utöver vad som föreskrivs i denna lag föreskrivs det i tvångsmedelslagen om de tvångsmedel som får tillämpas på militära brott och om de myndigheter som har rätt att använda dem.

20 §

Gripande

Om upprätthållandet eller återställandet av disciplin, ordning eller säkerhet kräver det, får en person som ertappats eller på sannolika skäl misstänks för ett militärt brott gripas.

21 §

Tjänsteman och militärperson som har rätt att gripa

Gripande får verkställas av

- 1) en person som tjänstgör som yrkesmilitär och är förman till den som ska gripas,
 - 2) en militärperson i vakt-, jour- eller militärpolisuppdrag,
 - 3) chefen för en militäravdelning som förordnats till militärt säkerhets- eller ordningsuppdrag,
- samt

- 4) en i 22 § avsedd anhållningsberättigad tjänsteman.

22 §

Anhållningsberättigad tjänsteman

Anhållningsberättigade tjänstemän är

- 1) kommendören för respektive truppenhet och en högre disciplinär förman,
 - 2) garnisonschefen och garnisonskommendanten,
 - 3) en officer som innehar en tjänst och som sköter ett militärpolisuppdrag.
- Befälhavaren på ett krigsfartyg får besluta om att verkställa anhållande, om

- 1) den anhållningsberättigade tjänsteman som avses i 1 mom. inte kan nås på grund av att kommunikationsförbindelserna inte fungerar eller av något annat motsvarande skäl,
- 2) saken inte tål dröjsmål, och
- 3) anhållandet behövs för att den allmänna ordningen och säkerheten på fartyget ska kunna upprätthållas eller en allvarlig person- eller egendomsskada ska kunna förhindras.

23 §

Förvaring och bemötande av gripna, anhållna eller häktade personer

Gripna, anhållna eller häktade personer förvaras i högvakt eller annars under en militärmyndighets uppsikt eller i ett allmänt fängelse eller någon annan förvaringslokal.

I fråga om anhållna och gripna personer iakttas vad som föreskrivs om bemötandet av dem i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen (841/2006).

Vad som i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen bestäms om

1) polisen gäller en militärmyndighet i fråga om de personer som hålls i förvar hos militärmyndigheten,

2) polismän eller väktare gäller i 21 § i denna lag avsedda personer som har rätt att verkställa gripande och i 94 § 1 mom. 2 punkten avsedda tjänstemän,

3) chefen för en förvaringslokal gäller den tjänsteman som förordnats till chef för högvakten eller för någon annan övervakad lokal, och

4) den som ska avgöra rättelseyrkanden gäller den berörda kommandören för ett truppförband.

På bemötandet av häktade personer som står under en militärmyndighets uppsikt tillämpas vad som i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen föreskrivs om bemötandet av häktade personer.

Den chef för en grundenhet eller någon annan förman som den gripne, anhållne eller häktade personen är underställd ska utan dröjsmål underrättas om att personen har gripits, anhållits, häktats eller frigivits.

24 §

Underrättande om gripande och frigivande av den gripne

En anhållningsberättigad tjänsteman ska utan dröjsmål underrättas om att en person har gripits.

Den gripne ska frigives utan dröjsmål efter det att förhöret avslutats eller annan grund för gripande inte längre föreligger, dock innan det har förflutit 24 timmar från gripandet, om det inte inom samma tid bestäms att den gripne ska anhållas.

25 §

Kroppsvisitation

Den som är berättigad att verkställa gripande har rätt att i samband med gripande, anhållande eller inledande av verkställigheten av arreststraff kroppsvisitera den som åtgärden gäller för att förvissa sig om att personen inte medför föremål eller ämnen som kan äventyra förvaringen eller med vilka personen kan utsätta sig själv eller andra för fara.

Farliga föremål och ämnen som avses i 1 mom. ska tas ifrån den som visiteras. De ska återlämnas vid frigivningen, om det inte finns hinder för detta enligt lag. Bestämmelser om förfarandet i fråga om alkoholdrycker och narkotika finns i 30 § 2 mom.

26 §

Tidsfrist för att väcka åtal

Bestämmelser om den tid som ska utsättas för väckande av åtal när svaranden är häktad finns i tvångsmedelslagen.

27 §

Beslag samt genomsökning av platser och personer

Förutom de tjänstemän som avses i tvångsmedelslagen får även en anhållningsberättigad tjänsteman som avses i 22 § 1 mom. i denna lag besluta om beslag samt om allmän husrannsakan och genomsökning av platser och personer.

Den som har rätt att gripa en person får dock utan sådant förordnande som avses i 1 mom. ta ett föremål i besittning i syfte att ta det i beslag, om ärendet inte tål dröjsmål. Den som har rätt att verkställa gripande får också företa allmän husrannsakan samt genomsökning av platser och personer utan sådant förordnande som avses i 1 mom., om syftet är att ta i beslag ett sådant föremål som har kunnat följas eller spåras på färsk gärning eller om genomsökningen behövs för att allvarlig skada på person, egendom eller miljön ska kunna förhindras.

Som genomsökning betraktas inte inspektion av ordningen i ett sådant utrustningsskåp som disponeras av den som tjänstgör enligt värnpliktslagen eller lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor eller inspektion av skicket på Försvarsmaktens utrustning i skåpet.

Ett föremål som tagits i beslag kan så länge beslaget gäller förvaras i den militärmyndighets besittning som verkställt beslaget.

28 §

Alkohol- och narkotikatestning

De militärpersoner som enligt 21 § i denna lag har rätt att verkställa gripande får bestämma att en vid Försvarsmakten tjänstgörande förare av ett motordrivet fordon eller den som utför något annat uppdrag som avses i 23 kap. i strafflagen ska genomgå prov för att det ska kunna konstateras om han eller hon intagit alkohol eller något annat berusningsmedel. Provet får utföras på den som utför ett köruppdrag eller något annat uppdrag som avses i 23 kap. i strafflagen eller den som står i beråd att påbörja ett sådant uppdrag. Den som vägrar genomgå provet och som utför ett köruppdrag eller ett annat uppdrag som avses i 23 kap. i strafflagen är skyldig att underkasta sig kroppsbesiktning enligt tvångsmedelslagen.

Det prov som avses i 1 mom. ska göras på ett sådant sätt och med en sådan metod att det inte medför onödig eller oskälig olägenhet för den som undersöks.

Huvudstaben meddelar närmare föreskrifter om hur provet ska utföras.

Den information som fås genom alkohol- och narkotikatestning utgör information om hälsotillståndet. Denna information får endast hanteras av de personer som utifrån den ska besluta om ett köruppdrag eller något annat uppdrag som avses i 23 kap. i strafflagen. Testresultat ska antecknas i det register för militärrättsvård som avses i 11 § i lagen om behandling av personuppgifter inom Försvarsmakten (332/2019), om testresultatet förutsätter att en förundersökning som avses i 9 § i denna lag inleds eller om det är fråga om ett i 89 § avsett militärt brott som ska undersökas av Huvudstaben.

29 §

Omfattningen av användningen av tvångsmedel

Tvångsmedel får tillgripas på ett område eller fartyg som är i Försvarmaktens bruk samt även annanstans i situationer där användningen av tvångsmedel inte kan skjutas upp och handräckning från en polismyndighet inte kan erhållas snabbt.

I en privat bostad får allmän husrannsakan dock verkställas endast om syftet är att finna en person som ska gripas, anhållas eller häktas eller hämtas till förhör eller inställas inför domstol och som flyr då han eller hon blir förföljd, eller om syftet är att ta i beslag föremål som kunnat spåras på färsk gärning.

30 §

Undersöknings- och genomsökningsrätt för kommandören för ett truppförband

Kommandören för ett truppförband har rätt att på ett område eller fartyg eller i ett fordon i Försvarmaktens bruk, dock inte i en privat bostad, låta verkställa undersökningar och genomsökningar som riktar sig mot personer som tjänstgör vid Försvarmakten och lyder under 45 kap. i strafflagen och egendom som är i deras besittning, för utövande av tillsyn över att bestämmelserna om Försvarmaktens vapen, skjutförnödenheter och sprängämnen och bestämmelserna om narkotika och alkoholdrycker iakttas eller för uppdagande av överträdelse av dessa bestämmelser.

Vapen, skjutförnödenheter och sprängämnen eller annan egendom som tillhör Försvarmakten, som personer som avses i 1 mom. olovligen innehar samt narkotika och alkoholdrycker som de innehar olagligt eller olovligen får tas i förvar. Utöver vad som föreskrivs i 86 § i alkohollagen (1102/2017) får en alkoholdryck i ett öppnat eller öppet kärl förstöras genom beslut av en tjänsteman eller en militärperson som har rätt att verkställa gripande. Om inte alkoholdrycken förklaras förverkad med stöd av 10 kap. i strafflagen, ska den återlämnas vid en lämplig tidpunkt och senast vid tidpunkten för hemförloven eller befrielsen från annan tjänstgöring. Bestämmelser om förfarandet vid innehav av narkotika finns i narkotikalagen (373/2008).

5 kap.

En disciplinär förmans befogenheter

31 §

Disciplinära förmän

Disciplinära förmän är chefen för en grundenhet och dennes direkta förmän samt med de begränsningar som föreskrivs i 33 § fältväbelen vid en grundenhet.

Underställda en disciplinär förmans disciplinära makt är de som är underordnade förmannen och som denne är direkt förman för.

32 §

Begränsningar i uppgiften som disciplinär förman

En disciplinär förman får inte behandla ett ärende, om brottet har riktat sig mot förmannen personligen eller om förmannen har ett sådant förhållande till ärendet eller till en part att förmannens opartiskhet kan äventyras.

En förman, som under sitt befäl har någon som endast tillfälligt har förordnats att utföra en särskild tjänstgöringsuppgift, har inte disciplinär makt i förhållande till denne. Förmannen ska dock sörja för verkställigheten av förundersökning och anmäla saken till den disciplinära förmannen för den som misstänks för ett brott.

Om den som misstänks för ett brott har underställts en annan disciplinär förman innan ett disciplinärende har avgjorts, ska behandlingen av ärendet överföras till denna förman.

Ett ärende som gäller ett brott kan hänskjutas till en högre disciplinär förman för behandling, om de som medverkat till samma brott lyder under olika disciplinära förmäns bestraffningsbefogenheter. När ett brott har begåtts i en högre disciplinär förmans närvaro, kan denne förbehålla sig bestraffningsrätten.

33 §

Disciplinära förmäns rätt att påföra disciplinStraff

Kommendören för ett truppförband och en disciplinär förman som är överordnad kommendören har rätt att påföra samtliga disciplinStraff utom arrest.

Kommendören för en truppenhet har rätt att ge en anmärkning, förordna extra tjänstgöring och meddela utgångsförbud samt ge den som tjänstgör som värnpliktig eller fullgör frivillig militärtjänst för kvinnor en varning.

Chefen för en grundenhet har rätt att ge en anmärkning, förordna extra tjänstgöring och meddela utgångsförbud i minst ett och högst 10 dygn samt ge den som tjänstgör som värnpliktig eller fullgör frivillig militärtjänst för kvinnor en varning.

Fältväbelen vid en grundenhet har rätt att ge den som tjänstgör som värnpliktig eller fullgör frivillig militärtjänst för kvinnor en anmärkning samt förordna extra tjänstgöring högst tre gånger.

34 §

Huvudstabens behörighet att meddela föreskrifter

Samma befogenheter som tillkommer den disciplinära förman som avses i 33 § har även en förman i motsvarande uppdrag. Tjänstemän vid Försvarsmaktens underrättelsetjänst och Huvudstabens underrättelseavdelning har inte i denna lag avsedda disciplinär förmäns befogenheter. I övrigt bestämmer Huvudstaben vem som ska anses vara en förman i motsvarande uppdrag. Dessutom kan Huvudstaben, med avvikelse från föreskrifterna om de administrativa och militära befogenheterna, meddela föreskrifter om de inbördes disciplinära befogenheterna för de disciplinära förmän som är överordnade kommendören för ett truppförband.

6 kap.

Avslutande av ett disciplinärende

35 §

Åtgärder sedan förundersökningen avslutats

Den disciplinära förmannen ska utan oskäligt dröjsmål utgående från förundersökningsprotokollet besluta vilka åtgärder som disciplinärendet ger anledning till.

36 §

Avgörande av ett ärende i ett disciplinärt förfarande och påförande av ett disciplinStraff

Ett brott som enligt allmän straffpraxis inte kan förutses medföra strängare straff i domstol än böter får behandlas i ett disciplinärt förfarande.

Ett disciplinstraff får påföras, om den som är misstänkt för ett brott har erkänt gärningen eller om det annars kan anses klart att personen är skyldig.

Ett ärende får dock inte behandlas i ett disciplinärt förfarande, om

- 1) den som begått brottet inte längre lyder under 45 kap. i strafflagen,
- 2) målsäganden inte har samtyckt till att ärendet behandlas i ett disciplinärt förfarande utan yrkar att ärendet ska behandlas i domstol,
- 3) åtal för något av flera brott ska väckas vid domstol och brotten står i samband med varandra, eller
- 4) någon av dem som medverkat till ett och samma brott ska åtalas vid domstol och det inte anses ändamålsenligt att ärendet avgörs särskilt för sig.

37 §

Överföring till en högre disciplinär förman

Räcker en disciplinär förmans behörighet inte till för avgörande av ett ärende eller är förmanen jävrig, ska ärendet hänskjutas till en högre disciplinär förman.

38 §

Överföring till åklagaren

Bestämmelser om hänskjutande av ett ärende till behörig åklagare finns i militära rättegångslagen.

Har förundersökning gjorts i ett ärende på förordnande av åklagaren, ska den disciplinära förmanen meddela åklagaren sitt avgörande med anledning av förundersökningen. Efter att ha fått meddelandet kan åklagaren ta ärendet till åtalsprövning, om ärendets art det kräver eller det annars finns särskilda skäl till det.

39 §

Omständigheter som påverkar övervägningen av disciplinstraff

Ett disciplinstraff ska stå i rätt förhållande till brottet och vara ändamålsenligt med tanke på gärningsmannens tjänstgöringsställning. Ett disciplinstraff ska dömas ut eller påföras med beaktande av enhetligheten i straffpraxis. När arten och storleken av ett disciplinstraff övervägs, ska de grunder som enligt strafflagen påverkar gärningens straffbarhet och gärningsmannens eventuella tidigare disciplinstraff beaktas.

Ett disciplinstraff kan skärpas, om

- 1) brotten varit flera,
- 2) gärningen begåtts i närvaro av församlade militärpersoner så att den kan äventyra disciplinen och ordningen, eller om
- 3) gärningsmannen missbrukat sin förmansställning när han eller hon begick brottet.

Ett disciplinstraff kan lindras, om gärningen föranletts av att en förmans klandervärda betende har varit ägnat att minska gärningsmannens förmåga att följa lagen.

40 §

Prioritering av lindrigare disciplinstraff

Som disciplinstraff ska användas anmärkning, extra tjänstgöring eller utgångsförbud i högst tio dygn, om inte brottets art eller brottens antal, upprätthållandet av disciplin och ordning, gärningsmannens tidigare tjänstgöring eller andra omständigheter som gäller brottet eller gärningsmannen förutsätter att ett annat disciplinstraff påförs.

41 §

Hörande av den misstänkte när ett disciplinärende avgörs

Innan ett disciplinärende avgörs ska den disciplinära förmannen höra den misstänkte personligen, om detta inte på grund av särskilda omständigheter avsevärt fördröjer behandlingen av ärendet och det inte finns skäl att anta att hörande främjar behandlingen av ärendet. Den disciplinära förmannen kan höra den misstänkte per telefon eller med hjälp av ett annat medium för dataöverföring, om de förutsättningar som anges i 15 § 2 mom. för hörande uppfylls.

Om den disciplinära förmannen finner att den misstänkte har gjort sig skyldig till någon annan gärning än en sådan som avses i 13 § 2 mom. eller till en gärning med anledning av vilken han eller hon har hörts enligt 18 § 1 mom., ska den misstänkte höras på nytt.

42 §

Disciplinbeslutets slutresultat

I ett disciplinärende är beslutet fällande eller friande.

Även om ett disciplinbeslut är fällande behöver ett disciplinstraff inte påföras, om gärningen har berott på ouppmärksamhet, tanklöshet eller okunnighet som med beaktande av omständigheterna är ursäktlig eller om gärningen annars ska anses vara ringa med hänsyn till upprätthållandet av disciplin och ordning.

43 §

Disciplinbeslutets innehåll

Beslutet i ett disciplinärende ska vara skriftligt. Av beslutet ska framgå

- 1) den disciplinära förman som avgjort ärendet och datum för beslutet,
- 2) parternas namn,
- 3) vad ärendet gäller,
- 4) motiveringar,
- 5) tillämpade bestämmelser,
- 6) slutresultatet samt vid behov disciplinstraffets art och storlek samt den avräkning som eventuellt ska göras från disciplinstraffet.

44 §

Delgivning av disciplinbeslut

Ett fällande disciplinbeslut ska delges den som påförts disciplinstraff samt på begäran målsäganden. På delgivningsexemplaret av beslutet ska det antecknas när beslutet har delgetts den som påförts disciplinstraffet. I delgivningsexemplaret av beslutet ska det ingå en anvisning om hur den som påförts disciplinstraff kan föra ärendet till en högre disciplinär förman eller domstol för avgörande.

Har ett disciplinstraff med stöd av 42 § 2 mom. inte påförts, ska beslutet utan dröjsmål meddelas parterna på ett bevisligt sätt. Har ett förundersökningsprotokoll upprättats i ärendet, ska det dessutom göras en anteckning om avgörandet i protokollet.

Ett friande disciplinbeslut ska utan dröjsmål meddelas parterna på ett bevisligt sätt. Har ett förundersökningsprotokoll upprättats i ärendet, ska det dessutom göras en anteckning om avgörandet i protokollet.

7 kap.

Påföljder i ett disciplinärt förfarande

45 §

Disciplinstraff

I enlighet med vad som föreskrivs i 6 kap. 1 § 4 mom. i strafflagen är disciplinstraffen anmärkning, extra tjänstgöring, varning, utgångsförbud, disciplinbot och arrest.

Extra tjänstgöring förordnas eller döms ut för minst en gång och för högst fem gånger.

Utgångsförbud meddelas eller döms ut för minst 1 dygn och för högst 15 dygn och disciplinbot föreläggs för minst 1 och högst 30 dagar.

Endast en domstol som avses i 5 och 6 § i militära rättegångslagen kan döma till arrest i ett förfarande enligt militära rättegångslagen. Till arrest döms i minst 1 dygn och i högst 30 dygn.

Disciplinbotens penningbelopp för en dag är en femtedel av den bötfälldes genomsnittliga totala dagsinkomst, dock minst beloppet av den största dagpenning som utbetalas till den som tjänstgör med stöd av värnpliktslagen. För den som tjänstgör enligt värnpliktslagen eller lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor är beloppet av disciplinboten för en dag lika stort som dagpenningen eller, om personen i fråga inte får dagpenning, lika stort som den största dagpenning som utbetalas till den som tjänstgör med stöd av värnpliktslagen.

Ett disciplinstraff får inte påföras eller dömas ut villkorligt.

46 §

Påföljd som kan påföras i stället för bot eller disciplinstraff

För ett brott för vilket som påföljd föreskrivs böter, kan i stället för böter i en militärrättegång dömas till disciplinstraff eller i ett disciplinärt förfarande påföras disciplinstraff.

Har disciplinstraff föreskrivits som påföljd för ett brott, får böter dömas ut i stället för disciplinstraffet.

47 §

Gemensamt straff

För disciplinstraff samt för fängelsestraff på viss tid eller böter får det inte bestämmas ett gemensamt straff, och de får inte heller slås samman med ett fängelsestraff på viss tid.

Ska någon på en gång dömas till disciplinstraff för två eller flera brott, döms personen till ett gemensamt disciplinstraff. Till arrest får i ett sådant fall dömas i högst 40 dygn, till disciplinbot för högst 40 dagar och till utgångsförbud i högst 25 dygn.

I ett disciplinärt förfarande används endast en art av disciplinstraff som påföljd för ett och samma brott. Har någon gjort sig skyldig till flera brott som handläggs samtidigt av en disciplinär förman, ska endast ett disciplinstraff påföras.

48 §

Förvandlingsförbud

En obetald disciplinbot får inte förvandlas till fängelse. Förvandlingsförbudet gäller också sådan obetald disciplinbot som utgångsförbud eller arrest har förvandlats till.

49 §

Preskription

Vid tillämpningen av bestämmelserna om straffrättslig preskription jämställs disciplinstraff med böter.

50 §

Avräkning av tiden för frihetsberövande

Om den som döms till eller påförs disciplinstraff har varit berövad sin frihet med anledning av brottet innan ärendet har avgjorts, ska en avräkning enligt 6 kap. 13 § i strafflagen göras från disciplinstraffet.

När avräkningen enligt 1 mom. görs, motsvarar ett dygns frihetsberövande fyra gånger extra tjänstgöring, tre dygns utgångsförbud, disciplinbot för tre dagar samt ett arrestdygn.

51 §

Yrkesmilitärs disciplinstraff

En yrkesmilitär som avses i lagen om försvarsmakten kan i ett disciplinärt förfarande endast ges en anmärkning eller varning eller påföras disciplinbot.

8 kap.

Ändringssökande

52 §

Rätt att söka ändring

I ett disciplinbeslut av kommendören för en truppenhet, chefen för en grundenhet eller fältväbeln vid en grundenhet får ändring sökas (*begäran om avgörande*) hos kommendören för truppförbandet.

I ett disciplinbeslut av kommendören för truppförbandet eller av en disciplinär förman som är överordnad denne och i ett beslut som kommendören för truppförbandet har fattat med anledning av en begäran om avgörande får ändring sökas genom besvär (*disciplinbesvär*). Bestämmelser om behörig domstol finns i 5 och 6 § i militära rättegångslagen.

Rätt att söka ändring har endast den som har påförts ett disciplinstraff eller den som med stöd av 42 § 2 mom. inte har påförts ett disciplinstraff.

53 §

Temporärt förordnande

Om ett disciplinbeslut får verkställas innan beslutet har vunnit laga kraft, kan kommandören för truppförbandet med anledning av en begäran om avgörande och domstolen med anledning av disciplinbesvär, innan ärendet avgörs bestämma att disciplinbeslutet tills vidare inte ska verkställas eller verkställigheten inte fortgå.

54 §

Innehållet i begäran om avgörande

I en begäran om avgörande ska skriftligen meddelas följande:

- 1) det disciplinbeslut som överklagas,
- 2) till vilka delar beslutet överklagas,
- 3) vilka ändringar som yrkas i beslutet,
- 4) på vilka grunder ändring yrkas, och till vilka delar motiveringarna till beslutet är felaktiga enligt den som begär avgörande.

55 §

Framställande av begäran om avgörande

Begäran om avgörande ska framställas inom sju dagar från delfäendet av disciplinbeslutet. Vid framställande av begäran om avgörande ska vad som föreskrivs i 58 § 2–4 mom. om anförande av besvär iakttas. En begäran om avgörande som kommit in efter föreskriven tid prövas inte.

56 §

Beslut av kommandören för truppförbandet på begäran om avgörande

Kommandören för truppförbandet ska fatta ett skriftligt beslut på en begäran om avgörande. Den disciplinära förman som har fattat disciplinbeslutet ska överlämna materialet i ärendet och sitt utlåtande över begäran om avgörande till kommandören för truppförbandet. Kommandören för truppförbandet kan höra den som framställt begäran om avgörande och den disciplinära förman som fattat disciplinbeslutet, om detta främjar avgörandet av ärendet.

Kommandören för truppförbandet kan med anledning av begäran om avgörande upphäva disciplinbeslutet, lindra det påförda disciplinstraffet eller låta beslutet stå. Kommandören för truppförbandet kan inte ändra disciplinbeslutet till nackdel för den som framställt begäran om avgörande. På innehållet i ett beslut som fattas på begäran om avgörande tillämpas vad som i 43 § föreskrivs om innehållet i ett disciplinbeslut.

Kommandören för truppförbandet ska fatta ett beslut på en begäran om avgörande inom sju dagar från den dag då begäran om avgörande har kommit in.

I 52 § 2 mom. föreskrivs om sökande av ändring i ett beslut som kommandören för truppförbandet har fattat med anledning av en begäran om avgörande. Kommandören för truppförbandet ska till det beslut som fattats med anledning av en begäran om avgörande foga en skriftlig anvisning för sökande av ändring.

57 §

Disciplinbesvärens innehåll

I en besvärsskrift som ska riktas till den behöriga domstolen ska följande anges:

- 1) det disciplinbeslut som överklagas,
- 2) till vilka delar beslutet överklagas,
- 3) vilka ändringar som yrkas i beslutet,
- 4) på vilka grunder ändring yrkas, och till vilka delar motiveringarna till beslutet är felaktiga enligt ändringssökandens åsikt,
- 5) de bevis som man önskar stödja sig på och vad man vill bevisa genom vart och ett av dem,
- 6) en eventuell begäran om att ärendet ska handläggas i ett skriftligt förfarande.

I besvärsskriften ska meddelas parternas namn och kontaktuppgifterna till deras lagliga företrädare, ombud eller biträde, den postadress och eventuell annan adress till vilken uppmaningar, kallelser och meddelanden i ärendet kan sändas till ändringssökanden samt telefonnumren till parterna och till vittnen eller andra som ska höras. Kontaktuppgifterna till parterna och till vittnen och andra som ska höras ska också meddelas på ett för ändamålet lämpligt sätt. Uppgifterna behöver dock inte meddelas, om de finns i förundersökningsprotokollet eller i annat material som annars ska tillställas domstolen.

Besvärsskriften ska undertecknas av ändringssökanden, eller om han eller hon inte har upprättat den, av den som har upprättat skriften.

Till besvärsskriften ska fogas de handlingar som ändringssökanden åberopar och som inte finns i det material som annars tillställs domstolen.

58 §

Anförande av disciplinbesvär

Disciplinbesvär ska anföras inom sju dagar från delfäendet av beslutet i fråga.

Besvärsskriften ska inom föreskriven tid lämnas till den disciplinära förman som har fattat disciplinbeslutet eller till den domstol som avses i 52 § 2 mom. Besvärsskriften får också lämnas till chefen för den grundenhet eller fältväbelen vid den grundenhet där ändringssökanden tjänstgör eller till jourhavande vid truppförbandet.

Tjänstgör ändringssökanden i en trupp som är åtskild från hans eller hennes enhet eller på ett fartyg ute till havs, får besvärsskriften lämnas också till chefen för truppen eller fartygets befälhavare. Har ändringssökanden berövats sin frihet, får besvärsskriften också lämnas till chefen för högvakten eller för någon annan förvaringslokal.

Har besvärsskriften lämnats in till en annan myndighet som avses i 2 eller 3 mom. än domstolen, ska mottagaren på skriften anteckna dess ankomstdag och utan dröjsmål överlämna skriften till den disciplinära förman som avgjort ärendet.

59 §

Den disciplinära förmannens skyldigheter

Ändringssökanden har rätt att anlita biträde, och ändringssökandens rätt att upprätta en besvärsskrift ska tryggas. Den disciplinära förmannen ska se till att ändringssökanden har möjlighet att skaffa sig ett biträde och upprätta en besvärsskrift samt att delta i domstolsbehandlingen av disciplinbesvären.

Den disciplinära förman som fattat disciplinbeslutet ska omedelbart sända besvärsskriften till kansliet vid den domstol som avses i 52 § 2 mom. tillsammans med det förundersökningsprotokoll som upprättats i disciplinärendet, eventuellt beslut som fattats på en begäran om avgörande samt andra handlingar och sitt utlåtande i ärendet.

Har disciplinbesvär sänts direkt till domstolen, ska den disciplinära förmannen på begäran av domstolen sända domstolen det förundersökningsprotokoll som upprättats i disciplinärendet samt andra handlingar i ärendet och sitt utlåtande.

60 §

Förberedelse i domstol

Disciplinbesvär blir anhängiga då besvärsskriften har kommit in till kansliet vid den domstol som avses i 52 § 2 mom.

Om besvären är bristfälliga och det är behövt att komplettera dem för att rättegången ska kunna fortgå, ska ändringssökanden uppmanas att korrigera bristen inom en av domstolen utsatt tid vid äventyr att besvären kan lämnas utan prövning. Följer ändringssökanden inte uppmaningen och är besvären så bristfälliga att de inte duger som grund för en rättegång, ska besvären inte prövas.

Har en besvärsskrift sänts direkt till domstolen, ska domstolen utan dröjsmål begära ett utlåtande av den disciplinära förmannen med anledning av besvären, om inte domstolen lämnar besvären utan prövning eller det annars är uppenbart onödigt. Utlåtandet ska ges för kännedom till ändringssökanden.

Anser domstolen att ärendet ska avgöras i enlighet med ändringssökandens ändringsyrkanden, kan domstolen meddela ett sådant avgörande i huvudsaken.

61 §

Huvudförhandling i domstol

Om inget annat följer av 60 §, ska det i ett ärende som gäller disciplinbesvär ordnas en huvudförhandling. Ärendet kan dock behandlas i ett skriftligt förfarande på begäran av ändringssökanden. Trots begäran kan domstolen hålla huvudförhandling.

Domstolen kallar ändringssökanden till huvudförhandlingen. I kallelsen ska datum, klockslag och plats för huvudförhandlingen meddelas. Domstolen kan på eget initiativ eller på begäran av den disciplinära förmannen av ett särskilt skäl kalla den disciplinära förmannen till huvudförhandlingen. Ärendet får prövas och avgöras även om ändringssökanden eller den disciplinära förmannen är frånvarande.

62 §

Avgörande av ärendet och förbud att söka ändring

Ett ärende avgörs utifrån vad som läggs fram vid huvudförhandlingen och det skriftliga rättegångsmaterialet. Domstolen ska på eget initiativ pröva om det ärende som avses i disciplinbesvären har fått prövas och avgöras i ett disciplinärt förfarande, och vid behov undanröja disciplinbeslutet. Domstolen får inte ändra ett disciplinbeslut till ändringssökandens nackdel.

Om ett disciplinbeslut upphävs eller undanröjs, ska bestämmelserna om ersättning av rättegångskostnader i 9 kap. 1 a § 1 mom. i lagen om rättegång i brottmål (689/1997) iaktas i fråga om statens skyldighet att ersätta ändringssökandens rättegångskostnader. Om ett disciplinbeslut upphävs eller undanröjs delvis, ska 2 mom. i den paragrafen iaktas.

I ett beslut som en domstol meddelat i ett ärende som gäller disciplinbesvär får ändring inte sökas genom besvär.

63 §

Särskilda bestämmelser

Domstolen får sända de kallelser och uppmaningar som avses i detta kapitel under den adress som ändringssökanden senast har uppgett för sändande av uppmaningar, kallelser och meddelanden.

När disciplinbesvär behandlas ska i övrigt bestämmelserna om behandling av brottmål i militära rättegångslagen iakttas.

64 §

En parts rätt till extraordinärt ändringssökande

I fråga om rätten till extraordinärt ändringssökande för en part i ett disciplinärende iakttas vad som föreskrivs om extraordinärt ändringssökande i 31 kap. i rättegångsbalken. Klagoskriften eller ansökan ska lämnas in hos en domstol som avses i 52 § 2 mom. i denna lag inom sex månader från den dag då disciplinbeslutet fattades. Återställande av försutten fatalietetid ska sökas inom 30 dagar efter det att hindret har upphört.

Bestämmelser om den disciplinära förmannens rätt att ansöka om att ett disciplinbeslut ska undanröjas eller återbrytas finns i 181 §.

65 §

Gottgörelse

Den bestraffade ska ges gottgörelse till den del som ett disciplinstraff som påförts i ett disciplinbeslut har verkställts, och disciplinbeslutet efter detta slutgiltigt har upphävts eller undanröjts eller disciplinstraffet har lindrats. Kommendören för truppförbandet beslutar om gottgörelsen.

Har ett disciplinstraff verkställts delvis, betalas den bestraffade en gottgörelse för den verkställda delen.

Närmare bestämmelser om beloppet av gottgörelsen utfärdas genom förordning av statsrådet

9 kap.

Verkställighet

66 §

Tjänstemän som svarar för verkställigheten

För verkställigheten av ett disciplinstraff sörjer chefen för den grundenhet där den som påförts disciplinstraffet tjänstgör eller någon annan som är den närmaste disciplinära förmannen. Vid ett truppförband kan en tjänsteman som fått tillräcklig utbildning förordnas att sörja för verkställigheten.

Sammanräkningen av de arreststraff som ska verkställas vid högvakten eller på annat håll inom försvarsmakten ankommer på den tjänsteman som avses i 1 mom. Den bestraffade ska på begäran ges ett intyg över hur sammanräkningen har gjorts.

Bestämmelser om behöriga myndigheter vid verkställigheten av disciplinbot och böter finns i lagen om verkställighet av böter (672/2002).

67 §

Inledande av verkställigheten

En tjänsteman enligt 66 § 1 mom. ska så snart ett disciplinbeslut har fattats, utan dröjsmål inleda verkställigheten av ett enligt beslutet påfört annat disciplinstraff än varning. En varning får verkställas först när det beslut genom vilket varningen har getts har vunnit laga kraft. Bestämmelser om disciplinbots verkställbarhet finns i 2 § 2 mom. i lagen om verkställighet av böter.

68 §

Avbrytande eller uppskjutande av verkställigheten

Verkställigheten ska genast avbrytas eller får inte inledas, om kommandören för truppförbandet eller domstolen ger ett sådant förordnande som avses i 53 §.

Den förman som övervakar ett disciplinärt förfarande får förordna att verkställigheten av ett disciplinstraff som påförts vid ett disciplinärt förfarande ska skjutas upp eller avbrytas, om förmannen i samband med övervakningen har upptäckt ett väsentligt fel i disciplinbeslutet.

Kommandören för truppförbandet kan skjuta upp eller avbryta verkställigheten av ett disciplinstraff, om den bestraffades hälsotillstånd kräver det eller om det föreligger andra synnerligen vägande skäl.

69 §

Verkställigheten av anmärkning

En anmärkning ska ges den bestraffade personligen och i skriftlig form.

Verkställigheten av en anmärkning förfaller vid den tidpunkt då den bestraffade hemförlovas eller tjänstgöringen annars upphör, dock senast ett år efter det att anmärkningen gavs.

70 §

Verkställigheten av extra tjänstgöring

Som extra tjänstgöring betraktas sådant annat arbete än arbetet enligt tjänstgöringsprogrammet som en bestraffad förordnas att utföra.

En extra tjänstgöring består av två timmar tjänstgöring under en dag.

Extra tjänstgöring får inte verkställas på ett sådant sätt att överansträngning eller någon annan orsak kan leda till att den bestraffades hälsa skadas eller till att hans eller hennes möjligheter att fullgöra sina tjänstgöringsuppgifter påverkas i väsentlig grad.

Verkställigheten av extra tjänstgöring förfaller vid den tidpunkt då den bestraffade hemförlovas eller tjänstgöringen annars upphör, dock senast ett år efter att extra tjänstgöring har förordnats.

71 §

Verkställigheten av utgångsförbud

Ett utgångsförbud på högst tre dygn får inte verkställas under ett veckoslut, en helg eller en motsvarande ledig tid som enligt veckoprogrammet ska vara ledig för den som meddelats utgångsförbud, om detta inte är motiverat för att verkställa straffet omedelbart efter den gärning som föranledde straffet. Det måste då finnas vägande skäl för att straffet förläggs till den aktuella tiden och detta ska motiveras särskilt i disciplinbeslutet.

Den som meddelats utgångsförbud får inte under tiden för utgångsförbudet utan tillstånd av den förman som sörjer för verkställigheten avlägsna sig från det kasern- eller inkvarteringsområde eller annat motsvarande område som enligt beslut av kommandören för truppförbandet är utgångsförbudsområde.

Som strafftid räknas den tid under vilken den som meddelats utgångsförbud är intagen på sjukhus för vård. Om den bestraffade själv avsiktligt har orsakat behovet av vård, kan kommandören för truppförbandet dock förordna att tiden för sjukhusvistelsen inte ska räknas som strafftid.

Om den som meddelats ett utgångsförbud kallas till domstol för att vittna eller för att höras, ska tiden inför domstolen samt den tid som gått åt till att ta sig till och från domstolen räknas som tid för verkställighet av påföljden.

Verkställigheten av ett utgångsförbud på högst tio dygn förfaller vid den tidpunkt då den bestraffade hemförlövas eller tjänstgöringen annars upphör, dock senast ett år efter att utgångsförbudet meddelades.

72 §

Verkställigheten av varning

En varning ska kungöras i dagorden i den trupp där den bestraffade tjänstgör eller senast har tjänstgjort. När det gäller kommandören för ett truppförband och andra i motsvarande tjänsteställning samt personer som har en högre tjänsteställning än kommandören, ska varningen dock kungöras i Huvudstabens dagorder.

73 §

Verkställigheten av disciplinbot

Bestämmelser om verkställighet av disciplinbot finns i lagen om verkställighet av böter.

Den som har förelagts disciplinbot ska genast ges de uppgifter som behövs för betalning av disciplinboten.

74 §

Verkställigheten av arrest

Arrest innebär frihetsberövande eller begränsning av friheten. Arrest verkställs vid högvakten eller någon annan vakt. Av särskilda skäl kan flera personer som avtjänar arrest hållas i samma rum.

Arrest som av särskilda skäl inte kan avtjänas vid högvakten eller någon annan vakt, verkställs i ett för ändamålet lämpligt övervakat rum, tält eller en hytt eller på en annan motsvarande plats.

På den som avtjänar arrest tillämpas lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen. Huvudstaben kan meddela föreskrifter om de praktiska arrangemangen vid arrest samt om högvaktens interna ordning.

Om ett ovillkorligt fängelsestraff eller förvandlingsstraff för böter ska verkställas samtidigt med arrest, ska också arresten avtjänas i fängelse på det sätt som föreskrivs om verkställighet av ovillkorligt fängelsestraff och förvandlingsstraff för böter.

75 §

Tjänstgörings- eller arbetskyldighet vid avtjänande av arrest

Kommendören för truppförbandet kan bestämma att arrest helt eller delvis ska avtjänas så att tjänstgöringsskyldighet fogas till avtjänandet av arresten, om detta är motiverat med tanke på den bestraffades hälsotillstånd eller tjänstgöring eller av något annat särskilt skäl.

Har arrest utdömts i mera än åtta dygn, ska till den del av straffet som överstiger nämnda tid fogas en tjänstgöringsskyldighet.

Fogas en tjänstgöringsskyldighet till arresten, ska tjänstgöringen om möjligt fullgöras i uppgifter enligt tjänstgöringsprogrammet för den bestraffades egen enhet eller en annan egentlig tjänstgöringsplats.

Den som avtjänar arrest kan vid behov åläggas att utföra ett kortvarigt lämpligt arbete på den plats där arrest avtjänas eller i omedelbar närhet till den.

76 §

Inräkning av arrest i strafftiden

Som ett arrestdygn räknas 24 timmar från det att verkställigheten inleddes.

Har den som avtjänar arrest utan tillstånd avlägsnat sig från arresten, ska tiden från ingången av det arrestdygn då den bestraffade avlägsnade sig till utgången av det arrestdygn då han eller hon återvänt för att avtjäna arresten inte räknas in i strafftiden.

Som strafftid räknas den tid under vilken den som avtjänar arrest är intagen på sjukhus för vård. Har den bestraffade själv avsiktligt orsakat vårdbehovet, kan kommendören för truppförbandet dock förordna att tiden för sjukhusvistelsen inte ska räknas som strafftid.

Kallas den som avtjänar arrest till domstol för att vittna eller för att höras, ska tiden inför domstolen samt den tid som gått åt till att ta sig till och från domstolen inräknas i tiden för verkställighet av straffet.

77 §

Arrest vid hemförloving

Arrest ska avtjänas till slut trots att den bestraffade ska hemförlovas. Hemförlovas den bestraffade av hälsoskäl, ska dock vad som föreskrivs i 82 § 1 mom. iakttas.

78 §

Samtidig verkställighet

Med undantag av anmärkning, extra tjänstgöring, varning och disciplinbot kan flera disciplinstraff inte verkställas samtidigt.

79 §

Utegångsförbud som ska verkställas samtidigt

Sådana utgångsförbud som ska verkställas samtidigt ska sammanräknas till fullto. Den på detta sätt sammanräknade tiden för utgångsförbud får dock uppgå till högst 40 dygn.

80 §

Arrest och andra straff som ska verkställas samtidigt

Flera arreststraff som ska verkställas samtidigt ska sammanräknas till fullo. Den på detta sätt sammanräknade strafftiden får dock uppgå till högst 40 dygn.

När straff sammanräknas i det fall som avses i 74 § 4 mom. ska arreststraff förvandlas till fängelse på så sätt att ett dygns arrest motsvarar en dags fängelse. Om två eller flera arreststraff ska verkställas i ett sådant fall, ska enhetschefen för fängelset först sammanräkna dem på det sätt som föreskrivs i 1 mom.

Har arreststraff i enlighet med 2 mom. sammanräknats med ett annat straff, ska den dömde först avtjäna förvandlingsstraffet för arrest och därefter de övriga straffen.

81 §

Förvandling av utgångsförbud till disciplinbot

Ett utgångsförbud på minst 11 dygn som ännu inte har börjat verkställas eller som inte har avtjänats till fullo vid den tidpunkt när den bestraffade hemförlovas, förvandlas till disciplinbot.

När ett utgångsförbud förvandlas till disciplinbot motsvarar varje fullt dygn av oavtjänat utgångsförbud disciplinbot för en dag. Förvandlingen utförs av kommandören för truppförbandet med iakttagande av de grunder som anges i 45 § 5 mom. och 79 §.

82 §

Förvandling av arrest till disciplinbot

Arrest förvandlas till disciplinbot, om verkställigheten av arreststraffet inte har inletts före hemförlovningen eller om den värnpliktige hemförlovas av hälsoskäl.

När arrest förvandlas till disciplinbot motsvarar varje fullt oavtjänat arrestdygn disciplinbot för tre dagar. Förvandlingen utförs av kommandören för truppförbandet med iakttagande av de grunder som anges i 45 § 5 mom. och 80 § 1 mom.

10 kap.

Bestämmelser som tillämpas under undantagsförhållanden och vid försvarstillstånd

83 §

Tillämpning av bestämmelserna i kapitlet

Bestämmelserna i detta kapitel tillämpas under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1 och 2 punkten i beredskapslagen (1552/2011) och vid försvarstillstånd som avses i 1 § i lagen om försvarstillstånd (1083/1991).

84 §

Förhöjning av maximistorleken för disciplinstraff

Utöver vad som i 45 § föreskrivs om disciplinstraff får i ett disciplinärt förfarande

1) förordnas extra tjänstgöring högst 15 gånger,

2) utgångsförbud meddelas för högst 40 dagar,
3) disciplinbot föreläggas för högst 60 dagar.
En domstol får döma till arrest i högst 60 dygn.
Trots bestämmelserna i 47 § 2 mom. om gemensamt disciplinstraff får utgångsförbud meddelas för högst 50 dygn, disciplinbot föreläggas för högst 80 dagar samt dömas till arrest i högst 80 dygn.

85 §

Påförande av disciplinstraff för en yrkesmilitär

Trots bestämmelserna i 51 § får samtliga militärpersoner påföras alla arter av disciplinstraff.

86 §

En disciplinär förmans befogenheter

Trots bestämmelserna i 33 § får kommandören för en truppenhet påföra samtliga disciplinstraff utom arrest.

Trots bestämmelserna i 33 § får chefen för en grundenhet meddela utgångsförbud för högst 15 dygn.

87 §

Verkställigheten av disciplinstraff

Trots bestämmelserna i 67 § får en varning verkställas genast efter det att ett disciplinbeslut har fattats.

Den bestraffade ska ges gottgörelse till den del en varning har verkställts och disciplinbeslutet slutgiltigt har upphävts eller undanröjts eller disciplinstraffet har lindrats. Närmare bestämmelser om beloppet av gottgörelsen utfärdas genom förordning av statsrådet.

Ett beslut om upphävande av en varning ska kungöras. Vid kungörandet av ett beslut om upphävande av en varning ska bestämmelserna i 72 § om kungörande av varning iakttas. Chefen för en grundenhet eller en disciplinär förmän som är överordnad denne kan skjuta upp eller avbryta verkställigheten av ett disciplinstraff i de situationer som avses i 68 § 3 mom.

DEL III

HUVUDSTABENS UPPGIFTER OCH BEFOGENHETER VID BROTTSEKÄMPNING

11 kap.

Huvudstabens uppgifter vid brottsbekämpning

88 §

Huvudstabens uppgifter vid bekämpning av militära brott

Huvudstaben ska vidta åtgärder för att förhindra, avslöja och utreda militära brott och föra militära brott till åtalsprövning självständigt eller tillsammans med en annan myndighet med

iakttagande av vad som föreskrivs i denna lag eller någon annanstans i lag. Huvudstaben är en förundersökningsmyndighet enligt förundersökningslagen.

89 §

Militära brott som ska undersökas av Huvudstaben

Huvudstaben har till uppgift att förhindra, avslöja och utreda följande brott:

- 1) ett brott som behandlas som ett militärt rättegångsärende eller i ett militärdisciplinförfarande,
- 2) ett brott för vilket det föreskrivs straff i 40 kap. i strafflagen, om den som misstänks för brottet vid gärningstidpunkten var en militärperson i Försvarens tjänst,
- 3) ett brott för vilket det föreskrivs straff i 40 kap. i strafflagen, om den som misstänks för brottet vid gärningstidpunkten var en annan person i Försvarens tjänst än en militärperson, förutsatt att också en militärperson på sannolika skäl kan misstänkas för brottet,
- 4) ett brott som avses i 2 § 2 mom. i militära rättegångslagen och som har begåtts inom ett område, på ett fartyg, i ett luftfartyg eller ett fordon som är i Försvarens besittning eller som riktar sig mot Försvarens egendom och har begåtts i en tjänstgöringsuppgift, om den som misstänks för brottet vid gärningstidpunkten var en annan person i Försvarens tjänst än en militärperson, förutsatt att också en militärperson på sannolika skäl kan misstänkas för brottet.

90 §

Annan förundersökning som görs av Huvudstaben

Huvudstaben kan på en annan förundersökningsmyndighets begäran göra förundersökning även i ett ärende som inte avses i 89 §, om ärendet hänför sig till en förundersökning som Huvudstaben har inlett och den som misstänks för brottet vid gärningstidpunkten var en sådan militärperson som avses i 45 kap. 27 § i strafflagen.

91 §

Avslutande av förundersökning

Efter det att förundersökningen blivit klar ska tjänstemännen vid Huvudstaben eller polisen överlämna det ärende de undersökt till den disciplinära förmannen för behandling, om förundersökningen har gjorts på begäran av den disciplinära förmannen med stöd av 12 § 4 mom.

Om förundersökningen har gjorts på Huvudstabens eller polisens initiativ med stöd av 10 eller 11 § i denna lag, kan förundersökningsprotokollet överlämnas direkt till behörig åklagare. I sådana fall träffas inget sådant avgörande som avses i 14 § i militära rättegångslagen. Huvudstaben eller polisen ska dock underrätta den behöriga disciplinära förmannen om att ärendet har sänts till åtalsprövning.

Tjänstemän vid Huvudstaben ska överlämna ett vid Försvarens upprättat förundersökningsprotokoll, som gäller ett brott som begåtts av en civil person som är anställd vid Försvarens makt, till behörig åklagare, om inte ärendet har behandlats i enlighet med 24 § i statstjänstemannalagen (750/1994) eller om inget annat föranleds av 10 kap. 2 § i förundersökningslagen.

En förundersökning avslutas utan att ärendet överlämnas till den disciplinära förmannen eller åklagaren för behandling, om det vid undersökningen har blivit klart att inget brott har begåtts eller att straffyrkande inte kan framställas mot någon eller något annat offentligt krav som grundar sig på ett brott inte kan riktas mot någon. Att förundersökningen har avslutats ska emellertid meddelas den disciplinära förmannen eller åklagaren.

92 §

Huvudstabens tjänstemäns befogenheter vid utredning av militära brott

I fråga om befogenheterna för de tjänstemän vid Huvudstaben som sköter förundersökning vid utredning av brott som avses i 88 § gäller vad som i förundersökningslagen, tvångsmedelslagen eller någon annanstans i lag föreskrivs om en polismans befogenheter vid förundersökning av brott. De nämnda tjänstemännen har dock av de hemliga tvångsmedel som avses i 10 kap. i tvångsmedelslagen till sitt förfogande endast

- 1) inhämtande av basstationsuppgifter,
- 2) systematisk observation,
- 3) teknisk avlyssning, med undantag för bostadsavlyssning,
- 4) optisk observation,
- 5) teknisk spårning av föremål, ämne eller egendom,
- 6) inhämtande av identifieringsuppgifter för teadresser eller teleterminalutrustning.

93 §

Förhindrande och avslöjande av brott som anknyter till underrättelseverksamhet som riktar sig mot Finland på det militära försvarets område och till sådan verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret

Huvudstaben ska förhindra och avslöja brott som anknyter till sådan underrättelseverksamhet som riktar sig mot Finland på det militära försvarets område och till sådan verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret.

Det uppdrag som i 1 mom. föreskrivs för Huvudstaben begränsar inte skyddspolisens i lag föreskrivna behörighet.

Centralkriminalpolisen sörjer för att de brott som avses i 1 mom. reds ut.

94 §

Tjänstemän vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag i anslutning till militära brott

Brottsbekämpningsuppdrag vid Huvudstaben sköts av de tjänstemän som förordnats till brottsbekämpningsuppdrag i anslutning till militära brott och de befogenheter som har samband med detta utövas av tjänstemän vid Huvudstaben enligt följande:

1) en militärjurist eller någon annan tjänsteman som förordnats till undersökningsledare utövar de befogenheter som har föreskrivits för en polisman som hör till befälet och för en anhållningsberättigad tjänsteman,

2) överdetektiven och en yrkesmilitär som avses i lagen om försvarsmakten och som har förordnats till ett brottsbekämpningsuppdrag eller en annan tjänsteman som har förordnats till uppdraget utövar de befogenheter som har föreskrivits för en polisman och utredare.

Enskilda förhör och andra undersökningsåtgärder kan ges i uppdrag åt en utredare enligt 12 § 3 mom.

En i 1 mom. 2 punkten avsedd överdetektiv vid Huvudstaben som har avlagt polisunderbefälsexamen eller som uppfyller behörighetsvillkoren för en överkonstapel eller en kriminalöverkonstapel enligt de bestämmelser som utfärdats med stöd av 15 § i polisförvaltningslagen (110/1992) får vara undersökningsledare vid förundersökning av ett brott som avses i 88 § under

sådana undantagsförhållanden som avses i 3 § 1 och 2 punkten i beredskapslagen och vid försvarstillstånd som avses i 1 § i lagen om försvarstillstånd samt när republikens president har beslutat om repetitionsövningar med stöd av 32 § 4 mom. i värnpliktslagen eller om extra tjänstgöring i med stöd av 83 § i den lagen.

95 §

Tjänstemän vid Huvudstaben som förhindrar och avslöjar brott som anknyter till underrättelseverksamhet som riktar sig mot Finland på det militära försvarets område och till sådan verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret

Tjänstemän vid Huvudstaben som förordnats till brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogna med uppdraget sköter förhindrandet och avslöjandet av brott som anknyter till underrättelseverksamhet som riktar sig mot Finland på det militära försvarets område och till sådan verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret, och utövar de befogenheter som har samband med detta.

96 §

Tjänstemärke, skyldighet att ange ställning som tjänsteman samt identifiering i fråga om tjänstemän vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag

Närmare bestämmelser om de i 94 och 95 § avsedda tjänstemännens tjänstemärke utfärdas genom förordning av försvarsministeriet. Tjänstemännen ska medföra tjänstemärket vid utförandet av tjänsteuppdrag.

En tjänsteman ska vid behov presentera sig som en i 1 mom. avsedd tjänsteman för den som är föremål för en åtgärd och på begäran visa upp sitt tjänstemärke, om presentationen eller uppvisandet kan ske utan att åtgärden äventyras.

Försvarsmakten ska se till att en tjänsteman som har utfört ett tjänsteuppdrag vid behov kan identifieras.

97 §

Försvarsmaktens tjänstemäns deltagande i förhindrande och avslöjande av brott som anknyter till sådan underrättelseverksamhet som riktar sig mot Finland på det militära försvarets område och till sådan verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret

En tjänsteman vid Försvarsmakten som har fått tillräcklig utbildning för uppdrag som gäller förhindrande och avslöjande av brott som anknyter till underrättelseverksamhet som riktar sig mot Finland på det militära försvarets område och till sådan verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret kan utöva de befogenheter som anges i 12 och 13 kap. under ledning och övervakning av en sådan tjänsteman vid Huvudstaben som avses i 95 § vid brottsbekämpning som avses i 93 §. En sådan tjänsteman vid Försvarsmakten är då underställd Huvudstaben.

Tjänstgörande reservisters befogenheter vid förhindrande och avslöjande av brott som anknyter till underrättelseverksamhet som riktar sig mot Finland på det militära försvarets område och till sådan verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret.

En reservist som har fått tillräcklig utbildning för uppdrag som gäller förhindrande och avslöjande av brott som anknyter till underrättelseverksamhet som riktar sig mot Finland på det militära försvarets område och till sådan verksamhet som äventyrar syftet med det militära försvaret och som deltar i en sådan repetitionsövning som avses i 32 § 1 mom. i värnpliktslagen eller i en frivillig övning som avses i 18 § i lagen om frivilligt försvar, får bistå en myndighet vid Huvudstaben som utför i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag vid teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teleövervakning, teleövervakning med samtycke av den som innehar en teaddress eller teleterminalutrustning samt vid undersökning av upptagningar som uppstår vid inhämtande av identifieringsuppgifter för teadresser eller teleterminalutrustning.

En reservist som avses 1 mom. får dessutom bistå en myndighet vid Huvudstaben som sköter i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag vid sådan installation och avinstallation av anordningar, metoder eller programvara som avses i 139 §.

En reservist som med stöd av 47 § i lagen om försvarsmakten har avgått från sin tjänst och som har skött sådana brottsbekämpningsuppdrag som avses i 93 § får utöva de befogenheter som anges i 99, 100, 101, 102 och 110 § och i 13 kap.

En till tjänstgöring förordnad reservist som har fått tillräcklig utbildning får utöver vad som föreskrivs i 1 och 2 mom. använda sig av systematisk observation, teknisk avlyssning, optisk observation, teknisk spårning och teknisk observation av utrustning under sådana undantagsförhållanden som avses i 3 § 1 och 2 punkten i beredskapslagen, vid försvarstillstånd som avses i 1 § i lagen om försvarstillstånd, under mobilisering som avses i 86 § i värnpliktslagen samt när republikens president har beslutat om repetitionsövningar med stöd av 32 § 4 mom. i värnpliktslagen eller om extra tjänstgöring med stöd av 83 § i den lagen. Vid inhämtande av information enligt detta moment får information om meddelandets innehåll inte inhämtas.

Biståndet eller utövandet av befogenheterna ska ske under ledning och övervakning av en i 95 § avsedd tjänsteman vid Huvudstaben. På tjänstgörande reservister som utför inspektioner tillämpas bestämmelserna om straffrättsligt tjänsteansvar. Bestämmelser om rätten att använda maktmedel och om nödvärn finns i 104 §.

För skada som orsakats i samband med en uppgift som avses i denna paragraf svarar staten. Bestämmelser om skadestånd finns i skadeståndslagen (412/1974). På skadeståndsansvaret för en tjänstgörande reservist tillämpas bestämmelserna i 4 kap. i skadeståndslagen om en värnpliktigs skadeståndsansvar.

12 kap.

Huvudstabens allmänna befogenheter vid brottsbekämpning

99 §

Identifiering

För utförande av ett visst tjänsteuppdrag har en tjänsteman vid Huvudstaben som utför ett brottsbekämpningsuppdrag rätt att av var och en få veta dennes namn, personbeteckning, eller om sådan saknas, födelsedatum och nationalitet samt var personen i fråga är anträffbar.

Om en person vägrar lämna de uppgifter som avses i 1 mom. och om personen inte kan identifieras på annat sätt har tjänstemannen rätt att utreda identiteten med hjälp av signalement. Härvid ska iakttas vad som i 8 kap 33 § 2–4 mom. i tvångsmedelslagen föreskrivs om förrättande av genomsökning av personer.

En tjänsteman vid Huvudstaben som utför ett brottsbekämpningsuppdrag har rätt att för identifiering gripa en person som vägrar lämna uppgifter enligt 1 mom. eller som lämnar sannolikt falska uppgifter om de nämnda omständigheterna, förutsatt att gripandet är nödvändigt för att klarlägga identiteten. Den som har gripits ska frigges så snart behövliga uppgifter erhållits, dock senast 24 timmar efter gripandet.

I samband med frihetsbegränsande åtgärder kan en person kroppsvisiteras och saker som personen för med sig kontrolleras för att hitta dokument som behövs för identifiering av denne.

100 §

Avspärrning av platser och områden

En tjänsteman vid Huvudstaben som utför ett brottsbekämpningsuppdrag har rätt att i syfte att utföra en enskild uppgift som anges i denna lag spärra av, stänga eller utrymma platser och områden som är i allmänt bruk. Tjänstemannen har dessutom rätt att förbjuda eller begränsa vistelse eller trafik på ett område som avses ovan, om det behövs för att trygga förhindrandet eller avslöjandet av ett brott.

En tjänsteman vid Huvudstaben som utför ett brottsbekämpningsuppdrag har rätt att på förordnande av en militärjurist eller en annan tjänsteman som är särskilt förtrogen med hemligt inhämtande av information och i brådskande fall även utan förordnande spärra av eller utrymma ett område som omfattas av hemfrid eller offentlig frid, om detta är nödvändigt för att avvärja en fara som omedelbart hotar liv eller hälsa och om de som finns på området inte annars kan skyddas.

En tjänsteman vid Huvudstaben som utför ett brottsbekämpningsuppdrag får förbjuda eller begränsa flyttning av föremål eller bestämma att ett föremål ska flyttas på en plats eller ett område om det är nödvändigt för att trygga uppdraget. En motsvarande rätt har tjänstemannen även inom ett hemfridsskyddat område, om åtgärden behövs för att avvärja fara för liv eller hälsa eller skydda egendom.

101 §

Säkerhetsvisitation

En tjänsteman vid Huvudstaben som utför ett brottsbekämpningsuppdrag har i samband med gripande, anhållande, häktning och andra åtgärder som riktar sig mot den personliga friheten rätt att kontrollera vad en person har i sina kläder eller annars på sig eller i medhavda saker, för att förvissa sig om att personen inte innehar föremål eller ämnen med vilka denne kan äventyra sin förvaring eller utsätta sig själv eller andra för fara. Tjänstemannen får i samband med tjänsteuppdrag kroppsvisitera en person för att hitta sådana föremål eller ämnen också i andra fall, om det av grundad anledning behövs för att trygga tjänstemannens säkerhet i arbetet och fullgörandet av tjänsteuppdraget.

I samband med frihetsbegränsande åtgärder kan en person kroppsvisiteras eller saker som personen för med sig kontrolleras också för att hitta dokument som behövs för identifiering av denne.

Farliga föremål och ämnen som avses i 1 mom. ska vid behov fräntas den visiterade. Också sådana föremål och ämnen ska fräntas den visiterade som det annars enligt lag eller bestämmelser som utfärdats med stöd av lag är förbjudet att inneha.

102 §

Verkställande av säkerhetsvisitationer

Säkerhetsvisitation verkställs manuellt, med tränad hund, med metalldetektor eller någon annan motsvarande teknisk anordning eller på något annat jämförbart sätt.

Visitationen får inte kränka den visiterades personliga integritet mer än vad som är nödvändigt för utförande av uppdraget. Vid visitationen ska iakttas den diskretion som förhållandena kräver.

103 §

Hantering av omhändertagen egendom

Farliga föremål och ämnen som Huvudstaben tagit om hand med stöd av 101 § ska återlämnas till innehavaren utan dröjsmål och senast inom 14 dygn, om inte en åtgärd som avses i 2 mom. eller i 7 kap. i tvångsmedelslagen vidtas redan före det. Om ett föremål eller ämne inte riskfritt kan återlämnas till innehavaren, ska det överlämnas till polisen för åtgärder enligt 2 kap.15 § i polislagen (872/2011), enligt skjutvapenlagen (1/1998) eller enligt någon annan lag.

En militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 88 eller 93 § i denna lag avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med hemliga metoder för inhämtande av information kan bestämma att ett föremål eller ämne av ringa värde ska förstöras.

Ågaren och innehavaren ska ges tillfälle att bli hörda före förstöringen, om det inte är fråga om egendom av ringa värde. Över omhändertagande och förstöring av egendom ska det upprättas protokoll eller göras motsvarande anteckningar i någon annan handling.

104 §

Användning av maktmedel

I tjänsteuppdrag som anges i denna lag får en tjänsteman vid Huvudstaben som utför ett brottsbekämpningsuppdrag, om inte annat föreskrivs någon annanstans i lag, använda maktmedel som behövs och kan anses försvarliga för att bryta motstånd, avlägsna en person från en plats, gripa en person, hindra att en frihetsberövad flyr, avlägsna ett hinder eller avvärja ett överhängande brott eller någon annan farlig gärning eller händelse. Frågan om maktmedlen kan försvaras ska bedömas utifrån hur viktigt och brådskande tjänsteuppdraget är, motståndets farlighet, vilka resurser som står till förfogande samt övriga omständigheter som är relevanta för en helhetsbedömning av situationen. Om det är nödvändigt att använda maktmedel ska de endast användas i en sådan omfattning och så länge som det nödvändigtvis krävs för utförandet av det lagstadgade tjänsteuppdraget. Endast en tjänsteman som har fått lämplig utbildning i det får använda maktmedel.

Den som tjänstgör vid Försvarmakten och som på begäran eller med samtycke av en tjänsteman vid Huvudstaben som utför ett brottsbekämpningsuppdrag tillfälligt bistår tjänstemannen i en situation där det är nödvändigt att anlita utomståendes hjälp vid användning av maktmedel för att utföra ett synnerligen viktigt och brådskande brottsbekämpningsuppdrag har rätt att under tjänstemannens uppsikt använda sådana nödvändiga maktmedel som tjänstemannen med stöd av sina befogenheter bemyndigar honom eller henne att använda.

En reservist som avses i 98 och 176 § i denna lag har rätt att på grund av synnerligen viktiga och brådskande uppdrag under uppsikt av en tjänsteman vid Huvudstaben som utför ett brottsbekämpningsuppdrag använda sådana nödvändiga maktmedel som tjänstemannen med stöd av sina befogenheter kan bemyndiga honom eller henne att använda.

I 4 kap. 6 § 3 mom. och 7 § i strafflagen föreskrivs om excess i samband med användning av maktmedel.

En tjänsteman vid Huvudstaben som utför ett brottsbekämpningsuppdrag och en tjänsteman vid Försvarmakten som avses i 2 mom. har i tjänsteutövning dessutom rätt till nödvärn. Bestämmelser om nödvärn finns i 4 kap. 4 § i strafflagen. I sådana fall av nödvärn handlar tjänstemannen under tjänsteansvar. Vid bedömningen av om nödvärn kan försvaras ska de krav beaktas som kan ställas på tjänstemannen med beaktande av dennes utbildning och erfarenhet.

En sådan reservist som avses i 3 mom. har rätt till nödvärn enligt vad som föreskrivs i 4 kap. 4 § i strafflagen. Vid bedömningen av om nödvärn kan försvaras ska de krav beaktas som kan ställas på reservisten med beaktande av dennes utbildning och erfarenhet. Bestämmelser om reservisters straffrättsliga tjänsteansvar finns i 177 §.

105 §

Beredskap för och varning om användning av maktmedel

Den som utför ett sådant tjänsteuppdrag som anges i denna lag och har anledning att befara sådant motstånd som avses i 104 § eller ett obehörigt angrepp enligt 4 kap. 4 § 1 mom. i strafflagen ska på ett lämpligt och ändamålsenligt sätt bereda sig på användning av maktmedel med beaktande av vad som i 2 kap. och i 104 § 1 mom. i denna lag föreskrivs om de allmänna principer som ska iakttas vid brottsbekämpning.

En person som är föremål för ett tjänsteuppdrag ska varnas för risken att bli utsatt för maktmedel, om det är möjligt och ändamålsenligt att varna denne. Varningen ska ges på ett för ändamålet lämpligt och begripligt sätt.

106 §

Maktmedels- och skyddsredskap

En tjänsteman vid Huvudstaben har rätt att i tjänsteuppdrag enligt denna lag bära sådana maktmedelsredskap som uppdraget förutsätter och rätt att vid behov använda dem i 104 § avsedda situationer där maktmedel används.

Försvarmakten utrustar de tjänstemän vid Huvudstaben som sköter sådana uppdrag som avses i 88 och 93 § med de skyddsredskap som uppdragen förutsätter.

107 §

Användning av skjutvapen

I situationer där maktmedel används enligt 104 § får skjutvapen användas endast när det är fråga om att stoppa en persons verksamhet som orsakar direkt och allvarlig fara för någon annans liv eller hälsa och det inte finns något lindrigare sätt att stoppa verksamheten. Skjutvapen får dessutom användas i brådskande och viktiga uppdrag för att avlägsna föremål, djur eller motsvarande hinder. Skjutvapen får inte användas för att skingra folksamlingar.

Med användning av skjutvapen avses varning för användning av ett skjutvapen som avses i 2 § i skjutvapenlagen, hot om användning av skjutvapen och avlossande av skott. Det betraktas inte som användning av skjutvapen att ta fram och osäkra ett skjutvapen.

Beslut om vapenhot och avlossande av skott fattas av underrättelsechefen för Huvudstaben eller en tjänsteman som förordnats till undersökningsledare, om detta är möjligt med beaktande av hur brådskande situationen är.

108 §

Användning av fängsel

Rörelse- och handlingsfriheten för en person som är föremål för tjänsteuppdrag får begränsas med handbojor, plastfängsel eller på något annat motsvarande sätt, om det är nödvändigt för att i samband med tjänsteuppdraget förhindra rymning, betvinga våldsamt uppträdande eller avvärja överhängande risk för våld.

Begränsning av rörelse- och handlingsfriheten får inte fortgå längre än nödvändigt. Begränsningen får inte åsamka den person som är föremål för åtgärden fara eller onödig smärta.

I 11 kap. 2 § i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen och 13 kap. 2 § i häktningslagen (768/2005) föreskrivs det om användning av fängsel på gripna och häktade.

109 §

Närmare bestämmelser om användning av maktmedel

Närmare bestämmelser om maktmedels- och skyddsredskap för tjänstemän vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag utfärdas genom förordning av statsrådet.

Närmare bestämmelser om utbildning i användningen av maktmedel, träning i och uppföljning av användningen av maktmedel, förvaring av maktmedelsredskap och övervakning av användningen av maktmedel för tjänstemän vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag utfärdas genom förordning av Försvarsministeriet.

110 §

Teknisk övervakning

Med teknisk övervakning avses i denna lag fortlöpande eller upprepat iakttagande eller fortlöpande eller upprepad avlyssning av fordon, fordonsförare, föremål, fotgängare eller allmänheten med hjälp av en teknisk anordning samt automatisk upptagning av ljud eller bild.

Efter att på förhand ha informerat om saken får en myndighet vid Huvudstaben som sköter sådana brottsbekämpningsuppdrag som avses i 88 och 93 § företa teknisk övervakning på allmän plats eller väg för förhindrade och avslöjande av brott, identifiering av personer som är misstänkta för brott samt för bevakning av Försvarsmaktens särskilda övervakningsobjekt.

Övervakning får genomföras i samband med offentliga massevenemang eller offentliga publikevenemang eller övningsverksamhet som genomförs annanstans än på sådana områden som stadigvarande eller tillfälligt används av Försvarsmakten.

111 §

Rätt att få information av en annan myndighet

Oberoende av sekretessbestämmelserna har Huvudstaben rätt att avgiftsfritt få behövlig information och handlingar av myndigheter och sammanslutningar som tillsatts för att sköta offentliga uppgifter få de uppgifter och handlingar som är nödvändiga för att brottsbekämpningsuppdrag vid Huvudstaben ska kunna utföras, om inte lämnande av sådan information eller handlingar till Huvudstaben eller användning av informationen som bevis har förbjudits eller begränsats i lag.

Beslut att inhämta sekretessbelagda uppgifter fattas av en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med hemliga metoder för inhämtande av information eller en i 94 § 1 mom. 1 punkten avsedd tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats till ett brottsbekämpningsuppdrag.

112 §

Rätt att få information av privata eller offentliga sammanslutningar eller personer

Oberoende av att en sammanslutnings medlemmar, revisorer, verkställande direktör, styrelsemedlemmar eller arbetstagare är bundna av företags-, bank- eller försäkringshemlighet har Huvudstaben rätt att av en privat eller offentlig sammanslutning eller person få information som är nödvändig för förhindrande, avslöjande och utredning av brott.

Huvudstaben har rätt att av kommunikationsförmedlare och sammanslutningsabonnenter få kontaktuppgifter för teleadresser som inte är upptagna i en offentlig katalog eller information som specificerar en teleadress eller teleterminalutrustning, om informationen behövs i ett enskilt fall för utförandet av ett brottsbekämpningsuppdrag vid Huvudstaben. Huvudstaben har motsvarande rätt att få information om utdelningsadresser av en sammanslutning som bedriver postverksamhet.

Beslut att inhämta sekretessbelagd information fattas av en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med hemliga metoder för inhämtande av information eller av en i 94 § 1 mom. 1 punkten avsedd tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats till ett brottsbekämpningsuppdrag.

Huvudstaben har rätt att få den information som avses i 1 och 2 mom. avgiftsfritt, om inte något annat föreskrivs i lag.

13 kap.

Hemliga metoder för inhämtande av information i samband med brottsbekämpning vid Huvudstaben

Allmänna bestämmelser

113 §

Användning av hemliga metoder för inhämtande av information

Detta kapitel innehåller bestämmelser om användning av följande metoder för inhämtande av information i syfte att förhindra sådana militära brott som avses i 88 §:

- 1) inhämtande av basstationsuppgifter,
- 2) systematisk observation,
- 3) förtäckt inhämtande av information,
- 4) teknisk avlyssning,
- 5) optisk observation,
- 6) teknisk spårning,
- 7) inhämtande av identifieringsuppgifter för teleadresser eller teleterminalutrustning.

Detta kapitel innehåller dessutom bestämmelser om användning av följande metoder för inhämtande av information i syfte att förhindra och avslöja sådana brott som avses i 93 §:

sådana hemliga metoder för inhämtande av information som avses i 1 mom.,

- 1) teleavlyssning,
- 2) inhämtande av information i stället för teleavlyssning,
- 3) teleövervakning,
- 4) teknisk observation av utrustning,
- 5) täckoperationer,
- 6) användning av informationskällor,
- 7) styrd användning av informationskällor.

De metoder för inhämtande av information som avses i 1 och 2 mom. får användas i hemlighet för dem som de riktas mot.

114 §

Allmänna förutsättningar för användning av hemliga metoder för inhämtande av information

En allmän förutsättning för användning av en hemlig metod för inhämtande av information är att man med den metoden kan antas få information som behövs för förhindrande eller avslöjande av brott.

Utöver vad som nedan föreskrivs om särskilda förutsättningar för användning av hemliga metoder för inhämtande av information får följande metoder för inhämtande av information användas bara om dessa metoder kan antas vara av synnerlig vikt för förhindrande eller avslöjande av ett brott:

- 1) teleavlyssning,
- 2) inhämtande av information i stället för teleavlyssning,
- 3) systematisk observation,
- 4) teknisk avlyssning,
- 5) optisk observation,
- 6) teknisk spårning av en person,
- 7) teknisk observation av utrustning,
- 8) täckoperationer,
- 9) styrd användning av informationskällor.

För täckoperationer förutsätts dessutom att metoden är nödvändig för att ett brott ska kunna förhindras eller avslöjas.

Användningen av en hemlig metod för inhämtande av information ska avslutas inom den tid som anges i beslutet, om syftet med användningen har nåtts eller om det inte längre finns förutsättningar för att använda metoden.

115 §

Fortsatt hemligt inhämtande av information för utredning av brott

Om det under tiden för hemligt inhämtande av information som inlets för att förhindra eller avslöja brott framgår att det finns anledning att misstänka att ett brott om vilket inhämtas information har begåtts, får information för utredning av brottet inhämtas i ytterligare tre dygn, dock högst så länge tillståndet är giltigt. Om det för utredningen av ett brott är behövt att använda ett sådant hemligt tvångsmedel som avses i 10 kap. i tvångsmedelslagen, ska ärendet inom den nämnda tiden föras för avgörande till den myndighet som är behörig att besluta om användning av tvångsmedlet.

116 §

Huvudstabens tjänstemäns befogenheter vid förhindrande av militära brott

Tjänstemän vid Huvudstaben som sköter förhindrande av militära brott har samma befogenheter i fråga om sådana i 88 § avsedda uppgifter i syfte att förhindra militära brott som vad i denna lag föreskrivs om befogenheter för förhindrande av brott. De tjänstemän vid Huvudstaben som sköter förhindrande av militära brott har dock av de hemliga metoder för inhämtande av information som avses i detta kapitel till sitt förfogande endast

- 1) inhämtande av basstationsuppgifter,
- 2) systematisk observation,
- 3) förtäckt inhämtande av information,
- 4) teknisk avlyssning,
- 5) optisk observation,
- 6) teknisk spårning av föremål, ämnen eller egendom,
- 7) inhämtande av identifieringsuppgifter för teledresser eller teleterminalutrustning.

117 §

Hemligt inhämtande av information för att avslöja brott

De hemliga metoderna för inhämtande av information enligt detta kapitel får användas i Huvudstabens i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag när det gäller att avslöja följande i 12 kap. 1–7 och 9 § i strafflagen avsedda brott:

- 1) äventyrande av Finlands suveränitet,
- 2) krigsanstiftan,
- 3) landsförräderi och grovt landsförräderi,
- 4) spioneri och grovt spioneri,
- 5) röjande av statshemlighet,
- 6) olovlig underrättelseverksamhet.

Inhämtande av information ur telenät

118 §

Teleavlyssning och dess förutsättningar

Med teleavlyssning avses i denna lag att ett meddelande som tas emot av eller sänds från en viss teledress eller teleterminalutrustning och som förmedlas i ett i 3 § 43 punkten i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation (917/2014) avsett allmänt kommunikationsnät eller i

ett därtill anslutet kommunikationsnät eller någon annan kommunikationsförbindelse avlyssnas, upptas eller behandlas på något annat sätt för utredning av innehållet i meddelandet och av de förmedlingsuppgifter i anslutning till det som avses i 121 § i detta kapitel. Teleavlyssning får riktas endast mot meddelanden från eller meddelanden avsedda för en sådan person som med fog kan antas göra sig skyldig till ett brott som avses i 2 mom.

I samband med ett i 93 § avsett brottsbekämpningsuppdrag kan Huvudstaben för att förhindra brott ges tillstånd att rikta teleavlyssning mot en teleadress eller teleterminalutrustning som innehåller eller sannolikt används av en person som på grund av sina yttranden eller hotelser eller sitt uppträdande med fog kan antas göra sig skyldig till följande i 12 kap. 1–7 och 9 § i strafflagen avsedda brott:

- 1) äventyrande av Finlands suveränitet,
- 2) krigsanstiftan,
- 3) landsförräderi eller grovt landsförräderi,
- 4) spioneri eller grovt spioneri,
- 5) röjande av statshemlighet,
- 6) olovlig underrättelseverksamhet eller
- 7) grovt störande av post- och teletrafik.

119 §

Inhämtande av information i stället för teleavlyssning

Om det är sannolikt att ett i 118 § avsett meddelande och förmedlingsuppgifterna i anslutning till det inte längre är tillgängliga genom teleavlyssning, kan en myndighet vid Huvudstaben som sköter i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag under de förutsättningar som anges i 118 § beviljas tillstånd att för att förhindra brott inhämta information som en i 3 § 36 punkten i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation avsedd kommunikationsförmedlare besitter.

Om inhämtandet av information för utredning av innehållet i ett meddelande riktas mot en personlig teknisk anordning som lämpar sig för att sända och ta emot meddelanden och finns i direkt anslutning till en teleterminalutrustning eller mot förbindelsen mellan en sådan anordning och teleterminalutrustning, kan den myndighet som avses i 1 mom. beviljas tillstånd till inhämtande av information i stället för teleavlyssning, om de förutsättningar som anges i 118 § finns.

120 §

Beslut om teleavlyssning och motsvarande inhämtande av information

Beslut om teleavlyssning och inhämtande av information i stället för teleavlyssning ska fattas av en domstol på yrkande av en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med hemliga metoder för inhämtande av information.

Tillstånd till teleavlyssning och till inhämtande av sådan information som avses i 119 § 2 mom. kan ges för högst en månad åt gången räknat från den dag då tillstånd ges.

I ett yrkande och i ett beslut om teleavlyssning och inhämtande av information i stället för teleavlyssning ska följande nämnas:

- 1) det brott som ligger till grund för åtgärden och den förmodade brottstidpunkten,
- 2) den person som med fog kan antas göra sig skyldig till det brott som avses i 1 punkten eller, om personen inte är känd, den teleadress eller teleterminalutrustning som åtgärden riktas mot,
- 3) de fakta som misstanken mot personen och förutsättningarna för teleavlyssning eller för inhämtandet av information i stället för teleavlyssning grundar sig på,
- 4) tillståndets giltighetstid med angivande av klockslag,

5) den i 1 mom. avsedda tjänsteman som leder och övervakar utförandet av teleavlyssningen eller inhämtandet av information i stället för teleavlyssning,

6) eventuella begränsningar och villkor för teleavlyssningen eller inhämtandet av information i stället för teleavlyssning.

Beslut om de teleadresser eller den teleterminalutrustning som åtgärden riktas mot fattas av en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med hemliga metoder för inhämtande av information, utom i situationer där den misstänkte inte är känd. I beslutet ska valet av de teleadresser eller den teleterminalutrustning som åtgärden riktas mot motiveras.

121 §

Teleövervakning och dess förutsättningar

Med *teleövervakning* avses i denna lag att förmedlingsuppgifter som innehas av en kommunikationsförmedlare inhämtas om ett meddelande som har sänts från eller tagits emot av en teleadress eller teleterminalutrustning som är kopplad till ett kommunikationsnät som avses i 3 § 39 punkten i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation samt att uppgifter om en teleadress eller teleterminalutrustnings läge inhämtas eller att användningen av adressen eller utrustningen tillfälligt förhindras. Med *förmedlingsuppgifter* avses i denna lag sådana uppgifter om ett meddelande som kan förknippas med en i 3 § 7 punkten i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation avsedd användare eller med en i 30 punkten i den paragrafen avsedd abonnent och som behandlas i kommunikationsnäten för att överföra, distribuera eller tillhandahålla meddelanden.

En myndighet vid Huvudstaben som sköter i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag för att förhindra brott kan ges tillstånd att rikta teleövervakning mot en teleadress eller teleterminalutrustning som innehas eller sannolikt används av en person som på grund av sina yttranden eller hotelser, sitt uppträdande eller av andra orsaker med fog kan antas göra sig skyldig till

- 1) ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år,
- 2) ett brott som begåtts med användning av en teleadress eller teleterminalutrustning och för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år,
- 3) olovligt brukande som riktat sig mot ett automatiskt databehandlingssystem och som begåtts med användning av en teleadress eller teleterminalutrustning.

122 §

Teleövervakning med samtycke av den som innehar en teleadress eller teleterminalutrustning

Med samtycke av den som innehar en teleadress eller teleterminalutrustning får en myndighet vid Huvudstaben som sköter i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag för att förhindra brott rikta teleövervakning mot adressen eller utrustningen, om någon på grund av sina yttranden eller sitt uppträdande i övrigt med fog kan antas göra sig skyldig till

- 1) ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år,
- 2) ett brott som medför att teleadressen eller teleterminalutrustningen obehörigen innehas av någon annan,
- 3) något annat än ett i 1 eller 2 punkten avsett brott som begås genom användning av en teleadress eller teleterminalutrustning.

Om en persons hälsotillstånd har försämrats så att personen är uppenbart oförmögen att ge sitt samtycke enligt 1 mom., får den myndighet som avses i 1 mom. utan personens samtycke rikta teleövervakning mot en teleadress eller teleterminalutrustning som personen innehar. En förutsättning är dessutom att detta ska anses nödvändigt med beaktande av sakens brådskande natur och övriga omständigheter som inverkar på saken.

123 §

Beslut om teleövervakning

Beslut om teleövervakning enligt 121 § 2 mom. och om teleövervakning enligt 122 § 1 mom. 1 och 3 punkten samt om teleövervakning i sådana i 117 § avsedda situationer ska fattas av domstol på yrkande av en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med hemliga metoder för inhämtande av information.

Om ett ärende som gäller i 121 § 2 mom. eller 122 § 1 mom. 1 och 3 punkten avsedd teleövervakning inte tål uppskov, får en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med hemliga metoder för inhämtande av information besluta om teleövervakning till dess att domstolen har avgjort yrkandet om beviljande av tillstånd. Ärendet ska föras till domstol så snart det är möjligt, dock senast 24 timmar efter det att metoden började användas.

En militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med hemliga metoder för inhämtande av information beslutar om i 122 § 1 mom. 2 punkten avsedd teleövervakning.

Tillstånd kan ges och beslut fattas för högst en månad åt gången räknat från den dag då tillståndet ges eller beslutet fattas. Tillståndet eller beslutet kan även gälla en bestämd tidsperiod som föregått tillståndet eller beslutet. Denna tidsperiod kan vara längre än en månad.

I ett yrkande och i ett beslut om teleövervakning ska följande nämnas:

- 1) det brott som ligger till grund för åtgärden och den förmodade brottstidpunkten,
- 2) den person som med fog kan antas komma att göra sig skyldig till det brott som avses i 1 punkten eller, om personen inte är känd, den teleadress eller teleterminalutrustning som åtgärden riktas mot,
- 3) de fakta som misstanken mot personen och förutsättningarna för teleövervakning grundar sig på,
- 4) samtycke, om detta är en förutsättning för teleövervakning,
- 5) tillståndets giltighetstid med angivande av klockslag,
- 6) den tjänsteman som leder och övervakar utförandet av teleövervakningen och som avses i 120 § 1 mom.,
- 7) eventuella begränsningar och villkor för teleövervakningen.

Beslut om de teleadresser eller den teleterminalutrustning som åtgärden riktas mot fattas av en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med hemliga metoder för inhämtande av information, utom i situationer där den misstänkte inte är känd. I beslutet ska valet av de teleadresser eller den teleterminalutrustning som åtgärden riktas mot motiveras.

124 §

Inhämtande av basstationsuppgifter samt dess förutsättningar

Med *inhämtande av basstationsuppgifter* avses i denna lag inhämtande av information om teleterminalutrustningar och teleadresser som redan är eller kommer att bli registrerade i ett telesystem via en viss basstation.

En myndighet vid Huvudstaben som sköter i 88 eller i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag kan beviljas tillstånd att inhämta basstationsuppgifter som är relevanta för förhindrande av brott som avses i 121 § 2 mom.

125 §

Beslut om inhämtande av basstationsuppgifter

Beslut om inhämtande av basstationsuppgifter ska fattas av en domstol på yrkande av en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med hemliga metoder för inhämtande av information. Om ärendet inte tål uppskov, får den nämnda tjänstemannen besluta om inhämtande av basstationsuppgifter till dess att domstolen har avgjort yrkandet om beviljande av tillstånd. Ärendet ska föras till domstol så snart det är möjligt, dock senast 24 timmar efter det att metoden började användas.

Tillståndet beviljas för en viss tidsperiod.

I ett yrkande och i ett beslut om inhämtande av basstationsuppgifter ska följande nämnas:

- 1) det brott som ligger till grund för åtgärden och den förmodade brottstidpunkten,
- 2) de fakta som ligger till grund för förutsättningarna för inhämtande av basstationsuppgifter,
- 3) den tidsperiod som tillståndet gäller,
- 4) vilken basstation tillståndet gäller,
- 5) den tjänsteman som leder och övervakar inhämtandet av basstationsuppgifter och som avses i 120 § 1 mom.,
- 6) eventuella begränsningar och villkor för inhämtandet av basstationsuppgifter.

Systematisk observation, förtäckt inhämtande av information och teknisk observation

126 §

Systematisk observation och dess förutsättningar

Med *observation* avses i denna lag iakttagande av en viss person i hemlighet i syfte att inhämta information. Vid observation får en kamera eller någon annan motsvarande teknisk anordning trots vad som föreskrivs i 2 kap. 6 § i strafflagen användas för att göra eller uppta visuella iakttagelser.

Med *systematisk observation* avses i denna lag annan än kortvarig observation av en person som med fog kan antas göra sig skyldig till ett brott.

En myndighet vid Huvudstaben som sköter i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag får för att förhindra brott systematiskt observera en person som avses i 2 mom., om det finns grundad anledning att misstänka att denne gör sig skyldig till ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år, eller till stöld eller häleribrott.

Observation enligt denna paragraf får inte riktas mot utrymmen som används för stadigvarande boende. Tekniska anordningar får inte användas vid observation eller systematisk observation riktad mot hemfridsskyddade platser enligt 24 kap. 11 § i strafflagen.

127 §

Beslut om systematisk observation

Beslut om systematisk observation ska fattas av en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 88 eller 93 § i denna lag avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med hemliga metoder för inhämtande av information.

Beslut om systematisk observation får fattas för högst sex månader åt gången.

Beslut om systematisk observation ska fattas skriftligen. I beslutet ska följande nämnas:

- 1) det brott som ligger till grund för åtgärden och brottstidpunkten,

- 2) den person som med fog kan antas begå det brott som avses i 1 punkten,
- 3) de fakta som misstanken mot personen och den systematiska observationen grundar sig på,
- 4) tillståndets giltighetstid,
- 5) den tjänsteman som leder och övervakar genomförandet av den systematiska observationen och som avses i 120 § 1 mom.,
- 6) eventuella begränsningar och villkor för den systematiska observationen.

128 §

Förtäckt inhämtande av information samt dess förutsättningar

Med förtäckt inhämtande av information avses i denna lag inhämtande av information genom kortvarig interaktion med en viss person där falska, vilseledande eller förtäckta uppgifter används för att hemlighålla ett uppdrag som utförs av en tjänsteman vid Huvudstaben som sköter i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag.

En myndighet vid Huvudstaben som sköter i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag får för att förhindra brott använda förtäckt inhämtande av information, om det på grund av en persons yttranden eller uppträdande i övrigt med fog finns anledning att anta att denne kommer att göra sig skyldig till

- 1) ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år,
- 2) stöld eller häleri som hänför sig till planmässig, organiserad, yrkesmässig, fortsatt eller upprepad brottslig verksamhet.

En i 2 mom. avsedd myndighet får för att förhindra brott rikta datanätsbaserat förtäckt inhämtande av information mot en person, om det på grund av personens yttranden eller uppträdande i övrigt med fog finns anledning att anta att denne kommer att göra sig skyldig till ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år.

Förtäckt inhämtande av information är inte tillåtet i bostäder ens med bostadsinnehavarens medverkan.

129 §

Beslut om förtäckt inhämtande av information

Beslut om förtäckt inhämtande av information fattas av underrättelsechefen för Huvudstaben eller en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 88 eller 93 § i denna lag avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med hemliga metoder för inhämtande av information.

Beslut om förtäckt inhämtande av information ska fattas skriftligen. I beslutet ska följande nämnas:

- 1) åtgärden och dess syfte tillräckligt specificerade,
 - 2) den enhet som ska genomföra det förtäckta inhämtandet av information och den tjänsteman som ansvarar för uppdraget,
 - 3) det brott som ligger till grund för åtgärden,
 - 4) den person som det förtäckta inhämtandet av information riktas mot,
 - 5) de fakta som ligger till grund för brottsmisstanken,
 - 6) den planerade tidpunkten för genomförandet av åtgärden,
 - 7) eventuella begränsningar och villkor för det förtäckta inhämtandet av information.
- Vid förändrade omständigheter ska beslutet vid behov ses över.

Teknisk avlyssning och dess förutsättningar

Med teknisk avlyssning avses i denna lag att en viss persons samtal eller meddelande, som inte är avsett för utomstående och i vilket avlyssnaren inte deltar, trots 24 kap. 5 § i strafflagen avlyssnas, upptas eller behandlas på något annat sätt med hjälp av en teknisk anordning, metod eller programvara i syfte att ta reda på innehållet i samtalet eller meddelandet eller utreda deltagarna eller en i 4 mom. avsedd persons verksamhet.

Teknisk avlyssning får inte riktas mot ett utrymme som används för stadigvarande boende.

En myndighet vid Huvudstaben som sköter i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag får i syfte att förhindra brott rikta teknisk avlyssning mot en person som befinner sig utanför ett utrymme som används för stadigvarande boende. En myndighet vid Huvudstaben som sköter i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag kan också beviljas tillstånd att rikta teknisk avlyssning mot en person som befinner sig i en myndighetslokal och som berövats sin frihet på grund av brott. Avlyssningen kan utföras så att den riktas mot utrymmen eller andra platser där det kan antas att den person som inhämtandet av information gäller sannolikt befinner sig eller som det kan antas att personen sannolikt besöker. Myndigheten får rikta teknisk avlyssning som endast riktas mot en teknisk anordning mot anordningen oberoende av på vilken plats den finns.

En förutsättning för teknisk avlyssning är dessutom att personen i fråga på grund av sina yttranden eller hotelser, sitt uppträdande eller i övrigt med fog kan antas göra sig skyldig till ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år.

En myndighet vid Huvudstaben som sköter i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag har trots vad som föreskrivs i 2 mom. alltid rätt att utföra teknisk avlyssning, om det är nödvändigt för att tjänsteuppdraget tryggt ska kunna utföras och sådan överhängande fara avvärjas som hotar den persons liv eller hälsa som vidtar åtgärden eller den persons liv eller hälsa som ska gripas eller skyddas.

Beslut om teknisk avlyssning

Beslut om teknisk avlyssning som riktas mot en person som berövats sin frihet på grund av brott ska fattas av domstolen på yrkande av en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med hemliga metoder för inhämtande av information.

Beslut om teknisk avlyssning som avses i 130 § 5 mom. och om annan än i 1 mom. avsedd teknisk avlyssning ska fattas av en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med hemliga metoder för inhämtande av information.

Tillstånd kan ges och beslut fattas för högst en månad åt gången.

I ett yrkande och i ett beslut om teknisk avlyssning ska följande nämnas:

- 1) det brott som ligger till grund för åtgärden och den förmodade brottstidpunkten,
- 2) den person som med fog kan antas göra sig skyldig till det brott som avses i 1 punkten,
- 3) de fakta som misstanken mot personen och förutsättningarna för den tekniska avlyssningen grundar sig på,
- 4) tillståndets giltighetstid med angivande av klockslag,
- 5) det utrymme eller den plats av annat slag som avlyssningen riktas mot,
- 6) den tjänsteman som leder och övervakar genomförandet av den tekniska avlyssningen och som avses i 120 § 1 mom.,
- 7) eventuella begränsningar och villkor för den tekniska avlyssningen.

132 §

Optisk observation och dess förutsättningar

Med *optisk observation* avses i denna lag att man trots vad som föreskrivs i 24 kap. 6 § i strafflagen iakttar eller gör upptagningar av en viss person eller av ett utrymme eller någon annan plats med kamera eller andra utplacerade tekniska anordningar, metoder eller programvaror.

Optisk observation får inte riktas mot ett utrymme som används för stadigvarande boende.

En myndighet vid Huvudstaben som sköter i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag får för att förhindra brott rikta optisk observation mot personer utanför utrymmen som används för stadigvarande boende. En myndighet vid Huvudstaben som sköter i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag kan ges tillstånd att rikta optisk observation också mot personer som befinner sig i en myndighetslokal och som berövats sin frihet på grund av brott. Optisk observation får riktas mot utrymmen eller platser som det på sannolika grunder kan antas att den person som inhämtandet av information gäller befinner sig i eller på eller besöker.

En förutsättning för optisk observation av hemfridsskyddade utrymmen och andra platser som avses i 24 kap. 11 § i strafflagen och av personer som berövats sin frihet på grund av brott är att personen i fråga på grund av sina yttranden eller hotelser, sitt uppträdande eller annars med fog kan antas göra sig skyldig till ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år. En förutsättning för annan optisk observation är att personen med fog kan antas göra sig skyldig till ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst ett år.

En myndighet vid Huvudstaben som sköter i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag har trots vad som föreskrivs i 2 mom. alltid rätt att utföra optisk observation, om det är nödvändigt för att tjänsteuppdraget tryggt ska kunna utföras och sådan överhängande fara avvärras som hotar den persons liv eller hälsa som vidtar åtgärden eller den persons liv eller hälsa som ska gripas eller skyddas.

133 §

Beslut om optisk observation

Beslut om optisk observation ska fattas av en domstol på yrkande av en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med hemligt inhämtande av information, om observationen riktas mot ett sådant hemfridsskyddat utrymme eller en annan plats som avses i 24 kap. 11 § i strafflagen eller mot en person som berövats sin frihet på grund av brott.

Beslut om optisk observation som avses i 132 § 5 mom. och om annan än i 1 mom. avsedd optisk observation ska fattas av en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med hemligt inhämtande av information.

Tillstånd kan ges och beslut fattas för högst en månad åt gången.

I ett yrkande och i ett beslut om optisk observation ska följande nämnas:

- 1) det brott som ligger till grund för åtgärden och den förmodade brottstidpunkten,
- 2) den person som med fog kan antas göra sig skyldig till det brott som avses i 1 punkten,
- 3) de fakta som misstanken mot personen och förutsättningarna för den optiska observationen grundar sig på,
- 4) tillståndets giltighetstid med angivande av klockslag,
- 5) det utrymme eller den plats av annat slag som observationen riktas mot,
- 6) den tjänsteman som leder och övervakar genomförandet av den optiska observationen och som avses i 120 § 1 mom.,

7) eventuella begränsningar och villkor för den optiska observationen.

134 §

Teknisk spårning och dess förutsättningar

Med teknisk spårning avses i denna lag att förflyttning av föremål, ämnen eller egendom spåras med hjälp av radiosändare som fästs eller som redan finns på objektet eller med hjälp av någon annan liknande teknisk anordning, metod eller programvara.

En myndighet vid Huvudstaben som sköter i 88 eller i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag får för att förhindra brott rikta teknisk spårning mot föremål, ämnen eller egendom som är föremål för ett brott eller som en person antas inneha eller sannolikt kommer att inneha, om det på grund av personens yttranden eller hotelser, uppträdande eller annars med fog kan antas att personen kommer att göra sig skyldig till ett brott för vilket det strängaste föreskrivna straffet är fängelse i minst ett år.

Om syftet med teknisk spårning är att följa hur en person förflyttar sig genom att en spårning-sanordning fästs i de kläder som denne bär eller i ett föremål som han eller hon bär med sig (*teknisk spårning av en person*), får en myndighet vid Huvudstaben som sköter i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag vidta åtgärden endast om det på grund av personens yttranden eller hotelser, uppträdande eller annars med fog kan antas att personen gör sig skyldig till ett brott för vilket det strängaste föreskrivna straffet är fängelse i minst fyra år.

En myndighet vid Huvudstaben som sköter i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag har dessutom rätt att utföra teknisk spårning, om det är nödvändigt för att tjänsteuppdraget tryggt ska kunna utföras och sådan överhängande fara avvärjas som hotar den persons liv eller hälsa som vidtar åtgärden eller den persons liv eller hälsa som ska gripas eller skyddas.

135 §

Beslut om teknisk spårning

Beslut om teknisk spårning av en person ska fattas av en domstol på yrkande av en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med hemligt inhämtande av information. Om ärendet inte tål uppskov, får en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med hemliga metoder för inhämtande av information besluta om sådan spårning till dess att domstolen har avgjort yrkandet om beviljande av tillstånd. Ärendet ska föras till domstol så snart det är möjligt, dock senast 24 timmar efter det att metoden började användas.

En militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med hemliga metoder för inhämtande av information beslutar om sådan teknisk spårning som avses i 134 § 4 mom. och om annan än i 1 mom. avsedd spårning.

Tillstånd får beviljas och beslut fattas för högst sex månader åt gången.

I ett yrkande och i ett beslut om teknisk spårning ska följande nämnas:

- 1) det brott som ligger till grund för åtgärden och den förmodade brottstidpunkten,
- 2) den person som med fog kan antas komma att göra sig skyldig till det brott som avses i 1 punkten,
- 3) de fakta som misstanken mot personen och förutsättningarna för teknisk spårning grundar sig på,
- 4) tillståndets giltighetstid med angivande av klockslag,
- 5) det föremål, det ämne eller den egendom som åtgärden riktas mot,

6) den tjänsteman som leder och övervakar genomförandet av den tekniska spårningen och som avses i 120 § 1 mom.,

7) eventuella begränsningar och villkor för den tekniska spårningen.

136 §

Teknisk observation av utrustning och dess förutsättningar

Med *teknisk observation av utrustning* avses i denna lag att en funktion, informationsinnehållet eller identifieringsuppgifterna i en dator eller i en liknande teknisk anordning eller i dess programvara på något annat sätt än enbart genom sinnesförmålor observeras, upptas eller behandlas på något annat sätt för att utreda omständigheter som är av betydelse för förhindrande av ett brott.

Teknisk observation av utrustning får inte riktas mot sådana förtroliga meddelanden som omfattas av de bestämmelser i detta kapitel som gäller teleavlyssning, teleövervakning eller annan teknisk observation än observation av utrustning.

En myndighet vid Huvudstaben som sköter i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag kan för förhindrande av brott ges tillstånd att utföra teknisk observation av utrustning, om det på grund av en persons yttranden, hotelser, uppträdande eller annars med fog kan antas att denne kommer att göra sig skyldig till ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år. En myndighet vid Huvudstaben som sköter i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag får rikta teknisk observation av utrustning mot en dator eller en liknande teknisk anordning som personen i fråga sannolikt använder, eller mot dess programvara.

137 §

Beslut om teknisk observation av utrustning

Beslut om teknisk observation av utrustning ska fattas av en domstol på yrkande av en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med hemligt inhämtande av information. Om ärendet inte tål uppskov, får en sådan tjänsteman besluta om teknisk observation av utrustning till dess att domstolen har avgjort yrkandet om beviljande av tillstånd. Ärendet ska föras till domstol så snart det är möjligt, dock senast 24 timmar efter det att metoden började användas.

Tillstånd kan ges för högst en månad åt gången.

I ett yrkande och i ett beslut om teknisk observation av utrustning ska följande nämnas:

- 1) det brott som ligger till grund för åtgärden och brottstidpunkten,
- 2) den person som med fog kan antas komma att göra sig skyldig till det brott som avses i 1 punkten,
- 3) de fakta som misstanken mot personen och förutsättningarna för teknisk observation av utrustning grundar sig på,
- 4) tillståndets giltighetstid med angivande av klockslag,
- 5) den tekniska anordning eller programvara som åtgärden riktas mot,
- 6) den tjänsteman som leder och övervakar genomförandet av den tekniska observationen av utrustning och som avses i 120 § 1 mom.,
- 7) eventuella begränsningar och villkor för den tekniska observationen av utrustning.

138 §

Inhämtande av identifieringsuppgifter för teleadresser eller teleterminalutrustning

För att förhindra brott får en myndighet vid Huvudstaben som sköter i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag med en teknisk anordning inhämta identifieringsuppgifter för teleadresser eller teleterminalutrustning, när det är fråga om brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst ett år.

För inhämtande av de uppgifter som avses i 1 mom. får en myndighet vid Huvudstaben som sköter i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag bara använda sådana tekniska anordningar som endast kan användas för identifiering av teleadresser och teleterminalutrustningar. Transport- och kommunikationsverket ska kontrollera att de tekniska anordningarna uppfyller kraven enligt detta moment och att de inte på grund av sina egenskaper orsakar skadliga störningar i ett allmänt kommunikationsnätets anordningar eller tjänster.

Beslut om inhämtande av identifieringsuppgifter för teleadresser och teleterminalutrustning ska fattas av en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 88 eller 93 § i denna lag avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med hemliga metoder för inhämtande av information.

139 §

Installation och avinstallation av anordningar, metoder eller programvara

En tjänsteman vid Huvudstaben som sköter i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag har rätt att fästa en anordning, metod eller programvara som används för teknisk observation på föremål, ämnen, egendom, i utrymmen och andra platser eller informationssystem som åtgärden riktas mot, om det behövs för observationen. För att installera, ta i bruk och avinstallera anordningen, metoden eller programvaran har tjänstemannen då rätt att i hemlighet ta sig in i ett ovan nämnt utrymme eller på en ovan nämnd plats eller i ett ovan nämnt informationssystem samt att kringgå, låsa upp eller på något annat motsvarande sätt tillfälligt passera eller störa objektens eller informationssystemens säkerhetssystem. Det föreskrivs särskilt om husrannsakan.

Anordningar, metoder och programvara som används för teknisk observation får installeras i utrymmen som används för stadigvarande boende endast om domstolen har gett tillstånd till det på yrkande av en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med hemligt inhämtande av information, eller om installationen är nödvändig i sådana fall som avses i 130 § 5 mom., 132 § 5 mom. eller 134 § 4 mom.

Täckoperationer

140 §

Täckoperationer och förutsättningar för sådana

Med *täckoperation* avses i denna lag planmässigt inhämtande av information om en viss person eller dennes verksamhet genom infiltration, där falska, vilseledande eller förtäckta uppgifter eller registeranteckningar används eller falska handlingar framställs eller används för att förvärva förtroende som behövs för inhämtandet av information eller för att förhindra att inhämtandet av information avslöjas.

För att förhindra brott får en myndighet vid Huvudstaben som sköter i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag rikta en täckoperation mot en person som på grund av sina yttranden eller sitt uppträdande i övrigt med fog kan antas komma att göra sig skyldig eller medverka till

1) folkmord, förberedelse till folkmord, brott mot mänskligheten, aggressionsbrott, förberedelse till aggressionsbrott, krigsförbrytelse, grov krigsförbrytelse, tortyr, brott mot förbudet mot kemiska vapen, brott mot förbudet mot biologiska vapen eller brott mot förbudet mot infanteriminor,

2) äventyrande av Finlands suveränitet, krigsanstiftan, landsförräderi, grovt landsförräderi, spioneri, grovt spioneri, röjande av statshemlighet eller olovlig underrättelseverksamhet,

3) högförräderi, grovt högförräderi eller förberedelse till högförräderi.

En förutsättning för en täckoperation är dessutom att inhämtandet av information måste anses vara behövligt på grund av att den brottsliga verksamheten är planmässig, organiserad eller yrkesmässig eller på grund av att det kan antas att den fortsätter eller upprepas.

En myndighet vid Huvudstaben som sköter i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag får för att förhindra brott rikta en datanätsbaserad täckoperation mot en person, om det på grund av personens yttranden eller uppträdande i övrigt med fog kan antas att denne kommer att göra sig skyldig till ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år.

En täckoperation får företas i en bostad endast om tillträdet till eller vistelsen i bostaden sker under aktiv medverkan av den som använder bostaden. Det föreskrivs särskilt om husrannsakan.

141 §

Brottsförbud

En tjänsteman vid Huvudstaben som sköter i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som företar en täckoperation får inte begå brott eller ta initiativ till ett brott.

Trots vad som föreskrivs i 1 mom. får en tjänsteman vid Huvudstaben som sköter i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som företar en täckoperation begå en ordningsförseelse eller något annat jämförbart brott för vilket det föreskrivna straffet är ordningsbot, eller en trafikförseelse, om gärningen är nödvändig för att syftet med täckoperationen ska nås eller för att inhämtandet av information inte ska avslöjas.

142 §

Framställning om och plan för en täckoperation

I en framställning om täckoperation ska följande nämnas:

- 1) den som föreslagit åtgärden,
- 2) den person, tillräckligt specificerad, som är föremål för inhämtandet av information,
- 3) det brott, tillräckligt specificerat, som ligger till grund för åtgärden,
- 4) syftet med täckoperationen,
- 5) behovet av täckoperationen,
- 6) övriga uppgifter som behövs för att bedöma förutsättningarna för täckoperationen.

Över genomförandet av en täckoperation ska en sådan skriftlig plan göras upp som innehåller väsentlig och tillräckligt detaljerad information för beslutsfattandet om och genomförandet av täckoperationen. Vid förändrade omständigheter ska planen vid behov ses över.

143 §

Beslut om en täckoperation

Beslut om en täckoperation ska fattas av underrättelsechefen för Huvudstaben. Beslut om en täckoperation som genomförs uteslutande i datanät ska fattas av underrättelsechefen för Huvudstaben eller en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med hemligt inhämtande av information.

Beslut om en täckoperation kan meddelas för högst sex månader åt gången.

Beslut om en täckoperation ska fattas skriftligen. I beslutet ska följande nämnas:

- 1) den som föreslagit åtgärden,
- 2) den enhet som genomför täckoperationen och den tjänsteman vid Huvudstaben som sköter i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som ansvarar för genomförandet av täckoperationen,
- 3) identifikationsuppgifterna för de tjänstemän vid Huvudstaben som sköter i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som genomför täckoperationen,
- 4) det brott som ligger till grund för inhämtandet av informationen,
- 5) den som är föremål för täckoperationen och som med fog kan antas begå det brott som avses i 4 punkten,
- 6) de fakta som brottsmisstanken och förutsättningarna för täckoperationen grundar sig på,
- 7) täckoperationens syfte och genomförandeplan,
- 8) beslutets giltighetstid.

Vid förändrade förhållanden ska beslutet vid behov ses över. Beslut om avslutande av en täckoperation ska fattas skriftligen.

144 §

Beslut om förutsättningarna för täckoperation

Om avsikten är att information som fås genom en täckoperation används i rättegång såsom en utredning till stöd för att någon är skyldig, ska den tjänsteman som fattat beslut om täckoperationen låta domstolen avgöra om det fanns sådana förutsättningar för en täckoperation som avses i 140 § 2 mom. eller om det var fråga om en täckoperation i sådana fall som avses i 117 §.

145 §

Utvidgad täckoperation

Om det under en täckoperation framgår att det med fog kan antas att den person som är föremål för täckoperationen utöver det brott som ligger till grund för operationen kommer att begå ett annat brott som avses i 140 § 2 mom., med direkt anknytning till det första brottet, och som omedelbart måste förhindras med en täckoperation, får en tjänsteman vid Huvudstaben som sköter i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som företar täckoperationen utvidga operationen till att omfatta också förhindrande av det brottet. Frågan om utvidgning av täckoperationen ska dock utan ogrundat dröjsmål och senast tre dygn från det att inhämtandet av information inleddes hänskjutas till den tjänsteman som beslutat om täckoperationen.

Om det under en täckoperation framgår att det med fog kan antas att en annan person än den som är föremål för täckoperationen begår ett brott som avses i 140 § 2 mom. och mot vilken det omedelbart bör riktas en täckoperation för att förhindra brottet, får den tjänsteman som företar

täckoperationen utvidga operationen också till den personen. Frågan om utvidgning av täckoperationen ska dock utan ogrundat dröjsmål och senast tre dygn från det att inhämtandet av information inleddes hänskjutas till den tjänsteman som beslutat om täckoperationen.

146 §

Säkerheten för en tjänsteman vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag vid förtäckt inhämtande av information och vid en täckoperation

En militärjurist eller annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med hemligt inhämtande av information får besluta att en tjänsteman som ska genomföra förtäckt inhämtande av information eller en täckoperation ska förses med en teknisk anordning som möjliggör avlyssning och observation, om utrustningen är motiverad för att tjänstemannens säkerhet ska kunna tryggas.

Avlyssningen och observationen får upptas. Upptagningarna ska utplånas så snart de inte behövs för att trygga säkerheten för den tjänsteman som sköter ett sådant brottsbekämpningsuppdrag som avses i 1 mom. Om upptagningarna trots allt behöver bevaras av orsaker som har samband med rättsskyddet för någon som har del i saken, får upptagningarna bevaras och användas i detta syfte. De ska i så fall utplånas när saken har avgjorts genom ett lagakraftvunnet beslut eller lämnats därhän.

Användning av informationskällor

147 §

Användning av informationskällor och förutsättningar för styrd användning av informationskällor

Med användning av informationskällor avses annat än sporadiskt konfidentiellt mottagande av information av betydelse för skötseln av i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag av personer som inte hör till en myndighet vid Huvudstaben som sköter i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag eller någon annan myndighet (*informationskälla*).

En myndighet vid Huvudstaben som sköter i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag får be att en för ändamålet godkänd informationskälla som har lämpliga personliga egenskaper och är registrerad och har samtyckt till inhämtandet av information inhämtar den information som avses i 1 mom. (*styrd användning av informationskällor*).

Vid styrd användning av informationskällor får en informationskälla inte ombes att inhämta information på ett sådant sätt som förutsätter utövande av myndighetsbefogenheter eller som äventyrar informationskällans eller någon annans liv eller hälsa. Innan styrd användning av informationskälla inleds ska informationskällan upplysas om sina rättigheter och skyldigheter, i synnerhet om vad som är tillåten och förbjuden verksamhet enligt lag. Informationskällans säkerhet ska vid behov tryggas under och efter inhämtandet av information.

148 §

Behandling av uppgifter om en informationskälla och betalning av arvode eller ersättning

Uppgifter om en informationskälla registreras i ett personregister. Bestämmelser om behandlingen av uppgifterna finns i lagen om behandling av personuppgifter inom Försvarsmakten.

Till en registrerad informationskälla kan betalas arvode eller ersättning. Av grundad anledning kan arvode betalas även till en oregistrerad informationskälla. Särskilda bestämmelser gäller om skatteplikt för arvodet.

149 §

Beslut om styrd användning av informationskällor

Beslut om styrd användning av informationskällor ska fattas av underrättelsechefen för Huvudstaben eller en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 88 eller 93 § i denna lag avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med hemligt inhämtande av information.

Beslut om styrd användning av informationskällor kan meddelas för högst sex månader åt gången.

Beslut om styrd användning av informationskällor ska fattas skriftligen. I beslutet ska följande nämnas:

- 1) den som föreslagit åtgärden,
- 2) den enhet som genomför inhämtandet av information och den tjänsteman vid Huvudstaben som sköter i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som ansvarar för genomförandet av det,
- 3) identifikationsuppgifterna för informationskällan,
- 4) grunden för åtgärden,
- 5) syftet med inhämtandet av information och planen för genomförandet av detta,
- 6) beslutets giltighetstid,
- 7) eventuella begränsningar och villkor för den styrda användningen.

När omständigheterna förändras ska beslutet vid behov ses över. Beslut om att styrd användning ska avslutas ska fattas skriftligen.

Gemensamma bestämmelser

150 §

Skyddande av Huvudstabens brottsbekämpningsuppdrag

Sådan underrättelse som avses i 190 § får skjutas upp i anslutning till de uppdrag som avses i 88 § genom beslut av chefen för Huvudstaben och i anslutning till de uppdrag som avses i 93 § genom beslut av underrättelsechefen för Huvudstaben, om uppskovet inte orsakar betydande fara för någons liv, hälsa eller frihet eller avsevärd risk för betydande miljö-, egendoms- eller förmögenhetsskada. Det förutsätts dessutom att uppskovet av underrättelsen är nödvändigt för att dölja att information inhämtas eller för att trygga verksamhetens syfte.

En tjänsteman vid Huvudstaben som sköter uppdrag som gäller förhindrande och avslöjande av brott får använda falska, vilseledande eller förtäckta uppgifter, göra och använda falska, vilseledande eller förtäckta registeranteckningar samt framställa och använda falska handlingar, när det är nödvändigt för att skydda uppdraget eller tjänstemannens liv eller hälsa, eller förhindra att uppdraget avslöjas.

En registeranteckning som avses i 2 mom. ska rättas när förutsättningarna enligt det momentet inte längre finns.

Närmare bestämmelser om ordnande av skydd, den tjänsteman som ansvarar för skyddet och samarbetet med de personuppgiftsansvariga utfärdas genom förordning av statsrådet.

151 §

Beslut om skyddande

Beslut om registeranteckningar och upprättande av handlingar enligt 150 § 2 mom. ska fattas av chefen för Huvudstaben i anslutning till sådana uppdrag som avses i 88 § och av underrättelsechefen för Huvudstaben i anslutning till sådana uppdrag som avses i 93 §.

En militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med hemligt inhämtande av information beslutar om annat än i 1 mom. avsett skyddande.

Den myndighet som har fattat beslut om registeranteckningar och upprättande av handlingar ska föra förteckning över anteckningarna och handlingarna, övervaka användningen av dem samt rätta anteckningarna.

152 §

Yppandeförbud som gäller hemligt inhämtande av information

En militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med hemligt inhämtande av information får av viktiga skäl som hänför sig till förhindrande eller avslöjande av brott förbjuda en utomstående att röja sådana omständigheter om användningen av hemligt inhämtande av information som denne fått kännedom om. Det förutsätts dessutom att den utomstående med anledning av sitt uppdrag eller sin ställning har bistått eller blivit ombedd att bistå vid hemligt inhämtande av information.

Ett yppandeförbud meddelas för högst ett år åt gången. Förbudet ska bevisligen och i skriftlig form delges den som förbudet gäller. I förbudet ska det specificeras de omständigheter som förbudet omfattar, nämnas förbudets giltighetstid och anges hotet om straff för överträdelse av förbudet.

I ett beslut som gäller yppandeförbud får ändring inte sökas genom besvär. Den som meddelats förbud får dock utan tidsfrist anföra klagan hos Helsingfors tingsrätt. Klagan ska behandlas skyndsamt.

Till straff för överträdelse av yppandeförbudet döms enligt 38 kap. 1 eller 2 § i strafflagen, om inte strängare straff för gärningen föreskrivs någon annanstans i lag.

153 §

Uträkning av tidsfrister

Vid uträkning av tidsfrister enligt detta kapitel ska inte lagen om beräkning av laga tid (150/1930) tillämpas.

En i månader uttryckt tid går ut den dag i den bestämda månaden som till sitt ordningsnummer motsvarar den dag då den utsatta tiden börjar löpa. Om motsvarande dag inte finns i den månad då den bestämda tiden löper ut, löper den bestämda tiden ut på månadens sista dag.

154 §

Förbud mot avlyssning och observation

Teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teknisk avlyssning, optisk observation och teknisk observation av utrustning får inte riktas mot meddelanden mellan

1) ett föremål för en hemlig metod för inhämtande av information och hans eller hennes rättsliga biträde som avses i 17 kap. 13 § 1 eller 3 mom. i rättegångsbalken eller tolk som avses i 1 mom. i den paragrafen, eller den som till det rättsliga biträdet står i sådant förhållande som avses i 22 § 2 mom. i det kapitlet,

2) ett föremål för en hemlig metod för inhämtande av information och en i 17 kap. 16 i rättegångsbalken avsedd präst eller någon annan person i motsvarande ställning, eller

3) en misstänkt som berövats sin frihet på grund av brott och en läkare, en sjukskötare, en psykolog eller en socialarbetare.

Om det inte är fråga om att förhindra eller avslöja ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst sex år, får teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teknisk avlyssning, optisk observation och teknisk observation av utrustning inte heller riktas mot meddelanden mellan

1) ett föremål för en hemlig metod för inhämtande av information och dennes närstående som avses i 17 kap. 17 § 1 mom. i rättegångsbalken,

2) ett föremål för en hemlig metod för inhämtande av information och en läkare eller någon annan yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården som avses i 17 kap. 14 § 1 mom. i rättegångsbalken, eller den som till läkaren eller den yrkesutbildade personen står i sådant förhållande som avses i 22 § 2 mom. i det kapitlet, eller

3) ett föremål för en hemlig metod för inhämtande av information och en sådan upphovsman till eller utgivare av ett meddelande som gjorts tillgängligt för allmänheten eller utövare av programverksamhet som avses i 17 kap. 20 § 1 mom. i rättegångsbalken eller den som till upphovsmannen, utgivaren eller utövaren står i sådant förhållande som avses i 22 § 2 mom. i det kapitlet.

Om det under teleavlyssningen, inhämtandet av information i stället för teleavlyssning, den tekniska avlyssningen, den optiska observationen eller den tekniska observationen av utrustning eller vid något annat tillfälle framkommer att det är fråga om ett meddelande som inte får avlyssnas eller observeras, ska åtgärden avbrytas och de upptagningar som fåtts genom den och anteckningarna om de uppgifter som fåtts genom den genast utplånas.

De förbud mot avlyssning och observation som avses i denna paragraf gäller dock inte sådana fall där en person som avses i 1 eller 2 mom. är misstänkt för samma brott som den misstänkte eller ett brott som direkt anknyter till det brottet och det också i fråga om denne har fattats beslut om teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teknisk avlyssning, optisk observation eller teknisk observation av utrustning.

155 §

Granskning av upptagningar och handlingar

En militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med dessa uppdrag ska utan ogrundat dröjsmål granska de upptagningar och handlingar som uppkommit vid användningen av en hemlig metod för inhämtande av information.

156 §

Undersökning av upptagningar

Upptagningar som uppkommit vid användningen av en hemlig metod för inhämtande av information får undersökas endast av domstol och av en militärjurist eller annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med uppgifterna. Enligt förordnande av en militärjurist eller annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med uppgifterna eller enligt anvisning av domstolen

får upptagningarna undersökas även av en annan tjänsteman, en expert eller någon annan person som anlitas för inhämtande av information.

Om en expert eller annan person enligt 1 mom. är en privat aktör tillämpas bestämmelserna om straffrättsligt tjänsteansvar dem när de utför uppgifter som avses i denna paragraf.

När en expert eller annan person enligt 2 mom. anlitas ska undersökningen av upptagningar ske under direkt ledning och övervakning av en i 1 mom. avsedd tjänsteman. En expert eller annan person ska dessutom ha de kunskaper och färdigheter samt den erfarenhet som behövs för att utföra uppdraget.

157 §

Överskottsinformation

Med *överskottsinformation* avses i denna lag information som fåtts genom teleavlyssning, teleövervakning, inhämtande av basstationsuppgifter och teknisk observation, när informationen inte har samband med ett brott eller avvärjande av fara eller när den gäller något annat brott än det för vars förhindrande eller avslöjande tillståndet har getts eller beslutet fattats.

158 §

Användning av överskottsinformation

Överskottsinformation får användas vid utredning av brott när informationen gäller ett brott för vars förhindrande det skulle ha varit tillåtet att använda sådana metoder för inhämtande av information som avses i detta kapitel och som har använts då informationen har fåtts.

Överskottsinformation får också användas, om användningen av överskottsinformation kan antas vara av synnerlig vikt för utredningen av brottet och om det för brottet föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst tre år eller det är fråga om något av följande brott:

- 1) misshandel, dödsvållande, grovt vållande av personskada, deltagande i slagsmål, framkallande av fara eller utsättande,
- 2) olaga hot eller olaga tvång,
- 3) utpressning eller
- 4) tagande av muta, brott mot tjänsthemlighet eller missbruk av tjänsteställning enligt i 40 kap. i strafflagen.

Beslut om användning av överskottsinformation som bevisning fattas av domstolen i samband med behandlingen av huvudsaken. Bestämmelser om att användning av överskottsinformation ska antecknas i förundersökningsprotokollet finns i 9 kap. 6 § 2 mom. i förundersökningslagen och bestämmelser om att användningen av överskottsinformation ska uppges i stämningsansökan i 5 kap. 3 § 1 mom. 8 punkten i lagen om rättegång i brottmål.

Överskottsinformation får dessutom alltid användas för förhindrande av brott, för inriktning av Huvudstabens brottsbekämpningsverksamhet och som utredning som stöder det att någon är oskyldig.

Överskottsinformation får också användas för att förhindra betydande fara för någons liv, hälsa eller frihet eller betydande miljö-, egendoms- eller förmögenhetsskada. Om förhindrandet av den ovannämnda faran eller skadan inte omfattas av Huvudstabens behörighet i fråga om brottsbekämpning, ska ärendet utan dröjsmål överföras till den behöriga myndigheten.

159 §

Utplåning av information

Hemligt inhämtad information ska utplånas utan dröjsmål efter att det framgått att den inte behövs för att förhindra, avslöja eller utreda brott.

Överskottsinformation får dock bevaras och lagras i enlighet med lagen om behandling av personuppgifter inom Försvarmakten, om den gäller ett brott som avses i 158 § 1 eller 2 mom. i denna lag eller om den behövs för att förhindra ett grovt brott som avses i 15 kap. 10 § i strafflagen. Information som inte har lagrats eller fogats till förundersökningsmaterialet ska utan onödigt dröjsmål utplånas så snart det blivit uppenbart att den inte kan användas eller den inte längre behövs för att förhindra eller utreda ett brott.

Basstationsuppgifter som avses i 124 § ska utplånas efter att det har framgått att uppgifterna inte behövs för att förhindra, avslöja eller utreda brott.

160 §

Avbrytande av teleavlyssning, teleövervakning, teknisk avlyssning och teknisk observation av utrustning

Om det framgår att teleavlyssningen eller teleövervakningen riktas mot något annat meddelande än ett meddelande från eller till den person som är föremål för tillståndet eller att den person som den tekniska avlyssningen riktas mot inte befinner sig i det utrymme eller på den plats som avlyssnas, ska användningen av metoden för inhämtande av information till denna del avbrytas så snart som möjligt, och de upptagningar som har fåtts genom avlyssningen, de uppgifter som har fåtts genom teleövervakningen och anteckningarna om de uppgifter som fåtts genom användningen av sådana hemliga metoder för inhämtande av information genast utplånas.

Skyldigheten att avbryta åtgärden och att utplåna upptagningarna och anteckningarna gäller också teknisk observation av utrustning, om det framgår att observationen riktas mot ett förtroligt meddelande som omfattas av de bestämmelser i detta kapitel som gäller teleavlyssning, teleövervakning och annan teknisk observation än observation av utrustning eller om det framgår att den person som avses i 136 § 3 mom. inte använder den anordning som är föremål för observationen.

161 §

Utplåning av information som fåtts i en brådskande situation

Om en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med dessa uppdrag i en brådskande situation enligt 123 § 1 mom. eller 137 § 1 mom. har beslutat att teleövervakning eller teknisk observation av utrustning ska inledas men domstolen anser att det inte har funnits förutsättningar för åtgärden, ska inhämtandet av information avslutas och det material som fåtts på detta sätt och anteckningarna om de uppgifter som fåtts på detta sätt genast utplånas. Information som fåtts på detta sätt får dock användas på samma villkor som överskottsinformation får användas enligt 158 §.

Vad som föreskrivs i 1 mom. tillämpas också om en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 88 eller i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med dessa uppdrag i en brådskande situation enligt 125 § 1 mom. eller 135 § 1 mom. har beslutat om inhämtande av basstationsuppgifter eller om teknisk spårning av en person.

162 §

Underrättelse om hemligt inhämtande av information

Den som varit föremål för teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teleövervakning och teknisk observation ska utan dröjsmål underrättas om detta skriftligen efter det att syftet med inhämtandet av information har nåtts. Personen i fråga ska dock underrättas om det hemliga inhämtandet av information senast ett år efter att det har upphört. I en underrättelse om teleavlyssning eller teleövervakning som riktats mot en person ska de teledresser och den teleterminalutrustning som varit föremål för åtgärden specificeras.

På yrkande av en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med uppdragen får domstolen besluta att underrättelsen enligt 1 mom. till den som varit föremål för åtgärden får skjutas upp med högst två år åt gången, om det är motiverat för att trygga pågående inhämtning av information, trygga statens säkerhet eller skydda liv eller hälsa. Domstolen får besluta att underrättelsen ska utebli, om det är nödvändigt för att trygga statens säkerhet eller skydda liv eller hälsa.

Om den som varit föremål för inhämtandet av information inte är identifierad vid utgången av den utsatta tid eller det uppskov som avses i 1 eller 2 mom., ska han eller hon utan ogrundat dröjsmål skriftligen underrättas om inhämtandet av information när identiteten har utretts.

Samtidigt ska den domstol som beviljat tillståndet informeras skriftligen om underrättelsen.

Den som varit föremål för inhämtande av information behöver inte underrättas om systematisk observation, förtäckt inhämtande av information eller styrd användning av informationskällor, om inte förundersökning har inletts i ärendet. Om förundersökning inleds, ska bestämmelserna i 10 kap. 60 § i tvångsmedelslagen iakttas.

När domstolen överväger att skjuta upp underrättelsen eller att avstå från den i sådana fall som avses i 2 och 5 mom. ska domstolen i bedömningen också beakta en parts rätt att på behörigt sätt bevaka sina rättigheter.

I fråga om handläggning av underrättelseärenden i domstol ska 168–173 § iakttas.

163 §

Protokoll

Användning av andra hemliga metoder för inhämtande av information än observation ska protokollföras utan ogrundat dröjsmål efter det att användningen har upphört. Protokollet ska innehålla uppgifter om beslutet om användning av hemliga metoder för inhämtande av information samt andra uppgifter om användningen av metoden. Om en hemlig metod för inhämtande av information som det har beviljats tillstånd för inte har använts, räcker det att detta nämns i protokollet.

Närmare bestämmelser om protokollets innehåll utfärdas genom förordning av statsrådet.

164 §

Begränsning av partsoffentlighet i vissa fall

Med avvikelse från vad som föreskrivs i 11 § i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999) har den vars rättigheter eller skyldigheter saken gäller inte rätt att få vetskap om användningen av en metod för inhämtande av information enligt detta kapitel förrän en underrättelse enligt 162 § i denna lag har gjorts. Han eller hon har inte heller rätt till insyn för

registrerade enligt lagen om behandling av personuppgifter i brottmål och vid upprätthållandet av den nationella säkerheten (1054/2018).

När en underrättelse enligt 162 § har gjorts har en person som avses i 1 mom. rätt att få information om en handling eller upptagning som gäller hemligt inhämtande av information, om det inte för att trygga statens säkerhet eller skydda liv, hälsa, integritet eller sekretessbelagda taktiska och tekniska metoder är nödvändigt att inte informera personen i fråga. Vid övervägande av om en handling, en upptagning eller information inte ska lämnas ut ska i bedömningen beaktas den i 1 mom. avsedda personens rätt att på behörigt sätt bevaka sina rättigheter.

Uppgifter i en ljud- och bildupptagning kan lämnas ut endast genom att upptagningen hålls tillgänglig hos en myndighet, där den kan avlyssnas eller ses, om det med beaktande av upptagningens innehåll finns anledning att anta att utlämnandet av uppgifterna på något annat sätt kan leda till att integritetsskyddet för de personer som förekommer på upptagningen kränks.

165 §

Kommunikationsförmedlares skyldighet att biträda samt tillträde till vissa utrymmen

En kommunikationsförmedlare ska utan obefogat dröjsmål göra de kopplingar i ett telenät som behövs för teleavlyssning och teleövervakning samt tillhandahålla en myndighet vid Huvudstaben som sköter i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag de uppgifter och redskap samt den personal som behövs för utförande av teleavlyssningen. Detsamma gäller de situationer där den myndighet vid Huvudstaben som sköter i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag genomför teleavlyssning eller teleövervakning med hjälp av tekniska anordningar. Kommunikationsförmedlaren ska dessutom ge en militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats att sköta i 88 eller 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med uppdragen sådana uppgifter som den har i sin besittning och som behövs för teknisk spårning.

En myndighet vid Huvudstaben som sköter i 93 § avsedda brottsbekämpningsuppdrag samt den som utför åtgärden och den biträdande personalen har rätt att för att göra de kopplingar som behövs för teleavlyssning få tillträde också till andra utrymmen än de som är i kommunikationsförmedlaren besittning, dock inte till utrymmen som används för stadigvarande boende. En militärjurist eller någon annan tjänsteman vid Huvudstaben som har förordnats till ett i 93 § i avsett brottsbekämpningsuppdrag och som är särskilt förtrogen med uppgifterna beslutar om åtgärden. Det föreskrivs särskilt om husrannsakan.

166 §

Ersättningar till kommunikationsförmedlare

En kommunikationsförmedlare har rätt att få ersättning av statens medel för direkta kostnader som orsakats av att företaget i enlighet med detta kapitel har biträtt myndigheterna och lämnat uppgifter. Bestämmelser om ersättningen finns i 299 § i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation. Beslut om betalning av ersättning fattas av Huvudstaben.

Omprövning av beslutet får begäras. Bestämmelser om begäran om omprövning finns i förvaltningslagen (434/2003). Bestämmelser om sökande av ändring i förvaltningsdomstol finns i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019). Förvaltningsdomstolen ska ge Transport- och kommunikationsverket tillfälle att bli hört.

167 §

Inverkan av lindrigare straffskala

Rätten att använda de metoder för inhämtande av information som avses i detta kapitel påverkas inte av att straffet eventuellt mäts enligt en lindrigare straffskala med tillämpning av 6 kap. 8 § i strafflagen.

Förfarandet i domstol

168 §

Domstol som beslutar om hemligt inhämtande av information

Tillståndsärenden som gäller hemligt inhämtande av information behandlas vid Helsingfors tingsrätt. Tingsrätten är domför även med ordföranden ensam. Sammanträdet får hållas även på annan tid och plats än vad som föreskrivs för allmän underrätts sammanträde.

169 §

Formen för ett yrkande som gäller hemligt inhämtande av information och hur yrkandet tas upp till behandling

Ett yrkande som gäller användning av en hemlig metod för inhämtande av information ska framställas skriftligen.

Ett yrkande som gäller användning av en hemlig metod för inhämtande av information ska utan dröjsmål tas upp till behandling i domstol.

170 §

Närvaro av den som framställer yrkandet

Den tjänsteman som har framställt ett yrkande som gäller användning av hemliga metoder för inhämtande av information eller en av honom eller henne förordnad tjänsteman som är insatt i ärendet ska vara närvarande när yrkandet behandlas.

Om den person som avses i 120 § 3 mom. 2 punkten eller 123 § 5 mom. 2 punkten inte är känd och domstolen har beviljat tillstånd till teleavlyssning eller teleövervakning, får den pröva och avgöra ett ärende som gäller beviljande av tillstånd i fråga om en ny teleadress eller teleterminalutrustning utan att den tjänsteman som framställt yrkandet eller en av denne förordnad tjänsteman är närvarande, om det har förflutit mindre än en månad från den muntliga behandlingen i ett tillståndsärende som gäller förhindrande eller avslöjande av samma brott. Ärendet kan behandlas utan att tjänstemannen är närvarande också om användningen av metoden för inhämtande av information redan har avslutats.

171 §

Behandling av ett yrkande som gäller hemligt inhämtande av information i domstol

Ärendet ska avgöras skyndsamt. Behandlingen kan också ske med anlitande av videokonferens eller någon annan lämplig teknisk dataöverföring där de som deltar i behandlingen har sådan kontakt att de kan tala med och se varandra. Vid behandlingen ska det läggas fram en

utredning av förutsättningarna för användningen av de hemliga metoderna för inhämtande av information, vilken kan basera sig enbart på skriftligt material.

Beslutet ska avkunnas genast eller senast så snart behandlingen av ärendena som gäller hemliga metoder för inhämtande av information i fråga om brott som har samband med varandra har avslutats.

Vid behandlingen av ärendet ska det fästas särskild vikt vid att sekretessen iakttas och att informationen i handlingar och informationssystem skyddas genom behövliga förfaranden och datasäkerhetsarrangemang.

172 §

Hörande av den som är föremål för inhämtandet av information

Ärendet får avgöras utan att den person hör som med fog kan antas begå eller ha begått brottet eller utan att innehavaren av teleadressen eller teleterminalutrustningen eller det utrymme som ska avlyssnas eller övervakas hörs. När ett ärende som avses i 122 § behandlas ska innehavaren av teleadressen eller teleterminalutrustningen dock ges tillfälle att bli hörd, om inte skäl som har samband med förhindrande av brott talar emot det. Vid handläggning av ett ärende som gäller teknisk avlyssning eller optisk observation av en frihetsberövad, ska en företrädare för den inrättning där den denne hålls i förvar ges tillfälle att bli hörd, om det inte med beaktande av att denne hörts tidigare ska anses vara onödigt.

173 §

Besvärsförbud och klagan

Ett beslut i ett tillståndsärende får inte överklagas genom besvär. Klagan mot beslutet får anföras utan tidsbegränsning hos Helsingfors hovrätt. Klagan ska behandlas skyndsamt.

DEL IV

SÄRSKILDA BESTÄMMELSER

14 kap

Uppgifter och befogenheter för en reservist som tjänstgör i enlighet med värnpliktslagen

174 §

Tillämpningsområde

Bestämmelserna i detta kapitel tillämpas under undantagsförhållanden som avses i 3 § 1 och 2 punkten i beredskapslagen och vid försvarstillstånd som avses i 1 § i lagen om försvarstillstånd. Bestämmelserna i 175 och 176 § i detta kapitel tillämpas även när republikens president har beslutat om repetitionsövningar med stöd av 32 § 4 mom. i värnpliktslagen eller om extra tjänstgöring med stöd av 83 § i den lagen.

175 §

Befogenheter vid ett disciplinärt förfarande

Den som tjänstgör i enlighet med värnpliktslagen och är chef för en grundenhet eller dennes direkta förman, eller fältväbeln vid en grundenhet, får påföra disciplinstraff i enlighet med vad som föreskrivs i 33 §.

Den disciplinära förman som avses i 1 mom. får vara undersökningsledare i enlighet med 12 §. Den som har tillräcklig utbildning och tjänstgör i enlighet med värnpliktslagen får verka som utredare.

Utöver vad som föreskrivs i 21 § får gripande verkställas av en person som tjänstgör i enlighet med värnpliktslagen och som är direkt förman till den som ska gripas.

Den som har tillräcklig utbildning och tjänstgör i enlighet med värnpliktslagen kan förordnas att sörja för verkställigheten.

176 §

Befogenheter vid utredning av militära brott

En reservist som har fått tillräcklig utbildning för uppdraget och tjänstgör i enlighet med värnpliktslagen får vara undersökningsledare eller utredare i ett uppdrag enligt 88 §.

En reservist som tjänstgör i enlighet med värnpliktslagen och som i ett tjänsteuppdrag är en i 2 kap. 9 § i tvångsmedelslagen avsedd anhållningsberättigad tjänsteman får utöva befogenheterna för en anhållningsberättigad tjänsteman.

Utöver vad som föreskrivs i 21 § får gripande verkställas av en reservist som tjänstgör i enlighet med värnpliktslagen och som har förordnats till ett uppdrag enligt 88 §.

En reservist som tjänstgör i enlighet med värnpliktslagen utövar de befogenheter som avses i 1–3 mom. under ledning och övervakning av en tjänsteman som har förordnats till brottsbekämpningsuppdrag vid Huvudstaben. Bestämmelser om rätten att använda maktmedel och om nödvärn finns i 104 §.

177 §

Straffrättsligt tjänsteansvar för reservister

På den som tjänstgör i enlighet med värnpliktslagen och utövar sådana befogenheter som avses i 175 eller 176 § tillämpas bestämmelserna om straffrättsligt tjänsteansvar.

178 §

Skadestånd

För skada som orsakats i samband med en uppgift som avses i 175 eller 176 § svarar staten. Bestämmelser om skadestånd finns i skadeståndslagen.

På skadeståndsansvaret för en person som utför en uppgift som avses i 175 eller 176 § tillämpas bestämmelserna i 4 kap. i skadeståndslagen om en värnpliktigs skadeståndsansvar.

15 kap.

Övervakning

179 §

Granskning av disciplinbeslut som utförs av kommandören för ett truppförband

Kommendören för ett truppförband ska minst kvartalsvis granska de disciplinbeslut som fattats av disciplinära förmän som är underställda kommendören.

Huvudstaben utför eller låter utföra granskningar av disciplinbesluten vid behov.

180 §

Granskning av disciplinbeslut som utförs av kommendören för en försvarsgren

Kommendören för armén, kommendören för marinen, kommendören för flygvapnet och en motsvarande disciplinär förman ska biträdd av en militärjurist granska underlydande truppers och inrättningsars disciplinbeslut minst en gång om året.

181 §

Övervakning av utövningen av disciplinär makt

En disciplinär förman ska övervaka hur de underlydande disciplinära förmännen utövar sin disciplinära makt.

Om kommendören för ett truppförband eller en disciplinär förman som är överordnad kommendören upptäcker att det vid ett disciplinärt förfarande har skett ett väsentligt fel eller att en disciplinär förman har överskridit sina befogenheter eller att ett beslut som fattats i ett disciplinärende till sitt slutresultat är felaktigt eller uppenbarligen oskäligt, ska denne upphäva beslutet eller lindra disciplinstraffet. Beslutet får dock inte upphävas eller ändras om det har förflutit mer än två år sedan det fattades, om inte synnerligen vägande skäl kräver det.

Om en disciplinär förman som avses i 2 mom. finner att ett disciplinärende bör tas upp till behandling på nytt eller att ett disciplinbeslut borde ändras till nackdel för svaranden i ett disciplinärende, kan förmannen ansöka om att disciplinbeslutet ska undanröjas eller återbrytas. På ett disciplinbeslut tillämpas vad som föreskrivs i 31 kap. 1 § 1 mom. i rättegångsbalken om förutsättningarna för undanröjande av dom och vad som föreskrivs i 9 § 1 mom. i det kapitlet om förutsättningarna för återbrytande av dom.

Ansökan ska göras hos den domstol som avses i 52 § 2 mom. inom sex månader från den dag då disciplinbeslutet fattades. På förfarandet i domstol tillämpas vad som i 31 kap. i rättegångsbalken föreskrivs om förfarandet vid extraordinärt ändringssökande.

Om domstolen eller den förman som övervakar ett disciplinärt förfarande har ändrat ett beslut som en lägre förman har fattat i ett disciplinärende eller upphävt det, ska beslutet delges parterna. Vid delgivningen ska vad som i 44 § föreskrivs om delgivning av disciplinbeslut iakttas.

Om en påföljd som påförts i ett disciplinbeslut har verkställts och disciplinbeslutet har upphävts eller undanröjts eller påföljden lindrats, ska vad som i 65 § föreskrivs om gottgörelse iakttas. Beslut om gottgörelse fattas av den disciplinära förman som avses i 2 mom. i denna paragraf.

182 §

Övervakning av brottsbekämpningen inom Försvarsmakten

Huvudstaben övervakar brottsbekämpningen inom Försvarsmakten. Försvarsmaktens assessor ska utöva den i denna lag avsedda interna laglighetsövervakningen av brottsbekämpningen inom Försvarsmakten.

183 §

Försvarsministeriets styrning och övervakning

Försvarsministeriet ska sköta den allmänna styrningen och övervakningen av brottsbekämpningen inom Försvarsmakten.

Huvudstaben ska årligen lämna försvarsministeriet en berättelse om användningen av hemliga tvångsmedel och hemliga metoder för inhämtande av information vid brottsbekämpningen inom Huvudstaben och av skyddande av brottsbekämpningen inom Huvudstaben samt om övervakningen.

Försvarsministeriet ska ges uppgifter om frågor med anknytning till Försvarsmaktens brottsbekämpning vilka är samhälleligt eller ekonomiskt betydelsefulla eller tillräckligt allvarliga för att betraktas som betydelsefulla. Försvarsministeriet har rätt att få uppgifterna trots sekretessbestämmelserna.

Närmare bestämmelser om ordnandet av övervakningen och om de utredningar som ska ges inom försvarsförvaltningen får utfärdas genom förordning av statsrådet.

184 §

Extern laglighetskontroll av brottsbekämpningen vid Huvudstaben

Försvarsministeriet ger årligen riksdagens justitieombudsman en berättelse om användningen och skyddandet av hemliga tvångsmedel enligt 92 § och hemliga metoder för inhämtande av information enligt 13 kap. samt om övervakningen av dem.

Bestämmelser om den övervakning som underrättelsetillsynsombudsmannen utövar finns i lagen om övervakning av underrättelseverksamheten (121/2019).

16 kap.

Samarbete med andra myndigheter

185 §

Polisens, Gränsbevakningsväsendets och Tullens handräckning till Försvarsmakten

Försvarsmakten har rätt att av polisen, Gränsbevakningsväsendet och Tullen få behövlig handräckning för att utföra en i denna lag föreskriven övervakningsuppgift och en uppgift med anknytning till förhindrande, avslöjande och utredning av brott. Försvarsmakten har rätt att få handräckning, om handräckningen kan ges utan att detta äventyrar utförandet av andra lagstadgade uppgifter vid den myndighet som ger handräckningen.

Begäran om handräckning ska göras skriftligen. Beslut om att begära handräckning kan fattas av en i denna lag avsedd tjänsteman vid Försvarsmakten som sköter brottsbekämpningsuppdrag eller av en disciplinär förman.

Den handräckning som polisen ger Försvarsmakten är avgiftsfri.

186 §

Assistans av polisen, Gränsbevakningsväsendet och Tullen samt samarbete

Om Huvudstaben inte har befogenheter att utföra en åtgärd som behövs för ett uppdrag enligt 88 och 93 § 1 mom. kan polisen, Tullen eller Gränsbevakningsväsendet på skriftlig begäran av en till uppdraget förordnad militärjurist eller någon annan tjänsteman som är särskilt förtrogen med uppgifterna utföra en sådan enskild åtgärd som polisen, Tullen eller Gränsbevakningsväsendet har befogenhet till.

En i 1 mom. avsedd myndighet lämnar över de upptagningar och handlingar som erhållits genom en åtgärd som avses i 1 mom. till dem som sköter brottsbekämpningsuppdrag vid Huvudstaben. Upptagningar och handlingar får överlåtas obehandlade. Då svarar de tjänstemän vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag för att upptagningarna och handlingarna granskas samt för andra uppgifter med anknytning till behandlingen av informationen i enlighet med denna lag och 10 kap. i tvångsmedelslagen.

När sakens natur kräver det utförs ett uppdrag enligt 88 och 93 § 1 mom. i samarbete med en i 1 mom. avsedd myndighet. Den som sköter brottsbekämpningsuppdrag vid Huvudstaben och den behöriga myndigheten som saken gäller kommer i samverkan överens om frågor som har samband med uppdraget.

De som sköter brottsbekämpningsuppdrag vid Huvudstaben ska samarbeta med andra myndigheter för att uppdragen ska kunna skötas på ett ändamålsenligt sätt samt trots tystnadsplikten lämna ut andra uppgifter än personuppgifter, om utlämnandet av uppgifterna behövs för skötseln av myndigheternas lagstadgade uppgifter. Bestämmelser om utlämnande av personuppgifter finns i lagen om behandling av personuppgifter inom Försvarsmakten.

Närmare bestämmelser om ordnandet av samarbetet mellan Huvudstaben och andra myndigheter samt om de aktörer som deltar i samarbetet och om deras uppgifter får utfärdas genom förordning av statsrådet.

187 §

Åtgärder inom en annan brottsbekämpningsmyndighets uppgiftsområde

Huvudstaben kan på begäran för polisens, Tullens och Gränsbevakningsväsendets räkning vidta en sådan enskild åtgärd i anslutning till brottsbekämpning som hör till den andra myndighetens uppgiftsområde inom ramen för de befogenheter som Huvudstaben får utöva inom sitt eget uppgiftsområde när det gäller dess egna brottsbekämpningsuppdrag.

Huvudstaben kan också utan begäran i anslutning till brottsbekämpning med befogenheter enligt 1 mom. vidta en sådan brådskande åtgärd som avses i 1 mom. om åtgärden inte kan skjutas upp. Den myndighet till vars uppgiftsområde åtgärden hör ska utan onödigt dröjsmål underrättas om åtgärden. Åtgärderna ska avslutas när den myndighet för vars räkning åtgärden vidtas ber om det eller själv åtar sig uppgiften. Huvudstaben kommer överens om sådana brådskande åtgärder och anmälningsförfaranden som avses i detta moment med polisen, Tullen och Gränsbevakningsväsendet.

Vidtar Huvudstaben inte en åtgärd som avses i 2 mom. ska den utan onödigt dröjsmål informera den myndighet till vars uppgiftsområde åtgärden hör om det ärende som kommit till Huvudstabens kännedom, om informationen är nödvändig för att förhindra ett allvarligt brott eller för att en undersökning av ett sådant brott ska kunna inledas eller om den är nödvändig av något annat med dessa jämförbart särskilt skäl.

188 §

Överföring av ett brottsbekämpningsuppdrag till polisen

Om undersökningens opartiskhet eller brottets allvarlighet förutsätter det, ska förundersökningen överföras till polisen. När ett ärende överförs i sin helhet till polisen för undersökning, flyttas också undersökningsledarskapet över på polisen.

Förundersökningen ska alltid överföras till polisen, om den som misstänks för brott är en tjänsteman som utnämnts till tjänsten som kommandör för Försvarsmakten eller chef för Huvudstaben eller till en tjänst som general eller amiral.

Förundersökningen ska dessutom alltid överföras till polisen, om den som misstänks för brottet är en tjänsteman som tjänstgör vid en militärunderrättelsemyndighet och det misstänkta brottet har begåtts i samband med användning av sådana metoder för underrättelseinhämtning som avses i 4 kap. i lagen om militär underrättelseverksamhet (590/2019) eller i samband med utförande av ett uppdrag som avser militär underrättelseinhämtning.

Ett brottsbekämpningsuppdrag kan även annars föras över till polisen när ärendets art kräver det. Polisen har också av ett särskilt skäl rätt att på eget initiativ utföra ett sådant brottsbekämpningsuppdrag som avses i denna lag.

Även enskilda förhör och andra undersökningsåtgärder kan ges i uppdrag åt polisen.

189 §

Anmälningsskyldighet till polisen

De tjänstemän vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag ska till polisen anmäla ett brott som avses i 89 §, en åtgärd som de har inlett för att avslöja och utreda brottet samt utan onödigt dröjsmål om de använder hemliga tvångsmedel som avses i 92 § för att utreda brottet.

En disciplinär förman ska underrätta polisen om en åtgärd som han eller hon vidtagit för att utreda ett brott.

Tjänstemän vid Huvudstaben som sköter uppgifter i anslutning till förhindrande och avslöjande av brott ska utan onödigt dröjsmål underrätta polisen om användningen av hemliga metoder för inhämtande av information.

Försvarsmakten beslutar tillsammans med polisen vilka brott som omfattas av anmälningsskyldigheten enligt denna paragraf samt om anmälningsförfarandet. Uppgifterna får lämnas ut med hjälp av ett tekniskt gränssnitt eller annars elektroniskt.

190 §

Anmälan om brottsmisstanke

En tjänsteman vid Huvudstaben som sköter brottsbekämpningsuppdrag och som har fått kännedom om ett brott ska utan onödigt dröjsmål underrätta den brottsbekämpningsmyndighet till vars uppgiftsområde brottet hör, om anmälan är nödvändig för att förhindra ett allvarligt brott, för att förhindra ett allvarligt brott inleda en undersökning av ett sådant brott eller om anmälan behövs av någon annan särskild orsak.

191 §

Registrering i registret över avgöranden och meddelanden om avgöranden

Domstolen ska utan onödigt dröjsmål underrätta militärmyndigheten och Brottspåföljdsmyndigheten om sitt avgörande genom vilket den har dömt ut ett disciplinstraff. Uppgifterna om avgörandet registreras i registret över avgöranden och meddelanden om avgöranden i justitieförvaltningens nationella informationsresurs. Bestämmelser om registrering av uppgifter finns i lagen om justitieförvaltningens nationella informationsresurs (955/2020).

17 kap.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelse

192 §

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelse

Denna lag träder i kraft den 20 .

Genom denna lag upphävs lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten (255/2014).

En hänvisning till den upphävda lagen i någon annan lag avser efter ikraftträdandet av denna lag en hänvisning till denna lag.

Om ett brott som ska behandlas i ett disciplinärt förfarande har begåtts före denna lags ikraftträdande, tillämpas på påföljderna, tvångsmedlen, behandlingen av ärendet och ändringssökandet samt verkställigheten och övervakningen de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

2.

Lag

om ändring av 7 och 23 a § i lagen om försvarsmakten

I enlighet med riksdagens beslut ändras i lagen om försvarsmakten (551/2007) 7 och 23 a §, sådana de lyder i lag 262/2014, som följer:

7 §

Militär disciplin

Bestämmelser om Försvarsmaktens disciplinära makt finns i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten (/).

23 a §

Undersöknings- och genomsökningsrätt för kommandören för ett truppförband

Undersökning och genomsökning som avses i 30 § 1 mom. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten får företas i fråga om en person som är i försvarsmaktens tjänst och som inte omfattas av tillämpningsområdet för 45 kap. i strafflagen, om det finns skäl att misstänka att personen har brutit mot de bestämmelser som avses i det momentet.

På tagande i förvar och förstöring av Försvarsmaktens egendom och av narkotika eller alkohol drycker som i 1 mom. avsedda personer olovligen eller olagligt innehar tillämpas på motsvarande sätt 30 § 2 mom. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten.

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

3.

Lag

om ändring av lagen om behandling av personuppgifter inom Försvarsmakten

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om behandling av personuppgifter inom Försvarsmakten (332/2019) 4 § 1 mom. 6 punkten, 11 § 1 punkten, 15 §, 16 § 1 mom. 13 och 14 punkten, 17 § 1 mom. 2 punkten, 18 § 1 och 2 punkten, 19 § 1 mom. 3 punkten, 21 § 1 och 2 punkten, 22 § 1 punkten, 25 §, det inledande stycket i 36 § 1 mom., det inledande stycket i 37 § 1 mom. och 42 §, av dem den finska språkdräkten i det inledande stycket i 37 § 1 mom. sådan den lyder i lag 1168/2019, samt fogas till 4 § 1 mom. en ny 7 punkt, till lagen en ny 4 a §, till 16 § 1 mom. nya 15 och 16 punkter och till lagen nya 16 a, 16 b och 44 a § som följer:

4 §

Försvarsmaktens permanenta personregister och personuppgiftsansvarig

Försvarsmakten har följande permanenta personregister:

-
- 6) säkerhetsdataregistret,
 - 7) registret för förhindrande och avslöjande av militära brott.
-

4 a §

Behandling av grundläggande personuppgifter

Försvarsmakten får för de ändamål som anges i 11, 13, 16, 16 a och 17 § behandla följande grundläggande personuppgifter:

- 1) namn,
- 2) födelsedatum och födelseort,
- 3) personbeteckning,
- 4) kön,
- 5) modersmål,
- 6) kontaktspråk,
- 7) civilstånd,
- 8) medborgarskap eller avsaknad av medborgarskap samt nationalitet,
- 9) hemvist och bostadsort,
- 10) yrke och utbildning,
- 11) kontaktuppgifter,
- 12) uppgifter ur handlingar som behövs för att fastställa identiteten,
- 13) i fråga om en utländsk person föräldrarnas namn, medborgarskap och nationalitet,
- 14) uppgifterna i ett resedokument samt övrig information som gäller inresa och passerande av gräns,
- 15) uppgift om att personen avlidit eller förklarats död,
- 16) uppgift om intressebevakning, försättande i konkurs eller näringsförbud.

11 §

Ändamålet med registret för militärrättsvården

Registret för militärrättsvården används för

1) skötsel av sådana förundersökningsuppgifter som avses i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarmakten (/),

15 §

Säkerhetsdataregistrets ändamål

Säkerhetsdataregistret används för skötseln av sådana uppgifter för förhindrande och avslöjande av brott som avses i 93 § 1 mom. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarmakten.

16 §

Datainnehållet i säkerhetsdataregistret

I säkerhetsdataregistret får det föras in

13) uppgifter om användningen av en sådan hemlig metod för inhämtande av information som avses i 13 kap. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarmakten,

14) sådana nödvändiga uppgifter om en persons förehavanden och beteende som har inhämtats med en sådan hemlig metod för inhämtande av information som avses i 13 kap. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarmakten,

15) sådana behövliga beskrivningar, omständigheter och specificeringar som hänför sig till Huvudstabens i 93 § 1 mom. avsedda uppgifter, åtgärder eller händelser,

16) uppgifter om användningen och övervakningen av en informationskälla samt om det huvudsakliga innehållet i de uppgifter som informationskällan har lämnat.

16 a §

Ändamålet med registret för förhindrande och avslöjande av militära brott

Registret för förhindrande och avslöjande av militära brott används för skötsel av ett sådant i 88 § i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarmakten avsett uppdrag för förhindrande och avslöjande militära brott.

16 b §

Datainnehållet i registret för förhindrande och avslöjande av militära brott

I registret för förhindrande och avslöjande av militära brott får utöver de grundläggande personuppgifter som avses i 4 a § också följande personuppgifter föras in:

1) specificeringar, beskrivningar, omständigheter och klassificeringar i anknytning till uppgifter, åtgärder och händelser,

2) uppgifter som gäller en persons kontakter, livsstil, ekonomiska situation, hobbyer och andra intressen,

3) röstprov, ansiktsbild och andra biometriska uppgifter samt andra motsvarande signalementsuppgifter för fastställande av identiteten,

4) uppgifter för att trygga säkerheten för en person som är föremål för en åtgärd eller en myndighets säkerhet i arbetet om en persons hälsotillstånd och hur hälsotillståndet följs eller om personens vård, om ett övervakningsobjekts eller en persons farlighet eller oberäknelighet samt uppgifter som beskriver eller är avsedda att beskriva en brottslig gärning, ett straff eller någon annan påföljd för brott,

5) sådana nödvändiga uppgifter om en persons förehavanden och beteende som har inhämtats med en sådan hemlig metod för inhämtande av information som avses i 13 kap. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarmakten.

Till personuppgifter som förs in i registret ska det vid behov fogas en bedömning av uppgiftslämnarens eller källans tillförlitlighet och uppgifternas riktighet.

17 §

Tillfälliga personregister

Utöver vad som föreskrivs i 4–16 § får Försvarmakten för

2) ett uppdrag som avser förhindrande och avslöjande av brott upprätta ett tillfälligt personregister där det får införas uppgifter som avses i 16 och 16 b §,

18 §

Behandling av uppgifter i värnpliktsregistret för annat ändamål än det för vilket uppgifterna har samlats in och registrerats

Försvarmakten får behandla personuppgifter i värnpliktsregistret för andra ändamål än det som uppgifterna ursprungligen samlades in och registrerades för, om det behövs för

1) ett förundersökningsuppdrag som avses i 3 kap. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarmakten,

2) ett uppdrag för förhindrande och avslöjande av brott som avses i 88 eller 93 § 1 mom. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarmakten,

19 §

Behandling av uppgifter i registret för militärrättsvården för annat ändamål än det för vilket uppgifterna har samlats in och registrerats

Försvarmakten får behandla personuppgifter i registret för militärrättsvården för annat ändamål än det som uppgifterna ursprungligen samlades in och registrerades för, om det behövs för

3) ett uppdrag för förhindrande och avslöjande av brott som avses i 88 eller 93 § 1 mom. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarmakten,

21 §

Behandling av uppgifter i passertillståndsregistret för annat ändamål än det för vilket uppgifterna har samlats in och registrerats

Försvarsmakten får behandla personuppgifter i passertillståndsregistret för andra ändamål än de som uppgifterna ursprungligen samlades in och registrerades för, om det behövs för

- 1) ett förundersökningsuppdrag som avses i 3 kap. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten,
 - 2) ett uppdrag för förhindrande och avslöjande av brott som avses i 88 eller 93 § 1 mom. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten,
-

22 §

Behandling av uppgifter i registret över territorialövervakningens tillstånds- och övervakningsärenden för annat ändamål än det för vilket uppgifterna har samlats in och registrerats

Försvarsmakten får behandla personuppgifter i registret över territorialövervakningens tillstånds- och övervakningsärenden för annat ändamål än det som uppgifterna ursprungligen samlades in och registrerades för, om det behövs för

- 1) ett uppdrag för förhindrande och avslöjande av brott som avses i 93 § 1 mom. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten,
-

25 §

Undantag beträffande en registrerads rätt till insyn

Bestämmelser om de registrerades rätt till insyn och om begränsning av de registrerades rättigheter finns i 4 kap. i lagen om behandling av personuppgifter i brottmål och vid upprätthållandet av den nationella säkerheten.

Med avvikelse från vad som föreskrivs i 23 § i lagen om behandling av personuppgifter i brottmål och vid upprätthållandet av den nationella säkerheten gäller rätten till insyn inte sådana uppgifter om Huvudstabens taktiska och tekniska metoder, observationsuppgifter eller uppgifter som används för teknisk undersökning som ingår i de personuppgifter som avses i 16 a och 16 b §. Rätten till insyn gäller inte heller personuppgifter som har inhämtats med sådana hemliga tvångsmedel som avses i 11 kap. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten eller med sådana hemliga metoder för inhämtande av information som avses i 13 kap. i den lagen eller med stöd av 157 § i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation.

Den registrerade har inte alls rätt till insyn i fråga om de uppgifter som finns i följande personregister:

- 1) registret för militär underrättelseverksamhet,
- 2) säkerhetsdataregistret,
- 3) tillfälliga personregister som avses i 17 § 1 mom. 1 och 2 punkten.

Bestämmelser om utövande av den registrerades rättigheter genom dataombudsmannen förmedling finns i 29 § i lagen om behandling av personuppgifter i brottmål och vid upprätthållandet av den nationella säkerheten.

36 §

Rätt att få personuppgifter för skötseln av ärenden som gäller militärrättsvården

Utöver vad som föreskrivs någon annanstans i lag, har Försvarsmakten för fullgörande av förundersökningsuppdrag som avses i 3 kap. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten, trots sekretessbestämmelserna rätt att få behövliga uppgifter enligt följande:

37 §

Rätt att få personuppgifter för skötseln av militärunderrättelseuppdrag och uppdrag för förhindrande och avslöjande av brott

Utöver vad som föreskrivs någon annanstans i lag, har Försvarsmakten för fullgörande av uppdrag inom militär underrättelseinhämtning samt uppdrag för förhindrande och avslöjande av brott som avses i 88 eller 93 § 1 mom. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten trots sekretessbestämmelserna rätt att få behövliga uppgifter enligt följande:

42 §

Utplåning av personuppgifter ur registret för militärrättsvården

Ur registret för militärrättsvården utplånas uppgifter enligt följande:

1) 5 år efter det att brottmålet avgjordes i ett disciplinärt förfarande eller överfördes till åklagaren, om det grävsta misstänkta brottet i brottmålet kan leda till böter eller ett fängelsestraff på högst ett år,

2) 10 år efter det att brottmålet avgjordes i ett disciplinärt förfarande eller överfördes till åklagaren, om det grävsta misstänkta brottet i brottmålet kan leda till ett fängelsestraff på över ett och högst fem år,

3) 20 år efter det att brottmålet avgjordes i ett disciplinärt förfarande eller överfördes till åklagaren, om det grävsta misstänkta brottet i brottmålet kan leda till fängelse i över fem år.

De uppgifter som avses i 1 mom. raderas dock tidigast ett år efter det att åtalsrätten för brottet har preskriberats.

Uppgifterna i övriga brottmål än de som avses i 1 mom. ska raderas ett år efter det att åtalsrätten för det sista misstänkta brottet preskriberats, dock tidigast 5 år efter det att brottmålet registrerades.

De i 1–3 mom. avsedda personuppgifter som anknyter till brottmål får dock fortfarande bevaras, om de behövs med tanke på utredning eller övervakning eller av någon annan grundad anledning, eller för att trygga de rättigheter som den registrerade, någon annan part eller en person som hör till Försvarsmaktens personal har. Behovet av fortsatt bevarande av personuppgifterna ska bedömas minst vart femte år.

44 a §

Utplåning av personuppgifter ur registret för förhindrande och avslöjande av militära brott

Personuppgifter med anknytning till förhindrande och avslöjande av militära brott ska raderas senast 10 år från det att den sista uppgiften om ett brott, brottslig verksamhet eller ett uppdrag antecknades.

Personuppgifter som avses i 1 mom. får dock fortfarande bevaras, om de behövs med tanke på utredning eller övervakning eller av någon annan grundad anledning eller för att trygga de rättigheter som den registrerade, någon annan part eller en person som hör till Försvarsmaktens personal har. Behovet av fortsatt bevarande av personuppgifterna ska bedömas minst vart femte år.

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

4.

Lag

om ändring av 31 § i lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning (577/2005) 31 § 3 mom. och 4 mom., sådana de lyder, 31 § 3 mom. i lag 266/2014 och 31 § 4 mom. i lag 691/2021, samt *fogas* till 31 §, sådan den lyder delvis ändrad i lagarna 1229/2013, 266/2014 och 691/2021, ett nytt 4 mom. varvid det nuvarande 4 mom. blir 5 mom., som följer:

31 §

Tillämpning av bestämmelserna om militära brott

På förundersökning i militära rättegångsärenden och på militärdisciplinförfarandet vid Gränsbevakningsväsendet tillämpas vad som föreskrivs i 1–10 kap. och 175, 177–179 och 181 § i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarmakten (/). Vad som i bestämmelserna anges om Huvudstabens och Försvarmaktens disciplinära förmäns uppgifter och befogenheter tillämpas vid Gränsbevakningsväsendet på dess stab och dess disciplinära förmän.

En i 10 § 1 mom. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarmakten avsedd tjänsteman som har rätt att inleda förundersökning är vid Gränsbevakningsväsendet avdelningschefen eller biträdande avdelningschefen vid den juridiska avdelningen vid staben för Gränsbevakningsväsendet. I en ovan avsedd situation beslutar biträdande chefen för Gränsbevakningsväsendet vid behov om den förvaltningsenhet vid Gränsbevakningsväsendet som ska förrätta förundersökningen. Om förundersökningen har gjorts på initiativ av staben för Gränsbevakningsväsendet på motsvarande sätt som föreskrivs i 10 § i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarmakten eller på initiativ av polisen på motsvarande sätt som föreskrivs i 11 § i den lagen, kan förundersökningsprotokollet sändas direkt till den behöriga åklagaren. I sådana fall träffas inget sådant avgörande som avses i 14 § i militära rättegångslagen (326/1983). Staben för Gränsbevakningsväsendet eller polisen ska dock underrätta den behöriga disciplinära förmannen om att ärendet har lämnats till åtalsprövning.

Genom förordning av statsrådet utfärdas, i fråga om Gränsbevakningsväsendet, närmare bestämmelser om förfarandet vid förundersökning i militära rättegångsärenden samt om sådana disciplinära förmän enligt 31 § i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarmakten, om lämnande av utlåtanden enligt 17 § i den lagen och om verkställighet av en varning enligt 72 § i den lagen.

Denna lag träder i kraft den 20 .

5.

Lag

om ändring av 10 kap. 2 § i förundersökningslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i förundersökningslagen (805/2011), 10 kap. 2 § 1 mom., sådant det lyder i lag
988/2016, som följer:

10 kap

Avslutande av förundersökning

2 §

Avslutande av förundersökning

Efter det att förundersökningen blivit klar ska saken överlämnas till åklagaren för åtals-prövning eller för utfärdande av ett föreläggande eller yrkande enligt lagen om föreläggande av böter och ordningsbot. Förundersökningsprotokollet i fråga om ett brott som ska utredas som militärt rättegångsärende ska utan dröjsmål sändas till militärmyndigheterna, om inte något annat följer av 91 § i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarmakten (/) eller av 31 § 4 mom. i lagen om Gränsbevakningsväsendets förvaltning (577/2005).

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

6.

Lag

om ändring av 14 § i militära rättegångslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i militära rättegångslagen (326/1983) 14 § 1 och 3 mom, av dem 1 mom. sådant det
lyder i lag 1115/2000, som följer:

14 §

Om ett brottmål som är ett militärt rättegångsärende inte handläggs i disciplinärt förfarande, ska kommandören för den truppavdelning som avses i 5 § 1 mom. efter avslutad förundersökning avgöra om förundersökningsmaterialet ska tillställas åklagaren för åtalsprövning, om inte något annat följer av 91 § i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten (/) eller av 31 § 4 mom. i lagen om Gränsbevakningsväsendets förvaltning (577/2005).

Vad som i 1 och 2 mom. föreskrivs om kommandör gäller även sådan förman som har till uppgift att övervaka utövningen av kommandörens disciplinära makt. Om ärendet gäller i 6 § avsedd krigsman som tjänstgör inom Försvarsmakten, ska Huvudstaben träffa avgörandet, om inte något annat följer av 91 § i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten eller av 31 § 4 mom. i lagen om Gränsbevakningsväsendets förvaltning.

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

7.

Lag

om ändring av 184 § i vägtrafiklagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i vägtrafiklagen (729/2018) 184 § 1 mom. 3 punkten, sådan den lyder i lag 333/2023,
som följer:

184 §

Undantag från skyldigheten att iaktta trafikregler, trafikanordningar och bestämmelser om användningen av fordon

En vägtrafikanter får låta bli att iaktta trafikregler, skyldigheter som trafikanordningar anger, påbud, begränsningar eller förbud, eller bestämmelser om användningen av fordon, med iakttagande av särskild försiktighet och om uppdraget kräver det

3) i Försvarsmaktens förundersökningsuppdrag eller uppdrag enligt 88 eller 93 § 1 mom. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten (/), personskyddsuppgifter enligt 18 a § i lagen om försvarsmakten (551/2007) eller militärunderrättelsemyndigheters uppdrag inom militär underrättelseinhämtning, eller

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

8.

Lag

om ändring av 2 § i lagen om övervakning av underrättelseverksamheten

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om övervakning av underrättelseverksamheten (121/2019) 2 § som följer:

2 §

Övervakning av underrättelseverksamheten, skyddspolisens övriga verksamhet och militär-underrättelsemyndigheternas förhindrande och avslöjande av brott samt övervakningsorgan

Med *övervakning av underrättelseverksamheten* avses parlamentarisk kontroll och laglighetskontroll av både civil och militär underrättelseinhämtning.

Parlamentarisk kontroll av underrättelseverksamheten och skyddspolisens övriga verksamhet samt av verksamhet som avses i 93 § i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarmakten (/) utövas av riksdagens underrättelsetillsynsutskott, om vars uppgifter det finns bestämmelser i riksdagens arbetsordning (40/2000).

Laglighetskontrollen av underrättelseverksamheten utövas av underrättelsetillsynsombudsmannen. Ombudsmannen övervakar också skyddspolisens övriga verksamhet samt sådan verksamhet som avses i 93 § i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarmakten. På den här övervakningen tillämpas 3 kap. i denna lag i tillämpliga delar.

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

9.

Lag

om ändring av 46 § i lagen om behandling av personuppgifter vid Gränsbevakningsväsendet

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om behandling av personuppgifter vid Gränsbevakningsväsendet (639/2019)
46 § som följer:

46 §

Radering av personuppgifter som behandlas inom militärrättsvården

Personuppgifter som behandlas inom militärrättsvården ska raderas enligt följande:

1) 5 år efter det att brottmålet avgjordes i disciplinärt förfarande eller överfördes till åklagaren, om det grävsta misstänkta brottet i brottmålet kan leda till böter eller ett fängelsestraff på högst ett år,

2) 10 år efter det att brottmålet avgjordes i ett disciplinärt förfarande eller överfördes till åklagaren, om det grävsta misstänkta brottet i brottmålet kan leda till ett fängelsestraff på över ett och högst fem år,

3) 20 år efter det att brottmålet avgjordes i ett disciplinärt förfarande eller överfördes till åklagaren, om det grävsta misstänkta brottet i brottmålet kan leda till fängelse i över fem år.

De uppgifter som avses i 1 mom. raderas dock tidigast ett år efter det att åtalsrätten för brottet har preskriberats.

Uppgifterna i övriga brottmål än de som avses i 1 mom. ska raderas ett år efter det att åtalsrätten för det sista misstänkta brottet preskriberats, dock tidigast 5 år efter det att brottmålet registrerades.

De i 1–3 mom. avsedda personuppgifter som anknyter till brottmål får dock fortfarande bevaras, om de behövs med tanke på utredning eller övervakning eller av någon annan grundad anledning, eller för att trygga de rättigheter som den registrerade, någon annan part eller en person som hör till Gränsbevakningsväsendets personal har. Behovet av fortsatt bevarande av personuppgifterna ska bedömas minst vart femte år.

I 14 § 3 punkten avsedda uppgifter som behandlas inom militärrättsvården ska raderas senast ett år efter den registrerades död.

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

10.

Lag

om ändring av 3 § i lagen om behandling av personuppgifter vid Brottspåföljdsmyndigheten

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om behandling av personuppgifter vid Brottspåföljdsmyndigheten (1301/2021)
3 § 3 punkten som följer:

3 §

Definitioner

I denna lag avses med

3) *fånge* den som avtjänar fängelsestraff, kombinationsstraff, förvandlingsstraff för böter eller arrest i fängelse med stöd av 74 § 4 mom. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten (/) eller den som förpassats till fängelse på det sätt som avses i 26 § i lagen om övervakad frihet på prov (629/2013) eller den som tagits i förvar med stöd av 24 § i lagen om verkställighet av kombinationsstraff (801/2017),

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

11.

Lag

om ändring av lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar (370/2007) 5 § 2 mom., 12 § 2 mom. 3 punkten och 16 § 4 mom., sådana de lyder i lag 457/2023, som följer:

5 §

Tidpunkten för när de grundläggande uppgifterna om en rättegång blir offentliga

I ett ärende som gäller en hemlig metod för inhämtande av information enligt 10 kap. i tvångsmedelslagen (806/2011), 5 kap. i polislagen (872/2011), 3 kap. i lagen om brottsbekämpning inom Tullen (623/2015), 3 kap. i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet (108/2018) eller 13 kap. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten, som gäller framskjutande av en underrättelse om omhändertagande enligt 7 kap. 9 § 2 mom. i tvångsmedelslagen, som gäller i 14 § 2 mom. i det kapitlet avsedd förlängning av tidsfristen i situationer som avses i 9 § 2 mom. i det kapitlet, som gäller särskild husrannsakan enligt 8 kap. 1 § 3 mom. i tvångsmedelslagen eller som gäller en metod för underrättelseinhämtning enligt 5 a kap. i polislagen, lagen om civil underrättelseinhämtning avseende datatrafik (582/2019) eller lagen om militär underrättelseverksamhet (590/2019), och i vilket den som är föremål för underrättelse om omhändertagande, beslag, en metod för inhämtande av information eller en metod för underrättelseinhämtning inte behöver höras vid behandlingen av yrkandet, blir de grundläggande uppgifterna, till den del de gäller annat än särskild husrannsakan, offentliga först när den som misstänks för brott eller är föremål för en metod för inhämtande av information eller en metod för underrättelseinhämtning senast ska underrättas om att sådana metoder använts. De grundläggande uppgifterna blir, till den del de gäller särskild husrannsakan, offentliga när särskild husrannsakan har företagits. Om den som misstänks för brott eller som är föremål för en metod för inhämtande av information eller en metod för underrättelseinhämtning underrättas om användningen av en metod för inhämtande av information eller en metod för underrättelseinhämtning senare därför att hans eller hennes identitet inte har varit känd, blir de grundläggande uppgifterna offentliga när domstolen informeras om underrättelsen. Domstolen får besluta att de grundläggande uppgifterna ska bli offentliga tidigare.

12 §

En parts rätt att ta del av en handling

En parts rätt enligt 1 mom. gäller inte

3) ett ärende som gäller en hemlig metod för inhämtande av information enligt 10 kap. i tvångsmedelslagen, 5 kap. i polislagen, 3 kap. i lagen om brottsbekämpning inom Tullen, 3 kap. i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet eller 13 kap. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten, som gäller framskjutande av en underrättelse om omhändertagande enligt 7 kap. 9 § 2 mom. i tvångsmedelslagen, som gäller i 14 § 2

mom. i det kapitlet avsedd förlängning av tidsfristen i situationer som avses i 9 § 2 mom. i det kapitlet, som gäller särskild husrannsakan enligt 8 kap. 1 § 3 mom. i tvångsmedelslagen eller som gäller en metod för underrättelseinhämtning enligt 5 a kap. i polislagen, lagen om civil underrättelseinhämtning avseende datatrafik eller lagen om militär underrättelseverksamhet, och i vilket den som är föremål för underrättelse om omhändertagande, beslag, en metod för inhämtande av information eller en metod för underrättelseinhämtning inte behöver höras vid behandlingen av yrkandet,

16 §

Offentligheten i tvångsmedelsärenden

Ett ärende som gäller en hemlig metod för inhämtande av information enligt 10 kap. i tvångsmedelslagen, 5 kap. i polislagen, 3 kap. i lagen om brottsbekämpning inom Tullen, 3 kap. i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet eller 13 kap. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten, som gäller framskjutande av en underrättelse om omhändertagande enligt 7 kap. 9 § 2 mom. i tvångsmedelslagen, som gäller i 14 § 2 mom. i det kapitlet avsedd förlängning av tidsfristen i situationer som avses i 9 § 2 mom. i det kapitlet, som gäller särskild husrannsakan enligt 8 kap. 1 § 3 mom. i tvångsmedelslagen eller som gäller en metod för underrättelseinhämtning enligt 5 a kap. i polislagen, lagen om civil underrättelseinhämtning avseende datatrafik eller lagen om militär underrättelseverksamhet, och i vilket den som är föremål för underrättelse om omhändertagande, beslag, en metod för inhämtande av information eller en metod för underrättelseinhämtning inte behöver höras vid behandlingen av yrkandet, handläggs och avgörandet avkunnas utan att allmänheten är närvarande. Den rättegångshandling som innehåller avgörandet samt övriga rättegångshandlingar i ärendet blir, till den del de gäller annat än särskild husrannsakan, offentliga när den som misstänks för brott eller är föremål för omhändertagande, beslag, en metod för inhämtande av information eller en metod för underrättelseinhämtning senast ska underrättas om omhändertagandet eller om att beslag, en metod för inhämtande av information eller en metod för underrättelseinhämtning har använts. Den rättegångshandling som innehåller avgörandet samt övriga rättegångshandlingar i ärendet blir, till den del de gäller särskild husrannsakan, offentliga när särskild husrannsakan har företagits. Om den som misstänks för brott eller som är föremål för åtgärden underrättas om omhändertagandet eller om användningen av beslag, en metod för inhämtande av information eller en metod för underrättelseinhämtning senare när hans eller hennes identitet är utredd, blir rättegångshandlingarna offentliga när domstolen informeras om underrättelsen. Domstolen får av särskilda skäl besluta att en rättegångshandling ska bli offentlig tidigare.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Helsingfors den 9 november 2023

Statsminister

Petteri Orpo

Försvarsminister Antti Häkkinen

2.

Lag

om ändring av 7 och 23 a § i lagen om försvarsmakten

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om försvarsmakten (551/2007) 7 och 23 a §, sådana de lyder i lag 262/2014,
som följer:

Gällande lydelse

7 §

Militär disciplin

Bestämmelser om försvarsmaktens disciplinära makt finns i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten (255/2014).

23 a §

Undersöknings- och genomsökningsrätt för kommandören för ett truppförband

Undersökning och genomsökning som avses i 25 § 1 mom. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten får företas i fråga om en person som är i försvarsmaktens tjänst och inte lyder under 45 kap. i strafflagen, om det finns skäl att misstänka att personen har brutit mot de bestämmelser som nämns i det momentet.

På försvarsmaktens egendom samt på narkotika eller alkoholdrycker som innehas olovligt eller olagligt tillämpas på motsvarande sätt vad som föreskrivs i 25 § 2 mom. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten.

Föreslagen lydelse

7 §

Militär disciplin

Bestämmelser om Försvarsmaktens disciplinära makt finns i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom *Försvarsmakten* (/).

23 a §

Undersöknings- och genomsökningsrätt för kommandören för ett truppförband

Undersökning och genomsökning som avses i 30 § 1 mom. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom *Försvarsmakten* får företas i fråga om en person som är i försvarsmaktens tjänst och *som inte omfattas av tillämpningsområdet för* 45 kap. i strafflagen, om det finns skäl att misstänka att personen har brutit mot de bestämmelser som *avses* i det momentet.

På tagande i förvar och förstöring av Försvarsmaktens egendom och av narkotika eller alkoholdrycker som i 1 mom. avsedda personer olovligen eller olagligt innehar tillämpas på motsvarande sätt 30 § 2 mom. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten.

Denna lag träder i kraft den 20 .

3.

Lag

om ändring av lagen om behandling av personuppgifter inom Försvarsmakten

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om behandling av personuppgifter inom Försvarsmakten (332/2019) 4 § 1 mom. 6 punkten, 11 § 1 punkten, 15 §, 16 § 1 mom. 13 och 14 punkten, 17 § 1 mom. 2 punkten, 18 § 1 och 2 punkten, 19 § 1 mom. 3 punkten, 21 § 1 och 2 punkten, 22 § 1 punkten, 25 §, det inledande stycket i 36 § 1 mom., det inledande stycket i 37 § 1 mom. och 42 §, av dem den finska språkdräkten i det inledande stycket i 37 § 1 mom. sådan den lyder i lag 1168/2019, samt *fogas* till 4 § 1 mom. en ny 7 punkt, till lagen en ny 4 a §, till 16 § 1 mom. nya 15 och 16 punkter och till lagen nya 16 a, 16 b och 44 a § som följer:

Gällande lydelse

4 §

*Försvarsmaktens permanenta personregister
och personuppgiftsansvarig*

Försvarsmakten har följande permanenta personregister:

6) säkerhetsdataregistret.

Föreslagen lydelse

4 §

*Försvarsmaktens permanenta personregister
och personuppgiftsansvarig*

Försvarsmakten har följande permanenta personregister:

6) säkerhetsdataregistret,
7) registret för förhindrande och avslöjande av militära brott.

4 a §

Behandling av grundläggande personuppgifter

Försvarsmakten får för de ändamål som anges i 11, 13, 16, 16 a och 17 § behandla följande grundläggande personuppgifter:

- 1) namn,
- 2) födelsedatum och födelseort,
- 3) personbeteckning,
- 4) kön,
- 5) modersmål,
- 6) kontaktspråk,
- 7) civilstånd,

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

- 8) medborgarskap eller avsaknad av medborgarskap samt nationalitet,
- 9) hemvist och bostadsort,
- 10) yrke och utbildning,
- 11) kontaktuppgifter,
- 12) uppgifter ur handlingar som behövs för att fastställa identiteten,
- 13) i fråga om en utländsk person föräldrarnas namn, medborgarskap och nationalitet,
- 14) uppgifterna i ett resedokument samt övrig information som gäller inresa och passering av gräns,
- 15) uppgift om att personen avlidit eller förklarats död,
- 16) uppgift om intressebevakning, försättande i konkurs eller meddelande om näringsförbud.

11 §

11 §

Ändamålet med registret för militärrättsvården

Ändamålet med registret för militärrättsvården

Registret för militärrättsvården används för
1) skötsel av sådana förundersökningsuppgifter som avses i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten (255/2014),

Registret för militärrättsvården används för
1) skötsel av sådana förundersökningsuppgifter som avses i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom *Försvarsmakten* (/),

15 §

15 §

Säkerhetsdataregistrets ändamål

Säkerhetsdataregistrets ändamål

Säkerhetsdataregistret används för skötseln av sådana uppgifter för förebyggande och avslöjande av brott som avses i 86 § 1 mom. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten.

Säkerhetsdataregistret används för skötseln av sådana uppgifter för förhindrande och avslöjande av brott som avses i 93 § 1 mom. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom *Försvarsmakten*.

16 §

16 §

Datainnehållet i säkerhetsdataregistret

Datainnehållet i säkerhetsdataregistret

I säkerhetsdataregistret får det föras in

I säkerhetsdataregistret får det föras in

13) uppgifter om användning av sådana hemliga metoder för inhämtande av information som avses i 89 § 1 mom. i lagen om militär

13) uppgifter om att en sådan hemlig metod för inhämtande av information som avses *13 kap.* i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom *Försvarsmakten* har använts,

Gällande lydelse

disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten,

14) sådana nödvändiga uppgifter om persons förehavanden och beteende som inhämtats med sådana hemliga metoder för inhämtande av information som avses i 89 § 1 mom. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten.

Föreslagen lydelse

14) sådana nödvändiga uppgifter om en persons förehavanden och beteende som har inhämtats med en sådan hemlig metod för inhämtande av information som avses i 13 kap. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten,

15) sådana nödvändiga beskrivningar, omständigheter och specificeringar som hänförs till Huvudstabens i 93 § 1 mom. avsedda uppgifter, åtgärder eller händelser,

16) uppgifter om användningen och övervakningen av informationskällan samt det huvudsakliga innehållet i de uppgifter som informationskällan lämnat.

16 a §

Ändamålet med registret för förhindrande och avslöjande av militära brott

Registret för förhindrande och avslöjande av militära brott används för skötsel av ett sådant i 88 § i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten avsett uppdrag att förhindra och avslöja militära brott.

16 b §

Datainnehållet i registret för förhindrande och avslöjande av militära brott

I registret för förhindrande och avslöjande av militära brott får utöver de grundläggande personuppgifter som avses i 4 a § också följande personuppgifter föras in:

1) *specificeringar, beskrivningar, omständigheter och klassificeringar i anknytning till uppgifter, åtgärder och händelser,*

2) *uppgifter som gäller en persons kontakter, livsstil, ekonomiska situation, hobbyer och andra intressen,*

3) *röstprov, ansiktsbild och andra biometrisk uppgifter samt andra motsvarande signalementsuppgifter för fastställande av identiteten,*

4) *för att trygga säkerheten för en person som är föremål för en åtgärd eller en myndig-*

Gällande lydelse

17 §

Tillfälliga personregister

Utöver vad som föreskrivs i 4–16 § får Försvarsmakten för

2) ett uppdrag som avser förebyggande och avslöjande av brott upprätta ett tillfälligt personregister där det får införas uppgifter som avses i 16 §,

18 §

Behandling av uppgifter i värnpliktsregistret för annat ändamål än det för vilket uppgifterna har samlats in och registrerats

Försvarsmakten får behandla personuppgifter i värnpliktsregistret för annat ändamål än det som uppgifterna ursprungligen samlades in och registrerades för, om det behövs för

1) sådana förundersökningsuppdrag som avses i 5 kap. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten,

2) sådana uppdrag för förebyggande och avslöjande av brott som avses i 9 kap. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten,

Föreslagen lydelse

hets säkerhet i arbetet, uppgifter om en persons hälsotillstånd och hur hälsotillståndet följs eller om personens vård, om ett övervakningsobjekts eller en persons farlighet eller oberäknelighet samt uppgifter som beskriver eller är avsedda att beskriva en brottslig gärning, ett straff eller någon annan påföljd för brott,

5) sådana nödvändiga uppgifter om en persons förehavanden och beteende som har inhämtats med en sådan hemlig metod för inhämtande av information som avses i 13 kap. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten.

Till personuppgifter som förs in i registret ska det vid behov fogas en bedömning av uppgiftslämnarens eller källans tillförlitlighet och uppgifternas riktighet.

17 §

Tillfälliga personregister

Utöver vad som föreskrivs i 4–16 § får Försvarsmakten för

2) ett uppdrag som avser *förhindrande* och avslöjande av brott upprätta ett tillfälligt personregister där det får införas uppgifter som avses i 16 och 16 b §,

18 §

Behandling av uppgifter i värnpliktsregistret för annat ändamål än det för vilket uppgifterna har samlats in och registrerats

Försvarsmakten får behandla personuppgifter i värnpliktsregistret för andra ändamål än de som uppgifterna ursprungligen samlades in och registrerades för, om det behövs för

1) skötseln av sådana förundersökningsuppdrag som avses i 3 kap. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten,

2) utförandet av ett uppdrag som gäller förhindrande och avslöjande av brott och som avses i 88 eller 93 § 1 mom. i lagen om militär

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

disciplin och brottsbekämpning inom *Försvarsmakten*,

19 §

Behandling av uppgifter i registret för militärrättsvården för annat ändamål än det för vilket uppgifterna har samlats in och registrerats

Försvarsmakten får behandla personuppgifter i registret för militärrättsvården för annat ändamål än det som uppgifterna ursprungligen samlades in och registrerades för, om det behövs för

3) sådana uppdrag för förebyggande och avslöjande av brott som avses i 9 kap. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten,

19 §

Behandling av uppgifter i registret för militärrättsvården för annat ändamål än det för vilket uppgifterna har samlats in och registrerats

Försvarsmakten får behandla personuppgifter i registret för militärrättsvården för andra ändamål än de som uppgifterna ursprungligen samlades in och registrerades för, om det behövs för

3) utförandet av ett uppdrag som gäller förhindrande och avslöjande av brott som avses i 88 eller 93 § 1 mom. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom *Försvarsmakten*,

21 §

Behandling av uppgifter i passertillståndsregistret för annat ändamål än det för vilket uppgifterna har samlats in och registrerats

Försvarsmakten får behandla personuppgifter i passertillståndsregistret för annat ändamål än det som uppgifterna ursprungligen samlades in och registrerades för, om det behövs för

1) sådana förundersökningsuppdrag som avses i 5 kap. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten,

2) sådana uppdrag för förebyggande och avslöjande av brott som avses i 9 kap. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten,

21 §

Behandling av uppgifter i passertillståndsregistret för annat ändamål än det för vilket uppgifterna har samlats in och registrerats

Försvarsmakten får behandla personuppgifter i passertillståndsregistret för andra ändamål än de som uppgifterna ursprungligen samlades in och registrerades för, om det behövs för

1) skötseln av sådana förundersökningsuppgifter som avses i 3 kap. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom *Försvarsmakten*,

2) utförandet av ett uppdrag som gäller förhindrande och avslöjande av brott och som avses i 88 eller 93 § 1 mom. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom *Försvarsmakten*,

22 §

22 §

Gällande lydelse

Behandling av uppgifter i registret över territorialövervakningens tillstånds- och övervakningsärenden för annat ändamål än det för vilket uppgifterna har samlats in och registrerats

Försvarsmakten får behandla personuppgifter i registret över territorialövervakningens tillstånds- och övervakningsärenden för annat ändamål än det som uppgifterna ursprungligen samlades in och registrerades för, om det behövs för

1) sådana uppdrag för förebyggande och avslöjande av brott som avses i 9 kap. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten,

25 §

Undantag beträffande en registrerads rätt till insyn

Bestämmelser om de registrerades rätt till insyn och om begränsning av de registrerades rättigheter finns i 23–25 § i lagen om behandling av personuppgifter i brottmål och vid upprätthållandet av den nationella säkerheten.

Den registrerade har inte alls rätt till insyn i fråga om de uppgifter som finns i följande personregister:

Föreslagen lydelse

Behandling av uppgifter i registret över territorialövervakningens tillstånds- och övervakningsärenden för annat ändamål än det för vilket uppgifterna har samlats in och registrerats

Försvarsmakten får behandla personuppgifter i registret över territorialövervakningens tillstånds- och övervakningsärenden för andra ändamål än de som uppgifterna ursprungligen samlades in och registrerades för, om det behövs för

1) utförandet av ett uppdrag som gäller förhindrande och avslöjande av brott och som avses i 93 § 1 mom. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom *Försvarsmakten*,

25 §

Undantag beträffande en registrerads rätt till insyn

Bestämmelser om de registrerades rätt till insyn och om begränsning av de registrerades rättigheter finns i 4 kap. i lagen om behandling av personuppgifter i brottmål och vid upprätthållandet av den nationella säkerheten.

Med avvikelse från vad som föreskrivs i 23 § i lagen om behandling av personuppgifter i brottmål och vid upprätthållandet av den nationella säkerheten gäller rätten till insyn inte sådana uppgifter om Huvudstabens taktiska och tekniska metoder, observationsuppgifter eller uppgifter som används för teknisk undersökning som ingår i de personuppgifter som avses i 16 a och 16 b §. Rätten till insyn gäller inte heller personuppgifter som har inhämtats med sådana hemliga tvångsmedel som avses i 11 kap. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten eller med sådana hemliga metoder för inhämtande av information som avses i 13 kap. i den lagen eller med stöd av 157 § i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation (917/2014).

Den registrerade har inte alls rätt till insyn i fråga om de uppgifter som finns i följande personregister:

Gällande lydelse

- 1) registret för militär underrättelseverksamhet,
- 2) säkerhetsdataregistret,
- 3) tillfälliga personregister som avses i 17 § 1 mom. 1 och 2 punkten.

Bestämmelser om utövande av den registrerades rättigheter genom dataombudsmannens förmedling finns i 29 § i lagen om behandling av personuppgifter i brottmål och vid upprätthållandet av den nationella säkerheten.

36 §

Rätt att få personuppgifter för skötseln av ärenden som gäller militärrättsvården

Utöver vad som föreskrivs någon annanstans i lag, har Försvarsmakten för fullgörande av förundersökningsuppdrag som avses i 5 kap. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten, trots sekretessbestämmelserna rätt att få behövliga uppgifter enligt följande:

37 §

Rätt att få personuppgifter för skötseln av militärunderrättelseuppdrag och uppdrag för förebyggande och avslöjande av brott

Utöver vad som föreskrivs någon annanstans i lag, har Försvarsmakten för fullgörande av uppdrag inom militär underrättelseinhämtning samt uppdrag för förebyggande och avslöjande av brott som avses i 86 § 1 mom. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten, trots sekretessbestämmelserna rätt att få behövliga uppgifter enligt följande:

42 §

Utplåning av personuppgifter ur registret för militärrättsvården

Ur registret för militärrättsvården utplånas uppgifter enligt följande:

Föreslagen lydelse

- 1) registret för militär underrättelseverksamhet,
- 2) säkerhetsdataregistret,
- 3) ett sådant tillfälligt personregister som avses i 17 § 1 mom. 1 och 2 punkten.

Bestämmelser om användningen av den registrerades rättigheter genom dataombudsmannens förmedling finns i 29 § i lagen om behandling av personuppgifter i brottmål och i samband med upprätthållandet av den nationella säkerheten.

36 §

Rätt att få personuppgifter för skötseln av ärenden som gäller militärrättsvården

Utöver vad som föreskrivs någon annanstans i lag, har Försvarsmakten för utförande av sådana förundersökningsuppdrag som avses i 3 kap. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom *Försvarsmakten* trots sekretessbestämmelserna rätt att få behövliga uppgifter enligt följande:

37 §

Rätt att få personuppgifter för skötseln av militärunderrättelseuppdrag och uppdrag för förhindrande och avslöjande av brott

Utöver vad som föreskrivs någon annanstans i lag, har Försvarsmakten för utförande av uppdrag inom militär underrättelseinhämtning samt uppdrag för förhindrande och avslöjande av brott som avses i 88 eller 93 § 1 mom. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom *Försvarsmakten* trots sekretessbestämmelserna rätt att få behövliga uppgifter enligt följande:

42 §

Utplåning av personuppgifter ur registret för militärrättsvården

Ur registret för militärrättsvården utplånas uppgifter enligt följande:

Gällande lydelse

1) en uppgift om anmärkning, extra tjänstgöring eller utgångsförbud på högst tio dygn när tre år har förflutit sedan personen dömdes till eller påfördes disciplinärt straff, om inte vederbörande under denna tid har straffats genom ett beslut av domstol eller i ett disciplinförfarande,

2) en uppgift om varning, utgångsförbud på över tio dygn, disciplinbot eller arrest när fem år har förflutit sedan personen dömdes till eller påfördes disciplinärt straff, om inte vederbörande under denna tid har straffats genom ett beslut av domstol eller i ett disciplinförfarande.

En uppgift om ett straff som en domstol har påfört i ett militärrättegångsförfarande utplånas ur registret för militärrättsvärden med iakttagande av vad som föreskrivs i 10 § i straffregisterlagen (770/1993) och i 52 § i lagen om verkställighet av böter (672/2002).

Om en person har straffats genom ett beslut av domstol eller i ett disciplinförfarande oftare än en gång, utplånas uppgifterna ur registret för militärrättsvärden när fem år har förflutit från det sista disciplinära straffet.

Uppgifter som gäller en förundersökning utplånas ur registret för militärrättsvärden

1) senast ett år från det att åtalsrätten för brottet preskriberades, om preskriptionstiden för åtalsrätten för brottet är över tio år,

2) senast ett år från det att den personuppgiftsansvarige fick kännedom om att åklagaren med stöd av 1 kap. 7 eller 8 § i lagen om rättegång i brottmål (689/1997) eller någon annan motsvarande bestämmelse har beslutat avstå från att vidta åtgärder för att väcka åtal mot den skyldige eller kännedom om ett beslut av åklagaren enligt vilket det inte i ärendet är fråga om ett brott eller inte finns bevis om ett brott,

3) senast ett år från det att den personuppgiftsansvarige fick kännedom om åklagarens beslut om att brottet har preskriberats,

4) senast ett år från det att den personuppgiftsansvarige fick kännedom om att åtalet har förkastats genom ett lagakraftvunnet beslut eller att ett väckt åtal har förkastats till följd av att åtalsrätten har preskriberats,

5) senast ett år efter det att den misstänkte avled,

Föreslagen lydelse

1) 5 år efter det att brottmålet avgjordes i disciplinärt förfarande eller överfördes till åklagaren, om det grövsta misstänkta brottet i brottmålet kan leda till böter eller ett fängelsestraff på högst ett år,

2) 10 år efter det att brottmålet avgjordes i ett disciplinärt förfarande eller överfördes till åklagaren, om det grövsta misstänkta brottet i brottmålet kan leda till ett fängelsestraff på över ett och högst fem år,

3) 20 år efter att brottmålet avgjordes i ett disciplinärt förfarande eller överfördes till åklagaren, om det grövsta misstänkta brottet i brottmålet kan leda till fängelse i över fem år.

De uppgifter som avses i 1 mom. raderas dock tidigast ett år efter det att åtalsrätten för brottet har preskriberats.

Uppgifterna i övriga brottmål än de som avses i 1 mom. ska raderas ett år efter det att åtalsrätten för det sista misstänkta brottet preskriberats, dock tidigast 5 år efter det att brottmålet registrerades.

De i 1–3 mom. avsedda personuppgifter som anknyter till brottmål får dock fortfarande bevaras, om de behövs med tanke på utredning eller övervakning eller av någon annan grundad anledning, eller för att trygga de rättigheter som den registrerade, någon annan part eller en person som hör till Försvarmaktens personal har. Behovet av fortsatt bevarande av personuppgifterna ska bedömas minst vart femte år.

Gällande lydelse

6) senast tio år från det att den sista uppgiften om den registrerade infördes.

Föreslagen lydelse

44 a §

Utplåning av personuppgifter ur registret för förhindrande och avslöjande av militära brott

Personuppgifter i anknytning till förhindrande och avslöjande av militära brott ska raderas senast 10 år från det att den sista uppgiften om ett brott, brottslig verksamhet eller ett uppdrag infördes.

Personuppgifter som avses i 1 mom. får dock fortfarande bevaras, om de behövs med tanke på utredning eller övervakning eller av någon annan grundad anledning eller för att trygga de rättigheter som den registrerade, någon annan part eller en person som hör till Försvarmaktens personal har. Behovet av fortsatt bevarande av personuppgifterna ska bedömas minst vart femte år.

Denna lag träder i kraft den 20 .

4.

Lag

om ändring av 31 § i lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning (577/2005) 31 § 3 mom. och 4 mom., av dem 3 mom. sådant det lyder i lag 266/2014 och 4 mom. sådant det lyder i lag 691/2021, samt

fogas till 31 §, sådan den lyder delvis ändrad i lagarna 1229/2013, 266/2014 och 691/2021, ett nytt 4 mom. varvid det nuvarande 4 mom. blir 5 mom., som följer:

Gällande lydelse

31 §

Tillämpning av bestämmelserna om militära brott

På förundersökning i militära rättegångsären den och på militärdisciplinförfarandet vid gränsbevakningsväsendet tillämpas vad som bestäms i 1–35, 45–85, 94–104, 124 och 126 § eller med stöd av 130 § i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten (255/2014). Vad som i de nämnda paragraferna bestäms om huvudstabens och försvarsmaktens disciplinära förmäns uppgifter och befogenheter tillämpas vid gränsbevakningsväsendet på dess stab och dess disciplinära förmän.

Genom förordning av statsrådet utfärdas, i fråga om Gränsbevakningsväsendet, närmare bestämmelser om förfarandet vid förundersökning i militära rättegångsären samt om disciplinära förmän enligt 10 § i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten, om i 28 a § i den lagen avsedda tjänstemän som har rätt att inleda förundersökning, om lämnande av utlåtanden enligt 33 § i den lagen och om verkställighet av varning enligt 75 § i den lagen.

Föreslagen lydelse

31 §

Tillämpning av bestämmelserna om militära brott

På förundersökning i militära rättegångsären den och på militärdisciplinförfarandet vid Gränsbevakningsväsendet tillämpas vad som föreskrivs i 1–10 kap., 175, 177–179 och 181 § i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten (/). Vad som i de nämnda bestämmelserna anges om Huvudstabens och Försvarsmaktens disciplinära förmäns uppgifter och befogenheter tillämpas vid Gränsbevakningsväsendet på dess stab och dess disciplinära förmän.

En i 10 § 1 mom. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten avsedd tjänsteman som har rätt att inleda förundersökning är vid Gränsbevakningsväsendet avdelningschefen eller biträdande avdelningschefen vid juridiska avdelningen vid staben för Gränsbevakningsväsendet. I en ovan avsedd situation beslutar biträdande chefen för Gränsbevakningsväsendet vid behov om den förvaltningsenhet vid Gränsbevakningsväsendet som ska förrätta förundersökningen. Om förundersökningen har gjorts på initiativ av staben för Gränsbevakningsväsendet på motsvarande sätt som föreskrivs i 10 § i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten eller på initiativ av polisen på motsvarande sätt som föreskrivs i 11

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

§ i den lagen, kan förundersökningsprotokollet sändas direkt till den behöriga åklagaren. I sådana fall träffas inget sådant avgörande som avses i 14 § i militära rättegångslagen (326/1983). Staben för Gränsbevakningsväsendet eller polisen ska dock underrätta den behöriga disciplinära förmannen om att ärendet har sänts till åtalsprövning.

Genom förordning av statsrådet utfärdas, i fråga om Gränsbevakningsväsendet, närmare bestämmelser om förfarandet vid förundersökning i militära rättegångsärenden samt om sådana disciplinära förmän som avses i 31 § i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten, om lämnande av sådant utlåtande som avses i 17 § i den lagen och om verkställigheten av en varning enligt 72 § i den lagen.

Denna lag träder i kraft den 20 .

5.

Lag

om ändring av 10 kap. 2 § i förundersökningslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i förundersökningslagen (805/2011), 10 kap. 2 § 1 mom., sådant det lyder i lag 988/2016, som följer:

Gällande lydelse

10 kap

Avslutande av förundersökning

2 §

Avslutande av förundersökning

Efter det att förundersökningen blivit klar ska saken överlämnas till åklagaren för åtalsprövning eller för utfärdande av ett föreläggande eller yrkande enligt lagen om föreläggande av böter och ordningsbot. Förundersökningsprotokollet i fråga om ett brott som ska utredas som militärt rättegångsärende ska utan dröjsmål sändas till militärmyndigheterna.

Föreslagen lydelse

10 kap

Avslutande av förundersökning

2 §

Avslutande av förundersökning

Efter det att förundersökningen blivit klar ska saken överlämnas till åklagaren för åtalsprövning eller för utfärdande av ett föreläggande eller yrkande enligt lagen om föreläggande av böter och ordningsbot. Förundersökningsprotokollet i fråga om ett brott som ska utredas som militärt rättegångsärende ska utan dröjsmål sändas till militärmyndigheterna, *om inte något annat följer av 91 § i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarmakten (/) eller av 31 § 4 mom. i lagen om Gränsbevakningsväsendets förvaltning (577/2005).*

Denna lag träder i kraft den 20 .

6.

Lag

om ändring av 14 § i militära rättegångslagen

I enlighet med riksdagens beslut *ändras* i militära rättegångslagen (326/1983) 14 § 1 och 3 mom, av dem 1 mom. sådant det lyder i lag 1115/2000, som följer:

Gällande lydelse

14 §

Om ett brottmål som är ett militärt rättegångsärende inte handläggs i disciplinärt förfarande, skall kommandören för den truppavdelning som avses i 5 § 1 mom. efter avslutad förundersökning avgöra om förundersökningmaterialet skall tillställas åklagaren för åtalsprövning.

Vad som i 1 och 2 mom. är stadgat om kommandör gäller även sådan förman på vilken det ankommer att övervaka utövningen av kommandörens disciplinära makt. Då ärende gäller i 6 § avsedd krigsman som tjänstgör inom försvarsmakten, skall huvudstaben träffa avgörandet.

Föreslagen lydelse

14 §

Om ett brottmål som är ett militärt rättegångsärende inte handläggs i disciplinärt förfarande, ska kommandören för den truppavdelning som avses i 5 § 1 mom. efter avslutad förundersökning avgöra om förundersökningmaterialet ska tillställas åklagaren för åtalsprövning, *om inte något annat följer av 91 § i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten (/) eller av 31 § 4 mom. i lagen om Gränsbevakningsväsendets förvaltning (577/2005).*

Vad som i 1 och 2 mom. föreskrivs om kommandör gäller även sådan förman som har till uppgift att övervaka utövningen av kommandörens disciplinära makt. *Om ärendet gäller i 6 § avsedd krigsman som tjänstgör inom Försvarsmakten, ska Huvudstaben träffa avgörandet, om inte något annat följer av 91 § i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten eller av 31 § 4 mom. i lagen om Gränsbevakningsväsendets förvaltning.*

Denna lag träder i kraft den 20 .

8.

Lag

om ändring av 2 § i lagen om övervakning av underrättelseverksamheten

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om övervakning av underrättelseverksamheten (121/2019) 2 § som följer:

Gällande lydelse

2 §

Övervakning av underrättelseverksamheten och skyddspolisens övriga verksamhet samt övervakningsorgan

Med övervakning av underrättelseverksamheten avses parlamentarisk kontroll och laglighetskontroll av både civil och militär underrättelseinhämtning.

Parlamentarisk kontroll av underrättelseverksamheten och skyddspolisens övriga verksamhet utövas av riksdagens underrättelsetillsynsutskott, om vars uppgifter det finns bestämmelser i riksdagens arbetsordning (40/2000).

Laglighetskontrollen av underrättelseverksamheten utövas av underrättelsetillsynsombudsmannen. Ombudsmannen övervakar också skyddspolisens övriga verksamhet. På den här övervakningen tillämpas 3 kap. i denna lag i tillämpliga delar.

Föreslagen lydelse

2 §

Övervakning av underrättelseverksamheten, skyddspolisens övriga verksamhet och militärunderrättelsemyndigheternas förhindrande och avslöjande av brott samt övervakningsorgan

Med övervakning av underrättelseverksamheten avses parlamentarisk kontroll och laglighetskontroll av både civil och militär underrättelseinhämtning.

Parlamentarisk kontroll av underrättelseverksamheten och skyddspolisens övriga verksamhet *samt av verksamhet som avses i 93 § i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarmakten (/)* utövas av riksdagens underrättelsetillsynsutskott, om vars uppgifter det finns bestämmelser i riksdagens arbetsordning (40/2000).

Laglighetskontrollen av underrättelseverksamheten utövas av underrättelsetillsynsombudsmannen. Ombudsmannen övervakar också skyddspolisens övriga verksamhet *samt sådan verksamhet som avses i 93 § i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarmakten*. På den här övervakningen tillämpas 3 kap. i denna lag i tillämpliga delar.

Denna lag träder i kraft den 20 .

9.

Lag

om ändring av 46 § i lagen om behandling av personuppgifter vid Gränsbevakningsväsendet

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om behandling av personuppgifter vid Gränsbevakningsväsendet (639/2019)
46 § som följer:

Gällande lydelse

46 §

Radering av personuppgifter som behandlas inom militärrättsvården

Ur personuppgifter som behandlas inom militärrättsvården ska uppgifter raderas enligt följande:

1) en uppgift om anmärkning, extra tjänstgöring eller utgångsförbud på högst tio dygn raderas 3 år efter det att personen dömdes till eller påfördes disciplinärt straff, om inte personen under denna tid har straffats genom ett domstolsbeslut eller i ett militärdisciplinförfarande,

2) en uppgift om varning, utgångsförbud på över tio dygn, disciplinbot eller arrest raderas 5 år efter det att personen dömdes till eller påfördes disciplinärt straff, om inte personen under denna tid har straffats genom ett domstolsbeslut eller i ett militärdisciplinförfarande.

En uppgift om ett straff som en domstol har påfört i ett militärrättegångsförfarande raderas med iakttagande av vad som föreskrivs i 10 § i straffregisterlagen (770/1993) och i 52 § i lagen om verkställighet av böter.

Om en person har straffats genom ett domstolsbeslut eller i ett militärdisciplinförfarande fler än en gång, ska uppgifterna raderas 5 år efter det sista disciplinära straffet.

Personuppgifter som behandlas inom militärrättsvården och som gäller en förundersökning ska raderas senast

1) ett år från det att åtalsrätten för brottet har preskriberats, om preskriptionstiden för åtalsrätten är över 10 år,

Föreslagen lydelse

46 §

Radering av personuppgifter som behandlas inom militärrättsvården

Ur personuppgifter som behandlas inom militärrättsvården ska uppgifter raderas enligt följande:

1) 5 år efter det att brottmålet avgjordes i disciplinärt förfarande eller överfördes till åklagaren, om det grävsta misstänkta brottet i brottmålet kan leda till böter eller ett fängelsestraff på högst ett år,

2) 10 år efter det att brottmålet avgjordes i ett disciplinärt förfarande eller överfördes till åklagaren, om det grävsta misstänkta brottet i brottmålet kan leda till ett fängelsestraff på över ett och högst fem år,

3) 20 år efter att brottmålet avgjordes i ett disciplinärt förfarande eller överfördes till åklagaren, om det grävsta misstänkta brottet i brottmålet kan leda till fängelse i över fem år.

De uppgifter som avses i 1 mom. raderas dock tidigast ett år efter det att åtalsrätten för brottet har preskriberats.

Uppgifterna i övriga brottmål än de som avses i 1 mom. ska raderas ett år efter det att åtalsrätten för det sista misstänkta brottet preskriberats, dock tidigast 5 år efter det att brottmålet registrerades.

De i 1–3 mom. avsedda personuppgifter som anknyter till brottmål får dock fortfarande bevaras, om de behövs med tanke på utredning eller övervakning eller av någon annan grundad anledning, eller för att trygga de

Gällande lydelse

2) ett år från det att den personuppgiftsansvarige har fått kännedom om att åklagaren har beslutat avstå från att vidta åtgärder för att väcka åtal mot den skyldige eller kännedom om ett beslut av åklagaren enligt vilket det inte i ärendet är fråga om ett brott eller inte finns bevis om ett brott,

3) ett år från det att den personuppgiftsansvarige har fått kännedom om åklagarens beslut om att brottet har preskriberats,

4) ett år från det att den personuppgiftsansvarige har fått kännedom om att åtalet har förkastats genom ett lagakraftvunnet beslut eller att ett väckt åtal har förkastats till följd av att åtalsrätten har preskriberats,

5) ett år efter den brottsmisstänktes död,

6) tio år från det att den sista uppgiften antecknades.

I 14 § 3 punkten avsedda uppgifter som behandlas inom militärrättsvården ska raderas senast ett år efter den registrerades död.

Föreslagen lydelse

rättigheter som den registrerade, någon annan part eller en person som hör till Gränsbevakningsväsendets personal har. Behovet av fortsatt bevarande av personuppgifterna ska bedömas minst vart femte år.

I 14 § 3 punkten avsedda uppgifter som behandlas inom militärrättsvården raderas senast ett år efter den registrerades död.

Denna lag träder i kraft den 20 .

10.

Lag

om ändring av 3 § i lagen om behandling av personuppgifter vid Brottspåföljdsmyndigheten

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om behandling av personuppgifter vid Brottspåföljdsmyndigheten (1301/2021)
3 § 3 mom. 2 punkten som följer:

Gällande lydelse

3 §

Definitioner

I denna lag avses med

3) fånge den som avtjänar fängelsestraff, kombinationsstraff, förvandlingsstraff för böter eller arrest i fängelse med stöd av 77 § 4 mom. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten (255/2014) eller den som förpassats till fängelse på det sätt som avses i 26 § i lagen om övervakad frihet på prov (629/2013) eller den som tagits i förvar med stöd av 24 § i lagen om verkställighet av kombinationsstraff (801/2017),

Föreslagen lydelse

3 §

Definitioner

I denna lag avses med

3) fånge den som avtjänar fängelsestraff, kombinationsstraff, förvandlingsstraff för böter eller arrest i fängelse med stöd av 74 § 4 mom. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom *Försvarsmakten* (/) eller den som förpassats till fängelse på det sätt som avses i 26 § i lagen om övervakad frihet på prov (629/2013) eller den som tagits i förvar med stöd av 24 § i lagen om verkställighet av kombinationsstraff (801/2017).

Denna lag träder i kraft den 20 .

11.

Lag

om ändring av lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar (370/2007) 5 § 2 mom., 12 § 2 mom. 3 punkten och 16 § 4 mom., sådana de lyder i lag 457/2023, som följer:

Gällande lydelse

5 §

Tidpunkten för när de grundläggande uppgifterna om en rättegång blir offentliga

Föreslagen lydelse

5 §

Tidpunkten för när de grundläggande uppgifterna om en rättegång blir offentliga

I ett ärende som gäller en hemlig metod för inhämtande av information enligt 10 kap. i tvångsmedelslagen (806/2011), 5 kap. i polislagen (872/2011), 3 kap. i lagen om brottsbekämpning inom Tullen (623/2015) och 3 kap. i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet (108/2018), som gäller framskjutande av en underrättelse om omhändertagande enligt 7 kap. 9 § 2 mom. i tvångsmedelslagen, som gäller i 14 § 2 mom. i det kapitlet avsedd förlängning av tidsfristen i situationer som avses i 9 § 2 mom. i det kapitlet, som gäller särskild husrannsakan enligt 8 kap. 1 § 3 mom. i tvångsmedelslagen eller som gäller en metod för underrättelseinhämtning enligt 5 a kap. i polislagen, lagen om civil underrättelseinhämtning avseende datatrafik (582/2019) eller lagen om militär underrättelseverksamhet (590/2019), och i vilket den som är föremål för underrättelse om omhändertagande, beslag, en metod för inhämtande av information eller en metod för underrättelseinhämtning inte behöver höras vid behandlingen av yrkandet, blir de grundläggande uppgifterna, till den del de gäller annat än särskild husrannsakan, offentliga först när den som misstänks för brott eller är föremål för en metod för inhämtande av information eller en metod för underrättelseinhämtning senast ska underrättas om att sådana metoder använts. De grundläggande uppgifterna blir, till den del de gäller särskild husrannsakan, offentliga när

I ett ärende som gäller en hemlig metod för inhämtande av information enligt 10 kap. i tvångsmedelslagen (806/2011), 5 kap. i polislagen (872/2011), 3 kap. i lagen om brottsbekämpning inom Tullen (623/2015), 3 kap. i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet (108/2018) eller 13 kap. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten (/), som gäller framskjutande av en underrättelse om omhändertagande enligt 7 kap. 9 § 2 mom. i tvångsmedelslagen, som gäller i 14 § 2 mom. i det kapitlet avsedd förlängning av tidsfristen i situationer som avses i 9 § 2 mom. i det kapitlet, som gäller särskild husrannsakan enligt 8 kap. 1 § 3 mom. i tvångsmedelslagen eller som gäller en metod för underrättelseinhämtning enligt 5 a kap. i polislagen, lagen om civil underrättelseinhämtning avseende datatrafik (582/2019) eller lagen om militär underrättelseverksamhet (590/2019), och i vilket den som är föremål för underrättelse om omhändertagande, beslag, en metod för inhämtande av information eller en metod för underrättelseinhämtning inte behöver höras vid behandlingen av yrkandet, blir de grundläggande uppgifterna, till den del de gäller annat än särskild husrannsakan, offentliga först när den som misstänks för brott eller är föremål för en metod för inhämtande av information eller en metod för underrättelseinhämtning senast ska underrättas om att sådana metoder använts.

Gällande lydelse

särskild husrannsakan har företagits. Om den som misstänks för brott eller som är föremål för en metod för inhämtande av information eller en metod för underrättelseinhämtning underrättas om användningen av en metod för inhämtande av information eller en metod för underrättelseinhämtning senare därför att hans eller hennes identitet inte har varit känd, blir de grundläggande uppgifterna offentliga när domstolen informeras om underrättelsen. Domstolen får besluta att de grundläggande uppgifterna ska bli offentliga tidigare.

12 §

En parts rätt att ta del av en handling

En parts rätt enligt 1 mom. gäller inte

3) ett ärende som gäller en hemlig metod för inhämtande av information enligt 10 kap. i tvångsmedelslagen, 5 kap. i polislagen, 3 kap. i lagen om brottsbekämpning inom Tullen eller 3 kap. i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet, som gäller framskjutande av en underrättelse om omhändertagande enligt 7 kap. 9 § 2 mom. i tvångsmedelslagen, som gäller i 14 § 2 mom. i det kapitlet avsedd förlängning av tidsfristen i situationer som avses i 9 § 2 mom. i det kapitlet, som gäller särskild husrannsakan enligt 8 kap. 1 § 3 mom. i tvångsmedelslagen eller som gäller en metod för underrättelseinhämtning enligt 5 a kap. i polislagen, lagen om civil underrättelseinhämtning avseende datatrafik eller lagen om militär underrättelseverksamhet, och i vilket den som är föremål för underrättelse om omhändertagande, beslag, en metod för inhämtande av information eller en metod för underrättelseinhämtning inte behöver höras vid behandlingen av yrkandet,

Föreslagen lydelse

De grundläggande uppgifterna blir, till den del de gäller särskild husrannsakan, offentliga när särskild husrannsakan har företagits. Om den som misstänks för brott eller som är föremål för en metod för inhämtande av information eller en metod för underrättelseinhämtning underrättas om användningen av en metod för inhämtande av information eller en metod för underrättelseinhämtning senare därför att hans eller hennes identitet inte har varit känd, blir de grundläggande uppgifterna offentliga när domstolen informeras om underrättelsen. Domstolen får besluta att de grundläggande uppgifterna ska bli offentliga tidigare.

12 §

En parts rätt att ta del av en handling

En parts rätt enligt 1 mom. gäller inte

3) ett ärende som gäller en hemlig metod för inhämtande av information enligt 10 kap. i tvångsmedelslagen, 5 kap. i polislagen, 3 kap. i lagen om brottsbekämpning inom Tullen, 3 kap. i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet eller 13 kap. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten, som gäller framskjutande av en underrättelse om omhändertagande enligt 7 kap. 9 § 2 mom. i tvångsmedelslagen, som gäller i 14 § 2 mom. i det kapitlet avsedd förlängning av tidsfristen i situationer som avses i 9 § 2 mom. i det kapitlet, som gäller särskild husrannsakan enligt 8 kap. 1 § 3 mom. i tvångsmedelslagen eller som gäller en metod för underrättelseinhämtning enligt 5 a kap. i polislagen, lagen om civil underrättelseinhämtning avseende datatrafik eller lagen om militär underrättelseverksamhet, och i vilket den som är föremål för underrättelse om omhändertagande, beslag, en metod för inhämtande av information eller en metod för underrättelseinhämtning inte behöver höras vid behandlingen av yrkandet,

Offentligheten i tvångsmedelsärenden

Ett ärende som gäller en hemlig metod för inhämtande av information enligt 10 kap. i tvångsmedelslagen, 5 kap. i polislagen, 3 kap. i lagen om brottsbekämpning inom Tullen eller 3 kap. i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet, som gäller framskjutande av en underrättelse om omhändertagande enligt 7 kap. 9 § 2 mom. i tvångsmedelslagen, som gäller i 14 § 2 mom. i det kapitlet avsedd förlängning av tidsfristen i situationer som avses i 9 § 2 mom. i det kapitlet, som gäller särskild husrannsakan enligt 8 kap. 1 § 3 mom. i tvångsmedelslagen eller som gäller en metod för underrättelseinhämtning enligt 5 a kap. i polislagen, lagen om civil underrättelseinhämtning avseende datatrafik eller lagen om militär underrättelseverksamhet, och i vilket den som är föremål för underrättelse om omhändertagande, beslag, en metod för inhämtande av information eller en metod för underrättelseinhämtning inte behöver höras vid behandlingen av yrkandet, handläggs och avgörandet avkunnas utan att allmänheten är närvarande. Den rättegångshandling som innehåller avgörandet samt övriga rättegångshandlingar i ärendet blir, till den del de gäller annat än särskild husrannsakan, offentliga när den som misstänks för brott eller är föremål för omhändertagande, beslag, en metod för inhämtande av information eller en metod för underrättelseinhämtning senast ska underrättas om omhändertagandet eller om att beslag, en metod för inhämtande av information eller en metod för underrättelseinhämtning har använts. Den rättegångshandling som innehåller avgörandet samt övriga rättegångshandlingar i ärendet blir, till den del de gäller särskild husrannsakan, offentliga när särskild husrannsakan har företagits. Om den som misstänks för brott eller som är föremål för åtgärden underrättas om omhändertagandet eller om användningen av beslag, en metod för inhämtande av information eller en metod för under-

Offentligheten i tvångsmedelsärenden

Ett ärende som gäller en hemlig metod för inhämtande av information enligt 10 kap. i tvångsmedelslagen, 5 kap. i polislagen, 3 kap. i lagen om brottsbekämpning inom Tullen, 3 kap. i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet *eller 13 kap. i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten*, som gäller framskjutande av en underrättelse om omhändertagande enligt 7 kap. 9 § 2 mom. i tvångsmedelslagen, som gäller i 14 § 2 mom. i det kapitlet avsedd förlängning av tidsfristen i situationer som avses i 9 § 2 mom. i det kapitlet, som gäller särskild husrannsakan enligt 8 kap. 1 § 3 mom. i tvångsmedelslagen eller som gäller en metod för underrättelseinhämtning enligt 5 a kap. i polislagen, lagen om civil underrättelseinhämtning avseende datatrafik eller lagen om militär underrättelseverksamhet, och i vilket den som är föremål för underrättelse om omhändertagande, beslag, en metod för inhämtande av information eller en metod för underrättelseinhämtning inte behöver höras vid behandlingen av yrkandet, handläggs och avgörandet avkunnas utan att allmänheten är närvarande. Den rättegångshandling som innehåller avgörandet samt övriga rättegångshandlingar i ärendet blir, till den del de gäller annat än särskild husrannsakan, offentliga när den som misstänks för brott eller är föremål för omhändertagande, beslag, en metod för inhämtande av information eller en metod för underrättelseinhämtning senast ska underrättas om omhändertagandet eller om att beslag, en metod för inhämtande av information eller en metod för underrättelseinhämtning har använts. Den rättegångshandling som innehåller avgörandet samt övriga rättegångshandlingar i ärendet blir, till den del de gäller särskild husrannsakan, offentliga när särskild husrannsakan har företagits. Om den som misstänks för brott eller som är föremål för åtgärden underrättas om omhändertagandet eller om an-

Gällande lydelse

rättelseinhämtning senare när hans eller hennes identitet är utredd, blir rättegångshandlingarna offentliga när domstolen informeras om underrättelsen. Domstolen får av särskilda skäl besluta att en rättegångshandling ska bli offentlig tidigare.

Föreslagen lydelse

vändningen av beslag, en metod för inhämtande av information eller en metod för rättelseinhämtning senare när hans eller hennes identitet är utredd, blir rättegångshandlingarna offentliga när domstolen informeras om underrättelsen. Domstolen får av särskilda skäl besluta att en rättegångshandling ska bli offentlig tidigare.

Denna lag träder i kraft den 20 .